PASTE OILS MORE

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL CURĂȚI, LUMINA ȘI DESĂVÎRȘI

Volumul IX

SCARA SFÎNTULUI IOAN SCĂRARUL
ȘI ÎNVĂȚĂTURILE LUI AVA DOROTEI

TRADUCERE, INTRODUCERI ȘI NOTE
de Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL *BISERICII ORTODOXE ROMÂNE*
BUCUREȘTI — 1980

INTRODUCERE

A

Autorul şi conţinutul scrierii

Autorul scrierii numite «Scara», pe care o publicăm într-o traducere nouă în acest volum, s-a născut scurt timp înainte de anul 579 şi a trăit pînă în jurul anului 649. A fost deci contemporan cu sfîntul Maxim Mărturisitorul [1]. Autorul «Vieţii» lui pe scurt, călugărul Daniil din Mînăstirea Raith, declară că nu se cunoaşte patria de origine a sfîntului Ioan Scărarul, dar Meletie, Arhiepiscopul Atenei, în «Istoria Bisericească» spune că ar fi fost de obîrşie din Palestina. După Daniil din Raith, tînărul Ioan a intrat în Mînăstirea din Muntele Sinai la vîrsta de 16 ani. Din faptul că pînă la vîrsta aceea îşi făcuse o educaţie solidă în toate ştiinţele timpului (ἐγκυκλίῳ σοφίᾳ), Veniamin Costache deduce că trebuie să se fi născut dintr-o familie mai înstărită [2]. Aleasa lui pregătire în ştiinţele vremii i-a adus numele de Ioan Scolasticul ; iar petrecerea în muntele Sinai, numele de Ioan Sinaitul. Însă cu vremea, numele de Scărarul, provenit de la calitatea de autor al «Scării», le-a copleşit pe celelalte două.

În mînăstire a avut ca povăţuitor pe bătrînul Martirie, vreme de 19 ani. După moartea acestuia, Ioan s-a retras într-un loc izolat, numit Thola, la cinci mile de mînăstire, unde

---

1. Înainte se socotea că s-a născut pe la 525 şi a murit pe la 600. Dar F. Nau a publicat în *Oriens Christianus* II (1902), p. 58—59 ; III (1903), p. 56—90, o seamă de istorisiri, despre Părinţii din Sinai, ale unui monah, Anastasie, pe baza cărora s-a putut stabili că Ioan Scărarul a trăit între 579—649. Vezi : F. Nau, *Note sur la date de la mort de S. Jean Climaque* în : Byzantinische Zeitschrift 11 (1902), 35—37. După Otto Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, Freiburg im Breisgau, 1932, p. 81 şi 46.

2. În *Cuvînt înainte* la traducerea Scării, din 1814.

s-a închinat vieţii de liniştire vreme de 40 de ani. Spre sfîrşitul vieţii a fost rugat să primească postul de egumen al Mînăstirii Sinai [3]. În timpul cît conducea şi îndruma pe monahii din mînăstire pe calea desăvîrşirii a alcătuit scrierea «Scara», la rugămintea egumenului Ioan al Mînăstirii Raith, aflată la 60 de mile de Mînăstirea Sinai, lîngă Marea Roşie, la locul celor 12 izvoare şi 70 de finici, lîngă care şi-au aşezat pentru o vreme tabăra izraelitenii, după ieşirea din Egipt [4].

Ioan de Raith a cerut lui Ioan Scărarul să dea monahilor o regulă scrisă după care vieţuind să urce spre cer ca pe o scară asemenea celei văzute de Patriarhul Iacov în vis. Dar autorul «Scării», descriind urcuşul ca trecînd prin treizeci de trepte, s-a gîndit cu deosebire la cei treizeci de ani de viaţă ai Mîntuitorului dinainte de începerea activităţii publice [5]. De aceea ea e împărţită în 30 de «Cuvinte».

Primele trei «Cuvinte» sînt ca un fel de introducere în care se descrie lepădarea călugărului de lume prin intrarea în viaţa monahală, dezlipirea lui sufletească de lume (despătimirea) şi înstrăinarea de ea. În Cuvîntul IV se descrie prima virtute a călugărului, care este ascultarea. Cuvintele V, VI şi VII sînt închinate pocăinţei şi anume : Cuvîntul V, pocăinţei în general, Cuvîntul VI, necontenitei gîndiri la moarte, ca susţinătoare a pocăinţei, iar Cuvîntul VII, plînsului neîncetat pentru păcate, pricinuitor al unei bucurii înalte. Încă din aceste Cuvinte, se vede că Ioan Scărarul nu priveşte treptele urcuşului ca nişte stări care pot fi lăsate în urmă, ci ca nişte stări permanente. Aceste stări sufleteşti alcătuiesc un tot şi el trebuie adîncit continuu toată viaţa. Sau fiecare din aceste stări trebuie menţinută şi adîncită, şi în măsura în care e mai adîncită, le cuprinde tot mai mult şi pe celelalte. Aşa, despre ascultare, autorul zice : «Cei ce se supun cu simplitate în Domnul, străbat drumul cel bun, necunoscînd în ei prin iscodire amănunţită, viclenia dracilor» (Cuv. IV, capit. 12). De aceea aproape despre fiecare treaptă autorul spune că cel ce o menţine şi o desăvîrşeşte se poate desăvîrşi chiar şi numai prin ea. Astfel autorul nu tratează aproape nici una din trepte, fără să pomenească şi de altele, despre care va trata în mod spe-

3. De aci s-ar putea deduce că a trăit mai mult de 70 de ani, cît dă Bardenhewer (579—649).

4. Veniamin Costache, *Ibid.*

5. *Treapta XXX* : P.G. 88, 1151.

cial în «Cuvinte» ulterioare, sau despre care trata în «Cuvinte» anterioare. Vorbind despre ascultare, el vorbeşte totodată despre smerenie şi critică slava deşartă (Cuv. IV, cap. 4 ; Cuv. IV, cap. 39), despre care se va vorbi mai special în următoarele «Cuvinte» (Cuv. XXV, Cuv. XXI).

De aceea, deşi în general scrierea descrie cele opt patimi şi modul de a le veşteji şi de a le înlocui cu virtuţile contrare, totuşi nu le descrie nici în ordinea clasică cunoscută şi nici nu le reduce numai la caracterul lor general, ci le tratează într-o ordine întrucîtva schimbată şi sub diferite aspecte. Creşterea duhovnicească are caracterul unui urcuş mai mult în sensul unei intensificări în spiritualitatea totală şi caracterul unui urcuş pe trepte diferite în sensul unei treptate ieşiri în relief cînd a unora, cînd a altora din aspectele diferite ale virtuţilor cuprinse potenţial în starea totală a sufletului ce se mişcă spre Dumnezeu.

Se poate spune că autorul socoteşte că preocuparea principală a călugărului în ce priveşte trecutul trebuie să fie pocăinţa pentru păcate, iar grija lui în prezent şi în tot viitorul trebuie să fie ascultarea, singura care îl fereşte de alte păcate. Păcatele reprezintă coborîrea spiritului la lume şi la trup, căderea din legătura cu Subiectul dumnezeiesc, nesfîrşit în viaţă şi în iubire ; adică, căderea lui la preocuparea cu obiectele şi îngustarea şi îngroparea lui potrivit cu mărginirea şi grosimea lor. În toată scrierea e o mare credinţă în suflet şi o valorificare a înfrînărilor şi durerilor trupeşti, inclusiv a morţii, ca mijloace ale creşterii duhovniceşti. Desprinderea de păcatele din trecut şi ferirea de cele viitoare e temelia pe care are să se clădească toată creşterea spirituală a omului. Ea constă propriu-zis într-o curăţire sufletească şi trupească, care face pe om transparent pentru Dumnezeu, capabil de legătura cu Dumnezeu.

După cele 7 «Cuvinte», care se ocupă cu lepădarea de lume, cu ascultarea şi pocăinţa pentru păcate, urmează cîteva «Cuvinte» care tratează despre virtuţile legate de ascultare şi de pocăinţă : despre neminiere şi blîndeţe (Cuv. VIII), despre neţinerea de minte a răului (Cuv. IX), despre clevetire (Cuv. X), despre vorbărie şi tăcere, care stau în legătură pozitivă sau negativă cu clevetirea (Cuv. XI), despre minciună, care stă şi ea în legătură cu clevetirea şi cu multa vorbire (Cuv. XII), în sfîrşit despre trîndăvie (Cuv. XIII), care e ca un fel de cauză a vorbăriei, a clevetirii şi a minciunii. Toate acestea sînt opuse

ascultării și pocăinței pentru păcate, sînt ghiulele legate de picioare în mersul spre curățirea spirituală, care pozitiv se înfăptuiește prin smerenia ascultării și prin pocăință.

În ordinea obișnuită a patimilor, după lăcomia pîntecelui e pusă desfrînarea, iar după ea iubirea de arginți, apoi mînia, întristarea și trîndăvia, după care urmează slava deșartă și mîndria. În «Scara», precum am văzut, trîndăvia e pusă înaintea lăcomiei pîntecelui și a iubirii de arginți, la fel mînia (și opusa ei, nemînierea), pentru că sînt văzute în legătura lor negativă cu ascultarea, care e virtutea de căpetenie a călugărilor. Cînd se au în vedere creștinii în general, se poate pune înainte lăcomia pîntecelui, desfrînarea, iubirea de arginți, mînia, pentru împiedicarea de la satisfacerea acestora și întristarea pentru lipsa materiilor lor și apoi trîndăvia ca descurajare de pe urma silințelor fără succes de a le satisface.

În «Scara» deci, abia după trîndăvie e pusă ca efect lăcomia pîntecelui (Cuv. XIV). Imediat după ea se vorbește despre curăție, înțeleasă în mod principal ca neprihănire trupească, dat fiind că lăcomia pîntecelui aduce după ea desfrînarea (Cuv. XV).

În «Cuvîntul» următor (XVI) se vorbește apoi despre iubirea de arginți și tot în el despre milostenie, care trebuie opusă patimii lăcomiei de bani și de avuție. Iubirea de arginți nu se opune, în calitatea ei de iubire de obiecte materiale și trecătoare, numai legăturii cu Dumnezeu ca Persoană de nesfîrșită iubire, ci și legăturii nestingherite cu subiectele omenești, cu semenii noștri. Aci autorul arată că lepădarea de lume și aspra înfrînare și suportarea bucuroasă a greutăților nu înseamnă o disprețuire a oamenilor și nici măcar a lumii, ci o legătură curată cu oamenii și o privire curată a lucrurilor, ca făpturi ale lui Dumnezeu, în orizontul sensului lor infinit și a valorii lor netrecătoare în Dumnezeu. «Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune. Dar cel iubitor de agoniseală se roagă chipurilor materiale». Cel din urmă nu intră cu mintea dezmărginită în legătură cu Subiectul dezmărginit în puterea și în iubirea Lui, ci se mărginește între granițele obiectelor și toate le atrage în mărginirea sa egoistă, creînd ziduri și dușmănii între sine și semenii săi. Iubirea de arginți e poarta închisă în fața oricărei spiritualizări, înțeleasă ca relație iubitoare cu Dumnezeu și ca pătrundere adîncă și iubitoare în sensul și în realitatea tuturor făpturilor, persoane și lucruri. «Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor

(păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furtişaguri, pizmuiri, despărţiri, duşmănii, vrajbă, ţinerea de minte a răului, nemilostivirea şi uciderea» (Cuv. XVI, cap. 23).

Îndată după iubirea de arginţi şi de opusa ei, milostenia, se vorbeşte în «Cuvîntul» XVII despre nesimţire, sau despre moartea sufletului. Căci iubirea de arginţi învîrtoşează de fapt sufletul, îl împietreşte, îi ia mobilitatea simţirilor de milă, de înţelegere, de zbor în iubirea de Dumnezeu şi de deschidere spre semeni, alte izvoare actuale sau potenţiale ale iubirii. Nu fără rost, după această închidere în nesimţire se tratează despre un mijloc de a o birui, care e «cîntarea bisericească împreună cu alţii» (Cuv. XVIII). Aceasta ajută la priveghere (Cuv. XIX). Iubirea de arginţi asociată cu alipirea pătimaşă la lume, la viaţa de plăceri, dacă nu e înfrînată, naşte laşitatea, sau laşitatea o naşte pe aceea. De aceea despre ea se tratează în «Cuvîntul» imediat următor (XX).

Se poate spune astfel că pînă aci scrierea s-a ocupat cu 2 teme, sau mai bine zis cu 2 grupe de teme: în primul rînd cu desprinderea generală de lume în ceea ce are ea păcătos, cu pocăinţa pentru păcatele săvîrşite din alipirea la lume şi cu ascultarea pentru evitarea păcatelor viitoare, dar şi cu un şir de păcate mai parţiale, care se opun pocăinţei şi ascultării. În al doilea rînd, cu modul trupesc al alipirii la lume, adică cu lăcomia pîntecelui, cu iubirea de avuţie, cu nemilostenia şi cu nesimţirea, provenite din cele dintîi, şi cu milostenia şi cîntarea în comun lui Dumnezeu, care se opun egoismului trupesc al acelor patimi.

Urmează ca o a treia temă, sau grup de teme, încîntarea omului de sine însuşi: slava deşartă, mîndria, hula (Cuv. XXI, XXII, XXIII), care sînt o altă formă mai subţire, mai diavolească a egoismului, a desprinderii din legătura cu Dumnezeu şi cu semenii ca izvoare ale iubirii şi deci ale vieţii. Acestora li se opune blîndeţea şi la o treaptă mai înaltă, simplitatea şi nevinovăţia (Cuv. XXIV), dar mai ales smerita cugetare (Cuv. XXV).

Se tratează în sfîrşit ca o a patra temă, sau grup de teme, despre darul deosebirii sau al dreptei socoteli, la care ajunge omul eliberat de patimi (Cuv. XXVI). Aceasta e o intuiţie clară a binelui ce trebuie făcut în fiecare împrejurare şi a răului ce trebuie evitat, care de multe ori se maschează în bine. Ea se naşte din faptul că sufletul şi-a cîştigat o stare de nepătimire, de judecată cumpănită, obiectivă, nelăsîndu-se înşelat

de cine știe ce preferință pătimașă ascunsă, în judecarea și alegerea faptei ce trebuie făcută. Ea stă, de aceea, în legătură cu o liniște a sufletului, cu o neturburare a lui de vreo ispită sau pasiune (Cuv. XXVII). Numai în liniștea aceasta se poate menține sufletul într-o rugăciune curată și prelungită (Cuv. XXVIII). Liniștea aceasta e un aspect al nepătimirii, care la rîndul ei e o inundare a sufletului de lumina și de curățenia cerească (Cuv. XXIX). Acum ies la iveală în toată puterea lor : credința, nădejdea și dragostea ca legături culminante ale sufletului cu Dumnezeu (Cuv. XXX). Cu deosebire iubirea reprezintă treapta prin care scara se reazimă pe deschizătura cerului, prin care primește Hristos pe cei ce s-au curățit și s-au pocăit în brațele Sale, sau la pieptul iubirii Sale nesfîrșite. Căci în iubire, ei sînt deplin uniți cu Hristos pentru totdeauna.

Deci ultimele cinci trepte reprezintă umplerea sufletului de lumina, de pacea, de puterea și de iubirea lui Dumnezeu, ca roduri ale eforturilor de pe treptele inferioare, prin care s-a desprins în general de lume, de alipirea la ea prin lăcomia de toate felurile, ca și de închiderea în sine prin mîndrie. Despre iubire, autorul «Scării» zice : «Cel ce încearcă să vorbească despre dragoste, încearcă să vorbească despre Dumnezeu însuși. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte, e primejdios și greșit celor ce nu iau aminte. Cuvîntul despre iubire e cunoscut îngerilor, dar și acelora, prin iluminarea dumnezeiască. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voiește să dea definiția Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, numără nisipul din adîncul oceanului» (Cuv. XXX, cap. 2). Iar despre nepătimire zice : «Cel ce s-a învrednicit de nepătimire, Îl are, cît este în trup, pe Dumnezeu însuși în sine, ca cîrmaci în toate cuvintele, faptele și gîndurile sale. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului, cum ar auzi un glas, și se află ridicat mai presus de toată învățătura omenească» (Cuv. XXIX, cap. 15). «Dragostea, nepătimirea și înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul și flacăra se unesc într-o singură lucrare, așa să le înțelegi și pe acestea» (Cuv. XXX, cap. 4). Nepătimirea este «cerul pămîntesc» (Cuv. XXIX), adică pămîntul umplut de lumina și de lucrarea cerească a Sfîntului Duh, este ființa omenească schimbată la față, ca trupul Domnului pe Tabor. Ea e «desăvîrșirea fără capăt» a celor desăvîrșiți ; ea nu ajunge niciodată la o margine, căci sporește neîncetat în

nepătimirea sau în curăţirea nesfîrşită a bunătăţii şi iubirii lui Dumnezeu.

Într-un cuvînt, urcuşul spre Dumnezeu al omului credincios e un urcuş spre delicateţea şi sensibilitatea fără sfîrşit a omenescului din el.

Dacă în celelalte scrieri duhovniceşti ale sfinţilor părinţi sfaturile privitoare la curăţirea de patimi sînt în general risipite in sentinţe amestecate cu reflexiuni despre înălţimea puterii şi iubirii lui Dumnezeu, despre contemplarea Lui în natură, despre dulceaţa unirii cu El, «Scara» constă, în partea covîrşitoare a ei (în 27 de Cuvinte), în orînduirea sistematică a acestor sfaturi, potrivit urcuşului duhovnicesc al omului credincios şi într-o foarte concretă precizare a lor. Ea este prin aceasta o călăuză concretă a celui ce vrea să crească duhovniceşte. Poate de aceea ea lasă impresia unei povăţuiri foarte riguroase, sau chiar este foarte riguroasă. Totuşi ea nu e lipsită nici de o largă înţelegere a neputinţei omeneşti şi a marii varietăţi a gradelor de putere cu care sînt înzestrate fiinţele omeneşti. Să dăm un exemplu : «Unii fericesc pe cei ce s-au lepădat de lume, cu o simţire de fameni din fire, ca pe unii ce s-au izbăvit de tirania trupului ; dar eu fericesc pe cei ce se fac fameni în fiecare zi, care se taie împrejur pe ei înşişi cu gîndirea ca cu un cuţit»(Cuv. XV, cap. 167) ; adică îi fericeşte pe cei ce sînt mereu ispitiţi şi mereu biruiesc ispita, mai mult decît pe cei ce nu mai simt ispita. Sau mai mult : «Am văzut pe unii căzînd fără de voie şi am văzut pe alţii voind să cadă cu voia, dar neputînd. Şi i-am deplîns pe aceştia mai mult decît pe cei ce cad în fiecare zi ca pe unii ce doresc mirosul urît, dar nu-l pot simţi» (Cuv. XV, cap. 18). Ea asigură şi pe mireni că se pot mîntui printr-o viaţă moderată, dar cinstită : «Toate lucrurile bune ce le puteţi face, faceţi-le. Nu defăimaţi pe nimeni, nu furaţi de la nimeni, nu vă înălţaţi faţă de nimeni, nu urîţi pe nimeni, nu minţiţi pe nimeni..., pătimiţi cu cei lipsiţi, nu pricinuiţi nimănui sminteală... De veţi face aşa, nu veţi fi departe de Împărăţia cerurilor» (Cuv. I, cap. 38).

În general, «Scara» e o îmbinare între asprimea sfaturilor pentru cei tari şi înaintaţi duhovniceşte, şi blîndeţea contrară pentru cei mai puţin tari şi pentru începători. Această îmbinare se arată şi în expresiile paradoxale în care autorul e mare meşter. Astfel, în ea se vorbeşte de «plînsul pricinuitor de bucurie» (Cuv. VII), de «ura nepătimaşă» a lumii (Cuv. III, cap. 19), de «nevoinţa aspră, strîmtorată şi uşoară» (Cuv. I,

cap. 18), de «trista și strălucitoarea smerită cugetare» (Cuv. I, cap. 3), de «nefricoasa simțire a morții» (Cuv. VI, cap. 16), de «pocăința ca lipsirea neîntristată de orice mîngîiere trupească» (Cuv. VII, cap. 5). În general autorul se dovedește un subtil cunoscător al complicatelor stări sufletești la care ajung feluritele firi ale oamenilor. Scrierea lui este o extraordinar de bogată analiză a tuturor acestor stări. Ea întrece tratatele moraliștilor francezi, prin bogăția, profunzimea analizelor, dar mai ales prin puterea de angajare a sufletelor pe calea îndreptării și a desăvîrșirii.

Caracterul practic, precis, complex și în general aspru și eficient al remediilor recomandate pentru desăvîrșirea omului de această scriere, a făcut să fie considerată ca cel mai potrivit ansamblu de reguli pentru normarea vieții monahale. În cele mai multe din practicile vieții călugărești se străvăd dispozițiile «Scării».

Să menționăm că la cele 30 de «Cuvinte», adresate călugărilor, autorul adaugă un «Cuvînt către păstor», adică, către părintele povățuitor al călugărilor, mai ales al celor începători, dat fiind că în toate cele 30 de «Cuvinte» adresate călugărilor se presupune călăuzirea lor de către un astfel de povățuitor, sau de egumenul mînăstirii. Acest «Cuvînt» poate fi în multe privințe o călăuză pastorală și pentru orice preot. «Nu e învățător vrednic de admirație cel ce face înțelepți pe copiii învățați, ci pe cei neînvățați și neînțelepți» (Cap. V). «Dacă ai ochi în stare să prevadă furtunile pe mare, spune-o aceasta limpede celor aflați în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufundării corabiei, odată ce ți s-a încredințat de toți cîrma ei» (Ibid.).

Ultima parte a acestui «Cuvînt» e o laudă a lui Ioan, egumenul Raithului, care ceruse egumenului de la Sinai să întocmească această regulă pentru viața călugărească.

Iată cum descrie Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, valoarea ei pentru viața călugărilor, ca și polivalența sensurilor ascunse în cuvintele ei în «Cuvîntul înainte» al traducerii românești a «Scării» tipărită de el la 1814 : «Alcătuirea cărții este foarte iscusită și foarte înaltă și subțire la noime (înțelesuri). Că născătorul ei, desăvîrșit fiind întru toate învățăturile filozofiei cei din afară, s-a făcut asemenea și întru fapta bună (virtutea) cea lucrătoare și întru cea văzătoare pe cît este cu încăpere (cu putință) firii omenești, după ce s-au dat la viața sihăstrească (isihastă, a liniștirii). De unde a cu-

noscut cu lucrul toate războaiele şi toate vicleşugurile şi toate măiestriile şi toate meşteşugurile dracilor şi toate lucrările patimilor, ale celor trupeşti şi ale celor sufleteşti. Aşişderea şi toată starea faptelor celor bune (a virtuţilor) şi aşezările şi îndemînările şi neîndemînările şi obiceiurile oamenilor prea cu deamăruntul şi prea cu subţirătatea. Pentru aceea ca un prea luminat întru amîndouă şi prea iscusit a scris învăţăturile sale aşa de subţiri şi cu greu de înţeles, urmînd întru alcătuirea ritoricii pre sfîntul Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu, cît şi cei ce au adăugat scoliile pre la multe locuri cu îndoială zic : «Mi se pare că aceasta zice părintele». Pentru aceasta văzînd-o cît este de grea şi ne lesne fieştecui de înţeles, ne-am silit în tot chipul cît s-a putut a se tălmăci mai luminat şi mai descoperit, uneltind limba potrivită vremii şi neamului românesc».

«Că atîta de multe şi mult împistrite chipuri are întru dînsa şi atîta mulţime de noime şi de pricini (de teme), prin care poate să îndrepteze şi pre omul cel dinăuntru şi pre cel din afară al celui ce o va unelti (folosi) cu sîrguinţă şi cu luare aminte, cît putem a zice : că mai cu lesnire este a număra cineva stelele cerului decît să le povestească pre acestea cu deamăruntul. Pentru aceasta cu îndrăzneală zicem : că precum pîinea este decît toate celelalte bucate mai de nevoia trupului, aşa este cartea aceasta celui ce poftеşte mîntuirea sa, decît toate alte cărţi părinteşti. Şi precum luna pre stele, aşa şi aceasta pre acelea covîrşeşte. Şi precum decît celelalte simţiri care sînt întru om, vederea este mai lucrătoare, aşa aceasta este mai lucrătoare decît acelea la mîntuirea omului. Că aceasta povesteşte toate prea sfintele voi ale lui Dumnezeu, mult decît acelea mai minunat şi mai luminat. *Şi este nu numai monahilor, ci şi mirenilor prea bun îndreptariu şi canon prea cu deamăruntul, care povăţuieşte pre toţi către cele cuviincioase.* Şi aduce pre cei ce o citesc pre dînsa, prin învăţăturile ei cele înţelepte către umilinţă şi către plînsul cel curăţitor de toate întinăciunile cele trupeşti şi sufleteşti. Că nu este cu putinţă a povesti limba omenească după vrednicie darurile ei cele minunate cu care răsplăteşte ea cititorilor şi îndrăgitorilor ei».

«Şi citiţi-o des şi cu luare aminte, că negreşit ea este oarecare toiag mozaicesc, prin care veţi putea desface marea vieţii acesteia cei mult învăluite şi a patimilor celor înviforîtoare, şi fără de primejdie o veţi trece şi pre faraon cel gîndit, adică

pre diavolul, întru dînsa îl veţi vedea cufundat, ca şi Israel cel de demult pre Egipteni. Ea este mană simţirilor sufletului celor amărîte de patimile şi de valurile vieţii acesteia ; liman care izbăveşte pre cei ce scapă la cetirea ei şi-i slobozeşte de cufundarea în păcatele cele mult înconjurătoare şi-i face pre dînşii să înoate fără de primejdie apele vieţii acesteia cele mult turburate spre pămîntul făgăduinţei întru care tot sufletul cel iubitoriu de Dumnezeu intrînd poate să secere mănunchele fericirii cei deapururea vecuitoare ; scara aceea pre carea o au văzut Iacov cel de demult, al căreia căpătîi ajunge pînă la ceriu, întru carea Dumnezeu este întărit, pre carea îngerii să pogoară ca nişte duhuri slujitoare pentru cei ce vor să moştenească mîntuirea, iar sufletele celor ce se mîntuiesc printr-însa să suie şi Dumnezeu le primeşte şi întru Împărăţia Sa le sălăşluieşte ; şi sorb ceresc este ea, care poate să tragă pre suflet dintru adîncul păcatelor, precum acela apa din fundul mării şi să le puie înaintea lui Dumnezeu curăţite de toată întunecimea».

Însemnătatea pe care a avut-o «Scara» în viaţa călugărilor şi chiar a mirenilor, a făcut ca fragmente din ea să fie citite şi la slujbele dumnezeieşti, mai ales în postul mare. Obiceiul acesta a început în sfîntul Munte Athos. De aceea în Trioadele folosite acolo sînt presărate fragmente din «Scara». Acest obicei s-a întins apoi şi în mînăstirile româneşti. Lecturilor acestor fragmente li s-a acordat o importanţă atît de mare, încît textul lor a fost cu timpul inclus şi în colecţiile numite «Proloage».

«Dar «Scara» a ieşit curînd din biserici şi mînăstiri pentru a intra şi în casele clericilor şi credincioşilor», spune I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, întîi în manuscrise greceşti şi slavone, apoi în traduceri româneşti. «Manuscrisele slavone vechi, de pe la mijlocul veacului XV, unele întocmite cu deosebită artă, prezintă o importanţă deosebită» [6].

De aci se vede că «Scara» s-a copiat cu deosebită sîrguinţă în lumea călugărească, dar şi-a avut o răspîndire şi în lumea largă a credincioşilor.

---

6. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Contribuţii ale tălmăcitorilor români la cunoaşterea «Scării» Sfîntului Ioan Sinaitul*, în Rev. «Studii Teologice», nr. 3—4, 1934, p. 148. Despre manuscrisele slave ale «Scării», copiate pe teritoriul Ţărilor Româneşti, a se vedea A. J. Iaţimirschi, *Slavianschia i Russchia Rukopisi v Romînschih Vivliotek*, St. Petersburg 1905,

B

Copierea, traducerea și parafrazarea «Scării» în diferite limbi, inclusiv în cea românească

1) «Scara» s-a copiat în primul rînd mult în limba greacă, iar de la o vreme a început să fie tradusă și în alte limbi. Apoi a fost și tipărită în grecește și în diferite traduceri. Încă din sec. IX a fost tradusă în limba siriacă, apoi la 1280 a fost tradusă în limba latină de Angelus de Cingulo, iar la 1420, de Ambrosius Camaldulensis și după aceea de alții. Prima tipărire a textului grec, însoțit de o traducere latină, a făcut-o Matthäus Raderus S. I., Paris, 1633. Ea a fost reprodusă în Migne, P.G. LXXXVIII, col. 634—1210.

O nouă tipărire a textului lui Raderus din P.G., cu o traducere paralelă în limba italiană, a făcut Pietro Trevisan, sub titlul : S. Giovani Climaco, *Scala Paradisi,* vol. I—II, Torino, 1961 ; după ea și-a făcut traducerea în românește Mitropolitul Tit Simedrea. O traducere în limba veche italiană apăruse la 1875, la Bologna, în «*Collezione di opere inedite o rare dei primi tre secoli della lingua*», t. 31. Ba cu mult înainte, la 1532, se tipărise și o traducere din limba latină în limba spaniolă, în Mexic [7].

În limba slavonă «Scara» s-a tradus încă din sec. X—XII. Pe teritoriul Țărilor Românești manuscrise slave ale «Scării» s-au păstrat din sec. XV.

Dar foarte timpuriu «Scara» s-a răspîndit și în manuscrise grecești [8]. Și poate că nu mult după aceea ea s-a tradus și în limba română și a circulat și în manuscrise românești. I. P. S. Mitropolit N. Corneanu vorbește de marea circulație a «Scării» între români, încă din sec. XV. Dar deși I. P. S. Sa spune aceasta în legătură cu manuscrisele slavone, nu este exclus ca

---

p. 184—197 ; p. 442—445 ; 566 și 727 ; și P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, Vol. I, București, 1959, p. 83, 85, 87, 178—179, 240—243, 390—394.

7. Știrile despre traducerile în limbile occidentale le-am luat de la O. Bardenhewer, *op. cit.*, p. 81.

8. Pandele Olteanu, *Metoda filologiei comparate în studierea izvoarelor și în identificarea versiunii neo-grecești a operei «Scara» traduse de Mitropolitul Varlaam*, în Rev. «Mitropolia Olteniei», nr. 5—6, Craiova, 1970, p. 551.

monahii, ierarhii, ştiutorii de carte, care citeau manuscrisele slavone şi cele greceşti, să fi încercat să aştearnă şi în cuvinte româneşti scrise sentinţele «Scării» din textul slavon şi grec, pe care desigur că le înţelegeau şi le şi traduceau în minte în cuvinte româneşti, pe care le foloseau şi în grai. I. P. S. Mitropolit Corneanu spune : «Episcopi şi călugări, voievozi şi înalţi demnitari, tîrgoveţi şi săteni, bărbaţi şi femei, au citit toţi cu acelaşi nesaţ «stepenele» (treptele) suitoare către cer ale Lestviţei (Scării). De pildă în sfaturile pe care le dă fiului său, Teodosie, domnitorul Neagoe Basarab, de la începutul veacului al XVI-lea, de numele căruia se leagă zidirea celebrei mînăstiri Curtea de Argeş, se referă de cîteva ori consecutiv la Ioan Scărarul. Familii creştine păstrau în casele lor «Scara» alături de Biblie. Cunoaştem astfel un manuscris păstrat în Biblioteca Academiei R.P.R., sub nr. 494, care a rămas cîteva generaţii în sînul aceleiaşi familii» [9]. Cunoaşterea «Scării» pe teritoriul Ţărilor Româneşti în sec. XVI, ca şi popularitatea ei în cercurile largi ale credincioşilor, e dovedită şi de zugrăvirea «Scării» pe pereţii din afară ai mînăstirilor Sucevița (pictată la sfîrşitul sec. XVI) şi Rîşca (pictată la mijlocul sec. XVI) — unde scara e îmbinată cu judecata din urmă.

2) Prima traducere românească cunoscută a «Scării» e cea făcută de Mitropolitul Varlaam [10], pe cînd era călugăr la Mînăstirea Secu, înainte de 1618. Ea e prima operă a lui Varlaam, şi influenţa ei binefăcătoare asupra «Cazaniilor» sale se vede din faptul că el reprezintă în acestea o teologie pur ortodoxă în duh patristic (de ex. în învăţătura despre mîntuire, ca lucrare transformatoare a omului), rămînînd neinfluenţat de teologia catolică şi protestantă, cum au fost influenţaţi mulţi teologi greci şi ruşi din vremea sa [11]. Pandele Olteanu sus-

9. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 140.

10. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 555, admite probabilitatea că Varlaam a folosit şi o traducere românească mai veche.

11. Varlaam declară că a avut la bază *Omiliile* lui Calist, patriarhul Constantinopolului (P. N. Şerbănescu, *La 300 de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam al Moldovei*, Rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», 1957, nr. 10, p. 1025). Dar altădată spune că a tradus «din multe scripturi, din limba slovenească» (*Ibid.*, p. 1027). Patriarhul acesta e fie Calist I, ucenicul sfîntului Grigorie Palama, patriarh între 1350—1354, fie, mai probabil, Calist II, patriarh al Constantinopolului, în cursul a 7 luni din 1397, autorul mai multor scrieri ascetice din Filocalia greacă, publicate în vol. VIII

ține, contrar părerii de mai înainte, potrivit căreia Varlaam a tradus «Scara» după un text slavon, că traducerea lui e făcută în mod principal după un text neogrec, care parafraza prin explicații textul grec original ; textul slavon pe care el îl pune pe coloanele de la dreapta coloanelor cu textul românesc, e un text slavon copiat în multe manuscrise după o traducere a «Scării» făcută probabil prin sec. XII la Sf. Munte [12]. Dar Varlaam a folosit și o traducere slavonă a unei versiuni neogrecești, parafrazate, într-o versiune ucraino-carpatică [13]. În timpul lui Varlaam circulau mai multe versiuni neo-grecești parafrazate [14]. După cum a dovedit Pandele Olteanu, Varlaam

al Filocaliei românești. Însă Pandele Olteanu, *op. cit.*, p. 548, 568, aduce dovezi că e făcută în mare parte după o traducere slavă a scrierii «Comoara» a lui Damaschin Studitul, tipărită prima dată la Veneția, 1558.

Spiritul ortodox al «Cazaniei» se vede de exemplu în înțelegerea crucii lui Hristos ca putere transformatoare a omului, ajutată și de efortul lui, așa cum e înțeleasă și în «Scara», și nu ca simplă echivalență *juridică a vinii oamenilor. Astfel, în pasajul următor din Cazania la Dumi*nica Lăsatului de Brînză se spune : «Pentru aceea în toată vremea iaste bun și de treabă postul ... fără mai vîrtos între aceste zile a postului celui mare, pentru ca să ne gătăm și să ne curățim către svinta cuminecătură și către ziua învierii în Domnul nostru Iisus Hristos, omorîndu-ne și noi trupurile către muncile și către moartea Sventiei sale ... cum se nevoiesc și fac toți credincioșii lui Hristos în toată lumea, numai singuri calvinii și liuteranii, ereticii din vremea de acum, legătura lucrurilor (faptelor) celor bune nu o vor, în volnicia trupului și în odihna lor, care îndulcește trupul. Și Crucea lui Hristos li-i urîtă, cu care a-și da sie vreo osteneală sau vreo nevoință nu cutează, temîndu-se să nu-și vateme binele aicea pre lume. Fără de osteneală și fără de post și fără de lacrimi și fără de nici o răbdare, vor să ajungă cerul, umblînd pe calea cea largă care duce în peire și nu-și aduc amente de Daniil prooroc, că după ce se posti zeace zile, mai frumos și mai gras fu decît cel ce mîncă bucate scumpe din masa împăratului Navohodonosor» (*Cazania*, ed. J. Byck, București, 1943, p. 28—29).

12. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 550.

13. Idem, *art. cit.*, p. 555. Varlaam însuși declară de «Scara» că e «din slavonește scoasă pre înțelesul a toată limba rumânească» (Ms. Acad. 2511, f. 3 v). «Din carte poate pricepe fiecine — zice Varlaam — împărțirea sufletului omenesc de lucruri pămîntești și suirea minții întru cele cerești», «ca să poată scăpa din prada valurilor și a grijilor lumii și să sue întru liniștea cerului și acolo cu îngerii să dănțuiască». Limba e cursivă, aproape ca cea scrisă azi.

14. Idem, *ibidem*.

a folosit parafraza neo-greacă a lui Maxim Margunios (1542—1602), care, tipărită prima dată în 1580 la Veneţia, a avut o largă răspîndire şi a fost tradusă în limbile latină, spaniolă şi slavonă. Că Varlaam a folosit şi o traducere slavă a textului lui Margunios îl deduce Pandele Olteanu din faptul că traducerea lui cuprinde şi unele slavonisme ucraino-carpatice [15]. Pandele Olteanu dă chiar un exemplu din care se vede că Maxim Margunios a introdus două din scoliile la Cuvîntul IV al «Scării», puse în ediţia din P. G. la sfîrşitul Cuvîntului IV, în text (scoliile VI—VII ; P.G. cit. col. 729). Dar din textul lui Margunios şi din traducerea pasajului respectiv de către Varlaam, dată de Pandele Olteanu, se vede că Margunios a lărgit fraza «Scării» şi mai mult decît o lărgeau aceste scolii [16].

Rămîne apoi o chestiune de cercetat : cîte din scoliile din P. G. sau din alte manuscrise greceşti ale «Scării» au fost introduse în textul «parafrazei» lui Margunios şi deci şi în traducerea lui Varlaam. Tot o chestiune de cercetat ar fi şi aceea în ce măsură «Răspunsurile la catehismul calvinesc», ale lui Varlaam, se resimt şi ele de «Răspunsurile» lui Ieremia II din Constantinopol către teologii din Tübingen, care se pare că au fost întocmite cu ajutorul lui Maxim Margunios. Margunios a scris el însuşi lucrări împotriva reformaţilor [17].

«Scara» tradusă de Varlaam, deşi nu s-a tipărit, a avut o largă răspîndire în formă de manuscrise copiate [18].

---

15. Idem, *ibidem*.

16. Idem, *art. cit.*, p. 562—563.

17. Idem, *art. cit.*, p. 565.

18. I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 151, menţionează următoarele manuscrise din Biblioteca Academiei Române, care cuprind numai «Scara» : nr. 493, scris pentru Mînăstirea Probota, încă pe cînd trăia Varlaam ; nr. 494, scris de ieromonahul Ghenadie la 1669 ; nr. 2511 şi 2512, scrise în 1693 şi 1694 de Vlad Grămăticul pentru Ieromonahul Ilarion, egumen la Mînăstirea Bistriţa în Oltenia, ajuns apoi episcop la Rîmnicu-Vîlcea ; nr. 2650, scris de Iosif, egumenul mînăstirii Hurezi, prin 1740, după exemplarul copiat de Vlad Grămăticul ; nr. 2665, de acelaşi ; nr. 2952, scris de Monahul Meletie de la Mînăstirea Rîşca între 1797 şi 1798 ; nr. 1794, scris la Mînăstirea Neamţ pentru obştea lui Paisie Velicicovski.

Tot Mitropolitul Nicolae Corneanu mai menţionează ms. nr. 2983 din Biblioteca Academiei R.P.R., din sec. XVII, care cuprinde pe lîngă «Scara» şi alte scrieri. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 563, nota 92, mai menţionează

I. P. S. Nicolae Corneanu trece în revistă, în studiul citat, la note, și o serie din traducerile ulterioare românești ale «Scării», întîi din slavonă, apoi din grecește.

3) Traduceri din slavonă :

a) Traducerea arhimandritului Vartolomeu Măzăreanu de la Mînăstirea Putna. Traducerea lui datează din 1766 și e cuprinsă în ms. Acad. Rom. nr. 2959. Ea a urmărit o apropiere a conținutului «Scării» de călugării și de poporul din timpul său, precum făceau și traducerile rusești care modernizau textul paleoslav.

b) O altă versiune este cea cuprinsă într-un ms. din sec. XVIII, păstrat în Biblioteca Patriarhiei Române cu nr. 5, provenit de la Mînăstirea Căldărușani prin Facultatea de Teologie din București, unde avea nr. 224. Traducerea aceasta, urmînd modelul său slav, «este structural deosebită de originalul grecesc», spune I. P. S. Mitropolit Corneanu. De fapt, «Cuvintele» Scării sînt transformate în acest ms. în «Cazanii», adică sînt parafrazate pe larg în predici de un caracter pe de altă parte foarte fidel textului original. Fiecare expresie din textul original este explicată pe larg. Și fiecare «Cazanie» are un titlu foarte lung. Avînd caracter de predică, fiecare din aceste «Cazanii» e introdusă cu : «Blagoslovește părinte». Nu știm dacă s-a identificat textul slavon sau rus după care s-a tradus acest text românesc și dacă nu cumva el a avut la bază o parafrază greacă. Dacă nu s-ar putea identifica, sau s-ar identifica într-un text în parte diferit, aceste «Cazanii» ar putea reprezenta o scriere filocalică românească. Manuscrisul acesta, deși dă în «Pinax» (în tabla de materii de la început) toate cele treizeci de titluri ale «Cuvintelor Scării», se încheie la f. 228 v cu «Cuvîntul» (Cazania) 22. Restul lipsește.

Dăm cîteva exemple de felul cum lărgește parafraza aceasta textul original :

Ed. gr. 1970 : sfîrșitul Cuv. II, cap. 17 și cap. 18 : «ca să nu se facă cele de pe urmă ale lor mai rele decît cele dintîi (Mt. 14, 45). Limanul se face pricinuitor al mîntuirii și al primejdiilor. Și aceasta o cunosc cei ce navighează pe marea înțele-

Ms. 5 al Patriarhiei Rom. : «pentru ca să nu se facă cele dupre urmă ale lor mai rele decît cele dintîi. Căci liniștea și scăparea la Mînăstire a călugărului pricinuiește mîntuire și cununi la cei ce sînt cu fire bună și li se văd faptele. Dar la cei

---

din Bibl. Acad. R.P.R. manuscrisele miscelanee cuprinzînd și «Scara», sau părți din ea : 2959, 163, 3543, 2569, 2315, 3318 etc.

gătoare. Și e o priveliște jalnică să vezi pe cei ce au scăpat pe mare, că s-au înecat în port».

ce se îndărătnicesc și nu gîndesc nici grijesc de certarea iadului și de necinste, acolo se înmulțesc patimile lor mai mult decît fiind în lume. Și aceasta o au cunoscut foarte bine corăbierii cei vechi ai vieții călugărești și ne-au însemnat cu multe feluri de mijlociri în cărțile lor pentru ca nu cumva să se sfărame corabia vieții noastre acolo unde nu nădăjduim. Căci multe corăbii pierzîndu-se în luciul furtunii scapă de primejdie, iar pe urmă sosind la liman și nepurtînd grijă a se lega și a se întări cu anghire, se sfăramă, care cu adevărat este un lucru ciudat și un rău năpraznic și o mare întristare, de care se îndemnează a plînge neîncetat cineva văzînd spărgîndu-se corabia în mijlocul limanului, ceea ce s-au trecut sau suferit cele îndelungate primejdii în luciul mării».

Ed. gr. 1970, cap. 1 și 2 din Cuv. XXII : «mîndria este tăgăduirea lui Dumnezeu, născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osîndirii, nepoata laudelor, semnul nerodirii, izgonirea ajutorului lui Dumnezeu, pricinuitoarea căderilor, pricina îndrăcirii, izvorul mîniei, ușa fățărniciei, întăritura dracilor, păzitoarea păcatelor, pricinuitoarea neîndurării, necunoașterea milei, amarnică băgătoare de seamă, neomenoasă judecătoare, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei».

Ms. 5 al Patriarhiei Române : «Cea de Dumnezeu urîtă mîndrie este cu adevărat o lepădare de Dumnezeu și de stăpînia Lui. Căci aceasta face pre măreț a se lepăda de Dumnezeu și a zice cum că bunătățile ce are nu le are de la Dumnezeu, ci de la dînșii. Aceasta este o aflare a dracilor, căci ei au aflat-o înaintea tuturor și s-au încununat cu dînsa. Este ca o maică ce n-are părerea de rău și pricina ce suge pre mărire și pre laudă ca laptele din țîță. Este un semn al neroditorului suflet, dăpărtare a dumnezeiescului ajutor și dăpărtare a sfîntului dar, clătirea inimii, pricinuitoarea răutăților, căderea întru cele necuvioase lucrări, izmenirea mîndreței, izvorul mîniei,

idolul fățăriei, întărirea celei îndrăcești lucrări, păzirea păcatului, vrăjmașa ispovedaniei, zid al netemerii, peșteră a nemilostivirii, necunoscătoare a milostivirii, luător de seamă strașnic celor străine, deapururea împotrivitoriu lui Dumnezeu și slugilor Sale și gură de grăire de rău și de hulă».

c) Din aceeași perioadă datează ms. nr. 163 din Biblioteca Academiei Române, copiat de ieromonahul Grigorie de la Mînăstirea Cozia la anul 1765. Al doilea este ms. 3543 din aceeași bibliotecă, datînd din 1796. Amîndouă sînt copii ale unor traduceri după texte slavone. Ultimul provine de la Mînăstirea Țigănești și cuprinde doar treptele IV, XXV și XXVIII, fiind copiat de monahia Micdonia. Un al doilea exemplar al acestui text, copiat de aceeași monahie, se află la Mînăstirea Țigănești.

d) Ms. 2569 din Biblioteca Acad. Române, din 1773, scris de monahul Rafael de la Mînăstirea Horezu.

e) Ms. 2315, aparținînd Bibliotecii Acad. Române, din 1779, scris de ieromonahul Dorotei din Țara Românească.

f) Ms. 3318, aparținînd Bibliotecii Acad. Române, din 1787, scris de ieromonahul Dorotei din Țara Românească.

g) Ms. 22 din Biblioteca Patriarhiei Române, miscelaneu de la începutul sec. XIX, cuprinde numai o treaptă (f. 72 r — f. 75 v) și anume a XVII-a, corespunzătoare cu a XVIII-a din textul publicat de Veniamin Costache și P. G. Dar cu nr. XVII e dată această treaptă și în ed. gr. 1970 [19].

Dar traduceri ale «Scării» din rusește au continuat să se facă pînă în timpul nostru. I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu zice: «Pînă azi circulă numeroase tălmăciri, făcute cele mai adesea după ediția Sihăstriei Optina-Cozelesc și tipărită în Lavra Serghieva din Zagorsc. Mitropolitul Gurie Grosu, apoi,

19. Mitropolitul Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 153, după Pr. D. Fecioru, *art. cit.*, p. 451. Pentru manuscrisele din Biblioteca R.P.R., autorul citează pe G. Strempel, *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, I, București, 1959, p. 200; iar pentru cele din Biblioteca Patriarhiei Române, Pr. D. Fecioru, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în «Studii Teologice», 1960, nr. 5—6, p. 451 și 463.

plecînd de la un text rus dă în 1930 o prescurtare pe care a şi imprimat-o» [20].

Dintre aceste tălmăciri am cunoscut pe cea din ms. 154 din Bibl. Patriarhiei Române, tradus după traducerea rusă tipărită în ed. VI de Sihăstria Optina-Cozelesc în tipografia Sfîntul Serghie, în 1901. Acest manuscris a fost scris la 1961 şi 1962, în două volume (vol. I în 219 pagini, vol. II în 112 pagini), la Casa Sanatorială a Patriarhiei Române de la Mînăstirea Dealu, de către Protosinghelul Gherasim Negulescu, venit acolo de la Mînăstirea Cheia, fără indicaţia traducătorului din limba greacă în cea rusă şi din cea rusă în cea română. Manuscrisul acesta este scris cu o literă frumoasă şi în rînduri ordonate ca de tipar. Nu redă totdeauna destul de filed textul grec (ceea ce arată, poate, că nici textul rus nu redă foarte fidel textul grec), dar se remarcă prin caracterul modern, fluent şi deplin inteligibil al frazei româneşti, deşi cuvintele folosite sînt cele ale limbii bisericeşti tradiţionale, cu mici excepţii (ca de ex. expresia : propiu-zis, sau cuvîntul : în special etc.).

Traducerea românească şi cea rusă se vede că au la bază textul paleogrec, dar scoliile date la urma tuturor «Cuvintelor» — scolii mai puţine ca în P. G. LXXXVIII — sînt luate în parte din P. G. cit. — ceea ce autorul indică de fiecare dată — şi în parte din traducerea în limba greacă nouă a «Scării», făcută de ieromonahul Atanasie Criteanul, urmată de tîlcuirile lui, şi tipărită la Veneţia la 1683. Dintre notele care nu sînt luate din P. G. menţionăm pe cea apreciabil de lungă la titlul Cuvîntului VI, în care se dau dovezi istorice despre existenţa acelei «Mînăstiri a pocăinţei», în Tebaida Egiptului, (de ex. mărturia fer. Ieronim) şi se precizează că pentru asprimea canonului pe care îl suportau acolo monahii căzuţi în păcate grele nu trebuie învinuit proestosul, căci acele canoane şi le luau de bună voie înşişi călugării respectivi.

La Cuvîntul I, cap. 25 se dă următoarea notă care nu e nici în P.G., nici în traducerea românească publicată de Veniamin Costache, nici în ed. gr. din 1970. «Un monah, scrie Rufin, adesea simţind mişcarea mîniei în mînăstire, s-a hotărît să meargă în pustie, pentru că acolo cînd nu va mai fi cu cine

20. *Treptele «Scării» Cuviosului Ion Scăraru*, Trad. şi prescurtare de I. P. S. S. Mitropolitul Gurie, col. «Biblioteca creştinului drept credincios», nr. 19, 1938, 58 pag., la Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, nota 26.

să se certe din frăţime, aceasta să-l lase în liniște. Însă cînd s-a depărtat într-o peșteră s-a întîmplat că ulciorul dearîndul se răsturna și apoi se vărsa. Aceasta îl făcea să se mînie. Și astfel văzu că mînia este în el însuși, nu în împrejurările din afară. Drept aceea se întoarse în mînăstire».

Un fapt care trebuie remarcat este că traducerea aceasta românească, deci ca și cea greacă și cea rusă care stau la bază, e împărţită în capete ca în ed. gr. din 1970, care a folosit unele manuscrise din Mînăstirea Dionisiu din Athos. Dar capetele în care se împart aceste două versiuni nu au același număr. O altă deosebire a textului acestuia de textul grec ed. 1970, este că în cel din urmă «Cuvîntul către Păstor» nu are o împărţire în capitole, ci o împărţire în capete continue pînă la cap. 100, pe cînd în textul grec care stă la baza ms. din Bibl. Patr. Române nr. 154 se menţine împărţirea în cele XV capitole, dar fiecare capitol e împărţit și în capete (de ex. capit. I, în cap. 1—11 ; capit. II, în cap. 1—23 etc.), cum nu e împărţit în P.G. [21].

4) I. P. S. Mitropolit Corneanu menţionează apoi următoarele traduceri ulterioare ale «Scării» din limba greacă :

a) «Cea dintîi care ne este cunoscută e reprezentată de ms. nr. 3024 aflător în Biblioteca Academiei Române. Traducerea aceasta, terminată în 1775, aparţine unui monah anonim și este făcută după versiunea neo-greacă a lui Atanasie al Cretei, așa după cum rezultă chiar din titlu». Dar această versiune are și scolii și aceste scolii au fost folosite și de textul rus tipărit la Optina, sau cel puţin de traducerea românească a lui.

b) O încercare «de a da o traducere pe cît se poate de fidelă a «Scării» este cea a învăţatului ieromonah Macarie de la Mînăstirea Cernica. Traducerea, însoţită și de scolii, se vrea a fi «cuvînt din cuvînt, fără nici o prisosicioasă adăugare și limpezire a mea»... Pentru o cît mai clară și exactă redare a

21. În traducerea românească a textului rus, se spune că în textul rus și neogrec, care-i stă la bază, se află după Cuv. XIII, indicaţia : «În greceşte ... în slavoneşte triceasen-trepte, tremurici de trei ceasuri. În greceşte nouă tred (trad.?) 1692 e aplicat (folosit) cînd se citeşte ceasul I, III și VI». După acest manuscris sau după vreun altul circulă și o seamă de copii bătute la maşină. Una am văzut-o la Părintele Ieromonah Iurașcu de la Mînăstirea Antim.

textului, cum și pentru îmbogățirea scoliilor recurge la versiunea neo-greacă a lui Maxim Margunios din 1790» [22].

Macarie a isprăvit traducerea «Scării» în anul 1782 și, fără s-o fi putut tipări, și-a copiat-o el însuși în cîteva rînduri [23]. El dădea astfel Mînăstirii Cernica, ce se reconstituia atunci sub starețul Gheorghe, temelia vieții ei ascetice. Biblioteca Academiei Române posedă din acestea ms. nr. 1913 [24]. Dar traducerea aceasta a fost copiată și de alții, cum atestă ms. nr. 1901 din Bibl. Acad. Române [25].

c) O altă traducere tot din grecește reprezintă conținutul ms. nr. 2324 din Biblioteca Academiei Române. Acesta e scris de Gheorghe Dascălul în 1787, pentru egumenul Dosoftei de la Mînăstirea Cîmpulung din Țara Românească.

---

22. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, care citează la nota 27 pe Emile Legrand-Louis Petit, Hubert Pernot, *Bibliographie Hellénique des ouvrages par des grecs au dix-huitième siècle*, tom. II, Paris, 1928, p. 195—196.

23. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*. I. P. S. Sa spune că, înainte de traducerea «Scării», Macarie a tradus «Scoliile», la 1785, citînd pe Pr. D. Furtună, Ucenicul Starețului Paisie în Mînăstirea Cernica și Căldărușani, București, 1928, p. 66, 16. Credem că mai trebuie cercetate manuscrisele. Biblioteca Academiei Române ms. 50 cuprinde o tîlcuire a «Scoliilor» la șase «Cuvîntări» ale «Scării» făcută de Macarie Ieromonahul (și nu textul «Scării»). Și manuscrisul datează traducerea într-adevăr din 1785. Dar probabil Macarie însuși și-a făcut o copie la anul 1785 după o traducere de mai înainte. Manuscrisul datează din 1821. Pe foaia de titlu este scris: «Tîlcuirile Scării din elenie, tîlcuite pre limba românească de necuvioșia sa Kir Macarie, ieromonahul, dascălul Evangheliei 1785, august 4». Dar Scoliile tîlcuite de Macarie la cele șase «Cuvinte» sînt ceva mai puțin la număr, atît față de cele din P.G., cît și față de cele din traducerea lui Veniamin Costache, care în general dă același număr ca în P.G., dar sub multe din numere dă mai multe scolii (de ex.: La Cuv. VI, Macarie dă numai trei scolii, dar în P.G. și la Veniamin Costache sînt șapte scolii). Traducerea scoliilor la Macarie, nu corespunde nici ca text cu cele din P.G. și Veniamin Costache. Dar Macarie dă și o tîlcuire a Scoliilor la «Viața» lui Ioan Scărarul, scrisă de Daniil din Raith, cum nu dă P.G.

24. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibid.* Pandele Olteanu spune că ms. 1905 nu e tot o traducere a lui Macarie după textul lui Margunios, ci o altă versiune (*art. cit.*, p. 565, nota 94).

25. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*, spune că și ms. 58 din Biblioteca Patriarhiei Române cuprinde această traducere, și nu numai *scoliile* de care vorbim la nota 23.

d) I. P. S. Mitropolitul Nicolae Corneanu spune că «aceste versiuni făcute după textul grec au stat la baza «Scării» românești pe care a imprimat-o în anul 1814, în tiparnița Mînăstirii Neamț, un alt vestit Mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache. El nu traduce, ci doar îmbunătățește o traducere existentă, corectînd-o» [26].

Constatarea aceasta trebuie pusă de acord cu ceea ce spune Mitropolitul Veniamin Costache, anume că traducerea publicată de el a fost deosebită de cele pomenite înainte. Căci în «Cuvîntul înainte», Mitropolitul Veniamin Costache găsește nesatisfăcătoare toate traducerile de mai înainte și spune că la stabilirea textului românesc publicat de el s-a luat ca bază textul greco-latin tipărit (foarte probabil cel al lui M. Raderus, publicat ulterior în P.G.), dar el s-a îndreptat după alte două manuscrise cu textul «Scării» în limba greacă veche. În plus el socotește că criticile ce s-ar îndrepta împotriva textului publicat de el s-ar îndrepta împotriva lui : «în cartea cea tipărită greco-latină, aflîndu-se multe greșale și lipse și nepotriviri pre la multe locuri, și prin cuvinte și prin scolii, s-au îndreptat și s-au adăugat și s-au împlinit din celelalte două scrise cu mâna elinești care s-au uneltit (folosit) la tălmăcire împreună cu cea tipărită (a lui Raderus, *n.n.*), care pre la multe locuri s-au aflat mai bine și întocma una cu alta». Deci Veniamin Costache afirmă că versiunile din cele două manuscrise grecești folosite erau pe de o parte mai bune ca versiunea din P.G., pe de alta, consunau întru totul una cu alta, ceea ce i-a dat o asigurare că textul din ele este foarte bun.

«Acestea socotindu-le noi că privesc spre oarecarea descoperire și luminare spre înțelegerea cărții și *spre a nu fi noi prihăniți înaintea cititorilor celor cunoscători, cum că am fi adăugat de la noi ceva între sfintele și de Dumnezeu însuflatele scripturi ale Sfîntului și Marelui Părinte, le-am adăugat aicea* (aceste informații) la începutul cărții, ca să știe fiește-carele din cetitori, că cu toată amănunțimea și luare aminte s-au tălmăcit cartea.

Deci primiți-o pre dînsa cu dragoste, o prea iubiți cetitori, carea s-a ivit acum, nu ca mai nainte întru îmbrăcăminte proaste, întinate, murdare și străine, de tîlmăcitorii cei mai de înainte (aci nu se referă numai la traducerea lui Varlaam *n.n.*) cu acestea îmbrăcată fiind, ci întru ciucuri de aur îmbrăcată,

26. *Art. cit.*, p. 365.

împodobită şi împistrită cu porfira ei cea firească, şi ca un soare cu totul luminos şi mult strălucit, fulgerîndu-şi înţelegerile noimelor sale prin limbă nouă lesne înţeleasă şi lepădîndu-şi toate încărcările şi întunecările şi ne nemeririle cele ce ca nişte nori întunecoşi îi întuneca firească strălucire şi frumuseţea cuvintelor ei».

Unii cercetători socotesc că versiunile greceşti, de care spune Veniamin Costache că s-ar fi folosit, ar fi fost aduse de la sfîntul Munte Athos. Pe lîngă ele, Veniamin Costache ar fi folosit şi unele versiuni neo-greceşti, ca de ex. : pe cea a lui Ieremia Sinaitul, apărută la Veneţia în 1774 [27].

Un merit deosebit al versiunii tipărite de Veniamin Costache este că pe de o parte ea caută să redea textul neparafrazat şi cît mai pur al «Scării», pe de alta, că adaugă la sfîrşitul fiecărui «Cuvînt» un număr mare de «scolii», care-l explică şi anume un număr cu mult mai mare decît cele din P. G. După toată probabilitatea, Veniamin Costache a luat aceste scolii din manuscrisele greceşti folosite.

e) «O altă traducere făcută probabil şi ea după originalul grec spre sfîrşitul veacului XVIII aparţine unuia din cei mai sîrguincioşi traducători români ai vechii literaturi creştine. E vorba de Samuil Micu Clain (1745—1806). Acesta ne-a lăsat 27 titluri de traduceri din sfinţii părinţi, cuprinzînd aproape 7500 pagini de manuscris, unele transcrise de 2—3 ori». Într-un manuscris miscelaneu, care conţine mai multe scrieri filocalice, se cuprinde «traducerea uneia din treptele Scării şi este probabil că Samuil Clain să mai fi tradus şi alte cîteva trepte». Un manuscris provenit de la biblioteca din Blaj, secţia de manuscrise sub nr. 96, filele 160—169, conţine «Cuvîntul către păstor» al lui Ioan Scărarul [28].

f) O traducere a «Scării» a mai făcut I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, din care a publicat biografia sfîntului Ioan Scărarul în revista «Biserica Bănăţeană», Timişoara, an. VIII (1948), nr. 12—13, 28 martie, p. 3—6 [29].

g) Am amintit şi de traducerea făcută de Mitropolitul Tit Simedrea, după textul lui Raderus din P.G., retipărit de Pie-

---

27. E. Legrand-L. Petit-H. Pernot, *op. cit.*, p. 195—196, după Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 155.

28. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 156.

29. Idem, *art. cit.*, p. 157, nota 42. Dar într-o convorbire cu I. P. S. Sa, în care i-am pus întrebarea dacă nu am putea-o încadra în colecţia «Filocalia», ne-a răspuns că încă nu e pusă la punct.

tro Trevisan la Torino, dar fără scolii. Traducerea aceasta am văzut-o. Ea se distinge prin remarcabile frumuseţi literare, dar redă adeseori mai liber textul original şi nu foloseşte în mod consecvent termenii filocalici tradiţionali ai limbii române, care e necesar să fie păstraţi, ca mijloace de comunicare între cei ce practică nevoinţele recomandate de «Scară» şi de scrierile filocalice în general, ca unii ce s-au imprimat în uzanţa acestei comunicări.

De aceea, nu ne-am putut hotărî nici la o revizuire a acestei traduceri şi la o încadrare a ei în colecţia Filocaliei (cum nu ne-am hotărît nici la simpla revizuire a altor traduceri) — lucru pe care de altfel nu ni-l puteam îngădui şi ar fi implicat şi o muncă mai grea ca o nouă traducere — ci am preferat să purcedem la o traducere proprie, care era de altfel în bună parte făcută cînd am primit de la Părintele Arhim. Benedict Ghiuş pentru scurtă vreme traducerea Mitropolitului Tit Simedrea, sau cînd am cunoscut manuscrisele altor traduceri mai noi (a celor din rusește).

În comparaţie cu traducerea Mitropolitului Veniamin Costache, care e fidelă textului original pînă şi în aşezarea cuvintelor în fraza românească întocmai ca în fraza grecească — ceea ce face acest text foarte greu de înţeles pentru cititorul de azi — şi în comparaţie cu traducerea mitropolitului Tit Simedrea, care, cum am spus, nu e totdeauna destul de fidelă textului originar, ne-am silit să dăm o traducere pe de o parte cît mai fidelă textului originar, pe de alta, într-o frază românească conformă sintaxei de azi a limbii române, însă în acelaşi timp într-o terminologie cît mai tradiţional filocalică. Aceasta, şi pentru a păstra unitatea de stil a întregii Filocalii româneşti. Desigur, nu pretindem să fi izbutit nici noi să dăm o traducere cu totul fidelă a «Scării». Bogăţia de sensuri a fiecărui cuvînt, sau densitatea cuprinsului fiecărei fraze, fac posibile şi chiar inevitabile diferite moduri de a le traduce, care sînt pînă la un grad tot atîtea interpretări. Dar sperăm că dintre aceste moduri variate de traduceri posibile, am ales pe unul din cele mai fidele cu putinţă textului original.

Am preferat să facem o nouă traducere şi pentru faptul că am avut la îndemînă un text grec publicat în 1970 de casa «Astir» din Atena, care e o reeditare a textului publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul în tipografia Vretos din Constantinopol pe baza mai multor manuscrise din Mînăstirea Dionisiu din Athos, care avea ca text paralel parafraza «Scării»

făcută de Ieremia Sinaitul din Creta, apărută prima dată la 1774 la Veneţia, pe care, după afirmaţia lui E. Legrand, a folosit-o şi Veniamin Costache. Am folosit textul paleogrec publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul şi reeditat în 1970 la Atena, fără parafraza lui Ieremia Sinaitul, pentru că, fiind stabilit pe baza mai multor manuscrise din Mînăstirea Dionisiu din Athos, şi dînd la margine, unde e cazul, şi variantele deosebite de cele alese în text, am socotit-o mai apropiată de textul originar al «Scării». Pe lîngă aceea, am făcut traducerea după ed. greacă din 1970 şi pentru faptul că în ea «Cuvintele» sînt împărţite în capete, fapt care poate face mai uşor de identificat diferitele citări ce se vor face din ea. Am consultat însă şi textul din P. G.

C

Scoliile la «Scară» şi la textul pe care l-am tradus şi încadrat în colecţia prezentă a Filocaliei româneşti

Cu scoliile la «Scara» s-a ocupat la noi I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului [29 b]. Datorită scurtimii lapidare a unor sentinţe ale «Scării» şi bogăţiei lor de înţelesuri, sau indicării prin simple aluzii a unor evenimente biblice, sau folosirii unor simboale cunoscute numai cititorilor din apropierea autorului, s-a ivit foarte de timpuriu trebuinţa explicării lor prin scolii, lucru care s-a făcut şi cu alte scrieri ale sfinţilor părinţi.

Încă Ioan, egumenul de Raith, care a cerut lui Ioan Sinaitul să alcătuiască această scriere, a simţit trebuinţa să scrie un comentariu la ea, probabil folosindu-se şi de convorbirile cu autorul «Scării» [30].

Cîteva sute de ani mai tîrziu, Mitropolitul Ilie al Cretei, trăitor în jumătatea a doua a sec. XI şi la începutul sec. XII, cunoscut prin comentariile sale la cuvîntările sfîntului Grigorie de Nazianz şi prin alte scrieri, a scris o întinsă operă

29 b. Nicolae Corneanu, *Contribuţia Scoliaştilor la înţelegerea «Scării» Sfîntului Ioan Climax*, în Rev. «Mitropolia Moldovei şi Sucevei», nr. 8—9, august—sept. 1957, p. 602—606.

30. Publicat pînă acum numai în latineşte în P.G. 88, 1211—1248.

cuprinzînd comentarii la «Scară» [31]. Ea a rămas pînă azi aproape în întregime inedită. Numai unele extrase din ea sînt date ca scolii la sfîrșitul diferitelor «Cuvinte» ale «Scării». Opera aceasta se cuprinde în întregime în ms. Pluteus IX, cod. XI din Florența (sec. XII), în cod. Marcian 128—130 din Veneția (sec. XIV), în cod. 868, fond grec, din Biblioteca Națională din Paris și în cod. Coisl. 87—89 din aceeași bibliotecă.

Cele mai multe scolii la «Scara» aparțin însă unor anonimi. Mai toți copiștii și traducătorii «Scării» au adaus scoliile lor. Adeseori aceste scolii au constat din extrase din diferiți părinți bisericești ca : sfîntul Diadoch al Foticeii, Isaia Pustnicul, Evagrie, sfîntul Ioan Gură de Aur, sfîntul Vasile cel Mare și sfinții : Maxim Mărturisitorul, Isaac Sirul, Marcu Ascetul, Grigorie Teologul, Grigorie de Nyssa, etc.

O minuțioasă cercetare a scoliilor, care nu se prezintă ca extrase din părinții amintiți, a întreprins bizantinologul Erik Petersen [32]. El a indicat sursa cîtorva zeci din aceste scolii [33].

În ediția prezentă a «Scării» într-o traducere proprie, n-am folosit nici toată mulțimea de scolii pe care le are în plus ediția lui Veniamin Costache față de cea din P. G., nici toate scoliile din P. G. Am omis acele scolii din P. G. care nu reprezintă lămuriri directe ale expresiilor din text la care se referă și multe din șirul de scolii care repetă în ediția lui Veniamin Costache aceleași lămuriri din mai mulți sfinți părinți la aceleași expresii din text. Din lipsa de timp n-am căutat să identificăm totdeauna scoliile date sub numele unor părinți, locurile de unde sînt luate. Multe din ele se află în scrierile publicate în volumele anterioare ale Filocaliei prezente și cititorii le pot afla cu ușurință.

În schimbul scoliilor omise din cele două izvoare amintite, am adăugat unele din scoliile deosebite din ed. greacă din 1970, sau din cele cu forma puțin deosebită pe care o au în aceea

---

31. Cu Mitropolitul Ilie Cretanul s-au ocupat : A. d'Andilly, *Echelle sainte ou Les degrés pour monter au ciel*, par S. Jean Climaque, Paris, 1867 ; Albertus Jahnius, *Eliae Metropolitae Cretae Commentarii in S. Gregorii Nazianzeni Orationes XIX*, ed. P.G. 36, 745—755 și S. Salaville, art. *Elie de Crete*, în : Dictionaire de Théologie Catholique, t. IV, 2 (Paris, 1924), col. 2331—2333.

32. Erik Petersen, *Zu griechischen Asketikern* (III) : *Scholien zu Johannes Climax*, în rev. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher hrsgb. von Nicos A. Bees, IX Band, 1—2 (Doppel) Heft 1932, Athen, p. 45—51.

33. I. P. S. Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 694.

scoliile din P. G. În plus am adăugat multe explicări proprii, fie în continuarea scoliilor luate din P. G., din Veniamin Costache și ed. gr. 1970, fie în mod independent de acelea, la alte expresii din text. Sînt comentarii prin care am încercat să facem gîndirea «Scării» accesibilă modului de înțelegere și de vorbire al credincioșilor de azi. Scoliile luate din P. G. le-am introdus și terminat prin semnele citațiunii. Pe cele din Veniamin Costache și ed. 1970, la fel, plus indicarea unuia sau altuia din aceste izvoare. Explicările noastre nu sînt încadrate în semnele citațiunii.

*

Precum se vede «Introducerea» de față e departe de a fi rezolvat mulțimea de probleme pe care le pune istoria copierilor, traducerilor, parafrazelor «Scării» în diferite limbi și mai ales în cea română și a scoliilor folosite în mod diferit în unele din ele. Rezolvarea multelor probleme ale raporturilor dintre diferite traduceri și parafraze între ele și cu textul original cere timp îndelungat, pentru că ea necesită studierea fiecărui manuscris în parte. Dar tema aceasta nu intră în preocuparea «Introducerii» noastre, pentru că nu e legată în mod necesar de interesul care ne-a condus la traducerea și la publicarea «Scării» în colecția prezentă a Filocaliei românești. Noi am voit doar să arătăm în această «Introducere» cît de mare a fost interesul care s-a acordat «Scării» în viața duhovnicească a călugărilor și credincioșilor români, ca și în cea a călugărilor și credincioșilor ortodocși de pretutindeni.

ÎNAINTE-PRIVIRE A SFINTEI «SCĂRI»

Bine a socotit cel ce ne-a înfățișat nouă urcușul deopotrivă cu vîrsta cea după trup a lui Hristos. Căci ne-a alcătuit o scară a desăvîrșirii închipuind cei treizeci de ani ai Lui. Pentru că, ajungînd și noi la această vîrstă deplină a desăvîrșirii, ne vom afla ca cei ce am împlinit cu adevărat toată legea și nu vom mai cădea. Iar cel ce n-a ajuns este încă prunc și nu se va afla primit de întreaga mărturie a inimii. Dar noi am socotit că e de trebuință ca, înainte de înșirarea acestor treizeci de trepte ale «Scării» înțelegătoare și dumnezeiești, să așezăm viața prea înțeleptului ei alcătuitor. Aceasta, pentru ca văzînd ostenelile lui, să nu citim cu neîncredere cele scrise. Apoi punînd înaintea scrierii și sfintele epistole ale sfîntului părinte care a poruncit-o și a celui ce a întocmit-o, vom începe «Cuvintele» din ea.

Viața pe scurt a celui cu adevărat întru sfinți, Ava Ioan, egumenul sfîntului Munte Sinai, numit Scolasticul, scrisă de monahul Daniil din Raith [34]

Nu pot spune în deplină cunoștință și în chip sigur care este cetatea care l-a odrăslit și crescut pe dumnezeiescul bărbat înainte de petrecerea lui închinată luptei și nevoinței. Dar pe cea care îl găzduiește acum și-l hrănește cu ambrosie, ne-a făcut-o cunoscută marele apostol Pavel. Căci viețuiește

34. Traducem această «Viață» după ed. gr. din 1970, din care unele fraze sînt puțin deosebite de cele din P.G. Ediția din 1970 e după un manuscris din Mînăstirea Dionisiu din Athos. În schimb ea are scolii, cum nu are textul din P.G. Trad. rom. Veniamin Costache are și ea scolii. Apoi numai cea din P.G. și cea a lui Veniamin Costache spun că e scrisă de Daniil.

și el negreșit în acel Ierusalim ceresc, în care se află Biserica celor întîi născuți (Evr. 12, 23), «a căror petrecere este în ceruri» (Fil. 3, 20). Acolo săturîndu-se [35] cu o simțire nemate-rială de cele de care nimeni nu se poate sătura și privind fru-museţile nevăzute, primește răsplățile vrednice ale sudorilor. Și primind acolo ca moștenire darul neostenelii pentru oste-neli, petrece cu cei de acolo, «al căror picior este de acum întru dreptate» (Ps. 25, 12). Dar cum a dobîndit această fericire pururea pomenitul, o voiu spune acum.

Acesta, aflîndu-se în al șasesprezecelea an cu vîrsta tru-pului s-a adus pe sine jertfă bine plăcută și primită lui Hristos în Muntele Sinai. Și luînd jugul călugăriei e îndrumat și că-lăuzit prin petrecerea în acest loc văzut, spre nevăzutul Dum-nezeu. Și a îmbrățișat înstrăinarea ca pe o ocrotitoare a tine-relor înțelegătoare [36]. Iar prin ea, lepădînd toată îndrăzneala necuviincioasă, și însușindu-și smerenia cuviincioasă, a alun-gat de la intrare, de la sine, pe dracul care sădește părerea de sine și credința în sine. Și plecîndu-și grumazul și încre-dințîndu-se în Domnul părintelui care l-a primit ca unui prea bun cîrmaci, a străbătut fără primejdie furtuna scurtă și grea a vieții. Astfel a murit cu desăvîrșire lumii și voilor sale și a avut sufletul ca necuvîntător și lipsit de voință și cu totul izbăvit de însușirea naturală [37], deși cîștigase înțelepciunea cea de toate felurile din afară, înainte de această simplitate cea cerească [38].

Astfel petrecînd nouăsprezece ani și împodobindu-se cu roadele fericitei supuneri, după ce sfîntul bătrîn care l-a în-drumat a trecut din viața aceasta, iese și el la stadionul liniș-tirii, avînd în mîini ca niște arme puternice dumnezeiești

35. Traducerea lui V. Costache: «Săturarea celor nematerialnici e o simțire duhovnicească, care are puterea cea văzătoare, precum lumina ochilor trupești, a celor ce au în ele lumina sensibilă. Vederea este cunoș-tința înțelegătoare». (Multe din scoliile la «Viață» le dăm din traducerea V. Costache).

36. «Tinerele înțelegătoare sînt stările sufletești pe care străinătatea le știe păzi închise în casa sa ca pe niște fiice ale sale, ascunse și nimă-nui cunoscute. Bine a numit deci străinătatea ocrotitoare, ca pe una ce e păzitoare a virtuților».

37. «Însușire naturală numește lucrarea sufletului, sau a voi aceasta și aceea».

38. «E de mirare, zice, cum, părtaș fiind acesta de înțelepciunea din afară, se supune unui învățător simplu și neînvățat».

rugăciuni ale aceluia, spre surparea întăriturilor satanice. Lu-îndu-şi locul luptei sale cam la cinci mile de Mînăstire (numele lui era Thola) a petrecut acolo patruzeci de ani fără pregetare, arzînd de un foc fierbinte şi de dragoste faţă de Dumnezeu. Dar cine ar putea să facă cunoscute şi să laude prin cuvinte ostenelile purtate de el acolo ? Cum s-ar putea face arătate acestea, odată ce toată osteneala lui se sădea în chip nevăzut şi fără martori ? Dar s-auzim, cu toate acestea, petrecerea prea cuviosului din cîteva semne şi mici arătări.

Mînca din toate cîte sînt îngăduite de făgăduinţa călugă-rească, dar foarte puţin, ca să surpe şi prin aceasta în chip prea înţelept îngîmfarea şi cornul închipuirii de sine. Prin puţinătate înfrîna şi strîmtora în tot felul pe stăpînul pîntece cel atît de furios, strigîndu-i : taci, taci ! Iar prin împărtăşirea din toate, robea pe tirana slavă deşartă [39]. Pe lîngă aceea, stingea, prin singurătate şi prin neînsoţirea cu alte persoane, văpaia cuptorului acesta, încît a prefăcut pînă la sfîrşit jarul ei în cenuşă şi a potolit-o cu totul. Iar de închinarea la idoli fugea bărbătescul cuvios cu bărbăţie, prin mila lui Dumnezeu şi prin puţinătatea celor trebuincioase [40]. Iar moartea de fie-care ceas a sufletului şi moleşirea, o înlătura împungînd-o prin boldul morţii [41]. Şi legătura întristării o deznoda prin omorî-rea împătimirii, sau poate prin simţirea celor nemateriale [42]. Înainte de aceasta omorîse tirania mîniei prin sulița ascultării.

---

39. «A mînca cineva din toate cele puse înainte şi a bea din cele tur-nate, mulţumind lui Dumnezeu, nicidecum nu e protivnic dreptarului cu-noştinţei. Că toate sînt bune foarte. Iar a se depărta cu dragoste de cele dulci şi multe, este un lucru de dreaptă-socoteală şi cunoştinţă. Şi dra-gostea nu ne va lăsa să defăimăm pe cele dulci ce sînt de faţă, dacă nu vom gusta din dulceaţa lui Dumnezeu deplin întru toată simţirea».

40. «Numeşte închinare la idoli, iubirea de arginţi, sau iubirea de mîncări gustoase, din care se naşte învoirea cu patimile, sau şi visurile. Iar de aceasta se poate păzi cineva numai cu mila lui Dumnezeu».

41. «Moartea de fiecare ceas este trîndăvia, care se apropie de călu-găr în fiecare ceas. Pe aceasta o numeşte moartea de fiecare ceas, şi mo-leşeală şi slăbănogire. Pe aceasta omorînd-o cu acul gîndului la moarte, învie sufletul stîrnindu-l spre împlinirea sîrguincioasă a poruncilor dum-nezeieşti».

42. «Împătimirea faţă de ceva este moarte. Şi aceasta se risipeşte dacă se înstăpîneşte o altă dragoste mai mare. Iar prin omorîrea împătimirii, sau şi prin simţirea celor nemateriale, se dezleagă legătura întristării».

Iar prin neieșirea din chilie și prin nerostirea cuvîntului, a omorît lipitoarea slavei deșarte, cea asemenea paianjenului [43].

Și încă ce? Biruința asupra celei de a opta [44] a fost curățirea cea mai deplină de mîndria protivnică lui Dumnezeu. De la aceasta a început acest Veseliil [45] prin ascultare, zidirea lui fiind desăvîrșită de Domnul Ierusalimului ceresc, prin venirea Sa și prin înălțarea smereniei lui împotriva aceleia. Căci fără Acesta nu va fi înfrînt diavolul și toată oastea lui.

Unde voi pune, în împletitura de față a cununei lui, izvorul lacrimilor lui? Căci acesta e un lucru care nu se află la mulți. Locul de lucrare a acestora se află încă și acum; e o peșteră foarte mică, așezată la un ultim picior de munte, atît de departe de chilia lui și a oricărei alte chilii, cît să poată închide urechile pentru slava deșartă, dar să ajungă prin tînguire și prin chemările din ea și prin celelalte de felul acesta pînă la cer, precum se cuvine să fie celor ce se împung cu sulițe și cu fierul de ars și celor ce se lipsesc de ochi [46].

---

43. «Prin lipitoarea slavei deșarte în chipul păianjenului înțelege slava deșartă însăși. Căci precum aceea suge, fără să se sature, sîngele trupurilor, așa și ea suge virtutea și cunoștința». Alta: «Păianjenul își întinde mrejele sale subțiri și prinde mușteie cele neputincioase. Dar dacă ceva din cele mai mari cade în ele, se rup. Așa și slava deșartă: întinzîndu-se, pe toți cei cu cugetele slabe îi biruiește; iar pe cei tari cu cugetul și sănătoși la minte, nu poate să-i biruiască, ci mai vîrtos aceia o rup pe ea și zboară la cer».

44. «Prin a opta înțelege mîndria. Căci a fost așezată ca a opta patimă de către părinți, între cele opt gînduri sau patimi. Iar biruința cea mai din vîrf a mîndriei a socotit curăția sau nepătimirea, care se înfăptuiește prin ascultare și prin sălășluirea Sfîntului Duh. Înainte de ea a pus: înstrăinarea, apoi înfrînarea, pe urmă reținerea de la lăcomia pîntecelui, de la trîndăvie, de la ținerea minte a răului, de la nepătimire și de la slava deșartă».

45. «Precum Veseliil, făcînd cortul prin răbdare, a sălășluit întru dînsul pe Dumnezeu, ca să dea răspunsuri, așa și acesta împodobindu-și sufletul său și făcîndu-și trupul luminos, s-a arătat pe sine locaș prea frumos al Sfîntului Duh». Cunoaștem că Dumnezeu S-a sălășluit în noi, cînd auzim răspunsul Lui la rugăciunea noastră, sau apelul Lui la răspunsul nostru prin viața plăcută Lui, în conștiința noastră.

46. Ca un aspru nevoitor stătea într-o peșteră întunecată, ca să nu poată vedea nici o frumusețe și ca strigătele de durere de pe urma împunsăturilor sale, să nu fie auzite de nimeni, ca să-i aducă slavă deșartă, ci numai de Dumnezeu din cer.

De somn se împărtășea numai atîta cît să nu se vatăme firea minții prin priveghere. Iar înainte de culcare se ruga mult și alcătuia scrieri. Numai aceasta îi era frîu al trîndăviei. Încolo tot drumul lui era rugăciunea neîncetată și dragostea neînchipuită de Dumnezeu. Pe Acesta și-L închipuia noaptea și ziua în oglinda curată a neprihănirii, nevrînd să se sature de aceasta niciodată, sau mai bine și mai potrivit zicînd, neputînd.

Imboldit de rîvna acestui purtător-de-Dumnezeu părinte, un oarecare dintre cei ce trăiau viață singuratică, cu numele Moise, îl rugă mult, folosindu-se de multele mijlociri ale părinților, să-i fie ucenic și să fie povățuit de el în adevărata filozofie [47]. Silit fiind de rugămințile lui, fericitul îl luă la el. Și odată poruncindu-i sfîntul părinte să aducă dintr-un loc roditor niște pămînt pentru cultivarea legumelor, ajungînd Moise la locul ce i s-a spus a împlinit fără pregetare ceea ce i s-a poruncit. Dar fiind timpul amiezei depline și văpaia cea mai arzătoare înfierbîntînd locul ca un cuptor (căci era cea din urmă dintre luni) [48],Moise fiind prins de moleșeală și obosit de greutate, gîndi să se odihnească puțin. Deci așezîndu-se sub o piatră foarte mare, adormi. Dar iubitorul-de-oameni Dumnezeu, nevrînd să lase pe robii Săi să se piardă prin ceva, iar Moise fiind pe cale să se primejduiască, veni în ajutorul lui. Și voi spune îndată cum :

Acest mare părinte al nostru Ioan, petrecînd în chilie ca de obicei, și ocupîndu-se cu Dumnezeu, fu prins el însuși de o ațipire foarte ușoară. Și în această stare vede pe cineva cu chip cuvios trezindu-l pe el și zicîndu-i : «Ioane, cum dormi fără grijă, iar Moise se află în primejdie ?» Deci trezindu-se acesta repede se înarmă îndată cu rugăciunea pentru ucenic. Apoi venind acela către seară, l-a întrebat de nu cumva i s-a întîmplat vreun lucru rău sau de deznădejde. Iar acela zise : «O piatră foarte mare era să se rostogolească peste mine și să mă zdrobească, pe cînd dormeam adînc sub ea, de nu m-aș fi sculat din acest loc cu o săritură grăbită părîndu-mi-se că aud glasul tău. Și îndată am văzut piatra aceea desprinzîndu-se și căzînd la pămînt». Dar acela, smerit cu adevărat la cuget, nu i-a descoperit ucenicului nimic din cele văzute, ci

47. Viața călugărească se numea filozofie, adică iubire de înțelepciune, pentru că era o învățătură și o practică prin care monahul își conducea făptura la desăvîrșire și la cunoștința adevărată și la fericirea veșnică.

48. Adică luna august.

mulţumi lui Dumnezeu cu strigări ascunse şi cu silinţe şi cu dragoste.

Acest om al lui Dumnezeu era şi un doftor al ranelor nearătate. Un călugăr oarecare, cu numele Isaac, apăsat cu tărie de povara dracului iubirii de trup şi neştiind ce să facă de descurajarea care îl cuprinsese din toate părţile, veni alergînd la acest mare bărbat şi-i făcu cunoscut cu tînguire şi cu lacrimi războiul dinăuntru. Dumnezeiescul părinte, minunîndu-se de credinţa şi de smerenia aceluia, îi zise: «Să stăm, frate, amîndoi la rugăciune, şi fără îndoială bunul şi milostivul Dumnezeu nu va trece cu vederea cererea noastră». Aceasta făcîndu-se, încă neisprăvindu-se rugăciunea, ci cel chinuit şezînd încă cu faţa la pămînt, Dumnezeu împlini voia robului său, ca să arate pe proorocul David spunînd şi în aceasta adevărul (Ps. 144, 20). Şi şarpele trupului fugi, biciuit de loviturile rugăciunii, iar bolnavul, văzîndu-se pe sine de acum sănătos şi neturburat, se minuna şi înălţa mulţumire lui Dumnezeu, Celui ce a slăvit pe robul Său, împreună cu robul slăvit de El.

Pururea pomenitul părinte, folosindu-se cu bogăţie de cuvîntul harului către cei de faţă, şi dînd drumul din sine în chip îmbelşugat rîurilor de învăţătură, unii oameni răi, împinşi de pizmă şi luptîndu-se să oprească folosul cel mare al ei, îl numeau vorbăreţ şi flecar [49]. Dar acesta, ştiind că toate le poate în Hristos cel ce-l întăreşte pe el şi voind să înveţe nu numai prin cuvînt pe cei ce veneau la el spre folosirea lor, ci cu mult mai mult prin tăcere şi prin înţelepciunea (filozofia)

---

49. A sfîntului Maxim: «Supărarea celui pizmaş cu greu o vei potoli. Căci el socoteşte primejdie (pentru el) ceea ce pizmuieşte în tine. Şi nu o poţi potoli altfel, decît ascunzînd ceea ce pizmuieşte. Dar dacă aceasta îl supără numai pe el, dar pe mulţi îi foloseşte, pe care parte o vei disprețui? Trebuie să preţuieşti mai mult folosul celor mulţi şi deci să faci tot ce poţi, să nu te leneveşti, nici să te laşi biruit de răutatea patimii, fiindcă astfel nu patimii, ci celui ce pătimeşte îi slujeşti. Dar foloseşte-te şi de smerita cugetare, ca în toată vremea şi locul şi lucrul să dai întîietate celui ce te vorbeşte de rău. Iar pizma ta poţi să o potoleşti, dacă te bucuri împreună cu cel pizmuit de tine, de toate de care se bucură el şi te întristezi de cele de care se întristează el. Astfel împlinim cuvîntul apostolului: «Să ne bucurăm cu cei ce se bucură şi să plîngem cu cei ce plîng».

Alta, a sfîntului Talasie: «Mintea cea pizmaşă e orbită de Domnul, căci se întristează pe nedrept de bunătăţile aproapelui».

din fapte, curma, potrivit cu ceea ce s-a scris, pricina celor ce căutau pricină ; și tăcea pentru o vreme, oprind continuarea rîului de miere al cuvîntului de învățătură. Socotea că-i mai bine să păgubească puțin pe iubitorii celor bune, pe care poate îi va folosi și prin tăcere, decît să atîțe și mai mult pe acei judecători nerecunoscători și să-i înfurie spre răutate. Prin aceasta și aceia, rușinîndu-se de chipul îngăduitor și măsurat al bărbatului și cunoscînd ce izvor de folosință au astupat și de cîtă pagubă s-au făcut pricinuitori tuturor, s-au preschimbat în rugători pe lîngă bărbat și-i cereau împreună cu alții cuvînt de învățătură ca să nu se păgubească din pricina tăcerii lui cei ce căutau mîntuirea cea din cuvinte. Deci asculta îndată cel ce nu învățase să se împotrivească și iarăși revenea la lucrarea de mai înainte.

Astfel minunîndu-se de el toți împreună, ca de unul ce-i întrecea pe toți în toate cele bune, ca de un oarecare nou Moise apărut, cei ce au cunoscut prin cercare acestea, l-au ridicat cu sila la conducerea fraților, înălțînd așa zicînd, făclia în sfeșnicul povățuitor. Și nu și-au văzut nădejdile desmințite, căci urcă și el pe munte și intră în întunerecul nestrăbătut, primind legiuirea și vederea de Dumnezeu întipărită, în care urcă prin trepte înțelegătoare. Și deschide gura cuvîntului lui Dumnezeu și, atrăgînd duhul, a scos cuvînt bun din vistieria cea bună a inimii.

Astfel ajunge la hotarul vieții pămîntești în povățuirea israeliților monahi, făcîndu-se numai în aceasta neasemenea lui Moise, că intră în chip neîndoielnic în Ierusalimul cel de sus. Căci acela, nu știu cum, n-a ajuns la cel de jos. Despre cele spuse dau mărturie toți cei ce s-au bucurat prin el de cuvintele Duhului. Căci mulți s-au mîntuit și se mai mîntuie și acum încă. Dar cel mai bun martor al mîntuirii și înțelepciunii acelui înțelept este noul David [50]. Martor este și bunul nostru păstor Ioan [51], de care rugat fiind marele bărbat, a coborît la noi cu gîndirea și ne-a arătat nouă ca un alt văzător de Dumnezeu tablele lui scrise de Dumnezeu, care cuprind în afară învățături despre fapte, iar înăuntru cele despre vederea lui Dumnezeu.

---

50. Nu se știe cine este acesta. Traducerea V. Costache are în frază un plus : «de care ne este cuvîntul». Poate autorul acestei «Vieți» se gîndește la cel ce i-a dat datele «Vieții».

51. Acesta trebuie să fie Ioan, egumenul Raithului, care l-a rugat pe Ioan Sinaitul să scrie «Scara».

Despre Ava Ioan, egumenul Muntelui Sinai, sau Scărarul

Venind odată Ava Martirie și Ava Ioan la marele Anastasie și văzîndu-i acesta pe ei, a zis lui Ava Martirie : «Spune-mi Ava Martirie, de unde este tînărul acesta ? Și cine l-a tuns pe el ?» Iar acesta îi zise : «Este robul tău, părinte, și eu l-am tuns pe el». Și-i zice lui : «Vai, Ava Martirie, cine ți-a spus că ai tuns pe Ava Muntelui Sinai ?» Și n-a mințit sfîntul. Căci după patruzeci de ani a ajuns egumenul nostru. Iarăși altă dată, luînd pe același Ioan, povățuitorul lui, Ava Martirie s-a dus la marele Ioan Savaitul, care petrecea atunci în pustiul Gudda. Cînd i-a văzut pe ei bătrînul, sculîndu-se a luat apă și a spălat picioarele lui Ava Ioan și i-a sărutat mîna. Iar lui Ava Martirie nu i-a spălat picioarele. Întrebîndu-l ucenicul lui, Ștefan, de ce a făcut așa, îi zise lui : «Crede, fiule, cine este tînărul, nu știu. Dar știu că am primit pe egumenul Muntelui Sinai și am spălat picioarele egumenului». Dar și Ava Stratighie, în ziua în care a fost tuns Ava Ioan, avînd douăzeci de ani, a prezis despre el că va fi mare stea. S-a întîmplat ca îndată ce a ajuns el egumenul nostru, intrînd aci șase sute de străini, în vreme ce ședeau ei și mîncau, se vedea un oarecare om tuns scurt și îmbrăcat în chip iudaic cu un giulgiu, alergînd pretutindeni și poruncind bucătarilor, economilor, chelarilor și celorlalți slujitori. După ce a plecat mulțimea, șezînd slujitorii la mîncare, căutară pe cel ce alerga pretutindeni și poruncea, și nu l-au aflat. Atunci robul lui Dumnezeu, cuviosul părintele nostru, Ioan ne zise : «lăsați-l, Domnul Moise n-a făcut un lucru străin, slujind în acest loc al său».

Epistola lui Ava Ioan, egumenul Mînăstirii Raith, către Ioan, minunatul egumen al Muntelui Sinai, numit Scolasticul, iar mai pe urmă, după scrierea lui, Scărarul

Prea minunatului și întocmai-cu-îngerii părintelui părinților și învățătorul Celui Prea Înalt, păcătosul Ioan, egumenul Mînăstirii Raith, bucurie.

Cunoscînd noi, smeriții, ascultarea ta fără alegere și mai presus de toate în Domnul, împodobită cu toate virtuțile, și mai ales trebuința de a face spre cîștig talantul adevărului, dat ție de Dumnezeu, ne folosim de această trebuință, avînd în minte ce s-a scris : «întreabă pe părintele tău și-ți va spune

ţie» (A doua lege 32, 7). De aceea, cădem, prin scrisoarea aceasta a noastră, la tine, ca la părintele de obşte al tuturor şi ca la unul mai bătrîn ca toţi în nevoinţă şi pricepere şi ca la învăţătorul cel mai bun şi rugăm coroana virtuţilor tale, să ne trimiţi nouă, celor neînvăţaţi, cele ce le-ai privit asemenea lui Moise cel de odinioară, care a văzut pe Dumnezeu în acel munte, ca cinstita ta scriere trimisă nouă de tine să o punem ca nişte table scrise de Dumnezeu înaintea noului Israel, adică a celor ieşiţi de curînd din Egiptul şi din marea gîndită cu mintea.

Precum deci, folosindu-te, ca de un toiag, de limba ta de-Dumnezeu-cuvîntătoare, ai făcut în mare minuni, aşa şi acum nu nesocoti rugăciunea noastră, ca să aşterni, ca un adevărat mare învăţător, fără preget şi în chip limpede pe hîrtie, după o bună rînduială, datoriile vieţii călugăreşti, spre mîntuirea celor ce au ales această îngerească vieţuire. Nu socoti linguşire ceva din cele spuse de noi, ci înţelege-o ca ceea ce e văzut, gîndit şi spus în chip vădit de toţi. De aceea sîntem încredinţaţi în Domnul că vom primi şi îmbrăţişa curînd cele cinstite şi nădăjduite de noi, scrise în table, care să călăuzească cu adevărat pe cei ce voiesc să le urmeze fără rătăcire şi să le fie ca o scară rezemată pe porţile cerului, care să-i urce pe cei ce voiesc, nevătămaţi şi fără păgubire, ajutîndu-i să treacă neîmpiedicaţi peste duhurile răului şi peste stăpînitorii lumeşti ai întunericului şi peste căpeteniile văzduhului. Căci dacă Iacov, păstor de oi fiind, a avut o astfel de vedere în chip de scară, cu cît mai mult întîi-stătătorul oilor cuvîntătoare nu ar putea arăta tuturor nu numai într-o vedere, ci şi în adevăr, un urcuş nerătăcitor spre Dumnezeu ?

Epistola de răspuns. Ioan, lui Ioan, bucurie

Am primit cinstita ta scrisoare, mai bine zis îndemnul şi porunca ta mai presus de puterea noastră, dar potrivită cu viaţa ta cuvioasă şi nepătimitoare şi cu inima ta curată şi smerită, pe care ne-ai trimis-o nouă celor săraci şi lipsiţi de virtuţi. Căci era cu adevărat potrivit ţie şi sfîntului tău suflet să ceri de la noi, cei neînvăţaţi atît în cuvînt cît şi în fapte, cuvînt de învăţătură şi sfătuire. Pentru că este un obicei al tău să ni te dai nouă pururea pildă de smerită cugetare.

Dar noi vom spune, că dacă n-ar fi în noi marea frică şi primejdie de a arunca de la noi jugul cuvioasei ascultări, care e maica tuturor virtuţilor, nu am cuteza să ne apucăm fără

judecată de cele mai presus de puterea noastră. Căci ar trebui, o, minunate părinte, să cauți să afli acestea de la cei ce le cunosc. Pentru că noi ne aflăm încă pe treapta celor ce învață de la alții. Dar deoarece purtătorii de Dumnezeu din vremea noastră și părtașii adevăratei cunoștințe stabilesc că ascultarea stă în a se supune cineva fără alegere celor ce poruncesc cele mai presus de putere, iată că am încercat să facem cu îndrăzneală cele mai presus de noi înșine.

Prin aceasta, nu-ți descriem ceva folositor ție, nici nu-ți arătăm ceva ce nu știi mai mult decît noi, o dumnezeiască și sfințită căpetenie. Căci sînt încredințat, și poate că, împreună cu mine, fiecare dintre cei cu dreaptă cugetare, că tu ți-ai curățit ochiul înțelegerii de toată ceața pămîntească și întunecoasă și privești neîmpiedicat la lumina dumnezeiască și ești luminat de ea. Dar precum am spus, temîndu-mă de moartea cea din neascultare, și împins de această temere spre ascultare, am luat în seamă, din frică și dragoste, porunca ta, ca un ascultător recunoscător și ca un ucenic netrebnic al unui minunat zugrav. Astfel am schițat printr-o cunoștință săracă și smerită și prin rostirea glasului meu slăbănog, prin cerneală, ca pe niște umbre, cuvintele vieții, lăsîndu-ți ție, o, prea minunate dascăl și căpetenie de obște, să le înfrumusețezi și să le lămurești acestea și să împlinești cele ce lipsesc, ca un împlinitor al legii duhovnicești. Nu-ți trimitem ție această încercare a noastră. Ferit-a Domnul! Aceasta ar fi cea mai de pe urmă prostie. Căci sînt destui în stare să întărească nu numai pe alții, ci și pe noi înșine în purtările și învățăturile dumnezeiești. Ci obștii de Dumnezeu chemate, care învață împreună cu noi de la tine, o, preaputernice între dascăli.

Ușurat de rugăciunile lor, ca de niște nădejdi înțelegătoare, în neștiința mea, întinzînd pînza condeiului și predînd cîrma cuvîntului în mîinile Bunului Cîrmaci, Hristos, împreună cu toată rugăciunea, încep acest cuvînt, adresat lor prin tine. Cer tuturor celor ce se vor pleca spre acest «Cuvînt», că de va afla vreodată cineva ceva folositor în el, să predea cu recunoștință rodul lui Bunului Povățuitor, iar pentru noi să ceară de la Dumnezeu să ni se dăruiască numai răsplata încercării. Să nu privească la cele spuse, că sînt cu adevărat sărace și pline de toată necunoștința și simplitatea, ci la rîvna asemănătoare celei asemenea văduvei și la Cel ce a primit, precum s-a spus, darul ei (Lc. 12, 42). Căci nu răsplătește Dumnezeu după mulțimea de daruri și de osteneli, ci după căldura intenției.

SCARA
DUMNEZEIESCULUI URCUŞ

Cartea de faţă arată în chip limpede cea mai bună cale, celor ce voiesc să-şi înscrie numele în cartea vieţii. Căci citind-o pe aceasta, o vom afla călăuzind fără rătăcire pe cei ce-i urmează şi păzindu-i nevătămaţi de nici o poticnire. Ea ne înfăţişează o scară întărită de la cele pămînteşti la Sfintele Sfintelor şi ni-L arată pe Dumnezeul iubirii rezemat pe vîrful ei. Această scară socotesc că a văzut-o şi Iacov cel ce a călcat peste patimi, cînd se odihnea după nevoinţa lui. Dar să începem, rogu-vă, cu rîvnă şi cu credinţă acest urcuş înţelegător şi suitor la cer, al cărui început e lepădarea de cele pămînteşti, iar sfîrşit, e Dumnezeul iubirii.

SCARA

Gravură în lemn de la Mînăstirea Neamțu, de Ierom. Simeon

CARTEA DESPRE NEVOINȚE

A lui Ava Ioan, egumenul călugărilor din Muntele Sinai, pe care a trimis-o lui Ava Ioan, egumenul Mînăstirii Raithu, de care a fost îndemnat să o scrie.

Se împarte în treizeci de Cuvinte, asemenea unor trepte ale unei scări, care urcă pe cei ce o urmează de la cele mai de jos la cele mai înalte, de unde cartea s-a numit și «Scară».

CUVÎNTUL I

Despre lepădarea de viața deșartă și despre retragere[52]

1) Bunul și cel mai presus de bunătate și atotbunul Dumnezeu și Împărat al nostru (căci e bine să începem scrierea către slujitorii Lui de la Dumnezeu), a cinstit toate făpturile zidite de El cu demnitatea libertății raționale[53]. De aceea, dintre acestea, unele sînt prietene

52. «Întîia renunțare e izbăvirea de lucruri; a doua și a treia este cea de patimi și de neștiință. De lucruri se izbăvește ușor cel ce voiește; dar nu puțină osteneală se cere pentru izbăvirea de patimile față de ele».

53. «Libertatea este, după dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, voința sufletului rațional gata să se miște încotro voiește. Pe aceasta s-o înduplecăm să fie gata să se miște numai spre bine, ca să topim pururea amintirea răului prin gînduri bune».

Alta: «Libertatea este mișcarea înțelegătoare, stăpînă pe sine, a sufletului. De aceea animalele neraționale nu sînt libere. Căci sînt purtate de fire și nu o poartă. De aceea nici nu se împotrivesc poftei naturale, ci îndată ce sînt cuprinse de o poftă, se năpustesc spre împlinirea ei. Dar omul fiind rațional, mai degrabă conduce firea decît e purtat de ea. De

ale Lui, altele, slugi adevărate, altele netrebnice, altele cu totul înstrăinate, altele — deşi neputincioase — totuşi protivnice Lui.

2) Şi prieteni ai Lui am aflat, o, sfinţită căpetenie, noi cei neînvăţaţi că sînt fiinţele înţelegătoare şi netrupeşti din jurul lui Dumnezeu ; slugi adevărate, toţi cei ce fac şi au făcut neobosit şi fără încetare voia Lui ; slugi netrebnice, cei ce socotesc că s-au învrednicit de botez dar n-au păzit cu adevărat legămintele faţă de El ; străini şi protivnici îi socotim pe cei ce sînt fie necredincioşi, fie rău-credincioşi. În sfîrşit, vrăjmaşi sînt cei ce nu numai că au respins porunca Domnului şi au lepădat-o de la ei, ci şi duc un război tare împotriva celor ce o împlinesc pe aceasta.

3) Dar fiecare dintre cei mai sus pomeniţi cere un cuvînt anume şi potrivit lui, iar nouă celor neînvăţaţi nu ne este de folos să înfăţişăm acestea cu deamănuntul în scrierea de faţă. De aceea întinzînd cu ascultare nepricepută, nevrednica noastră mînă spre slujitorii adevăraţi ai lui Dumnezeu, care ne-au silit cu evlavie şi ne-au îndatorat cu credinţă la aceasta prin poruncile lor, şi primind de la cunoştinţa lor trestia cuvîntului şi muind-o în trista şi luminoasa smerită cugetare [54],

---

aceea chiar cînd doreşte ceva, dacă voieşte, are putere să înfrîneze dorinţa, sau să-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvîntătoare nu sînt nici lăudate, nici mustrate, pe cînd omul e şi lăudat şi mustrat». Omul e fiinţa care dispune el însuşi de sine, ţinînd seama în mod liber de legi, dar nefiind întru totul supus unei legi, ca lucrurile şi animalele ce constituie natura. Omul e într-un anumit sens mai presus de natură, făcînd-o instrument al voinţei sale şi putînd-o umple de Duhul dumnezeiesc şi de libertatea Lui cu totul superioară, care întăreşte libertatea noastră. Numai cînd se face rob patimilor, omul devine simplă piesă a naturii, sau mai prejos de natură, deşi pe de altă parte s-a făcut astfel cu voia sa.

54. «A numit smerita cugetare tristă şi luminoasă : tristă, pentru răbdarea şi suportarea supărărilor ce le încearcă cei smeriţi la cuget ; şi luminoasă, pentru slava şi înălţarea ce le pricinuieşte celor ce au dobîndit-o. Sau tristă, pentru cei leneşi, care nu voiesc nicidecum să o suporte pen-

vom atinge-o pe aceasta (trestia) de inimile lor netede şi albe [55] ca de nişte hîrtii, mai bine zis ca de nişte table duhovniceşti, şi vom zugrăvi în ele cuvintele sau mai bine zis semnţele dumnezeieşti, zicînd aşa :

4) Dumnezeu este al tuturor ; este viaţa tuturor celor ce voiesc ; este mîntuirea tuturor : al celor ce cred şi al celor ce nu cred ; al celor drepţi şi nedrepţi ; al celor cinstitori de Dumnezeu şi necinstitori ; al celor nepătimaşi şi pătimaşi ; al călugărilor şi al mirenilor ; al înţelepţilor şi al celor neînvăţaţi ; al celor sănătoşi şi al celor bolnavi ; al tinerilor şi vîrstnicilor [56]. Căci e ca răspîndirea luminii, ca arătarea soarelui, ca schimbarea ceasurilor. Şi altfel nu poate fi. «Că la Dumnezeu nu e căutare la faţă» (Rom. 2, 11). Necinstitor de Dumnezeu este cel părtaş de firea raţională (cuvîntătoare), muritoare, care fuge de bună voie de viaţă şi socoteşte pe Făcătorul său, cel pururea existent, ca neexistent [57].

---

tru Dumnezeu ; iar luminoasă, pentru cei stăruitori şi bărbaţi cu sufletul, care rabdă toate pentru Dumnezeu şi cunosc cît e de mare folosul ei». Smerita cugetare e tristă, pentru că e însoţită de amintirea păcatelor şi de conştiinţa micimii proprii ; şi luminoasă, pentru că are conştiinţa mîngîietoare a măreţiei lui Dumnezeu şi a milei Lui dăruitoare de viaţă.

55. ἀναπαύσαντες — «odihnind (trestia sau condeiul) în inimile netede şi albe». Căci aceste inimi neavînd cute ascunse, ci primind totul cu simplitate şi cu încredere, condeiul sau ceea ce scrie condeiul e primit de ele, nu e respins, întipărindu-se în ele.

56. Dumnezeu este al tuturor, dar este numit aci în chip restrîns «al celor care voiesc». De aceea, El este acestora şi mîntuire. Căci întrucît orice om părtaş de voie liberă poate să se decidă a voi să-L aibă pe El ca viaţă, ei toţi au putinţa ca să aibă pe Dumnezeu ca mîntuire şi deci ca viaţă. În general, numai cei conştienţi şi liberi îl pot avea ca viaţă, pentru că numai ei pot experia prin conştiinţa lor viaţa.

57. «Nelegiuit este cel ce a dat făgăduinţa (mărturisirea credinţei) şi apoi a lepădat-o. Dar nelegiuit este şi cel ce n-a dat-o din pricina nebuniei, după cuvîntul : «Zis-a cel nebun în inima sa : nu este Dumnezeu» (Ps. 52, 1). El cinsteşte mai mult făpturile decît pe Dumnezeu».

5) Călcător de lege este cel ce răstălmăceşte legea lui Dumnezeu cu mintea lui cea sucită şi cel ce socoteşte că crede, dar se împotriveşte în chip eretic lui Dumnezeu.

6) Creştin este cel ce urmează lui Hristos pe cît e cu putinţă oamenilor prin cuvinte şi fapte şi crede cu o cugetare dreaptă şi neprihănită în Sfînta Treime [58].

7) Iubitor de Dumnezeu este cel ce se face părtaş de toate cele firești şi fără păcat şi care nu pregetă de a face după putere cele bune [59].

8) Înfrînat este cel ce, petrecînd în mijlocul ispitelor şi curselor şi tulburărilor, se străduieşte să imite cu toată puterea purtările celui ridicat deasupra tulburărilor.

9) Călugăr este cel ce, în trup material fiind, petrece în treapta, rînduiala şi starea fiinţelor netrupeşti. Călugăr este cel ce se ţine numai în hotarele şi cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul şi lucrul [60]. Călugăr este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate şi simţurile sale unei paze neîntrerupte [61].

---

58. Credinţa este nu numai un sentiment, sau un act de voinţă, ci şi o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credinţa întemeiată pe Revelaţie şi pe predania Bisericii. A crede într-o aberaţie este o contradicţie în sine. A crede într-un aşa zis dumnezeu una cu lumea imanentă, înseamnă a nu crede. A crede într-un aşa zis dumnezeu care nu e iubire supremă întemeiată într-o persoană supremă, mai bine zis între trei persoane supreme, înseamnă a nu crede.

59. Cele firești ale omului sînt năzuinţele lui de a depăşi prin efort liber cele ce-l înlănţuiesc de trup şi de lume. Făcînd aşa, se fereşte de păcat.

60. A se ţine «în hotarele lui Dumnezeu» înseamnă a se ţine în ordinea neîngustată de legile naturale ale trupului şi ale lumii, în libertatea Duhului şi a iubirii. Acela se ţine şi în ordinea nemărginită a cuvintelor, sau a raţiunilor lui Dumnezeu.

61. Scolia 7 sub textul ed. gr. 1970 : «A numit silire obosirea trupurilor, pe care o rabdă de bună voie ucenicii lui Hristos prin tăgăduirea voilor proprii şi prin renunţarea lor la odihna cu trupul, în păzirea porun-

Călugăr este cel ce și-a făcut trupul neîntinat, gura curățită și mintea luminată. Călugăr este sufletul apăsat de durere, care petrece, în veghe și în somn, întru necontenită pomenire a morții.

10) Retragere din lume este ferirea de bună voie de materia lăudată și tăgăduirea firii pentru dobîndirea celor mai presus de fire [62].

11) Toți cei ce au părăsit de bună voie cele ale vieții au făcut aceasta fără îndoială fie pentru Împărăția viitoare, fie pentru mulțimea de păcate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dacă nu au avut în vedere nici unul din scopurile amintite, retragerea lor e fără judecată. Dar oricare ar fi ținta la care ajungem, Bunul Orînduitor al nevoinței noastre ne așteaptă.

12) Cel ce a ieșit din lume pentru a se ușura de sarcina păcatelor sale să urmeze pilda celor ce șed înaintea mormintelor din afara cetății ; și să nu înceteze din lacrimile fierbinți și înfocate și din vaietele fără glas ale inimii pînă nu va vedea și el pe Iisus venit și rostogolind piatra cea învîrtoșată a inimii și dezlegînd mintea noastră, ca pe un alt Lazăr, din legăturile păcatelor și poruncind îngerilor : «Dezlegați-l din patimi și

---

cilor lui Hristos». Prin această silire monahul dovedește că omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învîrtoșată în păcate, că poate covîrși obișnuințele rele devenite legi ale firii, că poate deveni liber față de ele. El e la extrema contrară a patimilor în care și-a pierdut cu totul libertatea față de trup și de lume. Dumnezeu l-a făcut pe om cu un amestec de libertate și necesitate. Omul se poate dezvolta fie spre domnia deplină a libertății, fie spre dominarea sa deplină de către necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii pătimașe. Prin prima se apropie de îngeri.

62. «Deoarece : în partea cugetătoare a firii sînt legăturile ; în iuțimea ei, voința de stăpînire ; în pofta ei, întristarea ; — cel ce s-a ridicat peste acestea, a tăgăduit firea». Deci nu e vorba de o desființare a firii omenești, ci de o eliberare a ei de sub stăpînirea celor create și de ridicarea ei la starea de stăpînire adevărată a lor. Stăpînirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a făcut părtaș de puterile dumnezeiești mai presus de fire.

lăsaţi-l să plece spre fericita nepătimire»[63]. Iar de nu va face aşa, nici un folos nu va avea.

13) Toţi cei ce voim să ieşim din Egipt şi să fugim de faraon[64], avem negreşit şi noi nevoie de un Moise (Ieş. 15) oarecare, ca mijlocitor către Dumnezeu şi după Dumnezeu, care stînd pentru noi la mijloc cu făptuirea şi cu vederea (contemplarea), să întindă mîinile spre Dumnezeu, ca să trecem, povăţuiţi de el, marea păcatelor şi să punem pe fugă pe Amalic, căpetenia patimilor. S-au înşelat deci cei ce s-au încrezut în ei înşişi şi au socotit că n-au nevoie de nici un povăţuitor[65].

63. τὸν λίθον τῆς πυρώσεως. Poate însemna şi piatra încălzită, deci înmuiată de lacrimile calde ale pocăinţei. Cum plîng cei apropiaţi lîngă morminte pe cei aflaţi în ele, aşa să ne plîngem şi noi sufletul nostru mort şi îngropat sub păcate, sub piatra nepăsătoare a lor. Numai înmuind această nepăsare prin lacrimi fierbinţi, facem să vină Iisus şi să rostogolească deplin această piatră sub care stă îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotită şi inima noastră împietrită prin păcatele întipărite cu nesimţirea lor în ea. Învîrtoşarea aceasta vine prin condensarea păcatelor în patimi, ca într-un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii, ca fiinţe create din care iradiază libertatea puternică pe care ei şi-au păstrat-o, trezesc şi întăresc şi în noi libertatea, care înseamnă nepătimire. Nepătimirea ca libertate de patimi ne permite să ne mişcăm spre ceea ce e bun, spre iubirea de Dumnezeu şi a semenilor, cum nu ne permit patimile. În scoliile 9 şi 10 de sub textul grec se spune: «Vorbeşte despre plînsul neîncetat. Căci după sfîntul bătrîn care vorbeşte, plînsul lucrează şi păzeşte. Dar iată că acum zice că el pricinuieşte şi fericita nepătimire. Căci zice şi Ava Isaia: «Să ne nevoim, fraţilor, să rupem de pe noi vălul întunericului, care este uitarea, şi să vedem lumina pocăinţei. Să ne facem ca Marta şi Maria, care sînt greaua pătimire şi plînsul şi care plîng înaintea Mîntuitorului, ca să ridice pe Lazăr, sau mintea cea legată cu multele legături ale voilor sale».

64. «Părinţii spun că Egiptul este voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească şi face mintea noastră iubitoare de plăceri». «Egiptul gîndit cu mintea este întunecimea patimilor, la care nimeni nu se coboară, dacă nu ajunge la foamete».

65. Scolia în ed. Atena 1970: «Patimi sufleteşti numeşte: slava deşartă, mîndria, întristarea, trîndăvia (acedia = plictiseala), pizma, ţinerea

14) Cei ce au ieşit din Egipt au avut ca povăţuitor pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma, un înger. Şi cei dintîi se aseamănă celor tămăduiţi de patimile sufleteşti prin îngrijirea doftorilor. Aceştia sînt cei ce au ieşit din Egipt. Cei de al doilea doresc să se dezbrace de necurăţia nenorocitului de trup. De aceea au nevoie de un înger, sau, ca să zic aşa, de cineva deopotrivă cu îngerul, care să-i cureţe. Căci, pentru curăţirea trupului de rane, avem nevoie de un foarte iscusit doftor [66].

15) Cei ce au pornit să se suie la cer cu trupul au nevoie cu adevărat de silire şi de dureri neîncetate [67]. Mai ales la începutul lepădării lor, pînă ce trec de la năravul lor iubitor de plăceri şi de la inima neîndu-

---

de minte a răului, viclenia şi cele ce se nasc din ele. Iar trupeşti, lăcomia pîntecelui, curvia, iubirea de arginţi şi cele asemenea. Deci zice că cei turburaţi de patimile sufleteşti au nevoie de un om ca stăpînitor şi povăţuitor, care să îngăduie puţin trupului din ceea ce cere, ca să nu se înalţe şi mai mult, pentru că se înfrînează cu sîrguinţă. Aceştia se aseamănă cu cei ce au ieşit din Egipt şi sînt povăţuiţi de Moise, care e om. Căci şi egiptenii sînt mustraţi pentru mîndrie şi nu pentru curvie. Iar cei turburaţi de patimile trupeşti au nevoie de un povăţuitor, care, deşi om smerit, s-a ridicat la viaţa îngerească şi netrupească prin înfrînare şi nepătimire, ca prin post să facă moarte zburdările cărnii. Iar aceştia se aseamănă celor ce au ieşit din Sodoma».

66. «Trebuie ştiut că cel ce s-a lepădat (de lume), dacă se află în obşte, acolo să stăruie; dacă nu se află în obşte, să stea cît e aşa sub povăţuitor, spre obişnuirea şi învăţarea cu deosebirea gîndurilor şi a duhurilor. Aceasta se dă de înţeles prin povăţuirea lui Izrail şi a lui Lot, de către Moise şi Înger. Căci, cum spune şi alt părinte (sfîntul Grigorie de Nazianz), dacă în alte meşteşuguri e greu să se înfăptuiască ceva fără învăţător, cu cît mai mult nu avem nevoie de un învăţător, spre obişnuirea şi învăţarea deosebirii gîndurilor şi duhurilor, care e meşteşugul meşteşugurilor şi ştiinţa ştiinţelor?»

67. De multe ori vorbeşte de silă, ca de pildă, cînd spune: călugărul este cel ce-şi supune firea unei siliri neîncetate. Căci trebuie spus că obişnuinţa întărindu-se ca deprindere şi prefăcîndu-se, aşa zicînd, în fire, e nevoie de silă ca să schimbăm şi să prefacem năravul îndelungat. De aceea a spus şi Domnul: «Împărăţia cerurilor este a celor ce o silesc» (Mt. 11, 12).

rerată [68], la iubirea de Dumnezeu şi la curăţie prin plînsul învederat.

16) Osteneală cu adevărat, osteneală şi amărăciune multă şi anevoie de răbdat ni se cere mai ales nouă celor fără de grijă, pînă ce ne vom face mintea, acest cîine iubitor de măcelării şi lacom de mîncare, iubitoare de curăţie şi de supraveghere prin simplitate, blîndeţe adîncă şi sîrguinţă [69]. Dar să îndrăznim noi cei împătimiţi şi neputincioşi şi să aducem lui Hristos, cu credinţă neîndoielnică, slăbiciunea şi neputinţa noastră sufletească, mărturisindu-le. Şi negreşit vom primi ajutorul Lui mai presus de vrednicia noastră dacă ne vom pogorî neîncetat în adîncul smeritei cugetări [70].

17) Să cunoască toţi cei ce au venit la lupta cea bună, aspră, strîmtă şi uşoară, că au venit să sară în foc, dacă primesc să locuiască în ei focul cel nema-

68. «Inima neîndurerată» e inima care nu suferă pentru păcate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfăptuieşte prin reflexiuni teoretice, ci prin suferinţa pentru păcatele săvîrşite.

69. Mintea desface totul în bucăţi asemenea unui cîine care în căutarea cărnii ciopîrţeşte în bucăţi tot ce e unitar şi vrea să înghită cît mai multe. Ea trebuie să fie făcută simplă şi curată şi blîndă, înţelegînd lucrurile în unitatea lor, respectîndu-le, nelăcomindu-se să le sfîşie, să le descoase. Căci în acest caz nu mai înţelege întregul şi esenţialul şi viaţa.

70. Neputinţa noastră mărturisită lui Hristos, e un dar adus Lui. Sau abia prin aceasta, ne dăruim pe noi înşine Lui, neţinînd nimic pentru noi, ca pe ceva în stare să ne mulţumească. Şi numai dăruiţi întregi lui Hristos, ne deschidem pentru ajutorul sau darul Lui, nesfîrşit mai bogat decît tot ce putem avea noi prin noi înşine. Altfel, socotim că nu avem nevoie de El. Chiar mîna sau fapta noastră care le aduce pe acestea lui Hristos, va fi întărită de dreapta sau de fapta puternică a lui Hristos. Dacă vom fi neîncetat în această stare de smerită cugetare, egală cu aducerea noastră lui Hristos, neîncetat va coborî peste noi darul lui Hristos. Dăruirea noastră şi primirea ajutorului de sus se îmbină astfel într-un singur act dialogic necontenit.

terial [71]. Să se cerceteze fiecare pe sine şi numai după aceea să mănînce din pîinea aceasta amestecată cu ierburi amare şi să bea din paharul acesta amestecat cu lacrimi, ca să nu-i fie lupta spre osîndă (I Cor. 11, 29) [72].

18) Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuieşte, voi trece sub tăcere ceea ce urmează [73]. Cei ce vin (la călugărie) vor trebui să renunţe la toate, să dispreţuiască toate, să rîdă de toate, ca să pună o temelie bună.

19) Temelia cea bună are trei straturi şi trei stîlpi : nerăutatea, postul şi neprihănirea. Toţi cei prunci în Hristos să înceapă de la ele, luînd ca pildă pruncii cu trupul. Nici o răutate, nici o viclenie nu-şi află vreodată loc în aceştia. Nu se află la ei săturare nesăturată, stomac nesătul, trup înfierbîntat sau sălbăticit. Căci numai după ce cresc prin sporirea hranei, le vine pofta şi fierbinţeala.

20) Cu adevărat urît lucru şi primejdios este a se moleşi un luptător de la începutul luptei, dînd tuturor dovada despre înjunghierea lui.

21) Din tăria începutului vom avea negreşit folos şi în vremea moleşirii de după aceea. Căci sufletul îmbărbătat şi apoi moleşit e îmboldit de amintirea sîrgu-

71. «A spus că lupta e aspră pentru paza simţurilor, îngustă pentru strîmtorarea trupului şi pentru lepădarea cu amărăciune a îndelungatelor năravuri. Dar e şi uşoară, pentru încrederea în Dumnezeu şi pentru înaintarea ce urmează şi pentru nădejdea bunătăţilor viitoare». Cei ce întreţin această luptă sar în focul iubirii de Dumnezeu, dacă se învoiesc să locuiască în ei acest foc. Numai prin acest fel de foc pot stărui în lupta lor şi pot birui.

72. Se face o legătură între nevoinţă, azima mîncată şi paharul băut de evrei la ieşirea din Egipt (din lumea păcatelor) şi între piinea şi vinul Sfintei Împărtăşanii. Prin toate se ia puterea purtării crucii, prin care se ajunge la viaţa fără de păcate.

73. «Dacă nu tot cel ce se botează, se mîntuieşte, ci cel ce face lucrurile lui Dumnezeu, e vădit că nici tot cel ce se tunde (ca monah), ci cel ce păzeşte cele cuvenite călugărilor».

inţei de la început ca de un ac. De aceea unii au prins adeseori aripi şi din aceasta.

22) Cînd sufletul, predîndu-se pe sine (trîndăviei), va pierde căldura fericită şi vrednică de iubit [74], să caute cu sîrguinţă să afle din ce pricină s-a lipsit de ea şi să pornească iarăşi războiul şi sîrguinţa împotriva ei. Căci nu poate să se întoarcă (la căldura aceea) decît pe poarta pe care a ieşit [75].

23) Cel ce şi-a făcut lepădarea (de viaţa din lume) din frică, se aseamănă tămîiei ce arde, care răspîndeşte la început buna mireasmă, dar pe urmă sfîrşeşte în fum. Iar cel ce a făcut aceasta pentru nădejdea răsplăţii, e ca o piatră de moară ce se mişcă pururea la fel. Dar cel ce a ales retragerea din dragoste de Dumnezeu a dobîndit foc îndată de la început, care, aruncat în materie, aprinde o văpaie din ce în ce mai mare [76].

24) Sînt unii care clădesc cărămizile peste pietre. Şi sînt alţii care înalţă stîlpii pe pămînt. Şi iarăşi sînt alţii care umblînd puţin pe jos şi încălzindu-li-se

74. Sufletul s-a moleşit cînd s-a predat duşmanilor (duhurilor rele şi ispitelor ce-l asaltează) şi cînd a pierdut căldura iubirii de Dumnezeu.

75. A ieşit printr-un păcat, trebuie să biruiască acelaşi păcat, ca să poată să se întoarcă din nou.

76. Focul dumnezeiesc aruncat în materia firii umane, o încălzeşte de entuziasmul dragostei de Dumnezeu; la fel cînd e aruncat asupra păcatelor, le topeşte. Scolia ed. 1970: «Frica se înţelege în chip îndoit: una e începătoare şi alta mai desăvîrşită. Acum vorbeşte de cea începătoare. Căci cînd cineva care se învîrteşte în păcate, venind la simţire, se leapădă (de ele), temîndu-se să nu fie luat iar în stăpînire de patimi, arată multă nevoinţă. Dar încetînd să greşească şi scăpînd puţin de obişnuinţa păcatelor, va vieţui mai fără grijă. Iar cel ce face aceasta pentru răsplată, se îngrijeşte la fel, după putere, de lucrare, socotind că dacă s-ar lenevi puţin, i s-ar micşora plata. Dar cel ce se leapădă de păcate din iubire de Dumnezeu, dacă va afla un povăţuitor sîrguitor, aprinzîndu-se cu înfocare de dragoste nu va slăbi din rîvna sa, pînă nu va ajunge, după sfîntul care vorbeşte, în faţa lui Dumnezeu» (Ps. 41, 2).

muşchii şi încheieturile, umblă şi mai iute. Cel ce înţelege, să înţeleagă acest cuvînt cu tîlc [77].

25) Fiind chemaţi de Dumnezeu şi Împăratul, să alergăm cu rîvnă, ca nu cumva avînd viaţă scurtă, să ne aflăm în ziua morţii fără rod şi să murim de foame [78]. Să ne facem plăcuţi Domnului, ca ostaşii împăratului. Căci după intrarea în oaste, ni se cere să ne facem slujba cu cea mai mare luare aminte.

26) Să ne temem de Domnul ca de fiare. Căci am văzut oameni care ducîndu-se să fure, nu se temeau de Dumnezeu, dar auzind lătrat de cîini în acel loc, s-au înapoiat îndată; şi ceea ce n-a făcut frica de Dumnezeu, a făcut frica de fiare.

27) Să iubim pe Domnul cum îi cinstim pe prietenii noştri. Căci am văzut adeseori pe unii supărînd pe Dumnezeu şi neavînd nici o grijă de aceasta, dar mărind pe cei iubiţi de ei pentru vreun lucru neînsemnat şi folosind orice mijloc, născocind orice gînd, răbdînd orice necaz, făcîndu-le orice declaraţie (de cinstire), ei înşişi, sau prin prieteni, sau trimiţîndu-le orice fel de daruri, ca să-i întoarcă.

---

77. «Socotesc că vorbeşte de cei ce s-au lepădat (de lume). Cei ce clădesc peste pietre cărămizi sînt cei ce la început au înălţat clădirea virtuţilor fără supunere; şi pentru că sînt necercaţi în nevoinţele smerite ale supunerii, au fost biruiţi şi clădirea li s-a micşorat şi s-a slăbit. Iar cei ce au înălţat stîlpi, sînt cei ce de la început intră în viaţa singuratică; de aceea, fiind fără temelie, sînt biruiţi. Iar cei ce merg pe jos sînt cei ce înaintînd pe încetul pe drumul lipsit de mîndrie al supunerii, se fac de nebiruit, ca unii ce au experienţa războaielor».

78. Dacă la moarte sîntem fără rod, n-avem din ce ne hrăni în viaţa viitoare. Atunci vom «muri» sufleteşte de tot, din lipsă de hrană. Căci acolo ne vom hrăni din rodul pe care l-am rodit în viaţa aceasta din harul lui Dumnezeu şi din sîrguinţa noastră, desigur un har pe care ni-l va însuti Domnul. Am ajutat pe alţii, vom fi ajutaţi. Am văzut pe Dumnezeu prin inima noastră curăţită, îl vom vedea nesfîrşit mai mult atunci şi ne vom hrăni de vederea Lui. Altfel vom muri de foame; dar vom fi conştienţi de «moartea» aceasta. Vom suferi de un cumplit gol conştient în sufletul nostru şi în jurul nostru.

28) Să lucrăm virtuţile chiar de la începutul lepădării cu osteneală şi cu durere. Iar înaintînd, să ne simţim în ele fără întristare, chiar dacă sîntem întristaţi puţin [79]. Dar cînd cugetul nostru muritor va fi copleşit şi stăpînit de rîvna din noi, le vom lucra pe acestea cu toată bucuria, sîrguinţa, dorinţa şi văpaia dumnezeiască.

29) Pe cît de vrednici de laudă sînt cei ce lucrează virtuţile şi împlinesc poruncile îndată de la început cu bucurie şi rîvnă, pe atît de vrednici de plîns sînt cei ce, deşi se nevoiesc de multă vreme, le lucrează pe acestea încă cu osteneală, chiar dacă le lucrează [80].

30) Să nu dispreţuim şi să nu osîndim nici lepădările (de viaţa lumească) făcute din împrejurări nevoite. Căci am văzut pe unii fugind, întîlnindu-se fără voie cu împăratul ce le venea în cale şi, ajungînd în garda lui, au intrat împreună cu el în palat şi stînd la masă cu el [81].

---

79. Fără întristare, pentru că am înaintat în ele; dar puţin întristaţi, pentru că încă mai avem mult să înaintăm; pentru că nu sîntem cu totul eliberaţi de ispitele spre păcat.

80. Cei ce, deşi se nevoiesc de multă vreme, n-au ajuns să lucreze virtuţile cu uşurinţă şi cu bucurie, ci le lucrează încă cu silă şi cu greutate, înseamnă că nu au încă dragoste de Dumnezeu, că n-au pus încă suflet în lucrarea lor.

81. «Lepădări din împrejurări fără voie» numeşte pe cele făcute din cauza unor întîmplări sau nenorociri venite asupra unora. Iar prin cei ce fug, înţelege pe cei urmăriţi în ţinutul lor pentru vreo greşeală, pe aşa numiţii fugari. Se întîmplă că în vreme ce unul din aceştia petrece în vreun loc, trecînd împăratul pe acolo, acesta e anunţat împăratului că ar fi uneltit împotriva lui şi împăratul porunceşte să fie adus cu sila înaintea lui. Dar acesta cercetînd şi aflînd că omul n-a făcut nimic rău împotriva lui, îl scoate din starea de fugar şi e cinstit cu tot felul de bunătăţi. Ba e chemat chiar la masă cu el. Această pildă se potriveşte lui Pavel şi altora mulţi, care s-au întîlnit cu Hristos fără voie, dar apoi au intrat şi au împărăţit împreună cu El».

31) Am văzut sămînța căzînd fără voie în pămînt și aducînd rod mult și bine crescut. Dar am văzut și lucruri dimpotrivă.

32) Am văzut pe oarecine intrînd în spital pentru vreo altă pricină și ținut de doftor și lecuit cu multă bunăvoință și, prin aceasta, scăpat de ceața ce-i acoperea lumina ochilor. Astfel i s-au făcut cele fără de voie temei și mai de folos decît cele de bună voie.

33) Nimenea să nu se socotească pe sine nevrednic de făgăduința călugărească, dînd ca motiv greutatea și mulțimea păcatelor. Și să nu creadă că se smerește, dacă, nevrînd să rămînă lipsit de dulcea împătimire, își dă ca pricini pentru stăruirea în păcate înseși păcatele sale. Căci unde e mult puroi, e nevoie și de multă doftorie ca să se lepede întinăciunea [82]. Căci nu vin în spital cei sănătoși [83].

34) Dacă, atunci cînd împăratul pămîntesc ne cheamă și voiește să ne facem ostași slujind în fața lui, nu zăbovim, nici nu căutăm pricini pentru neascultare, ci lăsînd toate, ne ducem de grabă la el, să luăm aminte la noi înșine, ca nu cumva — chemîndu-ne Împăratul împăraților și Domnul domnilor și Dumnezeul dumnezeilor la această slujire cerească — să o respingem din lene și nepăsare și să ne aflăm la Marea Judecată fără apărare.

35) E cu putință să umble cineva și cînd e legat cu lucrurile vieții și cu grijile de fier ; dar greu. Căci

82. «Unde e povară grea, acolo e și nevoie de un ajutor ; și unde e noroi în suflet, e nevoie și de lacrimi», pentru a-l curăți.

83. «Sănătatea sufletului este buna mireasmă a voii dumnezeiești (împlinite). Și dimpotrivă, căderea din voia cea bună (a lui Dumnezeu) este boala sufletului, care sfîrșește în moarte». Sufletul e sănătos numai viețuind în conformitate cu voia lui Dumnezeu, în legătură cu El. Boala răspîndește miros urît, mirosul descompunerii trupești, pricinuite de pierderea sufletului, de dezordinea ce nu propășește în raționalitatea lui armonioasă.

și cei legați cu fiare la picioare umblă adeseori, dar se poticnesc des și-și pricinuiesc răni.

36) Cel necăsătorit în lume, fiind legat numai de lucruri, se aseamănă cu cel legat cu fiare la mîini. De aceea cînd voiește să alerge la viața călugărească, nu se împiedecă. Dar cel căsătorit se aseamănă cu cel legat și de mîini și de picioare.

37) Am auzit pe unii care petrec în lume cu nepăsare, zicînd către mine: «Cum putem noi cei ce vieţuim împreună cu soţiile (sau cu soții) noastre, să petrecem viaţa călugărească ?» Acestora le-am răspuns: «Toate lucrurile bune pe care le puteţi face, faceţi-le: nu defăimaţi pe nimenea, nu furaţi de la nimeni, nu minţiţi faţă de nimeni, nu vă înălțați față de nimeni, nu urîţi pe nimeni, nu vă despărțiți de adunările de la slujbele din biserică, pătimiţi împreună cu cei lipsiţi, nu pricinuiţi nimănui sminteală ; de aceea ce e al altuia să nu vă apropiaţi ; îndestulaţi-vă cu ceea ce vă pregătesc femeile voastre. De veți face așa, nu veți fi departe de Împărăția cerurilor».

38) Să purtăm cu bucurie și cu frică lupta cea bună, netemîndu-ne de vrăjmașii noștri. Căci deși nu se văd, ei privesc la fața sufletului nostru [84]. Și dacă o văd pe aceasta schimbîndu-se de frică, se înarmează mai amarnic împotriva noastră, înțelegînd, viclenii, că ne-am înfricoșat. Deci să ne înarmăm cu curaj împotriva lor. Căci nimenea nu se războiește cu cel ce se luptă cu hotărîre.

---

84. «Fața sufletului a numit puterile sufletului. Căci din semnele stărilor noastre sufletești și a celor imitate de noi, văd vrăjmașii noștri draci dispoziţia noastră lăuntrică. Căci nu cunosc de la ei cugetarea noastră, ci seamănă numai meșteșugirile lor și așteaptă să vadă cu ce dispoziție vom primi uneltirile. Și nevăzînd ei, îi facem să vadă prin ușurătatea noastră». Adică le dăm noi semnele prin care pot vedea ce e în sufletul nostru, așa cum le dăm și altor oameni.

39) Domnul a uşurat cu iconomie războaiele împotriva celor de curînd sădiţi (în viaţa călugărească, *n.n.*), ca să nu se întoarcă îndată de la început în lume. De aceea bucuraţi-vă totdeauna în Domnul toţi cei ce slujiţi Lui, cunoscînd că acesta e cel dintîi semn în voi al dragostei Stăpînului faţă de voi ; şi că El însuşi ne-a chemat pe noi.

40) Dar Dumnezeu Se face adesea cunoscut, lucrînd şi aceasta : văzînd adică sufletele, bărbăteşti, le îngăduie să intre în războaie îndată de la început, voind să le încununeze pe acestea degrabă.

41) Domnul a ascuns celor din lume greutatea, mai bine zis uşurinţa luptei din stadion. Căci dacă ar fi cunoscut-o ei pe aceasta, nu s-ar fi lepădat de lume, nici de trup [85].

42) Dă lui Hristos cu rîvnă ostenelile tinereţilor tale ; şi te vei bucura la bătrîneţe de bogăţia nepătimirii. Cele adunate în tinereţe hrănesc şi mîntuie la bătrîneţe pe cei obosiţi. Să ne ostenim, tinerilor, cu

85. Scolia ed. 1970 : «Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, mie, zice, nu mi se pare greutate, ceea ce înseamnă că numai la aparenţă e greutate, dar în adevăr e uşurinţă. Totuşi Dumnezeu a ascuns greutatea aceasta celor din lume, pentru că dacă ar fi privit la greutatea ei nu s-ar fi lepădat niciunul (de lume). Pentru că, după Apostol, «omul trupesc nu primeşte cele ale Duhului, căci nebunie sînt lui» (I Cor. 2, 15). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii, cum ar putea să lepede însuşirile proprii ale ruşinii, dacă nu i-a chemat Dumnezeu prin meşteşugul Lui ? Căci «trup şi sînge nu pot moşteni Împărăţia lui Dumnezeu» (I Cor. 15, 50). Scolia din P.G. : «Mulţi văzînd greutatea stadionului, zic : Dacă Hristos numeşte jugul blînd şi uşor, de ce sînt supuşi unei sile cei ce-l iau ? Căci ei nu ştiu că celor ce privesc şi caută spre nădejdea odihnei şi a mîngîierii, li s-a spus că acestea sînt uşoare şi blînde ; dar celor ce se tîrăsc pe jos, le sînt aspre şi greu de străbătut. Căci cel ce se dezlipeşte cu anevoie de cele de jos, trebuie să se silească pentru urcuş. Aşa şi tînărul (din Evanghelie), declarînd că le-a făcut toate, a greşit faţă de lucrul cel mai desăvîrşit. Dar cel ce s-a scuturat de toate, zboară uşor prin văzduhul acesta».

înfocare ; să alergăm cu trezvie. Căci nu ştim cînd vine moartea [86].

43) Avem vrăjmaşi cu adevărat răi, cumpliţi, vicleni, meşteri în uneltiri, puternici, neadormiţi, nemateriali, care ţin focul în mîini şi doresc să aprindă biserica (locaşul) lui Dumnezeu prin flacăra din ei [87].

44) Nimenea, cît e tînăr, să nu primească pe vrăjmaşii lui draci, care-i zic : să nu-ţi sfărîmi trupul, ca să nu cazi în boală şi neputinţă [88]. Căci de-abia se mai află cineva, mai ales în generaţia de faţă, care să vrea să-şi omoare trupul, chiar de s-ar lipsi de multele şi îndulcitoarele mîncări. Dar scopul acestui drac este să facă însăşi intrarea noastră în stadion (în luptă), moleşită şi plină de nepăsare, deci şi sfîrşitul, potrivit începutului.

45) Cei ce s-au hotărît să slujească cu sinceritate lui Hristos vor căuta şi vor face înainte de toate aceasta : să-şi aleagă, prin părinţi duhovniceşti şi prin conştiinţa lor, locurile, chipurile (de virtute) şi îndeletnicirile potrivite cu ei înşişi [89]. Căci nu se potrivesc tu-

86. «Binele bărbatului e cînd ia jugul din tinereţea lui».

87. «Dracii cei vicleni ne atrag spre lucrarea arderilor şi patimilor, adică a iuţimii şi poftei, prin lucrările lor, ca prin nişte mîini».

88. «Citindu-le acestea în chip simplu şi fără dreaptă socoteală, şi predîndu-se pre ei unei siliri prea mari, s-au arătat potrivnici acestui sfat. Căci nu tuturor le dă părintele acest sfat, ci celor tari şi care au un trup sănătos şi au primit un har spre aceasta. Ceilalţi trebuie să-l robească după putere, ca să nu fie grija ce i-o poartă spre trezirea poftelor».

89. În P.G. se dă după Codex Augustanus scolia : «Cei lipsiţi de povăţuire cad ca frunzele, şi cei ce se ostenesc fără sfătuire, în general, se sărăcesc. Iar cei ce aleargă cu nădejde vor fi îndoit de bogaţi». Altă scolie : «Nu refuza să înveţi, chiar de ai fi foarte înţelept. Căci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos decît înţelepciunea noastră». Alta : «Nu socoti că e bun ceea ce ţi se pare că faci bine, ci ceea ce e recunoscut ca atare de bărbaţi evlavioşi». Însăşi voinţa de a lucra după propria judecată, fără a cere sfatul altora, ascunzînd în ea mîndrie, e păscută de păcat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie şi de întărirea comuniunii, care, cînd e curată sau adevărată, e adevăratul bine.

turor mînăstirile de obşte, din pricina lăcomiei ; nici sihăstria, din pricina iuţimii lor. Fiecare se va gîndi pentru care e potrivit.

46) În aceste trei chipuri de viaţă stă toată vieţuirea călugărească : fie în nevoinţă retrasă şi singuratică, fie în liniştire cu unul sau cu doi, fie în şederea cu răbdare în obşte. Ecclesiastul zice : «Să nu te abaţi la dreapta sau la stînga. Ci umblă pe calea împărătească» (Pilde 14, 27), căci chipul de la mijloc e multora cel mai potrivit din cele spuse. Căci zice : «Vai celui singur», (Eccl. 4, 10). Că de va cădea în trîndăvie, sau în somn, sau în nepăsare, sau în deznădejde, nu este cine să-l scoale dintre oameni. Iar «unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor», a spus Domnul (Mt. 18, 20) [90].

47) Care e deci călugărul credincios şi înţelept ? Cel care şi-a păzit căldura lui nestinsă şi n-a încetat să adauge pînă la ieşirea (moartea) lui, în fiecare zi, foc la foc şi căldură la căldură şi sîrguinţă la sîrguinţă.

Iată prima treaptă : cel ce ai păşit pe ea, să nu te întorci la cele dinapoi.

---

90. «Este uşor să pierzi cele bune, dar să le dobîndeşti, nu e uşor. Căci păcatul are două ajutoare, prin care războieşte cumplit virtutea, născîndu-se dintr-o parte sau din alta : prin trecerea măsurii şi prin lipsă. Iar virtutea răsărind numai la mijloc, se sileşte să se împotrivească fiecăreia dintre cele două, care o războiesc». Altă scolie : «Şi iarăşi : De se vor învoi doi (Mt. 18, 19), adică cel ce păcătuieşte şi cel ce-l sfătuieşte pe el să se despartă de faptele rele ; şi va asculta cel mustrat pe cel ce-l mustră pentru tot păcatul, li se va da lor de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adică iertare celui ce a păcătuit. Şi iarăşi : «De se vor învoi doi în faptele bune, orice vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu. Căci va face voia celor ce se tem de El şi-i va izbăvi pe ei de multe necazuri». «Că unde sînt doi sau trei adunaţi în numele lui Dumnezeu», adică uniţi într-o hotărîre bună, conformă cu voia lui Dumnezeu, e şi El în mijlocul lor, cu ajutorul Lui. În puterea lor înmulţită de elanul comuniunii şi a voinţei de bine se revarsă şi puterea lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL II

Despre despătimire

1) Cel ce iubeşte cu adevărat pe Domnul, cel ce se străduieşte cu adevărat să ajungă la viaţa viitoare, cel ce are cu adevărat durere pentru greşelile lui, cel ce a dobîndit cu adevărat aducerea aminte de osînda şi de judecata veşnică, cel ce a primit cu adevărat frica de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de părinţi, nici de slava vieţii, nici de prieteni, nici de fraţi, peste tot, de nimic pămîntesc [91], ci lepădînd şi urînd toată legătura, toată grija de acestea, ba încă înainte de acestea şi trupul său, urmează gol [92] şi fără griji şi fără pregetare, lui

În ed. 1970: «Fiindcă mai sus a spus că nu tuturor li se potriveşte viaţa de obşte, din pricina lăcomiei, şi nu tuturor sihăstria, din pricina iuţimii, după ce a arătat cele două extreme, arată mijlocia lăudată şi de dumnezeiasca Scriptură şi de el însuşi. Căci arată pe Domnul zicînd: «Unde sînt doi sau trei, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

91. Scolia din P.G.: «Zice şi marele Vasile: cel ce are de gînd să urmeze cu adevărat lui Dumnezeu, trebuie să se dezlege de legăturile împătimirii de viaţă. Iar aceasta se dobîndeşte prin retragerea desăvîrşită şi prin uitarea vechilor năravuri. Căci de nu ne vom înstrăina de rudenia trupească, de părtăşia la aceeaşi viaţă, mutîndu-ne oarecum prin alipire la o altă viaţă, după cel ce a zis: «Căci vieţuirea voastră este în ceruri» (Fil. 3, 20), nu vom putea să ajungem la scopul de a plăcea lui Dumnezeu. Căci Domnul a spus în chip hotărît: «Tot cel care dintre voi nu se va lepăda de toate averile sale, nu poate să-mi fie Mie ucenic» (Lc. 14, 33). În ed. 1970 se continuă: «Lămurind aceasta în altă parte, zice acelaşi: Scopul Domnului în aceste cuvinte e nu să dea cuiva putere să fie sau nu ucenic al Lui, ci se arată că sufletul aflat în cele ce-l împrăştie, nu poate plăcea lui Dumnezeu. Ba se şi primejduieşte în acestea, făcîndu-se uşor de prins de cursele diavolului, şi se dovedeşte şi vrednic de batjocură şi de rîs pentru nedesăvîrşirea celor ce pare că se sîrguiesc. Aceasta rugîndu-se proorocul să nu i se întîmple, zice: «Să nu se bucure vreodată duşmanii mei de mine. Şi au grăit cu fală împotriva mea, cînd s-au clătinat picioarele mele» (Ps. 37).

92. «Primul lucru ce se cuvine creştinului care vrea să se golească, e să se golească de patimile răutăţii, cele multe şi felurite, prin care se

Hristos, privind pururea spre cer şi aşteptînd ajutorul de acolo, potrivit sfîntului care a zis : «Lipitu-s-a sufletul meu după Tine» (Ps. 64, 10) şi altuia pururea pomenit, care a spus : «Eu m-am ostenit să-Ţi urmez Ţie, şi ziua şi odihna omului n-am poftit, Doamne» (Ier. 17, 16).

2) E cea mai mare ruşine ca, după ce am părăsit toate cele mai înainte spuse, după chemarea cu care Domnul şi nu un om ne-a chemat pe noi, să ne îngrijim de altceva care nu ne poate face nici un bine în ceasul strîmtorării noastre, adică al morţii [93]. Căci aceasta este a se întoarce cineva spre cele dinapoi, cum a zis Domnul, şi a nu se afla îndreptat întru Împărăţia cerurilor (Lc. 9, 62).

3) Domnul, cunoscînd uşurinţa alunecării noastre, a celor începători, şi cît de lesne petrecem cu cei din lume şi ne întoarcem la lume, ca să ne întîlnim cu ei, zice celui ce L-a rugat : «Îngăduieşte-mi să mă duc să îngrop pe tatăl meu», «Lasă pe morţi să-şi îngroape pe morţii lor» (Lc. 9, 60).

4) Dracii, după lepădarea noastră (de lume), ne îndeamnă să-i fericim pe mirenii milostivi şi îndurători şi să ne plîngem pe noi ca pe unii ce ne-am lipsit de această virtute. Scopul vrăjmaşilor noştri este ca, printr-o prefăcută smerenie, să ne facă pe noi să ne întoarcem în lume, sau, rămînînd călugări, să ne prăvălească în deznădejde.

---

murdăreşte sufletul. În al doilea rînd, trebuie să se golească de împătimirea de avere».

93. Nu pot ajuta sufletului nostru în ceasul morţii să intre în viaţă, lucrurile care sînt şi ele supuse stricăciunii. Numai dacă s-a legat de Dumnezeu cel nestricăcios în cursul vieţii pămînteşti, Acesta îl poate ajuta să înainteze mai departe în viaţa Lui. Numai dacă s-a învăţat să iubească pe Dumnezeu, va continua să vieţuiască crescînd în această iubire. Cel ce s-a afundat, în cursul vieţii pămînteşti, în singurătatea egoistă se va afunda de tot în această singurătate întunecată şi chinuitoare prin moarte.

5) Se pot privi cu nepăsare cei din lume din mîndrie și se pot defăima cînd nu sînt de față, pentru a scăpa de deznădejde și pentru a dobîndi nădejdea.

6) Să auzim pe Domnul, Care a zis către tînărul care a împlinit aproape toate poruncile : «Un lucru îți lipsește : vinde averile tale și le dă săracilor» (Mt. 9, 21) și te fă pe tine însuți sărac care primește milostenie [94].

7) Cei ce voim să alergăm cu rîvnă și repede, să cugetăm cu luare aminte cum i-a socotit Domnul pe toți cei ce petrec și vieţuiesc în lume ca morți, zicînd către oarecare : «Lasă pe morții din lume să îngroape pe morții cu trupul» [95].

8) Nu l-a împiedecat pe tînărul acela bogăția să vină la Botez. Deci s-au făcut deșerți cei ce spun că Domnul i-a poruncit lui să vîndă bogăția ca să se poată boteza. Să ne ajungă spre deplina încredințare a slavei făgăduinței noastre (călugărești) mărturia aceasta.

---

94. «Domnul a poruncit (tînărului) să vîndă averile sale și să le dea săracilor, și să-și ia crucea sa și să-i urmeze Lui. Prin aceasta ne-a arătat că a ne mîntui înseamnă a ne tăia voia noastră. Iar auzind acela, s-a întristat foarte și a plecat. Căci a aflat că nu este o osteneală, nici o virtute, a da ale sale săracilor și că aceasta o face omul prin purtarea crucii. Iar crucea e oprirea oricărui păcat și naște iubirea, și fără iubire nu e cruce. Căci prin tăierea voii sale cîștigă cineva neîmpătimirea și de la neîmpătimire vine cu Dumnezeu la desăvîrșita nepătimire». Renunțînd la toate ale sale, călugărul împlinește trei porunci : a) pune pe Dumnezeu mai presus de toate lucrurile stricăcioase și nemîntuitoare ; b) face o faptă de mare iubire și c) intră într-o stare de smerenie deplină, primind de bună voie să aibă nevoie de ajutorul altora.

95. Scolia în P.G. : «Vorbește de o moarte îndoită, sensibilă și spirituală. Este mort cel ce a murit, pentru că e nemișcat și nelucrător ; și este mort cel mort cu sufletul, pentru că nu urmează Vieții (lui Dumnezeu *n.tr.*). Căci precum moare lumii cel ce a ieșit din însușirile lumii, așa moare vieții cel ce nu împlinește poruncile Vieții. Și precum zicem că vieţuitorul e mort pentru că s-a făcut nemișcat și nelucrător, așa este și se zice mort spiritual pentru că nu urmează Vieții prin tăgăduirea voilor sale».

9) Cei ce au petrecut în lume, topindu-se pe ei în privegheri, în posturi, în osteneli şi în grele pătimiri, după ce se retrag dintre oameni în viaţa călugărească, sau la stadionul de probe, nu se mai îndeletnicesc cu nevoinţa lor mincinoasă şi prefăcută de mai înainte [96].

10) Am văzut foarte multe şi felurite plante ale virtuţilor, sădite de cei din lume, dar pentru că erau adăpate de umezeala noroioasă de sub pămînt a slavei deşarte şi prăşite de dorinţa arătării şi gunoite de laudă, cînd au fost răsădite în pămînt pustiu şi neumblat de cei din lume şi lipsit de apa slavei deşarte şi rău mirositoare, îndată s-au uscat. Căci n-au putut rodi plantele umede în locurile nevoinţei aspre şi lipsite de umezeală.

11) Cel ce a urît lumea a scăpat de întristare; iar cel ce e împătimit de ceva din cele văzute încă n-a scăpat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iubeşte ? [97]

12) În toate avem nevoie de multă trezvie. Dar mai ales la aceasta să luăm aminte cu înţelepciune, înainte de celelalte : Am văzut pe mulţi scăpînd în lume barca trupului lor prin griji, ocupaţii, nedormiri din pricina grijilor vieţii ; iar venind aceştia în viaţa călugărească şi lepădînd toată grija, s-au întinat în chip jalnic de mişcările trupului [98].

---

96. «E numită nevoinţă prefăcută şi mincinoasă cea practicată pentru lauda oamenilor. Dar cea practicată cu sfatul părinţilor (duhovniceşti, *n. tr.*) este adevărată, potrivit Celui ce zice : «De la Mine nu fac nimic» (In. 8, 28). Aceasta, pe lîngă că e desăvîrşită, ne păzeşte liberi de slava deşartă».

97. *Lume*, numeşte aci nu persoanele şi lucrurile lăsate de Dumnezeu, ci poftirea lor ca unicele realităţi, sau mîndria pentru posesiunea lor, şi cearta cu oamenii pentru ele. «Pofta ochilor, slava deşartă şi trufia vieţii nu sînt de la Tatăl», ci de la lumea luată în ea însăşi (I In. 2, 16).

98. Scolia ed. 1970 ; cea din P.G. e puţin schimbată : «Aceasta se întîmplă din negrijă, din neatenţie, din mîndrie, din voinţa de a trăi după rînduiala proprie, din a nu se lăsa povăţuit de întîistătător». Deci nu orice

13) Să luăm aminte la noi înșine, ca nu cumva, spunînd că umblăm pe calea strîmtă și plină de necazuri, să ne rătăcim ținînd pe cealaltă lată și largă (Mt. 7, 13—14) [99]. Calea strîmtă ți-o va pricinui întristarea pîntecelui, starea de toată noaptea în picioare, apa cu măsură, puținătatea pîinii, băutura curățitoare a necinstirii, batjocurile, luările în rîs, tăierea voilor proprii, răbdarea certărilor, primirea în tăcere a disprețuirii, silnicia înjurăturilor, răbdarea neclintită a nedreptățirii, suportarea bîrfirilor fără supărare, răbdarea fără mînie a neluării în seamă, primirea ocărilor cu smerenie. Fericiți sînt cei ce umblă pe calea amintită, că a lor este Împărăția cerurilor [100].

14) Nimenea nu va intra în cămara cerească de nuntă purtînd cunună, dacă nu a săvîrșit prima, a doua și a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toți oamenii, pînă și de părinți; tăierea voii proprii; și

grijă e rea, ci numai cea pentru agoniseli și pofte lumești, nu și cea de dobîndirea și păzirea curăției, a virtuții, a rugăciunii. Și nu se mîntuiește cineva prin simplul fapt că a intrat în călugărie, nici nu se pierde prin simplul fapt că nu e călugăr. Depinde cum se trăiește una și alta, pentru Dumnezeu, sau pentru trup și pentru slavă deșartă.

99. «*Căi*, a numit Scriptura virtuțile. Dar cea mai mare dintre toate virtuțile e iubirea. De aceea zice Apostolul: «Și vă arăt eu vouă o cale mai presus de orice altă cale» (I Cor. 12, 21). Aceasta convinge să se disprețuiască toate cele stricăcioase (luate în ele înseși) și nu pune pe cele vremelnice mai presus de cele veșnice». Căci numai Persoana veșnică a lui Dumnezeu ne poate iubi veșnic și ne poate susține veșnic în viață, satisfăcînd setea noastră de iubire nesfîrșită. Căci iubirea se cere după nesfîrșire și de iubire nu e capabilă decît persoana față de altă persoană. Prin aceasta arată că persoanele sînt pentru eternitate.

100. Calea lată și largă e cea a iubirii de sine și a căutării plăcerii proprii. Căci iubirea de sine nu e strîmtorată de luarea în considerare a altuia. Iar «necazurile și primejdiile omoară dulcea împătimire, iar odihna o hrănește și o crește. De aceea, fericiți sînt cei ce umblă pe calea cea plină de necazuri». Ei se strîmtorează pe ei înșiși pentru alții și în primul rînd pentru Dumnezeu, din iubirea față de El și de ei, dobîndind în schimb iubirea lor.

lepădarea a treia, de slava deşartă, care urmează ascultării.

15) «Ieşiţi din mijlocul lor şi vă despărţiţi şi nu vă atingeţi de necurăţia lumii, zice Domnul» (Is. 54, 11) [101]. Căci cine dintre ei a făcut vreo minune vreodată ? Cine a înviat morţi ? Cine a scos draci ? Nimenea. Toate acestea sînt răsplătirile călugărilor, pe care lumea nu le poate cuprinde. Căci dacă ar putea, ar fi de prisos nevoinţa sau retragerea.

16) Cînd dracii înfierbîntă, după lepădarea (de lume), inima noastră cu aducere aminte de părinţii şi de fraţii noştri, să ne înarmăm cu rugăciune împotriva lor şi să ne ardem cu aducerea aminte de focul veşnic, ca prin amintirea acestuia să stingem focul cel necuvenit al inimii [102]. Dacă cineva socoteşte că nu simte nici o împătimire faţă de vreun lucru, dar inima lui e

101. «Necurăţia lumii este iubirea de plăcere, iubirea de cele materiale şi iubirea de slavă. Iar necurat se zice omul nu întrucît a fost creat, ci întrucît s-a abătut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus : «Necurat este în faţa Domnului tot cel mîndru cu inima» (Prov. 16, 4). Iubirea de plăcere şi iubirea de bunuri materiale este în fond iubirea de sine şi de cele stricăcioase. La fel şi iubirea de slavă. Şi nimeni nu poate ajunge la viaţa fără sfîrşit ajutat de sine însuşi şi de cele stricăcioase.

102. «Foc necuvenit (neoportun *n. tr.*) al inimii», numeşte pe cel ce se aprinde în noi din dorul şi împătimirea de rudenii şi de cele ale lumii, care ne înfierbîntă pe noi ca să stăruim şi mai mult în împătimirea de ei şi de ele. Căci cel ce se aprinde de dragostea de Dumnezeu, prin care toate cele de aici le socoteşte nevrednice de luat în seamă şi se aprinde numai de dragostea lui Dumnezeu şi doreşte numai bunătăţile veşnice, s-ar putea numi pe drept cuvînt foc cuvenit». Aducerea aminte de focul veşnic, pe de o parte ne arde, sau arde împătimirea noastră de cele lumeşti, pe de alta, stinge acest foc sau ne încălzeşte pentru cele cereşti şi stinge căldura patimilor rele. Această aducere aminte nu ne lasă reci nici într-o privinţă, nici în alta ; nu e o aducere aminte nepăsătoare de focul veşnic, nici o gîndire rece la putinţa fericirii veşnice. Ne aprinde rîvna de a scăpa de focul veşnic şi rîvna de a dobîndi fericîrea veşnică. Nepătimirea creştinului nu e o indiferenţă, ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele şi pentru cele bune.

întristată pentru lipsa lui, unul ca acesta se înşeală cu desăvîrşire.

17) Acei tineri care sînt împătimiţi de dragostea trupească şi de desfătări, dar voiesc să ia asupra lor vieţuirea călugărească, să se sîrguiască a se nevoi cu toată trezvia şi luarea aminte şi să se silească să se înfrîneze de la toată desfătarea şi de la toată răutatea [103], ca nu cumva «să le fie cele din urmă mai rele ca cele dintîi» (Mt. 12, 45) [104].

18) Portul e pricină de mîntuire, dar şi de primejdii. Aceasta o ştiu cei ce plutesc pe marea cea gîndită cu mintea. Dar e o privelişte jalnică să vezi pe cei scăpaţi de valuri, înecîndu-se în port.

Iată treapta a doua. Tu, cel ce alergi, nu urma pilda soţiei lui Lot, ci a lui Lot însuşi.

CUVÎNTUL III

Despre înstrăinare

1) Înstrăinarea este părăsirea fără întoarcere a tuturor celor din locul de obîrşie, care lucrează în noi împotriva ţintei evlaviei noastre [105]. Înstrăinarea este purtare necutezătoare, înţelepciune necunoscută, pri-

103. Scolia în ed. 1970: «Să se înfrîneze de la desfătări, care susţin iubirea de sine, iubirea de cele materiale, lăcomia pîntecelui şi patimile ce se nasc din acestea; şi de la răutate, care susţine disprețuirile altora, lenea şi mîndria». P.G.: «De la desfătare, din pricina curviei şi a întunecării minţii; de la răutate din pricina disprețuirii».

104. Scolia ed. 1970: «Celor ce veghează şi se sîrguiesc să împlinească poruncile, portul sau mînăstirea de obşte le este pricină de mîntuire, iar celor leneşi şi fără grijă, pricini de primejdie».

105. «Adică a rudeniilor, a bunurilor, a mîncărurilor, a voilor, a patimilor, a distracţiilor, a locurilor, a slavei şi a celorlalte care ne împiedică de la ţinta evlaviei». Altă scolie: «Străin e cel ce e cu gîndul afară de toate cele ale vieţii». Alta: «Străin e acela căruia îi sînt străine cele ale lumii». Alta: «Dacă te înstrăinezi pentru Dumnezeu, nu căuta să te ames-

cepere nearătată, viaţă ascunsă, ţintă nevăzută, gînd nedescoperit, dorire a puţinătăţii, poftire a strîmtorării, pricină a dorului de Dumnezeu, mulţimea dragostei, respingerea slavei deşarte, adînc de tăcere.

2) Gîndul acesta obişnuieşte şi el la început să supere mereu și în chip prelungit pe cei îndrăgiţi de Domnul, ca un foc dumnezeiesc [106]. Căci depărtarea de ai lor îi mînă pe cei îndrăgiţi de Domnul spre El, prin puţinătate şi necazuri. Dar pe cît de mare şi de vrednică de laudă e această înstrăinare, pe atît de multă dreaptă socoteală cere. Căci nu orice înstrăinare dusă la culme e bună [107].

3) Dacă nici un prooroc nu e cinstit în patria lui, cum zice Domnul (Lc. 4, 24 ; Mt. 13, 57), să luăm seama ca nu cumva să ni se facă înstrăinarea pricină de slavă deşartă. Căci înstrăinarea este despărţirea de toate pentru a ne face nedespărţit gîndul la Dumnezeu [108]. Înstrăinatul este iubitorul sau lucrătorul plînsului neîncetat. Străin este cel ce a ieşit din legătura cu toate ale sale şi cu celelalte [109].

---

teci cu cele dintr-un loc, nici să amesteci raţiunea (cuvîntul) ta cu ele. Căci altfel îţi este aproape mai de folos să fii cu rudeniile tale după trup».

106. Deşi gîndul înstrăinării e ca un foc dumnezeiesc, care ne curăţeşte de legătura pătimaşă cu cele ce ne-au fost mai apropiate, el nu impune în noi înstrăinarea cu uşurinţă şi dintr-odată. De aceea, voinţa de înstrăinare ne produce la început şi supărări.

107. «Cînd cel ce se înstrăinează începe să descopere că e de neam bun şi să îndrăznească a cere cinstire şi să se mîndrească, această înstrăinare nu e bună».

108. «Prin despărţirea de toate, omul alungă patimile sălăşluite în el şi prin aceasta se face nedespărţit de Dumnezeu. Dar dacă patimile rămîn, înstrăinarea nu e de mare folos».

109. «Prin *ale sale* înţelege voile sale şi cele ce privesc trupul său. Prin *celelalte*, pe cele din afară, adică bani şi averi, de care înstrăinîndu-se şi scăpînd cineva, umblă pe drumul binecuvîntat şi chibzuit, care duce spre mîntuire».

4) De te grăbeşti spre înstrăinare şi spre singurătate, nu căuta sufletele îndrăgite de lume. Pentru că furul vine pe neaşteptate. De aceea mulţi, încercînd să mîntuiască împreună cu ei pe unii nepăsători şi greoi, s-au pierdut împreună cu aceştia, focul sufletului lor stingîndu-se cu vremea [110]. Dacă ai primit flacăra, aleargă [111]. Căci nu ştii cînd se va stinge şi te va lăsa în întuneric.

5) Nu ni se cere tuturor să mîntuim pe alţii. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Deci fiecare va da, fraţilor, socoteală lui Dumnezeu pentru sine» (Rom. 4, 12). Şi iarăşi: «Învăţînd pe altul, nu te înveţi pe tine?» Dar negreşit, ni se cere tuturor să ne mîntuim pe noi înşine.

6) Înstrăinîndu-te, păzeşte-te de dracul nestatorniciei şi iubirii de plăceri. Căci înstrăinarea îi dă prilej de lucru.

7) Bună este despătimirea. Dar maica ei este înstrăinarea [112].

8) Cel ce s-a înstrăinat pentru Domnul să nu mai aibă legături, că să nu se arate rătăcit din pricina patimilor. Cel ce te înstrăinezi de lume, să nu mai pipăi lumea. Căci patimilor le place să se întoarcă la ea.

---

110. Scolia din ed. 1970: «Mustră amînările care adorm mereu mişcările spre cele bune».

111. Aluzie la flacăra olimpică. Aici însă e vorba de flacăra dragostei de Dumnezeu, primită de la un altul mai bătrîn şi pe care trebuie s-o duci mai departe.

112. «Dacă am tăiat pentru scurtă vreme pricinile patimilor şi ne ocupăm cu vederile duhovniceşti, să petrecem pururea în acestea, avînd aceasta ca lucrare. Căci dacă ne întoarcem iarăşi la patimile trupului, n-am cîştigat nimic din acea petrecere sau rămîne o simplă cunoştinţă amestecată cu închipuirea de sine, al cărei sfîrşit este închipuirea că ştim şi întunecarea, şi abaterea desăvîrşită a minţii spre cele stricăcioase. Cunoştinţa din vederile duhovniceşti devine, pentru cei ce nu stăruie mereu pe treapta acestor vederi, simplă cunoştinţă teoretică sau închipuire a cunoaşterii, fără putere de a-i reţine de la viaţa în păcate».

9) Eva a fost alungată odinioară fără voie din rai şi monahul pleacă de bună voie din lume. Căci aceea ar fi poftit din nou să mănînce din pomul neascultării, iar el ar fi suferit în chip greşit din partea rudelor după trup.

10) Fugi ca de bici de locurile căderilor. Căci nefiind fructul de faţă, nu-l poftim des.

11) Să nu-ţi rămînă ascuns nici chipul şi vicleşugul acesta al furilor : ei ne sfătuiesc să nu ne despărţim de cele din lume, spunîndu-ne că vom agonisi mare plată dacă, văzînd femeie, ne înfrînăm pe noi înşine. Nu trebuie să ascultăm de aceştia, ci mai degrabă să facem dimpotrivă.

12) Cînd ne despărţim de cele ale noastre pentru o vreme mai scurtă sau mai lungă şi ne cîştigăm puţină evlavie, sau străpungere (umilinţă), sau înfrînare, gîndurile deşertăciunii [113], ivindu-se, ne îndeamnă iarăşi să plecăm în lume, spre zidirea multora, chipurile, spre pildă şi folos celor ce au cunoscut faptele noastre păcătoase [114]. Iar dacă sîntem şi pricepuţi în

113. Dăm această scolie nu după ordinea propoziţiilor din P.G., ci după cea din ed. 1970, care, ca de obicei, e mai bună : «Numeşte *gînduri ale deşertăciunii* pe cele ale închipuirii de sine, care fac, pe cei ce le au, iubitori de arătare şi de slavă. Căci a-ţi închipui că eşti ceva, nu te lasă să şi fii cu adevărat. De aceea deşertăciunea este şi se numeşte neexistenţă». *Închipuirea că eşti ceva se iveşte atunci cînd nu eşti ceea ce-ţi* închipui, sau vrei să acoperi lipsa a ceea ce vrei să arăţi că eşti. Ea e împreunată totdeauna cu nesinceritatea şi cu lipsa de smerenie. Şi cu acestea nu se poate clădi nimic. Pentru că nu recunoşti solul tău real pe care trebuie să clădeşti, sau că numai Dumnezeu este solul tare pe care poţi să clădeşti trainic.

114. *Legăturile cu cele ale sale* au prefăcut pe soţia lui Lot în stîlp de sare. *Legăturile cu cele străine* au lipsit pe Esau de drepturile întîiului născut. *Lanţurile voilor proprii* au lăsat casele poporului în pustiu. *Lanţul avuţiilor* a omorît pe Izabela. Iar cel ce s-a izbăvit de acestea a aflat cu adevărat cortul iubitor de străini şi viaţa lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat. De toate cele pămînteşti, care par să ne fie casă statornică de odihnă,

cuvînt şi în cunoştinţa simplă [115], acestea ne îndeamnă să ne întoarcem în lume ca mîntuitori de suflete şi ca învăţători, pentru ca ceea ce am adunat cum se cuvine în port, să risipim în largul mării [116].

13) Să ne sîrguim să urmăm nu pilda soţiei lui Lot, ci pe a lui Lot însuşi (Fac. 19). Căci sufletul, întorcîndu-se de unde a ieşit, se va strica asemenea sării şi va rămîne nemişcat (nelucrător) [116 bis].

14) Fugi de Egipt fără să te întorci. Căci inimile ce s-au întors acolo n-au văzut Ierusalimul, sau pămîntul nepătimirii.

15) E cu putinţă ca şi la început, dacă am părăsit starea de pruncie, adică cele ale noastre, şi ne-am curăţit cu desăvîrşire, să ne întoarcem spre ele cu folos, cu scopul ca, după ce ne-am mîntuit pe noi, să mîntuim şi pe alţii oarecare. Totuşi chiar şi Moise, văzătorul-de-Dumnezeu, trimis fiind spre mîntuirea neamului său, a avut de îndurat multe primejdii în Egipt, sau în întunecimile lumii.

---

trebuie să ne desprindem, ca să aflăm odihna veşnică în cortul lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat de locul lui de baştină.

115. *Cunoştinţă simplă* e cunoştinţa neînsoţită de pilda vieţii şi deci fără putere să schimbe în bine pe cei ce o ascultă.

116. «Observă că nu s-a întîmplat o întoarcere spre lucruri, ci numai cugetarea a plutit spre raţiunile lucrurilor. De aceea s-a şi osîndit. Căci nu în Egipt, ci în locurile din jurul Egiptului a coborît mintea poporului». Scolia din ed. 1970 adaogă: «Aşa şi tu, călugăre, să nu crezi că te-ai înstrăinat, cînd şezînd în munte şi în mînăstire, îţi laşi cugetarea să rătăcească şi mintea să se împletească cu lucrurile nefolositoare ale vieţii şi cu plăcerile şi cu împătimirea de lume; ci odihneşte-te întru pomenirea lui Dumnezeu».

116 bis. Sufletul nemişcat sau nelucrător e sufletul mort, împietrit ca şi soţia lui Lot, incapabil de viaţă, incapabil să se preschimbe spre mai bine, incapabil să înainteze spre trepte mai înalte. Sarea în care s-a prefăcut soţia lui Lot, n-avea nici măcar puterea să dea gust bucatelor, devenind stîlp cu totul neroditor şi încremenit. Numai dacă merge înainte, ca Lot, sufletul se mişcă cu adevărat şi se desăvîrşeşte.

16) Bine este să mîhnim pe părinţi şi nu pe Domnul. Căci Acesta a zidit şi a mîntuit ; iar aceia adesea i-au pierdut pe cei ce i-au iubit şi i-au predat osîndei veşnice.

17) Străin este acela care şade ca unul de altă limbă între cei de limbi străine, întru cunoştinţă [117].

18) Nu ne retragem (din lume), pentru că urîm pe cei ai noştri, sau locurile. Să nu fie ! Ci ca să scăpăm de vătămarea ce ne vine de la ei [118].

19) Ca în toate celelalte, aşa şi în aceasta ni s-a făcut învăţător Domnul. Căci şi El Se arată părăsind adeseori pe părinţii Săi după trup. Pentru că auzind pe unii spunîndu-i : «Mama Ta şi fraţii Te caută» (Mt. 12, 47), bunul nostru Învăţător îndată ne-a arătat

117. «Străin este acela care, între cei de aceeaşi limbă, e ca unul de limbă străină, adică, ca unul care are altă limbă şi nu aceeaşi ; şi e de un grai cu cel de altă limbă şi nu cu cel de limba sa. Şi şade întru simţire, ceea ce înseamnă că nu se socoteşte pe sine vrednic să spună ceva altora, sau să vorbească cu alţii». *Întru cunoştinţă* poate însemna şi că e conştient că trebuie să rămînă străin, deci că nu trebuie să caute să se înţeleagă cu ceilalţi. S-ar părea că se afirmă aci ceva contrar «mărturisirii într-un gînd», adică sobornicităţii Bisericii. De fapt se afirmă numai o totală adunare în Dumnezeu. Dar în Dumnezeu îi găseşte pe toţi şi se roagă pentru toţi. Şi dacă toţi fac la fel, ei se întîlnesc în Dumnezeu. Sobornicitatea nu se opreşte la legăturile orizontale între oameni, ci înaintează la legăturile adînci ale tuturor în Dumnezeul comun, potrivit aceleiaşi credinţe şi aceleiaşi iubiri de Dumnezeu.

118. «Ura este o dispoziţie ascunsă, de scîrbă, faţă de ceva din cele care ne supără. Sau ura este înstrăinarea de ceva neplăcut şi întoarcerea de la cei ce ne supără. Retragerea călugărilor de la cele ale lor, nu se face pentru niciunul din aceste motive». Se face aci o fină deosebire între ură şi ură. Călugărul — şi în general creştinul — nu urăşte pe cele ce există ca atare, ci păcatul prin care se alipeşte cu voinţă de făpturi. Şi dat fiind că păcatul slăbeşte şi strîmbă existenţa, călugărul sau creştinul, urînd păcatul şi ferindu-se de el şi de prilejurile lui, iubeşte existenţa mai mult decît cei ce aprobă păcatele şi se lasă prinşi în ele, pentru că vrea să apere existenţa întreagă, sau o vrea mereu sporită în Dumnezeu şi ferită de strîmbarea şi de slăbirea ei prin păcat, sau prin ieşirea egoistă şi mîndră din legătura cu Dumnezeu, Izvorul vieţii.

nouă ura nepătimașă, zicînd : «Mama Mea și frații Mei sînt cei ce fac voia Tatălui Meu cel din ceruri».

20) Să-ți fie ție tată cel ce poate și voiește să se ostenească împreună cu tine în ușurarea sarcinilor păcatelor sale ; maică, străpungerea inimii, care poate să te spele pe tine de întinăciune ; iar frate, cel ce se ostenește împreună cu tine și se întrece cu tine pe drumul ce duce în sus. Agonisește-ți ca soție nedespărțită aducerea aminte de moarte ; copii prea iubiți să-ți fie suspinurile inimii ; ca slujitor agonisește-ți trupul tău ; iar ca prieteni, Sfintele Puteri, care în vremea ieșirii (sufletului) pot să te ajute, dacă se vor face prietenii tăi. «Acesta e neamul celor ce caută pe Domnul» (Ps. 23,6).

21) Dorul lui Dumnezeu a stins dorul de părinți. Iar cel ce spune că le are pe amîndouă, se amăgește pe sine. Căci s-audă : «Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni» și celelalte (Mt. 6, 24) [119].

22) N-am venit, zice Domnul, să aduc pace pe pămînt și iubirea părinților față de fii și a fraților față de frații care se hotărăsc să nu-Mi slujească Mie (Mt. 10, 34), ci luptă și sabie ; adică să despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale de iubitorii de cele nemateriale, pe iubitorii de slavă de cei smeriți la cuget. Căci Domnul Se bucură de împerecherea și de desbinarea ce se naște din iubirea față de El.

23) Ia seama, ia seama, ca nu cumva să ți se facă ție, celui ce iubești împătimirea de ai tăi, toate umplute de apele păcatelor și să te pierzi în potopul iubirii de

119. «De ești mirean, viețuiește între cele din lume. Iar de ești călugăr, petrece în faptele prin care se îmbunătățesc monahii. Căci dacă voiești să viețuiești în cele străine, vei cădea din amîndouă». Nici mireanul nu trebuie deci să-și neglijeze datoriile cele bune pe care le impune viața în lume și în familie.

lume. Să nu te înduioşezi de lacrimile părinţilor şi ale prietenilor. Căci altfel vei plînge veşnic.

24) Cînd te vor înconjura ca nişte albine, sau mai bine zis ca nişte viespi, rudeniile tale, plîngînd pentru tine, aţinteşte-ţi repede şi fără întoarcere ochiul sufletului spre moartea ta şi spre faptele tale (cele rele), ca să poţi depărta durerea, cu durere [120].

25) Cei ai noştri, care nu sînt ai noştri [121], ne făgăduiesc să facă toate cele ce ne plac. Dar scopul lor e să ne împiedece în drumul nostru cel prea bun, ca apoi să ne atragă spre scopul lor.

26) Retragerea din locurile noastre să ne fie în părţile cele mai lipsite de mîngîiere, de slavă deşartă şi în cele mai smerite. Căci dacă nu, zburăm (din lume) împreună cu patima.

27) Ascunde viţa ta de neam bun şi acoperă slava ta cea bună, ca să nu te afli arătîndu-te altfel cu gura şi altfel în faptele tale [122].

28) Nimenea nu s-a predat pe sine atît de mult înstrăinării ca acel mare (patriarh) care a auzit: «Ieşi din pămîntul tău şi din rudenia ta şi din casa tatălui tău» (Fac. 12, 1), măcar că l-a chemat într-un pămînt de alt grai şi barbar [123].

---

120. «*Cel ce voieşte cele prea mari nesocoteşte cele neînsemnate*». Alta: «Suportă durerea cu durerea cea folositoare, ca să poţi scăpa de durerile deşarte», care nu te mîntuiesc (Pilda celor doi tîlhari).

121. «Părinţii după trup sînt ai noştri pentru înrudirea firii; dar nu sînt ai noştri după voinţă, întrucît nu ajută scopului nostru cinstitor de Dumnezeu».

122. Scolia P.G.: «Ca nu cumva faptele necuvenite să arate mincinoasă viţa ta bună trupească». Alta: «Nu te bizui pe nobleţea trupească, căci cel trupesc nu primeşte cele ale Duhului» (I Cor. 2, 14). Ed. 1970: «Să nu arăţi prin chipul din afară, datorită înstrăinării, smerenia călugărească, iar în realitate să ai slava deşartă».

123. «Cînd auzi pe Domnul zicînd: «De nu se va lepăda cineva de toate cele ce sînt cu el, nu este Mie vrednic» (Lc. 14, 33), nu înţelege că

29) Cîte odată Domnul l-a slăvit pe cel ce s-a înstrăinat ca acel mare (patriarh) chiar mai mult decît pe acela. Dar măcar că slava e dată de Dumnezeu, e bine să ne ferim de ea prin pavăza smereniei.

30) Cînd dracii, sau şi semenii noştri, ne laudă pentru marea faptă a înstrăinării, să ne ducem cu gîndul la Cel ce pentru noi S-a înstrăinat, coborînd din cer pe pămînt, şi ne vom afla pe noi neputînd împlini deplin această faptă în veacul veacului.

31) Cumplită e împătimirea de vreunul din ai noştri, sau şi de vreun străin. Căci ea poate să ne atragă în lume şi să stingă cu desăvîrşire focul căinţei (străpungerii) noastre.

32) Precum e cu neputinţă unui ochi să privească spre cer, iar altuia spre pămînt, tot aşa este cu neputinţă să nu se primejduiască cu sufletul cel ce nu s-a înstrăinat cu gîndul şi cu trupul de toate cele ce sînt ale sale şi nu ale sale.

33) Cu multă osteneală şi durere se înstăpîneşte în noi obişnuinţa cea bună şi bine aşezată. Dar ceea ce dobîndim cu multă osteneală se poate pierde într-o clipită de vreme. Căci «obiceiurile bune sînt stricate de convorbirile rele» (I Cor. 15, 33), lumeşti şi nelumeşti [124].

---

e vorba numai de bani, ci şi de toate lucrurile păcatului. Căci «nimenea, zice, slujind în oaste, nu rămîne împletit cu lucrurile vieţii» (II Tim. 2, 4). Pentru că cel ce voieşte să biruiască patimile, rămînînd împletit cu ele, e asemenea celui ce încearcă să stingă focul cu pleava». Desigur, cel ce începe lupta cu patimile, nu e încă cu totul curat de ele. Dar nu e ca cel ce pe jumătate le aprobă, iar pe jumătate luptă împotriva lor. Aceasta înseamnă «împletirea» cu ele.

124. «*Convorbiri lumeşti* a numit pe cele ale lumii; iar *nelumeşti*, pe cele rele şi păgubitoare celor ce fug de lume».

34) Cine umblă, după lepădarea sa (de lume), cu cei din lume, sau se află aproape de ei, fără îndoială sau va cădea în cursele lor, sau își va întina inima prin gîndul la ei, sau neîntinînd-o, prin faptul că va osîndi pe cei întinați se va întina și el.

DESPRE VISURILE CARE URMEAZĂ PE ÎNCEPĂTORI

35) E cu neputință de ascuns faptul că înțelesul cunoștinței noastre e cu totul nedesăvîrșit și plin de toată neștiința. Așa cum gîtlejul deosebește mîncările, auzul înțelesurile, iar soarele vădește slăbiciunea ochilor, tot așa cuvintele dau pe față neștiința sufletului. Dar legea iubirii ne silește și spre cele mai presus de putere. De aceea socotesc (căci nu mă pot hotărî sigur) că după cuvintele despre înstrăinare, sau mai degrabă odată cu ele, e bine să spun ceva și despre visuri, ca să știm ceva și despre această viclenie a celor vicleni.

36) Visul este mișcarea minții în vremea nemișcării trupului [125].

37) Nălucirea este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nălucirea este ieșirea minții, cînd trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (suport, obiect) [126].

---

125. Scolia aceasta este după Vasile cel Mare: «Așa să înțelegi deosebirea între vedere și vis. Vederea este ceea ce se vede în vis aproape ca prin simțuri, iar visul e ceea ce se năluceste (se imaginează) în somn. Deci *nemișcare* numește aci liniștirea. Căci mișcarea înțelegîndu-se în șase feluri, adică a nașterii, a stricării, a creșterii, a schimbării, a micșorării și a mutării din loc, trupul nu se arată lipsit de niciuna din acestea. El dormind, mai degrabă se mișcă; și mișcîndu-se e nemișcat. În cea dintîi se află prin fire; pe a doua o pătimește».

126. Se dă ca scolie cap. 38—39 din *Suta de capete a lui Diadoh al Foticeii*, «Filocalia», vol. I, p. 349—350.

38) Pricina pentru care, după cele de mai înainte, am voit să vorbim despre visuri este vădită. Cînd părăsind pentru Domnul casele şi rudeniile noastre, ne vindem pe noi străinătăţii pentru dragostea lui Hristos, dracii încearcă să ne turbure prin visuri, arătîndu-ne rudeniile noastre fie plîngînd, fie murind, fie închise, fie strîmtorate pentru noi. Deci cel ce crede visurilor este asemenea celui ce aleargă după umbra sa şi încearcă să o prindă.

39) Dracii slavei deşarte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc ca nişte vicleni cele viitoare şi ni le vestesc mai dinainte. Împlinindu-se vedeniile ne minunăm şi ne înălţăm gîndul ca şi cînd am avea darul preştiinţei.

40) În cei ce ascultă de dracul acesta, el s-a făcut adeseori prooroc. Iar faţă de cei ce-l disprețuiesc, el pururea minte. Căci fiind duh, el vede cele din lăuntrul aerului acesta şi cunoscînd pe cineva că moare, prooroceşte prin visuri celor mai uşurei la minte.

41) Dracii nu ştiu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoştinţă de mai dinainte. Căci şi doftorii pot să ne spună moartea de mai înainte.

42) Ei se prefac adeseori în îngeri de lumină şi în chipuri de mucenici şi ne arată pe aceia venind la noi, în visuri [127]. Iar cînd ne deşteptăm, ne scufundă în mîndrie şi bucurie.

43) Dar aceasta să-ţi fie semnul înşelăciunii. Căci îngerii ne arată osînde şi judecăţi şi despărţiri. Iar odată treziţi ne fac să tremurăm şi să ne întristăm.

44) Cînd începem să credem în vis dracilor, ei îşi bat joc de noi şi cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor e cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora, e filozof.

---

127. Acelaşi lucru se întîmplă în spiritism.

45) Crede numai celor ce-ţi vestesc ţie osîndă veşnică şi judecată. Dar dacă acestea îţi pricinuiesc deznădejdea, şi ele sînt de la dracul.

Iată a treia treaptă deopotrivă la număr cu Treimea. Cel ce a păşit pe ea, să nu caute la dreapta sau la stînga.

CUVÎNTUL IV

Despre fericita şi pururea pomenita ascultare

1) Cuvîntul nostru înaintînd cu bună rînduială, a ajuns la luptătorii şi atleţii lui Hristos. Cu adevărat oricărui rod îi premerge floarea şi oricărei ascultări, înstrăinarea, fie a trupului, fie a sufletului. Căci cu aceste două virtuţi, ca şi cu două aripi de aur, urcă la cer fără preget sufletul cuvios. Poate despre el a cîntat un oarecare purtător de Duh : «Cine îmi va da aripi ca unei porumbiţe şi voi zbura prin smerenie ?» (Ps. 54, 6) [127 bis].

2) Nu vom trece cu vederea să facem vădită prin cuvînt, dacă voiţi, înfăţişarea acestor viteji luptători : cum ţin pavăza credinţei în Dumnezeu şi în Susţinătorul credinţei, respingînd prin ea, aşa zicînd, tot gîndul necredinţei, sau al strămutării ; cum întind necontenit sabia duhului, omorînd toată voia lor ce se apropie de ei ; cum, îmbrăcaţi în platoşele de fier ale răbdării şi ale blîndeţii, resping prin ele toată ocara şi înţepătura şi săgeata cuvîntului. Dar ei au şi coiful mîntuirii, acoperămîntul întîistătătorului prin rugăciune. Şi nu

127 bis. Sînt cele trei etape principale ale urcuşului duhovnicesc : făptuirea (curăţirea de patimi şi dobîndirea virtuţilor), contemplarea (vederea duhovnicească) şi desăvîrşirea.

stau cu picioarele lipite, ci pe unul îl întind spre slujire, iar pe celălalt îl au nemișcat în rugăciune [128].

3) Ascultarea stă în a-și tăgădui cineva cu desăvîrșire sufletul său, fapt arătat în chip vădit prin trup [129]. Sau poate, dimpotrivă: ascultarea este omorîrea mădularelor printr-o cugetare vie [130]. Ascultarea este mișcare de neînțeles, moarte de bună voie, viață neiscoditoare [131], primirea primejdiei fără grijă [132], răspuns

128. Unesc rugăciunea cu slujirea. Prin slujire sînt în mișcare, prin rugăciune stau nemișcați, uniți cu Dumnezeu. E rugăciunea neîncetată.

129. Scolia din ed. 1970, care orînduiește altfel pe cea din P.G.: «Prin *tăgăduirea sufletului* înțelege faptul de a-și lăsa cineva voile sale naturale, după cuvîntul: «De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine» și cele următoare. Căci cele contrare firii, chiar de le-ar lăsa, nu ar lăsa nimic pentru Dumnezeu; căci nu sînt ale lui. Dar cel ce le lasă pe cele naturale, se tăgăduiește pe sine însuși». Scolia în P.G.: «Ascultarea este a celui ce este capabil de ea, nu supunerea celui ce nu este (capabil). Căci nu vom numi ființa nerațională *ascultătoare* sau *neascultătoare*». Deci nu e vorba de o desființare a sufletului, ci de o punere a lui în mîna lui Dumnezeu. Ascultarea e moarte a morții și afirmare a vieții, afirmarea spiritului față de trup, pentru a opri trupul de la moartea veșnică. Și nu e vorba nici numai de o renunțare la voile rele, ci de o predare a voii celei bune, adică a voii peste tot în mîna lui Dumnezeu; e o predare rațională, pentru eliberarea de patimă, o renunțare la existența egoistă în izolare, prin acordul ei cu rațiunea lui Dumnezeu. Această predare lui Dumnezeu a voilor proprii o arată cineva prin faptele manifestate în trupul său, împlinind numai acele fapte prin trup care sînt plăcute lui Dumnezeu.

130. Numai o cugetare puternică, sau o conștiință vie poate înfrîna faptele manifestate prin trup. Această *omorîre* a mișcărilor neînfrînate din mădularele trupului coincide cu o mare putere a duhului.

131. *Mișcare de neînțeles*, căci pare contrară rațiunii; *moarte de bună voie*, căci coexistă continuu cu voia, spre deosebire de moartea fizică, care odată ce se produce, nu mai e cu putință o manifestare a voii prin trup; ca atare e un suprem act continuu de voință. *Viață în simplitate* e cea fără complexități și întrebări inutile care o micșorează ca trăire din iubire.

132. «Nu vorbește de primejdia sufletului, ci de a trupului, pe care o suportă cel ce ascultă, din vreo întîmplare, fie că ar călători pe mare, fie că ar cădea între tîlhari; și astfel moare de o moarte care nu-i pricinuiește

necăutat în faţa lui Dumnezeu, netemere de moarte, neprimejdioasa plutire pe marea vieţii, călătorie în somn [133].

4) Ascultarea este mormînt al voinţei şi înviere a smereniei [134]. Nu se împotriveşte mortul şi nu alege între cele bune şi între cele părute rele. Căci cel ce şi-a omorît sufletul din evlavie va răspunde pentru toate [135]. Ascultarea este lepădarea judecăţii proprii din bogăţia judecăţii [136].

5) Începutul omorîrii mădularelor trupului şi a voii sufletului se face cu durere. Mijlocul e cînd cu durere, cînd fără durere. Iar sfîrşitul se arată în ne-

---

grijă, ştiind bine că moartea din întîmplare îi este o mărturie şi împlineşte ascultarea fără să aleagă ce are să asculte şi ce nu».

133. Toate răspunderile sînt aruncate asupra povăţuitorului sufletesc rînduit de Dumnezeu. Cel ce ascultă are o singură răspundere: să asculte de acela. Prin el ascultă pe Dumnezeu, ale Cărui voi i se fac concrete şi i se tălmăcesc prin povăţuitor. De aceea, nu are grijă ce să răspundă lui Dumnezeu la judecată, pluteşte pe marea vieţii fără primejduirea sufletului, iar de primejdia trupului şi chiar de moarte nu se teme. Călătoreşte ca un copil care doarme în vreme ce e purtat în braţe de tatăl său. Mai bine zis toate le vede bine, căci nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de non-voire proprie, e însă o mare şi continuă voire sau hotărîre, de a învinge cu tărie orice greutate, de a înfrunta chiar şi moartea pentru a împlini de bună voie voile lui Dumnezeu, concretizate în voile întîistătătorului; şi o lumină fundamentală: că cel ce porunceşte reprezintă pe Dumnezeu şi că mîntuirea sa constă în împlinirea voii aceluia ca voia lui Dumnezeu. Scolia din ed. 1970 zice: «Sau calea fără oboseală şi frămîntare spre virtute. Căci cel ce s-a predat pe sine întîistătătorului şi şi-a pus sufletul în mîna lui, s-a izbăvit de orice grijă şi e ca şi cînd ar dormi».

134. În fiecare clipă moare individul care caută să facă voile sale şi învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o aruncă spre cel ce reprezintă pe Dumnezeu.

135. «Mai bine zis întîistătătorul lui. Căci acesta, odată ce a primit voia celui ascultător şi şi-a făcut aşa zicînd sufletul lui fără voinţă şi mort (scolia P.G.: «şi numai că nu l-a omorît»), va răspunde el însuşi pentru acela».

136. «Lepădarea judecăţii (a discernămîntului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele, ca bune, precum Avraam împlinind po-

mişcare şi în nesimţirea durerii. Acest fericit mort viu numai atunci se simte suferind osteneală şi durere, cînd se vede pe sine făcînd voia sa, temîndu-se de povara judecăţii sale [137].

6) Toţi cîţi aţi pornit să vă dezbrăcaţi pentru stadionul mărturisirii înţelegătoare [138]; toţi cîţi voiţi să luaţi jugul lui Hristos pe grumazul vostru; toţi cîţi căutaţi să puneţi sarcina voastră pe grumazul altuia; toţi cîţi vă grăbiţi să vă înscrieţi cu voia voastră cîştigurile (de pe urma nevoinţelor) şi voiţi ca în schimbul lor să vi se scrie libertatea; toţi cîţi străbateţi marea aceasta uriaşă, plutind înălţaţi pe umerii altora, cunoaşteţi că aţi pornit să străbateţi un drum scurt şi aspru, avînd pe el putinţa unei singure rătăciri: ea se numeşte rînduiala de sine (ideoritmia). Cel ce a lepădat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune şi duhovniceşti şi plăcute lui Dumnezeu a ajuns la ţintă, înainte de a fi pornit la drum [139]. Căci ascul-

---

runca de a junghia pe fiul său, şi-a îmbogăţit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început». Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăţia înţelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare şi îmbogăţeşte această înţelegere prin experienţa continuă ce o face cel ce ascultă despre propăşirea sa în eliberarea de mîndrie.

137. «Virtuţile şi păcatele fac mintea oarbă (nesimţitoare *n.tr.*). Cele dintîi, ca să nu vadă păcatele (să nu simtă ispitele lor şi să nu vadă păcatele altora *n.tr.*); cele de al doilea, ca să nu vadă virtuţile». Deci numai omul care luptă pentru virtuţi, dar n-a scăpat cu totul de păcate, adică începătorul şi cel de la mijloc, simte durerea, pentru că se teme de osînda veşnică.

138. Mărturisirea înţelegătoare e cea făcută nu cu gura, ci cu faptele şi cu mintea. «Stadionul mărturisirii înţelegătoare e locuirea fraţilor împreună, după marele Vasile care zice: «Stadionul luptei şi buna-mireasmă a înaintării şi a deprinderii neîncetate şi gîndirea la poruncile Domnului, sînt locuirea fraţilor la un loc».

139. «Ascultător este omul care a respins rînduiala de sine şi urmează învăţătorului. El se află în faptele celor desăvîrşiţi chiar dacă n-a călătorit prin ele. Deoarece vicleanul obişnuieşte să tulbure pe cei în ascultare şi să dispreţuiască osteneala lor ca a unora ce n-au nici post, nici nevoinţă,

tarea stă în a nu crede sieşi în cele bune, pînă la sfîrşitul vieţii.

7) Avînd de gînd să ne plecăm grumazul în Domnul şi să credem altuia, în scopul smeritei cugetări sau al mîntuirii de la Domnul, înainte de intrare (în stadion), dacă se află în noi vreo neîncredere şi vreun gînd (de îndoială), să cercetăm pe întîistătător şi să-l judecăm şi, ca să zic aşa, să-l cercăm, ca nu cumva încredinţîndu-ne corăbierului ca unui cîrmaci şi celui pătimaş ca unuia fără patimi şi mării ca portului, să ne pricinuim un naufragiu sigur. Iar după intrarea în stadionul evlaviei şi al supunerii, să nu mai judecăm pe povăţuitorul cel bun al luptei noastre în nici o privinţă, chiar dacă am vedea în el ca într-un om unele uşoare greşeli. Căci de nu, judecîndu-l, la nimic nu ne va folosi supunerea [140].

8) E de toată trebuinţa ca cei ce voiesc să aibă pururea o credinţă neîndoielnică în povăţuitorii lor, să păstreze biruinţele lor pururea pomenite şi neşterse în inima lor, ca atunci cînd dracii le vor semăna necredinţa faţă de ei, să le închidă gura cu cele păstrate în amintirea lor. Căci pe cît înfloreşte credinţa în inimă, pe atîta se sileşte şi trupul în slujire. Dar cînd se poticneşte de necredinţă, cade: «Că tot ce nu e din credinţă, e păcat» (Rom. 14, 20).

9) Cînd gîndul tău te sfătuieşte să judeci, sau să osîndeşti pe întîistătător, sari ca din curvie. Să nu dai şarpelui îngăduinţă: nici loc, nici intrare, nici început.

---

nici rugăciune curată, nici celelalte, care sînt ale celor ce se liniştesc, părintele acesta zice că acestea nu sînt nimic faţă de ascultarea cea adevărată. Căci ea ţine locul acelora şi-l face pe ascultător să fie în mijlocul lor, chiar înainte de a veni acolo prin ele».

140. «Căci cel ce judecă şi ţine seama de toate amănuntele disprețuieşte. Iar cel ce disprețuieşte nesocoteşte, apoi nici nu mai ascultă. Sau chiar dacă nu cade în neascultare, nu împlineşte cu credinţă ceea ce i s-a poruncit». «Iar tot ce nu este din credinţă este păcat», după Apostolul.

Zi către balaurul acesta : o, înşelătorule, nu eu am primit să fac judecata povăţuitorului meu, ci el pe a mea. Nu eu am fost făcut judecător al lui, ci el al meu.

10) Părinţii numesc cîntarea, armă ; rugăciunea, zid ; lacrima neprihănită, baie. Iar fericita ascultare au socotit-o mărturisire (mucenicie) [141], fără de care nimenea din cei împătimiţi nu va vedea pe Domnul [142].

11) Cel ce se supune dă el însuşi o hotărîre în privinţa sa. Căci dacă ascultă în chip desăvîrşit pentru Domnul, chiar dacă nu i se va părea că o face în chip desăvîrşit, s-a izbăvit de osînda sa. Iar dacă îşi împlineşte voia lui în anumite lucruri, chiar dacă i se pare că ascultă, îşi poartă povara el însuşi [143]. Dacă întîistă-

141. «Căci nu numai cei ce au primit moartea pentru Hristos sînt martiri (martori *n.tr.*), ci şi cei ce mor pentru păzirea poruncilor Lui».

142. «E de întrebat cum fără ascultare, nimeni nu va vedea pe Domnul ? Căci ce ? Maria Egipteanca şi alţi oarecare, care nu s-au supus cuiva, nu vor vedea pe Domnul ? Dar zicem că nu vorbeşte numai despre supunerea trupească, ci şi despre cea sufletească. Căci nu vom afla pe niciunul dintre sfinţi care nu şi-a supus trupul Duhului. Deci e vădit că cel ce nu are pe cea sufletească împreună cu cea trupească, nu va vedea pe Domnul. Căci mulţi supunîndu-se părinţilor trupeşti, şi-au robit sufletul plăcerilor. De aceea nu au folosit nimic din această supunere. Deci trebuie să dobîndească împreună cu supunerea trupească şi pe cea sufletească, pentru ca să se facă nepătimaşi. Căci rămînînd pătimaşi, nu vor vedea pe Domnul». Domnul este nepătimitor, şi numai cei ce se înrudesc în aceasta cu El, Îl pot vedea sau simţi.

143. Cel ce se supune, se judecă şi se osîndeşte pe sine ca neputînd, din pricina păcătoşeniei, să înţeleagă şi să împlinească cum se cuvine prin el însuşi voia lui Dumnezeu. Iar judecîndu-se pe sine, se izbăveşte de judecata lui Dumnezeu.

Scolia ed. 1970 : «Cel ce împlineşte ascultarea cu conştiinţa curată şi nu face nimic după voia sa, iar dacă din neştiinţă şi uitare îi va lipsi ceva din cele datorate, şi de aceea pare celor ce privesc simplu din afară ca vrednic de judecat, el totuşi nu e osîndit de Dumnezeu. Iar dacă se sileşte să înţeleagă poruncile după voia lui şi să le împlinească după plăcerea lui, deşi pare oamenilor că ascultă în chip desăvîrşit, el se osîndeşte de Dumnezeu, că a împlinit plăcerea sa». Făcînd voia lui, îşi poartă povara lui.

tătorul nu încetează să-l mustre, bine face. Iar dacă tace, nu am ce spune [144].

12) Cei ce se supun cu simplitate în Domnul străbat drumul cel bun, nemişcînd în ei, prin iscodire de amănunte, viclenia dracilor [145].

13) Înainte de toate să ne mărturisim bunului şi singurului nostru judecător. Iar dacă el porunceşte, să ne mărturisim şi tuturor. Căci ranele descoperite nu se vor mări, ci se vor tămădui [146].

DESPRE TÎLHARUL POCĂIT

14) Mergînd eu într-o mînăstire de obşte, am văzut judecata înfricoşată a unui bun judecător şi păstor. Căci aflîndu-mă eu acolo, s-a întîmplat ca unul dintr-o ceată de tîlhari să intre în viaţa călugărească.

---

144. «Prin cuvintele: «Nu am ce spune», face comună abaterea ucenicului nesupus şi a povăţuitorului care nu-l mustră, arătîndu-se prin aceasta că şi întîistătătorul e răspunzător. Căci cel care nu spune celui supus lui greşelile, se va osîndi ca şi cînd el însuşi le-a făcut».

145. «Nu se îngăduie celui ce ascultă cu recunoştinţă să supună vorbei multe faptele păstorului. Căci în acest caz, dracii cei răi care stîrnesc cugetarea la gînduri iscoditoare, îl sfătuiesc cu viclenie să facă drumul simplu, în chip sucit». Întrebările, analizele, căutările de contraziceri în sfaturile date lui spre a împlini binele, sînt tot felul de pretexte, de amînare, sau de refuz a împlinirii lor. Binele e simplu şi se vede cu mintea simplă. Cea sucită îl acoperă prin tot felul de complicări iscodite.

146. Scolie în trad. Veniamin Costache, privind mărturisirea: «Mărturisirea păcatelor e ca o arătare a bolilor trupeşti. Deci precum bolile trupeşti nu le descoperă oamenii tuturor, nici fiecăruia, aşa şi mărturisirea păcatelor trebuie să se facă înaintea celor ce le pot tămădui. Căci s-a scris: «Voi cei tari purtaţi neputinţele celor slabi» (Rom. 15, 1). Iar a le purta înseamnă a le ridica şi tămădui, după cum s-a scris: «Că El neputinţele noastre le-a luat şi boalele noastre le-a purtat» (Is. 53, 4). Nu pentru că le-a luat în Sine, ci pentru că pe cei ce pătimeau i-a tămăduit». Avem aci un temei pentru mărturisirea la duhovnic şi nu în faţa unei mulţimi, sau a oricui care se va sminti sau va judeca cu neînţelegere păcatele celor ce le-au mărturisit în faţa sa.

Acestuia acel prea bun doftor şi păstor i-a poruncit să se bucure şapte zile de toată odihna, spre a vedea numai dinafară vieţuirea din acel loc. După a şaptea zi, chemîndu-l păstorul, deosebit, l-a întrebat dacă îi place să locuiască împreună cu ei. Şi după ce l-a văzut pe el învoindu-se cu toată sinceritatea, l-a întrebat iarăşi ce lucru necuvenit a făcut în lume. Şi cînd l-a văzut mărturisind cu cuvîntul toate cu hotărîre, iarăşi a zis încercîndu-l: «Voiesc să descoperi acestea în faţa întregii frăţii». Iar acela urînd cu adevărat păcatul său, călcînd peste toată ruşinea, a făgăduit fără şovăială. «Dacă voieşti, a zis, chiar şi în mijlocul cetăţii lui Alexandru» (În Alexandria).

Apoi păstorul a adunat în biserică pe toţi păstoriţii săi, 230 la număr. Şi săvîrşindu-se dumnezeiasca Liturghie (căci era duminică), după citirea Evangheliei a dus înăuntru pe acel osîndit fără prihană, tras de oarecare fraţi şi lovit cu măsură, cu mîinile legate la spate şi îmbrăcat în sac de păr şi avînd cenuşă pe cap, încît la însăşi vederea lui toţi s-au înspăimîntat şi au început îndată să strige plîngînd, că nu ştia nimeni ce s-a întîmplat, apoi cînd a ajuns aproape de uşile bisericii, a grăit către el acea sfîntă căpetenie, judecător de-oameni-iubitor: «Opreşte-te, că eşti nevrednic să intri aci!»

Înspăimîntat de glasul păstorului ce răsunase către el din altar (căci credea, după cum pe urmă cu jurăminte m-a încredinţat, că nu auzea glas de om, ci de tunet), căzu îndată pe faţa sa, cutremurat şi scuturat în întregime de frică. Ci zăcînd jos şi udînd pămîntul cu lacrimi, i se porunci iarăşi de către minunatul doftor, care lucra prin toate mîntuirea lui şi dădea tuturor chip de mîntuire şi de smerenie vădită, să spună toate cele făcute de el, după felul lor, în faţa tuturor. Iar acela mărturisi cu frică toate una cîte una, înspăimîntînd auzul tuturor: nu numai păcatele trupeşti

cele protivnice firii şi cele după fire, cu făpturile cuvîntătoare şi cu cele necuvîntătoare, ci şi vrăjitoriile, uciderile şi celelalte, care nu e îngăduit a le auzi sau a le preda scrisului. După ce le-a mărturisit, i s-a poruncit să fie tuns şi să fie socotit între fraţi.

15) Iar eu minunîndu-mă de înţelepciunea acestui cuvios, l-am întrebat în deosebi, pentru ce a făcut un lucru străin ca acesta ? Iar acest doftor adevărat a răspuns : «Pentru acestea două : Întîi, ca pe cel ce s-a mărturisit să-l scap prin ruşinea de acum de cea viitoare. Iar aceasta s-a şi întîmplat, căci nu s-a sculat, frate Ioane, de la pămînt, pînă ce n-a dobîndit iertarea de toate. Şi să o crezi aceasta. Căci unul dintre fraţii aflaţi acolo a îndrăznit să-mi spună : «Am văzut pe cineva ţinînd o hîrtie scrisă şi o trestie (un condei) ; şi cînd cel ce zăcea jos îşi spunea un păcat, acela îl ştergea cu trestia». Şi pe drept cuvînt. «Căci am spus, zice, fărădelegea mea Domnului şi mi-a iertat nelegiuirea inimii mele» (Ps. 31, 6). Iar al doilea, pentru că am pe unii care au greşeli nemărturisite şi prin aceasta îi îndemn şi pe aceia la mărturisire, fără de care nimenea nu va dobîndi iertare».

16) Şi multe alte minunate şi vrednice de amintire am văzut la acel pururea pomenit păstor şi în obştea lui, din care voiu încerca să vă fac cunoscute pe cele mai multe. Căci am rămas nu puţină vreme la ei, urmărind vieţuirea lor şi minunîndu-mă mult de ea, cum acei pămînteşti urmau pilda celor cereşti. O legătură de nedesfăcut a iubirii îi lega şi ceea ce e şi mai minunat este că erau izbăviţi de toată îndrăzneala şi grăirea deşartă. Se nevoiau înainte de toate în a nu răni conştiinţa vreunui frate în vreo privinţă [147]. Iar dacă se

147. Scolia ed. 1970 : «Prin multe fapte se răneşte conştiinţa fratelui : prin disprețuire, prin nesocotire necugetată, prin ţinerea de minte a răului şi prin cele ce răsar din acestea».

arăta careva cu ură faţă de alţii, păstorul îl închidea pe acesta în mînăstirea cea despărţită ca pe un osîndit. Odată prea cuviosul porunci să fie alungat îndată unul dintre fraţi care a bîrfit către el pe aproapele său, neîngăduind să se afle în mînăstire diavol văzut şi nevăzut.

Am văzut la acei cuvioşi lucruri cu adevărat folositoare şi minunate. Era o frăţime după Domnul adunată şi legată, avînd şi lucrarea minunată şi contemplarea (vederea) lui Dumnezeu. Aşa de mult se deprindeau să se sîrguiască în faptele dumnezeieşti, că aproape nu aveau nevoie de îndemnul întîistătătorului, şi unii pe alţii se trezeau spre vegherea dumnezeiască. Căci erau între ei rînduite nişte sfinte şi dumnezeieşti nevoinţe, bine gîndite şi statornicite. De aceea, de se întîmpla vreodată ca vreunul dintre ei să înceapă, cînd nu era întîistătătorul de faţă, să bîrfească, sau să osîndească, sau peste tot să grăiască în deşert [148], prin vreun semn care scăpa nevăzut altora, vreun alt frate atrăgîndu-i luare aminte, îl făcea să tacă. Iar dacă acela nu se simţea, poate, cel ce-i atrăgea luare aminte, punînd metanie, pleca [149]. Iar dacă aveau nevoie să spună

148. Totul se petrecea cu o mare delicateţe, fără jignirea celui ce trebuia îndreptat.

149. «Întrebarea Marelui Vasile: Pînă la ce cuvinte ajunge *vorbirea deşartă*?» Răspuns: «În general, tot cuvîntul care nu foloseşte la trebuinţa ce o avem de Domnul, este deşert, şi primejdia acestui cuvînt este de aşa fel, că chiar dacă e bine ceea ce se spune, dar nu foloseşte la zidire, cel ce l-a grăit nu are primejdia în bunătatea cuvîntului, ci în faptul de a nu-l folosi spre zidire. El atunci întristează pe Duhul Sfînt» (Ef. 4, 29—30). Al aceluiaşi: «Ce este *cuvîntul deşert*?» Răspuns: «Mărturisirea credinţei lipsită de fapte. Cînd cineva crede şi mărturiseşte pe Hristos, dar nu face ceea ce a poruncit El. Mai este şi alt cuvînt deşert: Cînd cineva mărturiseşte, dar nu se îndreptează, cînd zice că se pocăieşte, dar iarăşi păcătuieşte. Dar şi bîrfirea e cuvînt deşert; şi cînd cineva aude pe bîrfitor, dar tace. Căci şi cel ce nu mustră cu curaj, bîrfeşte. Pentru că ceea ce spune acela nu are temelie. Şi cel ce născoceşte min-

ceva, le era îngăduită, la nesfîrşit şi neîncetat, aducerea aminte de moarte şi gîndul la judecata veşnică.

17) Nu voi trece sub tăcere dintre cele văzute acolo nici biruinţa minunată a bucătarului. Văzîndu-l pururea cu mintea adunată în slujirea lui şi cu lacrimi, l-am rugat să-mi spună cum s-a învrednicit de un astfel de har. Iar el, silit de mine a răspuns : «Nu m-am gîndit niciodată că slujesc oamenilor, ci lui Dumnezeu. Şi socotindu-mă nevrednic de orice linişte, am totdeauna în amintire vederea focului văpăii viitoare».

18) Să auzim de o altă izbîndă minunată a lor. Ei nu se opresc nici la trapeză din lucrarea minţii, ci printr-o obişnuinţă vrednică de însemnat şi printr-o aplecare neînţeleasă îşi aduceau fericiţi aminte de rugăciunea din suflet. Dar nu se arătau făcînd aceasta numai în trapeză, ci şi în orice întîlnire şi adunare a lor. Iar dacă vreunul din ei suferea vreo cădere, primea cele mai multe rugăminţi de la fraţi să le lase lor grija şi răspunderea pentru aceasta în faţa păstorului şi să primească ei certare de la acela. Pentru aceasta păstorul cel mare, cunoscînd lucrarea ucenicilor, dădea certări mai mici, ca unul ce ştia că cel certat nu-i atît de vinovat ; ba nici nu mai căuta pe cel ce căzuse cu adevărat în greşeală [150].

---

ciuna, vorbeşte în deşert, pentru că istoriseşte ceea ce nu s-a petrecut sau nu s-a văzut. Dar şi cel ce învaţă să se facă bine, dar el nu face, vorbeşte în deşert».

150. «Din Marele Vasile despre a nu ascunde păcatele fraţilor, sau cele proprii. Tot păcatul trebuie făcut cunoscut întîistătătorului, fie de către cel ce a păcătuit însuşi, fie de către cei ce-l cunosc împreună cu acela, dacă nu-l pot tămădui ei înşişi după porunca Domnului. Căci păcatul nespus este boală tăinuită în suflet. Nu vom numi binefăcător pe cel ce încuie cele stricăcioase în trup, ci mai degrabă pe cel ce le scoate prin durere şi asprime la arătare, ca fie prin vomitare, să arunce ceea ce vatămă, fie prin descoperirea bolii să facă cunoscut chipul tămăduirii. Tot aşa e vădit că a ascunde păcatul înseamnă a pricinui celui bolnav moartea. «Căci păcatul este boldul morţii» (Rom. 6, 25), zice apostolul.

Unde se pomeneau la dînşii grăire deşartă sau glume ? Iar dacă vreunul dintre ei ar fi început vreo ceartă cu aproapele, trecînd altul şi făcînd metanie, risipea mînia. Şi dacă-i simţea că vor ţine minte răul, vestea îndată celui ce rînduia cele de al doilea după întîistătător şi-i făcea să se împace unul cu altul înainte de apusul soarelui. Iar dacă se învîrtoşau, fie că erau pedepsiţi să nu se împărtăşească de hrană pînă la împăcare, fie că erau izgoniţi din mînăstire.

Iar această rînduială vrednică de laudă era păzită la ei cu grijă şi nu în deşert, căci aducea şi arăta multe roade. Căci mulţi dintre cuvioşii aceia s-au dovedit făptuitori şi văzători avînd darul deosebirii (al dreptei socoteli şi al smeritei cugetări). Şi se putea vedea la ei o privelişte cutremurătoare şi de măreţie îngerească. Se puteau vedea oameni de mare veneraţie şi sfinţenie, petrecînd în ascultare ca nişte copii şi avînd ca cea mai mare laudă smerenia lor.

19) Am văzut acolo bărbaţi trăind în ascultare de vreo cincizeci de ani. Pe aceştia i-am rugat să mă înveţe ce mîngîieri au aflat din atîta osteneală. Unii dintre ei spuneau că au aflat adîncul (abisul) smereniei, prin care alungă de la ei tot războiul. Alţii spuneau că au dobîndit desăvîrşita nesimţire şi lipsa de durere la bîrfeli şi sudalme.

Am văzut pe alţii din acei pururea pomeniţi veniţi acolo în căruntețe și cu chip îngeresc după dobîndirea nerăutăţii şi a simplităţii celei duhovniceşti şi întărite cu voința ; n-am văzut vreunul fără judecată şi neînţelept, ca bătrînii din lume pe care oamenii sînt obiș-

---

Mustrările cu curaj sînt de aceea mai bune decît prietenia ascunsă. Nici să nu ascundă unul păcatul altuia. În primul caz, unul se face ucigaș al fratelui ; în al doilea, fiecare se face ucigaș al său. Căci cel ce nu se tămăduiește pe sine, zice, prin faptele sale, este frate al celui ce se vatămă pe sine».

nuiţi să-i socotească smintiţi. Ci pe toţi, blînzi în cele din afară, luminoşi, neprefăcuţi şi nemeşteşugiţi, fără nimic plăsmuit, nici în cuvînt, nici în purtări, lucru care nu se află la mulţi; iar în cele dinăuntru respirînd cu sufletul pe Dumnezeu şi privind pe întîistătătorul ca nişte copii nevinovaţi şi avînd ochiul minţii îndrăzneţ şi tare faţă de draci şi de patimi.

20) Dar nu-mi ajunge timpul vieţii, o, sfinţită căpetenie şi iubitoare de Dumnezeu adunare, să povestesc virtuţile acelor fericiţi şi vieţuirea lor asemenea celei cereşti. Totuşi mai bine este să înfrumuseţăm cuvîntul nostru către voi şi să vă trezim la rîvna de Dumnezeu iubitoare cu sudorile ostenelilor lor, decît cu îndemnurile noastre neputincioase. Căci «fără nici o îndoială, ceea ce e mai mic se împodobeşte cu ceea ce e mai mare» (Evr. 7, 7). Dar vă rog să nu cugetaţi că vă scriu ceva plăsmuit de mine. Căci e un obicei al necredinţei să caute să zădărnicească folosul.

DESPRE ISIDOR

21) Dar să ne întoarcem iarăşi la cele spuse mai înainte. Un bărbat oarecare cu numele Isidor, de neam boieresc din Alexandria, s-a retras din lume înainte de anii aceştia, în mînăstirea amintită, unde l-am apucat şi eu. Primindu-l acel prea cuvios păstor şi văzîndu-l foarte pornit spre rele, crud, aspru şi cutezător, se gîndeşte prea înţelept să înfrîngă viclenia dracilor printr-o rînduire omenească. Şi zice către Isidor: «Dacă te-ai hotărît să iei jugul lui Hristos, voiesc să te deprinzi înainte de toate cu ascultarea». Dar acela a răspuns: «Precum se predă fierul făurarului, aşa şi eu, prea sfinte, mă predau pe mine ţie». Păstorul, bucurîndu-se de această pildă, dădu îndată fierului Isidor regula nevoinţei şi-i zise: «Voiesc să stai, frate, în

poarta mînăstirii şi să faci îngenunchere fiecărui suflet care intră şi iese, zicînd: «Roagă-te pentru mine, părinte, că sînt stăpînit de duh rău». Şi ascultă acesta ca îngerul pe Domnul.

Şi făcînd el aşa şapte ani şi ajungînd la cea mai adîncă smerenie şi zdrobire de inimă, pururea pomenitul acela, după cei şapte ani rînduiţi de lege[151] şi după răbdarea neînchipuită a bărbatului, voi să-l numere, ca mai mult decît vrednic, în rîndul fraţilor, ba să-l învrednicească şi de hirotonie. Dar acela a îndreptat foarte multe rugăminţi prin alţii şi prin mine, nevrednicul, către păstor, să-l lase să sfîrşească drumul, petrecînd acolo. El îşi vestea prin cuvîntul acesta în chip umbrit sfîrşitul şi chemarea lui apropiată (la Dumnezeu), fapt care s-a şi întîmplat. Căci lăsîndu-l pe el învăţătorul în această rînduială, după zece zile a plecat prin neslăvire în chip slăvit la Domnul, luînd la el în a şaptea zi a adormirii şi pe portarul mînăstirii. Căci îi spusese lui, fericitul, că de va dobîndi îndrăznire la Domnul, nedespărţit îi va fi şi acolo degrabă. Iar aceasta s-a şi întîmplat, spre cea mai mare adeverire a primirii neînfruntate a ascultării şi a smereniei lui, de-Dumnezeu-următoare.

22) Am întrebat pe acest mare Isidor, pe cînd încă trăia, ce lucrare avea mintea lui stînd în poartă? Şi pururea pomenitul nu a ascuns-o de către mine, căci voia să mă folosească. Spunea deci că la început o avea pe aceasta: «Socoteam că pentru păcatele mele m-am vîndut. De aceea făceam pocăinţă cu toată amărăciunea, cu silire şi cu sînge[152]. Iar după ce s-a împlinit

151. «Cinsteşte părintele şeptimea de ani a legii vechi, dezlegînd după trecerea acestui timp pe Isidor de canonisire. Prin aceasta arată că tot omul trebuie să treacă prin răstimpul dureros al vieţii acesteia, pînă ce izbăvindu-se de cele de aici, ajunge la odihna celor de acolo».

152. Din Isaac Sirul: «Puţin necaz suportat pentru Dumnezeu, e mai mare decît o faptă mare săvîrşită fără necaz. Deoarece necazul de bună

un an, nu mai aveam întristare în inimă, aşteptînd plata de la Dumnezeu pentru răbdare[153]. Trecînd iarăşi un an, mă socoteam nevrednic, în simţirea inimii, de petrecerea în mînăstire şi de vederea şi de vorbirea împreună cu părinţii şi de împărtăşirea cu dumnezeieştile Taine şi de privirea cuiva în faţă ; ci căutînd cu ochii în jos, dar şi mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau şi ieşeau să se roage pentru mine».

DESPRE LAURENTIE

23) Şezînd noi odată la masă, acel mare povăţuitor, plecîndu-şi sfînta sa gură la urechea mea, zise : «Voieşti să-ţi arăt cugetare dumnezeiască într-o adîncă cărunteţe ?» Iar eu rugîndu-l să o facă, dreptul acesta strigă de la o a doua masă, pe un oarecare cu numele Laurentie, ce avea în mînăstire vreo patruzeci şi opt de ani şi era al doilea preot slujitor la altar. Acela venind şi îngenunchind în faţa egumenului, acesta îl binecuvîntă. Dar sculîndu-se acela, nu-i spuse nimic, ci-l lăsă să stea în faţa mesei, fără să mănînce (şi era la începutul mesei). Acela rămase aşa un ceas sau chiar două, încît pînă la urmă mă şi ruşinai să privesc la faţa lui ; căci era cu părul alb de tot, avînd optzeci de ani. Rămînînd fără răspuns pînă la sfîrşitul mesei, fu trimis

---

voie probează credinţa şi iubirea. Iar fapta odihnei se naşte din lenevirea conştiinţei. De aceea în necazuri s-au probat sfinţii în dragostea lui Hristos şi nu în odihnă. Pentru că fapta fără osteneală e dreptatea celor din lume, care fac milostenii din cele din afară şi nu agonisesc în ei înşişi». E lucru mai mare să suporţi o durere, decît să faci cu uşurinţă o faptă bună. Ultima nu se înscrie atît de adînc în fiinţa proprie, ca să o preschimbe.

153. «Cel ce primeşte necazurile din timpul de faţă în aşteptarea bunătăţilor de mai tîrziu, a aflat cunoştinţa adevărului şi se va izbăvi uşor de mînie şi de întristare». Îşi cunoaşte mai bine complexitatea firii cel ce suportă necazuri, decît cel pentru care totul decurge lin, rămînînd la suprafaţa fiinţei lui nepusă la încercare prin grele necazuri.

de cuviosul să spună mai înainte pomenitului Isidor începutul psalmului 39. Dar eu n-am trecut cu vederea, ca un prea viclean, să ispitesc pe bătrîn. De aceea l-am întrebat ce gîndea cînd stătea înaintea mesei ? Iar el a zis : «Înfăţişîndu-mi în preajma păstorului chipul lui Hristos, am socotit că nu el îmi porunceşte, ci Dumnezeu. Pentru aceea, părinte Ioane, stăteam rugîndu-mă, nu ca înaintea mesei unor oameni, ci ca înaintea altarului lui Hristos, neprimind nici un gînd rău faţă de păstor, datorită credinţei şi iubirii mele faţă de el. Căci s-a zis : «Iubirea nu socoteşte răul» (I Cor. 13, 5). Dar cunoaşte şi aceasta, părinte, că dacă cineva se predă pe sine de bună voie simplităţii şi nerăutăţii, nu mai dă celui rău nici loc, nici vreme împotriva sa».

DESPRE ECONOM

24) Precum acel drept era cu adevărat prin Dumnezeu mîntuitorul şi păstorul oilor sale, la fel îl avea de la Dumnezeu şi pe economul mînăstirii, mai mult decît pe oricare altul, blînd, ca foarte puţini. Împotriva acestuia se porni odată stareţul cu mare mînie spre folosul celorlalţi, în biserică, poruncind să fie scos afară fără nici un motiv. Iar eu ştiindu-l pe acesta nepătat de vina de care îl osîndea păstorul, i-am luat apărarea economului în faţa păstorului, luîndu-l de o parte. Dar înţeleptul spuse şi el : «Ştiu, părinte, şi eu. Dar precum e un lucru de osîndă şi nedrept a răpi pîinea din gura pruncului leşinat de foame, aşa se va păgubi şi pe sine şi pe lucrător întîistătătorul sufletelor dacă nu-i prilejuieşte aceluia atîtea cununi [154], cîte ştie că

154. Aşa e textul din ed. 1970. Cel din P.G. sună : «Aşa şi întîistătătorul sufletului nu se vatămă şi nu se păgubeşte nici pe sine, pricinuind aceluia cununi».

poate răbda acela în tot ceasul, fie prin ocări, fie prin necinstiri, fie prin disprețuiri și batjocoriri [155]. El se face pricina acestor trei păgubiri foarte mari:

Întîi se lipsește acela însuși de plata ce vine din certarea povățuitorului; al doilea, că putînd să folosească și pe ceilalți din virtutea altuia, nu o face aceasta; al treilea și cel mai greu lucru e că și cei ce par purtători de osteneli, făcîndu-se o vreme fără grijă și nefiind mustrați sau certați de întîistătătorul, ca unii ce ar fi, chipurile, virtuoși, se lipsesc de blîndețea și de răbdarea ce se cuvine să o aibă. Căci lipsa de apă acoperă și pămîntul bun și roditor și gras de buruienile necinstite și-l face să odrăslească mărăcinii mîndriei, ai vicleniei și ai netemerii. Știind-o aceasta marele apostol scrie lui Timotei: «Stăruie, mustră, ceartă, îndeamnă cu timp și fără timp» (II Tim. 4, 2).

Iar eu împotrivindu-mă acelui povățuitor adevărat și aducînd înainte slăbiciunea generației noastre și că mulți poate pentru certarea fără motiv, sau poate nu fără motiv, se rup de păstor, acel sălaș al înțelepciunii zice iarăși: «Sufletul legat de Hristos, prin iubirea și credința păstorului, nu se depărtează de el pînă la sînge și mai ales cel ce s-a tămăduit vreodată prin el de vreo rană oarecare, amintindu-și de cel ce zice: «Nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici vreo altă zidire nu va putea să ne despartă pe noi de dra-

---

Scolia: «Luptătorii sînt ispitiți ca să sporească bogăția lor. Cei molești, ca să se păzească de cele ce-i vatămă. Cei somnoroși, ca să se trezească. Cei depărtați, ca să se apropie de Dumnezeu. Cei familiari, ca să se facă și mai familiari prin îndrăzneală».

155. «Observă cum celor ce au urcat li se dă, nu fără folos, prilej de smerenie. Căci dacă se desăvîrșesc în cele ce au pus început, se fac și mai vrednici de laudă».

Dacă cei ce lucrează bine sînt numai lăudați de întîistătători, încep să se umple de mîndrie și se păgubesc și ei și întîistătătorii, că nu au avut grijă de buna lor îndrumare.

gostea lui Hristos» (Rom. 8, 38). Iar de cel ce nu e astfel legat şi bine sădit şi lipit mă minunez foarte dacă nu-şi săvîrşeşte în deşert petrecerea cea din locul acesta. Că s-a însoţit cu o ascultare mincinoasă». Şi nu s-a înşelat pe sine acest cu adevărat mare povăţuitor, ci a călăuzit şi a desăvîrşit şi a adus la Hristos oi neprihănite.

DESPRE AVACHIR

25) Să ascultăm înţelepciunea lui Dumnezeu aflată în vase de lut şi să ne minunăm de ea. Mirîndu-mă eu, deci, cînd mă aflam acolo, de credinţa, de răbdarea şi de neclintita stăruinţă a celor nou-sădiţi, cu toate certările şi ocările, ba uneori şi prigonirile nu numai din partea întîistătătorului, ci şi a celor cu mult mai de jos, am întrebat, pentru zidirea mea, pe un oarecare dintre fraţii ce se aflau în mînăstire de cincisprezece ani, pe nume Avachir, pe care îl vedeam nedreptăţit aproape mai mult decît pe toţi, ba uneori alungat şi de la masă dintre slujitori; şi era din fire foarte puţin vorbăreţ.

Deci zisei către el: «Frate Avachir, pentru ce te văd în fiecare zi alungat de la masă şi dormind de multe ori nemîncat?» Iar el răspunse: «Crede-mă, părinte, că mă încearcă părinţii mei, de sînt bun de călugăr. Dar nu o fac aceasta fără iubire [156]. Şi eu cunoscînd scopul întîistătătorului şi al celorlalţi, le rabd toate fără greutate. Iată am cincisprezece ani din cei treizeci cît socotesc, precum mi-au spus şi ei la intra-

156. «Nu numai pe cei ce mor de sabie şi pe cei ce au mărturisit pe Domnul în faţa tiranilor, îi încununează Domnul, ci şi pe cei ce şi-au dovedit iubirea întru nevoinţă. Căci precum aceia au răbdat împunsăturile pentru Domnul, aşa şi aceştia au răbdat asuprelile şi nevoinţa pentru Domnul».

rea mea (în mînăstire), că încearcă pe cei ce s-au lepădat de lume. Şi pe drept cuvînt, frate Ioane, căci fără cercare aurul nu se desăvîrşeşte».

Mai rămînînd deci viteazul acesta, Avachir, după intrarea mea în mînăstire, doi ani, s-a mutat la Domnul, spunînd părinţilor cînd avea să plece: «Mulţumesc, mulţumesc Domnului şi vouă. Că ispitindu-mă voi pentru mîntuirea mea, iată am rămas neispitit de draci şaptesprezece ani». Pentru aceasta întîistătătorul, ca un drept judecător, a poruncit să fie aşezat după vrednicie, ca un mărturisitor (mucenic), împreună cu sfinţii adormiţi acolo.

DESPRE ARHIDIACONUL MACEDONIE

26) Aş nedreptăţi, fără îndoială, pe rîvnitorii celor bune, dacă aş îngropa în mormîntul tăcerii lupta şi biruinţa lui Macedonie, a întîiului diacon de acolo. Acesta, aflîndu-se în purtarea de grijă a Domnului, l-a rugat odată pe păstor cu două zile înainte de sărbătoarea sfintelor Teofanii [157], să plece în cetatea Alexandriei, pentru oarecare trebuinţă personală, făgăduind să vină repede din cetate pentru pregătirea sa de slujba sărbătorii. Dar diavolul, vrăjmaşul binelui, l-a împiedecat pe arhidiaconul îngăduit de egumen, să vină în sfînta mînăstire la data hotărîtă de întîistătător. Sosind după o zi, păstorul îl scoase din diaconie şi-l aşeză în rîndul celor din urmă începători. Bunul diacon al răbdării şi arhidiacon al statorniciei primi hotărîrea şi cuvîntul părintelui fără întristare, ca şi cînd altul ar fi fost pedepsit şi nu el. După ce a rămas în această stare patruzeci de zile, înţeleptul l-a ridicat iarăşi în

157. Sărbătoarea Naşterii şi a Botezului Domnului, care se vede că în timpul scrierii «Scării» se prăznuiau încă deodată sau în strînsă legătură.

treapta lui. Dar după o zi de arhidiaconie, acesta îl rugă să-l lase iarăşi în aceeaşi certare şi necinstire de mai înainte, spunînd că a săvîrşit un păcat de neiertat.

Dar cunoscînd cuviosul că acela nu spune adevărul ci cere aceasta din smerenie, s-a învoit cu dorinţa cea bună a slujitorului şi se putea vedea căruntețea venerată petrecînd în starea începătoare şi cerînd tuturor să se roage pentru el «deoarece, zicea, am căzut în curvia neascultării». Mie însă, smeritului, a îndrăznit acest mare Macedonie să-mi mărturisească pentru ce a alergat de bună voie la această smerită vieţuire. «Niciodată, zicea, n-am simţit atîta uşurare de orice război şi n-am văzut dulceaţa luminii dumnezeieşti în mine, ca acum» [158].

27) Este propriu îngerilor să nu cadă. Ba poate nici să poată cădea, cum zic unii [159]. Dar oamenilor le este propriu să cadă şi să se ridice iarăşi de cîte ori s-ar întîmpla aceasta. Numai dracilor le este propriu ca odată căzuţi să nu se mai ridice niciodată [160]. Acea-

158. Cel ce ia de bunăvoie starea smereniei şi ostenelile cele grele, nu va mai suferi de venirea asupra lui a unor umiliri şi greutăţi fără voie. Acestea nu-l vor întrista, ba nici nu le va mai simţi, ci se va bucura de ele. Căci îl găsesc pregătit pentru ele. Nu le mai simte ca ispite şi ca război. Nu-i mai produc întristări şi nemulţumiri. El vede în sine lumina dumnezeiască, pentru că vede rostul lor binefăcător.

159. Învăţătura stabilită e că acum îngerii buni nici nu pot cădea.

160. «Sînt trei ordine, zice sfîntul Maxim: îngeri, oameni, demoni. A nu cădea e propriu îngerilor, dar nu după fiinţă, ci prin libera alegere. Căci nu sînt prin fire nemişcaţi spre rău. Pentru că în acest caz nici satana n-ar fi căzut, fiindcă prin fire n-ar fi putut pătimi aceasta. Dar sînt greu de mişcat spre contrariul, cum zice Grigorie Teologul. Deci nu după fiinţă, ci după libera alegere au dobîndit însuşirea de a nu cădea. Pe aceasta dracii întărind-o spre rău, au rămas din pricina neputinţei de întoarcere, în apostazie. Iar oamenii, din pricina putinţei de întoarcere, sînt mai buni decît demonii. Dar îngerii sînt mai presus de ambele ordine, din pricina neputinţei de schimbare». Dar se pune întrebarea: De ce Dumnezeu i-a făcut pe îngeri şi pe demoni cu neputinţă de mişcat de la bine spre rău şi invers, după ce au ales ei binele sau

sta ne-a mărturisit-o cel încredințat cu economia mînăstirii. Fiind tînăr, îmi spuse el, și avînd grija vitelor mînăstirii, mi s-a întîmplat o foarte grea cădere a sufletului. Avînd obiceiul să nu ascund niciodată șarpele înlăuntrul inimii, prinzîndu-l de coadă l-am arătat îndată doftorului. Dar acela cu fața zîmbitoare, îmi zise lovindu-mă ușor peste obraz: «Du-te, fiule, fă-ți slujba ca mai înainte și nu te teme de nimic» [161]. Iar eu, convins prin credința înfocată că voiu lua în puține zile dovada tămăduirii, am continuat să alerg pe drumul meu bucurîndu-mă și totodată tremurînd.

28) Toată orînduirea făpturilor are, cum zic unii, multe deosebiri. Deci și în viețuirea de obște a fraților sînt deosebiri de înaintări și păreri. Pentru aceea și doftorii, observînd pe unii dintre aceștia iubitori de a se arăta la venirea în mînăstire a mirenilor, îi acopere în fața acelora cu ocări și cu slujiri mai puțin cinstite, ca să se retragă cu grabă cînd se întîmpla sosirea cuiva din lume. Și așa se putea vedea petrecîndu-se ceva mai presus de fire: însăși slava deșartă se alunga pe sine și fugea de oameni [161 bis].

---

răul? Nu e în hotărîrea lor ceva atît de decisiv, că schimbarea le devine cu neputință? Credem că aci trebuie căutată explicația. Îngerii au un fel de absolut în decizia lor. Ei vor ceva într-un grad și într-o formă definitivă. Ei trăiesc într-o ambianță mai clară a absolutului și decizia lor are ceva din acceptarea total conștientă a absolutului, cîtă vreme omul crește treptat spre absolut, aflîndu-se pe un drum suitor, care se desprinde treptat de răul sau de binele total.

161. Scolia ed. 1970: «Să nu ai vreo bănuială pe părinte, că a lăsat pe cel ce s-a mărturisit fără o certare (epitimie). Căci îl știa pe acesta din tinerețe mult timp petrecînd în nevoința plină de trezvie, și stăruind în osteneli și de aceea nu a adăugat altă greutate la acestea. De altfel nici pricină nu era pe cît socotea, vrednică de o certare aspră, pentru că altfel nu l-ar fi lăsat să plece zîmbind, ci ar fi ieșit păzind întocmai canonisirea».

161 bis. Însăși slava deșartă fugea de oameni, pentru că cei stăpîniți de ea se fereau să apară în fața oamenilor, obligați fiind la slujiri lipsite

DESPRE CUVIOSUL MINA

29) Nevrînd Domnul să mă lipsească de rugăciunile unui cuvios părinte, înainte cu o săptămînă de plecarea mea l-a luat la sine pe cel ce cîrmuia ca ajutor al păstorului, pe un bărbat minunat, cu numele Mina, care avea cincizecișinouă de ani în obște și împlinise toate ascultările în ea. Deci în ziua a treia, cînd săvîrșeam noi rînduiala adormirii cuviosului, deodată se umplu de bună mireasmă tot locul unde zăcea trupul lui. Drept aceea ne îngăduie marele păstor să desfacem acoperămîntul în care era așezat. Și făcîndu-se aceasta, văzurăm toți pornind din tălpile lui ca din două izvoare, buna mireasmă a mirului. Atunci spuse învățătorul către toți: «Vedeți sudorile picioarelor și ostenelile lui, cu adevărat s-au adus și s-au primit ca un mir!»

Dar părinții locului mi-au povestit și alte multe isprăvi ale prea cuviosului Mina. Spuneau și aceasta, că odată întîistătătorul, voind să încerce răbdarea lui de Dumnezeu dăruită, venind acesta la stăreție și punînd metania de seară egumenului și cerînd slobozire ca de obicei, acela l-a lăsat pe el să șadă așa jos pînă la ceasul canonului. Și abia atunci dîndu-i blagoslovenie și ocărîndu-l ca pe un iubitor de slavă și ca pe un lipsit de răbdare, l-a lăsat să se ridice. Căci știa cuviosul că va răbda cu bărbăție. De aceea a dat și privelișteа aceasta spre zidirea tuturor. Iar ucenicul cuviosului Mina făcîndu-ne cunoscute acestea despre învățătorul său, zise: «Descusîndu-l eu, dacă nu cumva i-a venit somnul stînd în genunchi înaintea egumenului, m-a încredințat că șezînd așa jos a rostit toată psaltirea».

30) Nu voiu trece cu vederea să împodobesc cununa cuvîntului și cu smaraldul următor: Am stîrnit

---

de măreție. Și așa se învățau să se ferească de a se arăta cu fală în fața oamenilor.

odată la un cuvînt despre liniştire pe unii dintre bătrînii aceia plini de bărbăţie. Iar aceia, cu faţa zîmbitoare şi cu chip vesel mi-au spus : «Noi, părinte Ioane, fiind materiali, avem şi o vieţuire aplecată spre cele materiale. Judecînd că trebuie să purtăm războiul după măsura slăbiciunii noastre, am socotit că e mai bine să ne luptăm cu oamenii care uneori sînt furioşi, alteori se căiesc, şi nu cu dracii care sînt totdeauna porniţi şi înarmaţi cu furie împotriva noastră» [162].

31) Iarăşi un altul dintre acei pururea pomeniţi, avînd faţă de mine dragostea şi îndrăznirea cea după Dumnezeu, îmi spuse cu bunăvoinţă : «De ai dobîndit cumva, prea înţelepte, lucrarea Celui ce a zis întru simţire : «Toate le pot întru Cel ce mă întăreşte pe mine, Hristos» (Fil. 4, 14), de a venit peste tine Duhul Sfînt ca o rouă curăţitoare, de te-a umbrit puterea răbdării Celui prea Înalt (Lc. 1, 35), încinge ca un bărbat (ca Hristos Dumnezeu) mijlocul tău cu ştergarul ascul-

162. Scolia din ed. 1970 care arată în plus, pe lîngă P.G., prima propoziţie ca fiind a lui Marcu Ascetul, iar restul al lui Evagrie : «Zice şi Ava Marcu : «Mai bine este să fim ispitiţi de oameni decît de draci. Dar cel ce place Domnului, îi biruieşte şi pe unii şi pe alţii». Dar zice şi sfîntul Evagrie : «Dracii luptă descoperiţi împotriva pustnicilor. Iar împotriva celor ce petrec în chinovii sau săvîrşesc virtutea însoţiţi cu alţii, îi înarmează pe cei mai fără grijă dintre fraţi. Dar războiul al doilea e mult mai uşor decît cel dintîi. Pentru că nu se pot afla oameni pe pămînt atît de amarnici ca dracii, chiar dacă se suferă din partea lor toată unelti-rea». Oamenii mai au şi milă, sau mai pot fi şi înduplecaţi, dar dracii nu. În orice caz poţi fi, în lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te turbură, cel puţin tot atît de tare ca şi ei, poţi afla o slăbiciune în ispitirea lor şi deci îi poţi înfrînge mai uşor.

În P.G. se mai adaugă o scolie, care e totodată o metodă de înfrîngere a ispitelor de la oameni şi de la draci : «Cel ce se roagă pentru oamenii care-l nedreptăţesc, tulbură pe draci ; iar cel ce se împotriveşte celor dintîi, e biruit de cei din urmă». Lupta oamenilor împotriva noastră nu e despărţită de cea a dracilor. Dar prin oameni, lupta dracilor e mai slabă. Căci oamenii se înmoaie de rugăciunea noastră pentru ei, de vorba bună şi de ajutorul ce le dăm.

tării şi ridicîndu-te de la cina liniştei, spală picioarele fraţilor cu duh smerit [163]. Mai bine zis tăvăleşte-te sub picioarele soţilor tăi cu cuget sporit; pune portar neîndurat şi neadormit în poarta inimii tale; ţine-ţi mintea cea greu de ţinut [164] în trupul tău supus împrăştierii; ţine liniştea minţii în mădularele ce se mişcă şi se clatină, care e lucrul cel mai minunat dintre toate; fă-ţi sufletul neturburat în mijlocul turburărilor, opreşte-ţi limba înfuriată, gata să sară la împotrivire [165].

Luptă-te cu stăpîna aceasta în fiecare zi de şaptezeci de ori cîte şapte. Înfige în lemnul sufletului ca într-o cruce, mintea ta, ca o nicovală, care e bătută, batjocorită, ocărîtă, luată în rîs, nedreptăţită ca de nişte lovituri neîncetate de ciocane, dar se înmoaie, nu suferă nici o sfărîmare, ci rămîne întreagă, netedă şi neclintită [166]. Leapădă voia ta ca pe o haină a ruşinii şi intră în arenă despuiat de ea [167], chiar dacă acesta e

163. Cel ce porneşte la ascultare cu hotărîre, se dovedeşte pe de o parte bărbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; e tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei. El renunţă la liniştea care-l odihneşte şi ia asupră-şi grija ajutorării şi lucrării de scăparea aproapelui de păcatele ce-l împovărează.

164. «κράτει νοῦν ἀκράτητον» e un paradox. Mintea care e mereu în mişcare trebuie ţinută în gîndul la Dumnezeu.

165. În toate aceste recomandări se cere un lucru paradoxal (tradus de noi cu «minunat»), deci cu atît mai greu. Mădularele trupului se mişcă sub puterea ispitelor, dar mintea trebuie să-şi păzească liniştea şi deci puterea de a nu se tulbura şi de a nu se lăsa purtată de ele. Mintea trebuie să rămînă neclintită ca o stîncă în mijlocul valurilor ce o asaltează.

166. Mintea, ca organ al cugetării, are ca temelie sufletul nostru întreg, sau subiectul nostru. Dacă dispoziţia acestuia e fermă ca un lemn, mintea nu se va clătina nici ea de ispite. Neclintirea subiectului nostru îşi ia tăria din întipărirea lui de gîndul la crucea lui Hristos. Mintea trebuie să se fixeze în subiectul astfel întărit, asemenea lui Hristos, suportînd ca El toate piroanele.

167. «Voia ta» e voia contrară lui Dumnezeu, voia individualistă, sau egoistă. Ea îl îmbracă pe om într-o înfăţişare neplăcută lui Dumnezeu şi

un lucru rar şi anevoie de aflat. Îmbracă platoşa credinţei care nu poate fi spartă şi sfărîmată de necredinţa în conducătorul luptei. Ţine în frîul neprihănirii simţul pipăitului care sare cu nerușinare înainte. Înfrînează-ţi cu pomenirea morţii ochiul care voieşte să iscodească în fiecare clipă măreţia trupurilor şi frumuseţea lor. Adu la tăcere, prin grija de ea însăşi, mintea curioasă care voieşte să osîndească pe frate pentru negrijă, arătînd în chip neamăgitor toată iubirea şi mila faţă de apropele. În aceasta vor cunoaşte toţi, cu adevărat, prea iubite părinte, că eşti ucenic al lui Hristos : dacă vom avea în obşte iubire între noi».

«Vino, vino», zicea iarăşi bunul prieten. «Vino şi locuieşte împreună cu noi. Bea în fiecare clipă batjocorirea ca pe o apă vie. Căci David după ce a cercat din toate cele plăcute de sub cer, la sfîrşitul tuturor, mărturisindu-şi neştiinţa, a zis : «Ce este dar bun ? Sau ce e plăcut ? Nu e altceva decît a locui fraţii împreună» (Ps. 132, 1). Iar dacă ne-am învrednicit astfel de o asemenea răbdare şi ascultare, e bine ca, după ce ne-am cunoscut şi slăbiciunea noastră, să nu intrăm în stadionul luptei, ci să fericim pe cei ce luptă şi să le dorim răbdare» [168].

Iar eu am fost biruit de frumoasele cuvinte ale părintelui şi prea bunului învăţător, care a nevoit împreună cu mine în chip evanghelic şi proorocesc, sau mai bine zis prietenesc. De aceea am şi hotărît să dau fără şovăire întîietate fericitei ascultări.

---

semenilor, într-o înfăţişare de ocară. Cel ce ţine seama de această voie egoistă a sa, fiind duşmanul lui Dumnezeu şi al semenilor săi, nu e capabil să suporte greutăţile neplăcute ale nevoinţelor, pentru că nu se bazează decît pe puterea sa limitată.

168. E lăudată răbdarea în obşte, ca forţă de coeziune, ca putere susţinută de comuniune şi susţinătoare a comuniunii. Pe aceasta a pus accent şi stareţul Gheorghe, de la Cernica, în viaţa duhovnicească ce a sădit-o în obştea sa.

32) Dar înainte de a ieşi ca dintr-un rai şi de a înşira cuvintele mele, ca nişte mărăcini urîţi şi nefolositori, voi mai aminti încă o virtute folositoare a acestor fericiţi [168 bis].

Păstorul a băgat de seamă că de multe ori stînd noi la rugăciune, unii le foloseau ca întîlniri şi ca prilejuri de convorbiri. Acestora poruncindu-le să stea vreme de o săptămînă înaintea bisericii, le-a rînduit să facă metanie celor ce intrau şi ieşeau, chiar dacă erau clerici sau preoţi [169].

Văzînd pe careva dintre fraţi stînd la cîntare cu o simţire a inimii mai adîncă decît a multora şi mai ales părînd, prin rostirea cuvintelor însoţită de înfăţişarea fiinţei şi a feţei, că se află în convorbire cu vreunii, l-am întrebat să-mi spună înţelesul fericitului său obicei. Iar el ştiind că e spre folos să nu ascundă aceasta, zise: «M-am obişnuit, părinte Ioane, să-mi adun gîndurile şi mintea, împreună cu sufletul, de la început, chemîndu-le să strige împreună: «Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu».

Iar pe bucătar iscodindu-l eu, l-am prins făcînd aceasta: văzînd că are o tăbliţă la brîu, am aflat că însemna pe ea în fiecare zi gîndurile sale şi le mărturisea pe toate păstorului. Dar nu numai pe acesta, ci şi pe alţi mulţi i-am văzut făcînd acolo acelaşi lucru. Căci era şi aceasta o poruncă a marelui păstor, precum am auzit [170].

---

168 bis. «Urîte ca exprimare, nefolositoare prin firea lor lumească; spinoase prin asprimea lor».

169. «Cînd greşala unuia se întinde la mulţi, nu trebuie să se arate îndelunga-răbdare, nici să se caute folosul propriu, ci cel al multora, ca să se mîntuiască, pentru că virtutea multora şi de multe feluri e mai de folos decît virtutea unuia şi de un singur fel».

170. Aceasta e o metodă de a păstra sufletul într-o sinceritate sau într-o transparenţă deplină, neavînd în el nimic ascuns, nimic acoperit de întunericul minciunii, nici o umbră, nici o pată, ci totul în lumină.

Oarecare dintre fraţi a fost izgonit odată de el, pentru că a bîrfit pe aproapele său către el, că e flecar şi vorbăreţ. Dar el a stăruit în poarta mînăstirii timp de o săptămînă, rugîndu-se să poată intra şi să fie iertat. Cînd a auzit aceasta iubitorul de suflete, cercetînd şi aflînd că acela n-a mîncat nimic în cele şase zile, îi vesti: «Dacă voieşti să-ţi faci sălaşul în întregime în mînăstire, te voiu pune în ceata celor ce se pocăiesc». Şi fiindcă cel ce se pocăia a primit aceasta cu bucurie, păstorul a poruncit să fie dus în mînăstirea rînduită îndeosebi pentru cei ce plîngeau pentru păcatele lor, ceea ce s-a şi întîmplat [171].

Scolia P.G.: *Alta*, a lui Fotie: «A dezvălui de bunăvoie greşalele sale bărbaţilor duhovniceşti, e un semn al vieţii ce se îndreptează, iar a le ascunde e un semn al sufletului pătimaş. Căci nimenea ajutînd pe hoţi, sau stînd de partea curvarilor, nu-şi va da pe faţă gîndurile (nu-i va da pe faţă pe aceştia). Pentru că cel nepătimaş, care are milă faţă de pătimaş spunînd păcatul fratelui, o face din două motive: fie ca să-l îndrepteze pe el, fie ca să-l folosească pe altul. Dar dacă-l spune fără aceste motive, o face fie ca să-l osîndească pe acela, fie ca să-l bîrfească, şi de aceea nu va scăpa de părăsirea dumnezeiască şi va cădea şi el fie în aceeaşi greşală, fie în alta, şi va fi osîndit şi ruşinat».

171. O scolie a lui Hrisolog: «Leagă pe cel ce a păcătuit, ca să i-L faci milostiv pe Dumnezeu. Nu-l dezlega, ca să nu fie legat şi mai tare de mînia lui Dumnezeu. De nu-l voi lega eu, legăturile lui nu vor rămîne nedezlegate. «Că de ne vom judeca pe noi înşine, nu vom fi judecaţi» (I Cor. 11, 31). Să nu socotească cineva aceasta, cruzime şi neomenie, ci cea mai mare blîndeţe şi cel mai bun leac şi multă purtare de grijă. «Dar au suferit destul timp pedeapsa», va zice cineva. Cît? Spune-mi! Un an, doi, trei? Dar nu mă interesează vremea, ci îndreptarea sufletului. Arată-mi deci aceasta: de s-au străpuns la inimă, de s-au schimbat, şi atunci s-a împlinit totul. Iar de nu s-a întîmplat aceasta, vremea nu e de nici un folos. Căci nu ne interesează de a fost legată rana de multe ori, ci de a folosit legătura. Dacă a adus folos în scurtă vreme, să nu mai fie ţinută. Iar de nu a fost spre folos în cincisprezece ani, să mai fie ţinută. Dezlegarea celui legat să hotărască folosul». Legînd duhovnicul pe cel ce a greşit, nu-l mai leagă Dumnezeu. Căci acela simte mai vădit dezaprobarea şi se îndreaptă, pe cînd legătura lui Dumnezeu nu e vădită şi omul continuă să păcătuiască, socotind că dacă nu l-a dezaprobat duhovnicul, pă-

33) Dar fiindcă am vorbit despre amintita mînăstire, să spunem ceva pe scurt şi despre ea. Era un loc depărtat cam la o stadie (1 km.) de mînăstirea cea mare. Era o închisoare jalnică. Nu se putea vedea acolo niciodată fum, nici vin, nici ulei pentru mîncare. Nu se găsea altceva decît pîine şi puţine legume. În acest loc îi închidea fără ieşire pe cei ce se poticneau după chemare (la călugărie) ; nu la un loc, ci îndeosebi şi despărţiţi, sau cîte doi cel mult, pînă ce Domnul îl înştiinţa pe el (pe păstor) despre fiecare. Pusese peste ei şi un mare locţiitor, cu numele Isaac, care cerea celor predaţi grijii lui rugăciune aproape neîncetată. Spre împiedecarea trîndăviei, erau acolo şi stîlpări multe de finic (pentru făcut coşuri şi rogojini). **Aceasta era viaţa, aceasta era starea,** aceasta era petrecerea celor ce căutau cu adevărat faţa Dumnezeului lui Iacov (Ps. 23, 6).

34) E un lucru bun a te minuna de ostenelile sfinţilor. Dar e un lucru pricinuitor de mîntuire a rîvni să faci la fel. Însă a voi să urmezi vieţuirea lor dintr-odată e un lucru nesocotit şi cu neputinţă.

35) Cînd sîntem muşcaţi de mustrări, să ne aducem aminte de păcatele noastre, pînă ce Domnul, văzînd silinţa noastră, a celor ce ne sîrguim, le va şterge pe acestea şi va preface durerea ce ne muşcă în inimă, în bucurie [172]. «Căci după mulţimea durerilor mele în inima mea, zice, au veselit mîngîierile Tale sufletul meu la vremea cuvenită» (Ps. 93, 19).

36) Să nu uităm pe cel ce zice către Domnul : «Cîte necazuri şi rele mi-ai arătat mie şi întorcîndu-mă m-ai

---

catul lui n-are prea mare importanţă. Iar canonul se orientează, ca vreme, după rezultatul adus de el în îndreptare.

172. «Silitori nesiliţi sînt cei pătrunşi de dragostea lui Dumnezeu şi care se silesc a bineplăcea lui Dumnezeu, nu pentru că îi sileşte cineva, ci pentru că sînt atraşi de dragostea lui Dumnezeu».

făcut viu şi din adîncurile pămîntului m-ai scos iarăşi după ce am căzut» (Ps. 70, 23).

37) Fericit este cel ce s-a silit pe sine să fie defăimat şi ocărît în fiecare zi pentru Domnul. Acesta va dănţui cu mucenicii şi va sta de faţă cu îngerii, plin de îndrăzneală. Fericit este monahul care se va socoti pe sine în toată clipa vrednic de necinstire şi de defăimare. Fericit este cel ce şi-a omorît pînă la capăt voia sa şi şi-a predat grija de sine învăţătorului său în Domnul. Căci va sta de-a dreapta Celui răstignit [173].

38) Cel ce a respins de la sine mustrarea dreaptă sau nedreaptă, a respins însăşi mîntuirea sa. Iar cel ce o primeşte cu durere, sau fără durere, va dobîndi degrabă iertarea păcatelor sale [174].

---

173. «Ava Zosima a zis că cel ce doreşte să umble pe calea cea adevărată şi dreaptă, cînd se tulbură se loveşte pe sine, zicînd: De ce te mînii suflete al meu? De ce te tulburi, ca cei ce fac spume? Chiar din aceasta arăţi că eşti bolnav. Căci de nu ai fi bolnav, nu ai suferi. De ce începînd să te ocărăşti pe tine, îl învinovăţeşti pe fratele tău că ţi-a arătat boala cu fapta şi cu adevărul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: «Cînd era ocărît, nu ocăra; cînd pătimea, nu ameninţa» (1 Pt. 2, 23), ci suferea toate. Şi zicea că de va trăi cineva anii lui Matusalem şi nu va umbla pe calea aceea dreaptă, pe care au umblat toţi sfinţii, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii şi a răbdării bărbăteşti, nu va înainta nici puţin nici mult, şi va cheltui anii în deşert».

Cel ce rabdă va sta de-a dreapta Celui răstignit şi, după răstignire, înviat, pentru că s-a lăsat şi el răstignit de ocări şi şi-a predat grija de sine dascălului său, ca Hristos, Tatălui. Omorînd cu totul voia sa egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos.

Ava Zosima e cel de care vorbeşte cu mare veneraţie şi Ava Dorotei. Era un egumen în apropierea Gazei de la începutul secolului VI. Avem aci o dovadă despre influenţa «Cuvîntărilor» Avei Dorotei asupra lui Ioan Scărarul.

174. Mustrarea te face atent la tine însuţi; te face să-ţi dai seama că e ceva rău în tine, sau care face altuia impresia că nu eşti cum trebuie în vreo privinţă oarecare. Drept urmare, te sileşti să te vindeci şi în acea privinţă, şi deci să-ţi cîştigi mîntuirea. E o cruce care te desăvîrşeşte. Însăşi primirea mustrării pricinuindu-i cuiva pocăinţa de greşale, îi aduce iertarea lor.

39) Arată în chip nevăzut (cu mintea) lui Dumnezeu credinţa şi dragostea curată ce o ai faţă de părintele tău şi Acela va îndemna pe acesta în chip neştiut să se alipească de tine şi să te apropie de el, după simţirea ta faţă de el [175]. Cel ce pironeşte pe stîlp orice şarpe, a arătat o credinţă vădită [176]. Dar cel ce îl ascunde, rătăceşte încă pe locuri fără căi [177].

40) De voieşte cineva să ştie că are iubirea de fraţi şi dragostea adevărată, se va încredinţa despre ea cînd se va vedea pe sine plîngînd pentru greşalele fratelui şi veselindu-se de înaintările şi de darurile lui [178].

41) Cel ce voieşte să rămînă biruitor într-o convorbire cuvîntul său, să ştie că suferă de boala diavolului, chiar dacă cuvîntul său e adevărat [179]. Şi dacă face aceasta într-o convorbire cu cei deopotrivă cu el, va fi tămăduit poate de certarea celor mai mari. Dar dacă

---

175. Nu-ţi arăta simţămintele de umilinţă şi de iubire faţă de părintele tău duhovnicesc văzut, ci spune-i-o cu mintea lui Dumnezeu. Şi Dumnezeu i-o va descoperi aceluia, pentru că ceea ce e sincer, nu se poate să nu se vadă în oarecare chip.

176. Aici se arată sensul şarpelui de aramă ţintuit pe lemn în Vechiul Testament.

177. Pironeşte pe stîlpul văzut prin mărturisire orice şarpe ce se mişcă în tine şi aşa îl vei omorî. Dar dacă-l ţii ascuns în tine, nu vei umbla pe calea dreaptă, ci pe căi nedrepte, acoperite de întuneric.

178. «Acela şi-a pus sufletul său pentru fratele». Căci suferă pentru acela ca pentru sine şi se bucură de darurile lui, ca pentru ale sale. Sufletul trăieşte şi moare pentru acela şi cu acela.

179. Cine voieşte să-şi facă biruitor cuvîntul său, voieşte să biruiască el pe ceilalţi. Desigur, el ar putea spune că nu voieşte să se impună pe sine, ci adevărul. Dar despre adevărul lui Hristos ajunge să dai mărturie, trăindu-l şi murind pentru El. El nu se impune cu arguţii ale raţiunii, a cărei dibăcie vrei să dovedeşti că o ai. «Nu ţine de vieţuirea creştinească a se apăra, şi nu se vorbeşte de ea în învăţătura lui Hristos». Sau: «Împotrivirea în cuvînt arată încăpăţînarea şi neascultarea». Ea dovedeşte mai mult îngîmfarea şi disprețuirea, şi nu smerenia şi ascultarea în toate. Metoda recomandată aci, ar aduce cu adevărat pace între oameni.

face aşa şi faţă de cei mai mari, sau mai înţelepţi, boala lui nu poate fi vindecată de oameni.

42) Cel ce nu se supune cuvîntului nu se supune nici lucrului. Căci cel ce e necredincios în ceea ce e puţin, e necredincios şi neîncovoiat şi în ceea ce e mare. Acela se osteneşte în zadar, neagonisindu-şi din cuvioasa ascultare nimic altceva decît osînda.

43) Cel ce şi-a făcut conştiinţa curată la culme, în supunere faţă de părintele său, acela, aşteptînd în fiecare zi moartea ca pe un somn, mai bine zis ca pe viaţa sa, nu se înspăimîntă, ştiind că în ceasul despărţirii nu el, ci întîistătătorul va avea să dea socoteală [180].

44) Cel ce, primind nesilit de la părintele său în Domnul slujba unei ascultări, a pătimit în ea vreo poticnire neaşteptată, să pună vina nu pe cel ce a dat arma, ci pe cel ce a primit-o. Căci a primit arma spre lupta cu vrăjmaşul, dar a îndreptat-o spre inima sa. Iar de s-a silit pe sine pentru Domnul şi a dezvăluit slăbiciunea sa de mai înainte celui ce i-a dat-o, să îndrăznească, căci chiar dacă a căzut, nu a murit [181].

---

180. Acela a făcut şi a gîndit chiar ceea ce i-a cerut întîistătătorul. Deci acesta va avea să dea socoteală pentru faptele şi gîndurile lui. Desigur, aceasta nu scapă pe călugăr de răspundere. Dar el răspunde întrucît se biruie pe sine în fiecare clipă, ascultînd. Iar acest lucru nu e uşor. El renunţă mereu la buna sa plăcere, la pornirile sale de plăcere, la mîndria sa. El strînge apele dezordonate ale pornirilor sale mereu în matca îngustă şi tot mai adîncă a unei vieţuiri libere de patimi, a unei curăţii desăvîrşite.

181. «E deosebire între cădere şi cădere. De aceea şi căderea e după felul ascultării. Deci nu socoti izgonire de la Dumnezeu căderea ce se întîmplă în împlinirea slujirii». Altă scolie a Marelui Vasile, care nu e decît în traducerea lui Ven. Costache: «Pe lîngă cele zise, de viaţa monahului mai ţine şi o altă primejdie. Cea dintîi şi foarte mare e cea a plăcerii de sine. Căci neavînd pe nimeni care să poată să-i cerce lucrul, i se pare că a ajuns la împlinirea poruncii. Apoi făcîndu-şi din nepricepere o deprindere, nu cunoaşte nici lipsurile, nici sporirea în lucrare. Căci îi lipseşte din jur orice ajutor, prin care să cunoască unde se află cu lucrarea poruncilor. Căci cum va arăta smerita cugetare, neavînd pe nimeni care

45) Am uitat, o, prieteni, să vă pun în faţă şi pîinea aceasta dulce a virtuţii : anume, am văzut acolo ascultători în Domnul care se zdrobeau prin ocări şi se defăimau pentru Dumnezeu, ca să fie pregătiţi prin obişnuire să nu se mîhnească de necistirile ce li se vor aduce din afară [182].

46) Sufletul care se gîndeşte la mărturisire e ţinut de aceasta ca de un frîu, să nu păcătuiască. Dimpotrivă, păcatele pe care nu avem de gînd să le mărturisim, le săvîrşim fără frică, ca în întuneric.

47) Cînd, lipsind întîistătătorul, ne închipuim faţa lui şi, socotind că stă în faţa noastră, ocolim orice întîlnire, sau cuvînt, sau mîncare, sau somn, sau altceva care ştim că nu-i place, împlinim cu adevărat o ascultare nemincinoasă. Copiii maşteri socotesc lipsa învăţătorului (a tatălui) prilej de bucurie, dar cei adevăraţi o socotesc pe aceasta o pagubă.

48) Am întrebat odată pe careva dintre cei mai încercaţi, rugîndu-l să-mi spună cum se dobîndeşte prin ascultare smerenia. Iar el zise : «Chiar dacă ascultătorul recunoscător ar învia morţi, chiar dacă ar dobîndi lacrimi, chiar dacă s-ar izbăvi de războaie, el socoteşte în chip neîndoielnic că acestea le-a făcut rugăciunea părintelui său duhovnicesc. Astfel el rămîne străin de închipuirea deşartă de sine. Căci cum se va mîndri cu acelea, cel ce spune că le-a făcut prin ajutorul părintelui şi nu prin sîrguinţa sa ?»

---

să se arate mai smerit ? Cum va cunoaşte milostivirea, despărţit fiind de ceilalţi ? Cum se va deprinde în îndelunga răbdare, nestînd nimenea împotriva voilor sale ? Iar de va zice cineva că-i ajunge învăţătura Scripturilor, spre îndreptarea năravurilor, face ca cel ce învaţă tîmplăria, dar nu o lucrează niciodată... Însuşi Domnul a spălat picioarele ucenicilor. Dar tu pe cine vei spăla ? Cum vei sluji ? Decît cine vei fi cel mai de pe urmă, singur de sine petrecînd ?»

182. Obişnuindu-te să nu te socoteşti mare lucru, nu te vei mîhni cînd nu te vor socoti mare lucru nici alţii.

49) Cel ce se liniştește (isihastul = sihastrul) nu cunoaşte lucrarea celor spuse [183]. Căci părerea de sine şi-a cîştigat stăpînire în el, socotind că faptele amintite sînt săvîrşite de el prin sîrguinţa sa. Dar cel aflat în ascultare, biruind două vicleşuguri, rămîne robul veşnic supus al lui Hristos [184].

50) Dracul luptă uneori să întineze pe cei ascultători, cu murdării şi-i face învîrtoşaţi la inimă ; alteori, să-i turbure protivnic obiceiului ; şi iarăşi alteori să-i facă pe unii uscaţi şi neroditori, trîndavi şi greoi la rugăciune, somnoroşi şi întunecaţi, ca să nu se mai folosească cu nimic din ascultare, ba să dea şi înapoi şi să iasă din ascultare. Căci nu le îngăduie să înţeleagă că retragerea prin iconomie a bunătăţilor ce ni se pare că sînt în noi, ni se face pricină de cea mai adîncă smerită cugetare [185].

51) Înşelătorul amintit a fost adeseori respins de către unii prin răbdare. Dar apoi, încă vorbind acesta, alt «înger» înfăţişîndu-se, încearcă după puţin timp să ne amăgească [186].

52) Am văzut ascultători ajunşi la multă umilinţă, blînzi, înfrînaţi, sîrguincioşi, nerăzboiţi, fierbinţi sub acoperămîntul părintelui, de care apropiindu-se dracii

---

183. Aci autorul ține să arate că ascultarea celui din obște e mai mare decît liniștirea de unul singur. Prin aceasta nu disprețuiește liniștirea. Dar socotește că la aceasta trebuie să ajungă cineva abia după ce a dobîndit smerenia prin ascultarea în obște.

184. Ed. 1970 : «Înțelege prin cele două vicleşuguri : neascultarea şi părerea de sine».

185. E bine deci ca cei ce ajung prin ispita celui rău în vreo întinare, în vreo tulburare, sau lenevire la rugăciune, să nu iasă din pricina acestora din ascultare, ci să înţeleagă că acestea li se întîmplă din iconomia dumnezeiască, pentru a-i conduce la cea mai adîncă smerenie.

186. Se mai întîmplă şi faptul acesta : Respingînd cineva ispita unui demon, i se arată acelaşi, sau altul în chipul unui înger, ajutîndu-l, chipurile, să-l respingă pe acela. Dar îndată prin această nouă înfăţişare, îl amăgeşte cu păcatul părerii de sine.

le-au semănat gîndul că sînt întăriţi acuma pentru liniştire (pentru sihăstrie), sau pentru lupta desăvîrşită şi prin ea pot ajunge la nepătimire. Şi amăgiţi astfel şi ieşind din port la largul mării, apoi prinzîndu-i furtuna şi neavînd cîrmaci, s-au primejduit jalnic de această mare murdară şi sărată.

53) E de trebuinţă ca marea să se turbure şi să se înfurie în chip sălbatic, ca prin aceasta să arunce iarăşi pe pămînt conţinutul ei şi tot gunoiul şi iarba pe care le-au adus în ea rîurile patimilor [187].

54) Cel ce uneori ascultă, alteori nu ascultă de părinte, este asemenea celui care uneori pune în ochi leacuri, alteori var nestins. Căci «unul zidind, iar altul dărîmînd, care altul va fi folosul, decît osteneala?» (Eccl. 22, 28).

55) Nu te lăsa amăgit, o, fiule ascultător al Domnului, de duhul închipuirii de sine şi spune păcatele tale învăţătorului tău, ca şi cînd le-ar spune altă persoană. Căci nu te poţi izbăvi de ruşine, fără ruşine [188]. Dracii au adesea obiceiuri să ne convingă fie să nu ne mărturisim, fie să defăimăm pe alţii ca vinovaţi de păcatul nostru.

56) Dezgoleşte-ţi, dezgoleşte-ţi rana în faţa doftorului şi nu te ruşina. «A mea e buba, părinte, a mea e

187. Călugărul ieşit din portul neprimejdios al ascultării în obşte, cu patimi nedeplin tocite, acestea sînt stîrnite în singurătate. Dar prin aceasta el va vedea că e bine să revină în portul neprimejdios al obştii.

188. Trebuie să-ţi mărturiseşti păcatele, fără a te cruţa, aşa cum nu te-ar cruţa, dacă ţi le-ar dezvălui altcineva. Desigur, spunîndu-le tu însuţi, vei trece prin clipe de mare ruşine. Dar nu poţi scăpa de ruşine, dacă nu treci prin ruşine. Cu ruşinea pe care o suferi loveşti păcatele care-ţi produc ruşinea şi înlături pricina ruşinii. Ruşinea mărturisirii este trecătoare, dar ruşinea obiectivă a rămînerii în păcatul nemărturisit e durabilă şi se adînceşte mereu.

rana. Din nepăsarea mea s-a pricinuit, şi nu din a altuia. Nimeni altul nu e pricinuitorul ei : nici om, nici duh, nici trup, nici altceva, ci negrija mea !» Fă-te la mărturisire şi cu purtarea şi cu chipul şi cu gîndul, ca un osîndit, plecîndu-te spre pămînt şi dacă se poate udînd cu lacrimi picioarele doftorului şi judecătorului ca ale lui Hristos.

57) Dacă toate atîrnă de obişnuinţă şi îi urmează ei, cu mult mai mult, fără îndoială, cele bune, care au ca împreună-lucrător pe Dumnezeu. Nu te vei osteni mulţi ani, fiule, să afli în tine fericita odihnă [189], de te vei preda de la început ocărilor, cu tot sufletul.

58) Nu socoti lucru nevrednic de tine a-ţi face mărturisirea în chip smerit ca înaintea lui Dumnezeu, înaintea ajutătorului tău [190]. Căci am văzut osîndiţi înmuind printr-o înfăţişare prea întristată şi printr-o mărturisire adîncă aspirmea judecătorului şi preschimbînd mînia lui în înduioşare. De aceea şi Ioan Înaintemergătorul cerea de la cei ce se rugau mărturisirea înaintea botezului, neavînd el însuşi nevoie de aceasta, ci prilejuind prin ea mîntuirea lor.

---

189. Odihna de patimi. La ea se ajunge uşor biruindu-ţi mîndria şi pornirile spre plăcere prin ascultare. În ascultare e o mare tărie, e izvorul tăriei pentru biruirea tuturor patimilor.

190. Duhovnicul ţi-a fost dat ca ajutător în cele bune. Dumnezeu a ţinut seama de nivelul nostru omenesc şi ne-a dat un ajutător apropiat nouă. S-ar putea socoti duhovnicul (şi preotul) în acest sens şi un ajutor de care se foloseşte Dumnezeu pentru folosul nostru. Aşa cum Dumnezeu nu botează singur, ci i-a trimis pe apostoli şi pe urmaşii lor să boteze, ca să ne dea siguranţa că sîntem botezaţi, aşa nu primeşte mărturisirea noastră fără mijlocirea unui om văzut, ci-l foloseşte pe acesta ca ajutor văzut, pe măsura noastră. El dă putere pătrunzătoare cuvîntului omenesc al duhovnicului, căci Fiul lui Dumnezeu însuşi S-a folosit de cuvînt omenesc care răsuna în urechile ascultătorilor, dîndu-i tărie dumnezeiască, făcindu-l mijloc al puterii dumnezeieşti. Căci cuvîntul creşte din Cuvîntul.

59) Să nu ne speriem dacă sîntem războiţi şi după mărturisire. Căci e mai bine să ne luptăm cu gîndurile decît cu mîndria [191].

60) Nu alerga după cele din povestirile sihaştrilor şi ale părinţilor pustnici şi nici nu te înălţa spre ele [192]. Căci tu înaintezi cu oştirea întîiului mucenic (Ştefan).

61) Nu ieşi din locul de luptă nici cînd cazi [193]. Căci cu mult mai mult avem atunci nevoie de doftor [194]. Dacă şi-a poticnit piciorul de o piatră cel ce avea ajutor, cel lipsit de ajutor nu se va poticni numai, ci va şi muri.

62) Cînd cădem, îndată dracii venind lîngă noi iau şi ne înfăţişează ca pricină binecuvîntată, sau mai bine-zis nebinecuvîntată, liniştea. Scopul vrăjmaşilor noştri e să adauge la căderea noastră în chipul acesta, o nouă rană.

63) Cînd un doftor îşi mărturiseşte neputinţa, e nevoie să mergem la altul. Căci rar sînt cei ce se tămăduiesc fără doftor.

64) Cine e deci cel ce socoteşte că ni se poate împotrivi cînd spunem că, dacă orice corabie ce are un

191. Dacă n-am fi războiţi de gînduri ispititoare, după mărturisire, ne-am mîndri, ca unii ce nu mai sîntem supuşi ispitelor şi în acest caz, ar trebui să luptăm împotriva mîndriei şi lupta cu ea ar fi mult mai grea.

192. «Nu te înălţa spre acele povestiri» încercînd să imiţi cele istorisite în ele, sau socotind că ai şi tu ceva din cele spuse în ele.

193. A marelui Vasile (*Despre stăruinţa monahilor,* cap. XXI): «Precum mădularele trupului legate prin legătura firii n-ar putea să se rupă de trup, sau, dacă s-ar rupe vreunul, ar deveni mort, aşa cel ce se nevoieşte unit cu frăţimea, nu s-ar putea tăia de cei cu care s-a însoţit, sau făcînd aceasta, va fi mort cu sufletul şi lipsit de ajutorul părintelui, nesocotind grija lui faţă de el. Unul ca acesta trebuie osîndit ca pricină de sminteală multora... Căci sufletul odată obişnuit să se răzvrătească, se umple de multă neînfrînare».

194. În locul de luptă sau în obşte, se află şi doftorul, ca într-un spital. Deci nu ieşi din acel loc. Pentru că în acest caz te lipseşti şi de doftor.

cîrmaci încercat poate ajunge în primejdie de înecare, fără cîrmaci se va pierde în chip sigur ? [195].

65) Din ascultare se naşte smerenia, din smerenie, nepătimirea, dacă «întru smerenia noastră Şi-a adus aminte de noi Domnul şi ne-a izbăvit pe noi de vrăjmaşii noştri» (Ps. 135, 23). Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naşte nepătimirea, prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvîrşeşte pe maică, precum Maria, Adunarea [196].

66) Bolnavii care, după îngrijirea din partea unui doftor şi după folosul avut de la el, părăsesc pe acesta alegînd pe altul înaintea tămăduirii desăvîrşite, sînt vrednici de toată osînda de la Dumnezeu.

195. Dacă orice corabie se poate îneca chiar avînd un cîrmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd un cîrmaci.

196. «Ascultarea e începutul smereniei. Căci cel ce nu s-a cunoscut că este cu lipsă în virtuţi, nu poate sta sub mîna altuia. Iar cunoaşterea de sine adunîndu-şi sufletul îl duce la ascultare, iar ascultarea stăpînită de frica lui Dumnezeu naşte iubirea şi smerenia. Iar smerenia desăvîrşită izgoneşte închipuirea de sine. Iar cel ce s-a curăţit de aceasta şi de celelalte, se face casă a nepătimirii, precum se vede».

Alta : «Începutul şi sfîrşitul este ascultarea cu smerenie. Iar fiica ei, nepătimirea, se face desăvîrşitoarea maicii şi pricinuieşte smerenia desăvîrşită».

Alta : «Cel smerit şi ascultător nu slujeşte patimii închipuirii de sine. Iar cel nerobit patimilor se face cunoscut numaidecît ca nepătimaş. Iar nepătimaşul este întreg dulce şi blînd, aşa încît ascultarea naşte nepătimirea prin mijlocirea smereniei». În ed. Veniamin Costache mai este şi scolia următoare a lui Fotie : «Căci smerenia naşte nepătimirea, precum Moise legea. Părintele a asemănat aceste trei virtuţi, adică ascultarea, smerenia şi nepătimirea, cu trei feţe : cu Moise, cu Adunarea şi cu Maria. Şi de aceea ni se pare că — precum acolo, după ce ludeii au trecut Marea Roşie, vrînd să cînte cîntare de biruinţă lui Dumnezeu, aveau ca născător şi făcător al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind şi ea dintre cei din obşte şi nu începătură — aşa şi aici zice : În faţa lui Moise se cade a vedea ascultarea, în faţa Adunării smerenia, iar a Mariei nepătimirea».

67) Nu fugi de mîinile celui ce te-a adus la Domnul. Că nu te vei ruşina în toată viaţa ta de altcineva ca de acela [197].

68) Nu e fără primejdie pentru un ostaş neîncercat să se despartă de mulţimea ostaşilor ca să se lupte de unul singur [198]. Şi nu e fără primejdie pentru călugăr să pornească pe calea liniştirii înainte de multă cercare şi nevoinţă în lupta cu patimile sufleteşti. Cel dintîi se primejduieşte trupeşte, al doilea, sufleteşte. «Mai buni sînt, zice Scriptura, doi decît unul» (Eccl. 14, 19). Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele său împotriva gîndurilor care pun stăpînire pe el înainte de a băga de seamă [199].

69) Cel ce lipseşte pe orb de călăuză, turma de păstor, pe cel ce rătăceşte de povăţuitor, pe prunc de tatăl său, pe bolnav de doftor, corabia de cîrmaci, priciuieşte tuturor primejdii, iar cel ce încearcă să se lupte fără ajutor cu duhurile, e omorît de acelea.

70) Cei ce vin în spital, să-şi facă de la început cunoscute suferinţele lor. Iar cei ce vin la ascultare, să arate smerenia ce li se cuvine. Celor dintîi, uşurarea suferinţelor, iar celor de al doilea, adausul cunoştinţei de sine li se va arăta, mai mult decît oricare altul, ca un semn neînşelător al însănătoşirii lor.

71) Să-ţi fie conştiinţa oglinda supunerii tale şi-ţi va fi de ajuns [200].

---

197. Recunoştinţa faţă de acela te va ajuta, mai mult decît orice altceva, să nu te prăvăleşti şi să nu stărui în păcate.

198. E o continuă pledoarie pentru stăruirea începătorilor în viaţa de obşte.

199. «πρὸς τας προλήφεις». Sînt gînduri sau ispite cu care ne pomenim în minte, pînă nu băgăm de seamă. Dar sînt şi «pre-judecăţi», idei luate de-a gata înainte de a le judeca.

200. «Priveşte-te pe tine însuţi, zice, în conştiinţă, ca în oglindă şi cercetează gîndurile tale. Şi dacă conştiinţa nu te învinovăţeşte în ceva, ci-ţi dă mărturie despre ascultarea ta fără alegere, nu căuta încredinţare

72) Cei ce se supun, în viaţa lor de liniştire, părintelui lor [201] au numai pe draci lucrători împotriva lor, dar cei ce se află în obşte luptă deodată şi cu dracii şi cu oamenii. Cei dintîi păzesc mai cu de-amănuntul poruncile lui Dumnezeu prin necontenita privire a învăţătorului. Cei de al doilea, adeseori prin lipsa învăţătorului le calcă puţin pe acestea. Dar de se vor face sîrguincioşi şi iubitori de osteneală prin răbdarea poticnelilor şi a mustrărilor, vor umple lipsa cu prisosinţă şi vor dobîndi cununi îndoite.

73) Să ne păzim pe noi luînd seama la noi cu toată străjuirea. Căci portul plin de corăbii uşor le poate sfărîma pe acestea ; mai ales pe cele roase în ascuns de mînie, ca de un vierme [202].

74) Să ne deprindem cu tăcerea cea mai deplină şi cu neştiinţa faţă de întîistătător. Căci bărbatul tăcut este fiul înţelepciunii, cîştigînd totdeauna multă cunoştinţă [203]. Am văzut pe unul din cei de sub ascultare răpind povestirea din gura întîistătătorului şi dez-

---

mai mare». Conştiinţa e oglinda ta lăuntrică, în care te vezi aşa cum eşti. Alţi oameni îţi pot spune lucruri bune despre tine ; dar ei nu ne cunosc aşa de bine, cum ne cunoaştem noi înşine, privindu-ne în conştiinţa noastră. Sau ne amăgesc, lăudîndu-ne din cine ştie ce interese. Conştiinţa e o oglindă de o negrăită fineţe, limpezime şi sinceritate. Niciodată nu ajunge viaţa noastră să nu mai arate nici o pată în oglinda conştiinţei noastre. De aceea, ea îndeamnă neîncetat şi pe sfinţi la pocăinţă.

201. Chiar şi cei ce au intrat într-o viaţă de liniştire (isihie, sihăstrie *n. tr.*), trebuie să aibă un părinte duhovnicesc, ca model şi sfătuitor.

202. E o primejdie şi într-o obşte mare, de a se sfărîma prin ciocniri vieţuitorii din ea. Aceasta se întîmplă mai ales cînd sînt slăbiţi pe dinăuntru de viermele mîniei. E nevoie de multă linişte şi în portul unei vieţi de obşte. E nevoie de stăpînire de sine şi de răbdare din partea tuturor ca să nu se ciocnească corabia şi să se sfarme.

203. Un alt paradox : Să ne arătăm tăcuţi şi fără ştiinţă în faţa întîistătătorului. Dar atunci, dovedim şi dobîndim cea mai multă cunoştinţă. Căci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, înseamnă mai atent în sine tot ce observă şi află.

nădăjduit de supunerea lui. Şi l-am văzut agonisind din aceasta, nu smerenie, ci mîndrie.

75) Să veghem cu toată vegherea, să luăm aminte cu grijă şi să ţinem seama cu trezvie, cînd şi cum trebuie să dăm întîietate slujirii şi nu rugăciunii. Căci nu trebuie să se întîmple aceasta întotdeauna. Ia aminte la tine însuţi cînd te afli cu fraţii şi nu te grăbi să te arăţi nicidecum mai drept ca ei în ceva. Căci vei săvîrşi atunci două rele: pe aceia îi vei răni prin sîrguinţa ta cu chip mincinos, iar ţie îţi vei pricinui mîndrie prin purtarea ta.

76) Fii sîrguincios cu sufletul, nearătînd-o aceasta nicidecum prin trup: nici prin înfăţişare, nici prin vreun cuvînt deschis, nici prin vreun cuvînt cu subînţeles. Fă aşa, dacă ai încetat să disprețuieşti pe aproapele. Iar dacă eşti aplecat spre aceasta, fă-te fraţilor tăi asemenea şi nu neasemenea prin închipuirea de sine [204].

77) Am văzut un ucenic neîncercat fălindu-se în faţa altora cu isprăvile învăţătorului său. Dar socotind să-şi cîştige sie-şi slavă din roada altuia, şi-a primit mai degrabă necinste. Căci toţi au zis către el: «Dar cum a odrăslit un pom bun, o ramură neroditoare?»

78) Să nu ne socotim răbdători atunci cînd răbdăm cu bărbăţie batjocorirea din partea părintelui nostru, ci cînd sîntem disprețuiţi şi răniţi de orice alt om.

204. «Vorbeşte de cei ce-şi fac ascultarea în obşte. Dacă, zice, nu eşti pornit să disprețuieşti şi să nesocoteşti pe alţii, lucrează virtutea în ea însăşi şi în mintea ta, nearătînd-o nici prin cuvînt deschis, nici prin cuvînt cu înţeles (prin aluzie). Iar dacă eşti aplecat spre osîndire, să nu ai nici în sufletul tău o lucrare mai mare decît a celorlalţi; ci fii asemenea lor în toate. Iar lucrare a sufletului numeşte rugăciunea neîncetată şi plînsul şi cele asemenea. Deci dacă, zice, prin acestea cazi în închipuirea de sine, lasă-le pe acestea şi fă-te fraţilor tăi asemenea. Căci urmînd altora, cîştigi smerenia».

Căci pe părintele îl suportăm avînd rușine de el și fiind îndatorați la aceasta.

79) Bea cu inima bună, ca pe o apă a vieții, batjocorirea din partea oricărui om care voiește să te adape cu apa care te curăță de neînfrînare. Căci atunci va răsări curăția adîncă în sufletul tău și lumina lui Dumnezeu nu va mai lipsi din inima ta.

80) Nimeni să nu se fălească în cugetul său văzînd adunarea frăției odihnindu-se sub el [205]. Căci tîlharii stau împrejur.

81) Amintindu-ți, amintește-ți de cel ce a zis: «Cînd veți face toate cele poruncite, ziceți că slugi netrebnice sîntem, că ceea ce eram datori să facem, am făcut» (Lc. 17, 10). Iar judecata ostenelilor o vom cunoaște în vremea ieșirii (morții).

82) Chinovia (mînăstirea de obște) este cer pămîntesc [206]. Drept aceea, precum îngerii liturghisesc Domnului, așa să facem să se simtă inima noastră. Uneori cei ce se află în cerul acesta se simt cu inima ca de piatră. Alteori iarăși sînt mîngîiați de umilință. Aceasta, pentru ca să scape și de închipuirea de sine, dar să se și mîngîie în osteneli prin lacrimi [207].

83) Un foc mic înmoaie ceară multă. Și o mică necinstire ce vine adesori înmoaie, îndulcește și alungă dintr-odată toată sălbătăcia, nesimțirea și împietrirea.

84) Am văzut odată doi inși șezînd ascunși și luînd seama și ascultînd la suspinele și ostenelile celor ce

205. Odihnindu-se de patimi și de tulburări.

206. Pentru că și călugării sînt ca niște îngeri în trup: lipsiți de patimi și în afară de orice egoism, privind cu mintea numai la Dumnezeu, de la Care au totul.

207. Sînt lacrimi de iubire față de Dumnezeu, care mîngîie inima obosită de nevoințe. Dar ca să nu se mîndrească, le vine după aceea și o uscăciune, de parcă ar fi împietriți.

se nevoiau. Dar unul, ca să le rîvnească ; iar celălalt, ca la vreme potrivită, să le dea pe faţă cu ocară, şi pe lucrătorul lui Dumnezeu să-l oprească din buna lui lucrare.

85) Nu fi un tăcut fără rost, pricinuind altora turburare şi amărăciune ; nici molîu în vieţuire şi în păşire, cînd ţi se porunceşte să te sîrguieşti [208]. Iar de nu, te-ai făcut mai rău decît cei furioşi şi pricinuitori de turburare.

86) Am văzut adeseori, precum zice Iov (Iov 16, 2), suflete suferind pentru purtarea lor molîie, iar altele din pricina destoiniciei lor şi m-am minunat cît de felurită e răutatea [209].

208. «Părintele mustră tăcerea fără judecată, şi îndreaptă vieţuirea cea trîndavă. Cea dintîi e semn al neatenţiei, mai ales cînd cineva se află în mulţime. Iar a doua face pe cel ce o are greu de mişcat la osteneli duhovniceşti şi la lucrările grele. Căci socotesc unii că prin nevorbirea lor dau dovadă că se află pe o treaptă deosebită. Dar nu au o treaptă deosebită de cea a ascultătorilor, dacă sînt adevăraţi ascultători. Iar cele contrare acestora arată trezvia minţii şi iubirea faţă de alţii».

209. Ed. 1970 : «Avînd cineva o purtare molîe din fire, sau fiind întreprinzător în ceva din cele trupeşti, celor mulţi nu le pare aşa. Ci boala din fire e socotită şi numită o calitate a sufletului şi o virtute. Iar cel molîu e lăudat ca blînd şi smerit ; şi cel ce se agită fără rînduială, ca sîrguincios şi ager şi e admirat de cei ce nu ştiu să judece. Iar el bucurîndu-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci ţinînd seama de judecata greşită a celor mulţi, a pătimit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost copleşit de durere. De aceea şi părintele vorbeşte de multe feluri ale răutăţii». Tăcerea fără rost este în fond pricinuită de o lene a minţii, sau e semnul tîmpeniei, pe cînd tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minţii, prin care surprinde tainele cele mai adînci ale existenţei. În tăcerea aceasta mintea omenească se întîlneşte cu lucrarea intensă a Sfîntului Duh, Care îi comunică taine mai presus de cuvînt. O astfel de tăcere este semnul unei intense lucrări a persoanei, deci şi a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gîndire.

87) Cel de la mijloc nu poate cîştiga din cîntare, cît poate din rugăciune [210]. Căci risipirea în cîntare aduce neorînduială în suflet.

88) Luptă-te neîncetat cu cugetarea, adunînd-o din împrăştierea ei, spre tine însuţi. Dumnezeu nu cere celor ascultători o rugăciune neîmprăştiată [211]. De aceea nu te descuraja cînd eşti furat (de vreun gînd în rugăciune), ci încurajează-te adunîndu-ţi mintea de fiecare dată, căci numai îngerul nu e furat.

89) Cel ce s-a convins pe sine în chip tainic să nu iasă din locul de luptă pînă la ultima răsuflare, chiar de ar avea de suportat mii de morţi ale trupului şi sufletului [212], nu va cădea uşor în nici una din acestea. Dar îndoiala inimii şi neîncrederea în locuri [213], obişnuieşte să pricinuiască pururea poticneli şi primejdii.

90) Cei ce se mută dintr-un loc în altul cu uşurinţă sînt cu totul necercaţi. Căci nimic nu pricinuieşte atît de mut nerodirea ca nerăbdarea [214].

91) Dacă ai intrat într-un spital necunoscut şi ai întîlnit un doftor, fii ca un trecător şi ca unul care

---

210. Cel din treapta a doua duhovnicească, care urmează după curăţirea de patimi şi constă în contemplarea lui Dumnezeu în făpturi. Acesta trebuie să treacă de la cîntare, la rugăciune.

211. Nu trebuie să aşteptăm să ne rugăm numai cînd avem mintea adunată. Ci să luptăm să adunăm mintea prin rugăciune.

212. «Moartea sufletului e păcatul. Chiar de ar păcătui în multe privinţe, zice, să se pocăiască iarăşi şi niciodată să nu se retragă din mînăstire. De aceea a spus mai înainte că chiar de ar cădea, să nu iasă din locul de luptă». Căci de va rămîne în mînăstire căderile în păcat nu vor fi aşa de grele.

213. «Hotărîrea neîndoelnică pricinueşte stăruinţa în locuri şi în obştii, iar îndoiala lucrează necredinţa şi căderea şi strămutările atît ale păstorilor cît şi ale turmelor».

214. «Precum pasărea cînd se desparte de ouăle sale, le face pe acestea sterpe, aşa şi călugărul care se strămută din loc în loc». Şi acesta îşi face sufletul sterp.

cauți să cunoști, fără să fii băgat de seamă, meșteșugul tuturor celor de acolo [215]. Iar dacă simți vreun folos de la doftori și de la felcer în boalele tale, și mai ales în umflătura sufletului, pentru care te cauți [216], rămîi acolo și te vinde pe aurul smereniei, prin zapisul ascultării și prin contractul slujirii, întărit cu mărturiile îngerilor.

92) Rupe odată cu acestea zapisul voii tale. Căci umblînd din loc în loc, ai pierdut prețul cu care te-a răscumpărat Hristos [217].

93) Locul acesta să-ți fie ție mormînt înainte de mormînt. Și nimenea nu iese din mormînt înainte de învierea cea de obște. Iar de au ieșit unii, ia seama că mai înainte au murit. Să rugăm pe Domnul să nu pătimim și noi aceasta.

94) Cînd cei mai trîndavi simt că poruncile sînt grele, încearcă să dea întîietate rugăciunii. Iar cînd le sînt mai ușoare, fug de rugăciune ca de foc [218].

95) Este cîte unul care, împlinind vreo slujire, o părăsește cînd i se cere aceasta pentru odihna (mîngîierea) vreunui frate; și este cîte unul care o părăsește din trîndăvie. Și este iarăși cîte unul care nu o

---

215. «Dacă mergi, zice, la vreun doftor și în vreun spital necunoscut, despre care n-ai aflat nimic nici din experiență, nici din auzire, află mai întîi știința lui și apoi descoperă-i boala. Pe urmă arată lui și ascultare duhovnicească, urmînd poruncilor lui și avînd ca martore cetele îngerești».

216. «Adică se smerește cugetul tău și umflătura sufletului și fața sufletului se coboară. Căci aceasta e ceea ce se caută».

217. Ți-ai pierdut valoarea, pe care a întipărit-o în tine Hristos, ușor sau cu ușurătate.

218. Leneșii caută totdeauna ce e mai ușor. De fapt trecerea de la poruncile ascultării la rugăciune, sau invers, cînd una din ele li se pare mai ușoară, e numai un pretext pentru a scăpa de una, dar a nu o face nici pe cealaltă. Cine are rîvnă le împlinește pe amîndouă.

Scolia din P.G.: «De-ți stă mîna la fapte, limba să cînte și mintea să se roage. Căci Dumnezeu cere de la noi să-L pomenim pururea».

părăsește, din slavă deșartă. Dar este și cîte unul care nu o părăsește, din rîvna sufletului [219].

96) De te-ai prins prin tocmeli (prin făgăduieli) și-ți vezi ochiul sufletului nesporind, nu te feri de despărțire ; dar cel cercat este cercat oriunde și tot așa și cel dimpotrivă [220].

97) Defăimările cele lumești pricinuiesc multe despărțiri, iar lăcomiile pîntecelui satisfăcute în tovărășii dau naștere la toate căderile și călcările de lege.

98) Dacă vei stăpîni această stăpînă, orice loc îți va pricinui nepătimire ; dar de te va stăpîni ea, oriunde te vei primejdui, în afară de mormînt [221].

99) Domnul luminează ochii orbi ai celor ascultători prin virtuțile povățuitorului, iar prin lipsa lor, îi întunecă. Dar urîtorul de bine (diavolul) face dimpotrivă.

---

219. «Cel ce-și părăsește lucrul său pentru a odihni pe frate, arată *iubire și smerenie*». Ed. 1970 adaogă în plus : «Dar cel ce nu-l părăsește, din rîvnă, cînd i se cere de către cineva, nu s-a descurajat în lucrul lui, ci se ocupă cu el din rîvnă. Amîndoi aceștia sînt vrednici de laudă. Dar cei *din mijloc sînt vrednici de mustrare*».

220. «Dacă te-ai îndatorat, zice, să viețuiești împreună cu turma sau cu alții, dar vezi că împreuna-viețuire este nefolositoare, desparte-te. Căci este mai bine să-ți calci cuvîntul decît să fii fără rod de prunci (sufletești) și cu pagubă pentru suflet. Dar dacă ești cercat, rămîi în împreuna-viețuire, căci poate vei îmbunătăți pe cei împreună cu tine prin cuvînt și faptă».

221. «Stăpîna» de care vorbește aci e lăcomia pîntecelui. Ed. 1970 : «Adică, atît cît trăiești, sau înainte de a muri, pretutindeni te vei primejdui». P.G., dă o scolie din Ioan Carpatiul : «M-aș minuna dacă cineva săturîndu-se de mîncări ar putea să dobîndească nepătimirea. Iar nepătimire numesc nu reținerea de la un păcat cu fapta (căci aceasta se numește înfrînare), ci pe cea care smulge cu rădăcină cu tot din cugetare gîndurile pătimașe, care se numește și curăția inimii». În ed. Veniamin Costache este o scolie în plus : «Nepătimirea este plata înfrînării. Și ea naște dreapta socoteală».

100) Chip al celei mai bune supuneri să ne fie, o, prieteni, aşa zisul argint viu. Căci el coborîndu-se de-desubtul tuturor, rămîne curat de orice întinăciune. Cei ce se sîrguiesc, să ia aminte cu atît mai mult la ei înşişi, ca nu cumva, judecînd pe cei leneşi, să fie osîndiţi mai mult decît aceia [222]. Socotesc că Lot de aceea s-a îndreptăţit, că aflîndu-se în mijlocul acestora, nu i-a osîndit niciodată.

101) Să păzim liniştea şi neturburarea în toate, dar mai mult în cîntări. Căci scopul dracilor este să alunge rugăciunea prin turburări.

102) Slujitor este cel ce cu trupul stă în faţa oamenilor, dar cu mintea bate prin rugăciune în poarta cerurilor [223].

103) Înjurăturile, ocările şi cele ca acestea pricinuiesc în sufletul ascultătorilor o amărăciune asemănătoare pelinului ; iar laudele, cinstirile şi faima bună, nasc o dulceaţă asemenea mierei, în cei iubitori de dulci împătimiri. Să luăm seama deci la firea ambelor

---

222. P.G. din Singlitica : «E primejdios să purceadă cineva să înveţe dacă nu s-a silit pe sine mai întîi să ajungă la ceea ce învaţă, prin făptuire. Căci precum avînd cineva o casă putredă îi vatămă pe străinii primiţi, prin căderea ei, tot aşa şi aceştia, dacă nu s-au zidit mai înainte pe ei înşişi în chip sigur, îi va pierde împreună cu ei şi pe cei ce vin la ei. Căci prin cuvinte îi cheamă la mîntuire, iar prin felul lor de viaţă mai degrabă păgubeşte pe nevoitori». Cei ce se sîrguiesc sînt mai ispitiţi să judece pe cei leneşi. De aceea trebuie să ia aminte la ei înşişi mai mult decît aceia. Căci judecîndu-i, vor fi mai osîndiţi ca aceia, pentru că mîndria e un păcat mai greu decît nesîrguinţa.

223. Avem aci o bună lămurire a legăturii între slujirea «orizontală», a oamenilor şi legătura «verticală» cu Dumnezeu. P.G. : «Lucrul diaconului îl face cel ce-şi unge (pregăteşte) mintea pentru sfinţitele nevoinţe şi alungă de la sine gîndurile pătimaşe. Al preotului, cel ce luminează spre cunoaşterea făpturii şi alungă cunoştinţa cu nume mincinos. Iar al episcopului, cel ce desăvîrşeşte prin Sfîntul Mir cunoştinţa Sfintei şi Închinatei Treimi». Sînt cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc : treapta nevoinţelor pentru curăţirea de patimi şi dobîndirea virtuţilor, treapta contemplării lui Dumnezeu în lume, şi treapta unirii nemijlocite cu Dumnezeu.

feluri. Cele dintîi obişnuiesc să curăţească toate întinăciunile din lăuntru ; cele de al doilea fac să crească puroiul [224].

104) Trebuie să credem fără grijă celor ce au primit în Domnul grija de noi, chiar dacă unele din cele poruncite de ei ne par protivnice mîntuirii noastre. Căci mai ales atunci se probează credinţa noastră în ei, ca într-un cuptor al smereniei. Şi acesta este semnul celei mai adevărate credinţe, că privind cele ce se fac protivnic celor nădăjduite, ne supunem fără nici o îndoială celor ce ne poruncesc.

105) Din ascultare se naşte smerenia, cum am apucat să spunem şi mai înainte. Din smerenie, dreapta socoteală, precum a arătat prea frumos şi prea înalt şi marele Casian în «Cuvîntul său despre dreapta socoteală» [225]. Din dreapta socoteală, pătrunderea, iar din aceasta, vederea înainte [226]. Şi oare cine nu va alerga pe acest drum bun al ascultării, văzînd înaintea lui bunătăţile ce i se pregătesc ? Despre acest mare dar a spus bunul psalmist : «Gătit-ai întru bunătatea Ta săracului ascultător, Dumnezeule, venirea Ta în inima lui» (Ps. 67, 11).

106) Să nu uiţi în toată viaţa ta de acel mare nevoitor care nu a auzit în toţi cei optsprezece ani cu urechile din afară de la povăţuitorul său urarea : «O, de te-ai mîntui» ; dar cu urechile dragostei nu auzea de la Domnul numai urarea : «O, de te-ai mîntui» (căci

224. Orice patimă rea e dulce. Ea produce o «dulce împătimire». Orice patimă folositoare e grea, sau dureroasă sau «rea» (*χακοπάθεια*). Laudele nutresc «dulcea împătimire», care are ca rezultat veninul mîndriei, al unei patimi rele. Mai bun e pelinul curăţitor al ocărilor, decît dulceaţa mieroasă a laudelor, care umple sufletul de veninul mîndriei.

225. Filoc. Rom. I, p. 124 : «*Cuvînt despre darul deosebirii*».

226. Ed. 1970 : «Trebuie de ştiut că aci nu vorbeşte despre mai înainte-vedera proorocească, ci despre mai înainte-vederea relelor ce vin dintr-o anumită cauză, pentru a le ocoli».

aceasta arată o dorinţă, nu ceva sigur), ci : «Te-ai mîntuit», ceea ce arată ceva hotărît şi sigur [227].

107) Se înşeală pe ei înşişi acei ascultători care simţind pe povăţuitor că se înconvoaie şi se apleacă uşor spre dorinţele lor, îi cer ascultări după voia lor. Căci primindu-le pe acestea, să ştie în chip neîndoielnic că au căzut de la cununa mărturisirii (muceniciei). Pentru că ascultarea este înstrăinarea celui ce o împlineşte, de făţărnicie şi de dorinţele sale.

108) Unul primeşte porunca şi simţind că cel ce a poruncit nu are plăcere de împlinirea ei, nu o împlineşte. Iar altul simţind aceasta, o împlineşte fără şovăială. E de întrebat cine a lucrat în chip mai evlavios ? [228]

109) Este cu neputinţă ca diavolul să se împotrivească voii sale. Să te încredinţeze despre aceasta cei ce vieţuiesc în lenevire şi cei ce stăruie într-o sihăstrie sau într-o mînăstire de obşte.

---

227. «Mie-mi pare că face aluzie la un ascultător pe care adresatul îl cunoaşte din experienţă. De aceea îi spune ca unuia pe care-l cunoştea : «Să nu uiţi de cutare». Acesta deci slujind mulţi ani părintelui său care era bolnav şi zăcea tot timpul în pat, niciodată nu a auzit de la el, pentru cele ce le făcea în chip de dorire şi de rugăciune : «O, de te-ai mîntui !». Dar Dumnezeu îl încredinţa în fiecare zi, pentru ascultarea lui, spunîndu-i : «Iată, te-ai mîntuit». Deci pentru ascultarea lui, deşi nu a auzit de la povăţuitorul său o dorire sau o rugăciune, a primit încredinţare de la Dumnezeu. Pe cît îl umilea povăţuitorul, pe atît îl încredinţa Dumnezeu. Aceasta e luată din Gherontic».

228. Se dă şi pilda lui Avraam, care ar fi împlinit porunca lui Dumnezeu cu privire la jertfirea lui Isaac, dacă nu l-ar fi oprit Dumnezeu. «Vorbeşte de doi care au primit porunca. Dintre ei, unul neavînd plăcere de lucrul poruncit, care ducea la un scop contrar, a ocolit împlinirea lui. Celălalt, ştiind şi el aceasta, a ascultat. Care, zice, a făcut mai bine ? Spunem că fiecare e vrednic de laudă, ţinînd seama de treapta lui. Începătorul va lucra fără îndoială mai bine ascultînd. Căci e dintre cei ce sînt încă puşi la probă. Celălalt, după ce a dovedit timp îndelungat ascultarea lui, va face mai bine să nu asculte. Va asculta mai bine neascultînd. Căci nu va mai împlini voia tatălui cea verbală, ca un sclav, ci va ghici

110) Să ne fie nouă războiul dat în noi, ca să ne depărtăm din anumite locuri, dovadă că acolo bine plăcem lui Dumnezeu [229], dacă a fi războiți e semn că luptăm [230].

DESPRE CUVIOSUL ACACHIE

111) Nu mă voi face un ascunzător nedrept și un zgîrcit neomenos, tăinuind față de voi ceea ce nu e îngăduit a tăinui. Marele Ioan Savaitul [231] mi-a povestit lucruri vrednice de auzit. Iar tu, cuvioase, cunoaşte din experienţa lui că era bărbat nepătimaş şi curat de orice cuvînt mincinos şi de orice faptă vicleană. Acesta mi-a povestit următoarele: «În mînăstirea mea din Asia (căci de acolo pornise dreptul) se afla un bătrîn foarte leneş şi neînfrînat [232]. O spun

---

ca un fiu și prieten, pe cea gîndită de acela. Căci și Iona văzînd ca prooroc că nu era voia ultimă a lui Dumnezeu să piardă pe Niniveteni, dată fiind bunătatea Lui, a amînat vestirea ei. Ceilalți însă au pornit să facă cele poruncite, neîndoindu-se de poruncă. Iar Saul, deşi era înştiinţat de voia lui Dumnezeu cu privire la Amalic, în chip voit n-a ascultat».

229. Cînd ne depărtăm cu greutate de un loc, înseamnă că acolo nu împlinim plăcerile noastre. Deci să nu ne legăm de un loc. Să ne depărtăm cu uşurinţă de orice loc, dar să împlinim voia lui Dumnezeu, nu pe a noastră. Iar părăsirea fără greutate a unui loc, trebuie să o facem numai cînd ni se porunceşte. Cînd o face călugărul de voia lui, nu e bună.

230. «Dacă cei ce luptă sînt necăjiți și necăjesc, iar dracii ne războiesc, ei încă ne necăjesc pe noi și sînt necăjiți de noi». «Și de voi necăji, zice, ei nu vor putea să stea» (Ps. 17, 39 neindetificat de noi). Și iarăși: «Cei ce mă necăjesc pe mine și vrăjmașii mei au slăbit și au căzut» (Ps. 26, 2).

231. Ioan de la Mînăstirea Sfîntul Sava de lîngă Betleem.

232. «Unii au înţeles neînfrînarea numai în legătură cu curvia şi au numit neînfrînat numai pe curvar. Dar scriitorul acesta a referit neînfrînarea la orice gînd, adică numeşte neînfrînat pe cel ce nu-şi sugrumă primul gînd rău şi nu-şi pedepseşte cum se cuvine toate pornirile neraţionale ale sufletului, ci le lasă să înainteze la faptă. Bătrînul lăsa frîu liber mîniei şi pornirii neraţionale».

aceasta nu judecînd, ci ca să mă arăt spunînd adevărul [233].

Acesta, nu știu cum a dobîndit un ucenic mai tînăr, pe nume Acachie, simplu la purtări, dar înțelept cu gîndul. Și atîtea răbda acesta de la bătrîn, cît le-ar părea poate multora de necrezut. Căci îl chinuia pe el nu numai cu ocări și cu necinstire, ci și cu lovituri în fiecare zi. Dar răbdarea lui nu era fără judecată.

Văzîndu-l eu deci pe el în fiecare zi, chinuit la culme, ca un rob cumpărat, îi ziceam : «Ce este, frate Acachie ? Cum e în ziua de azi ?» Și acela îndată îmi arăta uneori ochiul învineţit, alteori grumazul, alteori capul rănit. Dar cunoscîndu-l eu pe el lucrător al ascultării, îi spuneam : «Bine, bine, rabdă și te vei folosi».

Slujind deci bătrînului acela nouă ani, a plecat la Domnul. Îngropat fiind el în cimitirul părinților, după cinci zile, povățuitorul lui Acachie merse la un mare bătrîn din cei de acolo și-i spuse : «Părinte, a murit fratele Acachie». Dar bătrînul, cînd auzi, zise celui ce i-a spus : «Crede-mă, bătrîne, nu cred». Acela îi spuse : «Vino și vezi». Bătrînul se sculă repede și se duse cu povățuitorul la mormîntul fericitului nevoitor și strigă ca unui viu celui ce era cu adevărat viu întru adormire, și-i zise : «Frate Acachie, ai murit ?» Iar ascultătorul cel prea înțelept, arătînd ascultare și după moarte, a răspuns marelui bătrîn : «Cum ar fi cu putință, părinte, să moară un om lucrător al ascultării ?» [234]

---

233. «Spun adevărul, zice, și nu osîndesc pe om. Nu osîndind din născocire, ci arătînd mișcarea vădită a patimei și descoperind-o tuturor».

234. Cel ce se exercită în ascultare curată fără șovăială, își ascute sensibilitatea spirituală a auzirii glasului celui ce-i cere ceva atît de mult, încît nu încetează de a vibra și după moartea cu trupul. El viețuiește mai departe prin această sensibilitate. Aceasta îl pregătește și pentru învierea cu trupul. Responsabilitatea lui ascuțită îl ține viu cu duhul.

Atunci bătrînul, fostul aşa numit povăţuitor[235], umplîndu-se de frică, a căzut pe faţă în lacrimi. Şi cerînd egumenului Lavrei o chilie aproape de mormîntul lui Acachie, a vieţuit de atunci înainte acolo, spunînd pururea bătrînilor: «Am săvîrşit ucidere». Iar mie mi se pare, părinte Ioane, că însuşi acest mare Ioan este cel ce a vorbit cu mortul.

Dar sufletul lui fericit mi-a istorisit şi altceva despre altul oarecare. Dar acesta era el însuşi, cum am putut afla mai tîrziu în chip sigur.

DESPRE IOAN SAVAITUL SAU ANTIOCH

112) «Ucenicea, zicea acesta, un altul oarecare în această mînăstire din Asia (poate Siria) la un monah oarecare, blînd, blajin şi liniştit. Şi văzîndu-se cinstit şi odihnit (nesupus la osteneli mari)[236] de bătrîn, socotind că aceasta e multora spre primejdie, îl rugă să-l slobozească. Căci avea bătrînul şi alt ucenic şi de aceea nu-l necăjea mult pe acesta. Deci ieşi de la el şi se aşează, prin scrisoarea povăţuitorului, într-o mînăstire de obşte din Pont. Şi în cea dintîi noapte, în care a intrat

235. «Cu dreptate, zice, aşa numitul povăţuitor, căci nu era în realitate aşa. Pentru că povăţuitorul se grăbeşte să ridice pe cel povăţuit din cele ale lui la imitarea sa, cînd se distinge prin fapte. Dar el era mai mic decît iuţimea, iar celălalt mai mare decît mînia. Cum s-ar fi arătat deci că e povăţuitor al celui ce-l întrecea în chip minunat prin virtuţi?»

236. «Odihnit» e în ed. 1970. În P.G. e «dispreţuit» (περιφρονούμενον). Scolia din P.G. explică acest paradox: «cinstit şi dispreţuit», dar bănuind că în loc de «dispreţuit» ar putea fi «trecut cu vederea» (περιφρονούμενον). Altă scolie explică şi această alternativă: «Cei dispreţuiţi nu sînt cinstiţi. Cum e deci «cinstit şi dispreţuit», decît aşa că e cinstit după trup şi dispreţuit după suflet? Căci cel ce se îndulceşte de patimi, nu e părtaş de greaua pătimire». Adică cel nesupus ostenelilor după trup, nu e îngrijit după suflet, deci e dispreţuit.

Alta: «Adică trecut cu vederea pentru cele ce păcătuieşte şi nemustrat de povăţuitor precum se cuvine».

în această mînăstire, se văzu pe sine în somn tras de unii la socoteală şi după încheierea acelei înfricoşate socoteli, găsit cu o rămăşiţă neplătită şi deci dator cu o sută litri de aur. Deşteptîndu-se, şi-a tîlcuit vedenia aceea şi a zis: «Sărmane Antioh (căci acesta era numele lui), cu adevărat mare e rămăşiţa neplătită a datoriei noastre».

«Aşa dar, zicea, după ce petrecui în acea obşte trei ani în ascultare fără alegere, umilit şi asuprit de toţi ca un străin (căci nu era în acea mînăstire alt călugăr străin), văzui iarăşi în somn pe cineva, dîndu-mi dovadă despre plătirea a 10 litri de aur din datoria mea. Trezindu-mă, am înţeles vedenia, şi am zis: «Deabia zece? Cînd voiu plăti oare tot?» Atunci îmi zisei: «Sărmane Antioh! E nevoie de mai multă osteneală şi necinstire». Am început deci să fac pe prostul, neîncetînd însă cîtuşi de puţin slujirea. De aceea, văzîndu-mă nemilostivii părinţi în această stare şi rîvnă, mă puneau să fac toate lucrurile grele ale mînăstirii.

Stăruind în această petrecere 13 ani, văzui pe cei ce mi se arătau mai înainte, venind iarăşi şi scriindu-mi dovada desăvîrşitei scăpări de datorie. Căci cînd cei din mînăstire mă asupreau cu ceva, răbdam bărbăteşte aducîndu-mi aminte de datoria mea». Acestea mi le-a povestit, părinte Ioane, prea înţeleptul Ioan ca despre altul. De aceea şi-a şi schimbat numele său în Antioch. Dar de fapt el era cel care şi-a rupt zapisul cu bărbăţie prin răbdare.

113) Dar s-auzim la ce dar al deosebirii (al dreptei socoteli) a ajuns cuviosul acela prin răbdare. Şezînd în mînăstirea Sfîntul Sava, au venit la el trei călugări mai tineri vrînd să ucenicească la el. Primindu-i el pe aceştia, îndată i-a ospătat cu bucurie, voind să aline osteneala călătoriei lor. Dar după trei zile, le zise bătrînul: «Fraţilor, eu sînt prin fire un curvar şi nu pot să primesc pe vreunul din voi». Dar aceia nu s-au

smintit. Căci cunoşteau lucrarea bătrînului. Deci după ce, rugîndu-se mult ca să-l înduplece, n-au izbutit, s-au aruncat la picioarele lui, rugîndu-l să le rînduiască măcar unde şi cum trebuie să se aşeze.

Drept aceea s-a înduplecat bătrînul şi cunoscînd că vor primi cu smerenie şi cu ascultare sfătuirea, zise unuia : «Domnul voieşte ca tu, fiule, să şezi într-un loc liniştit cu un părinte, întru supunere». Celui de al doilea îi zise : «Mergînd, vinde voile tale şi le dă lui Dumnezeu, apoi ia crucea ta [237] şi stăruie în frăţia şi obştea fraţilor şi vei avea fără îndoială comoară în cer». Apoi zise celui de al treilea : «Ia asupra ta în chip nedespărţit cuvîntul Celui ce zice : «Cel ce va răbda pînă la sfîrşit se va mîntui» (Mt. 10, 22). Şi mergînd, să alegi, de e cu putinţă, pe cel pe care îl socoteşti că nu e altul între oameni care să lovească mai tare şi mai aspru, ca să te deprindă întru nevoinţă [238]. Şi stăruind, bea în fiecare zi batjocura şi luarea în rîs, cum ai bea mierea şi laptele. Iar fratele zise către marele Ioan : «Şi dacă acela ar petrece întru nepăsare, ce voi face ?» Iar bătrînul îi răspunse : «Chiar de l-ai vedea curvind, să nu te desparţi de el, ci zi în sinea ta : «Prietene, cu ce scop ai venit aci ?» Atunci vei vedea pierind din tine mîndria şi învîrtoşarea furioasă».

114) Să ne nevoim cu toată puterea, toţi cei ce voim să ne temem de Domnul, ca să nu dobîndim, în locul nevoinţei noastre pentru virtute, mai degrabă

237. «Cruce numeşte răbdarea necazurilor ce vin asupra cuiva. Crucea lui Hristos este înfrînarea de la orice patimă».

238. «Părintele rînduieşte fratelui supunerea fără alegere, fără vicleşug şi fără răutate». Îi cere să nu se aştepte ca necazurile ce-i vin de la povăţuitor să fie mai puţin aspre decît cele ce-i pot veni de la oameni. În acest caz nu va gîndi cu răutate despre nici un om care-l necăjeşte, ci el va socoti pe fiecare ca ajutîndu-l în nevoinţa lui de desăvîrşire. Dar şi invers : chiar dacă povăţuitorul se va purta faţă de el cu o asprime cu nimic mai mică decît a oricărui alt om, o va socoti spre folosul desăvîrşirii lui.

viclenia, răutatea, asprimea, înşelătoria, năravul cel rău şi mînia. Căci nu e de mirare că atîta cît omul e un simplu vieţuitor, sau un corăbier, sau un plugar, duşmanii împăratului nu se înarmează aşa de tare împotriva lui. Dar cînd îl vor vedea că a luat pecetea (semnul de ostaş), pavăza, sabia, arcul, şi s-a îmbrăcat în veşmîntul de ostaş [239], atunci ei scrîşnesc din dinţi împotriva lui şi se sîrguiesc în tot felul să-l răpună. De aceea să nu adormim.

115) Am văzut copii nevinovaţi şi foarte buni venind la şcoală pentru înţelepciune, învăţătură şi folos, dar neînvăţînd nimic decît numai sălbătăciune şi răutate din petrecerea acolo. Cel ce are minte, să înţeleagă. E cu neputinţă ca cei ce învaţă din tot sufletul un meşteşug să nu sporească în fiecare zi în el. Dar unii cunosc sporirea, alţii, din iconomie (spre folosul lor), nu.

116) Un zaraf bun îşi socoteşte, fără îndoială, în fiecare seară cîştigul şi pierderea zilei. Dar nu le poate cunoaşte pe acestea lămurit, dacă nu le înseamnă în fiecare ceas într-un caiet. Că socoteala din fiecare ceas o arată pe cea din fiecare zi [240].

117) Cel fără de minte, cînd e osîndit sau certat, se simte înţepat sau e ispitit să răspundă împotrivă, sau face îndată metanie celui ce îl ceartă, dar nu din sme-

---

239. «Pecete» numeşte sau botezul, sau pocăinţa, care îl curăţeşte pe acela. Iar «pavăză», fuga de lume, pregătită prin neîmpătimirea de ea; «sabie», credinţa faţă de păstor; «spadă», tăgăduirea voilor proprii; «arcul», e rugăciunea, prin care dracii sînt surpaţi; «vestmîntul ostăşesc» e «îmbrăcămintea virtuţilor».

240. «Adică zaraful bun al faptelor sale e cel ce-şi face socoteala şi se judecă în fiecare ceas şi-şi duce viaţa cu grijă. Socoteala de fiecare ceas e luarea-aminte neostenită». Ed. 1970: «Celui ce ia aminte la sine necontenit, nu i se întîmplă abateri sau furturi din pricina întunericului. Soarele Hristos, Dumnezeul nostru, păstrează toată ziua vieţii lui luminoasă».

renie, ci pentru că voieşte să oprească mustrările [241]. Tu, tăcînd cînd eşti lovit, taci şi primeşte şi pe cei ce aplică fierul roşu pe sufletul tău (îl cauterizează), sau mai bine zis pun în lumină curăţia lui. Numai după ce a isprăvit doftorul (operaţia), pune-i metanie. Căci în vremea mîniei lui, nu primeşte poate nici metanie.

118) Să luptăm în fiecare ceas împotriva tuturor patimilor, dar mai mult poate împotriva acestor două, cei ce ne aflăm în mînăstirile de obşte: împotriva neînfrînării pîntecelui şi a pornirii spre mînie. Căci acestea găsesc belşug de hrană în mulţime. Celor aflaţi în ascultare, diavolul le sădeşte pofta unor virtuţi peste putere; iar pe cei din liniştire îi îndeamnă la cele nepotrivite lor [242].

119) Cercetează mintea ascultătorilor necercaţi şi vei afla în ea o năzuinţă greşită: pofta de liniştire, de postire nemăsurată, de rugăciune neîmprăştiată, de cea mai deplină lipsă de slavă deşartă, de neuitată pomenire a morţii, de străpungere neîncetată a inimii, de desăvîrşită nemîniere, de tăcere adîncă, de curăţie covîrşitoare [243]. De aceea neavîndu-le pe acestea de la început, dintr-o bună iconomie, au sărit la ele înainte de vreme şi s-au rătăcit. Pentru că vrăjmaşul i-a amăgit să le caute pe acestea înainte de vreme, ca nu cumva, răbdînd, să le afle pe acestea la vremea lor [244].

---

241. Ed. 1970: «Metania din făţărnicie e o metanie nedemnă. Vezi cum vorbeşte de metania demnă în cele următoare, zicînd: «Iar începînd doftorul» şi cele următoare».

242. «Cei din obşte să preţuim mai mult ascultarea decît nevoinţa. Cea din urmă ne învaţă mîndria, cea dintîi smerenia».

243. «Există şi o năzuinţă neamăgitoare a acestora: cînd le săvîrşeşte cineva la vreme şi în chip cuvenit, adică pentru binele însuşi şi în simţirea lor adevărată, împlinindu-le cu de-amănuntul şi cu sfătuirea celor ce au făcut experienţa lor, ocolind în toate totdeauna plăcerea proprie ca rătăcire şi abatere».

244. Există o lege în creşterea duhovnicească. Cel neîntărit în virtuţile mai de jos nu poate urca la virtuţile cele mai de sus. Nu poţi în-

120) Amăgitorul şopteşte în cei ce se liniştesc (isihaşti) lauda grijii de străini a ascultătorilor, slujirea lor, iubirea lor de fraţi, împreuna-vieţuire, îngrijirea bolnavilor, ca să-i facă, amăgitorul, şi pe aceştia fără răbdare, ca şi pe cei de mai înainte [245].

121) Cu adevărat rari sînt cei ce se îndeletnicesc cu liniştirea cu dreaptă judecată. Sînt numai aceia care au dobîndit mîngîierea dumnezeiască a uşurării de osteneli şi a ajutorului lui Dumnezeu în nevoinţele lor [246].

122) Să deosebim ascultările ce ni se potrivesc şi să le alegem în chip cuvenit după însuşirile patimilor din noi. Ţie, celui aplecat spre lăcomia pîntecelui, să-ţi fie povăţuitor un nevoitor neîndurat în cele ale hranei şi nu mai degrabă un făcător de minuni şi gata spre primirea şi aşezarea la masă a tuturor. Iar tu, cel cu grumazul ţapăn, să ai un povăţuitor aspru şi neîngăduitor şi nu unul blînd şi de oameni iubitor [247].

---

chipui în tine o smerenie lăuntrică înainte de a te deprinde întru ascultare prin faptele din afară. Nu te poţi ruga neîncetat cînd eşti prea alipit de lucrurile lumii.

245. Aşa cum pe cei de pe treapta începătoare a ascultării, amăgitorul îi ispiteşte cu virtuţile mai înalte ale celor de pe treapta mai de sus a celor ce se liniştesc (rugăciunea neîncetată, gîndul neîncetat la moarte etc.), aşa pe cei de pe treapta liniştirii îi ispiteşte cu virtuţile făptuitoare ale celor de pe treapta mai de jos a ascultării. Prin aceasta caută să împiedece şi pe unii şi pe alţii de la sporirea lor duhovnicească adevărată. Şi unora şi altora le e de trebuinţă răbdarea pentru a se întări în virtuţile treptei în care sînt, ca să poată trece apoi la virtuţile treptei mai înalte.

246. Uşurarea de osteneli nu înseamnă ocolirea ostenelilor înainte de curăţirea de patimi prin lupta cu ele, ci izbăvirea adevărată de ele. Dar şi atunci uşurarea de osteneli o dă numai ajutorul lui Dumnezeu în lupta cu ispitele care se pot ivi. Aceştia se pot linişti pe drept cuvînt. Căci nu încep lucrarea liniştii fără socoteală, fără pregătire.

247. P.G.: «Bine este să rabzi pe lîngă un învăţător aspru pînă la sfîrşit şi să nu cauţi pe vreunul gata la pogoräminte şi la slăbirea frîului». P.G. şi ed. 1970: «E lucru primejdios şi pierzător ucenicilor să-şi aleagă un povăţuitor după voia lor. Căci aceştia conduc în prăpăstii şi în locuri

123) Să nu căutăm povăţuitori înainte ştiutori, nici înainte văzător, ci înainte de toate smeriţi cu cugetul şi potriviţi cu boalele noastre, prin vieţuirea şi aşezarea lor sufletească.

124) Să-ţi fie chip bun de ascultare, dreptul Avvachir, mai înainte pomenit, socotind pururea că te încearcă întîistătătorul şi nu vei greşi niciodată [248].

125) Cînd, certat fiind de întîistătător neîncetat, ai mai multă credinţă şi dragoste faţă de el, Duhul Sfînt S-a sălăşluit în sufletul tău în chip nevăzut şi puterea Celui Prea Înalt te-a umbrit. Dar nu te mîndri, nici nu te bucura, răbdînd bărbăteşte ocărîrile şi necinstirile. Ci mai vîrtos plîngi că ai făcut ceva vrednic de ocărîre şi i-ai turburat sufletul împotriva ta.

126) Nu te minuna de ce-ţi voiu spune. Căci îl am pe Moise ca martor. E mai puţin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, decît părintelui nostru [249]. Căci

---

de pierzare». Sfaturile acestea pot fi folosite şi de mirenii care-şi caută duhovnic, sau de duhovnici, în raporturile lor cu fiii lor duhovniceşti.

248. «Scolia lui Isidor Pelusiotul: «Nevoinţa, o iubitule, este urmarea şi vasul tuturor poruncilor lui Hristos; ea te face nemînios, neîngîmfat, nefălos, neiubitor de arginţi, neiubitor de sine, iubitor de supunerea care slujeşte fiecăruia, de înstrăinarea generală de trup, te face casă a Duhului singur. Ea are limba mulţumitoare, folosită spre rugăciune, nemişcată spre cîrtire; ascultă, făcîndu-le toate cu încuviinţarea povăţuitorului, pe care timpul şi locul şi hotărîrea dumnezeiască ţi l-a dat spre cîrmuirea ta; căci ea cunoaşte şi abate atacurile duhurilor».

249. Ed. 1970: «Spunînd părintele că e mai puţin vătămător să păcătuim lui Dumnezeu, arată uşurinţa cu care se îmblînzeşte Dumnezeu şi mila Lui. Prin simbolul cuvîntului arată cît de cumplit suferă adeseori chiar cei mai virtuoşi şi mai înalţi oameni de greşalele noastre. Să ne mărturisim la părinţii noştri, cînd greşim». P.G. şi ed. 1970: «De fapt, cînd izraeliţii au păcătuit lui Dumnezeu, făurîndu-şi un viţel şi au fost osîndiţi de Dumnezeu la pieire, Moise a stat pentru ei şi a zis către Dumnezeu: «De le ierţi lor păcatul, iartă-l. Iar de nu, şterge-mă şi pe mine din cartea pe care ai scris-o». Şi îndată s-a milostivit Dumnezeu pentru Moise şi au scăpat de pedeapsă. Dar cînd au greşit lui Moise cei din jurul lui Aaron şi Aviron şi sora lui Maria, au suportat o pedeapsă neîn-

cînd Dumnezeu se mînie, povăţuitorul nostru poate să-L împace pe El cu noi. Dar turburîndu-se acesta, nu vom mai avea pe cineva să ne facă pe Dumnezeu milostiv. Dar eu socotesc că amîndouă se întîlnesc [250].

127) Să luăm seama, să chibzuim şi să veghem ca uneori să răbdăm ocările păstorului cu mulţumire şi în linişte, dar alteori să-i dăm de veste ceea ce face. Eu socotesc că în toate cele ce ne pricinuiesc nouă necinstire trebuie să tăcem. Căci e ceas de cîştig. Dar în cele ce se fac altei persoane, să spunem cuvînt de apărare, pentru legătura iubirii şi a păcii care trebuie să rămînă nedesfiinţată [251].

128) Cei ce au ieşit din ascultare, vor găsi folosul ei, căci atunci vor cunoaşte în ce cer au fost ei.

129) Cel ce aleargă spre nepătimire şi spre Dumnezeu, în fiecare zi în care nu e ocărît socoteşte că suportă mare pagubă.

130) Precum pomii clătinaţi de vînturi îşi adîncesc rădăcinile, aşa şi cei ce petrec în ascultare dobîndesc suflete tari şi neclintite.

---

durată (Ieş. 32; Num. 16, 32). «Lucrul poate fi înţeles şi aşa: Dumnezeu iartă mai uşor păcatele săvîrşite direct împotriva Lui, căci El nu Se primejduieşte a Se pierde prin aceasta. Dar nu iartă neiubirea faţă de oameni, căci aceştia se pot pierde prin ea.

250. Prin păcatele noastre faţă de Dumnezeu, nu-L pierdem pe El, dar prin păcatele faţă de oameni, îi pierdem pe aceştia. Iar întrucît şi prin purtarea noastră nepăsătoare faţă de Dumnezeu, ducem la necredinţă pe oameni şi-i pierdem pe ei, amîndouă păcatele duc la acelaşi rezultat: îi pierdem pe oameni. Prin binele făcut altora, fie direct, fie prin credinţă pilduitoare în Dumnezeu, ajutăm la mîntuirea lor. Chiar în rugăciunile ce le fac alţii pentru noi, ca răspuns la iubirea noastră faţă de ei, din credinţa în Dumnezeu, se arată tămăduirea şi mîntuirea sufletelor lor. Şi aceasta îi face lui Dumnezeu bucurie.

251. Să suportăm cele neplăcute ce ni se fac nouă pe nedrept. Dar să luăm apărarea celor asupriţi pe nedrept. Precum nu trebuie să păcătuim împotriva lor, tot aşa nu trebuie să rămînem nepăsători la nedreptăţile ce li se fac.

131) Cel ce, petrecînd în liniște, și-a cunoscut neputința lui și strămutîndu-se s-a predat ascultării, acesta, orb fiind, a privit fără osteneală spre Hristos [252].

132) Staţi, staţi şi iarăşi zic staţi, alergînd [253], fraţi luptători, auzind strigînd despre voi pe acel înţelept: «Domnul i-a cercat pe ei în cuptor, mai bine zis în obște și i-a primit pe ei ca pe niște jertfe ale arderii de tot în sînurile Lui» (Înţ. Sol. 3, 2). Căruia I se cuvine slava și stăpînirea, împreună cu Tatăl cel fără de început și cu Duhul Sfînt și Prea Închinat. Amin.

Pînă aci treapta egală cu numărul Evangheliștilor. Nevoitorul stă alergînd fără frică.

CUVÎNTUL V

Despre pocăința cea făcută cu grijă și deplin arătată, în care se vorbește și despre viața sfinților osîndiți și despre închisoare [253 bis]

1) Ioan a alergat odinioară înaintea lui Petru (In. 20, 3) și ascultarea s-a pus aci înaintea pocăinţei. Cel dintîi, ajungînd înainte, închipuiește ascultarea, celălalt închipuiește pocăința [254].

252. Cel ce, îndeletnicindu-se cu liniștirea și văzînd că nu are putere pentru ea, s-a mutat la viața de ascultare, cunoscînd că are trebuință de ascultare ca să ajungă la Hristos, a văzut pe Hristos, măcar că, nevăzîndu-L în starea lui de liniștire, era orb în acea stare. Acesta coboară la ascultare din smerenie, nu din nestatornicie, ca acela de care s-a vorbit înainte. (Cap. 95 al acestui *Cuvînt*).

253. Potrivit sfîntului Grigorie de Nyssa *(Viața lui Moise)*, numai cel ce urcă, stă cu adevărat. Cine stă fără să urce, fără încordarea urcării, mai degrabă cade.

253 bis. Am omis unele propoziții mai tari.

254. În P.G. acest cap. e dat ca ținînd de *Cuvîntul* IV. Ioan ajunge

2) Pocăința este aducerea înapoi (împrospătarea) a botezului. Pocăința este învoiala cu Dumnezeu pentru o a doua viață [255]. Pocăința este cumpărătoare a smereniei. Pocăința este necontenita renunțare la nădejdea vreunei mîngîieri trupești. Pocăința este gîndul osîndirii de sine și îngrijirea neîngrijată de sine [256]. Pocăința este fiica nădejdii și tăgăduirea deznădejdii [257]. Cel ce se pocăiește se osîndește pe sine, dar scapă neînfruntat [258]. Pocăința este împăcarea cu Domnul prin lacrimi și prin lucrarea cea bună a celor protivnice păcatelor. Pocăința este răbdarea de bună voie a tuturor necazurilor. Cel ce se pocăiește este pri-

---

prin ascultare mai repede la cunoașterea învierii, ca Petru, care după lepădare a trebuit să treacă prin pocăință.

255. «Pocăința este întoarcerea de la starea cea potrivnică firii la cea după fire; și de la diavol la Dumnezeu prin nevoință și durere». Botezul este însă și el o asemenea întoarcere, dar fără nevoință și durere.

Alta: «Pocăința este întoarcerea de la păcat. Dar nu e un singur păcat, ci întreg omul vechi se numește păcat». Păcatul e îmbibat ca o otravă în toată ființa omului. Pocăința e deci o mișcare totală, existențială, de curățire a întregii ființe omenești, în toate gîndurile și apucăturile ei.

Alta: «Pocăința este părăsirea celor dinainte și întristarea pentru ele».

256. Îngrijirea pentru viața veșnică și neîngrijirea de plăcerile trecătoare. Îngrijirea pentru viața adevărată nu pentru cea de suprafață. Îngrijirea pentru ființa adevărată și nu pentru cea părută. «Cel ce se îngrijește de sine se și osîndește pe sine. Se osîndește pe sine pentru că vrea să se mîntuiască. El nu mai are nici o grijă de lucrurile lumii și de aceea devine neosîndit de gîndul cel bun al lui, împungîndu-se și ocărîndu-se pe sine neîncetat și privind de mai înainte la pedepsele de acolo și la focul nestins». Sau altfel: «E fără grijă întrucît nu se mai îngrijește de nici un lucru pămîntesc. Dar se îngrijește de sine, ca unul ce are grijă numai de sine și de mîntuirea sa».

257. Cel ce se pocăiește nu pierde niciodată nădejdea că pentru el nu mai există iertare. Dar prin nădejdea aceasta nu-și mai pune nădejdea în plăcerile și în laudele trecătoare.

258. Cel ce se osîndește sincer pe sine, nu e osîndit de Dumnezeu, căci trezește mila Lui, văzînd durerea ce o are cel ce a păcătuit că L-a supărat pe El prin aceasta și dă dovadă că revine la iubirea față de El.

cinuitorul pedepselor sale. Pocăinţa este asuprirea tare a pîntecelui şi lovirea sufletului printr-o simţire adîncă.

3) Alergaţi şi vă apropiaţi. Veniţi, ascultaţi şi vă voi povesti vouă, toţi cei ce L-aţi mîniat pe Domnul. Adunaţi-vă şi vedeţi cîte a arătat sufletului meu spre zidire. Să ne înfăţişăm şi să dăm cinste mai întîi povestirii despre lucrătorii necinstiţi care au fost cinstiţi.

4) Să ascultăm, să păzim şi să facem aceasta toţi cei ce am pătimit vreo cădere necuvenită. Sculaţi-vă şi şedeţi cei ce zăceţi de pe urma căderilor. Luaţi aminte, fraţii mei, la cuvîntul meu. Plecaţi urechea voastră cei ce voiţi să împăcaţi iarăşi pe Dumnezeu printr-o întoarcere adevărată.

5) Auzind eu, neputinciosul, că există oarecare stare de viaţă şi smerenie mare şi neobişnuită a celor aflaţi într-o mînăstire deosebită, numită închisoare, supusă mai înainte pomenitului luminător al luminătorilor, l-am rugat pe acel drept să-mi înlesnească să ajung şi eu acolo. Şi marele bărbat a ascultat rugămintea mea, nevrînd să întristeze sufletul meu nici odată, întru nimic.

Ajungînd deci eu în mînăstirea celor ce se pocăiau şi în locul celor ce plîngeau cu adevărat, am văzut într-adevăr, dacă nu e prea îndrăzneţ să spun, «cele ce ochiul omului nepăsător nu le-a văzut şi la inima omului trîndav nu s-au suit» (I Cor. 2, 9), lucruri şi cuvinte care pot să-L silească pe Dumnezeu; îndeletniciri şi chipuri de viaţă care pot încovoia în scurt timp iubirea Lui de oameni.

Am văzut pe unii din vinovaţii aceia nevinovaţi [259], stînd toată noaptea pînă dimineaţa afară, în aer liber, cu picioarele nemişcate, clătinîndu-se de somn în chip jalnic, prin silirea firii, şi nedăruindu-şi nici un pic de

259. «Vinovaţi», pentru că au păcătuit; dar «nevinovaţi», pentru că prin pocăinţă au dobîndit iertarea lui Dumnezeu. «Despre păcătoşii nepă-

odihnă, ci lovindu-se şi trezindu-se cu ocărîri şi certări ; pe alţii privind cu jale la cer şi cerînd de acolo ajutor cu tînguiri şi strigări.

Pe alţii iarăşi, stînd în rugăciune şi legîndu-şi mîinile la spate ca nişte osîndiţi. Ei îşi ţineau faţa întristată, aplecată la pămînt şi se osîndeau, socotindu-se nevrednici să privească la ceruri, ba neputînd nici măcar să spună ceva sau să se roage lui Dumnezeu, stăpîniţi de nepriceperea gîndurilor şi a conştiinţei, neştiind cum şi de unde să ceară ajutor [260]. Ei îşi înfăţişau doar sufletul lui Dumnezeu, fără cuvînt, şi mintea fără glas şi plină de întuneric şi de o undă subţire de deznădejde [261].

Pe alţii, şezînd pe pămînt în sac şi cenuşă şi acoperindu-şi faţa cu genunchii şi bătîndu-şi fruntea de pămînt. Pe alţii, lovindu-şi mereu pieptul şi chemîndu-şi înapoi sufletul şi viaţa lor [262]. Unii dintre aceştia udau

---

«cătoşi» a vorbit şi Luther, dar în alt sens : în sensul că sînt iertaţi de Dumnezeu, chiar dacă păcătuiesc mai departe. La el nu e o pocăinţă din partea omului.

260. P.G. Scolia lui Isaac Sirul : «Nefăcînd nimic altceva decît să se arunce pe sine înaintea crucii lui Hristos noaptea şi ziua, avîndu-şi mîinile legate la spate. Cată să nu-ţi răceşti căldura şi să nu te sărăceşti de lacrimi, ci să te nevoieşti în acestea ; şi vei fi fericit, o omule, de te vei îngriji de cele spuse ziua şi noaptea şi nu vei cere nimic prin ele. Căci atunci îţi va răsări ţie lumina în lăuntrul tău şi vei fi ca un rai înflorit şi ca un izvor nelipsit de apă».

261. «Mustrările necontenite ale conştiinţei, chiar dacă nu coboară sufletul la deznădejde (căci aceasta este proprie dracilor), dar nu lasă cugetarea să răsufle, apăsînd gîndul şi înfierbîntîndu-l ca să petreacă pînă la sfîrşit într-o osîndire de sine». Deznădejdea e mai mult o ispită ce stă la poarta sufletului, ca o undă vicleană şi subţire ce aduce după ea potopul, dar pe care o refuză voinţa celui ce se pocăieşte, într-o sforţare încordată.

262. «Sufletul privind spre moartea spirituală (cu groază), rechiamă viaţa sa veşnică, ca pe cea proprie lui. Căci aceştia îşi rechiamă sufletul lor mort prin păcat, spre viaţa cea prin virtute pe care a trăit-o mai înainte».

pământul cu lacrimi. Alţii, fiind lipsiţi de lacrimi, se loveau pe ei înşişi. Unii se văitau pentru sufletele lor, ca pentru nişte morţi, neputînd să rabde strîmtorarea inimii lor [263]. Iar alţii gemeau cu inima, dar cu gura împiedecau sunetul tînguirii; însă deoarece nu mai puteau să-l ţină, ţipau pe neaşteptate.

Am văzut acolo pe unii ca ieşiţi din ei înşişi în felul purtării şi al gîndirii, pierduţi şi întunecaţi de multa mîhnire şi nesimţitori faţă de toate cele ale vieţii; apoi scufundaţi în adîncul smereniei şi frigîndu-şi în focul întristării lacrimile ochilor. Pe alţii zăcînd jos îngînduraţi şi căutînd la pământ, mişcîndu-şi capetele şi răcnind ca nişte lei, din fundul inimii şi scrîşnind din dinţi şi suspinînd.

Unii dintre ei cereau cu bună nădejde iertarea de toate şi se rugau. Alţii, dintr-o smerenie negrăită, se osîndeau, socotindu-se nevrednici de iertare şi nefiind în stare să se apere, strigau către Dumnezeu. Unii se rugau să fie pedepsiţi aici şi miluiţi acolo. Iar alţii zdrobiţi de povara conştiinţei cereau cu sinceritate să nu fie nici chinuiţi (în iad), nici învredniciţi de Împărăţie, căci «de ajuns ne este» [264].

Am văzut acolo suflete smerite, zdrobite şi încovoiate sub greutatea sarcinii şi putînd să înmoaie în-

263. «Inima umplută de întristare pentru slăbiciunea şi neputinţa ei din pricina faptelor trupeşti arătate, umple locul tuturor faptelor trupeşti». Ea topeşte adică acele fapte şi se aşează în locul lor. Pe locul oricărei fapte trupeşti apare inima întristată, ţinîndu-le în cumpănă şi covîrşindu-le; sau orice faptă trupească face să se nască întristarea inimii. Din rana produsă de o plăcere, se naşte durerea. Din săturarea de mîncări grase, se naşte înfrînarea tămăduitoare.

264. «Unii, neînvăţaţi, se roagă adeseori să nu se învrednicească nici de Împărăţia Cerurilor, dar să nu se chinuiască nici în iad. De cea dintîi, ca nevrednici, de chinurile iadului, prin împărtăşirea de milă. Ei nu ştiu că cel din afară de împărăţie este în lăuntrul chinurilor. Căci în afară de virtute şi de păcat, nu e nimic». Nu există o stare neutră, morală sau spirituală.

săşi nesimţirea pietrelor [265] cu glasurile ce strigau către Dumnezeu. Căci ziceau căutînd în jos, la pămînt: «Ştim, ştim, că sîntem vrednici de toată pedeapsa şi chinuirea. Şi pe drept cuvînt. Că nu ne ajunge puterea de a răspunde pentru mulţimea datoriilor noastre, nici de vom ruga toată lumea să plîngă pentru noi. Numai atîta dorim, numai atîta ne rugăm, numai atîta cerem: «Nu cu mînia Ta să ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta să ne pierzi pe noi» (Ps. 6, 1; 37, 1), nici după judecata Ta cea dreaptă să ne trimiţi pe noi la chinuri. Ci cruţă-ne şi ne va fi de ajuns, ca să ne izbăvim de marea Ta ameninţare şi de chinurile cele fără de nume şi ascunse. Pentru că nu îndrăznim să cerem iertarea deplină. Căci cum am îndrăzni noi, cei ce nu ne-am păzit nepătată făgăduinţa noastră, ci am întinat-o după iubirea Ta de oameni şi după iertarea de mai înainte!»

Se puteau vedea acolo, o, prieteni, se puteau vedea cu adevărat în chip vădit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurînd chinuri şi încovoiaţi pînă la sfîrşitul vieţii lor, umblînd toată ziua întristaţi. Se puteau vedea uitînd să mănînce pîinea lor, iar apa lor bînd-o amestecată cu plînsul şi mîncîndu-şi pîinea tăvălită în cenuşă şi în praf. Se puteau vedea alţii avînd pielea lipită de oase şi fiind uscaţi ca iarba veştedă (Ps. 37, 6; 101, 6). Nimic altceva nu se putea auzi de la ei decît aceste cuvinte: «Vai, vai, vai! Of, Of! E drept, e drept! Cruţă-mă, cruţă-mă, Stăpîne!» Unii ziceau: «Miluieşte-mă, miluieşte-mă!» Iar alţii mai jalnic: «Iartă-mă, Stăpîne! Iartă-mă, de se poate!»

265. «Spunînd *suflete smerite*, a făcut cunoscută starea lor dinăuntru. Iar spunînd: *putînd să înmoaie însăşi nesimţirea pietrelor*, arată, prin tăria metaforei, mărimea covîrşitoare a pocăinţei lor (căci precum îngheaţă apele curgătoare în chip mai presus de fire, aşa se rup şi pietrele cînd devin în chip minunat simţitoare), sau descrie puterea lor de a înmuia stările lăuntrice împietrite şi nesimţite şi de a le face miloase».

Unii se pedepseau pe ei înşişi în arşiţă, alţii se chinuiau în frig. Unii gustînd puţină apă, se opreau îndată ; gustau doar atîta cît să nu moară de sete ; alţii, împărtăşindu-se de puţină pîine, aruncau restul cu mîna departe de ei, numindu-se nevrednici de hrana cuvîntătoare, ca unii ce au săvîrşit faptele celor necuvîntătoare [266].

Unde se vedea între ei vreo izbucnire de rîs ? Unde, vreo vorbărie fără rost ? Unde, vreo faptă a iuţimii ? Unde, vreo faptă de mînie ? Nici nu mai ştiau de este printre oameni vreo mînie, căci plînsul alungase dintre ei cu desăvîrşire iuţimea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvînt ? Unde, vreo sărbătoare ? Unde, vreo îndrăzneală ? Unde, vreo lecuire a trupului ? Unde, vreo urmă de slavă deşartă ? Unde, vreo nădejde de desfătare ? Unde, gîndul la vin ? Unde, gustarea vreunor poame ? Unde, mîngîierea de conţinutul vreunor oale ? Unde, îndulcirea gîtlejului ? Nădejdea tuturor acestora se stinsese la ei. Unde se vedea la ei grija de ceva pămîntesc ? Unde, gîndul de a judeca pe careva dintre oameni ? Nimic din toate acestea.

Acestea erau la ei cele spuse, cugetate şi strigate neîncetat către Dumnezeu. Unii, bătîndu-şi cu putere pieptul, strigau către Dumnezeu de parcă stăteau la poarta cerului : «Deschide-ne, Judecătorule, deschide-ne, că ne-am închis prin păcate poarta şi am rămas afară». Iar alţii ziceau : «Arată-Ţi numai faţa Ta şi îndată ne vom mîntui !» (Ps. 79, 4). Alţii iarăşi : «Arată-Te sărmanilor ce şed în întuneric şi în umbra morţii !» (Lc. 1, 79). Altul, la rîndul său : «Degrabă să ne întîmpine îndurările Tale, Doamne, că ne-am pierdut, că am deznădăjduit, că ne-am stins foarte» (Ps. 78, 8 ; 101, 4).

266. Pîinea este *hrană cuvîntătoare*, sau *raţională*, pentru că pregătirea ei se face prin raţiunea omenească, cîtă vreme animalele nu-şi pregătesc hrana pe temeiul unei cugetări.

Unii ziceau : «Oare Se va mai arăta Domnul de aci înainte deasupra noastră ?» Alţii : «Oare trecut-a sufletul nostru peste datoria cea de nesuferit ?» (Ps. 123, 4). Altul : «Oare Se va milostivi Domnul de aci înainte de noi ? Oare Îl vom auzi zicîndu-ne nouă celor din legăturile de nedezlegat : «Ieşiţi !» ; şi celor din iadul pocăinţei : «Iertaţi să fiţi !» ? Oare intrat-a strigarea noastră la urechile Domnului ?»

Toţi şedeau privind pururea cu ochii sufletului lor moartea şi zicînd : «Oare ce ni se va întîmpla ? Oare care va fi hotărîrea ? Oare care va fi sfîrşitul nostru ? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi ? Oare mai este iertare pentru noi, întunecaţii, smeriţii, osîndiţii ? Oare a avut cererea noastră putere să intre înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi, pe drept cuvînt, umilită şi ruşinată ? Oare intrînd, cît folos a agonisit ? Cîtă bunăvoinţă ? Cît rod a dobîndit lucrarea ei ? Pornind din trupuri şi guri necurate şi neavînd multă putere, a împăcat ea oare pe Domnul cu desăvîrşire, sau măcar în parte ? Sau a tămăduit, măcar pe jumătate, ranele noastre, care sînt mari şi au nevoie de mari dureri şi sudori şi de multe osteneli ? Oare s-au apropiat de noi îngerii păzitori ? Sau sînt încă departe de noi ? Căci dacă nu s-au apropiat de noi, toată osteneala noastră e fără folos şi deşartă. Pentru că rugăciunea noastră nu are puterea îndrăznirii, nici înariparea curăţiei pentru a intra la Domnul, dacă îngerii noştri călăuzitori nu se vor apropia de noi, ca să o ia pe aceasta şi să o aducă Domnului» [267].

---

267. De aceea avem totdeauna nevoie de rugăciunea altora, care ca mijlocitori sînt tot atîţia «îngeri» pentru noi, mai ales cînd sînt mai curaţi ca noi, deşi nu sîntem scutiţi de rugăciunile noastre. Mijlocitorii numai duc rugăciunile noastre mai aproape de Dumnezeu, adăogînd şi simţirea lor la ele ; nu le înlocuiesc. Cei deveniţi ca pietrele, adică simple obiecte fără simţire, nu se mîntuiesc nici prin rugăciunea altora. În mod deosebit ne ajută lucrarea de mijlocire a preoţilor, avînd concentrată în ea lu-

Unii de multe ori se întrebau unii pe alţii, plini de nesiguranţă, zicînd : «Oare vom scăpa, fraţilor ? Oare ni se va împlini rugămintea ? Oare va fi primită ? Oare ne va deschide ?» Iar ceilalţi răspundeau : «Cine ştie (cum ziceau fraţii noştri Niniviteni), de Se va răzgîndi Domnul şi ne va izbăvi pe noi de multa muncire ? Dar noi să facem ceea ce ţine de noi. Şi de nu ne va deschide, binecuvîntat să fie Domnul Dumnezeu, Cel ce ne-a lăsat afară cu dreptate. Dar să stăruim, bătînd pînă la sfîrşitul vieţii noastre. Poate pentru multa noastră îndrăzneală şi stăruinţă, ne va deschide Prea Bunul».

Pentru aceea, îndemnîndu-se unii pe alţii, ziceau : «Să alergăm, fraţilor ! E nevoie de alergare, de alergare cu putere, pentru că am rămas afară din buna noastră frăţime. Să alergăm, necruţînd trupul nostru murdar şi pornit spre rele, ci să-l omorîm (mortificăm), cum ne-a omorît şi el pe noi». E ceea ce şi făceau acei fericiţi, stăpîniţi de simţul vinovăţiei.

Se vedeau la ei genunchi uscaţi de mulţimea mătăniilor ; ochii topiţi şi scufundaţi înăuntru, undeva în adînc [268]. Erau lipsiţi de păr ; obrajii erau răniţi şi arşi de fierbinţeala lacrimilor [269] ; feţele veştejite şi galbene, nedeosebite întru nimic de feţele morţilor.

---

crarea întregii comunităţi a Bisericii, în care cu siguranţă sînt mulţi mai buni ca noi.

268. *Undeva*, în adîncul nedefinit şi fără sfîrşit al dumnezeirii, pe care nu reuşesc niciodată să-l scruteze în întregime.

269. «Unele dintre lucruri ard şi altele îngraşă. Toate lacrimile care ies din inimă din pricina păcatului usucă trupul şi-l ard şi de multe ori însăşi cugetarea se simte vătămată la ieşirea lor. La început omul ajunge în chip necesar în treapta aceasta a lacrimilor. Şi prin ele i se deschide uşa spre a doua treaptă, mai înaltă, care este bucuria, în care omul primeşte milă. Acum vin lacrimile care izvorăsc din înţelegere. Ele înfrumuseţează şi îngraşă sufletul. Ele ies nesilit. Prin ele se schimbă însăşi înfăţişarea omului. Căci cînd inima se veseleşte, înfloreşte faţa».

Ce înseamnă greaua pătimire a celor îndrăciţi pe lîngă a acelora ? Sau a celor îndureraţi pentru morţi ? Sau a celor ce petrec în exil ? Sau pedeapsa celor osîndiţi pentru omoruri ? Nimic nu e chinul şi pedeapsa fără de voie a acestora, pe lîngă cea de bună voie a acelora. Şi vă rog să nu socotiţi cele spuse, poveşti, fraţilor. Aceştia rugau de multe ori pe judecătorul acela mare, pe păstorul şi îngerul între oameni, să le pună mîinile şi grumazul în fiare şi cătuşi, şi să le ţintuiască picioarele în butuci ca la cei osîndiţi şi să nu-i dezlege din acelea înainte de a-i primi mormîntul, ba nici chiar în mormînt.

Dar nu voi ascunde nici smerirea cu adevărat vrednică de milă şi iubirea zdrobită către Dumnezeu şi pocăinţa acestor fericiţi. Cînd vedeau că vor purcede spre Domnul, ca să se înfăţişeze înaintea Scaunului Celui neprimitor de mită, acei buni locuitori ai locului de pocăinţă rugau, prin întîistătătorul lor, cu jurăminte, pe acel mare păstor, să nu-i învrednicească pe ei de înmormîntare omenească, ci să fie aruncaţi, ca nişte dobitoace, în apa rîului, sau să fie lăsaţi în ţarina cutreerată de fiare.

Dar cît de înfricoşătoare şi de jalnică era priveliştea ceasului lor din urmă ? Cînd împreună osîndiţii simţeau pe cel ce o lua înaintea lor că era gata să se sfîrşească, îl înconjurau pînă ce avea încă mintea în putere. Şi plîngînd, şi plini de dor, şi clătinîndu-şi capetele în cea mai jalnică înfăţişare, întrebau însetaţi cu cuvinte întristate, pe cel ce se stingea, zicînd către el, aprinşi de milă : «Ce este frate şi împreună-osîndite ? Cum e ? Ce zici ? Ce nădăjduieşti ? Ai dobîndit prin osteneală ceea ce căutai, sau n-ai izbutit ? Ai ajuns, sau n-ai reuşit ? Ai luat încredinţarea ? Sau nădejdea îţi este nesigură ? Ai ajuns la slobozenie ? Sau gîndul ţi se clatină încă şi se îndoieşte ? Simţi în inima ta vreo iluminare, sau încă e întunecată şi ocărîtă ? Se

aude în tine vreun glas care îţi spune înăuntru : «Iată, te-ai făcut sănătos» (In. 5, 1), sau : «Iartă-ţi-se ţie păcatele» (Mt. 9, 2), sau : «Credinţa ta te-a mîntuit» (Lc. 10, 42) ? Sau ţi se pare că auzi încă pe acela care spune : «Întoarcă-se păcătoşii în iad» (Ps. 9, 17) şi : «Legîndu-i mîinile şi picioarele, aruncaţi-l în întuneric» (Mt. 22, 13) şi : «Piară nelegiuitul, ca să nu mai vadă slava Domnului» (Is. 26, 10) ? Ce spui, frate, pe scurt ? Te rugăm, spune-ne, ca să cunoaştem şi noi cele în care vom fi. Căci timpul tău s-a încheiat şi altul nu vei mai afla în veac» [270].

La acestea unii dintre cei ce adormeau, răspundeau : «Binecuvîntat e Domnul care n-a depărtat rugăciunea noastră şi mila Lui de la noi» (Ps. 65, 19). Alţii iarăşi : «Binecuvîntat e Domnul care nu ne-a dat pe noi spre vînarea dinţilor lor» (Ps. 123, 6). Dar alţii ziceau cu durere : «Oare a străbătut sufletul nostru puhoiul de nesuferit al duhurilor văzduhului ? [271]. Nu avem încă îndrăzneala, ci aşteptăm să vedem ce se va întîmpla la judecata aceea». Alţii au dat un răspuns mai dureros decît aceştia, zicînd : «Vai sufletului care n-a păzit făgăduinţa neprihănită [272] ; în ceasul acesta şi numai în el se va cunoaşte ce s-a gătit lui».

---

270. Isaac Sirul : «Întrebare : Cînd va cunoaşte cineva că a dobîndit iertarea păcatelor ? Răspuns : Cînd va simţi în sufletul lui că le urăşte pe acestea cu desăvîrşire din inimă şi cînd în cele din afară ale lui se va călăuzi contrar celor în care era. Acesta s-a încredinţat că a dobîndit iertarea greşalelor de la Dumnezeu, din mărturia conştiinţei pe care a cîştigat-o, după cuvîntul Apostolului care zice : «Conştiinţa care nu se osîndeşte, este martora ei însăşi» (I Tim. 1, 19).

271. Poate : ἀνυπόστατον nu înseamnă : «de nesuportat», ci «fără substanţă în sine». Căci răul nu are raţiune, cum zice sfîntul Maxim Mărturisitorul. El e susţinut de voia cea rea şi are ceva fantasmagoric, sau de nălucire în sine. Fantasmagoric, dar nu mai puţin pierzător. Acest înţeles îl poate avea şi în locul de mai înainte, tot din acest cap, unde se vorbeşte de «datoria de nesuportat». Răul găureşte ca un cariu, sau slăbeşte ca un minus fiinţa.

272. Făgăduinţa botezului sau a călugăriei.

Iar eu văzînd şi auzind acestea la ei, puţin a trebuit să nu deznădăjduiesc, cunoscînd nepăsarea mea şi asemănînd-o cu greaua lor pătimire.

Dar cum era şi aşezarea acelui loc şi întocmirea lui ? Însăşi vederea locului îndemna la pocăinţă şi la plîns. Căci cele ce altora le sînt grele şi anevoie de primit, celor ce au căzut din virtute şi din bogăţia duhovnicească le sînt plăcute şi uşor de primit. Pentru că sufletul care s-a lipsit de îndrăzneala de mai înainte şi a căzut din nădejdea nepătimirii, care a stricat pecetea curăţiei, a fost jefuit de bogăţia darurilor, s-a înstrăinat de mîngîierea dumnezeiască, a călcat tocmeala cu Domnul, a stins focul cel bun al lacrimilor şi e lovit şi împuns cu durere de amintirea lor, nu numai că primeşte cu toată rîvna ostenelile, ci şi pe sine se sîrguieşte a se ucide în chip bine credincios [273] prin nevoinţă, dacă a mai rămas în el o scînteie de iubire şi de frica Domnului. Aşa făceau cu adevărat fericiţii aceştia.

Căci avînd în minte acestea şi gîndind la înălţimea virtuţii din care au căzut, ziceau : «Adusu-ne-am aminte de zilele de la început» (Ps. 142, 5), de focul acela al sîrguinţei noastre. Alţii strigau către Dumnezeu : «Unde sînt milele Tale cele dintru început, Doamne, pe care le-ai arătat sufletului nostru întru adevărul Tău ?» Altul : «Cine mă va pune în lunile zilelor celor dinainte, în care mă păzea Dumnezeu, cînd strălucea lumina Lui peste capul inimii mele ?» (Iov 29, 1—3) [274].

273. «Şi pe sine se va ucide», adică pe sine ca subiect al păcatului, descoperindu-se ca subiect al faptelor bune. Cel ce face aceasta, are la început sentimentul că moare, sau că trebuie să moară nemaiavînd poftă pentru nimic din cele ce le făcea sau le simţea. Numai prin aceasta ajunge la sine cel în stare numai de bine.

274. «Cine mă va pune, zice, şi mă va aşeza în perioada zilelor acelea în care Dumnezeu mă păzea, cînd împlineam poruncile Lui, şi lumina mintea sufletului meu ?»

Şi cum îşi aduceau aminte şi de virtuţile lor de mai înainte, a căror pierdere plîngînd-o ca nişte prunci, ziceau : «Unde este curăţia rugăciunii ? Unde, îndrăzneala ei ? Unde, lacrima dulce în locul celei amare ? Unde, nădejdea nevinovăţiei şi curăţirii desăvîrşite ? Unde, aşteptarea fericitei nepătimiri ? Unde, credinţa faţă de păstor ? Unde, lucrarea rugăciunii lui în noi ? [275] Toate acestea s-au pierdut şi au pierit, ca şi cum nu s-ar fi văzut niciodată, şi s-au mistuit şi au plecat ca şi cum n-ar fi fost».

Dar să ne întoarcem la cuvîntul nostru. După ce am petrecut în închisoare 30 de zile, am revenit, neputînd răbda mai mult, în obşte, la marele păstor. Acesta văzîndu-mă schimbat cu totul şi turburat la culme, a cunoscut, prea înţeleptul, pricina schimbării, şi mi-a zis : «Ce este, părinte Ioane ? Ai văzut nevoinţele celor ce se chinuiesc ?» Iar eu am zis : «Am văzut, părinte, şi m-am minunat şi am fericit pe cei căzuţi care se plîng pe ei, mai mult decît pe cei ce n-au căzut şi nu se plîng pe ei ; pentru că aceia prin cădere s-au ridicat la o înviere neprimejduită». Iar acela zise : «Aşa este».

Şi nemincinoasa lui limbă mi-a povestit următoarele : «Înainte cu zece ani aveam aci un frate foarte sîrguincios şi aşa de lucrător, că eu, văzîndu-l pe el atît de aprins cu duhul, tremuram pentru el şi mă temeam foarte de pizma diavolului, ca nu cumva, prin multa alergare, să-şi poticnească piciorul de vreo piatră, ceea ce obişnuieşte să se întîmple celor ce umblă repede. Acest lucru s-a şi întîmplat de fapt. Căci venind după un timp la mine, într-o seară tîrzie, îmi arătă o rană dezvelită şi îmi ceru un plasture, mai bine zis îmi ceru să-i ard rana cu fierul roşu ; şi era

275. Dacă orice faptă bună a altuia rodeşte în noi cînd ne deschidem ei, cu atît mai mult rugăciunea lui şi mai ales rugăciunea lui cea pentru noi.

turburat foarte [276]. Dar văzînd pe doftor că nu voia să se folosească de o prea mare asprime faţă de el (pentru că era vrednic şi de milă), se aruncă la pămînt, îmi apucă picioarele, le spălă pe acestea cu lacrimi multe şi îmi ceru pedepsirea în închisoarea ce ai văzut-o». «E cu neputinţă să nu merg acolo, striga, e cu neputinţă !»

«Astfel sili mila doftorului să treacă în asprime, lucru rar şi cu totul neobişnuit bolnavilor. Se duse repede la cei ce se pocăiesc, se făcu părtaş cu ei cu toată rîvna, în plîns, rănindu-şi inima, ca cu un cuţit, cu întristarea din iubirea de Dumnezeu. Iar a opta zi a plecat la Domnul, rugîndu-se să nu i se facă parte de înmormîntare. Dar eu l-am adus aci ca pe unul ce era vrednic şi l-am îngropat laolaltă cu părinţii. Pentru că după o săptămînă de robie, în ziua opta se lasă omul liber [277].

De fapt mai este cineva care ştie limpede, că nu s-a sculat de la picioarele mele smerite şi întinate înainte de a fi cîştigat bunăvoinţa lui Dumnezeu. Şi nu e de mirare. Căci primind în inimă credinţa desfrînatei ace-

276. «Cînd omul îşi aduce aminte de primele sale păcate şi se pedepseşte pe sine, atunci şi Dumnezeu are grijă de el ca să-l odihnească. Pentru că Dumnezeu Se bucură că şi-a dat sie certarea pentru abaterea de la calea Lui. Căci aceasta este semnul nepătimirii. Şi pe cît de mult îşi sileşte sufletul său, pe atîta se înmulţeşte cinstirea lui din partea lui Dumnezeu».

Fratele de care se vorbeşte îşi cere el însuşi pedeapsa, dar şi-o cere de la duhovnic, adică pe de o parte şi-o dă el însuşi, dar nu fără încuviinţarea duhovnicului, pentru ca să nu cadă nici din pocăinţă, dar să nu se înfunde nici în păcatul mîndriei. Avem deci nevoie de duhovnic, între altele, şi pentru a nu adăoga la celelalte păcate şi pe acel al mîndriei.

277. «Săptămîna e viaţa de acum, iar ea e vremea robiei, deoarece zidirea slujeşte stricăciunii. Ziua a opta e veacul viitor în care ne vom elibera de robia stricăciunii». *Alta:* «Săptămîna robiei e numită viaţa de acum, iar cea liberă e numită viaţa viitoare. Căci cel ce se scutură în cele şapte zile ale vieţii de acum, de greşalele ce i s-au întîmplat, în a opta se mută la viaţa liberă».

leia, a udat şi el picioarele mele netrebnice cu aceeaşi încredinţare. Pentru că «celui ce crede, toate îi sînt cu putinţă», a zis Domnul (Mc. 9, 23).

6) Am văzut suflete necurate stăpînite nebuneşte de dragostea trupurilor. Dar luînd din cercarea dragostei pricină de pocăinţă, au întors aceeaşi dragoste spre Domnul. Şi sărind îndată peste orice frică, s-au altoit fără saţiu în dragostea de Dumnezeu. De aceea şi Domnul a zis despre acea desfrînată, nu că s-a temut, ci că a iubit mult şi a putut schimba cu uşurinţă dragostea cu dragostea (Lc. 7, 47).

7) Ştiu, o, minunaţilor, că unora li se par nevoinţele fericiţilor acelora ce le-am povestit, de necrezut, altora anevoie de crezut şi iarăşi altora pricinuitoare de deznădejde. Dar omul bărbat cîştigă din acestea mai degrabă un bold şi o săgeată de foc şi pleacă ducînd rîvnă în inima sa. Iar cel cu rîvnă mai mică decît acesta, îşi cunoaşte neputinţa sa şi dobîndind cu uşurinţă smerita cugetare, din disprețuirea de sine, aleargă după cel dintîi. Nu ştiu însă dacă a şi ajuns ca acela. Dar cel trîndav, nici să nu asculte la cele spuse, ca nu cumva să risipească şi puţinul pe care încă-l face deznădăjduit cu totul, şi să se întîmple cu el cuvîntul care zice : «De la cel ce nu are rîvnă, şi ceea ce are se va lua de la el» (Mt. 25, 29) [278].

278. Ca să nu sperie pe cei ce nu fac o pocăinţă atît de mare ca cei descrişi înainte, autorul scrierii îi linişteşte, spunînd că şi puţinul bine pe care-l fac le este de folos. «În casa Tatălui Meu sînt multe locaşuri», sau răsplăţi, a spus Domnul (In. 14, 2). Chiar de cel numit în rîndul al doilea care urmează celui dintîi, dar nu cu bărbăţia aceluia, ci cu smerita cugetare conştientă de neputinţa sa, autorul nu ştie de a ajuns la acelaşi locaş cu cel dintîi. «Aceasta este bărbăţia, ca omul să lupte împotriva păcatelor sale de mai înainte, pentru care se şi roagă să fie iertat, ca să nu se lase biruit de ele, fie în inima sa, fie în faptă, fie în simţire». *Alta :* «Bărbăţia inimii este un alt ajutor al sufletului după Dumnezeu, precum şi lenea este un ajutor al păcatului». *Alta :* «Dragostea de Dumnezeu alungă negrija.

8) Nu putem noi cei ce am căzut în groapa fărădelegilor să ieşim de acolo, dacă nu ne-am scufundat în adîncul (abisul) smereniei [279].

9) Alta este smerenia mîhnită a celor ce plîng şi alta, mustrarea conştiinţei vecină cu deznădejdea a celor ce păcătuiesc încă ; şi alta, fericita bogăţie a smereniei ce se iveşte în cei desăvîrşiţi prin lucrarea lui Dumnezeu [280]. Să nu ne grăbim să o aflăm pe cea de a treia prin cuvinte. Căci în zadar vom alerga. Iar semnul celei de a doua este răbdarea desăvîrşită a defăimării [281]. Căci deprinderea rea de mai înainte [282] chi-

---

Iar lipsa de frică o stîrneşte pe aceasta». Se afirmă mereu sinergia sau trebuinţa împreună-lucrării omului cu Dumnezeu.

279. Sînt două adîncuri. Cel al păcatului, e numit aici groapă, pentru că e un adînc al nesimţirii, o groapă în care se înmormînteză conştiinţa. Şi un adînc fără fund (un abis) al smereniei, care e o adîncime fără sfîrşit a conştiinţei micimii proprii şi a responsabilităţii în faţa lui Dumnezeu. Aceasta nu poate fi experiată decît deodată cu infinitatea puterii lui Dumnezeu. Chiar din groapa păcătoşeniei se poate trece în adîncul smereniei, căci chiar păcatul îl poate face pe om să vadă cît de nevrednic este de Dumnezeu. Dar această trecere făcîndu-se prin trezirea conştiinţei, e o trecere de la un adînc la altul. Numai simţul adîncului se menţine în acel om. Prin adîncul smereniei se săvîrşeşte şi o înălţare din întunericul tot mai gros în lumina nesfîrşită a lui Dumnezeu.

280. «Există o smerenie de la Dumnezeu şi mai este cel ce se smereşte din frica de Dumnezeu. Dar este şi o smerenie din dorirea lui Dumnezeu. Celui ce se smereşte din frica de Dumnezeu îi urmează o cumpătare a mădularelor, cu o liniştire a simţirilor şi cu o inimă zdrobită în tot timpul. Iar celui ce se smereşte din bucurie îi urmează multă simplicitate şi o inimă ce creşte şi nu poate fi ţinută». E o inimă ce creşte în harul lui Dumnezeu, în ambianţa iubirii Lui, ce nu poate fi oprită din bucuria şi zborul ei în înălţimile nesfîrşite ale Lui. Aceasta e o smerenie copleşitoare prin bogăţia ei, întreţinută de experienţa mereu sporită a nesfîrşirii lui Dumnezeu. În această smerenie lucrează Dumnezeu însuşi în mod precumpănitor.

281. «Lucrul smereniei este că, dacă cineva ne batjocoreşte şi ne alungă, să avem sufletul deopotrivă cu al unui cîine, care cînd e alungat pleacă, iar cînd e chemat, vine, avînd în inimă gîndul că nu sîntem vrednici să fim cu acela».

282. «πρόληψις» — gîndul păcatului, care ne stăpîneşte şi care se iveşte în conştiinţă pe neaşteptate, uneori şi în cei ce plîng pentru păcatele lor.

nuieşte de multe ori şi pe cel ce plînge. Şi nu e de mirare.

10) Cuvîntul despre judecăţile lui Dumnezeu şi despre căderi e întunecos şi neînţeles de nici un suflet. Nu ştim care sînt căderile care ni se întîmplă din negrijă, care din părăsirea din iconomie (cu un rost bun), care, din pricina întoarcerii lui Dumnezeu de la noi. Dar cineva ne-a povestit că cele ce ni se întîmplă din iconomie, pricinuiesc o întoarcere grabnică. Căci nu îngăduie Dumnezeu, Care ne-a predat lor, să fim ţinuţi mult de ele.

11) Să luptăm înainte de toate cu dracul întristării. Căci acesta, venind lîngă noi în vremea rugăciunii şi aducîndu-ne aminte de îndrăznirea noastră de mai înainte, voieşte să ne oprim din rugăciune [283].

283. Dracul întristării ne şopteşte în vremea rugăciunii, dacă întrerupem firul ei prin goluri, că nu simţim în ea îndrăznirea către Dumnezeu, sau legătura vie cu El, pe care am avut-o altădată. Şi aceasta ne face să ne întristăm şi să încetăm a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenită a ei. Dar trebuie să stăruim în rugăciune, chiar dacă ea nu e totdeauna fierbinte şi adunată în întregime în gîndul la Dumnezeu. «Fii cu luare aminte, frate, la dracul ce aduce întristare în om. Căci multe sînt cursele lui pînă ce te face neputincios. Căci întristarea cea după Dumnezeu e bucurie, prin aceea că te vezi pe tine stăruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela îţi zice: «Unde vei scăpa? Căci nu ai pocăinţă». Aceasta lucrează cu duşmănie, pînă ce va face pe om să-şi piardă înfrînarea. Dar întristarea cea după Dumnezeu nu-l apasă pe om, ci-i zice: «Nu te teme, vino iarăşi». Căci ştie că Dumnezeu e puternic şi-l întăreşte pe el. Puterea celor ce voiesc să dobîndească virtuţile aceasta este, ca dacă vor cădea să nu se descurajeze, ci să fie iarăşi cu grijă».

Alta: «Este o întristare folositoare şi este o întristare pricinuitoare de stricăciune. E propriu întristării folositoare să plîngă pentru păcatele proprii; ba să plîngă şi pentru păcatele şi pentru neştiinţa aproapelui; atît pentru a nu cădea cu intenţie, cît şi ca să ajungă la cea mai desăvîrşită bunătate. Iar cei lumeşti se întristează, pentru că nu sînt slăviţi şi se topesc dorind cele ale altora. Cînd sînt săraci se chinuiesc; îmbogăţindu-se, înnebunesc».

12) Să nu te turburi de cazi în fiecare zi, nici să ieşi din luptă. Ci stai bărbăteşte şi, cu siguranţă, îngerul care te păzeşte va preţui răbdarea ta. Rana ta este uşor de tămăduit cît este încă proaspătă şi caldă. Dar cele învechite, neîngrijite şi învîrtoşate, sînt greu de vindecat şi au nevoie de multă osteneală, de fier, de brici şi de focul ce le însoţeşte pentru vindecare.

13) Multe se fac cu vremea de nevindecat. Dar la Dumnezeu toate sînt cu putinţă (Mt. 19, 26). Dracii spun că Dumnezeu e înainte de cădere iubitor de oameni, dar după cădere e aspru [284].

14) Nu crede celui ce-ţi zice după căderea în mici greşeli : «Bine era de n-ai fi făcut aceasta. Dar nu e nimic». Dar de multe ori, daruri mici îmblînzesc mînia mare a judecătorului.

15) Cel ce se pocăieşte cu adevărat, toată ziua în care nu plînge o socoteşte ca pierdută, chiar dacă a săvîrşit alte lucruri bune în ea.

16) Nimeni din cei ce plîng să nu aştepte încredinţarea (iertării) în ceasul ieşirii (morţii). Căci ceea ce este nearătat, nu e sigur. Pentru aceea a şi zis careva : «Lasă-mă să răsuflu, prin încredinţare, ca să nu mă duc de aici neîncredinţat» (Ps. 38, 18).

17) Unde e Duhul Domnului, s-a dezlegat legătura. Şi unde e smerenia neasemănată, s-a dezlegat, de ase-

284. «Pentru aceasta se zice de diavol că e duşman şi răzbunător. Căci fiind duşman al virtuţii, după căderea din ea, se arată răzbunător». Ed. 1970 : «Înainte de a cădea cineva, dracii îl ispitesc la păcat, îl împing şi-l înduplecă, spunînd că Dumnezeu e iubitor de oameni şi iartă. Săgetîndu-l deci prin gîndurile plăcerii legate de păcat şi slăbindu-l şi ducîndu-l la ea şi înduplecîndu-l să facă voia lor, iar după aceea, voind să-l arunce în deznădejde şi să-l scufunde în pierzania desăvîrşită, îi şoptesc acestea : «Vai ţie, ce ai făcut ? Căci Dumnezeu e drept şi nu te va ierta».

menea, legătura [285]. Dar cei ce pleacă fără acestea două, să nu se amăgească. Căci sînt legați.

18) Cei din lume și numai ei sînt străini de aceste încredințări ; și mai ales de cea dintîi (de prezența Duhului). Dar unii sporind prin milostivire, cunosc în ceasul ieșirii, folosul.

19) Cel ce se plînge pe sine însuși, nu se ocupă de plînsul, de căderea, sau de ocărîrea altuia.

20) Cîinele mușcat de o fiară, se mînie și mai mult pe ea, înfuriindu-se neasemănat mai mult pe ea din durerea ranei.

21) Să luăm aminte de nu cumva nu din curăție, ci din înrăutățire, a încetat conștiința să ne muște [286].

22) Semnul iertării căderii stă în a te socoti pururea dator [287].

23) Nu e nimic deopotrivă cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea. De aceea cel ce deznădăjduiește s-a înjunghiat pe sine [288].

---

285. «Prin smerenie intră toate bunătățile, între care și compătimirea, prin care și încredințarea iertării». S-ar putea și inversul : orice păcat e însoțit de nepăsarea mîndriei. Dar între smerenie și Duhul Sfînt e o legătură. Smerenia fiind o accentuată conștiință a lui Dumnezeu, este o experiență a prezenței Lui. Această conștiință face pe om să se socotească pe sine nimic, iar pe Dumnezeu totul, pentru că Dumnezeu se află în el cu mărimea Lui nesfîrșită. Iar Dumnezeu nu e prezent decît prin Duhul Său.

286. Ava Isaia : «Dacă te vezi în vremea rugăciunii neosîndit de nici un păcat, ești cu adevărat liber și ai intrat într-adevăr în sfînta Lui odihnă, potrivit voii Lui». Talasie : «Conștiința curată e pricinuită de ostenelile nevoinței, ca postul, privegherea, răbdarea, îndelunga răbdare».

287. Scărarul se folosește și aci, ca de atîtea ori, de paradox : Să știi că ești iertat, cînd te socotești pururea dator. Deci semnul iertării nu stă într-o liniște nepăsătoare, ci într-o grijă că ești mereu dator să faci ceva pentru a merita iertarea. Păcatul săvîrșit devine astfel un bold de continuă înaintare în cele bune. El poate fi astfel o forță de continuă sensibilizare spirituală.

288. Cel ce deznădăjduiește în mila lui Dumnezeu, s-a omorît pe sine sufletește. Căci nu mai face nimic pentru a se ridica din răutatea păcatului, pentru a înainta în bine.

24) Semnul pocăinței pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute și nevăzute ce ni se întîmplă, ba încă de și mai multe [289].

25) Moise, după ce a văzut pe Dumnezeu în rug, s-a întors iarăși în Egipt (care se înțelege întuneric), la lucrarea cărămizilor lui faraon cel gîndit. Apoi iarăși se suie la rug. Dar nu numai acolo, ci și în munte. Cel ce a avut parte de vedere nici odată nu deznădăjduiește de sine. Sărăcește marele Iov, dar s-a îmbogățit iarăși în chip îndoit.

26) Cumplite sînt în cei trîndavi căderile de după chemare. Ele calcă nădejdea în picioare și-i conving pe aceia să socotească fericit lucru chiar și numai o singură ridicare din groapă [290].

27) Ia seama, ia seama! Nu ne întoarcem numai decît prin calea prin care ne-am rătăcit. Ci printr-o alta mai scurtă.

28) Am văzut pe doi inși înaintînd spre Dumnezeu în același fel și în același timp. Unul din ei era bătrîn și înaintat în osteneli. Celălalt era ucenic și alerga mai

289. P.G., din Marcu Ascetul: «Lucrul pocăinței se țese din acestea trei: din curățirea gîndurilor, din rugăciunea neîncetată și din răbdarea necazurilor ce vin asupra noastră. Acestea trebuie să aibă nu numai o lucrare arătată, ci și una înțelegătoare, ca pe cei ce stăruie în ele să-i facă nepătimitori. Căci fără cele trei virtuți nu se poate săvîrși lucrul pocăinței».

290. «Vorbind de cei trîndavi, părintele a deosebit de ei pe cei netrîndavi și rîvnitori. Și acest lucru e vădit. Căci pe drept cuvînt aceia, trîndavi fiind, socotesc anevoioasă ridicarea din nou cînd au căzut în vreo greșală. Căci apăsați de trîndăvia lor, nu mai au nădejde în nepătimire, deoarece nu mai voiesc să se predea altor osteneli. Pentru aceea socotesc că e un lucru mare chiar a se izbăvi de greșala prezentă, fiind greu bolnavi. Dar cei sîrguincioși de ar cădea de zece mii de ori nu deznădăjduiesc în putința desăvîrșirii, ci aleargă spre ea cu și mai multă rîvnă».

repede ca bătrînul şi a ajuns cel dintîi la semnul smereniei.

29) Să luăm aminte toţi, dar mai mult cei ce am căzut. Să nu bolim în inimă de boala lui Origen cel necredincios [291]. Această învăţătură pîngărită se face lesne primită de iubitorii de plăcere, dînd ca motiv (pretext) iubirea de oameni a lui Dumnezeu [292]. În cugetarea mea, mai bine zis în pocăinţa mea, se va aprinde focul rugăciunii care mistuie materia păcatului (Ps. 38, 4).

30) Regulă şi chip, pildă şi icoană de pocăinţă să-ţi fie ţie mai-înainte-pomeniţii sfinţi osîndiţi şi nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în viaţa ta, pînă ce nu te va lumina Hristos, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, întru învierea pocăinţei celei pline de grijă. Amin.

Prin pocăinţă ai urcat a cincea treaptă. Prin ea ai curăţit cele cinci simţuri scăpînd de pedeapsă şi de osînda fără de voie, prin cea aleasă de bună voie.

---

291. Sînt mulţi astăzi, chiar dintre teologi care ar dori o reabilitare a lui Origen. Nu-şi dau seama că origenismul duce la devalorizarea mişcării, sau a efortului personal, a importanţei timpului pentru mîntuire şi deci a persoanei. Totul duce automat la fericire. Iar din ea se cade iarăşi. Origenismul e o teosofie sau antroposofie, sau panteism. Nu cunoaşte valoarea eternă a fiecărei persoane şi putinţa ei de veşnică odihnă în infinitatea dragostei personale a lui Dumnezeu. Deşi Scărarul, lăudînd asprimea faptelor de mortificare a trupului, pare să manifeste o dispreţuire a vieţii în trup, nu gîndeşte ca Origen, care consideră viaţa în trup şi mişcarea în ea o cădere din pliroma preexistentă a spiritelor ci el dă o mare valoare acesteia, pentru că prin faptele vieţii în trup, chiar dacă acesta nu are valoarea în el însuşi, se cîştigă mîntuirea.

292. «Acela admitea pedepsirea păcătoşilor pentru o vreme oarecare, pentru a se curăţi de întinăciunea păcatului în focul chinurilor. După aceea îi restabilea în Împărăţia cerurilor şi pe aceştia împreună cu dreptii, pretextînd în chip rău iubirea de oameni a lui Dumnezeu».

CUVÎNTUL VI

Despre pomenirea morții

1) Oricărui cuvînt îi premerge un gînd. Plînsului și tînguirii îi premerge pomenirea morții și a greșelilor. Pentru aceea se pun acestea la acest loc în cuvîntul nostru.

2) Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi. Aducerea aminte de moarte e un suspin de fiecare ceas.

3) Frica de moarte este o însușire a firii, intrată în ea prin neascultare. Iar tremurarea de moarte este semnul păcatelor nepocăite.

4) Hristos are frică de moarte, dar nu tremură, ca să arate limpede însușirile celor două firi.

5) Precum pîinea e cea mai de trebuință dintre toate mîncările, așa aducerea aminte de moarte e cea mai de trebuință dintre toate lucrările (de curățire de patimi).

6) Celor aflători în mijlocul (obștii), aducerea aminte de moarte le pricinuiește osteneli, împliniri de ascultări, necinstiri. Celor din afară de zgomote, le pricinuiește lepădarea grijilor, rugăciunea neîncetată și păzirea minții. Acestora pomenirea morții le este și maică și fiică [293].

---

293. «Gîndul la moarte, zice, pe cei de sub ascultare îi face iubitori de osteneli și-i ajută să aibă plăcere de necinstire; pe cei din liniștire îi face fără griji și să se ocupe pururea numai cu rugăciunea».

Alta: «Celor din mijlocul lumii, care vieţuiesc în nepăsare și nu după Dumnezeu, gîndul la moarte le pricinuiește dureri sau osteneli zadarnice, îndeletniciri sau cuvinte nefolositoare și flecăreli prostești, dulceața necinstirii, îndulcirea cu necinstirile; iar celor din afara zgomotelor, lepădarea grijilor, rugăciunea și păzirea minții, căci lucrarea acestora e păzirea poruncilor lui Hristos și întoarcerea la El». Celor ce vieţuiesc în lume fără

7) Precum cositorul se deosebește de argint, chiar dacă la vedere se aseamănă, așa pentru cei ce au darul deosebirii, frica firească de moarte se deosebește în chip vădit de cea protivnică firii.

8) Semnul adevărat al celor ce-și aduc aminte de moarte întru simțirea inimii, este despătimirea de bună voie de toată zidirea și părăsirea desăvîrșită a voii lor. Cel ce o așteaptă pe aceasta în fiecare zi e om cercat. Cel ce o dorește în fiecare ceas e sfînt.

9) Nu toată poftirea morții e bună. Căci sînt unii care, greșind neîncetat din forța deprinderii, o doresc pe aceasta cu smerenie. Și sînt iarăși alții care nu vor să se pocăiască, și aceștia o cer din deznădejde. Și sînt alții care nu au frică de moarte, deoarece se socotesc pe ei nepătimași, din mîndrie. În sfîrșit sînt unii care cer plecarea lor de aici prin lucrarea Duhului Sfînt.

10) Unii dintre bine-credincioși se întreabă cu nedumerire: pentru ce, dacă pomenirea morții ne face atîta bine, Domnul ne-a ascuns cunoașterea ei de mai înainte? Ei nu știu că Dumnezeu ne lucrează prin aceasta în chip minunat mîntuirea noastră. Căci nimenea, dacă ar cunoaște mai dinainte moartea sa, nu

---

să schimbe viața, gîndul la moarte le dă sentimentul că ostenelile și convorbirile lor sînt zadarnice, că necinstirile de care au parte sînt adevărate necinstiri. Dimpotrivă, celor ce-și schimbă viața, ostenelile le sînt dulci, iar necinstirile nu le sînt necinstiri. Scărarul folosește foarte des paradoxul, care rezultă din optica diferită cu care e privită viața: fie ca satisfăcîndu-se cu cele trecătoare și lumești, fie căutînd cele veșnice și duhovnicești. Există astfel o cinstire necinstită pentru cel ce o aduce și pentru cel ce o primește, cînd e adusă din lingușeală celui ce o caută pentru slava deșartă; și o necinstire cinstitoare cînd, de exemplu, e adusă de cel lipsit de vicleșug, celui bun pînă la naivitate. La fel există o plăcere neplăcută a trupului, care e o plăcere a sufletului.

ar veni îndată la botez, sau la viaţa călugărească, ci şi-ar petrece toate zilele în fărădelegi şi s-ar năpusti spre botez şi spre pocăinţă numai în ceasul ieşirii. Dar dobîndind calitatea păcatului din obişnuinţa îndelungată cu el, ar rămîne cu totul neîndreptat [294].

11) Plîngînd, să nu primeşti niciodată pe cîinele acela care îţi strecoară gîndul că Dumnezeu e iubitor de oameni. Căci scopul lui este să alunge de la tine plînsul şi frica neînfricată [295]. Acest gînd îţi este bun numai cînd te vezi pe tine tîrît în adîncă deznădejde [296].

12) Cel ce voieşte să ţină pururea în sine pomenirea morţii şi a judecăţii lui Dumnezeu, dar s-a predat pe sine grijilor şi împrăştierilor lumeşti, este asemenea celui ce înoată, dar voieşte să-şi ciocnească palmele [297].

13) Pomenirea conştientă a morţii depărtează mîncarea. Iar mîncarea înlăturată cu smerenie, depărtează patimile.

---

294. «ποιωθεὶς τῇ κακίᾳ» — primind calitatea păcatului. Fiinţa întreagă a omului dobîndeşte prin felul său de viaţă o anumită calitate, un anumit miros, bun sau rău. Păcatul sau binele nu stă într-un colţ al fiinţei noastre, ci aşa cum o picătură de petrol dă apei întregi dintr-un vas ceva din calitatea ei, aşa şi păcatul sau binele, modifică într-un sens sau altul întreaga fire a noastră. Iar calitatea curată sau îmbunătăţită a firii are un caracter dinamic. Ea îndeamnă pe om la bine sau la rău şi le face cu uşurinţă pe acestea. Efortul de a readuce la calitatea bună firea înrăutăţită trebuie să lupte cu pornirea ei de a săvîrşi răul.

295. Frica pentru trup, neînfricată pentru sufletul care crede în Dumnezeu. Frică şi aşteptare bucuroasă pentru bunătăţile de după moarte.

296. Să nu te bizui pe gîndul că Dumnezeu este iubitor de oameni, ca prin el să slăbeşti pocăinţa. El să-ţi fie de ajutor numai cînd eşti în primejdie de a deznădăjdui.

297. Aşa, în ed. 1970 (κροτεῖν). În P.G.: «Să-şi ţină mîinile (κρατεῖν).

14) Lipsa de durere a inimii învîrtoşează mintea [298]. Iar mulţimea bucatelor usucă izvoarele [299]. Setea şi privegherea aduc zdrobirea inimii. Iar din inima zdrobită ţîşnesc apele (lacrimile) [300].

15) Cele spuse sînt aspre celor lacomi de mîncare şi de necrezut celor trîndavi. Dar bărbatul făptuitor le va cerca prin rîvna lui. Şi cel ce le-a cunoscut prin cercare va zîmbi gîndindu-se la ele. Dar cel ce caută încă să le cunoască e mai trist [301].

16) Precum părinţii spun că iubirea desăvîrşită nu poate cădea, aşa spun eu că simţirea desăvîrşită a morţii este lipsită de frică.

17) Multe sînt lucrările minţii făptuitoare. Amintesc dintre acestea : gîndul la dragostea lui Dumnezeu, pomenirea lui Dumnezeu, aducerea aminte de Împărăţia cerurilor, aducerea aminte de rîvna mucenicilor, aducerea aminte de Dumnezeu care e de faţă, potrivit cu cel ce a spus : «Văzut-am înaintea mea pe Domnul» (Ps. 15, 8), aducerea aminte de sfintele Puteri înţelegătoare, aducerea aminte de moarte, de răspuns, de

298. Inima care nu e îndurerată de păcate face şi mintea învîrtoşată, adică ia omului sensibilitatea înţelegerii stării sale. Cunoaşterea de sine a omului e deci o chestie de simţire. Un om nesimţit nu se poate cunoaşte cu adevărat. Scolia din P.G., accentuînd legătura intimă dintre minte şi inimă, prezintă urmările ce le are păcatul pentru minte şi inimă în mod alternativ ca fiind aceleaşi : «Uitarea poruncilor dumnezeieşti şi abaterea voinţei libere face inima învîrtoşată şi mintea neîndurerată ; sau invers : mintea învîrtoşată şi inima neîndurerată».

299. Mulţimea bucatelor usucă izvoarele lacrimilor, adică simţirea inimii şi a minţii. Băutura multă luată din exterior usucă izvoarele dinăuntru ale lacrimilor. Cine bea mult nu mai poate plînge.

300. Nu se va teme adică de împuţinarea bucatelor, de sete, de durerea inimii etc.

301. «Cele grele celorlalţi le sînt, celor ce le deprind de bună voie, pricini de bucurie şi de veselie. Cîştigînd prin cercare o uşurinţă faţă de ele, ajung şi la o sporire în desăvîrşire. Dar cei încă nedesăvîrşiţi, se îndeletnicesc cu ele, cu osteneală, dacă se îndeletnicesc peste tot».

hotărîre, de pedepsire. Începem cu cele mari şi sfîrşim cu cele care nu trebuie uitate.

18) Mi-a povestit odată un călugăr egiptean că «după împlîntarea pomenirii morţii întru simţirea inimii, voind odată, mînat de nevoie, să mîngîie puţin lutul, am fost împiedicat de pomenirea aceasta, ca de un judecător ; şi ceea ce e minunat, e că, deşi am voit, n-am putut să mai scap de ea» [302].

19) Un alt oarecare, locuind aci, în aşa zisa Thola, îşi ieşea de multe ori, din pricina acestui gînd (al morţii), din sine. Şi aflat de fraţi de parcă era leşinat, sau cuprins de epilepsie, era dus de ei aproape fără suflare.

20) Nu voi tăcea să-ţi fac cunoscută şi povestirea despre Isichie Horevitul [303]. Acesta petrecea totdeauna într-o totală lenevie, neavînd nici o grijă de sufletul său. Îmbolnăvindu-se odată cu trupul pînă la marginea vieţii, încît părea că peste un ceas va muri, dar venindu-şi iarăşi în fire, ne rugă pe toţi să plecăm îndată. Zidind apoi uşa chiliei, a rămas înăuntru 12 ani fără să mai iasă vreodată la vreo vorbă cu cineva. Nu mai gusta nimic altceva, decît pîine cu apă. Şedea numai acolo, cu mintea ţintă (în extaz) la cele ce le văzuse în această ieşire (în extaz). Era atît de adunat cu mintea în sine, că nu şi-a mai schimbat niciodată acest fel de vieţuire, fiind pururea ieşit din sine şi vărsînd lacrimi fierbinţi, în tăcere [304].

---

302. Numitul egiptean avea atît de întipărită pomenirea morţii, că deşi silit de foame de mai multe zile, n-a putut să alunge pomenirea morţii din sine, măcar că voia, ci mai degrabă a alungat ea foamea.

303. Vieţuitor pe Horeb, loc de pustnici la poalele muntelui Sinai ; Thola, localitate pe Horeb.

304. Era pe de o parte «cu mintea adunată în sine» (σύννους) pe de alta, «ieşit din mintea sa». Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine (şi se înţelege dincolo de lume), adică se află în extaz. Minunea celor

Dar cînd era să se săvîrșească, deschizînd ușa am intrat înăuntru. Şi rugîndu-l mult, numai atîta am auzit de la el : «Iertaţi-mă ! Nimenea de va avea pomenirea morţii, nu va putea să păcătuiască vreodată». Iar noi ne-am minunat văzînd pe cel odinioară atît de nepăsător, preschimbat atît de repede cu o schimbare și prefacere fericită. Şi înmormîntîndu-l cu cuviosie în cimitirul apropiat al castrului, după un număr de zile căutînd sfintele lui rămășițe, nu le-am aflat. Domnul a încredințat, și în felul acesta, despre pocăința lui plină de grijă și vrednică de laudă, pe toţi cei ce voiesc să se îndrepte după o lenevire îndelungată.

21) Precum unii socotesc nemărginit adîncul (abisul), căci îl numesc loc fără fund, așa gîndul morţii e nesfîrșit atît în curăţia, cît și în lucrarea lui. Iar ceea ce am spus e întărit de amintitul cuvios. Unii ca aceștia adăugînd neîncetat frica, la frică, nu se odihnesc pînă nu se va topi și însăși puterea oaselor [305].

---

de dincolo de minte se vede numai prin mintea adunată în ea însăși, pentru că prin ea sînt transparente și pentru că infinitatea lor seamănă cu indefinitul minţii și în legătură cu el.

305. «Precum, zice, adîncul mării e nemăsurat și necuprins, așa și sfîrșitul curăţiei e de ne-ajuns, adică nu are sfîrșit în cei ce au pomenirea morţii în simţirea inimii. Căci e cu neputinţă ca omul smerit, avînd pomenirea neîncetată a morţii, să spună în chip fariseic, că a ajuns la sfîrșitul curăţiei, adică «am ajuns desăvîrșit în curăţie». Cel ce ar spune aceasta nu ar fi smerit. Deci s-ar întîmpla ceva ciudat : de cel ce ar îndrăzni să spună aceasta nu s-ar atinge nepătimirea nici cu vîrful degetelor. Căci slava deșartă e cea mai cumplită patimă. Dar de cel smerit se atinge pînă la săturare, dar datorită smereniei socotește că-i lipsește. Deci în amîndoi, adică atît în cel smerit, cît și în cel stăpînit de slava deșartă, curăţia e necuprinsă». Cel mîndru nu o cuprinde din pricina mîndriei, cel smerit simte mereu că mai are, și de fapt mereu mai are de înaintat în smerenie. Pe cît de neajunsă este infinitatea lui Dumnezeu, pe atît de neajuns este hotarul smereniei, deci, și sentimentul nedeplinătăţii curăţiei. Iar gîndul morţii, întreţinînd smerenia, întreţine și sentimentul nedeplinătăţii curăţiei. El consideră nesfîrșitul omului ca un nesfîrșit al înaintării, datorită faptului că înaintarea are ca ţintă să

22) Să ne încredinţăm că, pe lîngă toate bunătăţile, şi aceasta este un dar al lui Dumnezeu [306]. Pentru că altfel, cum se explică faptul că, chiar venind la morminte, unii rămîn fără lacrimi şi învîrtoşaţi, dar pe de altă parte chiar aflîndu-ne departe de această vedere, de multe ori sîntem străpunşi la inimă ? [307]

23) Cel ce a murit tuturor, şi-a adus aminte de moarte [308]. Dar cel ce e încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuşi împotriva sa.

---

cuprindă pe Dumnezeu cel nesfîrşit. De aici urmează că nesfîrşirile acestea sînt ale persoanei, nu ale lucrului, obiectului, substanţei. Curăţia înseamnă putinţa unei infinităţi în înaintarea persoanei, smerenia la fel, bunătatea la fel, iubirea la fel, înţelegerea la fel, tăcerea care adînceşte la fel. Dacă n-ar fi persoana, n-ar exista infinitate adevărată şi putinţa înaintării în ea. Mai bine zis, dacă n-ar fi persoana infinită a lui Dumnezeu spre care tinde la infinit persoana umană, n-ar exista un infinit adevărat. Pe de altă parte, perspectiva infinităţii veşnic noi a curăţiei, a iubirii, se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, s-a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă la lume, alipire care pare să aibă şi ea o infinitate, dar o infinitate în monotonia repetiţiei şi deci o infinitate aparentă, o infinitate care la un moment dat devine leşinată, împreună cu setea după ea, care se satură de a tot acapara acelaşi fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să-i satisfacă setea de infinitate adevărată a spiritului, care să-i satisfacă setea de adevărul care stă în infinitatea adevărată. Aparenta infinitate a lumii crapă la un moment dat pentru spiritul săturat de ea şi prin această crăpătură ţîşneşte din ascunzimea sa adevărata infinitate, cea a ordinii Duhului. Aspiraţia de înaintare în ea e ajutată nu numai de dorul ei, ci şi de frica continuă de a rămîne înlănţuit prin patimi în monotonia acestei lumi.

306. Adică şi pomenirea morţii cu simţirea inimii şi deci cu lacrimi este un dar al lui Dumnezeu. Şi este un dar al lui Dumnezeu şi faptul de a ni se deschide perspectiva infinităţii prin gîndul la moarte, care îi deschide spiritului orizontul veşnic şi infinit, potrivit lui.

307. Sîntem străpunşi la inimă şi plîngem, pentru că s-a străpuns în faţa noastră zidul care ne închidea în infinitatea aparentă şi monotonă a alipirii pătimaşe la lume.

308. Cei care au descoperit lipsa de atracţie şi falsa plinătate a tuturor celor din lume au descoperit infinitatea ce-i aşteaptă după despărţirea de ele prin moarte.

24) Nu voi să încredinţezi pe toţi despre iubirea ta faţă de ei. Ci cere lui Dumnezeu să le-o arate El însuşi aceasta în chip negrăit. Iar de nu, nu-ţi va ajunge timpul şi pentru legături (pentru relaţii) şi pentru străpungere [309].

25) Nu te amăgi, lucrătorule fără minte, că poţi să înlocuieşti timpul (pierdut) cu alt timp. Căci nu va ajunge ziua să împlineşti datoria ei faţă de Stăpînul [310].

26) Nu e cu putinţă, zice cineva, nu e cu putinţă a străbate ziua de faţă cu bună credincioşie, de nu va fi socotită ca cea din urmă a întregii vieţi [311]. E de mirare

309. «A adeveri prin cuvinte iubirea faţă de toţi e lucru greu şi de respins. A o adeveri prin fapte e lesne şi mai uşor celui ce se sîrguieşte să înfăptuiască virtutea. Şi ascultă cum : a venit cineva să mă înjure sau să mă şi bată. Dacă îi spun că deşi aş putea să mă apăr, nu mă apăr, ci dimpotrivă, cad în genunchi, îl rog, îl sărut, îi dăruiesc cele ce pot, e vădit tuturor că fac acestea din dragoste. Iar aceasta am făcut-o prin fapte. Căci cum s-ar face prin cuvinte? Căci dacă rugîndu-mă tuturor, le voi spune că-i iubesc, voi apărea ca un linguşitor şi ca unul ce caut să plac oamenilor, ca unul ce se îndeletniceşte cu o virtute prefăcută şi ca unul ce vînez prin aceasta slava deşartă. Deci părintele îndeamnă să nu ne silim să arătăm iubirea prin cuvinte, ci prin fapte, iar iubirea faţă de Dumnezeu, prin amîndouă, şi mai mult prin cuvinte. Căci semnul iubirii faţă de El este rugăciunea neîncetată. Astfel vom înfăptui amîndouă virtuţile. Căci dacă te sîrguieşti să împlineşti iubirea faţă de oameni numai prin cuvinte, nu ţi-ar ajunge nici tot timpul vieţii pentru legături şi umilinţă».

310. Suprema valorificare a timpului e condiţionată de înţelegerea fiecărei zile ca stînd la uşa vieţii de dincolo, a eshatologicului. «Carpe diem» (= foloseşte intens ziua), dar nu în sensul lui Horaţiu ca fiind ultima ce ne poate aduce o plăcere trecătoare, ci ca fiind ultima ce ne poate asigura viaţa eternă. Deci cu mai multă intensitate foloseşte creştinul fiecare clipă.

311. Timpul e un dar al lui Dumnezeu, dar şi o datorie de a-l umple cu fapte date Domnului, cu sîrguinţa de a ne desăvîrşi. Nu trebuie să pierdem nici o clipă. Chiar dacă-l folosim întreg nu ne ajunge să împlinim toată datoria ce ne e dată odată cu el. E o puternică afirmare a valorii timpului, contrar lui Origen. Gîndul continuu la moarte nu înseamnă nefolosirea timpului, ci, dimpotrivă, buna lui folosire intensă.

cu adevărat cum au rostit acest cuvînt elinii. Căci socotesc şi ei că e propriu filozofiei să cugete la moarte [312].

Aceasta a fost a şasea treaptă. Cel ce s-a suit pe ea nu va păcătui nici odată, dacă e adevărat ce s-a spus : «Adu-ţi aminte de cele de pe urmă ale tale şi în veac nu vei păcătui» (Înţ. Sir. 7, 38).

CUVÎNTUL VII

Despre plînsul de-bucurie-făcător

1) Plînsul după Dumnezeu este o tristeţe a sufletului, o simţire a inimii îndurerate care caută pururea nebuneşte pe Cel după care însetează ; iar neajungîndu-L, Îl urmăreşte cu osteneală şi se tînguieşte cu durere, alergînd după El.

2) Sau : Plînsul este un ac de aur al sufletului scăpat de orice ţintuire şi alipire şi înfipt de tristeţea cuvioasă în lucrarea de cercetare a inimii [313].

3) Străpungerea este un chin neîncetat al conştiinţei, care pricinuieşte împrospătarea focului inimii, prin mărturisirea făcută în minte.

4) Mărturisirea (în minte) este uitarea firii, cînd din pricina ei cineva a uitat să mănînce pîinea lui [314].

---

312. Platon, *Phaedon* II, 1.

313. Plînsul este acul sufletului care nu mai ţine sufletul cusut de nimic din cele ale lumii, ci e înfipt în privirea inimii ţinînd sufletul însuşi în această lucrare şi cosîndu-l oarecum de viaţa veşnică. Ca ac, pricinuieşte durerea inimii, o face simţitoare, o face să-şi deschidă cutele ei şi păcatele din ea conştiinţei care o cercetează şi să sufere pentru păcatele ce şi le descoperă prin aceasta.

314. Plînsul sau străpungerea inimii e o mărturisire a păcatelor făcută de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat şi îndurerat, în care sufletul îşi recunoaşte necontenit păcatele în faţa lui Dumnezeu şi

5) Pocăința este lipsirea neîntristată, de toată mîngîierea trupească [315].

6) Celor ce înaintează încă în acest plîns fericit, înfrînarea şi tăcerea buzelor li s-a făcut o însuşire. Iar celor ce au înfăptuit înaintarea, li s-a făcut o asemenea însuşire nemînierea şi neţinerea minte a răului. În sfîrşit, celor desăvîrşiţi li s-a făcut o însuşire smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea, de bună voie, de necazuri, neosîndirea celor ce păcătuiesc, împreună-pătimirea mai presus de putere [316]. Cei dintîi se fac primiţi ; cei de al doilea, vrednici de laudă ; iar cei ce flămînzesc după necazuri şi însetează după necinstiri sînt fericiţi ; căci ei se vor sătura de o hrană de care nu se vor sătura [317].

---

cere iertare pentru ele. Sufletul e atît de concentrat în această mărturisire îndurerată, că uită să mănînce, biruind trebuinţele firii.

315. Tristeţea sufletului e aşa de mare, că cel ce o trăieşte nu mai simte tristeţea pentru lipsa mîngîierilor sau plăcerilor trupeşti.

316. Ed. 1970 : «Compătimire numeşte arderea pentru cei ce păcătuiesc, după cuvîntul : «Cine se va sminti şi eu să nu ard ?» (II Cor. 11, 29). Ea înseamnă a-şi face cineva proprii greutăţile şi nenorocirile străine ; sau a nu dispreţui cu gîndul pe cei ce suferă, înălţîndu-se împotriva lor».

P.G. «Mulţi, amăgiţi fiind de acest cuvînt, arată o compătimire cuvenită tuturor celor ce păcătuiesc spre a crede celor ce nu se cuvine. Alta este împreună-pătimirea peste putere de care se vorbeşte aci. Căci împreună-pătimire numim plînsul ivit în suflet şi arătat pentru cel iubit, uneori chiar fără ca acela să fie vrednic. Căci cineva se îngrijeşte cu compătimire de cel iubit, ca nici să nu nedreptăţească, nici să fie nedreptăţit. Iar «peste putere» înseamnă a-şi pune cineva sufletul său pentru mîntuirea prietenului, dar nu spre pierderea lui. Căci nu poate scăpa de păcat cel ce a păcătuit, decît printr-o pocăinţă potrivită cu greşala». Deci nu e o compătimire folositoare aceea care-l scapă pe cel ce a greşit de greutăţile pocăinţei. «Peste putere» înseamnă că cel înduhovnicit trăieşte şi aci în ambianţa unei infinităţi ; nu poate ajunge la hotarul împreună-pătimirii cu celălalt, dar se ridică în ea tot mai mult peste puterile lui mărginite, din puterea lui Dumnezeu.

317. E o hrană care-i mulţumeşte mai mult decît oricare alta, dar nu-i plictiseşte, deşi se vor împărtăşi de ea neîncetat. Ei o doresc mereu şi voiesc să aibă tot mai mult din ea.

7) Cînd ai ajuns la plîns, ţine-l cu toată tăria. Căci înainte de a se îmbiba în tine [318], uşor ţi se răpeşte. Şi e topit ca ceara de tulburări, de griji trupeşti, de plăceri şi mai ales de multa vorbărie şi de glume uşuratece [318 bis].

8) Deşi cuvîntul e îndrăzneţ, izvorul lacrimilor după botez e mai mare decît botezul [319]. Deoarece acela ne curăţeşte de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta, de cele de după aceea. Şi primindu-l pe acela toţi ca copii, ne-am întinat după aceea; prin acesta însă l-am curăţit şi pe acela [320]. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc [321].

9) Suspinele şi întristarea strigă către Domnul. Lacrimile din frică, mijlocesc. Iar cele ale prea sfintei iubiri ne arată că rugăciunea noastră a fost primită.

---

318. Înainte de a ţi se face o calitate a firii, de a cîştiga întreaga ta fiinţă calitatea plînsului, care nu e decît dorul intens după viaţa în Dumnezeu.

318 bis. *Scolia* lui Teodor al Edesei: «Alungă departe de la tine duhul mult vorbitor. Căci în el sînt ascunse toate patimile cele rele. Din el e minciuna, din el, îndrăzneala; dintr-o parte e gluma uşuratecă, din alta rîsul, calomnia, bîrfirea, răutatea, vorba prostească şi, scurt vorbind, ceea ce s-a spus: «Din multa vorbire nu va lipsi păcatul» (Pilde 10, 19). Iar bărbatul tăcut este scaunul simţirii şi Domnul a spus că vom da socoteală pentru orice cuvînt deşert (Mt. 12, 36).

319. «A spus că izvorul lacrimilor e mai mare, în loc să spună că e mai bun în comparaţie cu Botezul, pentru că se lucrează şi de către noi. Dar nu l-a opus Botezului. Faţă de noi e mai bun, pentru că el ne şi curăţeşte şi ne şi fereşte de păcat de mai înainte. În raport cu prea sfîntul Botez nu e însă nici măcar egal, cu atît mai puţin mai mare».

320. «Ne naştem de trei ori în viaţă. Dintre acestea cea dintîi (naştere) e din pîntece, iar celelalte două ne urcă de la pămînt la cer: una e prin Sfîntul Botez, pe care o numim şi naştere din nou, iar cealaltă e din pocăinţă».

321. «Fără Botez nu s-ar mîntui nimeni; fără lacrimile pocăinţei «ar fi rari cei ce se mîntuiesc».

10) Dacă nimic nu însoţeşte smerita cugetare ca plînsul [322], nimic nu i se împotriveşte acesteia ca rîsul [323].

11) De ai ajuns la fericita tristeţe bucuroasă [324] a străpungerii cuvioase, ţine-o; şi nu te vei odihni de lucrarea din ea, pînă ce nu te vei ridica din cele de aici şi nu te vei înfăţişa curat lui Hristos.

12) Să nu încetezi să-ţi închipuieşti mereu în tine şi să cercetezi adîncul (abisul) focului veşnic şi pe slujitorii nemiloşi, pe judecătorul neîndurat şi neiertător, prăpastia nemărginită a văpăii celei de sub pămînt şi coborîşurile strîmtorate ale locurilor şi hăurilor subpămîntene şi înfricoşătoare şi chipurile tuturor acestora [325]. Aceasta pentru ca lăbărţarea aflătoare în

322. «Smerita cugetare este rugăciunea necontenită cu lacrimi şi cu durere. Căci aceasta chemînd pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu lasă pe om să se încreadă nebuneşte în puterea şi înţelepciunea sa, nici să se înalţe faţă de alţii. Căci acestea sînt boli cumplite ale patimii mîndriei».

323. «A Marelui Vasile: «A se sparge cineva de rîsul necumpătat şi nestăpînit e semn că nu-şi strînge încă moleşala umflată a sufletului cu o gîndire aspră. Nu e necuviincios a-şi arăta cineva răspîndirea luminii sufletului într-un zîmbet, după cuvîntul: «Inima veselindu-se înfloreşte faţa» (Prov. 15, 13). Dar a hohoti cu glas şi a fierbe cu trupul nu e propriu celui ce-şi stăpîneşte sufletul, nici celui ce şi-l înfrînează. Cuvîntul e întărit de prea înţeleptul Solomon, care a zis: «Nebunul ridică glasul, în rîsul lui, dar bărbatul înţelept de-abia zîmbeşte liniştit» (Eccl. 21, 23)».

324. Ed. 1970: «Bine a unit cuvintele opuse: Căci în tristeţea după Dumnezeu, se ascunde bucuria veşnică a nepătimirii».

325. Toate acestea ascund în ele nişte înţelesuri spirituale sau şi spirituale. Aceste coborîşuri şi hăuri subpămîntene sînt poate nişte coborîşuri şi prăpăstii haotice ale unor străfunduri aproape subcreaţionale, sau ale unor stări în care creaţiunea e redusă în trepte gradate la o diminuare a existenţei, ajungînd aproape de caracterul de umbre ale existenţei. Sînt trepte de umbră care chinuiesc tocmai prin această împătimire extremă de o creaţiune lipsită de izvorul existenţei sale care este Dumnezeu. Aceasta e şi o permanentizare a unei stări de suflet lăbărţată, lipsită de intensitatea trăirii în plinătatea vieţii.

sufletul nostru să fie strînsă prin cutremurare şi aceasta să se unească cu curăţia nestricăcioasă, primind arătarea focului tot mai scînteietor al plînsului [326].

13) Stăruie, plin de cutremur, în cererea rugăciunii, stînd în faţa Judecătorului ca un vinovat, ca să stingi cu înfăţişarea din afară şi cu starea dinăuntru mînia Dreptului Judecător. Căci nu poate să treacă cu vederea sufletul văduvit, care stă plin de durere în faţa Lui şi dăruieşte osteneli celui neostenit [327]. Celui ce a cîştigat lacrima sufletului, tot locul îi este potrivit pentru rugăciune.

14) Precum comoara ascunsă e mai de nejefuit decît cea arătată în piaţă, aşa să înţelegem şi cele spuse înainte.

15) Nu fi ca cei ce îngroapă morţii, care aci îi plîng pe aceia, aci se îmbată pentru ei, ci fii ca cei legaţi în fiare şi biciuiţi în fiecare ceas, de călăi.

16) Cel ce odată plînge, altă dată se desfată şi rîde, e asemenea celui ce aruncă în cîinele iubirii de plăcere

---

326. Plînsul, fie că e al pocăinţei, fie că e al iubirii de Dumnezeu, e un plîns fierbinte, un plîns de foc, care, însoţit de smerita cugetare, dovedeşte pe de o parte în mod paradoxal o intensitate a existenţei, pe de alta are lumina clară a măreţiei lui Dumnezeu cuprinsă în cel ce plînge. Această lumină scînteiază tot mai mult şi-şi arată strălucirea şi pe faţă. Această lumină face ca plînsul să fie însoţit de bucurie.

327. Sufletul, în greceşte este de genul feminin (ψυχή). Sufletul ce se pocăieşte, cere neîncetat iertare Judecătorului, cum cere văduva din Evanghelie (Lc. 18, 3). El nu se osteneşte cerînd necontenit iertare de la Cel ce nu Se osteneşte (nu se plictiseşte) de a-l auzi. Lui Dumnezeu îi face plăcere ca acest dialog de intensă simţire a sufletului cu El să dureze neîncetat. Starea dinăuntru a sufletului ce se pocăieşte este «starea de rugăciune, luarea aminte cu evlavie, cu străpungere şi cu durere, însoţită de mărturisirea greşalelor, făcută cu suspine negrăite». *Alta*: «Dar nu poate sufletul legat să alerge, nici mintea robită patimilor să vadă locul rugăciunii duhovniceşti. Căci e atrasă şi purtată de înţelesuri pătimaşe şi nu stă neclintită». De aceea nu se poate adînci în infinitatea dumnezeiască. *Alta* a lui Marcu: «Rugăciunea este lepădarea gîndurilor (a înţelesurilor)».

cu pîine [328] ; care se preface că-l alungă, dar în fapt îl îndeamnă să stea lîngă el.

17) Adună-ţi mintea, nu iubi să fii văzut ; fii ieşit spre inima ta. Căci dracii se tem de adunarea minţii, cum se tem hoţii de cîini [329].

18) Nu sîntem chemaţi, o, prieteni, aici la nuntă [330]. Deci, Cel ce ne-a chemat pe noi aici ne-a chemat negreşit, să ne plîngem pentru păcatele noastre.

19) Unii, cînd varsă lacrimi se silesc, în vremea aceea fericită, în chip nepotrivit, să nu cugete la nimic. Ei nu socotesc că lacrima fără înţeles e proprie firii necuvîntătoare şi nu celei cuvîntătoare [331]. Lacri-

328. «Inima iubitoare de plăcere este temniţă şi lanţ în vremea ieşirii (a morţii). Iar cea iubitoare de durere, este uşă deschisă». Inima iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, căci acestea nu-i mai fac plăcere. Şi s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovniceşti, după care a năzuit cu durere. *Alta* : «Din iubirea de plăcere vine negrija, din negrijă, uitarea». *Alta*, a lui Isaac : «Priveşte şi scrie aceasta în inima ta : iubirea de plăcere şi iubirea odihnei sînt pricinile părăsirii (din partea lui Dumnezeu)».

329. Fii aplecat (sau fii în extaz) spre inima ta, uitînd de toate şi privind numai spre ea, de e întinată, sau curată, de nu mai ai în ea urmă de păcate, pentru care trebuie să-ţi ceri iertare, sau de poţi vedea prin curăţia ei transparentă pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunată în inimă, pentru că prin inimă vedem atunci pe Dumnezeu şi trăim legătura cu El, de care inima e lipită atît de tare că nu mai poate fi furată de ei.

330. E vorba de nunta, sau de ospăţul veacului viitor (Mt. 22).

331. «Unii, zice, vărsînd lacrimi în vremea rugăciunii, fie din gîndul la păcate, fie la pomenirea morţii, fie la altceva, se silesc pe ei în chip nepotrivit sau prosteşte să alunge gîndul de la care au pornit să plîngă. *Grăbindu-se, socotesc să agonisească plînsul fără întristare, pentru slava* deşartă, nu înţeleg că e propriu firii neraţionale să nu ştie pentru ce plînge, pe cînd al celei raţionale e să cunoască pricina. De aceea, ca unii ce lucrează rar, sînt ocărîţi şi mustraţi de părintele». Afirmînd trebuinţa de a însoţi plînsul cu gîndul la ceva, Scărarul nu se contrazice cu afirmarea din alte locuri, că plînsul trebuie să fie însoţit de rugăciunea fără gînduri. E vorba acolo de gîndurile pătimaşe (Nota la *Cuv. VII*, cap. 13). Cel ce se roagă şi plînge trebuie să se gîndească la păca-

ma e fiica gîndului. Iar tatăl gîndului e mintea raţională [332].

20) Să-ţi fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormînt şi vei dormi mai puţin. Desfătarea de la masă să-ţi aducă aminte că vei fi hrană dureroasei desfătări a viermilor şi te vei desfăta mai puţin. Nici cînd te împărtăşeşti de băutura apei, să nu uiţi de setea din văpaia aceea (veşnică) şi negreşit vei sili firea (la cumpătare). Iar cînd suferim necinstirea cinstită şi ocara şi cearta întîistătătorului, să ne gîndim la înfricoşata hotărîre a Judecătorului şi vom junghia întristarea şi amărăciunea fără judecată adunată în noi, cu blîndeţea şi răbdarea, ca şi cu un cuţit cu două tăişuri [333].

21) Cu timpul scade marea, zice Iov (Iov 14, 11) şi cu timpul şi prin răbdare se nasc şi se desăvîrşesc cele spuse în noi.

23) Aducerea aminte de focul veşnic să se culce în fiecare seară şi să se scoale cu tine şi nu te va stăpîni pe tine trîndăvia în timpul cîntării.

24) Să te îndemne la plîns chiar şi haina ta. Că toţi cei ce plîng pe morţi se îmbracă în negru. Dacă deci nu poţi plînge, plîngi pentru aceasta. Iar de plîngi, tînguieşte-te şi mai mult pentru faptul că de pe treapta

---

tele sale şi să ceară iertare pentru ele. Omul avînd raţiune, nu poate face nimic fără să gîndească. Dar gîndul pricinuieşte simţirea, şi viceversa, simţirea dă putere de pătrundere gîndului şi de trăire intensă la ceea ce se gîndeşte. Omul vorbeşte cu Dumnezeu şi prin plîns, pentru că spune cît de mult îl doare păcatul lipsirii de iubirea Lui.

332. Mintea (νοῦς) e în greceşte de genul bărbătesc. Deci poate fi tată al lacrimii. Mintea nu e un organ de cunoaştere rece, ci de cunoaştere a relaţiei noastre ca subiect cu Dumnezeu ca subiect suprem, de la care ne vine totul prin iubire şi cu celelalte subiecte, care e o cunoaştere însoţită de bucurie că ne aflăm în relaţie curată cu ele, sau de ruşine şi de tristeţe cînd nu sîntem curaţi.

333. «Răspunde gîndurilor de întristare cu neţinerea minte a răului, iar faţă de cele iubitoare de plăcere, fii cu duşmănie».

minții te-ai coborît la cea ostenitoare prin greșelile tale [334].

25) Bunul și dreptul nostru Judecător va ține seama negreșit, ca în toate celelalte, și în privința lacrimilor, de puterea firii. Căci am văzut picături mici ca de sînge, vărsate cu durere; și am văzut curgînd izvoare fără durere. Eu judec pe cei ce se ostenesc, mai mult după durerea lor și nu după lacrimă. Și cred că și Dumnezeu.

26) Nu se potrivește cuvîntarea de Dumnezeu (teologia) cu cei ce plîng. Căci ea risipește plînsul lor. Cuvîntătorul de Dumnezeu se aseamănă celui ce șade pe scaun ca un învățător. Iar cel ce plînge, celui ce șade în gunoi și în sac. Aceasta este, cum socotesc, ceea ce a spus și David cînd plîngea răspunzînd celor ce-l întrebau, măcar că a fost și înțelept și învățător: «Cum vom cînta cîntare Domnului în pămînt străin», adică în pămîntul împătimirii ? (Ps. 136, 4).

27) Și în zidire și în străpungere este ceva care se mișcă de la sine și ceva care e mișcat de altceva [335]. Cînd sufletul, chiar dacă nu ne sîrguim, sau nu întreprindem ceva, lăcrimează și se umezește și se îmblîn-

334. Să te îndemne la plîns chiar haina ta neagră, pe care o îmbracă și cei ce jelesc pe morți. Plîngi, pentru că din lucrarea neostenitoare a minții ai coborît la osteneala slujirii trebuințelor mereu sporite ale trupului din pricina păcatelor, care au accentuat în tine trebuințele trupești, care au scos trupul din viața în duhul care-l sătura, lăsîndu-i puține trebuințe de cele trupești.

335. Ed. 1970: «În zidire, de sine mișcătoare e pronia lui Dumnezeu; iar mișcată de altceva e zidirea însăși». În ce privește umilința (sau străpungerea inimii), uneori aceasta se mișcă de la sine, cînd nu întreprindem nimic pentru a o produce. În cazul din urmă o mișcăm noi. Cînd vine de la sine, Dumnezeu a venit și lucrează în noi nechemat de noi, fără ca noi să ne fi silit să-L chemăm. De aceea, avem datoria să alergăm, adică să facem și noi ceva. Dar efortul trebuie să ne fie mai mult ca să păzim străpungerea sau lacrimile ce ne-au venit. Căci sînt mai mari ca cele pricinuite de noi.

zește, să alergăm. Căci Domnul a venit nechemat, aducîndu-ne buretele întristării de-Dumnezeu-iubitoare [336] și apa de împrospătare a lacrimilor de-Dumnezeu-cinstitoare, spre ștergerea greșalelor scrise în suflet ca pe o hîrtie [337]. Păzește-o pe aceasta ca pe lumina ochilor pînă ce se va retrage. Căci mare este puterea străpungerii acesteia, mai mare decît puterea celei ce vine din sîrguința și cugetarea noastră [338].

28) Nu ajunge la frumusețea (desăvîrșirea) plînsului cel ce plînge cînd voiește, ci cel ce plînge pentru că se află în cele ce voiește. Dar nici acesta nu se află în acelea cînd voiește ceea ce voiește el, ci cînd voiește cum voiește Dumnezeu [339].

336. Străpungerea face sufletul ca un burete moale și umed, din care curge apa lacrimilor.

337. Apa lacrimilor care iese din suflet spală chiar murdăria păcatelor din suflet, așa cum apa spală murdăria unei haine după ce o înmoaie.

338. A arătat că pe lîngă străpungerea pe care o producem (o mișcăm) noi prin sîrguința și gîndurile noastre, mai este și cea care se mișcă de la sine, sau cea care e mișcată de Dumnezeu. Ea e mai mare decît cea produsă de puterile noastre.

339. Numai în Dumnezeu se poate plînge cu plînsul curat. Dar în Dumnezeu nu poate plînge decît cel ce voiește ceea ce voiește Dumnezeu. De aci încă se vede că întîlnirea cu Dumnezeu se înfăptuiește în stare de plîns, de adîncă înduioșare. Plînsul e un dar al lui Dumnezeu, al întîlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face vădit caracterul personal al lui Dumnezeu. Dumnezeu ne dă puterea să plîngem făcîndu-ne să simțim iubirea Lui față de noi. Întîlnirea cu Dumnezeu e o întîlnire pricinuitoare de o simțire pînă la lacrimi.

«Bine a deosebit Părintele acesta două feluri de plîns. E mai întîi plînsul celui ce plînge cînd voiește și plînsul pricinuit de cele pentru care voiește cineva să plîngă. Căci se întîmplă ca cineva să voiască de multe ori să plîngă cînd e ocărît de cineva, sau înjurat sau păgubit. Plînsul acestuia nu e bun sau duhovnicesc, ci natural. Căci lacrimile acestea sînt ale inimii apăsate de necazul ocărîrii, cînd cineva nu poate să se apere de cel ce-l supără sau păgubește. Același lucru se întîmplă și cînd plînge cineva pentru cele ce voiește, ca pentru moartea unei rudenii, pentru reușita aproapelui, sau pentru alte lucruri ale vieții. Dar

29) De multe ori în plînsul cel după Dumnezeu se amestecă lacrima fără har a slavei deşarte. Iar aceasta o vom cunoaşte în chip probat şi cu bună credincioşie cînd ne vom vedea plîngînd cu vicleşug.

30) Străpungerea adevărată este durerea neîmprăştiată a sufletului, care nu-şi dă nici o mîngîiere, ci îşi închipuie în fiecare ceas desfacerea (moartea) şi aşteaptă ca pe o apă răcoritoare mîngîierea lui Dumnezeu, care mîngîie pe călugării smeriţi [340].

31) Cei ce au dobîndit plînsul întru simţirea inimii, şi-au urît însăşi viaţa lor, ca una ce e plină de osteneală şi pricinuitoare de lacrimi şi de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un duşman [340 bis].

32) Cînd vedem, în cei ce par să plîngă după Dumnezeu, mînie şi mîndrie, să socotim lacrimile lor protivnice (lui Dumnezeu) «Căci ce părtăşie are, zice, întunerecul cu lumina ?» (II Cor. 6, 15).

33) Rodul străpungerii mincinoase este închipuirea de sine ; iar al celei adevărate e mîngîierea. Precum focul topeşte trestia, aşa lacrima topeşte toată întinăciunea văzută şi gîndită.

---

numai acel plîns l-a numit bun care se naşte cum voieşte Dumnezeu. Iar Dumnezeu voieşte ca cineva să plîngă pentru greşalele lui, pentru pomenirea morţii, pentru nedobîndirea Împărăţiei Lui şi, simplu vorbind, pentru toate cele ce ţin de suflet. Numai acesta e plîns vrednic de laudă».

340. «Precum ploaia intrînd în pămînt aduce plantelor o calitate potrivită lor, dulce celor dulci, amară celor amare, aşa harul dăruieşte inimilor credincioşilor în care pătrunde neschimbat, lucrările potrivit virtuţilor lor : celui ce flămînzeşte după Hristos, i se face hrană ; celui ce însetează, băutură prea dulce ; celui căruia îi e frig, haină, celui ostenit, odihnă, celui ce se roagă, nădejdea inimii şi celui ce plînge, mîngîiere».

340 bis. Şi-au urît viaţa lor, ameninţată mereu de păcate şi plină de durerile pămînteşti, dar nu viaţa în sine. Ei o caută pe cea schimbată la faţă în existenţa viitoare, iar în privinţa trupului, la fel.

34) Cuvîntul despre lacrimi la mulţi părinţi e întunecos şi se spune că e anevoie de aflat în cei începători. Căci se spune că acestea se nasc din multe şi felurite pricini : din fire, de la Dumnezeu, dintr-un necaz protivnic, din lăudare, din slavă deşartă, din curvie, din dragoste, din aducere aminte de moarte şi din alte multe.

35) Din toate acestea deprinzînd virtuţile cu frica lui Dumnezeu, să ne cîştigăm lacrimile curate şi neviclene ale desfacerii (morţii) noastre. Căci în ele nu este închipuire de sine, sau furare (a gîndului smerit), ci mai degrabă curăţire şi înaintare în dragostea de Dumnezeu, spălare de păcate şi nepătimire.

36) Nu-i de mirare că unii din cei ce plîng încep de la lacrimile bune şi sfîrşesc la cele rele. Dar cu adevărat vrednic de laudă e cel ce schimbă lacrimile ce încep din porniri contrare sau fireşti, în lacrimi duhovniceşti. Această lucrare o cunosc lămurit cei aplecaţi spre slava deşartă.

37) Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de curăţirea desăvîrşită. Căci nu are crezare vinul stors de curînd din teascuri. Nu se va împotrivi nimeni celui ce zice că toate cele după Dumnezeu sînt foarte folositoare. Dar care e folosul ce ne vine din ele, vom cunoaşte în ceasul ieşirii (al morţii).

38) Cel ce călătoreşte în plînsul neîncetat după Dumnezeu nu încetează a prăznui în fiecare zi. Dar cel ce e într-o neîncetată sărbătoare cu trupul va fi luat în primire de plînsul veşnic [341].

341. «În chip abuziv numeşte sărbătoare nelucrarea, care e şi început de fapte rele. Dar călugării ce săvîrşesc lucrul lui Dumnezeu nu sînt niciodată în nelucrare. Căci însăşi convorbirea continuă cu Dumnezeu este pentru ei o sărbătoare, nu o nelucrare; e slujire neodihnită, care îi veseleşte după asemănarea îngerilor».

39) Nu au osîndiții în închisoare bucurie. Nu au călugării adevărați pe pămînt sărbătoare [342]. Și poate de aceea acel bine plîngător a zis suspinînd: «Scoate din temniță sufletul meu» (Ps. 141, 7), ca să se bucure în lumina Ta cea negrăită.

40) Fă-te ca un împărat peste inima ta, șezînd înalt întru smerenie [343] și poruncind rîsului: «Mergi, și merge», și plînsului celui dulce: «Vino, și vine» (Mt. 8, 9); și robului și tiranului nostru trup: «Fă aceasta, și face» [344].

41) Cel ce a îmbrăcat plînsul fericit și plin de har ca pe o haină de nuntă, a cunoscut rîsul duhovnicesc al sufletului [345]. Cine este oare acela, care cheltuindu-și tot timpul vieții sale călugărești cu atîta evlavie, că nu s-a păgubit de nici o zi, de nici un ceas și de nici o clipă, ci și le-a dăruit Domnului, să nu-și dea seama că nu se poate vedea aceeași zi de două ori în viață? [346]

342. Nu contrazice în acest cap ce a spus în cel mai dinainte, unde a zis că cei ce plîng sînt într-o neîncetată sărbătoare. Această sărbătoare, fiind totodată însoțită de plîns, de dor adînc, nu e sărbătoarea deplină din cer, cînd Dumnezeu va șterge orice lacrimă de la ochii celor iubiți ai Săi (Apoc. 21, 4).

343. «Mintea este și se numește în chip firesc împărat al părților și poftelor animalice ale sufletului. Iar înalt, ca cea care șade față de patimile de jos în cugetul coborît și smerit. Ea rămîne în sine și se odihnește în grija de sine». Smerenia e locul cel mai înalt din ființa noastră, pentru că în ea strălucește conștiința cea mai luminoasă. Numai din această înălțime a smereniei vede mintea pe Dumnezeu. De aceea vorbesc părinții de «înălțimea gîndului smerit».

344. Trupul ne poate fi și tiran și rob. Depinde de noi.

345. Fericit cel ce plînge atît de neîncetat din iubirea de Dumnezeu, încît plînsul i-a devenit ca o haină de mireasă a Mirelui ceresc, arătîndu-i strălucirea bucuriei prin ochi și pe toată fața.

346. Cel ce nu pierde nici o zi, ci pe fiecare o dăruiește unei fapte, unei gîndiri la Dumnezeu, nu va avea nici o zi ca pe alta și trăirea în infinitatea iubirii și slavei lui Dumnezeu și în iubirea față de semeni îl face să fie mereu nou în experiența acestei iubiri și în manifestările ei. Este acel «eternel commencement» de care vorbea poetul Charles Péguy.

42) Fericit e monahul care poate să privească cu ochii sufletului la Puterile înțelegătoare (îngeri) [347] Dar necăzut rămîne cel ce-şi plouă neîncetat obrajii săi cu apele vii [348], prin amintirea morții și a greșalelor. Dar nu oștenesc să cred că la întîia stare se ajunge prin a doua [349].

43) Am văzut cerșetori și săraci îndrăzneți, înduplecînd repede prin unele cuvinte măiestrite chiar și inimile împăraților, spre milostivire. Şi am văzut oameni săraci şi lipsiți de virtuți, strigînd nu cu cuvinte măiestrite, ci nepricepute, fără să se rușineze și cu stăruință către Împăratul ceresc, din adîncul deznădăjduit al inimii, și silind prin sila la care supuneau pe Cel prin fire nesilit, spre milostivire [350].

44) Cel ce se fălește sufletește cu lacrimile sale și osîndește în sine pe cei ce nu au lacrimi, este asemenea celui ce după ce a cerut de la împărat arma împotriva dușmanilor săi se omoară cu aceasta pe sine.

45) Nu are, o, prieteni, Dumnezeu nevoie și nici nu voiește ca omul să plîngă din durerea inimii ; ci mai

---

Veșnicia va fi pentru el o veșnică noutate și deci o tinerețe continuă, o tinerețe fără bătrînețe. Numai golul e monoton și apăsător. Numai existența substanței, sau în fața substanței, care n-ar atîrna de o persoană și n-ar fi umplută de sens prin persoană, ar fi monotonă. Numai zilele leneșului, căzut din intensitatea trăirii ca persoană, într-un plan oarecum al naturii, sînt monotone.

347. La puterile îngerești.

348. Lacrimile sînt ape vii, pentru că nu sînt produse de natură, ci de simțirea sufletească a persoanei. Ele dau viață nouă celei ce le varsă. Ele sînt lacrimile unei persoane în relație cu altă persoană. Și în relația aceasta e viață.

349. Monahul plînge întîi pentru păcatele sale, ca să ajungă să vadă puterile îngerești.

350. «Împărăția lui Dumnezeu se ia cu sila» (Lc. 16, 16). Cel nesilit prin fire Se lasă silit prin voință de cei ce stăruie, pentru că-I place să vadă stăruința lor, care le sporește puterea duhovnicească și dovedește credința lor în puterea și mila Lui gata să-i ajute.

degrabă să se veselească din iubirea față de El, întru rîsul sufletului.

46) Omoară păcatul, și lacrima îndurerată a ochilor sensibili va fi de prisos. Căci nu e nevoie de brici, unde nu e rană. Nu era în Adam lacrima înainte de călcarea poruncii, precum nu va fi nici după înviere, cînd va fi încetat păcatul, dacă acolo nu va fi «nici durere, nici întristare, nici suspin» (Apoc. 21, 4) [351].

47) Am văzut la unii plîns și am văzut la alții alt plîns din neputința plînsului. Aceștia, deși îl au, se simt ca și cum nu-l au și prin neștiința lor cea bună rămîn nejefuiți (de el). Aceștia sînt cei despre care s-a zis : «Domnul înțelepțește pe orbi» (Ps. 145, 8) [352].

48) Se întîmplă de multe ori că pe cei mai ușori îi mîndrește lacrima însăși. De aceea nu li se dă unora, ca să se plîngă pe ei pentru lipsirea de ea și pentru cererea ei fără rezultat și ca să se osîndească cu suspine, cu întristare și cu durerea sufletului, cu adîncă mîhnire pentru neputința lor. Acestea obișnuiesc să umple locul lacrimii, nelăsîndu-i în primejdie, măcar că ei le socotesc fără folos [353].

49) De vom lua seama, vom afla că de multe ori se ivește în noi ceva vrednic de rîs, de la draci. Astfel

351. Rîsul e legat de nevinovăție, precum plînsul e legat de păcat. Și amîndouă de raportul între persoane. O lume fără persoane ar fi o lume fără rîs și fără plîns ; ar fi o lume neînchipuit de săracă și de cenușie. De aceea rîd copiii atît de curat : pentru că nu cunosc păcatul.

352. Sînt unii întristați pentru că nu pot plînge pentru păcatele lor. Această întristare e și ea un plîns, deși cei ce o au, socotesc că sînt lipsiți de plîns. Ba poate că ei au un plîns mai dureros, mai neîntrerupt, din pricina întristării pentru lipsa plînsului. De aceea ei rămîn nejefuiți de plînsul acesta al întristării lor.

353. «Am cunoscut și aceea că cel ce se laudă cu darurile (harismele) dumnezeiești ca și cum ar fi niște calități ale sale, ajunge și la osîndirea altora. Dar lacrima poate fi din iubirea de Dumnezeu, din iubirea de slavă, din aprinderea vinului, din uneltirea drăcească, din necinstire și din necaz».

dacă ne-am săturat, ne pricinuiesc străpungerea inimii, iar dacă am postit, ne învîrtoşează iarăşi, ca, amăgindu-ne cu lacrimi false, să ne predăm desfătării, adică maicii patimilor. Să nu ne supunem deci acestora, ci să facem dimpotrivă.

50) Eu mă minunez şi cînd caut la calitatea străpungerii inimii. Cum, numindu-se plîns şi întristare, are înăuntru împletite cu sine, ca mierea cu ceara, bucuria şi veselia ? Ce învăţăm din aceasta ? Că această străpungere este, propriu zis, dar al Domnului. De aceea ea este în suflet ca o plăcere neplăcută, Dumnezeu mîngîind în chip neştiut pe cei zdrobiţi cu inima [354].

Dar în privinţa plînsului prea vădit şi a durerii aducătoare de folos, să ascultăm o istorioară prea jalnică şi folositoare de suflet.

Un oarecare Ştefan, care locuia aci şi îmbrăţişase viaţa pustnicească şi liniştită, şi petrecuse mulţi ani în stadionul călugăresc de luptă, împodobindu-se cu pos-

354. «Alta este bucuria începătoare şi alta, cea pricinuită de desăvîrşire. Cea dintîi nu e nepărtaşă de închipuire; a doua are puterea smeritei cugetări. La mijlocul lor e întristarea de Dumnezeu iubitoare şi lacrima dureroasă. Căci în mulţimea înţelepciunii adevărate, e mulţimea cunoştinţei şi cel ce adaugă cunoştinţă, adaugă durere. De aceea întîi trebuie chemat sufletul la nevoinţe printr-o bucurie începătoare. Apoi trebuie vădit şi probat de către adevărul Duhului pentru cele făcute în chip rău şi pentru împrăştierile de care suferă încă. «Că întru mustrări, zice, pentru fărădelegi ai certat pe om şi ai subţiat ca pe un păianjen sufletul lui» (Ps. 38, 11—12), ca mustrarea dumnezeiască cercîndu-l pe el, ca într-un cuptor, să ia lucrarea bucuriei neînchipuite în aducere aminte fierbinte de Dumnezeu». La început omul porneşte cu o bucurie neştiutoare spre nevoinţe. Cunoscîndu-şi apoi tot mai mult petele sale şi greutăţile de a se curăţi de ele, odată cu această cunoştinţă de sine îi sporeşte şi durerea. De-abia după curăţirea prin dureri ajunge la bucuria care nu e rodul închipuirii, ci al cunoaşterii curăţiei sale reale şi al vederii lui Dumnezeu prin ea. Ostenelile lui se subţiază nu numai cu trupul, ci şi cu sufletul şi cu înţelegerea, ca unul ce a trăit o viaţă de concentrare atentă la cele mai subţiri mişcări ale vieţii sufleteşti.

tiri şi, în chip deosebit, cu lacrimi, şi aflîndu-se înfrumuseţat cu florile altor bune deprinderi, avea o chilie lîngă coborîşul sfîntului Ilie, văzătorul-de-Dumnezeu, în acest munte sfînt. Acest pururea pomenit, în scopul unei mai vădite şi mai dureroase pocăinţe, s-a mutat la locul pustnicilor, numit Sidi. După ce a petrecut acolo, în cea mai strîmtorată şi mai încordată vieţuire, un număr de ani, deoarece locul era foarte aspru şi aproape de ne-ajuns pentru orice om, ca unul ce se afla la vreo 70 de mile departe de castru, bătrînul se sui iarăşi, spre sfîrşitul vieţii, la chilia sa de pe vîrful acela sfînt. Căci avea şi doi ucenici din Palestina, foarte evlavioşi, care păziseră chilia bătrînului.

Deci petrecînd acolo puţine zile, căzu la boală şi se sfîrşi. Dar cu o zi înainte de a se săvîrşi, fu răpit cu mintea, şi, cu ochii deschişi, privi spre dreapta şi spre stînga patului. Şi ca tras la socoteală, zicea în auzul tuturor celor de faţă, odată : «Da, aşa e, e adevărat, dar am postit pentru aceasta atîţia ani» ; altă dată : «Nu, minţiţi, aceasta n-am făcut-o». Apoi iarăşi : «Da, aceasta e adevărat, dar am plîns, am slujit». Şi iarăşi : «Cu dreptate mă învinuiţi». Dar la unele zicea şi aşa : «Da, e adevărat, pentru acestea n-am ce să spun ; dar la Dumnezeu este şi milă». Era o privelişte înfricoşătoare, înspăimîntătoare şi o tragere la socoteală nevăzută şi neîndurată. Şi ceea ce era şi mai înfricoşător, era că-l osîndeau şi pentru cele ce n-a făcut. Vai ! Sihastrul şi pustnicul spunea la unele din greşalele lui : «La acestea n-am ce să zic» ; el care era de vreo 40 de ani călugăr şi avea lacrimile.

Vai ! vai ! Să auzim şi glasul lui Iezechiel, care zice : «În ceea ce te voiu afla, în aceea te voiu judeca, a zis Dumnezeu». Cu adevărat n-a putut să se apere în nici una din acestea. Pentru ce ? Slavă Celui ce singur ştie.

Iar unii ne-au istorisit în chip nemincinos, că acesta hrănea şi un leopard în pustie din mîna lui. Şi aşa, tras

la socoteală, s-a despărţit de trup. Care i-a fost judecata, sau care sfîrşitul, sau care hotărîrea cu privire la el, sau care, sfîrşitul tragerii la socoteală ? El nu l-a făcut nicidecum cunoscut.

51) Precum văduva care şi-a pierdut bărbatul, avînd un fiu unul născut, îl are după Dumnezeu numai pe el spre mîngîiere, aşa şi sufletul care a căzut nu are altă mîngîiere în vremea ieşirii, decît neplăcerile gîtlejului (postul) şi lacrima. Nu vor cînta aceştia nici odată. Nici nu vor sălta în cîntece de veselie. Căci ele sînt păgubitoare plînsului. Iar de vei încerca să chemi plînsul prin ele, el se va depărta şi mai mult de la tine, căci plînsul este durerea [355], îmbibată într-un suflet învăpăiat. El s-a făcut în mulţi înaintemergător al fericitei nepătimiri, făcînd materia uşor de stăpînit, curăţind-o şi subţiind-o [356].

52) Un încercat lucrător al acestui dar (al plînsului) mi-a istorisit următoarele : «Căutînd eu, de multe ori, să mă aplec spre slava deşartă, sau spre mînie, sau spre săturarea pîntecelui, gîndul plînsului s-a împotrivit dinăuntru, şoptindu-mi : «Să nu te apleci spre slava deşartă, că plec de la tine !» La fel şi în privinţa altor patimi. Iar eu îi răspundeam : «Nu voiu înceta să te ascult, pînă ce mă vei înfăţişa înaintea lui Hristos».

---

355. «Durere devenită calitate a sufletului învăpăiat». Întreg sufletul a căpătat calitatea durerii. Dar această durere e şi un foc, care nu-i dă linişte.

356. Sufletul îmbunătăţit face materia trupului maleabilă, curată de toxinele răutăţii, subţiată. Ea nu mai e greoaie ; nu se mai mişcă pasiv sub forţa patimilor. Un mare rol îl are în această suportare răbdătoare a durerii şi a ostenelilor plînsul. Plînsul pentru păcate este în mod deosebit un înainte-mergător al nepătimirii, datorită durerii ce o întreţine în om pentru păcatele săvîrşite.

53) Adîncul (abisul) plînsului mîngîiere a văzut [357]. Iar curăţia inimii a primit luminarea. Luminarea este lucrare negrăită, înţeleasă în chip neştiut şi văzută în chip nevăzut [358]. Mîngîierea este răcorirea sufletului îndurerat care în acelaşi timp plînge şi surîde în sine asemenea pruncului. Sprijinirea este înnoirea sufletului care a căzut în întristare, prefăcînd în chip minunat lacrima dureroasă în lacrimă fără durere [359].

54) Lacrimile născute din amintirea morţii au născut frica. Iar după frica ce naşte lipsa de frică [360], se iveşte bucuria. Iar din bucuria fără sfîrşit ajunsă la sfîrşit, răsare floarea dragostei cuvioase [361].

---

357. Pornirea de a plînge cu tot mai multă durere, sau cu tot mai multă iubire faţă de Dumnezeu, deschide şi perspectiva putinţei unei înaintări a omului în nesfîrşitul dumnezeiesc. Dar în acest nesfîrşit al lui Dumnezeu e mîngîierea omului, care a scăpat din monotonia nesatisfăcătoare a mişcărilor repetate în aceleaşi lucruri mărginite şi stricăcioase, care nu au un sens ultim şi un izvor de viaţă netrecătoare.

358. «Cunoaşte omul că inima lui a venit la curăţie, cînd vede pe toţi buni şi nu vede pe cineva necurat şi întinat. Atunci e cu adevărat curat cu inima. Căci altfel cum se va împlini cuvîntul Apostolului care zice: «Din sinceritatea inimii îi socoteşte pe toţi mai presus de el» (Fil. 2, 3), *dacă nu e adevărat cuvîntul că: «Ochiul curat nu va vedea* cele rele» (Tit. 1, 15).

359. Amestecul de plîns şi de dulceaţă vine din faptul că Dumnezeu însuşi lucrează acest plîns. Iar *unde e simţirea prezenţei lui Dumnezeu*, nu poate să nu fie bucurie. Cînd te mustră tatăl, sau cînd te osteneşti pentru ei din iubire, durerea se amestecă cu bucurie. Dumnezeu lasă sufletul în durerea plînsului, dar tot El îl mîngîie şi-l sprijineşte.

360. Frica susţinînd pocăinţa şi ostenelile, naşte lipsa de frică, pentru că curăţă păcatele.

361. Toate stările duhovniceşti, sau toate stările omului mărginit, trăind în nemărginirea dumnezeirii, au un caracter paradoxal. Bucuria de Dumnezeu cel nemărginit e nesfîrşită. Dar în acelaşi timp ea trece în iubire, sfîrşindu-se în cea dintîi etapă a ei şi trecînd într-o alta, superioară.

55) Respinge, ca unul ce nu eşti vrednic, bucuria ce ţi-a venit, cu mîna smereniei, ca nu cumva primind-o prea uşor să primeşti lup în loc de păstor [362].

56) Nu alerga spre vedere, pînă nu e timpul vederii, ca urmărind frumuseţea smereniei, să o ajungi şi să te uneşti în veacul veacului cu ea, într-o nuntă prea curată [363].

57) Cînd pruncul cunoaşte pe tatăl său, se umple întreg de bucurie. Dar acesta plecînd pentru un timp, cu bun rost, de acasă, apoi venind iarăşi, copilul se umple de bucurie şi de întristare. De bucurie, pentru că vede pe cel dorit, de întristare, pentru lipsirea atît de lung timp de frumuseţea celui bun.

58) Mama se ascunde de copil, dar acesta căutînd-o cu durere, cînd vede ea aceasta se veseleşte. În felul acesta îl învaţă să se lipească statornic de ea şi aprinde în copil iubirea puternică faţă de ea. «Cel ce are urechi de auzit, să audă», zice Domnul (Lc. 14, 35) [364].

---

362. «Privirea fără discernămînt aduce multe primejdii». Cînd diavolul se preface în înger de lumină, îi amăgeşte de multe ori pe cei ce nu-şi cunosc măsura. De aceea, şi oarecare bătrîn a spus: «Eu nu voiesc să văd pe Hristos aici» (Ed. 1970 continuă: «adică prin simţuri, deoarece cei curaţi îl văd înţelegător (inteligibil) ca prin oglindă, şi aici, cum zice Mîntuitorul: «Mă voi arăta lui, adică celui ce Mă iubeşte şi păzeşte poruncile Mele» (In. 14, 21).

363. Privirea sau contemplarea e văzută şi de Scărarul ca fiind o treaptă mai înaltă decît curăţirea. Dar el leagă strîns treapta curăţirii de smerenie. El recomandă sufletului-mireasă să urmărească frumuseţea smereniei, ca după ce a dobîndit-o, plăcînd Mirelui Hristos, să se unească cu El în nunta veşnică şi preacurată, nemaifiind în suflet, nici o preocupare de altceva.

364. «Înţelege prin «mamă» bunătatea lui Dumnezeu, iar prin luminare, vederea. Iar prin copil, pe cel încă nedesăvîrşit pentru rugăciunea curată. Căutarea dureroasă e rugăciunea făcută cu osteneală de un astfel de prunc. Veselia maicii e pricinuită de căutarea stăruitoare a ei, din partea pruncului, sau de cererea lui rugătoare».

59) Osînditul care a primit sentința de moarte nu se mai îngrijește de bunul chip al înfățișării sale. Cel ce plînge nu mai e luat în stăpînire vreodată de desfătare, de slavă, ori de fierea mîniei.

60) Plînsul este durerea îmbibată în sufletul ce se pocăiește, adăogînd în fiecare zi dureri peste dureri, ca femeia care naște și suferă durerile nașterii.

61) Drept și cuvios este Domnul. Și pe cel ce se liniștește cu judecată, cu judecată îl străpunge și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi. Cel ce nu se îndeletnicește cu fiecare din acestea în chip nemincinos, s-a lipsit de plîns [365].

62) Alungă cîinele care vine cînd te afli în cel mai adînc plîns și îți șoptește că Dumnezeu e nemilostiv și neîndurător. Căci luînd seama bine, îl vei afla zicînd înainte de păcat că Dumnezeu este iubitor de oameni, milostiv și iertător [366].

63) Îndeletnicirea naște continuarea. Iar aceasta ajunge la simțire. Iar ceea ce se face cu simțire, e greu de dezrădăcinat [367].

---

365. Ed. 1970: «Dumnezeu, zice, se cunoaște ca drept făcînd judecăți, și pe cei ce se îndeletnicesc în chip nemincinos cu nevoința, pe drept cuvînt îi învrednicește de plînsul cu judecată, plăcut Lui și dăruit de El. Căci pe cel ce se liniștește cu judecată, îl străpunge în chip curat și neamăgitor și pe cel ce se supune cu judecată, îl veselește în fiecare zi, cu plînsul după Dumnezeu. Dar cel ce lucrează încă în chip mincinos în aceste feluri de vieți, sau virtuți, fie liniștirea, fie supunerea, și nu cu judecată, s-a lipsit de plînsul adevărat, cu adevărat neamăgitor. Deci părintele arată prin acestea că unii se nevoiesc cu un plîns fără judecată și acesta nu e de la Dumnezeu, ci amăgitor și drăcesc». În P. G., scolia e puțin deosebită.

366. Adică vei afla pe demon contrazicîndu-se. Înainte de a păcătui ți-a spus că Dumnezeu e milostiv și iertător, ca să te îndemne la păcat; iar după ce ai păcătuit, îți spune că e nemilostiv și neiertător, ca să te ducă la deznădejde.

367. «Cugetarea și cîntarea *continuă cheamă mintea continuu din* robie și o face să ia aminte la plîns, iar chemarea ei necontenită sădește

64) Chiar de ne-am îndeletnici cu vieţuiri măreţe, dacă avem inima neîndurerată, să le socotim pe acestea ca nişte vînturi trecătoare şi mincinoase.

65) Cei ce după baie s-au murdărit iarăşi, trebuie numaidecît să-şi cureţe mîinile cu focul neobosit al inimii şi cu untul de lemn al lui Dumnezeu [368].

66) Am văzut la unii un plîns de cea mai mare tărie. I-am văzut vărsînd în chip simţitor pe gură sînge din inima îndurerată şi rănită şi mi-am adus aminte de cel ce a zis : «Lovit am fost ca iarba şi s-a uscat inima mea» (Ps. 101, 5).

67) Lacrimile din frică au paza în ele însele. Cele ale iubirii, înainte de dragostea desăvîrşită, poate sînt uşor de furat din unii, dacă focul amintirii neîncetate a păcatelor nu aprinde, în vremea lucrării, inima cu tărie. Şi e de mirare, cum cel mai smerit e cel mai sigur în vremea lucrării lui.

68) Sînt materii care usucă izvoarele noastre. Şi sînt altele, care au în ele şi mocirlă şi nasc şi fiare [369].

69) Multă răutate este la vrăjmaşii noştri. Ei fac din maicile virtuţilor, maicile păcatelor şi mijloacele pricinuitoare ale smereniei le prefac în pricini ale mîndriei [370].

în ea tot mai multă simţire a plînsului şi a rugăciunii. Iar aflîndu-se ea în simţirea şi în deprinderea rugăciunii, va fi greu de desfăcut de ele».

368. Petele de după baia botezului, trebuie curăţite cu focul inimii şi cu untdelemnul sau cu mila lui Dumnezeu, deci cu amîndouă.

369. Ed. 1970 : «Materiile ce usucă în noi izvoarele sînt vinul, dacă se ia fără măsură. Alte materii socotesc că numeşte în chip metaforic : stăpînirea şi cinstirea fără măsură. Căci acestea înalţă cugetul uşor la mîndrie, prin care a căzut şi diavolul».

370. Ed. 1970 : «Socotesc că prin materiile pricinuitoare ale smereniei arată îmbrăcămintea modestă şi îndeletnicirea cu fapte şi cuvinte care, deşi odrăslesc smerita cugetare, li se fac multora pricini de mîndrie».

70) De multe ori şi înseşi locurile locuinţelor noastre şi privelişte a lor îndeamnă mintea noastră la străpungere. Să te încredinţeze despre aceasta Iisus şi Ilie şi Ioan, care se rugau în singurătate [371].

71) Am văzut însă de multe ori pornindu-se lacrimi şi în cetăţi şi în locuri zgomotoase, pentru ca socotind unii că nu sînt împiedicaţi deloc de zgomote, să se apropie de lume. Căci acesta e scopul dracilor.

72) De multe ori un singur cuvînt a risipit plînsul. Dar e de mirare că un singur cuvînt l-a adus iarăşi.

73) Nu vom fi învinuiţi, o, prieteni, la ieşirea sufletului, că nu am săvîrşit minuni, nici că n-am teologhisit, nici că n-am fost văzători, dar vom da negreşit socoteală lui Dumnezeu că n-am plîns.

A fost treapta a şaptea. Cel ce s-a învrednicit de ea, să mă ajute şi pe mine. Căci el a fost ajutat să spele prin treapta a şaptea petele veacului acestuia [372].

CUVÎNTUL VIII

Despre nemîniere şi blîndeţe

1) Precum apa adăugîndu-se cîte puţin în foc, schimbă văpaia cu desăvîrşire, aşa şi lacrima plînsului adevărat stinge toată văpaia mîniei şi a iuţimii. De aceea am şi pus acestea în urma lacrimilor.

371. «Celor ce spun din lipsa de experienţă, că nu locul, ci modul de viaţă contează, părintele le spune că şi locul dă frumuseţe modului de viaţă. Deci nu numai modul, cum zic unii în chip simplist, ci şi locul ajută foarte mult la lucrarea virtuţii».

372. Autorul potriveşte ca treapta plînsului să fie a şaptea. Aceasta corespunde cu veacul acesta trecător, care simbolic are şapte zile, înaintea veşniciei, care e ziua a opta cea fără de sfîrşit. În veacul acesta păcătuim, deci în el se şi cade să plîngem.

2) Nemînierea este dorința nesăturată de necinstire, precum în cei iubitori de slavă deșartă dorința de laudă este nemărginită.

3) Blîndețea este starea nemișcată a sufletului, care rămîne aceeași, în necinstiri ca și în laude.

4) Începutul nemînierii este tăcerea buzelor în vremea turburării inimii. Mijlocul este tăcerea gîndurilor în vremea turburării subțiri a sufletelor. Iar sfîrșitul este seninătatea împlîntată în suflarea vînturilor necurate.

5) Mînia este izbucnirea urii ascunse, a ținerii de minte a răului. Mînia este pofta de a face rău celui ce ne-a supărat [373].

6) Iuțimea fierii este aprinderea inimii, iscată pe neașteptate. Amărăciunea este mișcarea fără dulceață, ascunsă în suflet.

7) Iuțimea este mișcarea ușor schimbătoare a purtărilor și o lipsă de așezare a sufletului.

8) Precum la arătarea luminii se retrage întunerecul, așa mireasma smereniei face să piară toată amărăciunea și iuțimea. Unii, schimbîndu-se ușor din pricina iuțimii, nu se îngrijesc de supravegherea și tămăduirea ei: «Pornirea iuțimii lui, e căderea lui» (Iov 5, 2).

---

373. «Mînia este o patimă foarte năpraznică. Căci iuțime se numește fierberea și mișcarea împotriva celui ce ne-a nedreptățit sau a celui ce ni se pare că ne-a nedreptățit. Ea sălbăticește sufletul în fiecare zi. Ea răpește mai ales în rugăciune mintea, făcînd să apară chipul celui ce ne-a supărat. Cînd este de durată și se preface în ură pricinuiește în timpul nopții tulburări, topirea și îngălbenirea trupului și năvălirea de fiare furioase» Veniamin Costache: «Există și o mînie împotriva păcatului. Ea păzește pe cel ce se mînie, fără de păcat, și ridică pe cel ce a alunecat. Dar pornirea mîniei împotriva celui ce a păcătuit ca împotriva unuia ce a rănit și a turburat fără milă pe cel ce a căzut, nu-l face fără primejdie pe cel ce se mînie».

9) Iuţimea este o mişcare iute a morii, care într-o clipă a timpului zdrobeşte şi macină mai mult grîu şi rod al sufletului decît alta într-o zi [374]. De aceea să luăm aminte cu grijă.

10) Se aprinde repede o flacără sub suflarea unui vînt puternic care, zăbovind peste flacără, arde şi nimiceşte ogorul inimii.

11) Nu trebuie să uităm, o, prieteni, nici aceasta, că viclenii draci se retrag pentru o vreme, ca neglijînd noi nişte patimi mari, pentru că le socotim mici, să le facem boli de nevindecat. Precum o piatră colţuroasă şi tare, ciocnindu-se şi frecîndu-se de alte pietre, îşi netezeşte întocmirea ei colţuroasă şi vîrtoasă şi se face rotundă, aşa şi sufletul colţuros şi repezit, amestecîndu-se într-o mulţime de oameni aspri şi repeziţi şi vieţuind cu ei, se întîmplă cu el una din două : sau îşi vindecă boala prin răbdare, sau, retrăgîndu-se, îşi cunoaşte slăbiciunea sa, această fugă lasă arătîndu-i, ca o oglindă, slăbiciunea.

12) Omul stăpînit de iuţime, este ca un posedat (epileptic) cu voia, care e îmbrîncit de o părere greşită ce s-a zămislit în el fără voie şi astfel cade. Nimic nu e atît de nepotrivit celor ce se pocăiesc ca iuţimea ce turbură. Dacă întoarcerea cuiva de la păcat la sine

374. Ed. 1970 : «Adică o mişcare repezită a iuţimii poate să vatăme într-o clipă de timp şi să sfărîme sufletul mai mult decît alta, negrăbită şi uşoară, într-o zi întreagă». O mişcare de mînie sau de neseriozitate poate nimici din suflet tot ce s-a zidit în el timp îndelungat. Te manifeşti timp îndelungat ca un înţelept şi cumpătat la vorbă, şi în cîteva minute de descătuşare, risipeşti tot ce ai adunat. «Iuţimea» de care se ocupă Scărarul atîta în acest «Cuvînt», este ceea ce numim impulsivitatea. Ea ne duce la acte pripite, care ne aduc adeseori multe păgubiri de tot felul. Dar şi iuţimea poate fi bună, cînd e o rîvnă de a împlini fără amînări continui, cele bune. E şi ea un dar al lui Dumnezeu, de care nu trebuie să facem uz necuvenit. Toate cele ce le avem în lume şi în noi, sînt daruri ale lui Dumnezeu, care ne sînt spre folos cînd le întrebuinţăm bine şi ne sînt spre vătămare cînd le întrebuinţăm cum nu trebuie.

însuşi are nevoie de multă smerenie, iuţimea e semnul închipuirii de sine [375].

13) Dacă definiţia celei mai înalte blîndeţi este a rămîne senin cu inima şi plin de iubire faţă de cel ce ne supără cînd e de faţă, definiţia iuţimii este a te lupta prin cuvinte şi mişcări cu cel ce te-a supărat şi a te înfuria asupra lui chiar cînd eşti singur [376].

14) Dacă Duhul Sfînt se socoteşte şi este pacea sufletului, iar mînia este şi se numeşte o turburare a inimii, nimic nu opreşte venirea Lui în noi, ca iuţimea [377].

15) Foarte multe şi cumplite sînt odraslele iuţimii. Dar am cunoscut o nepoată, una singură, folositoare a ei, care însă e nelegitimă. Am văzut pe unii aprinşi

375. Pe cînd întoarcerea omului la sinea sa adevărată din uitarea de sine, care l-a dus la păcat, are nevoie de smerenie, fapta impulsivă e semnul închipuirii de sine, adică al necunoaşterii sinei sale adevărate. Impulsivul, sau omul ce se lasă stăpînit de iuţime, e un om care nu s-a obişnuit cu reflexiunea şi nici cu smerenia ce vine din cunoaşterea reală de sine. Părinţii leagă strîns mînia şi iuţimea, întrucît izvorul imediat al mîniei e iuţimea, sau impulsivitatea. Impulsivitatea e un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a stăpîni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la proporţiile adevărate, neimportante, răul ce ţi l-a făcut altul, şi în general, toate cele ale vieţii de aici.

376. Din sfîntul Maxim Mărturisitorul: «Bărbatul îndelung răbdător e foarte chibzuit, pentru că suportă cu răbdare cele ce-l supără. Dar sfîrşitul e viaţa veşnică, după apostol. Chiar dacă fratele stăruie în a te ocărî, tu să nu te laşi scos din dispoziţia iubitoare, cînd cel viclean te turbură în cugetare. Şi nu vei fi scos din ea, cînd, defăimat, vei binecuvînta, sau, supus uneltirilor, vei fi cu bunăvoinţă. Aceasta e calea filozofiei (iubirii de înţelepciune) celei după Dumnezeu. Cel ce nu umblă pe ea, nu se va sălăşlui cu Dumnezeu, căci ţinerea minte a răului, care tulbură şi întunecă, alungă şi pierde seninătatea şi pacea gîndurilor, în care se odihneşte Duhul lui Dumnezeu». Tulburarea leagă sufletul de ceva mărginit şi-l mărgineşte, nelăsîndu-i privirea capabilă să contemple în chip nemărginit nemărginirea lui Dumnezeu.

377. De aceea, Duhul Sfînt e simbolizat prin porumbel, chipul blîndeţii. Ed. 1970: «Prin ţinerea de minte a răului care tulbură şi întunecă sufletul, au alungat şi pierdut seninătatea şi pacea cugetului, în care Se odihneşte Duhul lui Dumnezeu».

nebunește, vărsîndu-și amintirea răului îngrămădită lung timp în ei [378] și astfel prin patimă izbăvindu-se de patimă, întrucît, chinuiți de îndelungata întristare au dobîndit, fie pocăință, fie împăcare cu cel urît de ei [379].

Și am văzut pe alții care păreau pe nedrept îndelung răbdători, căci prin tăcere îngrămădeau în ei ținerea minte a răului. Pe aceștia i-am socotit mai nefericiți decît pe cei ce se înfuriau, ca pe unii care au făcut, prin înnegrire, să nu se mai vadă porumbița din ei [380].

16) Multă băgare de seamă trebuie să avem față de acest șarpe. Căci are și el împreună-lucrătoare firea noastră, ca și cel ce ispitește trupurile. Am văzut oameni înfuriați și din amărăciune scîrbindu-se de mîncări și prin această înfrînare fără judecată adăugau venin peste venin.

Și am văzut pe alții folosindu-se, ca de o pricină binecuvîntată, mai bine zis nebinecuvîntată, de iuțime și predîndu-se lăcomiei pîntecelui și căzînd astfel din

378. «Supărarea se însoțește cu ținerea de minte a răului. Cînd mintea își închipuie fața fratelui cu supărare, e vădit că are în sine ținerea de minte a răului făcut de acela. Dar căile celor ce țin minte răul duc la moarte. Pentru că tot cel ce ține minte răul e un călcător de lege». La Veniamin Costache se dau aci mai multe scolii care nu sînt în P.G.

379. Adică uneori iuțimea făcîndu-l pe cineva să dea pe față ceea ce gîndește despre cel care l-a supărat, acela îi arată că nu e vinovat de ceea ce e bănuit, sau cere iertare. Iar aceasta îl duce pe cel ce-l ura, la liniștire, sau la pocăință. În acest caz patima e tămăduită prin patimă.

380. «Cel îndelung-răbdător la părere îngrămădește în timpul răbdării tăcerea și ținînd minte răul, pierde îndelunga-răbdare. Iar aceasta este semnul lipsei de rațiune».

Alta, a sfîntului Grigorie de Nyssa: «Cugetă în tine cum e viața celor ce sînt cu ură și cu bănuială între ei. Întîlnirile lor sînt neplăcute. Toate cele ale celorlalți le pricinuiesc scîrbă. Gurile rămîn fără sunet, privirile caută în lături, auzul se întoarce de la glasul celui ce urăște și e urît. Tot ce e plăcut unuia e neplăcut celuilalt. Și dimpotrivă».

groapă în prăpastie. Pe alţii i-am văzut plini de cumin-ţenie, îmbinîndu-le pe amîndouă (iuţimea şi înfrîna-rea) ca nişte doftori pricepuţi şi folosindu-se cît se poate de mult de mîngîierea măsurii.

17) Uneori cîntarea cu măsură risipeşte iuţimea în chipul cel mai bun. Alteori, cînd e fără măsură şi la timp necuvenit, se însoţeşte cu iubirea de plăcere. Să ne folosim deci de cîntare, rînduind bine timpurile.

18) Aflîndu-mă afară pentru vreo trebuinţă, am auzit pe unii ce se linişteau sfădindu-se în chilia lor, în ei înşişi, din amărăciune şi iuţime ca nişte potîr-nichi şi sărind spre cel ce i-a supărat ca şi cînd ar fi fost de faţă. Pe aceştia i-am sfătuit, cu bună credincio-şie, să nu rămînă în singurătate, ca să nu se facă din oameni, draci.

Am văzut iarăşi pe unii neînfrînaţi şi împuţiţi de poftirea plăcerilor, arătînd blînzi şi linguşitori, de se putea spune că sînt iubitori de fraţi şi cu feţe binevoi-toare. Pe aceştia i-am îndemnat să folosească liniştea ca un brici împotriva neînfrînării şi duhorii din ei, ca să nu cadă din firea cuvîntătoare în cea necuvînţă-toare.

Iar fiindcă unii spuneau că sînt purtaţi în chip jal-nic spre amîndouă felurile de păcate, i-am oprit să se conducă pe ei înşişi în chip liber. Iar întîistătătorilor lor le-am cerut prietenește ca pentru o anumită vreme să le poruncească să împlinească rînduiala aceasta, iar altădată, aceea. Dar prin toate să-şi plece grumazul şi să se supună celui ce îi stăpîneşte şi îi cîrmuieşte.

19) Iubitorul de plăcere obişnuieşte să se vatăme pe sine, dar poate şi pe vreun altul oarecare, prieten de taină. Iar cel stăpînit de iuţime tulbură de multe ori ca un lup toată turma şi necăjeşte multe suflete smerite.

20) Este un lucru urît a tulbura ochiul inimii din mînie, potrivit cu cel ce a zis : «Tulburatu-s-a de mînie ochiul meu» (Ps. 6, 7). Dar mai urît este a arăta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mîini, este cu totul protivnic şi străin vieţuirii călugăreşti, îngereşti şi dumnezeieşti.

21) De voieşti sau mai bine zis socoteşti să scoţi ţandăra din ochiul altuia, să nu o scoţi pe aceasta cu o bîrnă ci cu o pensă. Bîrna este cuvîntul greu sau purtările urîte. Iar pensa este învăţătura blîndă şi mustrarea îndelung răbdătoare [381]. «Mustră, zice, ceartă, mîngîie» (II Tim. 4, 2). Dar nu şi lovi. Iar dacă ar trebui şi aceasta, fă-o rar şi nu prin tine însuţi.

22) Să privim cu luare aminte şi vom vedea şi pe unii din cei cu o fire stăpînită de iuţime, cum postesc, priveghează şi se liniştesc cu rîvnă. Că scopul dracilor este să ispitească prin mijloacele care fac să crească patima, amăgindu-i cu părerea că le fac acestea pentru pocăinţă [382].

---

381. Scolia sfîntului Antonie, Cap. 69; *Filoc. Rom.* I, 16: «Nu trebuie să ne mîniem pe cei ce păcătuiesc, chiar dacă păcatele săvîrşite de ei sînt vrednice de pedepse. Ci trebuie să-i întoarcem pe cei ce au greşit pentru dreptatea însăşi; şi să-i pedepsim, dacă se potriveşte, fie prin ei înşişi, fie prin alţii. Dar nu trebuie să ne mîniem sau să ne supărăm. Pentru că mînia lucrează dusă numai de patimă şi nu de judecată, sau de dreptate. De aceea, nu primi să te sfătuiască împotriva a ceea ce trebuie nici pe cei miloşi. Cei răi trebuie pedepsiţi pentru binele însuşi şi pentru dreptate şi nu pentru patima proprie a mîniei». «Nu trebuie să îndrepte cineva pe fratele în clipa în care păcătuieşte împotriva lui. Dar în nici alt timp, din răzbunare». «Dreptul înţelept este asemenea lui Dumnezeu. Nu ceartă pe om, răzbunîndu-se pe sine, spre răul aceluia. Ci ca să se îndrepte omul acela, sau ca altul să se înfricoşeze. Certarea deosebită de aceasta, nu e povăţuire».

382. Iuţimea poate servi şi la cele bune, cum am văzut la nota 374. Dar uneori ea poate vătăma pe cineva chiar dacă sîvîrşeşte cele bune. Căci îl face ca să se mîndrească. Sub aparenţa asprimii, Scărarul este un gînditor nuanţat. El vede toate înfăţişările contradictorii ale patimilor şi ale virtuţilor.

23) Dacă un lup (cu sufletul), cum am spus înainte, poate tulbura turma, luînd ca ajutor un drac, negreșit că și un frate prea înțelept, plin de untdelemn, ca un foale, poate face să se liniștească valurile și să scape corabia, avînd ca ajutor un înger [383]. Pe cît de mare e judecata pe care o ia cel dintîi, pe atîta își ia acesta plata de la Dumnezeu și se face pildă folositoare tuturor.

24) Începutul fericitei neamintiri a răului stă în a primi necinstirile cu sufletul amărît și îndurerat ; mijlocul, în a rămîne față de ele neîntristat ; desăvîrșirea (dacă este vreo desăvîrșire), în a le socoti pe acestea ca laude. Bucură-te, dacă ești dintre cei dintîi ; fii tare, dacă ești dintre cei de al doilea ; fericit ești dacă ești dintre cei de al treilea, ca unul ce te veselești în Domnul.

25) Jalnică privelişte am văzut arătîndu-ne din mîndrie, fără să-și dea seama, cei ce se mînie. Căci mîniindu-se, din pricina înfrîngerii s-au mîniat iarăși. Și m-am minunat văzîndu-i cum răzbunau căderea cu altă cădere ; și mi-a fost milă văzîndu-i cum săvîrșeau din pricina unui păcat alt păcat ; și m-am înspăimîntat de viclenia dracilor, văzînd că puțin a trebuit să nu deznădăjduiască de viața lor.

26) Dacă s-ar vedea cineva cum e înfrînt cu ușurință de mîndrie, de fierea mîniei, de răutate și fățărnicie, și dacă s-ar gîndi să tragă sabia cu două tăișuri a blîndeții și neamintirii răului împotriva lor, ar intra

383. Ed. 1970 : «Citește, frate, *Exaimeronul* Marelui Vasile, și vei afla acolo minunat explicate undelemnul și valurile. Aci socotesc că Scărarul ia în sens metaforic marea cea sălbăticită. Foalele înseamnă trupul. Untdelemnul, blîndețea ; valurile și umflarea lor, sălbăticia ; corabia, fratele sau frățimea (obștea)».

P.G. : «Cel blînd își pricinuiește liniște lui și aproapelui. Iar mînia pe mulți i-a înecat și înainte de alții, pe cei ce se mînie».

îndată, ca într-o înălbitoare a mîntuirii, într-o ceată de fraţi şi mai ales din cei mai aspri, dacă voieşte să se dezbrace de ele în chip desăvîrşit. Aceasta pentru ca, întins acolo sub valurile ocărilor şi necinstirilor fraţilor şi bătut în chip înţelegător, sau poate şi în chip simţit, şi împuns şi călcat în chip înţelegător, sau poate ţesălat, împuns şi călcat şi în chip simţit, să fie curăţit de petele aflătoare în sufletul său [384].

Însuşi glasul poporului să te convingă să-ţi faci din ocărîre un mijloc de curăţire a patimilor sufletului. Căci spun unii dintre cei din lume, cînd îi aruncă cuiva în faţă necinstirile, lăudîndu-se faţă de alţii : l-am spălat pe cutare. Iar acest lucru este adevărat.

27) Alta este nemînierea din plîns în începători şi alta nemişcarea (mîniei) aflătoare în cei desăvîrşiţi. Mînia dintîi e ţinută de lacrimi ca de un frîu ; cea de a doua a murit ca un şarpe, tăiată de nepătimire, ca de un cuţit. Am văzut trei călugări batjocoriţi deodată. Unul s-a simţit muşcat şi turburat, dar a tăcut ; al doilea s-a bucurat pentru sine, dar s-a întristat pentru cel ce l-a ocărît ; iar al treilea, întipărind în sine vătămarea aproapelui, a vărsat lacrimi fierbinţi [385].

28) Precum fierbinţeala trupurilor este una, dar multe sînt pricinile înfierbîntării şi nu una, la fel şi

384. Se foloseşte imaginea unei mori de piuă şi toate operaţiile de acolo pentru curăţirea unei stofe. În această curăţătorie călugărul trebuie să stea sub lucrarea altor fraţi, şi anume cît mai aspră. Nu ajunge ca el să lupte singur împotriva mîniei sale cu sabia blîndeţii şi a neţinerii minte a răului. Ea poate avea două tăişuri. Cu ea poate să taie mînia sa. Dar se poate tăia şi pe sine. Căci blîndeţea poate fi îngăduitoare cu păcatele sale. Aci Scărarul e aspru, pentru că e realist. Ştie ce greu se poate curăţi un suflet prin sine însuşi. El alternează asprimea cu nuanţarea.

385. Cel de al treilea plînge pentru fratele ce l-a ocărît, ca pentru cel ce-şi pierde mîntuirea, ca şi cînd ar fi el însuşi. Acesta s-a identificat deplin cu acela. Iubirea nu mai cunoaşte graniţă. Pildă supremă în aceasta ne este Hristos, Care a pătimit pentru păcatele noastre.

fierberea și mișcarea mîniei, dar poate și a celorlalte patimi, au multe și felurite pricini și prilejuri. De aceea este cu neputință a hotărî despre ele într-un singur chip. Îmi dau mai degrabă cu părerea despre sîrguința plină de grijă cu care trebuie să caute fiecare din cei ce bolesc de ele, felul tămăduirii lor. Cea dintîi tămăduire ar consta în a cunoaște cineva pricina patimii lui. Căci odată pricina aflată, noi cei bolnavi vom afla și leacul tămăduitor prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și prin iscusința doftorilor duhovnicești.

29) De pildă, cei ce voiesc să intre împreună cu noi la Domnul, la judecata înțelegătoare ce ne stă în față, să intre, ca să fie cercetați într-un chip umbrit, despre patimile mai înainte pomenite sau despre pricinile lor. Să fie deci legată, de aci înainte, tirana mînie în cătușele blîndeții. Și lovită de îndelunga-răbdare, trasă de sfînta iubire, să stea înaintea acestui scaun de judecată a Cuvîntului [386] și să fie cercetate cele ale ei în chip amănunțit: Spune nouă, o, lipsito de minte și de rușine, numele celui ce te-a născut pe tine și a celei ce ți-a dat viață spre rele, numele fiilor tăi și ale fiicelor necurate! Dar nu numai acestea, ci și semnul celor ce te-au războit și omorît! Iar aceea, răspunzîndu-ne, va socoti să spună așa: Nașterile mele sînt multe; și tatăl meu nu e unul. Iar maicile mele sînt: iubirea de slavă, iubirea de arginți, lăcomia pîntecelui, iar uneori și curvia. Și cea care m-a născut se numește trufia. Iar fiicele mele sînt ținerea de minte a răului, dușmănia, dezvinovățirea și ura. Pîrîșele mele, de care sînt ținută acum legată, sînt cele protivnice acestora: nemînierea și blîndețea. Iar cea care unelțește împotriva mea se

386. Poate fi vorba de scaunul de judecată al Cuvîntului dumnezeiesc, dar și al rațiunii și al cuvîntului nostru sau al semenilor. Căci aci e judecată mînia prin cuvînt, numai dincolo va fi judecată prin lucrarea de osîndire veșnică sau de iertare.

numeşte smerita cugetare. Iar cine a născut-o pe aceasta, întrebaţi-o pe ea însăşi la locul ei.

Pe treapta a opta s-a aşezat cununa nemînierii. Cel ce e acoperit cu ea din fire, poate nu va fi acoperit cu alta. Însă cel ce a dobîndit-o din sudori, a trecut peste cele opt pentru totdeauna.

CUVÎNTUL IX

Despre ţinerea de minte a răului

1) Virtuţile cuvioase se aseamănă scării lui Iacov. Iar patimile necuvioase, lanţului căzut de pe verhovnicul Petru (Fapte 12, 7). Cele dintîi, legîndu-se una de alta, urcă pe cel ce le voieşte la cer. Cele de al doilea se nasc una pe alta şi se strîng una pe alta [387]. De aceea am şi auzit că ţinerea de minte a răului e numită fiică a nepriceputei mînii. Venind acum vremea, să spunem ceva şi despre ea.

2) Ţinerea de minte a răului este sfîrşitul la care duce mînia, păzitoarea păcatelor, urîrea dreptăţii, pierzania virtuţilor, veninul sufletului, viermele minţii, ruşinea rugăciunii [388], curmarea

387. «Observă cum părintele înfăţişează capitolul acesta. Virtuţile le-a asemănat cu o scară, pentru că înalţă pe om. Căci tot cel ce urcă pe o scară e vădit că e dus spre înălţime. Iar patimile le-a asemănat cu un lanţ pentru povara lor şi pentru că-l trag pe cel legat neîncetat în jos, sau pentru că nu-l lasă să întreprindă ceva în chip liber. Şi nu e minciună aceasta. Căci atîta povară aduce în inimă patima, că uneori nu-l lasă pe om nici să simtă cele ce-l întristează. Iar asemănîndu-le cu lanţul căzut, a arătat cum putea lepăda lanţul dacă voia, adică prin credinţa fierbinte. Şi aceasta se cunoaşte din faptul că aduce ca pildă pe Petru şi nu pe altul».

388. Ruşinea rugăciunii înseamnă aceasta: Zicînd noi rugăciunea: «şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm» şi neiertînd, sîntem făcuţi de ruşine din partea noastră înşine, adică de conştiinţa noastră, precum el însuşi zice mai departe: «Ruşineze-l pe el rugăciunea

cererii[389], înstrăinarea iubirii[390], piron înfipt în suflet[391], simţire neplăcută, iubită ca o dulceaţă a amărăciunii, un păcat neîncetat, o neadormită fărădelege, o răutate de fiecare zi. Una şi aceeaşi (adică ţinerea de minte a răului) e o patimă întunecată şi urîtă, din cele ce se nasc, dar nu nasc[392]. De aceea nu voim să spunem despre ea prea multe.

3) Cel ce şi-a oprit mînia a ucis ţinerea de minte a răului. Căci cît trăieşte tatăl, are loc naşterea de prunci.

4) Cel ce a dobîndit iubirea s-a înstrăinat de nebunia mîniei. Iar cel ce duşmăneşte îşi îngrămădeşte dureri fără rost.

5) Masa dragostei risipeşte ura şi darurile curate înmoaie sufletul[393]. Masa fără luare aminte e maică a

---

lui Iisus etc.». Dar în general rugăciunea noastră e făcută de ruşine de ţinerea minte a răului, întrucît aproape prin fiecare cerem iertarea sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi înşine sîntem făcuţi de ruşine prin rugăciunea noastră prin care cerem lui Dumnezeu milă, fără să o dăruim şi noi altora.

389. Aducîndu-ne aminte, fără îndurare, de răul făcut nouă de cineva, nu mai avem curajul să cerem noi înşine ceva de la Dumnezeu cu toată îndrăzneala.

390. Iubirea se înstrăinează de noi, sau noi ne înstrăinăm de ea.

391. E un piron de care se însîngerează sufletul nostru. Căci ţinerea de minte a răului întreţine o turburare în sufletul nostru. E curios că noi udăm pomii otrăvitori ai ţinerii de minte a sufletului, din care ţîşneşte otrava pustiitoare nu numai în sufletul, ci şi în jurul nostru, dar nu udăm pomii ţinerii de minte a binelui ce ni s-a făcut. Dacă am face aceasta, sufletul nostru ar deveni o adevărată grădină binemirositoare a raiului. Şi dacă toţi ar face aşa, s-ar extinde raiul între oameni.

392. Căci ca şi celelalte patimi, ea se naşte oarecum fără voie, dar nu naşte de bunăvoie roduri frumoase.

393. Darurile date celui ce ne-a făcut rău înmoaie atît sufletul celui ce dăruieşte, cît şi pe al celuilalt. Iar în sufletul înmuiat cresc pomii hrăniţi de seva bunăvoinţei, cîtă vreme în sufletul ce ţine minte răul totul este uscat din pricina otrăvii ce ţîşneşte din pomii ţinerii de minte a răului. Sigur că e vorba de darurile curate ale iubirii, nu de cele cu gînd interesat, de mituire.

îndrăznelii [394]. Iar prin fereastra iubirii se strecoară lăcomia pîntecelui.

6) Am văzut ura rupînd o veche legătură a curviei şi aducerea aminte a răului oprind-o în chip ciudat de a se mai înnoda. Minunată privelişte: drac vindecînd alt drac. Iar aceasta e poate o lucrare din iconomie a lui Dumnezeu şi nu a dracilor [395].

7) Ţinerea de minte a răului e departe de puternica iubire firească. Dar curvia se apropie cu uşurinţă de aceasta. Şi vezi cum s-a furişat pe neobservate păduchele în porumbel [396].

8) Ţine minte răul de la draci şi fii pururea atent la ispitele trupului, căci trupul e un prieten nerecunoscător şi viclean. Cu cît îl slujeşti mai mult, cu atît îţi pricinuieşte mai multe ispite.

9) Ţinerea de minte a răului e o tîlcuitoare a Scripturii, găsind în cuvintele Duhului înţelesuri străine, după pofta ei. Să o ruşineze rugăciunea lui Iisus pe care, dacă ţinem minte răul, nu o putem spune împreună cu El.

10) Cînd nevoindu-te mult nu poţi scoate ghimpele cu totul, ploconeşte-te în faţa duşmanului tău măcar

---

394. Masa, ca prilej de benchetuială, pricinuieşte toate îndrăznelile necuviincioase. Poate că ea s-a făcut din iubire. Dar prin fereastra iubirii (nu pe uşă în mod direct) se strecoară lăcomia.

395. Lucru paradoxal: cel ce curvea înainte cu o altă persoană se scîrbeşte de ea prin ţinere în minte a unui rău pe care aceea i l-a făcut, şi nu mai curveşte. În definitiv dracii au şi o slăbiciune şi o răutate între ei, ca reprezentanţi ai răului; e o dezordine între ei. «Şi am văzut ţinerea de minte a răului dezlegînd cu totul de curvie. Căci uşor se strecoară curvia în cei ce se iubesc. Dar de cei ce se urăsc stă departe».

396. De pildă soţii între care există iubire naturală, nu ţin minte greşelile ce şi le fac uneori. Dar cînd s-a ivit în iubirea lor curvia, ţinerea de minte a răului se iveşte cu uşurinţă şi astfel în porumbiţa păcii dintre ei a apărut păduchele scîrbei unuia de altul. «Adică păcatul a apărut în virtute. Precum păduchele vatămă şi spurcă pe nebăgate de seamă porumbiţa, aşa curvia alungă şi nimiceşte iubirea».

cu gura, ca ruşinîndu-te de făţărnicia faţă de el, să-l iubeşti în chip desăvîrşit împins de conştiinţă ca de foc [397].

11) Te vei cunoaşte pe tine izbăvit de putreziciunea aceasta (ţinerea de mine a răului), nu cînd te vei ruga pentru cel ce te-a supărat, nici cînd îl vei răsplăti cu daruri, nici cînd îl vei aduce la masă, ci cînd, aflînd că a căzut într-o nenorocire sufletească sau trupească, vei suferi şi vei plînge ca pentru tine însuţi.

12) Cel ce se linişteşte ţinînd minte răul are încuibată în sine o viperă purtătoare de venin ucigător. Aducerile aminte ale Patimilor lui Iisus vor tămădui sufletul ce ţine minte răul, ruşinîndu-l puternic cu a Lui neţinere de minte a răului.

13) În lemnul putred se prăsesc carii, şi purtările prea blînde şi în chip mincinos liniştite au lipite de ele ura nebună. Cel ce o leapădă pe aceasta a aflat iertare. Dar cel ce se lipeşte de ea se va lipsi de îndurare.

14) Unii s-au predat pe ei ostenelilor şi sudorilor pentru a dobîndi iertare. Dar cel ce nu ţine minte răul a luat-o înaintea acestora [398], dacă e adevărat cuvîntul: «Iertaţi repede şi vi se va ierta din belşug» (Lc. 6, 37).

15) Neţinerea de minte a răului este semnul adevăratei pocăinţe. Iar cel ce ţine duşmănie şi pare că se pocăieşte, e asemenea celui căruia i se pare că aleargă în vis.

---

397. Dacă te ţii rigid şi nu-i spui duşmanului măcar cuvinte bune, adaugi la patima ţinerii de minte a răului şi patima mîndriei.

398. Ceea ce urmăreşte Scărarul sînt nu ostenelile şi chinurile pentru ele înseşi, ci limpezimea străvezie a sufletului, care nu are în sine nimic tulbure, nimic de ascuns aproapelui, nimic pătimaş şi care-l îngustează, putînd fi prin această limpezime deschis infinităţii dumnezeieşti. Acesta e sufletul curat care reflectă prin oglinda lui nemărginită de nici o patimă toată infinitatea lui Dumnezeu cel atotiubitor.

16) Am văzut pe unii ce țineau minte răul, îndemnînd pe alții să nu țină minte răul. Și rușinîndu-se de propriile lor cuvinte, au pus și ei capăt patimii acesteia [399].

17) Să nu socotească nimenea această întunecime ca o patimă ușoară, trecătoare. Căci de multe ori obișnuiește să se întindă pînă la bărbații duhovnicești.

A fost treapta a noua. Cel ce a cîștigat-o poate să ceară de acum cu îndrăznire dezlegarea greșalelor de la Dumnezeu Mîntuitorul [400].

CUVÎNTUL X

Despre clevetire

1) Nimenea, socotesc, dintre cei ce judecă sănătos, nu va tăgădui că din ură și din ținerea de minte a răului se naște clevetirea. De aceea s-a și rînduit aceasta după părinții ei, ca într-un lanț. Clevetirea este fiica urii. E o boală subțire, dar o lipitoare grasă, ascunsă

399. Vedem iarăși gîndirea largă și înțelegătoare a Scărarului. El nu condamă simplist pe cei ce laudă ceea ce nu fac ei, ci recunoaște că uneori aceștia sînt folosiți de cuvintele lor, care nu se acoperă însă cu faptele lor. Căci de multe ori cuvintele omului nu sînt ale lui, ci ale lui Dumnezeu, Care-l silește să vorbească prin conștiința lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii își predică, sau li se predică și lor, saŭ din voința de a încălzi pe alții pentru un lucru bun, se încălzesc și pe ei înșiși. Sau, căldura cu care primesc alții cuvintele rostite de ei se întinde și la ei. *Scolia* sfîntului Nil: «Trebuie să spună cele bune și cel ce nu le face, ca să înceapă, rușinat de vorbe, să săvîrșească fapta». Aceasta e de natură să anuleze critica ce o fac unii preoților care nu împlinesc totdeauna cuvîntul lui Dumnezeu pe care-l propovăduiesc.

400. El nu se va mai rușina să zică: «Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum iertăm și noi greșiților noștri». El a iertat cu adevărat, deci poate cere să i se ierte și lui.

și tăinuită, care suge și seacă sîngele iubirii [401]. E fățărnicirea iubirii, pricinuitoarea întinăciunii și poverii inimii.

2) Precum există tinere care fac cele rele fără rușine și există altele care săvîrșesc lucruri mai urîte decît cele dintîi, dar pe ascuns și mai cu rușine, așa se poate întîmpla și cu patimile de necinste. Astfel de tinere sînt: fățărnicia, viclenia, întristarea, ținerea minte a răului, clevetirea inimii. Acestea una spun la arătare și alta gîndesc [402].

3) Am auzit pe unii clevetind și i-am certat [403]. Dar lucrătorii acestui rău răspundeau în apărarea lor, că fac aceasta din dragostea și din grija pentru cel clevetit. Iar eu le-am spus să înceteze cu această dragoste, căci nu minte cel ce a zis: «Pe cel ce clevetește în ascuns pe aproapele lui, alungă-l» (Ps. 100, 5). Dacă spui că-l iubești, roagă-te în taină pentru el, și nu-ți

401. *Scărarul* e și un mare poet al lumii interioare de umbre și lumini uneori amestecate, alteori neamestecate, dar totdeauna altfel. De altfel toți scriitorii duhovnicești sînt poeți ai acestei lumi, nu în sensul că imaginează ceea ce nu este, ci în sensul că trăind bogăția acestei vieți, reușesc să o redea în moduri cît mai corespunzătoare, care trebuie să se folosească de imagini.

402. «Tinere nerușinate sînt: lăcomia pîntecelui, beția, curvia, slava deșartă. Iar ascunse sînt: fățărnicia, clevetirea, ura, pizma, care săvîrșesc și uciderile».

403. «Sufletul clevetitor are trei ghimpi: el se vatămă pe sine și pe ascultători, dar uneori și pe cel clevetit». *Alta:* «Ura față de aproapele este moartea sufletului propriu». *Alta:* «Neosîndirea aproapelui e un zid (de apărare) pentru cei ce se nevoiesc întru cunoștință. Dar clevetirea aproapelui dărîmă acest zid întru neștiință». Neosîndirea aproapelui ține un zid de respect între mine și el; sau o comunicare cu el în iubire, cu voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu silă fără iubire, voind să-l tăvălesc în noroi ca pe un obiect. Dar de fapt prin aceasta nu reușesc să intru în ceea ce e mai intim și mai adevărat în el. Și nici chipul acestei mincinoase iubiri nu-l primește Domnul, pentru că nu-l primește nici cel clevetit.

bate joc de om. Căci acesta este felul iubirii primit la Domnul.

4) Să nu-ţi rămînă ascuns lucrul acesta şi te vei trezi, ca să nu mai judeci pe cel ce greşeşte : Iuda era în ceata ucenicilor, iar tîlharul în ceata ucigaşilor. Şi într-o clipă s-a făcut o schimbare minunată între ei.

5) De voieşte cineva să biruiască duhul clevetirii, să nu învinovăţească pe cel ce a greşit, ci pe dracul care l-a ispitit. Căci nimenea nu voieşte să păcătuiască faţă de Dumnezeu, chiar dacă toţi păcătuim fără să fim siliţi [403 bis].

6) Am văzut pe unul păcătuind pe faţă şi pocăindu-se în ascuns. Şi pe cel ce l-am osîndit ca curvar, l-am aflat socotit la Dumnezeu neprihănit, pentru că Îl îmblînzise cu adevărat prin întoarcerea sa.

7) Să nu te sfieşti niciodată de cel ce cleveteşte pe aproapele faţă de tine. Mai degrabă zi către el : «Încetează, frate ! Eu în fiecare zi fac lucruri mai rele ca el. Şi cum pot să-l osîndesc pe el ?» Prin aceasta vei cîştiga două lucruri : cu un singur leac te vei vindeca şi pe tine şi pe aproapele [404].

8) Una şi singură este calea cea mai scurtă dintre căile ce duc la iertarea greşalelor : să nu judeci, dacă e adevărat cuvîntul : «Nu judecaţi şi nu veţi fi jude-

403 bis. Ed. 1970 : «Adică nu păcătuim siliţi, pentru că sîntem liberi, ci amăgiţi de draci şi atraşi de mintea noastră spre păcatele plăcerii şi spre patimi».

404. *Scolia* Avei Isaia : «De-ţi va spune cineva cuvinte nefolositoare, să nu voieşti să-l asculţi pe el, ca să nu-ţi ucizi sufletul tău. Să nu te ruşinezi de faţa lui, ca să nu-l superi. Să nu te mulţumeşti cu cuvîntul celor ce zic : «Nu primesc cu inima». Să nu zici aceasta. Căci nu eşti mai presus de primul zidit pe care l-a făcut Dumnezeu cu mîna Sa şi pe care nu l-a folosit clevetirea (diavolului). Fugi deci şi nu asculta. Ia seama ca nu cumva fugind cu trupul, să voieşti să cunoşti cele spuse. Căci de vei asculta cuvîntul numai o clipă, dracii nu vor lăsa cuvîntul pe care l-ai auzit (să fie uitat), ci vor ucide sufletul tău. De aceea fugi, fugi cu totul».

caţi» (Mt. 7, 5). Pe cît de străin este focul de apă, pe atît de străin este a judeca, celui ce voieşte să se pocăiască.

9) Chiar de ai vedea pe cineva greşind în ceasul morţii, nici atunci să nu-l osîndeşti. Căci necunoscută este oamenilor judecata lui Dumnezeu. Unii au făcut greşeli mari la arătare, dar au făcut lucruri şi mai mari în ascuns. S-au înşelat deci iubitorii de osîndiri, prinzînd fum în loc de soare [405].

10) Ascultaţi la mine, ascultaţi toţi controlorii cei răi ai altora. Dacă e adevărat, precum şi este, că : «Cu ce judecată veţi judeca, cu aceea veţi fi judecaţi» (Mt. 7, 5), negreşit în cele ce vom cleveti pe aproapele, în acelea vom cădea, fie sufleteşti, fie trupeşti. Şi altfel nu va fi.

11) Contabilii aspri şi amănunţiţi ai greşelilor aproapelui suferă de această patimă, pentru că nu şi-au adus nici odată aminte în chip nemincinos şi deplin de greşelile lor [406]. Căci dacă ar privi cineva amănunţit la păcatele sale, înlăturînd acoperămîntul iubirii de sine, n-ar mai purta grija de nimic din cele ale vieţii. Ar socoti că nu-i ajunge timpul nici măcar pentru a se plînge pe sine, chiar dacă ar trăi 100 de ani, chiar dacă ar vedea rîul Iordanului plin întreg de lacrimile pornite din ochii săi.

12) Mi-am cercetat plînsul şi n-am aflat în el nici urmă de clevetire, sau de osîndire.

13) Dracii ne silesc fie să păcătuim, fie, dacă nu păcătuim, să judecăm pe cei ce păcătuiesc, pentru ca prin lucrul de al doilea să pătăm pe cel dintîi. Cunoaşte că

405. «Părintele aseamănă faptele bune cu soarele, cu adevărul, cu lumina, iar păcatul cu minciuna, cu întunericul şi cu fumul».

406. «E adevărat. Dacă mintea n-ar ieşi din sine, lăsînd ale sale şi rîzînd de ale altora, nu ar ajunge să judece». Judecarea altora înseamnă de fapt o uitare de sine.

semnul clevetitorilor, sau al pizmaşilor, este acesta: bîrfesc şi ponegresc cu plăcere şi cu uşurinţă învăţăturile, sau faptele, sau împlinirile aproapelui, scufundîndu-se jalnic în duhul urii [407].

14) Am văzut pe unii făcînd pe ascuns şi neştiut de lume tot felul de greşeli şi, cu presupusa lor curăţie, osîndind aspru pe cei ce săvîrşeau unele greşeli mici la arătare.

15) A judeca înseamnă a răpi cu obrăznicie un drept al lui Dumnezeu. Dar a osîndi înseamnă a-şi pierde cineva sufletul.

16) Precum închipuirea de sine poate pierde pe cel ce o are chiar fără altă patimă, tot aşa şi judecarea altora, chiar de se află singură şi de sine în noi, poate să ne piardă cu desăvîrşire, dacă fariseul acela a fost judecat numai din aceasta (Lc. 18, 14).

17) Culegătorul de struguri destoinic mănîncă numai boabe coapte şi nu culege nimic din aguridă. Mintea pricepută şi înţeleaptă ia aminte cu sîrguinţă la toate virtuţile pe care le vede la vreunii. Cel fără de minte însă iscodeşte cele vrednice de ocară şi lipsurile. Despre aceasta s-a zis: «Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri» (Ps. 63, 6).

18) Să nu osîndeşti, chiar de vezi cu ochii tăi. Căci de multe ori se înşeală şi aceştia.

A fost treapta a zecea, pe care cel ce a biruit-o s-a făcut lucrător al dragostei sau al plînsului.

---

407. *Scolia* lui Fotie al Constantinopolei: «Firile curioase voiesc să vadă fapta aproapelui şi privesc cu ochi ascuţiţi scăderea lui. Şi de o află, o răpesc şi o iscodesc, iar de nu o află, voiesc mai bine să o închipuie, să o plăsmuiască decît să plece cu curiozitatea nemulţumită». *Alta:* «Părerile răutăcioase se luptă să strîmbe în rău faptele bune şi cuvintele folositoare». *Alta:* «Vorbeşte cu grijă înaintea celui mîndru şi bolnav de pizmă, căci cînd tu vorbeşti, el dă în mînia lui cuvintelor tale tîlcul care voieşte. Şi din cele bune ale tale ia pricini spre poticnirea altora; şi cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui după felul bolii lui».

CUVÎNTUL XI

Despre multa vorbire și despre tăcere

1) Am arătat pe scurt în cele de pînă acum că e un lucru foarte primejdios, care se furișează chiar în cei ce par duhovnicești, a judeca [408], sau mai degrabă a fi judecat și a fi osîndit de limbă [409]. Dar acum urmează să vorbim puțin, la locul cuvenit ei și despre pricina, sau ușa prin care intră sau iese aceasta.

2) Multa vorbire este catedra slavei deșarte, prin care aceasta se arată pe sine și se face cunoscută. Multa vorbire este semnul neștiinței, ușa clevetirii, călăuza glumelor, slujitoarea minciunii, risipirea străpungerii, născătoarea trîndăviei sau pricinuitoarea ei, înaintemergătoarea somnului, împrăștierea minții adunate în sine, pierzătoarea pazei de sine, răcitoarea căldurii, întunecarea rugăciunii.

3) Tăcerea întru cunoștință este maica rugăciunii [410], izbăvirea din robie, păzirea focului [411], supraveghetoarea gîndurilor, straja în fața vrăjmașilor [412], închisoarea plînsului, prietena lacrimilor, lucrătoarea

---

408. Ed. 1970: «Spune că chiar celor ce socotesc că e rău a judeca, sau chiar celor ce par să fie duhovnicești, li se întîmplă de multe ori, din neatenție, sau din moleșala minții, să li se furișeze aplecarea spre cele ce nu se cuvin, sau păcatul».

409. Cel ce judecă va fi judecat, deci, osîndit de propria lui limbă.

410. Tăcerea întru cunoștință este tăcerea minții ocupată cu pătrunderea într-o lume necunoscută încă, pe care caută să o înțeleagă. Nu e o tăcere care nu gîndește la nimic. Cînd se scufundă în Dumnezeu și în cunoașterea smereniei sale în fața lui Dumnezeu, ea dă naștere rugăciunii.

411. «Izbăvirea din robia» celor ce ne îngustează și ne silesc la repetarea aceloraşi lucruri. «Păzirea focului», pentru că e descoperirea a ceva nou, descoperirea unor noi înțelesuri ascunse în infinitatea dumnezeiască. Și aceasta ne încălzește.

412. «Tăcerea întru cunoștință nu numai că ne păzește de vrăjmași, dar nici nu-i lasă să se apropie».

pomenirii morții, zugravul chinurilor, iscoditoarea judecății, slujitoarea îngrijorării, dușmana îndrăznelii, soața liniștei, protivnica iubirii de a fi învățătoare, adaus de cunoștință, pricinuitoarea vederilor, înaintare nevăzută, urcuș neobservat.

4) Cel ce-și cunoaște greșelile își înfrînează limba. Iar vorbărețul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie. Prietenul tăcerii se apropie de Dumnezeu [413] și, vorbind cu El fără să știe cum, e luminat de Dumnezeu [414]. Tăcerea lui Iisus a rușinat pe Pilat și liniștea unui om duhovnicesc mistuie slava deșartă.

5) După ce a spus un cuvînt, Petru a plîns cu amar, pentru că nu și-a adus aminte de cel ce a zis : «Zis-am : păzi-voi căile mele, ca să nu păcătuiesc cu limba mea» (Ps. 38, 1) și de altul care a zis : «E mai bine a cădea de la înălțime pe pămînt, decît din pricina limbii» (Inț. Sir. 20, 19).

6) Nu voiesc să scriu multe despre acestea, deși vicleniile patimilor mă îndeamnă [415]. Dar am auzit odată

---

413. Cine s-a cunoscut cum trebuie, știe că e indefinit și nu se poate descrie. Își dă seama de apofaticul (negrăitul) omenesc. Pe lîngă aceea, cunoscîndu-se pe sine a ajuns la smerenie, adică la cunoștința micimii și nepriceperii sale, și nu vrea să spună cuvînt. Căci orice cuvînt vrea să învețe pe altul ceva. Dacă numai în tăcere se cunoaște pe sine, ca negrăit, numai în tăcere se poate apropia cineva de Dumnezeu, infinit mai negrăit.

414. Tăcerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu, e pe de altă parte convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El cunoaște pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, și-I răspunde prin smerenia sa. Iar aceasta e o lumină ce-i vine din Dumnezeu. E lumina măreției Lui, *Care-i luminează micimea sa dar i-o și umple de Dumnezeu, ca dependentă de Dumnezeu.* «De-ți vei păzi limba ta, frate, ți se va da ție de la Dumnezeu harul străpungerii inimii, ca să vezi în ea sufletul tău, și prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Dar dacă limba ta te va birui, crede-mi mie în ce-ți spun : niciodată nu vei putea ieși din întuneric». *Alta :* «Dacă nu ai inima curată, să ai măcar gura curată».

415. «Vicleniile patimilor ne îndeamnă să vorbim adeseori pătimaș despre ele, adică despre vorbărie, despre tăcere și despre altele, dar nu mă supun lor, căci nu pot, vorbind despre tăcere, să cad în vorbărie».

pe cineva, dornic să afle de la mine ceva despre liniște, care zicea că multa vorbire se naște numaidecît din una din acestea : fie dintr-o îndelungată viețuire și deprindere vicleană și neînfrînată (căci limba, fiind și ea un mădular al trupului, cere ceea ce a învăţat și s-a obișnuit), fie, la cei ce se nevoiesc și mai ales la ei, din slava deșartă ; iar uneori și din lăcomia pîntecelui. Pentru aceea adeseori mulți înfrînîndu-și pîntecele, cu oarecare forțare, închid și limba și multa ei vorbire în tăcere.

7) Cel ce se gîndește cu grijă la moarte își oprește cuvintele. Și cel ce a agonisit plînsul sufletului se ferește de vorba multă ca de foc.

8) Cel ce iubește liniștea și-a pus lacăt la gură. Iar cel ce dorește să dea ocol lumii e alungat din chilie.

9) Cel ce a cunoscut mirosul focului celui prea înalt, fuge de însoțirea cu oamenii, cum fuge albina de fum. Căci pe ea fumul o alungă ; iar aceluia însoțirea cu oamenii îi lucrează împotrivă.

10) Puțini pot opri apa fără de zăgazuri, dar și mai puțini își pot opri gura neînfrînată.

A fost treapta a unsprezecea. Cel ce a biruit-o a tăiat deodată mulțime de rele.

CUVÎNTUL XII

Despre minciună

1) Focul se naște din piatră și fier. Minciuna, din vorbă multă și din gluma prostească. Minciuna înseamnă pieirea dragostei, iar jurămîntul mincinos, tăgăduirea lui Dumnezeu.

2) Nimenea dintre cei sănătoși la minte să nu-și închipuie că păcatul minciunii e unul mic. Duhul Sfînt a

rostit o judecată înfricoşătoare împotriva ei. Dacă David zice către Dumnezeu: «Vei pierde pe toţi cei ce grăiesc minciună» (Ps. 5, 6), ce vor pătimi cei ce întăresc minciuna cu jurăminte ?

3) Am văzut pe unii fălindu-se cu minciuna şi ţesînd prin glume şi vorbe deşarte pricini de rîs şi alungînd în chip jalnic plînsul ascultătorilor [416].

4) Cînd dracii ne văd încercînd să ne depărtăm ca de la o ciumă de la auzirea glumelor, după începutul făcut cu noi de asprul nostru povăţuitor, încep să ne momească cu aceste două gînduri, şoptindu-ne fie: «Nu întrista pe cel ce lămureşte», fie: «Nu te arăta pe tine mai iubitor de Dumnezeu, decît cei de faţă». Sari, nu zăbovi ! Iar de nu, îţi vei închipui în rugăciune gîndurile unor lucruri care stîrnesc rîsul. Nu fugi numai, ci risipeşte cu bunăcredincioşie şi şederea vicleană, aducîndu-ţi în minte gîndul judecăţii. Căci e mai bine pentru tine să ieşi din această împrejurare stropit şi cu puţină slavă deşartă şi să te afli astfel pricină de folos multora [417].

5) Maica şi pricina minciunii este, de multe ori, făţărnicia. Căci unii spun că făţărnicia nu e altceva decît plănuirea şi născocirea de minciuni, avînd împreunat şi împletit cu ea jurămîntul. Cel ce are frica

416. «Ascultătorii sînt o treaptă a celor ce vin la pocăinţă, care se numesc şi plîngători, stînd la uşile bisericilor şi cerînd prin pocăinţă sinceră şi plîns adînc primirea din nou. Prin extinderea acestui nume a numit pe toţi cei ce se pocăiesc şi plîng pentru păcatele lor, ascultători. Aceştia cad din lucrarea lor prin cuvîntul ce stîrneşte rîsul».

417. Cel ce fuge este stropit poate cu puţină slavă deşartă, căci poate va fi lăudat pentru plecarea lui. «Făţarnicul, cîtă vreme se poate ascunde, vînează slava, dîndu-se ca drept. Dar cînd e dat pe faţă, răspîndeşte cuvinte pricinuitoare de moarte, crezînd că-şi poate ascunde urîciunea sa prin calomniile împotriva altora. Pe acesta cuvîntul lui Dumnezeu l-a asemănat cu un pui de viperă, izvorîtor de venin şi i-a poruncit să facă roduri vrednice de pocăinţă, adică să-şi potrivească gîndirea ascunsă a inimii cu purtările văzute».

Domnului e străin de minciună, avîndu-şi conştiinţa ca judecător nemitarnic [418].

6) Precum în toate patimile cunoaştem deosebiri de vătămări, aşa şi în minciună [419]. Căci alta este judecata celui ce minte de frica pedepsei şi alta a celui ce minte neamenințat de vreo primejdie. Unul a mințit pentru desfătări, altul pentru pofta de plăceri ; altul, ca să dea celor de faţă prilej de rîs ; altul, ca să întindă o cursă fratelui şi să-i facă rău [420].

7) Minciuna din frica de chinurile stăpînitorilor se şterge ; dar e desfiinţată cu totul de mulţimea lacrimilor. Mincinosul care întinde curse socoteşte adeseori chiar pierderea sufletului ca dreptate. Bărbatul născocitor de minciuni se dă pe sine ca urmînd pilda lui Raav şi spune că prin pierderea sa urmăreşte scăparea altora [421].

---

418. «Cel ce iubeşte slava de la oameni născoceşte minciuna. Cel ce o schimbă pe aceasta în smerenie face să fie în inima lui mai mare frica de Dumnezeu». *Alta :* «Deprinde limba ta cu cuvintele lui Dumnezeu întru cunoştinţă şi minciuna va fugi de la tine». Adică, foloseşte cuvintele lui Dumnezeu în înţelesul lor adevărat şi vei ocoli minciuna. Căci şi făţarnicul poate folosi cuvintele lui Dumnezeu, dar într-un înţeles strîmbat.

419. «După deosebirea vorbelor mincinoase va fi şi judecata lor. Căci se minte fie din plăcere, fie din glumă, fie din viclenie, fie din făţărnicie. Sau timpul cere uneori celui ce spune adevărul să schimbe fie cuvîntul, fie purtarea, fie motivarea, spre mîntuirea aproapelui. Ai ca pildă fie pe Raav, fie pe David, fie pe Samuel. Unul va schimba cuvîntul ca Raav, altul purtarea ca David, altul motivarea, ca Samuel, în folosul lui David».

420. Mincinosul prezintă un chip neadevărat al realităţii, ca să pună pe cineva în situaţia de a nu lucra potrivit cu ea şi deci de a se păgubi. Dar uneori cineva trebuie cruţat de a afla realitatea în toată grozăvia ei, pentru a-l pregăti pe încetul pentru ea.

421. Mincinosul făţarnic dat pe faţă spune uneori : mi-am prilejuit, prin minciună, pierderea sufletului meu, pentru a scăpa pe alţii. Deci el socoteşte chiar pierderea sufletului său ca o faptă de dreptate. E aci o dublă făţărnicie. Scărarul cunoaşte şi în cazul minciunii tot felul de situaţii. El condamnă în modul cel mai aspru numai făţărnicia care urmăreşte răul altuia.

8) Cînd ne vom curăţi cu totul de minciună, vom putea să o folosim şi pe ea, dar cu frică, dacă o cere momentul [422]. Nu cunoaşte pruncul minciuna şi nici sufletul izbăvit de viclenie. Cel veselit de vin spune, fără să vrea, adevărul în toate. Şi cel beat de străpungerea inimii nu poate minţi.

A fost treapta a douăsprezecea. Cel ce a păşit pe ea a cîştigat rădăcina bunătăţilor.

CUVÎNTUL XIII

Despre lenea sufletească

1) Si aceasta este una din ramurile vorbăriei şi prima nepoată a ei, precum am spus mai înainte. Vorbesc de lîncezeala sufletească. De aceea i-am rînduit şi ei un loc în lanţul cel rău. Ea este lîncezeala sufletului, o moleşală a minţii în nevoinţă, o scîrbă faţă de făgăduinţa călugărească, o pornire de a ferici pe mireni, o defăimare a lui Dumnezeu ca nemilos şi neiubitor de oameni, o plictiseală de citirea psalmilor. Ea e neputincioasă în rugăciune, dar e tare ca fierul în slujirea în cele materiale, neobosită în lucrul mîinilor şi iscusită în ascultare [423].

2) Bărbatul ascultător nu cunoaşte lîncezeala sufletului. Căci prin cele ale simţurilor înfăptuieşte cele ale gîndirii.

3) Viaţa de obşte este protivnică lîncezelii. Dar celui ce se linişteşte, aceasta îi este o soaţă neîncetată.

422. Într-un fel acest om e curat de duhul minciunii, fiindcă o foloseşte pentru nevoia reală de a scăpa pe cineva.

423. E mai greu să te rogi decît să lucrezi ceva în afară. De aceea, mereu se scuză cel ce amînă rugăciunea, că e încă ocupat cu ceva. «Lîncezeala se întăreşte din rugăciune şi din citirea psalmilor, dar scade şi se pierde în slujiri şi în lucruri de mînă. Ea îi face îndrăzneţi pe cei moleşiţi, războiţi de ea şi slăbănogi pe cei pe care îi biruieşte».

Nu se va despărţi de el pînă va muri ; pînă va muri îl va război. Văzînd ea chilia pustnicului, zîmbeşte. Şi apropiindu-se de el, se sălăşluieşte lîngă el [424].

4) Doftorul cercetează pe bolnavi dimineaţa şi lenea sufletească a celui ce se nevoieşte, pe la amiazi. Lenea sufletească îşi dă ca motiv primirea de oaspeţi şi cere să fie pusă la lucrul mîinilor pentru a face milostenie. Ea îndeamnă plină de sîrguinţă la cercetarea bolnavilor, amintind de Cel ce a zis : «Bolnav am fost şi n-aţi venit la Mine» (Mt. 25, 38). Ea ne cere să mergem la cei neputincioşi şi descurajaţi. Ea, cea descurajată, ne spune : «Mîngîiaţi pe cei descurajaţi». Stînd la rugăciune, îşi aduce aminte de lucruri de trebuinţă şi născoceşte tot felul de meşteşugiri, ea cea lipsită de judecată, ca să ne atragă prin vreun motiv binecuvîntat, ca printr-un căpăstru, din rugăciune.

5) Dracul trîndăviei sufleteşti aduce pe la amiazi o tremurare de trei ceasuri, împreună cu dureri de cap şi cu fierbinţeală şi cu ameţeli. Pe la ceasul al nouălea (pe la trei după amiază), acestea se mai domolesc. Iar cînd se pune masa, sare din aşternut. Cînd soseşte vremea rugăciunii, iarăşi se îngreunează cu trupul. Stînd la rugăciune, îi scufundă pe călugări iarăşi în somn şi le răpeşte stihul din gură cu căscături necuvenite.

6) Fiecare din celelalte patimi e nimicită de o virtute. Dar trîndăvia sufletească este moartea atotcuprinzătoare a călugărului.

7) Sufletul bărbat învie mintea moartă, dar lîncezeala şi lenea risipesc toată bogăţia.

8) Fiind şi ea una din cele opt întîistătătoare ale răutăţii, vom spune şi despre ea ceea ce am spus despre tot şirul acelora. Dar vom adăuga şi aceea, că atunci cînd se face cîntarea de psalmi, trîndăvia sufle-

424. «Fiind greu de înfrînt, se înarmează şi capătă putere împotriva celor ce se roagă, cîntă şi se liniştesc. Ba uneori îi şi biruieşte».

tului nu se arată. Iar cînd se săvîrşeşte pravila, ochii stau deschişi.

9) În vremea trîndăviei se dovedesc cei ce silesc (Împărăţia cerurilor). Căci nimic altceva nu pricinuieşte călugărului cununi ca trîndăvia, dacă împlineşte neobosit lucrul lui Dumnezeu. Ia seama şi o vei vedea războindu-te cînd stai în picioare, îndemnîndu-te să te aşezi pe scaun şi să te reazemi de peretele chiliei, sau făcîndu-te să mişti şi să baţi din picioare [425]. Cel ce plînge *nu cunoaşte trîndăvia sufletului.*

10) Să fie legat şi acest tiran de aducerea aminte a păcatelor şi să fie bătut cu lucrul mîinilor. Să fie tras de gîndul la bunătăţile viitoare şi pus înainte, să fie întrebat de cele cuvenite: «Spune, deci, tu, moleşitule şi lîncedule, cine te-a născut pe tine din răutate? Cine sînt nepoatele tale? Cine, cei ce te războiesc şi te ucid?» Iar el, silit, va răspunde: «Eu nu am unde să-mi plec capul între cei cu adevărat ascultători. Dar am loc şi vieţuiesc cu cei ce se îndeletnicesc cu liniştea. Iar cele ce m-au născut sînt multe şi felurite. Cîteodată nesimţirea sufletului, alteori neaducerea aminte de cele de sus; cîteodată şi prea multele osteneli. Iar nepoatele mele [426] sînt cele care, cu toate mutările din

425. «Stăruie în locul în care şezi, împotrivindu-te moleşelii. Căci nu prin strămutare vei *domoli patimile, ci prin luarea aminte a minţii.* Avem nevoie de răbdare, ca făcînd voia lui Dumnezeu să dobîndim făgăduinţele. Iar cel ce e purtat din loc în loc de trîndăvie, s-a depărtat de răbdare, ca şi bolnavul de sănătate. Deci nu în moleşeală se face cunoscută virtutea, ci în răbdare. Iar răbdarea reînnoită se întăreşte prin îndeletnicirea minţii cu contemplarea şi cu cugetarea la cele ce ne aşteaptă. Prin acestea, îngrăşîndu-se, mintea primeşte putere, precum trupul, din mîncările simţite».

426. «De te îngrijeşti cu inima fierbinte de porunci, vei cunoaşte pe cei ce te tulbură din ce motiv te tulbură. Ei te îndeamnă ca din plictiseală să-ţi alegi, fără pricină, alt loc şi iarăşi răzgîndindu-te te aşezi. Ei turbură mintea, ca să se facă rătăcitoare şi leneşă. Dar cei ce cunosc vicleniа lor, rămîn netulburaţi, mulţumind Domnului că le-a dat puterea să

loc în loc, rămîn cu mine : neascultarea părintelui, neaducerea-aminte de judecată, ba uneori şi părăsirea făgăduinţei. Duşmanii mei, de care sînt legat acum în lanţuri, sînt cîntarea de psalmi şi lucrul mîinilor. Cel ce mă războieşte este gîndul morţii. Iar cea care mă omoară cu desăvîrşire este rugăciunea împreunată cu nădejdea sigură a bunătăţilor (viitoare). Iar cine a născut rugăciunea, întreba-ţi-o pe ea» [427].

Aceasta e a treisprezecea biruinţă. Cel ce a dobîndit-o pe ea e cercat cu adevărat, în tot binele.

CUVÎNTUL XIV

Despre pîntecele atotlăudat şi tiran

1) Avînd să vorbim despre pîntece, ne-am hotărît să vorbim înţelepţeşte (să filozofăm) împotriva noastră ca în toate celelalte [428]. Căci m-aş minuna să se poată elibera cineva de el, înainte de a se sălăşlui în mormînt.

2) Lăcomia stomacului este făţărnicia pîntecelui. Săturat, strigă că e lipsit ; şi ghiftuit şi plesnit de sătul, ţipă că îi e foame. Lăcomia pîntecelui e bucătar iscusit, născocind tot felul de mîncări gustoase. Astupîndu-se un canal, se deschide altul. Închizîndu-l pe acesta, se

---

rabde. Căci răbdarea, îndelunga-răbdare şi iubirea mulţumeşte pentru osteneli şi greutăţi. Iar trîndăvia şi nepăsarea şi pofta de tihnă caută locul unde sînt slăvite. Din multa slavă însă slăbesc simţurile. Şi în chip necesar sînt luate în robia patimilor şi pierd înfrînarea ascunsă, prin împrăştiere şi săturare».

427. «Rugăciunea neîmprăştiată e născută de credinţa vădită în Dumnezeu, de nădejdea făgăduinţei şi de dragostea desăvîrşită, unite cu înfrînarea atotcuprinzătoare».

428. «Nu atîrnă de noi ca sufletul să ne fie atacat şi tulburat de toate gîndurile generale ale răutăţii. Dar atîrnă de noi a se mişca şi a zăbovi patima în noi. De aceea a spus sfîntul că va filozofa împotriva lui. Căci ţine de noi să nu ne lăsăm biruiţi de vreuna din ele».

cască un altul. Lăcomia pîntecelui este o amăgire a ochilor, care înghiţind puţine, doreşte să le înghită pe toate.

3) Săturarea de bucate este maica curviei [429], iar necăjirea pîntecelui e pricinuitoare de curăţie. Cel ce mîngîie pe leu îl domesticeşte adeseori, dar cel ce mîngîie trupul îl sălbătăceşte şi mai mult [430].

4) Se bucură iudeul de sîmbătă şi de sărbătoare şi monahul lacom, de sîmbătă şi de Duminică. Se gîndeşte cu mult timp înainte de Paşti şi pregăteşte mîncările cu zile înainte. Robul stomacului face planuri cu ce mîncări va ţine praznicul [431], pe cînd robul lui Dumnezeu, cu ce daruri duhovniceşti se va îmbogăţi. Sosind un străin, lacomul se porneşte spre agapă din lăcomia pîntecelui şi dezlegarea pentru sine o socoteşte drept mîngîierea fratelui [432]. Se gîndeşte să dezlege la vin pentru venirea unor oaspeţi şi, socotind că ascunde virtutea, se face robul patimii [433].

5) Slava deşartă duşmăneşte adeseori lăcomia pîntecelui şi între ele se iscă o luptă pentru nenorocitul călugăr, ca pentru un rob cumpărat. Lăcomia pîntecelui se sileşte să-i slăbească frînele, dar slava deşartă

---

429. «Precum oaia nu se împreună cu lupul pentru naşterea de prunci, aşa nici durerea inimii cu săturarea, pentru odrăslirea virtuţilor».

430. A lui Isaia: «*Din patru lucruri se înmulţeşte curvia trupului*: din somnul pe săturate, din mîncarea pe săturate, din glume nesărate şi din împodobirea trupului».

431. «Nu cu băuturi de vin trebuie prăznuite sărbătorile, ci cu înnoirea minţii şi cu curăţia sufletului. Dar cel lacom de bucate şi băutorul de vin mai mult mînie pe întîistătătorul sărbătorii», sau pe Hristos, sau pe sfîntul prăznuit.

432. «Se întîmplă uneori că cel ce împlineşte porunca slujeşte patimii şi nimiceşte fapta bună prin gînduri viclene». *Alta*: «Dumnezeu judecă faptele după gînduri. Căci se zice: «Să-ţi dea Dumnezeu după inima ta» (Ps. 19, 5).

433. «Se face bătaia de joc a dracilor cel ce se ia după părerea sa şi voieşte să legiuiască de la sine împotriva celor poruncite».

îl sfătuieşte să ducă virtutea la biruinţă. Iar călugărul înţelept fuge de amîndouă, scuturîndu-se la vreme potrivită de una prin cealaltă.

6) Cînd trupul ne este în plină vigoare, să ţinem înfrînarea în toată vremea şi în tot locul. Iar cînd acesta se îmblînzeşte (ceea ce nu cred că se întîmplă înainte de moarte), să ascundem lucrarea noastră.

7) Am văzut preoţi bătrîni batjocoriţi de draci, dezlegînd cu binecuvîntare şi pe tinerii nesupuşi lor, la ospeţe, de vin şi de celelalte [434]. De sînt mărturisiţi (ca buni), să-i dezlegăm cu măsură. Dar de sînt nepăsători, să nu ne îngrijim de binecuvîntarea lor [435], şi mai ales cînd sînt războiţi de foc [436].

8) Urgisitul de Dumnezeu Evagrie a socotit că este mai înţelept decît cei înţelepţi şi în rostire şi în înţelegere. Dar a fost dat de gol, nenorocitul, arătîndu-se mai fără de minte decît cei fără de minte, nu numai în multe altele, ci şi în aceasta. Căci zice : cînd sufletul poftește mîncarea felurită, să se strîmtoreze cu pîine şi apă. El a poruncit ceva asemănător celui ce ar spune copilului să urce toată scara dintr-un singur pas [437].

Noi, respingînd porunca lui, zicem : cînd sufletul poftește mîncări felurite, cere ceva propriu firii. De aceea ne vom folosi de un meşteşug împotriva acestei mult meşteşugite patimi. Şi dacă nu ne aflăm sub un

434. Nu au dreptul preoţii bătrîni să dezlege de la vin şi de la alte mîncări pe tinerii care nu sînt sub povăţuirea lor. A lui Isaia : «Mîngîierea îi vatămă numai pe tineri, dar dezlegarea, şi pe cei desăvîrşiţi şi bătrîni».

435. A lui Marcu : «Să-ţi fie silă de tot cel ce se împotriveşte împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ; şi nu e bine să mănînci cu el».

436. Ed. 1970 : «Prin foc înţelege aci fierbinţeala trupească».

437. Evagrie e călugărul origenist, condamnat de Sinodul V ecumenic. Ca şi Origen socotea şi el lumea ca pricinuită de o cădere a sufletelor din pliroma spiritelor, deci ca rea în esenţă. După ei trebuie să facem deci totul ca să ieşim cît mai repede din lume. În acest scop, trebuie să slăbim trupul, nu pentru a-l face unealta docilă a duhului, pentru a-l înduhovnici, ci pentru a-l nimici.

război foarte greu, sau nu ne ameninţă primejdia unor căderi, să tăiem întîi mîncările care îngraşă, pe urmă pe cele care ne aprind, apoi pe cele ce ne fac plăcere.

9) De e cu putinţă, dă pîntecelui hrana care-l umple şi e uşor de mistuit, ca prin săturare să săturăm pofta lui, iar prin mistuirea grabnică să ne izbăvim de aprindere ca de un bici [438]. Să cercetăm şi mîncările care fac vînturi şi vom afla că ele mişcă şi poftele.

10) Rîzi de dracul care te sfătuieşte să prelungeşti cina. Căci sosind ceasul al nouălea al zilei următoare, ai călcat învoiala celei dinainte.

11) Alta este înfrînarea potrivită celor nevinovaţi şi alta, cea potrivită celor vinovaţi. Cei dintîi au ca semn mişcarea trupului, cei de al doilea, lupta pînă la moarte şi pînă la sfîrşit împotriva lui, cu neîmpăcare şi fără îndurare. Cei dintîi voiesc să păzească pururea liniştea minţii ; cei de al doilea, prin întristarea şi topirea sufletească voiesc să cîştige îndurarea lui Dumnezeu.

12) Celui desăvîrşit, negrija în toate îi este timp de veselie şi de mîngîiere ; iar celui ce se nevoieşte, timpul de veselie îi este timpul de lucru [439]. Iar celui pătimaş, timpul de veselie îi este sărbătoarea sărbătorilor şi praznicul praznicelor [439 bis].

---

438. «Ia seama ce zice : de fierbinţeală ne izbăvim, ca de un bici, prin nesăturarea stomacului. Deci prin săturarea lui se produce fierbinţeală. Dar lipsa măsurată face mişcările măsurate. Iar nehrănirea din mîndrie produce şi ea mişcări şi fierbinţeli».

439. «Cel desăvîrşit, pentru că a învins patimile, se află în toate fără griji, şi nici în timpul veseliei nu se îngrijeşte de ceva pentru vreo plăcere sau împătimire. Dar cel ce luptă cu patimile socoteşte timpul de mîngîiere (de mîncare) timp de luptă, pedepsind pofta şi punîndu-i acesteia măsuri şi hotare. Iar cel pătimaş, poftind pururea plăcerile, folosindu-se de timpul de prăznuire ca de un prilej oarecare, se predă întreg plăcerilor. Căci cere în fiecare ceas să se bucure de acestea».

439 bis. «Pătimaşul se bucură în sărbători şi praznice. Cel ce se nevoieşte în timpul de luptă primeşte cununi pe măsura ostenelilor. Iar cel desăvîrşit s-a odihnit de acestea».

13) În inima lacomilor se mişcă visuri de mîncări, iar în inima celor ce plîng, visuri de judecată şi de chinuri.

14) Stăpîneşte-ţi pîntecele pînă nu te stăpîneşte el pe tine şi atunci te vei înfrîna cu ruşine. Cunosc ceea ce spun cei ce au căzut în groapa negrăită. Dar famenii rămîn neispitiţi de aceasta (Mt. 19, 12) [440].

15) Să facem mort pîntecele cu gîndul focului (veşnic). Căci auzind unii de acesta, şi-au făcut moarte pînă la capăt mădularele şi au murit de o moarte îndoită [441]. Să căutăm şi vom afla că lăcomia pricinuieşte toate scufundările noastre.

16) Mintea postitorului se roagă cu trezvie. Dar a celui neînfrînat e plină de chipuri (idoli) necurate [442]. Săturarea pîntecelui a uscat izvoarele. Dar uscîndu-se el însuşi, s-au născut apele [443].

17) Cel ce-şi îngrijeşte stomacul său şi luptă să biruiască duhul curviei este asemenea celui ce voieşte să stingă pîrjolul cu gaz. Cînd pîntecele e strîmtorat, se

440. «Famenii sînt cei de care a zis Domnul că s-au făcut pe ei înşişi fameni pentru Împărăţia lui Dumnezeu (Mt. 19, 12), deci se înfrînează în chip atotcuprinzător. Căci ceilalţi nu se deosebesc între ei, căzînd în aceleaşi patimi».

441. O moarte este cea a înfrînării la culme, iar alta este moartea cu trupul de la sfîrşitul vieţii pămînteşti.

442. «Mintea celui înfrînat e templul Duhului Sfînt. Dar a celui lacom e locaşul corbilor». Mintea celui înfrînat e biserica Duhului Sfînt, pentru că nemaialipindu-se de cele care o îngustează, sau o fac să nu se mai contemple în indefinitul ei, poate vedea prin acest indefinit nesfîrşirea dumnezeiască. Dar a celui lacom e locaşul corbilor, căci ea a murit sieşi, adică nu se mai vede pe sine; omul a devenit numai trup ce se descompune, cu lumina veşnic stinsă. Iar corbii umblă pe unde sînt cadavre. Mintea aceasta nu mai vede decît chipurile îngustate ale lucrurilor care pier, adică idoli.

443. «Cînd se umezeşte stomacul prin săturare, se usucă lacrimile. Dar cînd se usucă pîntecele prin înfrînare se ivesc şi cresc apele lacrimilor».

smereşte inima. Dar cînd acesta e îngrijit, se fudulește gîndul.

18) Ia seama la tine pe la ceasul întîi al zilei (ora 6 dimineaţa *n. tr.*), şi pe la cel din mijloc şi pe la cel din urmă înainte de mîncare, şi vei afla din aceasta folosul postului. Dimineaţa gîndul zburdă şi rătăceşte ; cînd vine ceasul al nouălea (3 d.a. *n.tr.*), se domoleşte puţin, iar pe la apusul soarelui, se smereşte cu totul.

19) Asupreşte-ţi pîntecele şi-ţi vei închide negreşit şi gura [444]. Căci limba prinde putere din mulţimea mîncărurilor. Luptă-te cu ea şi veghează asupra ei. Căci de te vei osteni puţin, îndată te va ajuta şi Domnul. Burdufurile moi se vor umfla pentru a primi mai mult. Dar cele dispreţuite nu vor primi atîta.

20) Cel ce sileşte stomacul (să cuprindă mai mult) îşi lărgeşte maţele. Iar cel ce luptă cu el le îngustează pe acelea. Iar acestea îngustîndu-se, nu e nevoie de multe mîncări. Şi atunci vom ajunge postitori din fire.

21) De multe ori setea pune capăt setei. Dar a curma foamea prin foame, e greu şi cu neputinţă. Cînd te va birui stomacul, domoleşte-l prin osteneli. Iar dacă nici aceasta nu-i cu putinţă, din pricina slăbiciunii, luptă cu el prin priveghere.

22) Cînd ţi se îngreuiază ochii, apucă-te de lucrul mîinilor. Dar dacă nu-ţi vine somnul, nu te apuca de el. Căci nu e cu putinţă să-ţi înfăţişezi mintea şi lui Dumnezeu şi amintirii, adică să slujeşti şi lui Dumnezeu şi lucrului de mînă.

23) Cunoaşte că de multe ori dracul se aşează în stomac şi nu lasă pe om să se sature, chiar de ar mînca tot Egiptul şi ar bea Nilul întreg. După mîncare pleacă

444. «Îngrijeşte-te cu bună ştiinţă şi stăruieşte cu osteneală în aceasta, ca prin asupririle stomacului, să se închidă gura, ca să nu mai sară gura şi să se deprindă cu vorbăria».

ticălosul şi ni-l trimite pe cel al curviei, vestindu-i ce s-a întîmplat: «Ia-l, ia-l, zice, turbură-l» [445]. Căci pîntecele umplîndu-se, nu va lupta mult. Şi acela venind, zîmbeşte. Şi legîndu-ne prin somn mîinile şi picioarele, face apoi toate cîte voieşte, pîngăreşte sufletul şi trupul prin întinăciuni, năluciri şi curgeri. E lucru de mirare a vedea mintea netrupească întinată şi întunecată de trup; şi iarăşi a vedea pe cel nematerial, curăţit şi subţiat prin lut.

24) Dacă ai făgăduit lui Hristos să călătoreşti pe calea cea strîmtă şi plină de necazuri, strîmtorează-ţi stomacul. Căci de-l îngrijeşti şi-l lărgeşti pe acesta, ai călcat învoielile.

25) Gîndeşte-te şi ascultă pe Cel ce zice: «Lată şi largă este calea pîntecelui ce duce la pierzarea prin curvie; şi mulţi sînt cei ce călătoresc pe ea. Şi strîmtă e poarta şi plină de necazuri calea postirii care duce la starea neprihănirii. Şi puţini sînt cei ce intră prin ea» (Mt. 7, 13—14) [446].

26) Căpetenia dracilor e Lucifer, care a căzut, iar stăpînul patimilor e gîtlejul pîntecelui.

27) Şezînd la masa cu bucate, adu-ţi aminte de moarte şi de judecată. De abia aşa vei împiedeca puţin patima. Bînd băutura nu înceta să-ţi aduci aminte de oţetul şi de fierea Stăpînului. Şi, negreşit, sau te vei înfrîna, sau, suspinînd, îţi vei face cugetul mai smerit.

---

445. «Drac pe drac nu se scoate. Dar cel al lăcomiei pîntecelui trimite după cel al curviei; cel al slavei deşarte, după cel al mîndriei; cel al iuţimii, după cel al ţinerii minte a răului; cel al desfrînării, după cel al deznădejdii. Şi simplu grăind cei următori, după cei dinainte».

446. «Roagă-te să fii dintre cei puţini. Că rar e binele. De aceea puţini sînt şi cei ce intră. Nu socoti că toţi cei din chilie se vor mîntui, buni şi răi. Căci nu e aşa. Că mulţi intră la viaţa virtuoasă, dar puţini o primesc».

28) Nu te amăgi: Nu te vei izbăvi de faraon şi nu vei vedea Paştile de sus, de nu vei mînca neîncetat ierburile amare şi azima, sila şi greaua pătimire a postului. Iar azima e cugetul neumflat de mîndrie.

29) Să se lipească de răsuflarea ta cuvîntul celui ce zice: «Cînd mă turburau dracii, m-am îmbrăcat în sac şi am smerit cu post sufletul meu; şi rugăciunea mea s-a lipit în sînul sufletului meu» (Ps. 34, 12).

30) Postul este o silire a firii [447] şi o tăiere împrejur a dulceţii gîtlejului, curmarea aprinderii, alungarea gîndurilor rele şi eliberarea de visări [448], curăţia rugăciunii, luminătorul sufletului, paza minţii, înmuierea învîrtoşării, uşa străpungerii inimii, suspinul smerit, zdrobirea veselă, încetarea multei vorbiri, începutul liniştirii, străjerul ascultării, uşurarea somnului, sănătatea trupului, pricinuitorul nepătimirii, iertarea păcatelor, uşa şi desfătarea raiului [449].

31) Să întrebăm şi pe aceasta, mai bine zis mai înainte de toţi, pe această întîistătătoare a relelor care ne războiesc, uşa patimilor, căderea lui Adam, pierzarea lui Esau, nimicirea izraeliţilor, ruşinea lui Noe, vînzătoarea Gomorei, ruşinătoarea lui Lot, pe nimicitoarea fiilor lui Eli, pe călăuzitoarea întinărilor: de unde se naşte şi care sînt nepoţii ei, cine e cel ce o zdrobeşte pe ea şi cine cel ce o nimiceşte cu desăvîrşire?

---

447. E o silire a firii celei căzute într-o vieţuire robită prea tare şi prea multor trebuinţe materiale. Dar prin aceasta firea e ridicată la trăirea firească în plinătatea puterilor spirituale pe care le primeşte din Dumnezeu, prin care dulceaţa şi trebuinţa celor materiale e copleşită.

448. De visările care ne coboară în plăceri trupeşti inferioare.

449. «De-ţi vei stăpîni stomacul, te vei sălăşlui în rai. Iar de nu, te-ai făcut mîncare morţii». De vei întări duhul din tine prin stăpînire asupra stomacului, vei intra prin el în comunicare vie cu Dumnezeu şi te vei sălăşlui în ambianţa iubirii şi puterii Lui, care te va ţine, prin dialogul dintre tine şi El, veşnic viu şi fericit. Altfel vei fi stăpînit veşnic de un trup biruit de patimi şi lipsit de lumina duhului umplut de Dumnezeu, sau în comunicare dialogică cu Dumnezeu.

«Spune nouă, o, tirană a tuturor muritorilor, care ai cumpărat pe toţi cu aurul nesăturării : de unde ai cîştigat intrarea în noi ? Şi ce ai născut după ce ai intrat ? Şi care e ieşirea ta din noi, sau izbăvirea noastră de tine ?» Iar ea, plîngîndu-se de ocărîri şi fierbînd de mînie şi pornind în chip tiranic şi sălbatec împotriva noastră, ne răspunde : «De ce mă împroşcaţi cu ocări, voi cei ce-mi sînteţi supuşi ? Cum vă sîrguiţi să vă despărţiţi de mine ? Că şi eu am fost legată de firea voastră. Uşa mea e conţinutul bucatelor, pricina nesăturării este obişnuinţa, temeiul patimii mele este obiceiul vostru care mi-a luat înainte, nesimţirea sufletului şi neaducerea aminte de moarte [450].

Şi de ce cereţi să aflaţi de la mine numele nepoţilor mei ? Îi voi număra şi se vor înmulţi mai mult decît nisipul mării. Totuşi ascultaţi pe cei întîi născuţi ai mei şi pe cei mai iubiţi, ascultaţi cum se numesc : fiul meu cel întîi născut este slujitorul curviei ; al doilea după el este cel al învîrtoşării inimii ; al treilea e somnul. Apoi din ei porneşte o mare de gînduri ; valuri de întinăciuni, adînc de necurăţii neştiute şi negrăite [451].

450. «Cel ce hrăneşte în sine obişnuinţa, e ca omul care hrăneşte focul. Căci măsura puterii amîndurora stă în materie». Cel ce hrăneşte obişnuinţa lăcomiei pîntecelui, hrăneşte focul care consumă şi omoară duhul, care e libertate şi viaţă fără de sfîrşit în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repetiţiei nelibere al unor legi inferioare care-l stăpînesc, şi deci, al morţii duhului, care prin libertate e mereu nou şi deci are şi putere şi motiv să fie veşnic viu. Chiar prin modul naşterii sale, obişnuinţa arată că e puterea repetiţiei nelibere care omoară duhul. «Obişnuinţa de va cere odată şi cererea ei va fi respinsă, a doua oară o vei afla mai slabă. Dar de-şi va împlini cererea ei odată, a doua oară o vei afla mai puternică împotriva ta. În tot lucrul să rămînă în tine această cunoştinţă. Căci e mai bun ajutorul ce-l ai păzindu-te, decît ajutorul din lucruri».

451. «Precum marea tulburată ridică valuri, iar acestea scufundă vasul, aşa furtuna gîndurilor ridicînd întinăciuni, scufundă sufletul şi-l trimite în adîncul pierzaniei». În patimile născute de lăcomia pîntecelui, sau în oricare altele, apar succesiv nenumărate gînduri murdare care scufundă

Fiicele mele: lenea, vorba multă, îndrăzneala, născocirea rîsului, glumele, împotrivirea în cuvînt, grumazul ţapăn, neauzirea, nesimţirea, robia, fala, cutezanţa, iubirea de podoabe, cărora le urmează rugăciunea întinată şi gîndurile împrăştiate, dar adeseori şi nenorociri deznădăjduite şi neaşteptate, cărora le urmează iarăşi deznădejdea cea mai cumplită dintre toate.

Pe mine mă războieşte, dar nu mă biruieşte amintirea păcatelor, mă duşmăneşte gîndul morţii. Dar nimic nu mă desfiinţează cu totul din oameni. Cel ce a dobîndit pe Mîngîietorul se roagă Acestuia împotriva mea. Şi Acesta, înduplecat, nu mă lasă să lucrez în chip rodnic. Iar cei ce nu L-au gustat pe Acela, cer să se îndulcească numaidecît cu dulceaţa mea. Pe aceasta o biruieşte bărbăţia. Şi cel ce a biruit-o, e vădit că se grăbeşte spre nepătimire şi spre neprihănirea cea mai deplină».

CUVÎNTUL XV

Despre curăţia şi neprihănirea (castitatea) nestricăcioasă, agonisită de cei stricăcioşi, prin osteneli şi sudori[452]

1) Curăţia (castitatea) este o însuşire a firii netrupeşti. Curăţia este casa prea iubită a lui Hristos şi

sufletul în ele, încît nu se mai vede. Cel zbuciumat de ele nu mai ştie de sinea sa propriu zisă, de valoarea ei, de deschiderea ei responsabilă spre infinitul dumnezeiesc şi spre veşnicie. El nu mai trăieşte anticipat viaţa adîncă a dialogului cu Dumnezeu şi lărgimea ei în infinitul Lui, ci spasmodic, îngust şi altfel în chip trecător în fiecare gînd.

452. În ed. 1970 şi în trad. după ed. rusă 1901 e pus ca primul cap al acestui «Cuvînt», iar în *P.G.*, ca ultima scolie la «Cuvîntul» anterior, următorul text: «Introducere la Cuvîntul despre trupuri şi despre oamenii din afară de trupuri. Am auzit acum pe nebuna aceasta spunînd că războiul

cerul pe pămînt al inimii. Curăţia este tăgăduirea mai presus de fire a firii şi o întrecere adevărată şi minunată a trupului muritor şi stricăcios cu cei netrupeşti [453]. Curat este cel ce a respins de la sine dragostea prin dragoste şi a stins focul material prin focul nematerial [454].

2) Neprihănirea este numele de obşte al tuturor virtuţilor. Neprihănit este cel ce chiar şi în visuri nu simte în sine nici o mişcare (a patimii), sau schimbare a stării sale. Neprihănit este cel ce a dobîndit o desăvîrşită nesimţire faţă de deosebirea între trupuri [455]. Aceasta este regula şi definiţia desăvîrşită a atotcuratei curăţii, să fie cu aceeaşi stare de suflet faţă de trupurile însufleţite şi neînsufleţite, cuvîntătoare şi necuvîntătoare.

3) Nimeni dintre cei ce au agonisit neprihănirea prin nevoinţă să nu creadă că şi-a agonisit-o singur. Căci este cu neputinţă ca cineva să-şi biruiască firea sa. Unde s-a biruit firea, acolo se cunoaşte că se află

împotriva trupurilor este un nepot al ei. Şi nu e de mirare. Căci aceasta ne învaţă şi acel vechi strămoş al nostru, Adam. Căci dacă n-ar fi fost biruit de stomac, n-ar fi cunoscut prin soţia lui căderea. Deci cei ce păzesc prima poruncă, nu cad în a doua neascultare, ci rămîn fiii lui Adam dinainte de cădere, necunoscînd-o ca Adam după cădere, ci fiind puţin mai prejos decît îngerii. Dar aceasta s-a întîmplat ca să nu rămînă răul fără de moarte, cum zice cel cu numele de Teologul». Adică dacă Adam nu s-ar fi supus lăcomiei stomacului, n-ar fi cunoscut pe soţia lui ca femeie. Aceasta e învăţătura părinţilor. Omul ar fi rămas curat ca îngerii, deşi puţin mai prejos decît ei, avînd trup (Evr. 2, 7).

453. Prin creaţie oamenii au primit o însuşire proprie firii netrupeşti, iar după ieşirea din păcat îşi însuşesc din nou această calitate şi se fac familiari îngerilor.

454. Curăţia nu e o indiferenţă, o lipsă de vigoare, ci un foc duhovnicesc, care copleşeşte fierbinţeala întinată a trupului. «Totdeauna dorinţa celor mai mari, avînd în stăpînirea şi în puterea ei bucuria celor dorite, sileşte la dispreţuirea şi depărtarea celor mai mici, cum au arătat toţi îngerii».

455. În fond, neprihănirea aceasta (σωφροσύνη) este fecioria atît trupească cît şi sufletească.

de faţă Cel mai presus de fire. Căci ceea ce e mai mic se biruieşte, fără nici o îndoială, de ceea ce e mai mare.

Începutul curăţiei e neîncuviinţarea gîndului şi trecerea multor ani, neînsoţită de chipuri [456]. Mijlocul ei este mişcarea firească spre mulţime de gînduri şi numai atîta, fără ca acestea să ia chip, şi izbăvite de scurgere. Iar sfîrşitul ei este moartea trupului (faţă de aceste mişcări), înainte de moartea gîndurilor [457].

4) Fericit cu adevărat este cel ce a cîştigat o desăvîrşită nesimţire faţă de orice trup, culoare şi frumuseţe.

5) Nu e curat cel ce şi-a păzit lutul neîntinat, ci cel ce şi-a supus în chip desăvîrşit mădularele acestuia, sufletului [458].

6) Mare este cel ce rămîne nepătimitor la atingere. Dar mai mare, cel ce rămîne nerănit de vedere şi a biruit vederea focului [459], prin gîndul la frumuseţea celor de sus.

7) Cel ce a alungat cîinele acesta cu rugăciunea se aseamănă celui ce se luptă cu un leu. Dar cel ce îl înfrînge pe acesta cu împotrivirea în cuvînt se aseamănă celui ce-şi urmăreşte pe duşmanul lui [460]. Iar cel ce a

---

456. «Mişcările naturale fără chipuri ale trupului în visuri vestesc sănătatea sufletului în oarecare măsură. Dar fixarea chipurilor e semn al bolii. Iar arătarea unor persoane nedeterminate socoteşte că sînt simboluri ale patimii. Iar arătarea celor determinate este a unei boli de curînd».

457. Gîndurile se mai pot ivi în minte, dar trupul nu mai simte nici-o mişcare faţă de ele.

458. «Îşi supune duhului mădularele trupului, cel ce se foloseşte de simţuri după fire şi de la nici unul nu suferă vreo vătămare, privind în ochii lui Dumnezeu şi oglindind pururea frumuseţile negrăite de acolo».

459. «Focul» unei frumuseţi trupeşti. Căci o astfel de frumuseţe aprinde un foc în cei neîntăriţi.

460. «Împotrivirea în cuvînt este contrazicerea lui. Dar de nu se va smeri cineva mai întîi pe sine în rugăciune, nu poate veni la aceasta». Deci acesta se află pe o treaptă mai înaltă decît primul.

nimicit cu totul năvala lui, deşi se află încă în trup, s-a sculat din sicriu [461].

8) Dacă semnul curăţiei adevărate este a rămîne nemişcat în nălucirile din vis, atunci semnul desfrînării este negreşit a suferi scurgere în stare de veghe, datorită aducerilor aminte.

9) Cel ce se războieşte cu sudori şi încordări cu acest protivnic se aseamănă cu cel ce a legat cu o frînghie pe vrăjmaşul său. Iar cel ce se războieşte prin înfrînare şi priveghere se aseamănă celui ce l-a încătuşat pe acela cu lanţ. În sfîrşit, cel ce se războieşte prin smerita cugetare şi nemîniere şi sete se aseamănă celui ce a omorît pe vrăjmaş şi l-a ascuns în nisip [462]. Prin nisip să înţelegi smerenia. Căci aceasta nu îngraşă păşunea patimilor, ci e ţărînă şi cenuşă [463].

10) Altul este cel ce are pe tiran legat prin nevoinţe, altul cel ce-l are legat prin smerenie şi altul, cel ce-l are legat prin descoperirea dumnezeiască [464]. Cel dintîi se aseamănă luceafărului ; al doilea, lunii pline ; iar al treilea, soarelui atotstrălucitor. Dar fiecare din ei are petrecerea în ceruri. Precum din zori iese lumină, iar din lumină răsare soarele, aşa trebuie să înţelegem şi să vedem şi pe cei amintiţi [465].

---

461. E ca un înviat. Are trup, dar cu totul înduhovnicit.

462. Se referă la fapta lui Moise ca la un simbol (Ieş. 2, 12).

463. *Prin sudori şi încordare luptă încă mai mult omul. Prin smerita* cugetare. lucrează mai mult Dumnezeu, pentru a Cărui prezenţă se deschide deplin cel ce simte micimea lui.

464. Aci simţirea prezenţei lui Dumnezeu e pusă mai sus şi decît smerenia. Dar fără smerenie nu are loc simţirea prezenţei lui Dumnezeu sau descoperirea Lui.

465. «Sau precum din zori iese lumina, aşa şi din nevoinţă, smerenia. Şi precum din lumină, soarele, aşa şi din smerenie se iveşte în om iluminarea dumnezeiască, care îi aduce culmea curăţiei. Pe toate treptele omul e însoţit de o lumină dumnezeiască, trăind în simţirea prezenţei lui Dumnezeu, dar în diferite grade».

11) Vulpea se preface că doarme ; iar dracul se preface că e neprihănit. Dar cea dintîi, ca să înşele pasărea, iar cel din urmă, ca să piardă sufletul.

12) Să nu crezi trupului în toată viaţa ta. Şi să nu-i dai îndrăzneală, pînă nu te vei întîlni cu Hristos [466].

13) Nu îndrăzni să crezi că, înfrînîndu-te, nu vei cădea. Căci un oarecare, nemîncînd nimic, a fost aruncat din cer [467].

14) Unii cunoscători au dreptate cînd spun că lepădarea este vrăjmăşia faţă de trup şi lupta împotriva pîntecelui.

15) În cei începători, căderile se ivesc totdeauna din desfătare (cu mîncări). În cei de la mijloc, şi din mîndrie, deşi aceasta se întîmplă şi celor începători. Iar în cei ce se apropie de desăvîrşire, numai din osîndirea aproapelui.

16) Unii fericesc pe cei născuţi fameni, ca izbăviţi de tirania trupului. Eu fericesc pe famenii de fiecare zi, care se fac pe ei fameni cu gîndul, ca cu un cuţit [468].

17) Am văzut pe unii căzînd fără voie şi am văzut pe unii voind să cadă cu voia, dar neputînd. Şi i-am socotit pe aceştia mai răi decît pe cei ce cad în fiecare zi, ca pe unii ce deşi nu pot, totuşi doresc împuţiciunea.

18) E de plîns cel ce cade ; dar mai de plîns e cel ce pricinuieşte şi căderea altuia. Pentru că el poartă po-

466. În viaţa viitoare, în starea deplin înduhovnicită.

467. Cel ce crede că înfrînîndu-se nu va cădea, zămisleşte mîndria şi prin aceasta a şi căzut, cum a căzut satana din cer fără să mănînce nimic.

468. «Prin cei ce se fac fameni pe ei înşişi, înţelege pe cei ce-şi taie poftele trupului şi însăşi consimţirea cu ele, care este începutul curăţiei, fie pentru Împărăţia lui Dumnezeu, fie de frica chinurilor».

vara ambelor căderi şi a plăcerii (păcătoase *n.tr.*) celuilalt [469].

19) Nu voi să răstorni pe dracul curviei cu dovezi şi cu cuvinte de împotrivire, pentru că acela are bune temeiuri, ca unul ce se luptă cu noi în chip firesc.

20) Cel ce voieşte să-şi biruiască trupul, sau să se războiască din puterea sa proprie, în zadar aleargă. Căci de nu va dărîma Domnul casa trupului şi nu va zidi casa sufletului (Ps. 126, 1), în zadar posteşte şi priveghează cel ce voieşte să o dărîme (să o slăbească *n.tr.*).

21) Pune înaintea Domnului slăbiciunea firii tale, cunoscînd neputinţa ta, şi vei lua darul (harisma *n.tr.*) neprihănirii pe nesimţite.

22) Există în cei ce se îndulcesc cu patimile, precum mi-a povestit careva dintre cei ce au încercat aceasta, după trezire, simţirea unei iubiri a trupurilor şi un duh neruşinat şi neomenesc, sălăşluit în chip vădit în însăşi simţirea inimii, care face inima celui războit să simtă arderea dureroasă a trupului de parcă ar fi într-un cuptor de foc. Aceasta îl face însă să nu se teamă de Dumnezeu, să dispreţuiască aducerea aminte a chinurilor ca pe nimic, să aibă scîrbă de rugăciune şi în timp ce săvîrşeşte această faptă să socotească chiar rămăşiţele morţilor pe care le-ar vedea, ca pe nişte pietre neînsufleţite. Îl face pe cel ce pătimeşte aceasta ca pe un scos din minte şi ieşit din sine, beat de o poftă neîncetată după fiinţa cuvîntătoare şi necuvîntătoare. «Şi dacă nu s-ar scurta zilele, nu s-ar mîntui nici un suflet» [470], aflîndu-se îmbrăcat cu trupul

469. Suportă povara dulceţii celuilalt, pe care el totuşi nu o gustă. «Numeşte pricinuitor pe cel ce îl îndeamnă şi pe cel ce îl aţîţă pe altul. Căci unul îl împinge prin cuvinte, celălalt prin fapte, în groapă».

470. «Lucrările duhului celui rău şi năvala năpraznică a războiului nu se scurtează altfel decît prin puterea Duhului a-toate-lucrător. Dacă nu

acesta amestecat cu sînge şi cu sucuri. Căci cum s-ar putea ? Pentru că tot ce e zidit, se doreşte fără saţiu după ceea ce e înrudit cu sine : sîngele după sînge, viermele după vierme, lutul după lut, deci şi trupul după trup. Deci şi noi, silitorii şi poftitorii firii şi ai Împărăţiei lui Dumnezeu încercăm, prin anumite meşteşugiri, să înşelăm trupul care ne amăgeşte.

23) Fericiţi sînt cei ce n-au trecut prin ispita războiului amintit. Să ne rugăm şi noi să fim feriţi pururea de o astfel de ispită. Căci cei ce s-au rostogolit în groapa pomenită au căzut departe de cei ce suie şi coboară pe scara aceea, avînd nevoie pentru ridicarea din ea de multe sudori însoţite de foamea cea mai deplină.

24) Să luăm seama şi la vrăjmaşii noştri cunoscuţi cu mintea (inteligibili), căci, ca într-un război văzut, fiecare din ei îşi are locul său în lupta lor împotriva noastră, rînduindu-i-se să împlinească o lucrare deosebită, lucru care ne minunează [471].

25) Am luat seama la cei ispitiţi şi am văzut căderi mai grele ca altele. Cel ce are urechi de auzit să audă. E un obicei al demonului, ca mai ales faţă de cei ce se nevoiesc şi şi-au ales viaţa călugărească, să-şi mişte toată pornirea, sîrguinţa, meşteşugirea, viclenia, şi născocirea adeseori către cele protivnice, şi nu către cele după fire şi să-i războiască prin acestea pe ei. De aceea, vieţuind la un loc cu o femeie şi nefiind războiţi

---

s-ar întîmpla aceasta, nu s-ar putea să răsufle din nou cel războit şi n-ar putea să se elibereze».

471. «Vrăjmaşul văzînd pe fiecare mai aplecat spre ceva şi mai uşor de cucerit de ceva, întinde curse prin acel lucru, ţinînd seama de obişnuinţa, de vîrsta, de felul lui, de loc. El nu şopteşte gînduri necorespunzătoare celui ce le primeşte, ci corespunzătoare cu el şi uşor de împlinit. Aceasta, ca să atragă pe cel războit spre un lucru dorit de el şi uşor de împlinit». Filozoful elveţian Ludwig Binswanger a vorbit de un belciug de care poate fi prins şi purtat oricine, adică de o slăbiciune a fiecăruia (*Grundformen und Erkentnis menschlichen Daseins*, Zürich, 1942).

deloc prin aceasta, s-au fericit pe ei înşişi, neştiind, nenorociţii, că unde e pierzarea mai mare, acolo nu e trebuinţă de una mai mică.

26) Vai nouă, că ucigaşii şi ticăloşii s-au obişnuit să ne războiască şi să ne robească din aceste două pricini în cele contrare firii, pentru că aflăm uşor materia căderii şi pentru că primim o pedeapsă mai mare. Lucrul acesta îl cunoaşte cel ce, domesticind mai înainte asini sălbateci, pe urmă e stăpînit şi batjocorit în chip jalnic de înşişi asinii sălbateci ; astfel cel ce mai înainte se hrănea cu pîinea cerească, s-a lipsit de orice bine. Dar ceea ce e mai minunat este că, şi după pocăinţa lui, învăţătorul nostru Antonie, suferind amarnic, a strigat : «Stîlp mare a căzut». Dar a ascuns înţeleptul felul căderii. Căci ştia că există curvie trupească şi fără alt trup.

27) Există în noi o oarecare moarte şi o pierzanie din cădere, purtată cu noi mai ales în tinereţe, pe care eu n-am îndrăznit să o predau scrisului, căci mi-a ţinut mîna cel ce a zis : «Cele săvîrşite de unii în ascuns, ruşine este a le şi grăi şi scrie şi auzi» (Ef. 6, 12).

28) Pavel a numit «moarte» trupul acesta, vrăjmaş şi prieten, al meu şi nu al meu : «Cine, zice, mă va izbăvi de trupul morţii acesteia ?» (Rom. 7, 24). Iar Teologul îl numeşte pătimaş, rob şi noptatec (nocturn) [471 bis]. Dar am însetat să aflu pentru ce s-a folosit de aceste numiri.

---

471 bis. «Este al meu, ca alcătuind o fire (συμφυσής) cu sufletul şi fiind îngrijit de suflet, dar nu al meu ca unul ce luptă împotriva sufletului şi e duşmanul lui iubit, ceea ce este un lucru foarte greu. Apostolul, din pricina smintelilor ce se întîmplă sufletului de la trup, a numit trupul *moarte*. Iar Grigorie Teologul a numit naşterea trupului *pătimaşă*, *roabă* şi *nocturnă*, ca fiind rodul plăcerii şi al nopţii şi mai prejos de libertatea şi de lumina de zi a duhului şi opus lui. Iar dumnezeiescul Gură de Aur, tîlcuind cuvîntul spus de Apostol zice : «Nu socoti că învinuieşte trupul. Căci n-a spus trupul păcatului, ci al morţii, ca cel ce a fost luat în robie

29) Dacă trupul e, precum s-a zis, moarte, cel ce l-a biruit pe acesta, negreşit că nu va muri. Şi cine este oare omul acela, care va fi viu şi nu va vedea moartea acestei întinăciuni a trupului său ? Dar rog să se cerceteze : cine e mai mare ? Cel ce a murit şi a înviat, sau cel ce n-a murit nicidecum ? [472] Cel ce fericeşte pe cel de al doilea, mincinos este. Căci Hristos după ce a murit a înviat. Dar cel ce fericeşte pe cel dintîi, nu lasă în cei ce mor, mai bine zis în cei ce cad, nici o deznădejde.

30) Vrăjmaşul omului, ocrotitorul curviei, spune acestuia că Dumnezeu e iubitor de oameni şi dă iertarea pentru patima aceasta, ca una ce e naturală. Dar de vom lua seama la viclenia dracilor, vom vedea că după săvîrşirea faptei, ei Îl numesc Judecător drept şi fără milă. La început au făcut aşa, ca să ne îndemne la păcat ; iar acum, ca să ne scufunde în deznădejde. Născîndu-se astfel întristarea şi deznădejdea, nu ne putem

---

de moarte, nu ca cel ce a născut moartea. Iar aceasta nu e semn al răutăţii trupului, ci al vătămării pe care a suferit-o. Precum cineva robit de barbari, nu se numeşte aşa pentru că e barbar, ci pentru că e ţinut de ei, aşa şi trupul se numeşte trup al morţii, fiindcă a fost luat în stăpînire de ea, nu pentru că a pricinuit-o. De aceea, nici el nu voieşte să se izbăvească de moarte, ci de trupul muritor». Desigur trupul nu se zămisleşte singur noaptea, ci odată cu zămislirea lui apare şi sufletul în el. Dar sufletul poate fi numit al zilei, pentru că e purtătorul de lumină, de sens, în trup. Şi cu dreptate spune sfîntul Ioan Gură de Aur că trupul nu e rău prin sine şi nu e cauza morţii. Căci nici trupul n-a fost făcut de Dumnezeu de sine şi deci pentru descompunere, ci ca însoţit cu sufletul cel nemuritor, să participe la nemurire. Numai pentru că a slăbit puterea sufletului asupra lui din cauza depărtării de Dumnezeu, trupul s-a supus morţii. Apoi trupul e şi prieten şi vrăjmaş al meu. E aci o adevărată dialectică. Îmi e prieten prin fire, pentru că prin el lucrez cele bune şi se săvîrşesc lucrările sufletului. Dar îmi devine duşman cînd m-am supus păcatului, cînd l-am scăpat în oarecare măsură din frînele sufletului. Dar şi atunci îmi e şi prieten. Căci rămîne şi mijlocul prin care mă pot pocăi şi curăţi.

472. «Sau cel ce a murit păcatelor şi a înviat «prin pocăinţă», sau n-a murit nicidecum, adică a murit în aparenţă».

plînge pe noi, sau ocărî, sau căi pentru păcat. Iar cînd aceasta se stinge, ne ia iarăşi în primire tiranul cu motivul iubirii de oameni [473].

31) Pe cît este Domnul de nestricăcios şi de netrupesc [474], pe atîta Se bucură de neprihănirea şi de nestricăciunea trupului nostru [475]. Căci unii spun că de nimic nu se bucură dracii, aşa de mult ca de urîtul miros al curviei. Deci nici de altă patimă, ca de această întinăciune a trupului.

32) Curăţia (castitatea) este apropierea desăvîrşită de Dumnezeu şi asemănarea cu El, pe cît e cu putinţă oamenilor. Maică a dulceţii este pămîntul şi umezeala; iar maică a curăţiei este liniştirea însoţită de ascultare [476].

33) Nepătimirea trupului cîştigată din liniştire, apropiindu-se de multe ori de lume, nu rămîne neclintită. Dar cea care se naşte din ascultare, este pretutindeni cercată şi neclătinată [477].

---

473. După păcat, dracul vrea să ne aducă la deznădejde, spunîndu-ne că Dumnezeu nu iartă. Prin aceasta ne împiedică de la căinţă. Dar dacă, neascultînd de el, scăpăm de deznădejde, iarăşi vine cu motivul iubirii de oameni a lui Dumnezeu, ca să ne îndemne iarăşi la săvîrşirea păcatului.

474. E vorba de Dumnezeu în general, nu de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Sau de faptul că trupul Domnului după înviere e atît de înduhovnicit, că poate fi numit şi netrupesc.

475. Nestricăciune dobîndită prin har, nu naturală, precum şi trupul Domnului nu e nestricăcios prin fire, ci datorită unirii lui cu Dumnezeu Cuvîntul.

476. «Patru sînt virtuţile care curăţă sufletul: tăcerea, păzirea poruncilor, strîmtorarea şi smerita cugetare».

477. Scărarul arată şi aci că ascultarea e mai mare ca liniştirea de unul singur. Căci ascultarea nu e pîndită de mîndrie. Şi ascultătorul e obişnuit cu oamenii şi deci nu cade uşor din pricina lor. Pe lîngă aceea, s-a obişnuit să atîrne totdeauna de sfatul părintelui său duhovnicesc şi, prin el, de Dumnezeu.

34) Am văzut mîndria făcîndu-se pricină a smeritei cugetări [478] şi aducîndu-şi aminte de cel ce zice : «Cine a cunoscut mintea Domnului ?» (Rom. 11, 34).

35) Căderea e groapa şi fiica fuduliei. Dar căderea e de multe ori, în cei ce voiesc, pricină de smerită cugetare.

36) Cel ce voieşte să biruiască dracul curviei cu lăcomia pîntecelui şi cu săturare, este asemenea celui ce voieşte să stingă pîrjolul cu gaz.

37) Cel ce încearcă să oprească acest război numai cu înfrînarea este asemenea celui ce înoată cu o singură mînă şi se străduieşte să se izbăvească de ocean. Uneşte smerenia cu înfrînarea. Căci fără cea dintîi, cea de a doua este nefolositoare [479].

38) Oricine se va vedea pe sine copleşit de vreo patimă, să se înarmeze pe sine, înainte de toate, numai împotriva ei. Şi mai ales împotriva duşmanului dinăuntru. Căci dacă nu e nimicit acesta, nimic nu vom folosi din biruinţa asupra celorlalte. Iar după ce vom ucide pe acest egiptean, vom vedea şi noi în rugul smereniei pe Dumnezeu [480]. Ispitit fiind, am simţit pe lupul acesta pricinuind sufletului meu, în chip înşelător,

478. «Cel ce s-a înălţat prin mîndrie a fost părăsit de har. Şi căzînd s-a smerit şi astfel mîndria i s-a făcut pricină de smerită cugetare». Cînd se înalţă pe sine, cade din har. Căci el socoteşte că prin sine este ceea ce este, nu prin Dumnezeu. Deci nu mai e deschis lui Dumnezeu, nu-I cere ajutorul Lui.

479. «Trebuie ştiut că nu ajunge singură înfrînarea împotriva patimilor, dacă nu se unesc cu ea şi alte virtuţi. Cu deosebire trebuie să se unească cu ea smerita cugetare, ca să înlăture povara ce vine din ea. Dacă această povară e înlăturată, vine uşor nepătimirea». Spune şi sfîntul Maxim : «Smerenia şi greaua pătimire eliberează pe om de tot păcatul. Una taie patimile sufletului, alta cele ale trupului. Aceasta apare făcînd-o şi fericitul David, cînd se roagă lui Dumnezeu, zicînd : «Vezi smerenia mea şi osteneala mea şi iartă-mi toate păcatele mele» (Ps. 24, 19).

480. Sînt folosite ca simboluri momente din viaţa lui Moise (Ieş. 2, 12 ; 3, 2).

o bucurie neraţională, lacrimi şi mîngîiere. Şi am crezut ca un prunc că culeg rod şi nu stricăciune.

39) «Tot păcatul, pe care-l va face omul, este în afara trupului, dar cel ce curveşte, păcătuieşte în trupul său» (I Cor. 6, 14). Aceasta o spune negreşit, pentru că prin scurgere întinează însăşi fiinţa trupului, fapt care e cu neputinţă să se întîmple în alt păcat. Iar eu întreb de ce la orice alt păcat ne-am obişnuit să zicem numai că oamenii *greşesc*, dar cînd auzim că cineva a curvit, zicem, cu durere, că acesta a *căzut* [481].

40) Peştele fuge repede de undiţă şi sufletul iubitor de plăcere se depărtează de linişte [482].

41) Focul începe atunci cînd diavolul vrea să lege pe unii de alţii cu o legătură urîtă, ca să încerce amîndouă părţile.

42) De multe ori cei aplecaţi spre iubirea de plăcere par să fie cuprinşi de compătimire, milostivi şi cu inima uşor de străpuns. Dar cei ce se îngrijesc de curăţenie, nu le au pe acestea astfel.

43) Un bărbat cunoscător mi-a pus o întrebare înfricoşătoare : «Care este, afară de omor şi de tăgăduire, păcatul cel mai greu dintre toate ?», a zis el. Iar eu am spus că a cădea în erezie. «Şi de ce, a zis acela, Bi-

481. «Se poate spune că cineva a greşit şi s-a întors iarăşi prin calea prin care s-a abătut. Căci a tăgăduit de pildă prin limbă şi iarăşi s-a mărturisit prin ea. Sau a furat prin mîini şi iarăşi a dăruit prin ele. Şi în altele la fel. Dar cel ce a curvit nu se întoarce prin aceeaşi cale prin care a căzut. Ci prin alta. Căci plînge, posteşte, suspină. De aceea se numeşte curvia în chip propriu cădere, nu greşală. Aceasta cu atît mai mult cînd e vorba de vieţuirea călugărească. Pentru că e proprie călugărului fecioria şi făgăduinţa. Deci cel ce a stricat fecioria a căzut cu adevărat, călcînd făgăduinţa».

482. «Iubeşte liniştea cel ce nu e legat de nici-o patimă faţă de cele ale lumii şi faţă de oameni, cel ce nu iubeşte nimic omenesc». Nu le iubeşte în sens rău, pentru a se lăsa stăpînit de ele, pentru a pătimi în legătură cu ele.

serica universală, primind pe eretici, după anatematizarea sinceră a ereziei lor, îi învredniceşte de împărtăşirea de Taine, dar pe cel ce a curvit, primindu-l după ce s-a mărturisit şi a încetat să păcătuiască, canoanele apostolice poruncesc să-l ţină departe de Prea Curatele Taine mai mulţi ani ?» Şi eu, înspăimîntîndu-mă de neputinţa de a răspunde, taina a rămas nedezlegată [483].

44) Să cercetăm, să măsurăm şi să observăm ce fel de plăcere ne vine în timpul cîntării de psalmi de la

483. «Erezia este o abatere a minţii şi o slujire a lumii. De aceea e greşală. Dar curvia abate toate simţirile şi puterile trupului şi ale sufletului şi preface si corupe chipul şi asemănarea zvîrlindu-le în nimic. De aceea e şi numită cădere». *Alta:* «Ereziile sînt din mîndrie, curviile din dulce pătimire. Cei dintîi se îndreaptă prin smerenie, cei de al doilea prin greaua pătimire». Ed. 1970: «Nu a lăsat nedezlegată întrebarea, pentru că e de nedezlegat, ci cu voia, pentru o iconomie mai adîncă. Căci cui nu-i este vădit că a cădea în erezie e lucrul cel mai greu dintre toate la Dumnezeu şi la oameni? Dar fiindcă patima curviei, ca una ce se sădeşte în fire şi exercită o mare tiranie prin plăcere, se reîntoarce uşor şi adeseori atrage pe oameni şi-i face să lunece şi după pocăinţă, de aceea cel ce a curvit e oprit pentru ani de la Sfintele Taine, ca să nu se întoarcă iarăşi la vărsătura sa şi să i se facă grea îndreptarea; şi pentru a sădi frica în toţi, ca să lupte împotriva patimii cu toată puterea. Iar rostogolirea în erezie este o patimă şi o neştiinţă sufletească ce se iveşte mai mult din rătăcire sau din iubirea de stăpînire, sau din slava deşartă. Dar după trezirea celui ce a suferit de ea, acela nu mai are război din partea ei, sau tulburare din partea firii. Deci ce nevoie e să-i ţină pe aceştia departe de pragurile bisericilor? Se mai poate spune şi altfel: că scopul celor ce povăţuiesc, învăţînd şi tămăduind, este să taie din rădăcină răul, ca să nu răsară iarăşi. De aceea nu se mulţumesc numai cu înlăturarea răului, ca la cei ce s-au abătut de la dogme, sau au înclinat spre erezie, ci rînduiesc şi un timp, cum e obiceiul acriviei (stricteţii *n. tr.*), ca cei ce au curvit să uite de plăcerea urîtă. Căci cel ce a curvit, deşi ştie că lucrul e rău, totuşi e atras de plăcere, din lipsa frînelor; el nu rătăceşte din neştiinţă. Răul ereziei stă numai în suflet. Dar curvia, pornind din sufletul liber, a umplut trupul de stricăciune din pricina păcatului. Apoi cel ce, luptînd în chip natural, întoarce pe cineva din erezie, odată cu întoarcerea l-a şi curăţit. Dar cel ce se întoarce din curvie are nevoie de timp, de lacrimi şi de post, ca să se şteargă plăcerea întipărită în el şi să vin-

dracul curviei, şi ce fel, din cuvintele Duhului şi din harul şi puterea aflătoare în ele.

45) Să nu te amăgeşti pe tine, o, tinere! Am văzut pe unii rugîndu-se din suflet pentru cei iubiţi de ei. Aceştia, mişcaţi de curvie, socoteau că împlinesc o lege a iubirii.

46) Se poate întina cineva trupeşte prin atingere. Şi nimic nu-i mai rău decît această simţire [484].

47) Adu-ţi aminte de cel ce şi-a înfăşurat mîna în rasă şi fă-ţi mîna moartă faţă de cele fireşti şi nefireşti ale trupului tău şi ale celui străin [485].

48) Socotesc că nu trebuie să se numească cineva nicicum sfînt, înainte de a preface în loc sfînt pămîntul acesta (trupul ?), dacă e cu putinţă să-l prefacă.

49) Cînd ne întindem pe aşternut, atuncea să ne trezim. Pentru că atunci luptă mintea cu dracii fără de trup. Şi dacă se va afla iubitoare de plăcere, se va face trădătoare din plăcere.

50) Aducerea aminte de moarte să se culce cu tine şi să se scoale cu tine ; şi tot aşa rugăciunea de un sin-

---

dece rana păcatului care s-a întipărit în trup şi să facă mintea nefurată şi neînclinată spre ea, prin uitarea îndelungată. Dar dacă rămîn amîndoi nepocăiţi, nu vor avea aceeaşi osîndă», ci, ereticul, una mai mare.

484. «Maica faptei e atingerea, precum a acesteia, vederea, şi a acesteia, auzul şi mirosirea. Dacă deci cineva nu vine condus de acestea la atingere, ci cade mai degrabă cu gîndul, nu vine la faptă, mai bine zis nu se năpusteşte spre fapta rea. De aceasta e bine să fugim, începînd chiar de la privire».

485. «E de însemnat că nu trebuie să se atingă cu mîinile sau cu alt mădular, chiar dacă sînt unii ai altora cei ce se ating, asemenea fratelui, care şi-a înfăşurat mîna în rasă, sau cu alt petec, şi aşa a trecut rîul pe maica sa. Şi nu numai să nu ne atingem de alt mădular, dar nici măcar să nu ţinem dezgolit vreun mădular al nostru. Şi mai ales dacă cineva e şi război de trup. Nici să nu ne scărpinăm, căci atingerea e maica păcatului».

gur gînd a lui Iisus [486]. Căci nu vei afla alte ajutoare ca acestea în somn.

51) Unii socotesc că războaiele şi scurgerile sînt pricinuite numai de mîncări. Dar eu am văzut tare întinaţi de acestea şi pe cei foarte bolnavi şi postitori la culme.

52) Am întrebat odată despre acestea pe un călugăr dintre cei mai încercaţi şi cu darul deosebirii, şi m-a învăţat, fericitul, foarte înţelepţeşte. Se întîmplă, zicea pururea-pomenitul, în somn o scurgere din mulţimea bucatelor şi din odihnă; o alta e din mîndrie, cînd ne fălim cu îndelungata noastră necurgere; şi iarăşi există o alta din dispreţuirea aproapelui. Dintre acestea, cele două din urmă se pot întîmpla şi celor bolnavi, poate şi toate trei. Iar dacă cineva se vede pe sine curăţit de toate aceste pricini spuse înainte, fericit este pentru o astfel de nepătimire; el a pătimit ceea ce i s-a întîmplat, numai din pizma dracilor. Dumnezeu îngăduie pentru un timp să i se întîmple aceasta, ca prin întîmplarea aceasta fără de păcat să dobîndească o şi mai înaltă smerenie.

53) Nimenea să nu se învoiască a gîndi ziua la nălucirile sale din timpul somnului. Căci şi acesta este un scop al dracilor, ca să ne murdărească în starea de veghe cu cele din visuri.

54) Să luăm seama şi la altă viclenie a vrăjmaşului nostru. Precum mîncările ce vatămă trupul obişnuiesc

---

486. Ed. 1970: «Rugăciune de un singur gînd se numeşte cea care priveşte spre un singur lucru şi numai la acesta se gîndeşte şi numai pentru el se roagă: mîntuirea. Şi aceasta este: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă» şi: «Tatăl nostru». Călugărul şi oricare credincios nu se gîndeşte la învăţături dogmatice ca la nişte obiecte de gîndire teoretică. El gîndeşte totul în funcţie de mîntuirea sa. Aceasta îl preocupă, aceasta îl doare, de aceasta se îngrijeşte, pentru aceasta luptă. E o gîndire plină de simţire. Ea îi angajează în mod palpitant întreaga fiinţă.

să ne pricinuiască boala după un timp, sau după o zi, aşa se întîmplă de multe ori şi cu pricinile ce ne întinează [486 bis].

55) Am văzut pe unii ce s-au desfătat (cu mîncări), fără să fie războiţi îndată. I-am văzut mîncînd împreună cu femei şi petrecînd cu ele şi neavînd în acele clipe nici un gînd rău. Şi amăgindu-se, s-au încrezut în ei şi n-au mai avut nici o grijă, socotind că au pace şi siguranţă în ei. Dar deodată au pătimit vătămarea în chilie. Care vătămare ? Cea care ne vine trupeşte şi sufleteşte numai nouă, cînd ne aflăm singuri. Cel ce a fost încercat, ştie aceasta. Dar cel ce n-a fost încercat, nu trebuie să ştie [487].

În vremea aceea ajutor bun îi este sacul, cenuşa, starea în picioare toată noaptea, mulţumirea cu pîine, limba arsă şi cu măsură răcorită, aşezarea în cosciuge şi, înainte de toate, smerenia ; şi, dacă e cu putinţă, ajutorul unui părinte sau al unui frate sîrguincios, bătrîn cu cugetul [488]. Căci ar fi minune să se poată mîntui din ocean o corabie singură.

---

486 bis. «Aceasta e o mare viclenie. Dracii, care nu obosesc niciodată de a ne război, întrerup aceasta pentru un timp, cînd văd la noi o moleşeală. Aceasta pentru ca, dispreţuindu-le, din lipsă de grijă, noi să facem acestea în tot timpul. Adică aflîndu-ne singuri, cele în care ni se cere o grijă atentă, să ne împingă la alunecare. De aceasta să ne păzim, ca nu cumva, fără alte trupuri, folosindu-ne de trupurile proprii să săvîrşim păcatul, mai bine zis să ne rostogolim în groapă».

487. «Deci trebuie ocolită orice convorbire cu femeile, ca putînd duce la o slăbire a frînelor. Iar dacă aceasta e cu neputinţă din anumite trebuinţe, sau pentru grija de săraci, trebuie vorbit căutînd cu capul în jos, căci multora, sau aproape tuturor celor biruiţi de frumuseţea femeilor, le-a venit moartea prin ferestre, cum l-a luat în stăpînire şi pe marele prooroc şi împărat (David) cînd a privit spre baia aceea aducătoare de moarte».

488. Ni s-a povestit despre călugări din mînăstirile din Moldova care dormeau în sicrie. «Căci şi sicriele ajută la scăpare de ispită. Dar totul este smerenia, căci sicriul este spre smerenie. Pe lîngă aceea, să avem şi pe un frate dintre cei nevoitori, împreună-rugător».

56) Aceeaşi cădere pricinuieşte unuia o osîndă însutită faţă de cea săvîrşită de altul : după felul (celui ce o săvîrşeşte), după loc, după înaintare şi după alte multe [489].

57) Mi-a istorisit cineva o pildă foarte înaltă de curăţie (castitate). Văzînd cineva, zicea, o frumuseţe deosebită, slăvea foarte pe Făcătorul din acest prilej şi numai de vederea ei era mişcat la iubirea lui Dumnezeu şi-i izvorau lacrimi [490]. Dacă unul ca acesta are totdeauna , în asemenea prilejuri, o astfel de simţire şi lucrare, a înviat nestricăcios înainte de învierea de obşte [491].

58) Acelaşi lucru îl vedem şi în cîntări. Iubitorii de Dumnezeu sînt mişcaţi spre o bucurie lină şi spre iubirea dumnezeiască şi spre lacrimi şi de către cîntările

---

489. Dăm aceeaşi scolie din P.G. în formularea mai bună a ed. 1970 : «Fel (mod) numeşte educaţia. Loc, faptul de a nu fi aproape de căderi. Înaintare, faptul de a avea o experienţă a stării călugăreşti. Căci cel ce a fost educat în bune moravuri şi s-a aflat departe de locul căderilor şi e încercat în lupta nevoinţei, lăsîndu-se biruit de curvie, are o mai mare osîndă decît cel crescut cu negrijă şi în neorînduială şi fără experienţă, dacă a alunecat. Iar «după alte multe» înseamnă a săvîrşi într-un loc mai sfînt fapta murdară, sau în suflet curat, sau în mînăstire, sau cu o femeie măritată, sau cu o rudenie trupească sau duhovnicească, sau a fi şi altuia pricină şi învăţător spre o faptă necurată».

490. «Socotesc că vorbeşte de Nonu, care a botezat pe sfînta Pelaghia. Acesta, eliberat de războiul patimilor împreunate cu lucrurile, a îmbrăcat haina nepătimirii. Venindu-i la îndemînă prilejul, nu s-a dovedit pătimaş (căci era izbăvit de patimă). El privea frumuseţile de sus. Dar iubitorii de plăcere lucrează dimpotrivă».

491. «Înviere nestricăcioasă numeşte pe cea din viaţa de faţă, venită din schimbarea moravurilor. Căci cînd desfrînatul se face neprihănit şi lacomul milostiv şi cel aspru, blînd, a venit învierea încă aici, ca o arvună a celei viitoare. Şi cum e această înviere ? Prin faptul că păcatul a fost omorît şi dreptatea s-a înălţat, că viaţa cea veche a încetat şi cea a tot nouă şi îngerească e trăită». La învierea de obşte, trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogică deplină cu Dumnezeu va fi cu totul neprihănit, deci nestricăcios.

din afară şi de către cele duhovniceşti. Iubitorii de plăcere, dimpotrivă.

59) Unii, precum am spus mai înainte, sînt războiţi cu mult mai mult în locurile de liniştire (de sihăstrie). Şi nu e de mirare. Căci dracilor le place să petreacă acolo, fiind izgoniţi de Domnul în locuri pustii şi în adînc, spre mîntuirea noastră [492].

60) Dracii îl războiesc cumplit pe cel ce se linişteşte (pe sihastru), ca, nefolosindu-se acesta cu nimic din pustie, să vină în lume. Dar pleacă de la noi care petrecem în lume, ca simţindu-ne nerăzboiţi în ea, să rămînem cu cei din lume [493].

61) Unde sîntem războiţi, acolo luptăm fără îndoială şi noi, cu tărie, cu vrăjmaşul. Căci cînd nu luptăm noi împotriva lui, ni se face şi el prieten [494].

62) Petrecînd pentru un timp în lume pentru vreo trebuinţă oarecare, sîntem acoperiţi de mîna lui Dumnezeu, poate pentru rugăciunea părintelui nostru şi ca să nu se hulească şi Domnul prin noi. Dar uneori nu sîntem ispitiţi şi din pricina nesimţirii şi a faptului că avem de mai înainte multă cercare şi săturare din cele văzute, vorbite şi făcute. Sau, poate dracii se depărtează şi ne părăsesc pe noi de bună voie, făcînd să

492. Poate fi şi un adînc vecin cu adîncul liniştii şi al vieţii în Dumnezeu.

493. «Gîndurile rele îşi iau fiinţa din alegerea noastră şi din reaua lucrare a dracilor. Iar cele bune din fire — căci am fost făcuţi buni —, din alegere, datorită libertăţii, şi din îndemnul îngerilor. Deci cele rele îşi iau fiinţa din două izvoare, iar cele bune, din trei. Să ne aducem deci aminte de cel ce zice: «Staţi împotriva diavolului şi va fugi de la voi» (Iac. 4, 5). Deci să stăruim în nevoinţă. Dimpotrivă, nerăzboirea noastră de către el în lume este o viclenie a lui şi nu un semn al iubirii de oameni».

494. Cînd sîntem războiţi de demoni înseamnă că noi înşine luptăm împotriva lor. Căci cînd nu luptăm împotriva lor, ne sînt prieteni, pentru că facem prin noi înşine ceea ce le place lor.

se umple locul golit de toate celelalte, de închipuirea de sine a noastră.

63) Ascultați și o altă meșteșugire și viclenie a acestui amăgitor, toți cei ce v-ați hotărît să vă deprindeți în neprihănire, și păziți-vă ! Mi-a istorisit careva dintre cei ce au suferit cercarea vicleniei, că de foarte multe ori dracul trupurilor se retrage cu desăvîrșire, insuflînd călugărului o evlavie la culme, ba poate punînd în mișcare în el și izvor de lacrimi în timpul cît șade cu niște femei și vorbește cu ele, sfătuindu-l să le îndemne să gîndească la moarte, la judecată, la neprihănire. Aceasta pentru ca, nenorocitele, cîștigate prin cuvînt și prin prefăcuta evlavie, să alerge la lup, ca la păstor. Și apoi născîndu-se obișnuința și îndrăzneala, nenorocitul să sufere căderea.

64) Să fugim, ca să nu vedem, nici să auzim de fructul din care ni s-a poruncit să nu gustăm. Căci m-aș mira să ne socotim mai tari ca proorocul David. Acest lucru este cu neputință [495]. Atît de înaltă și de mare e lauda neprihănirii, că unii dintre părinți au îndrăznit să o numească nepătimire.

65) Spun unii că e cu neputință să se numească cineva curat (neprihănit) după gustarea păcatului. Dar eu spun : «E cu putință și ușor celui ce voiește să altoiască măslinul sălbatec cu cel bun» (Rom. 11, 22). Dacă i s-ar fi încredințat cheile cerului celui feciorelnic cu trupul (apostolului Ioan), poate ar fi dogmatizat bine

495. «Privește aci folosul mutării dintr-un loc. Căci Duhul Sfînt învățînd pe părinți că cel ce se nevoiește își poate schimba moravurile din schimbarea locului, aceștia strigă : fugiți de locurile căderilor... Iar amintind de David, părintele se gîndește la căderea lui cu Berșeba». Din Isaac : «Cel ce nu se depărtează de pricinile patimilor, e atras cu voie și fără voie de păcat. Iar pricinile păcatelor sînt acestea : vinul și femeile, bogăția și buna propășire a trupului, nu pentru că acestea sînt prin fire păcat, ci pentru că firea înclină prin ele ușor spre patimile păcatului. De aceea omul trebuie să se păzească cu sîrguință».

cei amintiţi înainte. Dar dacă nu, să-i ruşineze pe ei cel ce avea soacră şi s-a făcut neprihănit şi poartă cheile împărăţiei (Petru).

66) Multe chipuri are şarpele trupurilor. Celor necercaţi le insuflă să facă numai încercarea şi să înceteze apoi. Iar pe cei cercaţi îi stîrneşte ticălosul iarăşi spre cercare prin amintire. Mulţi din cei dintîi sînt nerăzboiţi din necunoaşterea răului ; dar cei de al doilea suferă multe supărări şi războaie, ca unii ce au trecut prin cercarea acestei urîciuni. Dar de multe ori se întîmplă şi dimpotrivă.

67) Cînd ne sculăm unii din somn plini de bunătate şi paşnici, sîntem mîngîiaţi în chip ascuns de sfinţii îngeri. Şi mai ales cînd ne culcăm cu multă rugăciune şi trezvie. Dar se întîmplă uneori să ne sculăm din somn mahmuri, pătimind aceasta din pricina unor visuri şi vederi urîte.

68) «Văzut-am pe cel necurat prea înălţîndu-se, ridicîndu-se, turburîndu-se şi înfuriindu-se în mine ca cedrii Libanului. Şi am trecut prin înfrînare şi iată nu mai era mînia lui ca mai înainte. Şi l-am căutat, smerind cugetul meu, şi nu s-a mai aflat în mine locul lui şi urma lui» (Ps. 36, 35—36).

69) Cel ce a biruit trupul a biruit firea. Iar cel ce a biruit, negreşit a ajuns mai presus de fire. Şi cel ce s-a făcut aşa, «micşoratu-s-a cu puţin faţă de îngeri» (Evr. 2, 7), ca să nu zic că deloc [496].

70) Nu e o minune că cel nematerial (dracul) luptă cu cel material. E minune, cu adevărat, că cel care se află în materie, luptînd cu acest trup material, vrăjmaş şi viclean, pune pe fugă pe vrăjmaşii netrupeşti.

496. Trupul ţine de fire. Cine biruie trupul şi-a biruit firea şi a ajuns mai presus de ea, ca îngerii. Dar aceasta, numai prin puterile Sfîntului Duh. El rămîne om, dar cu o viaţă curată şi dăruită lui Dumnezeu, ca a îngerilor.

71) Domnul cel bun arată multă purtare de grijă faţă de noi şi prin aceea că înfrînează pe femele cu frîul ruşinii. Căci dacă ea s-ar năpusti spre bărbat, nu s-ar mîntui nici un trup.

72) Părinţii au stabilit, cu darul lor de deosebire, că alta este momeala, alta însoţirea, alta încuviinţarea, alta robirea, alta lupta şi alta aşa numita patimă a sufletului.

Momeala, lămuresc fericiţii, e gîndul simplu, sau icoana a ceva adus în inimă în chip înţelegător. *Insoţirea* e convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pătimaş sau nepătimaş. *Consimţirea* (încuviinţarea) este învoirea cu plăcere a sufletului, cu ceea ce s-a arătat. *Robirea* e tragerea cu sila şi fără voie a inimii, sau însoţirea stăruitoare a inimii cu lucrul acela şi pierderea stării noastre celei bune. *Lupta* hotărăsc ei că presupune puterea la fel de tare cu a aceluia împotriva căruia se dă lupta, putere care sau învinge, sau suferă înfrîngerea. Iar *patima* spun că e propriu-zis ceea ce se încuibează în curs de vreme lungă în suflet, în chip pătimaş, şi-l duce la o deprindere prin obişnuinţa cu ea, încît se porneşte de bună voie şi de la sine spre fapte.

Dintre acestea toate, prima treaptă e nepăcătoasă; a doua, nu în chip negreşit; a treia, potrivit cu starea celui ce luptă. Iar lupta pricinuieşte sau cununile sau pedepsele. Robirea altfel se judecă dacă se întîmplă în vremea rugăciunii şi altfel dacă în afara rugăciunii; altfel, în stările de mijloc şi altfel, în amintirile rele. Iar patima e urmată în toate, în chip neîndoielnic, fie de pocăinţa potrivită, fie de chinurile viitoare. Deci cel ce gîndeşte nepătimaş, primul lucru, le-a tăiat pe toate cele ce urmează.

Mai găsim la părinţii care lămuresc lucrurile în chipul cel mai amănunţit şi un alt înţeles mai subţire

al acestora, pe care unii spun să o numim uitare de sine. Aceasta înseamnă ivirea năpraznică a patimii, fără timp, fără gînd şi chip, în cel ce o suferă. Nimic nu apare mai subţire, sau mai neobservat ca aceasta în duhuri. Ea şi-arată prezenţa în sufletul unora printr-o amintire simplă şi fără convorbiri, deodată şi pe neaşteptate şi în chip neştiut [497]. Dacă cineva a putut să descopere această subţiime a patimii din el prin plîns, el ne poate învăţa cum se poate curvi, în chip pătimaş, numai prin ochi, prin simpla privire, prin atingerea mîinii, prin auzirea unei cîntări, fără nici un înţeles sau gînd.

73) Unii spun că trupul vine la patimi din gîndurile de curvie. Alţii, iarăşi, că gîndurile rele se nasc din simţirile trupului. Şi cei dintîi zic că dacă nu ar lua-o înainte mintea, trupul nu i-ar urma [498]. Iar cei de al doilea aduc în susţinerea lor răutatea patimilor trupeşti, zicînd: de multe ori gîndurile îşi primesc intrarea în inimă printr-o vedere prea plăcută, printr-o atingere a mîinii, prin mirosirea unei bune mireşme, prin auzirea unui glas dulce. Să înveţe despre acestea cel ce poate în Domnul. Căci acestea sînt foarte folo-

497. «Robirea urmează însoţirii şi cere timp şi un mod de dezvoltare. Dar uneori e unită cu răpirea şi se produce repede şi de multe ori fără obişnuire, fără timp şi stare sufletească pregătită. Ea aduce vătămarea prin simple gînduri şi simţiri în vremea în care sîntem răpiţi».

498. «Unui gînd rău îi premerge o patimă. Dar patimii îi premerge simţirea. Iar relei întrebuinţări a simţirii îi premerge mintea». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Patimile obişnuiesc să fie mişcate de simţuri. Deci fiind de faţă iubirea şi înfrînarea, patimile nu se vor mişca, iar nefiind de faţă, acelea se mişcă. Iuţimea are nevoie de mai multe leacuri decît pofta. De aceea se zice că iubirea este mare, pentru că e frîu al iuţimii. Pe aceasta a numit-o şi Moise simbolic omorîtoare de şerpi în cele naturale (Lev. 11, 22). *Alta*, a lui Isaac: «Mişcarea gîndurilor în om are patru pricini: întîi din voinţa trupului natural; al doilea, din nălucirea simţurilor legate de lucrurile lumii pe care le aude şi le vede; al treilea, din dezlegarea sufletului de minte; al patrulea, din momelile dracilor ce ne războiesc».

sitoare și trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea prin cunoștință. Dar pentru lucrătorul în simplitatea inimii, acestea nu au nici un rost. Căci cunoștința nu e a tuturor. Dar nici fericita simplitate nu o au toți, ca pavăză față de vicleniile dracilor [499].

74) Unele dintre patimi vin din cele dinăuntru asupra trupului, altele, dimpotrivă. Celor din lume li se întîmplă lucrul al doilea. Iar celor ce duc viață călugărească, primul, din pricina lipsei de prilejuri. Eu zic despre ei aceasta : căuta-vei la cei răi înțelepciune și nu o vei afla.

75) Cînd luptînd mult împotriva dracului, însoțitorul lutului, îl vom alunga din inima noastră, bătîndu-l cu piatra postului și străpungîndu-l cu sulița smereniei, atunci, sălășluindu-se în trup ca un vierme oarecare, se silește, ticălosul, să ne întineze, aținîndu-ne spre mișcări dobitocești și necuvenite. Aceasta obișnuiesc să o pătimească mai ales cei ce ascultă de dracul mîndriei. Pentru că nemaipurtînd în inimă gînduri neîncetate de curvie, se apropie de patima mîndriei. Că ceea ce am spus e adevărat, vor vedea cînd, începînd a se strădui pentru oarecare liniștire, se vor cerceta cu grijă. Atunci vor afla în adîncul inimii lor ca un fel de șarpe ascuns în gunoi sfătuindu-i să se silească cu toată sîrguința și rîvna să dobîndească virtutea oarecărei curății a inimii. Nu înțeleg, nenorociții, cuvîntul care zice : «Ce ai ce nu ai luat în dar, sau de la Dumnezeu, sau din împreună lucrarea și rugăciunea altora ?» (I Cor. 4, 7).

499. Cei ce se află pe treapta eforturilor de curățire prin fapte se folosesc de cunoștința metodelor de lucru ale diavolului, descrise mai înainte. Dar pentru cei ce ajung la simplitatea nevinovăției, ele nu mai sînt de trebuință. Nevinovăția lor e ea însăși o pavăză împotriva tuturor uneltirilor meșteșugite ale diavolului. Ei nu mai pot fi clintiți din nevinovăția lor.

Să ia aminte deci, cu toată sîrguința, la numitul șarpe din inima lor și să-l izgonească, omorîndu-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrăinîndu-se de el, vor putea să se dezbrace și ei poate cîndva de veșmintele de piele (Fac. 4, 24) și să cînte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniți, cîntarea de biruință, dacă dezbrăcîndu-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăția acelora și de smerenia firească [500].

Dar și acest drac ține seama, cu mult mai mult decît ceilalți, de vremi. Căci ticălosul încearcă să ne războiască mai ales atunci cînd nu putem să ne rugăm și trupește împotriva lui [501].

Celor ce n-au dobîndit încă adevărata rugăciune a inimii, mult le ajută chinuirea din rugăciunea trupească [502], adică ridicarea mîinilor, lovirea pieptului, privirea curată la cer, zgomotul suspinelor, plecarea necontenită a genunchilor. Deoarece adeseori nu le putem face pe acestea cînd sînt alții de față, de aceea tocmai atunci ne și războiesc mai ales dracii. Dar și cînd

500. Nu ajunge deci să se dezbrace de haina senzualității, ci trebuie să îmbrace și haina de lumină a nerăutății, sau a curăției, sau a virtuților. Între ele trebuie să strălucească smerenia. Căci altfel toate pot fi întunecate de o nouă murdărie.

501. Nu ajunge să ne rugăm numai cu sufletul, iar trupul să-l lăsăm neobservat, ci trebuie să aducem și trupul în stare de rugăciune: să-l îngenunchem, să-l facem să stea liniștit, cuviincios, îmbrăcat peste tot etc. Altfel ne rugăm în genunchi, a recunoscut și filozoful Max Scheler *(Das Ewige im Menschen)*. Dar aceasta nu înseamnă că ne putem ruga numai cu trupul. «Cu drept cuvînt rugăciunea minții trebuie să se facă și de cei ce slujesc trupește. Căci cînd dracii văd pe cineva ocupat cu slujirile trupești, socotind că nu e cu putință a se ruga trupește împotriva vrăjmașilor, dau năvală asupra lui prin cele mai urîte gînduri și-l duc la înfrîngere».

502. Acestea neînțelegîndu-le occidentalii, au dezbrăcat cultul de orice efort al trupului, de orice antrenare a trupului, renunțînd la orice efort de sfințire a lui și socotind în mod greșit că sufletul se poate sfinți și smeri fără trup. Ei vor să facă rugăciunea comod, șezînd în biserici în scaune.

nu avem tăria să ne împotrivim vrăjmaşilor noştri cu vigoarea minţii şi cu puterea nevăzută a rugăciunii, ne supunem în chip necesar lor.

Tu însă, fugi repede, de este cu putinţă. Ascunde-te puţin şi fă-te necunoscut. Piveşte în sus cu ochiul sufletului, de este cu putinţă. Iar de nu; măcar cu cel din afară. Răstigneşte-ţi mîinile în chip nemişcat, ca şi prin înfăţişare să ruşinezi pe Amalic şi să-l biruieşti [503]. Strigă către Cel ce te poate mîntui, nu cu cuvinte iscusite, ci cu cuvinte smerite. Începe înainte de toate cu: «Miluieşte-mă, că neputincios sînt» [504]. Atunci vei cunoaşte cu fapta puterea Celui Prea Înalt şi vei izgoni în chip nevăzut pe cei nevăzuţi, prin ajutor nevăzut [505].

Cel ce s-a obişnuit să se roage astfel va putea izgoni repede chiar şi numai cu sufletul pe vrăjmaş. Căci al doilea lucru este darul dat (ἀντίδώρον) de Dumnezeu lucrătorilor celui dintîi. Şi pe drept cuvînt.

76) Aflîndu-mă undeva într-o adunare, am cunoscut un frate sîrguincios supărat de gînduri rele. Acesta, neaflînd loc potrivit pentru rugăciune, intrînd la locul trebuincios pîntecelui, ca şi cînd ar fi fost silit de aceasta, a pornit acolo cu rugăciunea plină de putere împotriva celor ce-l războiau. Iăr dojenindu-l eu pe el pentru nepotrivirea locului, a zis: «Fiind urmărit de gînduri necurate, m-am rugat în loc necurat să fiu curăţit de ele» [506].

---

503. Ed. 1970: «Adică pe dracul curviei».

504. «Roagă-te întîi pentru curăţirea de patimi; al doilea, pentru a te izbăvi de neştiinţă; şi al treilea, de toată ispita şi părăsirea».

505. «A experia ajutorul lui Dumnezeu înseamnă a primi darul potrivit cu dispoziţia sufletului nostru».

506. *Din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Trebuie ştiut că nu se caută* locul rugăciunii, ci modul. Ieremia era în noroi şi se ruga lui Dumnezeu. Daniil, în groapa leilor, şi îmblînzea pe Dumnezeu. Moise, pe mare şi Dumnezeu îi zicea: Ce strigi către Mine? Tîlharul, pe cruce şi i s-a deschis cerul: Deci şi tu ori unde ai fi, roagă-te cu conştiinţa curată şi Dumnezeu

77) Toți dracii se luptă să întunece mintea noastră, apoi îi însuflă cele plăcute lor. Căci dacă mintea nu va fi adormită, comoara nu se va jefui. Dar cel al curviei mai mult decît toți. Acesta, întunecînd adeseori mintea conducătoare, îi face pe oameni să săvîrșească acele lucruri, pe care numai cei ieșiți din minte le săvîrșesc. De aceea, trezindu-se mintea după o vreme, ne rușinăm nu numai de cei ce ne văd, ci și de noi înșine, pentru faptele, pentru vorbele și pentru înfățișările noastre necuviincioase și ne uimim de orbirea noastră de mai înainte. De aceea mulți cunoscînd aceasta s-au oprit de la rău.

78) Întoarce-te de la vrăjmașul care după vreo faptă te împiedică să te rogi, sau să lauzi pe Dumnezeu, aducîndu-ți aminte de cel ce a zis: «Pentru că sufletul meu, chinuit de gîndurile fără voie, îmi pricinuiește osteneli, voi căuta dreptatea lui împotriva vrăjmașilor lui» (Lc. 18, 5) [507].

79) Cine a biruit trupul? Cel ce și-a zdrobit inima. Dar cine și-a zdrobit inima? Cel ce s-a tăgăduit pe sine. Căci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale?

80) Există pătimaș mai pătimaș decît pătimașul. E cel ce își face cunoscute murdăriile lui cu plăcere și cu dulce împătimire de ele [508].

81) Gîndurile necurate și urîte se ivesc în inimă de la amăgitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le tămăduiește înfrînarea și socotirea lor ca nimic.

---

te aude. Căci al Lui este pămîntul și plinirea lui». *Alta:* «Nu locul, ci virtutea face locul vrednic de cinste»..

507. «Vezi că n-a zis sufletul chinuit de patimi, ci de pre-judecăți (de gînduri urîte fără voie). Căci stăpînirea patimilor e un rod de bună voie al libertății, dar pre-judecata, sau gîndul sugerat e o tiranie fără voie».

508. E cel ce se făleștę cu murdăriile săvîrșite și se îndulcește cu ele povestindu-le.

82) În ce chip şi fel voi judeca pe acest prieten al meu, după pilda celorlalte patimi, odată ce-l voi lega pe el, nu ştiu. Căci se dezleagă înainte de a-l lega ; mă împac cu el înainte de a-l judeca ; şi mă îmblînzesc înainte de a-l pedepsi. Cum voi birui pe cel pe care m-am obişnuit să-l iubesc prin fire ? Cum mă voi elibera de el, cu care m-am legat pentru veci ? Cum îl voi omorî pe cel ce va învia odată cu mine ? Cum voi arăta nestricăcios pe cel ce a primit prin fire stricăciunea ? Ce lucru binecuvîntat voi spune celui ce a dobîndit prin fire cele binecuvîntate ? [509].

De-l voi lega cu postul, oşîndind pe aproapele (care nu posteşte *n.tr.*) mă predau iarăşi lui. De-l voi birui, încetînd să judec, înălţîndu-mă cu inima, mă voi vedea iarăşi coborît. Îmi este şi împreună-lucrător şi vrăjmaş ; şi ajutător, şi protivnic ; şi susţinător, şi iscoditor de curse ; slujit, mă războieşte, topit (cu postul *n.tr.*) pierde din putere ; odihnit, iese din rînduială ; muncit iarăşi, nu rabdă ; de-l întristez, îl primejdu-

509. E o întreagă dramă pe care o pricinuieşte faptul că pe de o parte trupul ne e necesar şi bun, pe de alta ni se face pricină de suferinţă şi de osîndă. Problema nu e de ordin teoretic, ci e trăită dureros. Orice cale am alege e împreunată cu dureri. Dacă-l lăsăm în plăceri, acestea sînt trecătoare şi urmate de dureri temporare şi veşnice. Dacă-l oprim de la plăceri, aceasta iarăşi înseamnă durere îndelungată pentru el. Complexitatea problemei se datoreşte faptului că trupul merită să fie salvat, pentru că în fond e bun, şi de salvarea lui depinde mîntuirea mea. Dar mîntuirea nu înseamnă a-l lăsa în plăcerile lui, nu înseamnă a-l salva aşa cum este — căci aceasta nu e salvare — ci a-l curăţi şi a lupta mereu pentru curăţia lui, sau pentru el, împotriva a ceea ce îi place lui în fiecare clipă şi-l condamnă stricăciunii şi chinurilor veşnice. Soluţia e aflarea liniei adevărate între extreme, linia echilibrului, sau a dreptei socoteli. Dar această linie e subţire ca o muchie de cuţit. Mereu sîntem în situaţia de a înclina într-o parte sau în alta. De aci vine drama continuă nu numai în viaţa omenească individuală, ci şi în toată istoria omenirii. Aceasta e şi pricina marii şi complexei aventuri mereu noi a omenirii.

iesc ; de-l rănesc, nu am prin cine să cîştig virtuţile ; pe acelaşi îl îmbrăţişez şi-l resping.

Care e taina cu privire la mine ? Care e raţiunea alcătuirii mele ? Cum îmi sînt mie însumi duşman şi prieten ? Spune-mi tu, spune-mi, soţul meu, firea mea! Căci nu caut să aflu de la altul despre tine [510]. Cum aş rămîne nerănit de tine ? Cum aş putea scăpa de primejdia naturii mele ? Fiindcă m-am alăturat lui Hristos ca să te duşmănesc, cum voi birui tirania ta ? Căci am ales să te supun silei mele.

Iar trupul răspunzînd, ca să zicem aşa, sufletului, pare să spună aşa : «Nu-ţi voi spune ceea ce nu ştii nici tu, ci ceea ce cunoaştem amîndoi [511]. Eu am în mine însumi dragostea de mine ca mamă şi slujirea mea din afară şi tihna în toate ca născătoare a fierbinţelii mele ; iar prilejurile văpăii şi mişcării dinăuntru a gîndurilor se nasc din odihna de mai înainte şi din faptele săvîrşite. Eu zămislind, nasc căderile, iar acelea născute, nasc, la rîndul lor, moartea prin deznădejde.

De ai cunoaşte limpede adînca neputinţă a mea şi a ta, mi-ai lega mîinile. Dacă mi-ai înfrîna lăcomia, mi-ai lega picioarele ca să nu merg mai departe. Dacă te-ai însoţi cu ascultarea, te-ai despărţi de mine. Dacă ai dobîndi smerenia, mi-ai tăia capul» [512].

Iată a cincisprezecea biruinţă. Cel ce, fiind în trup, a cîştigat-o şi pe aceasta, a murit şi a înviat şi a cunoscut încă de aici arvuna nestricăciunii viitoare.

---

510. Numai din simţirile mele învăţ. Şi numai de aceea pot învăţa şi din ale altuia, întrucît le confrunt cu ale mele, întrucît le provoacă pe ale mele, se întîlnesc împreună.

511. Nu-ţi voi spune ceea ce nu ştii deja, ci ceea ce cunoaştem împreună şi numai împreună, noi, trup şi suflet care formăm o unitate.

512. Totul tinde în viaţa omului spre un echilibru.

CUVÎNTUL XVI

Despre iubirea de arginți și despre neagonisire

1) Mulți dintre dascălii înțelepți, după tiranul de care s-a vorbit înainte, au obișnuit să înfățișeze pe dracul cel cu mii de capete, al iubirii de arginți. Ca să nu schimbăm noi, neînțelepții, această ordine, am urmat aceleași rînduieli și reguli. De aceea vom grăi puține despre această boală, dacă voiți, și apoi pe scurt despre felul însănătoșirii de ea.

2) Iubirea de arginți este închinarea la idoli, fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrîneții, frică de secetă, vestitoarea foametei [513].

3) Iubitorul de arginți rîde de Evanghelii și le nesocotește cu voia [514]. Cel ce a dobîndit dragoste va risipi banii. Dar cel ce spune că acestea două pot viețui împreună, se amăgește pe sine [515].

---

513. În fond zgîrcitul vede în sine numai trupul. De aceea caută să-i lungească viața cît mai mult, vădindu-și nebunia în această pornire spre un fel de durată socotită fără sfîrșit aci pe pămînt. De aceea, patima zgîrceniei e legată cu o mare lașitate. Abdică de la orice ca să-și prelungească viața trupului. Cel liber de lăcomie, dimpotrivă, cunoscînd că sufletul e infinit mai valoros decît trupul și că el e nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunța la toate ale lumii, pînă și la trup, pentru un suflet nepătat.

514. «Iubitorul de arginți, desfăcîndu-și mintea de la iubirea lui Dumnezeu, iubește idolii oamenilor, făuriți din aur». «Auzind Evanghelia zicînd: «Vinde averile tale și le dă săracilor» și cele următoare (Mt. 19, 21), rîde de poruncă, socotind-o imposibilă. Dacă toți vor vinde, zice, cine va cumpăra? La fel auzind: «Nu vă îngrijiți de ziua de mîine» (Mt. 6, 34), nu crede, ci face dimpotrivă și calcă cu voie porunca, împotrivindu-se». Pentru el bancnotele și bunurile materiale sînt supremele valori. El nesocotește nu numai pe Dumnezeu, ci calcă în picioare și pe oameni.

515. «Viața iubitorului de arginți e ca o cameră pentru morți. Avîndu-le toate, gîndește la ceea ce nu are». Evagrie: «Iubirea de arginți își

4) Cel ce se plînge pe sine renunță și la trup. Cînd o cere timpul, nu-l cruță nici pe aceasta [516].

5) Nu spune că aduni pentru săraci. Căci cu doi bănuți s-a cumpărat Împărăția cerurilor (Lc. 21, 2) [517].

6) Un iubitor de străini și un iubitor de arginți s-au întîlnit unul cu altul. Și al doilea a numit pe cel dintîi om nechibzuit [518].

7) Cel ce și-a biruit această patimă, și-a tăiat grijile. Cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.

închipuie o bătrînețe lungă și neputința de a lucra cu mîinile, foametea viitoare, boalele ce se vor întîmpla, amărăciunile foamei și ceea ce e mai urît, primirea de la alții a celor de trebuință». În general, iubirea de arginți întreține în viață chinul unei permanente nesiguranțe și spaima de timpul viitor, din lipsa credinței. Se manifestă în ea o sete naturală de viață veșnică și conștiința că nu o poate avea prin ea, dar caută să o cîștige de unde nu trebuie, amăgindu-se în chip conștient. Pe de o parte, ea dă un preț absolut vieții pămîntești, pe de alta o trăiește într-o spaimă continuă.

516. Cel ce iubește pe oameni risipește lucrurile, dăruindu-le. El vede în om o valoare infinit mai mare ca lucrurile. Zgîrcitul n-are iubire de oameni, sau se iubește numai pe sine. Dar își face cel mai mare rău, căci fără iubire se pierde.

517. Totuși părinții admit și strîngere de bani pentru a da celor lipsiți. Dar își dau seama că e greu ca aceasta să nu devină zgîrcenie. Sfîntul Maxim admite că în afară de iubirea de plăceri, de iubirea de slavă și de necredință, mai e și o a patra pricină a strîngerii de bani: economia pentru săraci. «Numai iconomul îi grijește în chip drept, ca să satisfacă trebuința fiecăruia și să nu-i lipsească în acest scop niciodată». Iar Ioan Carpatiul zice: «Este cîte unul care cîștigă mai mult decît îi trebuie, pentru trebuința altuia, dar nu de dragul cîștigului. Căci deși pare că are mai mult decît îi trebuie, dar nu are mai mult, pentru că socotește drept datoria sa ajutorarea aproapelui».

518. În zgîrcenie și în lăcomie sînt implicate toate patimile. Sfîntul Maxim zice: «Iubitorul de plăceri iubește arginții, ca prin ei să se desfete; iubitorul de slavă, ca prin ei să se slăvească; necredinciosul, ca să-i ascundă și să-i păzească, temîndu-se sau de bătrînețe, sau de boală, sau de străinătate. Și crede mai mult în ei decît în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații, pînă la cele mai mici și mai neînsemnate vietăți». În fond iubitorul de arginți nu cunoaște că realitatea supremă e o Persoană

8) Începutul iubirii de arginți e motivul milosteniei. Capătul ei ultim e ura față de săraci [519]. Cît timp adună cineva banii, e milostiv. Dar cînd are banii, îi strînge în mîini.

9) Am văzut oameni săraci de bani, îmbogățindu-se în vieţuirea celor săraci cu duhul. Aceştia au uitat de sărăcia lor de mai înainte.

10) Călugărul iubitor de bani e străin de trîndăvie, aducîndu-şi aminte în fiecare ceas de cuvîntul apostolic : «Cel ce nu lucrează, nici să nu mănînce» (II Tes. 3, 10). Şi iarăşi : «Mîinile acestea ale mele mi-au slujit mie şi celor împreună cu mine» (Fapte 20, 34).

11) Neaverea (sărăcia de bună voie) este lepădarea grijilor, lipsa de îngrijorare a vieţii, călătorie neîmpiedecată, înstrăinarea de întristare, credința în porunci [520].

---

care iubeşte toate şi are puterea să le susţină pe toate ; ci se încrede, ca în realităţile supreme, în obiectele de consum, stricăcioase, fără capacitatea de a dărui mereu viaţa din iubire.

519. Patima aceasta merge crescînd. Şi pe măsura creşterii ei, scade iubirea de oameni, ajungînd pînă la ura de oameni. E patima în care se vede mai mult ca în toate învîrtoşarea progresivă a firii omeneşti, făcută pentru libertate prin iubirea de Dumnezeu, izvorul iubirii, şi prin iubirea de oameni, făcută pentru iubirea între subiectele ce prin aceasta rămîn libere. Iar o fire învîrtoşată e o fire în care s-a uscat viaţa, e ca soţia lui Lot, prefăcută în stîlp de sare, care nu are şi nu comunică viaţa.

520. În P.G. cu acest cap începe «Cuvîntul XVII» despre neagonisire. La fel, în traducerea Veniamin Costache. La fel, în textul grec publicat de Pietro Trevisan, *S. Giovanni Climaco, Scala paradisi*, Torino, 1941, după care a tradus Mitropolitul Tit Simedrea. «Neagonisirea mintală este nepătimirea desăvîrşită, la care, ajungînd, mintea pleacă din toate cele de aici». Aceasta e «sărăcia cu duhul». Din sfîntul Maxim : «Neagonisitorul este cel ce s-a lepădat de toate averile lui şi nu mai are nimic din cele pămînteşti, afară de trup, dar s-a rupt şi de afecţiunea faţă de el şi şi-a încredinţat lui Dumnezeu şi celor binecredincioşi grija de sine». Alta a aceluiaşi : «Cel ce s-a lepădat de lucruri, ca de exemplu de femeie, de bani şi de celelalte,

12) Călugărul neagonisitor este stăpînul lumii [521]. El a încredinţat grija (de sine) lui Dumnezeu şi prin credinţă pe toţi îi are robi [522]. El nu va vorbi omului despre vreo nevoie a sa, iar cele ce îi vin le primeşte ca din mîna Domnului. Lucrătorul neagonisitor e fiul nēîmpătimirii, socotind cele ce le are ca şi cînd n-ar fi ; şi sosind vremea retragerii din lume, toate le socoteşte ca pe nişte gunoaie. Iar dacă se întristează pentru ceva, încă n-a ajuns neagonisitor. Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune [523]. Dar iubitorul de agonisealã se roagă chipurilor materiei [524].

13) Cei ce vieţuiesc în ascultare sînt străini de iubirea de arginţi. Căci, odată ce şi-au predat şi trupul lor, ce lucru mai au de agonisit pentru ei ? De un singur lucru se mai pot face vinovaţi : de strămutarea uşoară în alt loc.

14) Am văzut lucruri pentru care călugării răbdau să rămînă într-un loc. Dar eu i-am fericit pe cei ce schimbau locurile pentru Domnul, mai mult decît pe cei dintîi.

---

l-a făcut călugăr pe omul din afară, dar încă nu şi pe cel dinăuntru, care este mintea. Şi pe omul din afară uşor îl face cineva călugăr, numai să vrea, dar nu puţină luptă se cere pentru a face călugăr pe omul dinăuntru».

521. El nu e stăpînit de nimic. El refuză toate, arătînd că e mai presus de ele. Dacă ajunge să aibă ceva, dă, arătînd că e stăpîn peste orice ar putea avea. El a descoperit planul nesfîrşit mai bogat în viaţă al persoanelor şi al legăturii iubitoare dintre ele şi, în ultima analiză, al Persoanei lui Dumnezeu, Care întemeiază existenţa şi viaţa în iubire a tuturor persoanelor.

522. Robi de care nu abuzează. Robi în sensul că-i poate cîştiga uşor prin dragostea sa, în care se simt cu adevărat liberi.

523. Rugăciunea curată e rugăciunea în care nu se ivesc gînduri poftitoare ale lucrurilor lumii. Ea e toată îndreptată spre Dumnezeu. Dar pînă cînd mai e cineva lipit de lucruri, nu scapă de gîndurile lor. Legarea de lucruri nu e o legare teoretică, ci practică, de viaţa trăită în grija şi în poftirea lor.

524. Ed. 1970 : «Adică are mintea sa îndreptată spre chipurile celor materiale, sau spre plăceri şi nu spre Dumnezeu».

15) Cel ce a gustat din cele de sus disprețuiește cu ușurință pe cele de jos. Dar cel ce nu le-a gustat pe acelea se bucură de agoniseli [525].

16) Neagonisitorul fără judecată suferă două vătămări : se înfrînează de la cele de față și se lipsește de cele viitoare[526]. Să nu ne arătăm deci, o, călugări, mai necredincioși decît pasările. Căci acelea nu se îngrijesc, nici nu adună [527].

17) Mare este cel ce se leapădă cu bună credincioșie de avuții. Dar e sfînt cel ce se leapădă de însăși voia sa. Cel dintîi va lua însutit fie în bani, fie în daruri. Cel de al doilea însă, va moșteni viața veșnică.

18) Nu vor lipsi valurile din mare, nici mînia și întristarea din iubitorul de arginți.

19) Cel ce disprețuiește bunurile materiale, s-a izbăvit de judecăți și de certuri. Dar iubitorul de agoniseală se luptă pînă la moarte pentru un ac.

20) Credința adevărată curmă grijile ; dar aducerea aminte de moarte pricinuiește lepădarea de trup.

21) Nu se află în Iov urmă de iubire de arginți. Pentru aceea a rămas neturburat și cînd s-a lipsit de avuții.

22) Iubirea de arginți este și se numește rădăcina tuturor relelor (păcatelor). Căci ea a pricinuit ură, furtișaguri, pizmuiri, despărțiri, dușmănii, certuri, ținerea de minte a răului, nemilostivirile și uciderile.

---

525. Cel ce a descoperit iubirea lui Hristos se duce pentru El oriunde, nefiind legat de un loc pentru niscai motive pămînțești. El a gustat cele de sus, cele spirituale, de aceea disprețuiește toate celelalte.

526. Acesta e risipitorul din cine știe ce pătimă, sau neseriozitate, sau neagonisitorul din lenă.

527. «Înțelege, în sens mai înalt, prin «pasările cerului» pe cei ce se îndeletnicesc cu înțelepciunea (filozofia) contemplării (vederii duhovnicești) și s-au înstrăinat cu totul de alipirea la lume și la zgomotele ei, întinzîndu-și mintea numai spre cele dumnezeiești și cerești».

23) Unii au mistuit cu puţin foc multă materie. Alţii printr-o singură virtute au scăpat de toate patimile amintite. Aceasta se numeşte nepătimirea. Dar pe ea au născut-o cercarea şi gustarea lui Dumnezeu şi grija de răspuns bun în ceasul ieşirii.

24) Celui ce a citit acestea cu toată luarea aminte nu i-a rămas neînţeles cuvîntul că lăcomia pînteceelui este maica tuturor relelor. Căci se spune că în naşterea ei vicleană şi blestemată de prunci, a doua fiică este piatra nesimţirii [528]. Dar şarpele cu multe capete ale închinării la idoli m-a împiedicat să-i dau acesteia locul ei, adică al treilea — cum a primit, fără să ştiu, la părinţii cei cu dreaptă socoteală în lanţul celor opt patimi.

După ce am isprăvit să vorbim potrivit măsurii despre celelalte, voim să grăim acum despre nesimţire, ca despre una care e a treia şi după naştere a doua. După ea vom vorbi apoi despre somn şi despre priveghere şi nu numai despre ele, ci vom spune puţine cuvinte şi despre frica copilărească şi nebărbătească. Iar aceste boli sînt ale începătorilor.

Iată altă luptă. Cel ce a cîştigat-o călătoreşte în chip nematerial la cer. A fost lupta a şaisprezecea. Cel ce a biruit în ea a agonisit dragostea, sau a tăiat grija.

CUVÎNTUL XVII

Despre nesimţire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului

1) Nesimţirea este o simţire omorîtă, atît a trupului cît şi a duhului, care sfîrşeşte în nesimţire, dintr-o boală şi nepăsare îndelungată.

528. «Înţelege prin «maica relelor» lăcomia pîntecelui. A doua nepoată a ei zicea acolo că este învîrtoşarea inimii. Acum o numeşte pe aceasta piatra nesimţirii, dat fiind că nesimţirea şi învîrtoşarea înseamnă acelaşi lucru».

2) Lipsa de durere (împietrirea) este o nepăsare întipărită în fire, o cugetare amorțită, o fiică a gîndurilor pătimașe ce au pus stăpînire pe om (a prejudecăților), o înghețare a rîvnei, un laț al bărbăției, o necunoaștere a străpungerii inimii, o poartă a deznădejdii, o maică a uitării, și după naștere o fiică a fiicei sale [529].

3) Cel lipsit de durere (nesimțitul) este un filozof fără minte [530]. E un tîlcuitor ce se osîndește pe sine [531], un iubitor de cuvinte potrivnice lui [532], învățător orb la vedere [533]. Vorbește de însănătoșirea ranei și nu încetează de a o zgîndări. Grăiește împotriva patimii și nu încetează de a mînca cele ce-l vatămă [534]. Se roagă

529. Uitarea naște nesimțirea, iar nesimțirea, odată născută, naște, la rîndul ei, uitarea. E ceva obișnuit patimilor, că făcînd pui, aceștia le nasc la rîndul lor pe ele, adică se măresc ele înseși prin puii pe care-i nasc. «Nesimțirea și uitarea sînt reciproc maici și fiice. Iar uitarea e lepădarea aducerii aminte». Prin uitare omul se rupe de trecut și de viitor. Își reduce viața la clipa de față, se întunecă în lipsa de orizont. Dar nehrănită de amintirea trecutului și de gîndul la viitor, viața clipei se slăbește, trece ca un abur în nimic, e mai mult moartă. Moartea acestui om se arată și în faptul că trăiește leneș din prejudecăți, din rămășițe sau din gînduri ce vin de la alții (din «Man», cum zice Heidegger), care stăruie, moarte, în el fără să le mai dea viață gîndindu-le el însuși din nou.

530. Filozofia lui e fixată, rigidă. Ea nu se mai adapă din viața în continuă mișcare. El nu mai gîndește. El nu mai vibrează din adînc. Mintea lui e moartă. Și nemaiparticipînd la viață, nu mai simte nici durerile și bucuriile ei, decît spasmodic. Se zice, cînd se recomandă să fii nesimțit, «să fii filozof».

531. Se osîndește pe sine din nou, la moarte, prin tîlcuirea sa neschimbată, negîndită continuu.

532. «Un filolog ce se împotrivește sie-și. El folosește cuvintele împotriva vieții, care îi este necesară. Unul care se împotrivește cuvintelor și faptelor sale».

533. «Cel cu sufletul bolnav și doritor de a sfătui pe alții, e ca un om orb, care vrea să arate altora drumul». El arată un drum spre nimic, spre moarte.

534. «Cel ce se dă pe sine de cunoscător, dar nu și lucrător, bolește de nesimțire». «Ține seama că cel ce se osîndește pe sine prin cuvinte nu are nici-un folos din aceasta, dacă nu va dobîndi și întoarcerea prin fap-

împotriva patimii şi porneşte îndată la lucrarea ei. Se mînie pe lucrarea ei împotriva lui însuşi, dar de cuvintele lui nu se ruşinează, nenorocitul. «Fac răul», strigă el, dar stăruie cu rîvnă în a-l face. Se roagă cu gura împotriva patimii şi cu trupul luptă pentru ea. Filozofează despre moarte şi se poartă ca unul care nu are moarte. Suspină din pricina despărţirii de viaţă şi dormitează ca unul ce va trăi veşnic. Vorbeşte despre înfrînare şi se luptă pentru lăcomia pîntecelui. Fericeşte ascultarea şi e cel dintîi care nu ascultă. Laudă pe cei neîmpătimiţi şi nu se ruşinează să ţină minte răul şi să lupte pentru o zdreanţă. Mîniindu-se, se amărăşte, dar iarăşi se mînie din pricină că s-a amărît ; şi adăogînd înfrîngere la înfrîngere, nu simte nimic. Citeşte despre judecată şi începe să zîmbească. Citeşte despre slava deşartă şi chiar în timpul citirii suferă de ea [535]. Se rosteşte pentru priveghere şi îndată se scufundă în somn. Laudă rugăciunea şi fuge de ea ca de bici. Săturîndu-se, se căieşte şi după puţină vreme adaogă altă săturare. Fericeşte tăcerea, dar o laudă prin vorbărie.

---

te». «Cel ce vorbeşte de dulceaţă, dar nu mănîncă din ea, o arată pe aceea amară».

535. E o luptă a omului cu sine însuşi, o continuă contradicţie, niciodată deplin depăşită, ca aceea descrisă la sfîrşitul «Cuvîntului XVI». Ea e proprie mai ales celui nesimţit, în sensul că acela se complace cu voia în această stare. Dar ea e prezentă într-un grad mai mare sau mai redus în fiecare. Deci fiecare e într-o oarecare nesimţire sau lipsă de ruşine şi de aceea mereu ameninţat să cadă şi mai mult în ea. Din sfîntul Grigorie de Nyssa : «Cei stăpîniţi covîrşitor de răutate, pierd şi simţirea celor de care pătimesc». Nesimţirea creşte cu prelungirea şi sporirea păcatului. E o învîrtoşare crescîndă a firii. Toate pornirile spre bine, spre eliberare, le înăbuşă. Omoară orice zvîcnire de viaţă adevărată, trăind o moarte din ce în ce mai adînc întipărită şi atotstăpînitoare în sine. Aceasta trebuie lovită greu şi mereu ca să fie ea însăşi omorîtă, ca firea să se trezească prin durere din somnul ei de moarte. De aci se explică trebuinţa asprei nevoinţe. Bunăvoinţa trezită, trecătoare a celui căzut în această moarte nu are putere să-l elibereze de nesimţire. Plînsul dureros e cel mai hotărîtor leac împotriva ei.

Învaţă despre blîndeţe, dar se mînie adeseori chiar în timp ce învaţă despre ea. Trezindu-se din somn, suspină, dar lăsîndu-şi capul pe pernă, iarăşi se supune patimii.

Ocărăşte rîsul şi învaţă zîmbind despre plîns. Se învinovăţeşte pe sine în faţa altora ca iubitor de slavă deşartă, dar urmăreşte să-şi cîştige slava prin învinovăţire. Priveşte pătimaş la feţe şi vorbeşte despre neprihănire. Laudă pe cei ce se liniştesc, petrecînd în lume, şi nu înţelege că se face pe sine de ruşine. Slăveşte pe cei milostivi şi ocărăşte pe săraci. Se face totdeauna pîrîşul său şi nu voieşte să vină la simţire, ca să nu spun că nu poate.

4) Am văzut pe mulţi ascultînd cînd se vorbea despre moarte şi despre judecata înfricoşătoare şi lăcrămînd, dar avînd încă lacrimile în ochi porneau în grabă spre masă. Şi m-am mirat cum a putut această stăpînă şi vistierie a răului miros să înfrîngă şi plînsul şi să stăpînească prin multa nesimţire.

5) Am dezgolit, după puţina cunoştinţă şi putere pe care o am, vicleşugurile şi rănile acestei furioase şi nebune ajunse la culme. Căci nu suport să vorbesc mult despre ea. Dar cel ce poate să aducă, în Domnul, din cercare, leacurile acestor răni, să nu se obosească a face neîncetat aceasta. Eu nu mă ruşinez să recunosc neputinţa mea, ca unul ce sînt stăpînit cu tărie de ea. Căci n-aş fi izbutit nici măcar să înţeleg prin mine însumi vicleşugurile şi meşteşugirile ei, dacă n-aş fi înţeles-o şi n-aş fi stăpînit-o cu sila şi dacă n-aş fi bătut-o cu biciul fricii de Dumnezeu, lovind-o cu rugăciunea neîncetată. Numai aşa am putut să şi mărturisesc cele spuse [536].

536. «Pe cei de către care s-a ascuns frica de Dumnezeu i-a legat nesimţirea în obezi». *Alta*, a lui Isaac: «Mintea înecată în murdării nu poate scăpa de uitare şi înţelepciunea nu-şi poate deschide ei uşa sa».

De aceea a socotit şi tirana şi răufăcătoarea aceasta să spună: «Cei ce au legământ cu mine, văzînd pe morţi rîd. Stînd la rugăciune, ei sînt cu totul împietriţi, învîrtoşaţi şi întunecaţi. Văzînd Sfînta Masă, rămîn nesimţiţi. Împărtăşindu-se de Dar se poartă ca şi cînd ar gusta pîine simplă. Văzînd pe cei străpunşi la inimă, ei rîd de dînşii. Am învăţat de la tatăl care m-a născut pe mine, să omor toate cele ce se nasc din bărbăţie şi osteneală. Eu sînt maica rîsului. Eu sînt hrănitoarea somnului. Eu sînt prietena îmbuibării. Nu sufăr o dojeneală. Sînt împletită cu evlavia mincinoasă».

Uimit de cuvintele acestei nebune, am întrebat de numele celui ce a născut-o. Iar ea zise: «Eu n-am numai o naştere; zămislirea mea este amestecată şi nestatornică. Pe mine mă face puternică îmbuibarea. Mă face să cresc timpul. Mă întăreşte reaua obişnuinţă. Cel stăpînit de mine nu se va elibera niciodată. Stăruieşte întru multă priveghere cugetînd la judecata veşnică; poate aşa voi slăbi puţin. Ia seama la pricina mea, de unde mă nasc în tine şi luptă împotriva maicii mele. Căci nu am una singură în toţi. Roagă-te des lîngă cei morţi, zugrăvind în inima ta chipul lor neşters. Dar dacă nu-l zugrăveşti pe acesta cu pensula postului, nu mă vei birui în veac».

CUVÎNTUL XVIII

Despre somn şi despre rugăciune şi despre cîntarea în obşte[537]

1) Somnul este în oarecare fel o stare a firii, un chip al morţii, o oprire a simţurilor. Somnul e unul, dar ca şi pofta, are multe pricini şi feluri. E din fire, din mîncări, de la draci, sau poate şi dintr-o postire

537. În P.G. e considerat «Cuvîntul XIX».

prelungită şi dusă pînă la capăt, de care trupul, slăbind, voieşte să se întărească prin somn.

2) Precum multa băutură vine din obişnuinţă, aşa şi somnul mult. De aceea să luptăm împotriva lui mai ales la începutul lepădării. Căci cu anevoie se tămăduieşte o obişnuinţă.

3) Să băgăm de seamă şi vom afla că atunci cînd sună trîmbiţa duhovnicească (clopotul de rugăciune *n.tr.*), se adună fraţii în chip văzut şi vrăjmaşii în chip nevăzut. De aceea, stînd lîngă pat, unii din aceştia, după ce ne-am deşteptat, ne îndeamnă să ne întindem iarăşi pe pat, zicînd : «Rămîi pînă ce se vor isprăvi cîntările începătoare şi vei merge la biserică după aceea». Unii apoi, stînd noi la rugăciune, ne scufundă în somn ; alţii ne împung în stomac mai mult ca deobicei ; alţii atrag mintea la gînduri urîte ; alţii ne îndeamnă să ne rezemăm de perete, socotindu-ne slăbiţi ; ba uneori fac să vină peste noi multe căscături. Unii dintre ei ne stîrnesc de multe ori la rîs în vremea rugăciunii, ca să mişte supărarea lui.Dumnezeu împotriva noastră. Alţii ne silesc să ne grăbim la stihuri din trîndăvie. Alţii ne îndeamnă să cîntăm mai prelungit din iubirea de plăcere. Ba uneori aşezîndu-ni-se în gură, o fac pe aceasta să se închidă şi să se deschidă greu.

4) Cel ce vrea să stea înaintea lui Dumnezeu întru simţirea inimii în rugăciune, trebuie să stea ca un stîlp neclintit, nebatjocorit de niciunul din cei pomeniţi mai înainte. Cel cu adevărat ascultător, sculîndu-se dintr-o dată la rugăciune, se face de multe ori întreg luminos şi plin de veselie. Căci nevoitorul e pregătit şi aprins de mai înainte pentru slujirea lui nemincinoasă.

5) Tuturor le este cu putinţă să se roage împreună cu obştea, dar multora le este mai uşor numai cu unul înrudit sufleteşte. Numai puţinora însă le este uşoară rugăciunea de unul singur. Cîntînd cu mulţimea, nu

vei putea să te rogi eliberat de cele materiale. Dar să-ţi faci o lucrare a minţii din vederea sufletească a celor cîntate ; la fel să-ţi faci o lucrare a minţii rugăciunea rînduită în aşteptarea cîntării unui stih de către aproapele.

6) Nu se cuvine în acest timp nimănui să se apuce de un lucru netrebuincios, sau mai bine zis trebuincios. Aceasta ne-a învăţat îngerul ce s-a arătat lui Antonie cel Mare [538].

7) Cuptorul de foc probează aurul, iar starea la rugăciune, sîrguinţa şi dragostea de Dumnezeu a călugărilor.

Cel ce cîştigă acest lucru de laudă se apropie de Dumnezeu şi alungă dracii.

CUVÎNTUL XIX

Despre privegherea trupească şi cum trebuie făcută aceasta [539]

1) Unii din cei ce stau în faţa împăraţilor de pe pămînt sînt neînarmaţi şi fără nimic ; alţii au bastoane ; alţii, paveze, iar alţii, săbii. Mare şi neasemănată este deosebirea celor dintîi faţă de cei din urmă. Aceştia obişnuiesc să fie şi rudenii şi casnici ai împăratului. Aşa e în acestea.

---

538. Ilie Criteanul explică acest loc astfel : «Îngerul care a apărut odinioară marelui Antonie a arătat cu învederare că un monah nu trebuie să se ocupe niciodată cu vre-un lucru manual în vremea rugăciunii. Căci sfîntul n-a văzut niciodată pe acest înger lucrînd şi rugîndu-se în acelaşi timp, ci-l vedea odată şezînd şi lucrînd cu mîinile, odată părăsindu-şi lucrul şi sculîndu-se pentru a se ruga. Iar acest înger a fost trimis sfîntului de Dumnezeu, ca să-l înveţe ce trebuie să facă şi în ce fel trebuie să vieţuiască, pentru a fi sigur de mîntuire. De aceea i-a şi spus : «Fă aceasta şi vei trăi» (A. d'Andilly, *Op. cit.*, Introd. IV).

539. În P.G. e considerat «Cuvîntul XX».

Dar să vedem cum stăm noi înaintea lui Dumnezeu şi Împăratului la slujbele şi rugăciunile de seară, de noapte şi de zi. Unii rămîn, începînd de la slujba de seară, toată noaptea dezbrăcaţi de cele materiale şi cu mîinile întinse la rugăciune, goi de toată grija [540]. Alţii, după cîntările de psalmi, rămîn în aceasta (în rugăciune). Alţii stăruie mai mult în citiri. Unii se luptă, din neputinţă, bărbăteşte, cu somnul, prin lucrul mîinilor [541].

Dintre aceştia toţi, cei dintîi şi cei din urmă stăruie în petrecerea de toată noaptea, plăcută lui Dumnezeu. Cei de al doilea îşi fac privegherea după pravila călugărească, iar cei de al treilea călătoresc pe calea cea mai din urmă. Dar Dumnezeu primeşte şi preţuieşte darurile aduse de fiecare după gîndul şi puterea lui [542].

2) Ochiul veghetor curăţă mintea, iar somnul mult împietreşte sufletul. Monahul care priveghează e duşmanul curviei, iar somnorosul e soţul acesteia [543].

3) Privegherea e potolirea aprinderii (trupeşti), izbăvire de visuri (întinate), ochi umezit, inimă înmuiată,

---

540. «Nu toată privegherea, nici numai stihologia psalmilor. Ci pe aceasta o împlineşte cel ce petrece toată noaptea în psalmi. Şi cel ce o petrece în pocăinţă, în rugăciuni şi în plecări la pămînt. Şi cel ce stă în plîns, în lacrimi, în tînguiri pentru păcatele lui. Ea se împlineşte iarăşi cînd cineva citeşte seara puţin stihuri şi restul nopţii cîntă tropare. Ea se împlineşte şi prin doxologii şi prin citiri. Şi o împlineşte cel ce, punîndu-şi regulă sie-şi, nu-şi pleacă genunchii după pilda aceluia care era războit de gîndul curviei».

541. «Ei luptă împotriva somnului din neputinţa minţii cu bărbăţia răbdării».

542. «Dumnezeu preţuieşte faptele după intenţiile lor. «Dee-ţi ţie Domnul, zice, după inima ta» (I Regi 1, 17).

543. «Ni s-a poruncit să priveghem totdeauna în rugăciuni şi citiri, dar mai ales în sărbători. Căci monahul care priveghează îşi subţiază înţelegerea spre o vedere (contemplare) folositoare sufletului. Iar somnul mult îngroaşă mintea. Dar ia seama să nu te predai pe tine în privegheri poveştilor deşarte, sau gîndurilor rele. Căci e mai bine să dormi, decît să priveghezi, ocupîndu-te cu cuvinte şi gînduri deşarte».

strajă în faţa gîndurilor, cuptor de mistuire a mîncărurilor, îmblînzirea patimilor, pedepsirea limbii, alungarea nălucirilor [544].

4) Monahul priveghetor e pescar de gînduri, putîndu-le descoperi şi pescui pe acestea cu uşurinţă în liniştea nopţii. Monahul iubitor de Dumnezeu, cînd sună clopotul de rugăciune, zice: «Bine»; leneşul zice: «Vai, vai!».

5) Pregătirea mesei dă pe faţă pe cel lacom de mîncare şi lucrarea rugăciunii dă pe faţă pe cel iubitor de Dumnezeu. Cel dintîi văzînd masa zburdă, cel de al doilea se întristează.

6) Somnul mult e pricinuitorul uitării; iar privegherea curăţeşte amintirea [545].

7) Plugarii îşi adună bogăţia în hambare şi în cramă, călugării îşi adună bogăţia în stările la rugăciunea de seară şi de noapte şi în lucrările minţii.

8) Somnul mult e un soţ nedrept. El răpeşte jumătate din viaţa celui leneş, dacă nu şi mai mult.

---

544. «Prin priveghere se slăbesc duhurile răutăţii şi războaiele se potolesc, sau prin priveghere sufletele oamenilor se aduc la străpungerea inimii. Căci ea le pricinuieşte zdrobire şi smerenie». Prin priveghere se slăbesc pornirile poftelor, pricinuite de surplusul de vigoare a trupului şi de neatenţia minţii. Mintea cîştigă timp mai mult pentru cercetarea de sine, pentru adîncirea în înţelesurile existenţei, care apar în timpul privegherii, neîmpiedicate de preocupările din afară. Aceasta ajută la alegerea faptei drepte şi în clipele următoare. «Ceea ce îţi aduci aminte, fă! Şi ceea ce nu-ţi aduci aminte, ţi se va descoperi. Şi nu-ţi vei preda cugetarea fără discernămînt uitării, prin uitare».

545. «Uitarea în sine nu are nici-o putere, dar se întăreşte din nepăsările noastre, pe măsura lor». Uitarea rupînd legătura prezentului cu trecutul, din alipirea pătimaşă de plăcerile prezente, slăbeşte chiar şi adîncimea şi intensitatea vieţii prezente, care nu e fructificată conştient de amintirile faptelor trecutului. Privegherea adînceşte nu numai semnificaţiile gîndurilor prezente, ci şi a faptelor trecute şi vede prezentul în lumina întregului trecut şi a viitorului.

9) Călugărul necercat (fără experienţă) priveghează în convorbiri, iar venind ceasul rugăciunii i se îngreuiază ochii. Călugărul moleşit e destoinic în vorbărie, dar cînd vine vremea citirii, nu mai poate vedea de somn. Cînd trîmbiţa din urmă va suna, morţii vor învia şi cînd începe vorbăria se trezesc cei adormiţi. Somnul e un prieten viclean ; după ce ne-am săturat, de multe ori pleacă, dar cînd ne e foame şi sete, ne războieşte cu tărie. Ne sfătuieşte să ne apucăm cu mîinele de vreun lucru în timpul rugăciunilor. Căci altfel nu poate alunga rugăciunea celor ce veghează. El e cel dintîi care se furişează în cei începători, ca să-i războiască. Aceasta, pentru ca să-i facă de la început trîndavi, sau să-i facă să se apropie de dracul curviei. Să nu încetăm să cîntăm cu obştea, pînă ce nu ne-am eliberat de el. Căci ruşinîndu-ne de obşte, nu vom aţipi.

10) Cîinele e duşmanul iepurilor şi dracul slavei deşarte, al somnului.

11) După trecerea zilei negustorul, iar după cîntare lucrătorul, şezînd îşi socoteşte cîştigul [546].

12) Aşteaptă după rugăciune în stare de veghe. Şi atunci vei vedea cîrduri de draci. Fiindcă au fost războiţi de noi, după rugăciune încearcă să ne supere cu năluciri necuvenite. Şezînd, ia seama, şi vei vedea pe cei obişnuiţi să prade pîrga sufletului.

13) E cu putinţă să se cugete în somn în continuare cuvintele psalmilor, dar e cu putinţă să ni le pună pe acestea în minte şi dracii ca să ne înalţe la mîndrie. Iar al treilea lucru n-aş fi voit să-l spun. Dar cineva

546. «A trecut ziua şi nevoinţa, se opreşte negustoria. Negustorul cercetează ce a făcut : dacă s-a păgubit sau a fost înfrînt. Dacă s-a nevoit după om, sau după Dumnezeu. Lucrul al doilea e al iubitorului de Dumnezeu, primul al iubitorului de slavă. Unul aduce cîştig, celălalt pagubă şi osteneală nefolositoare».

m-a silit. Sufletul care cugetă neîncetat la cuvintele Domnului, obişnuieşte să se mişte în ele şi în somn [547].

Căci lucrul al doilea e o răsplată a celui dintîi, spre izgonirea duhurilor şi a nălucirilor.

Treapta a nouăsprezecea. Cel ce a suit pe ea a primit lumină în inima lui.

CUVÎNTUL XX

Despre frica laşă sau nebărbătească

1) Cel ce se îndeletniceşte cu virtutea în mînăstiri de obşte, sau în însoţirea cu alţii, nu e războit de obicei prea mult de frică. Dar cel ce petrece în locurile mai sihăstreşti să se lupte ca să nu-l ia în stăpînire odrasla slavei deşarte, sau fiica necredinţei, adică frica.

2) Frica laşă este o simţire copilărească în sufletul îmbătrînit de slava deşartă. Frica laşă este o slăbire a credinţei, arătată în aşteptarea plină de spaimă a unor lucruri neprevăzute [548].

3) Frica laşă este o primejdie mai înainte de frică ; sau ea este o simţire plină de tremurare a inimii, clătinată şi speriată de nenorociri îndoielnice. Frica laşă este lipsa încredinţării. Sufletul mîndru este robul fricii laşe, pentru că se bizuie pe sine şi se teme de zgomotele lucrurilor şi de umbre [549].

---

547. «Cel ce asemenea lui David, cugetă toată ziua la legea Domnului, cugetă şi noaptea la ea prin închipuire, ca să se împlinească şi cu el cuvîntul care zice : «Şi întru legea Lui va cugeta ziua şi noaptea» (Ps. 1, 2) ; sau : «Eu dorm şi inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

548. «Omul fricos suferă de două boli : de puţinătatea credinţei şi de iubirea de trup».

549. «Cînd cineva cade din măsura chibzuielii, devine atît fricos cît şi îndrăzneţ. Căci sufletul lui e slăbit. Pentru că, precum trupul, cînd a pierdut compoziţia (sincrasia) echilibrată, a devenit greu de stăpînit şi se predă tuturor patimilor, aşa şi sufletul, cînd a pierdut puterea sa şi smerita cuge-

4) Cei ce plîng şi nu se sperie de dureri nu sînt stăpîniţi de frică [550]. Dar cei ce se înfricoşează de ceva îşi ies din minţi. Şi pe drept cuvînt. Căci e drept Cel ce părăseşte pe cei mîndri. El vrea să fim pedepsiţi, ca şi noi şi ceilalţi să nu ne trufim.

5) Toţi cei fricoşi sînt iubitori de slavă deşartă. Dar nu toţi cei ce nu se tem sînt şi smeriţi la cuget. Pentru că nici tîlharii şi jefuitorii de morminte nu au frică, precum se ştie [551].

6) În locurile în care te-ai obişnuit să-ţi fie frică, nu pregeta să te duci pe întuneric. Iar de vei tremura puţin, această patimă copilărească şi de rîs va îmbătrîni împreună cu tine [552]. Mergînd, înarmează-te cu rugăciunea. Ajungînd acolo, întinde mîinile în sus şi biruieşte pe vrăjmaşi, cu numele lui Iisus, căci nu e în cer şi pe pămînt armă mai tare [553]. Izbăvit de boală,

---

tare, primind o deprindere slăbănoagă, se face şi laş şi îndrăzneţ şi fără minte, şi nu se mai cunoaşte pe sine. Iar cel ce nu se cunoaşte pe sine, cum va cunoaşte cele mai presus de sine?»

550. Ed. 1970: «Ἀπηλγηκότες sînt poate cei ce nu-şi cruţă trupul lor şi aşteaptă fără supărare şi fără întristare orice li s-ar întîmpla». P.G. «Plînsul nemîngîiat, primit în suflet, s-a ridicat mai presus de frică».

551. A sfîntului Isaac: «Buna îndrăznire şi dispreţuirea primejdiilor vin una din două: fie din inima învîrtoşată, fie din multa credinţă în Dumnezeu. Învîrtoşării inimii îi urmează mîndria, iar credinţei, smerita cugetare a inimii».

552. P.G. «Precum mormolocii înfricoşează pe prunci, aşa şi umbrele pe cei mîndri». În formularea ed. 1970: «O numeşte patimă copilărească, pentru că obişnuieşte să-i războiască pe cei prunci cu vîrsta în Hristos. La cei desăvîrşiţi, e vrednică de rîs; căci şi mormolocii sperie pe copii şi nu pe cei desăvîrşiţi».

553. «Nu e cu putinţă ca cel ce se teme cu adevărat de Dumnezeu să aibă frică, dacă va zice că afară de Dumnezeu nu se teme de altul». Frica de Dumnezeu dă curaj de a birui orice frică lasă de ceva de pe pămînt. Pe lîngă aceasta, frica de Dumnezeu nu e propriu zis o frică nici de El că-i va face vre-un rău; cu atît mai puţin de orice altceva, ştiind că Dumnezeu îl va apăra, sau că dacă va pierde în cele pămînteşti chiar viaţa sa prezentă, o va avea plină de toate bunătăţile în cer. Cel ce se

preamăreşte pe Cel ce te-a izbăvit. Căci mulţumindu-I, te va acoperi în veci.

7) Aşa cum nu vei putea umple niciodată stomacul dintr-odată, tot aşa nu vei putea birui nici frica dintr-odată. Şi pe măsura plînsului, va scădea şi ea mai repede şi pe măsura lipsei lui vom rămîne fricoşi. «Mi se înfioară părul şi trupul», zicea Elifaz (Iov 4, 14), «povestind viclenia dracilor».

8) Uneori se înfricoşează mai întîi sufletul, alteori trupul şi de la el trece şi la celălalt. Cînd înfricoşîndu-se trupul, frica aceasta fără motiv nu pătrunde şi în suflet, e aproape izbăvirea de boală. Dar cînd primim cu suflet deschis toate cele neaşteptate, întru zdrobirea inimii, atunci cu adevărat ne-am eliberat de frică.

9) Nu întunericul şi pustietatea locurilor îi întăreşte pe draci împotriva noastră, ci lipsa de rod a sufletului ; dar uneori şi pedepsirea noastră din iconomie.

10) Cel ce s-a făcut rob Domnului nu se va teme decît numai de Stăpînul său. Dar cel ce nu se teme încă de Acesta, se teme şi de umbra sa. Trupul se înfricoşează cînd stă lîngă noi în chip nevăzut un duh ; dar cînd sufletul se veseleşte, smerindu-se, stă de faţă un înger. De aceea, cunoscînd din lucrare starea de faţă a acestuia, să sărim mai repede la rugăciune, căci bunul nostru păzitor a venit să se roage împreună cu noi [554].

Cel ce a biruit frica lașă e vădit că și-a predat viața și sufletul lui Dumnezeu.

încrede în Dumnezeu, deci, nu se teme. Dimpotrivă, cel ce are frică de cele pămînteşti şi nu se bizuie decît pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eu-ul propriu, nici cele ale lumii nu-l asigură împotriva necazurilor şi nenorocirilor, ca să nu mai zic a patimilor.

554. «Smerenia cugetului şi simplitatea luminată de darul deosebirii (discernămîntului) ne va face să cunoaştem deosebirile duhurilor».

CUVÎNTUL XXI

Despre slava deşartă cea cu multe chipuri

1) Unora le place să dea slavei deşarte un loc deosebit de mîndrie în înşirarea «Cuvintelor». De aceea şi spun că sînt opt gînduri conducătoare şi susţinătoare ale răutăţii. Grigorie Teologul şi alţii dintre învăţători le-au socotit pe acestea şapte. Eu urmez mai bucuros acestora. Căci cine mai are mîndrie după ce a biruit slava deşartă ? Ele au numai atîta deosebire între ele, cîtă are pruncul prin fire faţă de bărbat şi grîul faţă de pîine. Căci primul e începutul, iar al doilea sfîrşitul. Dar despre începutul şi plinătatea patimilor necuvioasei închipuiri de sine, vom vorbi pe scurt cînd va veni vremea. Căci cel ce încearcă să filozofeze despre acestea pe larg, este asemenea celui ce încearcă în zadar să cîntărească vînturile.

2) Slava deşartă este, după natură, schimbarea firii şi strîmbarea moravurilor[555] şi pîndirea a ceea ce

555. Un proverb latinesc spune: «Honores mutant mores». Omul modest de pînă ieri, ajuns la un post mai înalt, s-a schimbat peste noapte de nu-l mai cunoşti. I s-a schimbat firea, i s-au strîmbat moravurile. La Veniamin Costache: A lui Evagrie: «Gîndul slavei deşarte e foarte subţire şi stă cu uşurinţă lîngă virtuţi. Cel stăpînit de ea voieşte să arate poporului nevoinţele sale şi vînează slăvirile oamenilor. Înşelîndu-l dracii pe vreunul, fac să-i placă să fie îngrijit de femei, să se atingă mulţimea de hainele lui, ba îl vrăjesc şi cu preoţia; apoi îi place să vadă că oamenii îl caută şi stau în jurul lui şi să cugete că de nu-i va dezlega el, vor fi legaţi şi în cer. Şi după ce l-au înălţat astfel cu nădejdi deşarte, zboară de la el lăsîndu-l sau dracului mîndriei ca să-l ispitească, sau celui al întristării care aduce asupra lui gînduri ce se împotrivesc nădejdilor». *Alta:* «Însuşirea slavei deşarte a monahului e că vrea să fie slăvit pentru virtuţile sale. Iar propriu trufiei sale este a se înălţa pentru faptele sale şi a dispreţui pe ceilalţi. Iar a celor din lume este că vor să fie slăviţi pentru frumuseţe, pentru bogăţie, pentru stăpînire şi pentru înţelepciune».

poate fi disprețuit. Iar după calitate, este risipitoarea ostenelilor [556], pierderea sudorilor, pîndirea comorii, nepoata necredinței, înaintemergătoarea mîndriei, înecarea corăbiei în port, furnica în arie [557]. Ea e subțire, dar unelteşte împotriva a toată osteneala și a tot rodul [558].

3) Furnica aşteaptă să se isprăvească strînsul grîului și slava deşartă să se adune bogăția. Cea dintîi se bucură, ca să fure ; iar cea de a doua, ca să risipească. Duhul deznădejdii se bucură văzînd înmulțindu-se păcatul ; duhul slavei deşarte, văzînd înmulțindu-se virtutea. Căci uşa celui dintîi e înmulțirea ranelor ; iar a celui de al doilea, e bogăția ostenelilor [559].

4) Ia seama şi vei vedea această nelegiuită înflorind pînă la mormînt în veşminte, în mirodenii, în convoaie și în altele [560].

5) În toate străluceşte soarele cu îmbelşugare. Şi de toate străduințele se bucură slava deşartă. De pil-

556. Toate virtuțile adunate de om prin osteneli sînt întinate ca o căldare de lapte printr-o picătură de petrol.

557. «Slava deşartă e înecarea corăbiei la mal, căci după ce au trecut valurile multelor ispite și vine încărcată cu multe virtuți, se îneacă în port, mîndrindu-se pentru ele. E furnica în arie, pentru că risipeşte comoara virtuților, cum fură furnica boabele adunate».

558. «Nu-i uşor a ne izbăvi de slava deşartă. Dar se izbăveşte cineva prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin luarea aminte mai deasă. Iar semnul izbăvirii e a nu mai ține minte răul celui ce ne-a vorbit de rău sau celui ce a vorbit prea mult».

559. E un paradox. Înmulțirea virtuților deschide uşa slavei deşarte. Înmulțirea păcatelor, o alungă. «Mişcîndu-se patimile, alungă slava deşartă, risipindu-se, o fac să se întoarcă». Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne predăm patimilor pentru a nu ajunge la slava deşartă. Aceasta ar însemna să rămînem în noroi, pentru a nu ne mîndri cu curățenia. Trebuie să scăpăm de amîndouă. Dar începutul se face prin scăparea de patimi.

560. Adică, cu ocazia înmormîntării înconjurată de pompă. Aceasta se vede și în monumentele costisitoare ce lasă unii să li se clădească pe mormînt, sau pe care și le clădesc ei înșiși cît trăiesc.

dă: sînt stăpînit de slava deşartă cînd postesc; dezlegîndu-l, ca să nu fiu cunoscut (ca postitor), iarăşi mă stăpîneşte slava deşartă, pentru modestia mea; îmbrăcîndu-mă în haine luxoase sînt biruit de ea, schimbîndu-le în haine nearătoase, iarăşi sînt stăpînit de ea; vorbind, sînt biruit de ea; tăcînd, iarăşi sînt biruit de ea [561]. Oricum voi arunca acest glob cu trei coarne, totdeauna unul stă drept şi el e cel din centru.

6) Iubitorul de slavă deşartă este un închinător la idoli. Părînd că măreşte pe Dumnezeu, voieşte să placă oamenilor şi nu lui Dumnezeu. Tot cel iubitor de arătare este iubitor de slavă deşartă [562]. Postul iubitorului

561. Vedem şi aci pe autor descriind cu acelaşi talent extraordinar, de fin analist al complexelor stări sufleteşti, aceeaşi împletire contradictorie între patimă şi năzuinţa cea bună, ca şi în alte «Cuvinte» (de ex. în Cuvînt XV). Fiecare floare morală sau virtute are umbra ei în slava deşartă. Această împletire ţine de o etapă încă nedesăvîrşită a firii noastre. Patima e aşa de împletită cu firea, încît ni se pare că luptînd cu ea, luptăm cu firea noastră şi e greu să luptăm cu ea. Numai o înţelegere radicală a firii noastre ca regăsindu-se deplin cînd se uită pe sine, sau se predă total lui Dumnezeu şi semenilor, ne scoate din această stare contradictorie şi chinuitoare, pentru a ne ridica la starea paradoxală supremă, fericită şi deplin conformă cu ea: la starea în care nu mai eşti prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iubeşte şi pe Care Îl iubeşti desăvîrşit.

562. Ed. V. Costache: a sfîntului Maxim: «În toate cele ce le lucrăm, Dumnezeu caută scopul: de lucrăm pentru El sau pentru altceva. Deci cînd voim să facem un bine, nu plăcerea oamenilor, ci pe Dumnezeu să-L avem ca scop, ca privind pururea spre El, pentru El să lucrăm, ca nu cumva să răbdăm şi osteneala şi să pierdem şi răsplata». P.G. a sfîntului Vasile: «Ceea ce nu se face pentru iubirea de Dumnezeu, ci pentru lauda de la oameni, orice ar fi aceea, nu are lauda cinstirii lui Dumnezeu, ci judecata pentru o faptă făcută spre plăcerea oamenilor, pentru vrajbă, pentru pizmă, sau pentru altă vină. De aceea Domnul le numeşte şi fapte ale nedreptăţii, zicînd către cei ce spuneau: «Am mîncat înaintea Ta» şi celelalte: «Depărtaţi-vă de la Mine toţi lucrătorii nedreptăţii» (Mt. 7, 23). Aceştia sînt cei ce abuzează de darurile lui Dumnezeu, pentru plăcerile lor». *Alta:* «Minte deşartă are cel ce vînează lauda de la oameni şi alta nu nădăjduieşte». De la sfîntul Maxim: «Din cele făcute de oameni, unele sînt bune prin fire, dar (uneori, *n. trad.*) nu sînt

de slavă deşartă este nerăsplătit şi rugăciunea lui neavenită. Căci pe amîndouă le lucrează pentru lauda oamenilor. Nevoitorul iubitor de slavă deşartă pierde îndoit : îşi topeşte şi trupul şi nici nu ia vre-o răsplată.

7) Cine nu va rîde de lucrătorul pentru slavă deşartă, care la cîntarea de psalmi e mişcat de către aceasta, fie să rîdă, fie să plîngă de toate ?

8) Dumnezeu ascunde de multe ori de la ochii noştri bunătăţile pe care le-am cîştigat. Dar omul care ne laudă, mai bine zis care ne amăgeşte, a deschis ochii noştri spre ele prin laudele lui. Însă deschizîndu-se aceştia, a dispărut şi virtutea [563].

9) Linguşitorul este slujitorul dracilor [564], călăuza mîndriei, nimicitorul străpungerii inimii, pierzătorul bunătăţilor, cel ce abate pe alţii de la calea cea dreptă. «Cei ce vă fericesc pe voi, zice proorocul, vă amăgesc pe voi» (Is. 3, 12).

10) E propriu celor înalţi cu cugetul să rabde cu bărbăţie şi cu bucurie ocările ; dar e propriu celor sfinţi şi cuvioşi să treacă nevătămaţi prin laude.

---

bune prin cauza lor. De ex., postul, privegherea, rugăciunea, citirea psalmilor, milostenia, iubirea de străini, sînt fapte bune prin fire, dar cînd se fac pentru slava deşartă, nu sînt bune».

563. Vederea de către noi a virtuţilor noastre le face să se piardă.

564. «Să ne ferim atît de a fi fericiţi cît şi de a ne ferici unii pe alţii în faţă. Cea de a doua este a linguşitorilor şi a celor mişcaţi de draci. Prima e a celor uşuratici şi ale căror izbînzi sînt uşor de furat. Cel de al doilea este ca stricător al bunătăţilor, îngerul diavolului ; cel dintîi este un moştenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată ostenelile. Amîndoi lucrează împreună la pierderea reciprocă». *Alta*, a sfîntului Ioan Gură de Aur (din Veniamin Costache) : «Lauda celor ce trăiesc în păcat aduce munci mai cumplite decît rîvnirea păcatului, ba chiar decît ale celor ce trăiesc în păcate... Şi pe drept cuvînt, pentru că fapta aceasta este a unei socoteli stricate şi a unui suflet ce suferă de o boală fără vindecare. Pentru că cel ce laudă păcatul s-a lipsit pe sine de tămăduirea cea din pocăinţă». Aceştia îi întăresc pe cei ce păcătuiesc, în păcatul lor.

11) Am văzut pe unii plîngînd pentru că au fost lăudaţi ; dar şi pe unii aprinşi de mînie, schimbînd, ca într-un tîrg, o patimă cu alta.

12) «Nimenea nu cunoaşte cele ale omului, decît duhul omului cel din el» (I Cor. 2, 11). Să se ruşineze deci şi să amuţească cei ce se pornesc să fericească pe alţii în faţă.

13) Cînd auzi că aproapele tău şi prietenul tău te vorbeşte de rău în lipsa ta, sau fiind tu de faţă, arată-i iubirea, lăudîndu-l [565].

14) Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor ; dar mai mare e a depărta lauda dracilor.

15) Smerită cugetare arată nu cel ce se defaimă pe sine ; căci cum nu se va răbda pe sine ? Ci cel ce ocărît fiind de altul, nu-şi micşorează dragostea faţă de acesta [566].

16) Am băgat de seamă că dracul slavei deşarte insuflă unui frate gînduri şi le descoperă pe acestea altuia ; şi pe acesta îl face să spună aceluia cele ce sînt

565. «Desăvîrşirea smereniei stă în a răbda cu bucurie învinuirile mincinoase». A sfîntului Isaac : «Cel smerit la suflet nu se turbură cînd e nedreptăţit, nici nu se apară de lucrul în care a fost nedreptăţit. Şi primeşte calomnia ca adevăr şi nu se îngrijeşte să convingă pe oameni că a fost calomniat, ci cere iertare».

În acest caz cel calomniat lăudîndu-l pe calomniator, nu-l linguşeşte, nici nu-l împinge la păcatul slavei deşarte, ci-i arată iubirea. Acela va simţi în acest moment că nu e linguşit şi nu va cădea nici în slava deşartă, ci se va ruşina de ceea ce a făcut, căci va vedea că a făcut nedreptate celui calomniat. Şi aceasta îl va ajuta să se îndrepte, luînd pildă de la bunătatea aceluia.

566. «Tu socoteşti că ai smerenie, dar nu te suporţi nici pe tine, defăimîndu-te. Dacă deci voieşti să cunoşti că eşti smerit la cuget, cearcă-te pe tine, în cele spuse». Adică defaimă-te pe tine cu sinceritate în faţa ta însuţi şi a altora. *Alta*, la Veniamin Costache : «Cel ce rabdă cu smerită cugetare învinuirile ce i se aduc, a ajuns la desăvîrşire şi e lăudat de sfinţii îngeri. Căci nici-o faptă bună nu e mai greu de săvîrşit ca aceasta».

în inima lui, ca acela să se fericească pe el ca pe un mai înainte ştiutor al gîndurilor lui. Ba uneori se atinge blestematul şi de chiar mădularele trupului făcîndu-le să zvîcnească [567].

Să nu-l primeşti pe altul cînd te îmbie cu episcopie, sau cu stăreţie, sau cu slujbă de învăţătură. Căci cu mare osteneală se alungă cîinele de la tejgheaua măcelăriei. Dar cînd acesta vede pe unii avînd puţină linişte, îndată îi îndeamnă să vie din pustie în lume. Du-te, zice, pentru mîntuirea sufletelor pierdute.

17) După cum altul este chipul arapilor şi altul al statuilor, altul e felul slavei deşarte al celor ce petrec în mînăstirea de obşte, decît al celor ce se află în pustie [568].

18) Slava deşartă iese înaintea mirenilor ce sosesc din lume în mînăstire şi mînă pe călugării mai uşuratici să iasă întru întîmpinarea celor ce sosesc; îi face să cadă la picioarele lor şi cel stăpînit de mîndrie se îmbracă în smerenie [569]. Pe cei ce şed la masă (iubito-

567. «Ai grijă de această patimă blestemată care se amestecă cu virtuţile, pînă ce le pierde. Căci de nu va tăia omul această patimă necinstită, nu va putea înainta după Dumnezeu. Căci ei îi urmează toate relele». Ea închide drumul sufletului nostru spre Dumnezeu, închizîndu-l în admiraţia de sine. *Alta*, a sfîntului Maxim: «Nu te măsura cu cei mai slabi dintre oameni, ci mai degrabă cu cei mai înaintaţi în iubire. Căci măsurîndu-te cu cei dintîi vei cădea în groapa închipuirii de sine; dar de te vei măsura după iubirea celor din urmă, vei înainta spre înălţimea smereniei».

568. Ed. 1970: «Slava deşartă din pustie se vădeşte în orice faptă umilitoare: în postire, în culcarea pe jos, în celelalte grele pătimiri. Iar cea din chinovie, în lucruri plăcute, în bunuri, în buna stare, în bogăţia luxoasă. Cei dintîi se laudă cu faptele lor umilitoare, cei de al doilea, cu faptele lor bune, încît una e ca a călugărilor, alta ca a mirenilor».

569. La Veniamin Costache: din Isaia Pustnicul: «Ia aminte la tine însuţi cu de-amănuntul, ca să nu primeşti nicidecum a lua ceva, dacă nu te vei încredinţa deplin că Dumnezeu ţi le-a trimis din roduri drepte. Numai atunci să le primeşti cu toată liniştea. Iar cînd le vezi că sînt din nedreptate, sau din sfadă, sau din vicleşug, sau din făţărnicie, respin-

rul de slavă deşartă) îi îndeamnă să se înfrîneze şi pe cei mai de jos îi ceartă fără milă. Din cei ce stau la cîntare de psalmi, pe cei moleşiţi îi face bărbaţi, iar pe cei fără glas îi laudă ca avînd glas frumos şi pe cei ce dormitează îi laudă ca veghetori. Pe cel ce conduce rînduiala cîntării îl linguşeşte şi-l roagă să-i dea lui întîietatea ; îl numeşte învăţător şi părinte, pînă la plecarea străinilor.

19) Slava deşartă în loc să fie pricină de cinste, de multe ori e pricină de necinste. Căci mîniindu-se ucenicii ei, mare ruşine le-a adus [570]. Pe cei aspri faţă de oameni slava deşartă îi face blînzi ; se foloseşte cu îngîmfare de darurile naturale şi prin acestea de multe ori i-a doborît pe nenorociţi.

20) Am văzut un drac supărînd pe fratele său şi izgonindu-l. Căci mîniindu-se odată un frate, au sosit în acea clipă nişte mireni, şi nenorocitul a sărit din mî-

ge-le şi aruncă-le, socotind că mai bună este o parte mică cu frica lui Dumnezeu, decît roduri multe din nedreptate». *Alta (ibid.)* : «Să nu fie mîna ta întinsă spre a lua, ci mai vîrtos spre a da». Din sfîntul Ioan Gură de Aur : «Lacomul ţine cele ale săracului. Iar tu luîndu-le pe acestea şi făcîndu-le parte a averii tale, te-ai arătat mai nedrept decît cel nedrept şi te-ai făcut mai lacom decît lacomul de bani». *Alta* : «Întrebare : Cum se face că mulţi lacomi nu pătimesc rele ? Răspuns : Vor suferi mai mult, dacă nu vor suferi îndată. Căci de vor scăpa acum, teme-te mai mult că vor suferi atunci în chinuri mai mari. Şi de vor scăpa ei, nu vor scăpa moştenitorii lor. Întrebare : Şi cum e drept acest lucru ? Răspuns : E foarte drept, căci tu care ai moştenit avere făcută din nedreptate, deşi n-ai răpit-o tu, te îndulceşti tu cu ea. Acela şi-a adunat comoara de păcate şi mînie pentru ziua mîniei. Iar tu ai moştenit păcatul şi mînia şi ţi se va cere socoteală pentru toate... Deci dacă ştii pe cei nedreptăţiţi, dă-le înapoi şi fă ceea ce a făcut Zacheu cu multă adăugire. Iar dacă nu-i ştii, împarte celor scăpătaţi şi tu vei afla răsplata, iar acela, munca veşnică. Întrebare : Cum ţine cineva adevărul întru nedreptate ? Răspuns : Cînd cineva foloseşte după plăcerile sale cele date lui de Dumnezeu».

570. «Iubitorul de slavă deşartă făţăreşte nemînierea ; iar cînd e prins în aceasta, suferă în loc de cinste, necinste».

nie în slava deşartă. Pentru că nu putea sluji deodată amîndurora.

21) Cel ce s-a vîndut slavei deşarte are o viaţă îndoită. Căci petrecînd între călugări cu schima, vieţuieşte în lume cu cugetul şi cu amintirea.

22) De ne grăbim să bineplăcem celor de sus, să ne sîrguim să gustăm din slava celor de sus. Iar cel ce a gustat din ea va dispreţui toată slava pămîntească. M-aş mira să nesocotească cineva pe cea de a doua, dacă n-a gustat din cea dintîi.

23) De multe ori, prădaţi fiind de slava deşartă, întorcîndu-ne am prădat-o pe ea cu mai multă iscusinţă [571]. Căci am văzut pe unii răpiţi din lucrarea duhovnicească, de slava deşartă; dar punîndu-se un început vrednic de mustrare, sfîrşitul s-a făcut vrednic de laudă, pentru schimbarea cugetului [572].

24) Cel ce se mîndreşte cu darurile lui naturale, adică cu deşteptăciunea, cu învăţătura, cu citirea limpede, cu vorbirea uşoară, cu destoinicia şi cu toate cele de felul acesta, pe care le are fără osteneală, nu va dobîndi niciodată bunătăţile cele mai presus de fire [573]. Căci cel necredincios în puţine, va fi necredincios şi în multe şi stăpînit de slavă deşartă.

25) Mulţi îşi chinuiesc în zadar trupurile lor pentru nepătimirea la culme, pentru bogăţia darurilor, pentru lucrarea minunilor, pentru puterea cunoaşterii

571. Am fost prădaţi de virtuţile ce le-am cîştigat de către slava deşartă. Dar pe urmă ne-am întors prădînd-o noi pe ea de puterea ei.

572. A fost vrednică de mustrare mîndria lui Nabucodonosor. Dar vrednică de laudă smerenia, sau smerita lui cugetare de la urmă.

573. A lui Maxim: «Dacă voieşti să te faci cu adevărat cunoscător şi modest şi să nu slujeşti patimii închipuirii de sine, caută pururea în făpturi ce este ascuns cunoştinţei tale. Şi aflînd foarte multe ce-ţi sînt ascunse, te vei minuna de cunoştinţa ta şi înfrînîndu-ţi cugetul şi pe tine însuţi, vei înţelege multe şi mari lucruri, pentru că părerea că ştii nu te lasă să înaintezi în a şti».

de mai înainte, neştiind, nenorociţii, că nu ostenelile, ci mai degrabă smerenia e maica acestora. Cel ce cere daruri pentru osteneli, a pus o temelie greşită. Dar cel ce se socoteşte pe sine datornic, va lua deodată o bogăţie neaşteptată [574].

26) Nu da ascultare vînturătorului care te sfătuieşte, chipurile, spre folosul auzitorilor, să-ţi vesteşti virtuţile tale. «Căci ce va folosi omul de va dobîndi lumea întreagă, iar pe sine se va păgubi ?» (Lc. 9, 25). Nimic nu poate zidi pe cei ce ne privesc, ca o purtare smerită şi nemincinoasă şi ca un cuvînt neprefăcut. Aceasta se va face şi altora îndemn spre a nu se înălţa. Şi ce e mai mare decît aceasta spre folosul altora ? [575]

27) A observat cineva din cei ce pot să vadă şi văzînd a povestit următoarele : «Şezînd eu în adunare (sinaxa), au venit dracul slavei deşarte şi dracul mîndriei şi s-au aşezat de amîndouă părţile mele. Şi unul mi-a împuns coasta cu degetul lui iubitor de slava deşartă, îndemnîndu-mă să spun oarecare vedere (contemplaţie), sau lucrare pe care am săvîrşit-o în pus-

574. Învăţătura aceasta e cu totul protivnică teoriei teologiei catolice despre merite şi supramerite. Tot efortul creştin urmăreşte curăţirea şi desăvîrşirea firii şi nu merite primite din afară. Iar desăvîrşirea e o înaintare nesfîrşită. Şi darul lui Dumnezeu vine de la sine, nu ca un merit, altfel n-ar mai fi dar. Iubirii noastre libere îi vine în întîmpinare iubirea liberă a lui Dumnezeu, sau invers.

575. Din Epistola sfîntului Atanasie către fecioară : «Dacă îţi arăţi viaţa ta, aceasta îţi naşte slava deşartă şi te păgubeşte. Dar de afli un suflet care conglăsuieşte cu tine ca să facă cele ale lui Dumnezeu ca şi tine, descopere numai acestuia taina. În aceasta nu este slavă deşartă, căci ai grăit ca să se mîntuiască un suflet. Celor ce au dorinţa să asculte, grăieşte-le cele de folos. Iar de te rogi, sau cînţi, sau citeşti, şezi deosebit şi nimenea să nu audă, decît tu singură ; şi dacă ai, şi cu una sau două fecioare de un suflet cu tine». *Alta*, a sfîntului Marcu : «Dacă voieşti să se acopere de către Domnul păcatele tale, să nu descoperi oamenilor virtuţile tale. Căci tot ce vom face cu acestea, aceea va face şi Dumnezeu cu acelea». *Alta*, a sfîntului Maxim : «Precum comoara arătată se fură, aşa virtutea făcută cunoscută sau publică, se mistuieşte».

tie [576]. Şi după ce l-am depărtat pe acesta, zicînd: «Întoarcă-se înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi gîndesc mie rele» (Ps. 34 şi 69), repede cel de la stînga îmi şopti la ureche: «Bine, bine ai făcut şi mare te-ai făcut, biruind pe maica mea cea preaneruşinată». Către acesta, continuînd îndată partea următoare a stihului, am zis: «Întoarcă-se ruşinaţi cei ce-mi zic mie: Bine, bine ai făcut» [577].

Întrebîndu-l eu pe acela: «Cum e slava deşartă, maica mîndriei?», a răspuns: «Laudele înalţă şi îngîmfează; iar cînd sufletul s-a înălţat, luîndu-l mîndria îl duce pînă la ceruri şi-l doboară pînă în adîncuri» [578].

28) Este o slavă ce vine de la Dumnezeu: «Pe cei ce Mă slăvesc, zice, îi voi slăvi» (I Regi 2, 30). Şi este o slavă ce urmează din pregătirea diavolească: «Vai, zice, cînd vor vorbi oamenii bine de voi» (Lc. 6, 26).

29) O vei cunoaşte limpede pe cea dintîi, cînd socotind-o ca vătămare, o vei respinge cu toată sîrguinţa şi oriunde te vei duce, îţi vei ascunde vieţuirea ta [579]. Şi pe a doua, cînd, săvîrşind orice lucru, îl vei săvîrşi pentru a fi văzut de oameni. Necurata aceasta ne îndeamnă să făţărim o virtute pe care nu o avem. Dar «aşa să lumineze, zice, lumina voastră înaintea oamenilor, ca

---

576. A sfîntului Maxim: «Cei ce caută pururea sufletul nostru, caută pururea prin gînduri pătimaşe, să ne împingă la păcat cu cugetarea, sau cu lucrarea. Dar cînd vor afla mintea neprimitoare, atunci vor fi făcuţi de ruşine; iar cînd o vor afla ocupată cu vederi duhovniceşti, vor fi alungaţi şi ruşinaţi cu totul».

577. Amîndouă aceste îndemnuri aparent bune, sînt biruite cu smerenia. Faptele la care e îndemnat călugărul sînt bune în sine, dar nu sînt bune întrucît îndemnurile la ele vin de la demoni, adică se ivesc împreunate cu ispita mîndriei.

578. «Slava deşartă alungată, sădeşte părerea de sine; dacă însă rămîne, pricinuieşte mîndria».

579. «Cînd nu face cineva lucrul lui Dumnezeu pentru a fi văzut de oameni, dar cei ce-l văd îl slăvesc, celui ce îl lucrează nu-i va veni nici-o vătămare din laudă».

să vadă ei faptele voastre cele bune» (Mt. 5, 16). De multe ori Domnul îi aduce însă pe cei iubitori de slavă deşartă la lipsa de slavă deşartă, prin necinstirea ce li se întîmplă.

30) Începutul necăutării slavei deşarte e păzirea gurii şi iubirea necinstirii [580]. Mijlocul ei este oprirea tuturor lucrărilor gîndite ale slavei deşarte. Iar sfîrşitul (dacă este vreun sfîrşit al adîncului fără fund) [581], este a face în chip nesimţit înaintea mulţimii cele ce aduc necinstirea.

31) Nu-ţi ascunde ruşinea ta, din socotinţa de a nu da pricină de sminteală [582]. Dar nu trebuie să se folosească acelaşi plasture pentru orice greşală, ci potrivit cu felul ei.

32) Cînd chemăm noi slava deşartă şi cînd vine la noi fără să o chemăm, ci trimisă de alţii, şi cînd începem niscai lucruri în vederea slavei deşarte, să ne aducem aminte de plînsul nostru şi de datoria de a face, plini de frică, rugăciunea ce se cuvine stării noastre şi negreşit vom ruşina pe nerușinatul, numai să ne îngrijim de rugăciunea adevărată. Iar de nu, să ne aducem aminte repede de moartea noastră. Iar de nu vom izbuti nici aşa, să ne temem de ruşinea ce urmează slavei. Căci «cel ce se înalţă se va smeri» (Lc. 18, 14). Şi nu numai acolo, ci negreşit şi aici [583].

---

580. «Cel ce are grijă de limbă se dovedeşte lucrător al virtuţilor. Iar nepedepsirea limbii arată că nu are în lăuntrul lui virtutea».

581. Nu e un sfîrşit al disprețuirii slavei deşarte. Căci aceasta e egală cu smerenia. Iar smerenia e un adînc, sau o înălţime fără sfîrşit (abis). Căci e o uimire de Dumnezeu, care fiind infinit, creşte şi ea la infinit.

582. Se înţelege că e vorba de recunoaşterea ei însoţită de pocăinţă, nu de cea cinică, fără ruşine. Căci recunoscută prin pocăinţă adîncă şi necurmată, face mai degrabă pe ceilalţi să se ferească de ea.

583. «Cînd vezi gînd omenesc ispitindu-te cu slava, cunoaşte limpede că-ţi pregăteşte ruşinea».

33) Cînd lăudătorii, mai bine zis amăgitorii încep să ne laude, să ne aducem aminte de mulțimea fărădelegilor noastre și ne vom afla nevrednici de cele spuse sau făcute.

34) Pot fi, fără îndoială, auziți de Dumnezeu în unele cereri ale lor, și unii iubitori de slavă deșartă. Domnul obișnuiește să vină în întîmpinarea rugăciunilor și cererilor lor, ca luînd unele daruri prin rugăciune, să nu-și mărească închipuirea de sine.

35) Cei mai simpli nu cad de multe ori în veninul acesta. Căci slava deșartă este lepădarea simplității și vieţuirea prefăcută.

36) De multe ori viermele crescînd și făcînd aripi, se urcă la înălțime. Tot așa slava deșartă desăvîrșindu-se, naște mîndria, căpetenia și desăvîrșitoarea tuturor răutăților.

A fost treapta a douăzecișiuna. Cel ce nu s-a lăsat prins de ea, nu va cădea în mîndria fără minte, dușmana lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL XXII

Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire)

1) Mîndria este tăgăduirea lui Dumnezeu[584], născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osîndirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonitoarea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, pricina luării în stăpînire (de draci), izvor al mîniei, ușa fățărniciei,

584. «Căci cel ce socotește că înfăptuiește ceva din sine, și nu din ajutorul lui Dumnezeu, tăgăduiește pe Dumnezeu și ajutorul Lui în toate: De aceea și cade, părăsit fiind, din harul lui Dumnezeu, pe care l-a nesocotit».

cauza nemilostivirii, păzitoarea păcatelor, contabilă amarnică, judecătoarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei.

2) Începutul mîndriei e sfîrșitul slavei deșarte. Mijlocul ei este disprețuirea aproapelui, vestirea nerușinată a ostenelilor proprii, lauda de sine în inimă, ura mustrării. Iar sfîrșitul ei este tăgăduirea ajutorului lui Dumnezeu, fălire cu rîvna sa, năravdrăcesc.

3) Să ascultăm toți cei ce voim să scăpăm de groapa aceasta. Patimii acesteia îi place de multe ori să-și ia hrana chiar din mulțumirea adusă lui Dumnezeu. Căci la început nu se gîndește să tăgăduiască cu nerușinare pe Dumnezeu.

4) Am văzut om mulțumind lui Dumnezeu cu gura și fălindu-se cu cugetul. Mărturisește despre aceasta fariseul acela care a spus în chip fățarnic: «Îți mulțumesc, Dumnezeule» (Lc. 18, 11).

5) Unde s-a întîmplat căderea, acolo s-a sălășluit mai înainte mîndria. Al doilea lucru e vestitor al celei dintîi.

6) Am auzit pe careva din cei cinstiți de mine: «Gîndește că douăsprezece sînt patimile de necinste. De vei iubi cu voia pe una din ele, adică închipuirea de sine, ea va umple locul celor unsprezece» [585].

7) Călugărul ce se înalță cu cugetul, se împotrivește cu cuvîntul. Dar cel smerit cu cugetul nu știe să

585. «Un filozof oarecare a spus că închipuirea de sine este boală sacră». *Alta:* «Am văzut o boală cumplită; de ea suferă cel ce păzește la sine o bogăție spre răul lui». Domnul a zis: «Vai, cei ce vă îmbogățiți, că veți flămînzi; că veți lua plata voastră» (Lc. 6, 25). Închipuirea de sine e o boală, pentru că cel ce suferă de ea nu trăiește în realitate. Bogăția pe care o păzește e fum. Dar fum care nu va pieri numai lăsîndu-l gol, ci îl va și face nemilos și urît de Dumnezeu și de oameni, fum care îl intoxică. El iese din legătura cu Dumnezeu și cu oamenii, care sînt singura realitate ce-l ține și pe el în realitate.

se împotrivească nici măcar cu privirea. Chiparosul nu-şi pleacă ramurile ca să se întindă pe pămînt. Nici monahul cu inima mîndră, ca să facă ascultare.

8) Bărbatul cu inima mîndră doreşte să stăpînească [586]. Astfel nu poate să nu se piardă pînă la capăt, precum se întîmplă de obicei; mai bine zis nici nu voieşte.

9) «Celor mîndri Domnul le stă împotrivă» (Pilde 16, 5 şi I Pt. 5, 5). Şi cine poate să-i miluiască pe ei? «Necurat este la Domnul tot cel mîndru cu inima» (Pilde 16, 5). Şi cine va putea să-l curăţească pe unul ca acesta?

10) Pedeapsa celor mîndri e căderea, iar îmboldi-tor, dracul. Părăsirea lor este ieşirea din minţi. De cele dintîi au fost tămăduiţi adeseori oamenii de către oameni. Dar cea din urmă nu poate fi vindecată de oameni.

11) Cel ce respinge mustrarea îşi întipăreşte patima. Iar cel ce o primeşte s-a dezlegat de legătura ei.

12) Dacă un oarecare a căzut din ceruri numai prin această patimă, fără alta, trebuie văzut dacă nu cumva se întîmplă ca cineva să se suie la cer numai prin smerenie, fără altă virtute.

13) Mîndria este pierderea bogăţiei (duhovniceşti) şi a sudorilor. «Strigat-a şi nu era cine să-l mîntuiască» (Ps. 16, 4, 5), fără îndoială pentru că a strigat cu mîndrie «către Domnul şi nu l-a auzit pe el»; fără îndoială, pentru că pricinile împotriva cărora se ruga nu le curma.

14) Un bătrîn foarte cunoscător îl sfătuia duhovniceşte pe un tînăr ce se trufea. Iar acesta, orb fiind, zise: «Iartă-mă, părinte, nu sînt mîndru». Iar prea în-

586. «Să nu te grăbeşti să te aşezi în capul frăţimii, ca să nu iei sarcinile păcatelor străine pe umerii tăi».

ţeleptul bătrîn zise către el: «Şi ce altă dovadă mai vădită a patimei acesteia ne poţi da, fiule, decît cuvîntul ce l-ai spus: nu sînt mîndru» [587]. Mult le ajută unora ca aceştia supunerea, vieţuirea mai îngreuiată şi mai supusă necinstirilor şi citirea nevoinţelor mai presus de fire ale părinţilor. Poate măcar aşa vor avea o mică nădejde de mîntuire cei ce bolesc de patima aceasta.

15) E ruşine să se mîndrească cineva cu podoabă străină [588], dar e nebunia cea mai de pe urmă să se fălească, prin închipuirea de sine, cu darurile lui Dumnezeu. Făleşte-te numai cu înfăptuirile tale dinainte de naştere [589]. Căci cele de după naştere Dumnezeu ţi le-a dăruit, ca şi naşterea însăşi.

---

587. Scărarul surprinde şi aci aceeaşi împletire a patimii cu năzuinţa protivnică ei, ca şi în alte locuri de mai înainte. Seva patimii urcă în om din firea lui pătată, odată cu seva virtuţii, ca în fructele unui pom stricăciunea. E foarte greu de a înlătura pe ultima şi a cruţa pe primele. Cel ce se socoteşte smerit, nu e smerit. Mereu trebuie înlăturată de lîngă virtutea însăşi umbra conştiinţei de a avea o virtute. Conştiinţa trebuie să aibă de conţinut numai pe Dumnezeu şi sinea proprie trebuie văzută hrănindu-se numai din Dumnezeu. Toate virtuţile sînt puteri ale lui Dumnezeu în noi. Ridicarea spre această conştiinţă e un efort continuu de distilare, de subţiere a firii, pentru a face pe Dumnezeu total transparent prin înlăturarea oricărei grosimi a ei, a vizibilităţii ei.

588. «Se arată că nu trebuie să se laude cineva şi să se fălească pentru nimic din ceea ce a înfăptuit prin cugetarea sau puterea sa, fără ajutorul lui Dumnezeu». *Alta:* «Cel ce se înfrînează, se reţine de la lăcomia pîntecelui; neagonisitorul, de la lăcomie; cel ce se linişteşte, de la vorbărie; cel curat, de la iubirea de plăceri; cel ruşinos, de la curvie; cel ce se mulţumeşte cu ale sale, de la iubirea de arginţi; cel blînd, de la tulburare; ascultătorul, de la sfadă; cel primitor de mustrare, de la făţărnicie; cel ce se roagă, de la deznădejde; săracul, de la bogăţie; mărturisitorul, de la tăgăduire; mucenicul, de la închinarea la idoli. Vezi că toată virtutea săvîrşită pînă la moarte nu e nimic altceva decît înfrînarea de la păcat. Iar înfrînarea de la păcat e un lucru al firii, nu e un preţ plătit pentru Împărăţia lui Dumnezeu». Ce departe sîntem de teoria meritelor şi suprameritelor din teologia catolică! La o notă următoare vom vedea că Împărăţia lui Dumnezeu e darul Duhului Sfînt.

589. O spune aceasta în ironie, ca şi cele următoare.

16) Numai virtuţile ce le-ai înfăptuit fără minte sînt ale tale. Căci mintea ţi-a dăruit-o Dumnezeu. Arată nevoinţele purtate fără trup, numai din sîrguinţa ta. Căci trupul nu e al tău, ci al lui Dumnezeu.

17) Nu te încrede, pînă ce nu vei primi hotărîrea, văzînd pe acela care, chiar după intrarea în cămara de nuntă, a fost legat de mîini şi de picioare şi aruncat în întunericul cel mai din afară (Mt. 22, 13) [590].

18) Nu-ţi înălţa grumazul, odată ce eşti pămîntesc. Căci mulţi au căzut din ceruri, măcar că erau sfinţi şi nematerialnici.

19) Cînd dracul se sălăşluieşte în lucrătorii lui, atunci, arătîndu-se în somn, sau şi în stare de veghe, ia chipul, zice-se, al unui sfînt înger, sau mucenic, îi împărtăşeşte vreo descoperire de taină, sau vreun dar (harismă), ca, amăgindu-se, nenorociţii, să-şi iasă cu totul din minţi [591].

20) Chiar dacă am suferi zeci de mii de morţi pentru Hristos, tot n-am împlini ceea ce sîntem datori, căci altul e sîngele lui Dumnezeu şi altul sîngele robilor ; negreşit, după vrednicie, şi nu după fiinţă [592].

---

590. A lui Ioan Carpatiul : «Haina de nuntă, de care vorbesc cuvintele lui Hristos, socoteşte-o harul Duhului Sfînt ; căci cel ce nu s-a făcut vrednic să-l îmbrace nu se va face părtaş nunţii cereşti şi cinei celei duhovniceşti».

591. Nici tainele descoperite nu sînt taine adevărate, nici harismele dăruite de cel rău nu sînt harisme adevărate, ci contrafaceri aparente ; sînt «taine» sau «harisme» de suprafaţă, şi chiar minciuni nedate încă pe faţă.

592. Sîngele lui Hristos vărsat pentru noi este după fiinţă sînge omenesc ca şi al nostru, dar după vrednicie este nesfîrşit mai de preţ, pentru că este sîngele primit de Fiul lui Dumnezeu ca sînge propriu şi dat de El însuşi pentru noi. Deci prin el ni se împărtăşeşte iubirea nesfîrşită a lui Dumnezeu. De aceea, chiar dacă, de mii de ori am da prin moarte sîngele nostru pentru El, nu I-am răsplăti cu ceva egal şi deci nu ne-am achita de datoria pe care o avem faţă de El. Căci cînd ţi-a dat cineva ceva, te

21) Să nu încetăm de a cerceta împreună şi de a pătrunde pe luminătorii părinţi dinainte de noi ; şi atunci ne vom afla pe noi neumblînd în chip amănunţit pe urmele vieţuirii lor, nici păzind în chip cuvios făgăduinţa, ci petrecînd încă în starea lumească.

22) Călugărul adevărat este cel ce are ochiul neîmprăştiat al sufletului şi simţirea nemişcată a trupului [593]. Călugărul adevărat este cel ce cheamă pe vrăjmaşi ca pe nişte fiare, şi-i biciuieşte ca să fugă de la el. Călugăr este cel ce petrece într-o ieşire neîntreruptă din sine [594]. Călugărul este aşa de preschimbat prin virtuţi, cum e altul prin plăceri [595]. Călugărul (călugăria) este o lumină fără de sfîrşit în ochiul inimii [596]. Călugărul este un adînc fără fund (un abis) al smereniei, în care s-a afundat şi s-a înecat întreg duhul său.

23) Trufia pricinuieşte uitarea greşelilor. Căci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetări [597].

---

achiţi de datorie numai cînd îi întorci un lucru de preţ egal. Dar şi atît cît putem noi da lui Hristos, e din puterea împărtăşită nouă de El prin sîngele Lui. Îl iubim şi noi puţin luînd putere din iubirea Lui nesfîrşită. Unde este atunci temeiul mîndriei noastre? Ba cel mîndru nu-L iubeşte pe Hristos nici măcar aşa puţin cît poate un om, în temeiul iubirii Lui.

593. «Cînd despărţim mintea de Dumnezeu fie prin pălăvrăgeală, fie prin glume, fie prin altceva, şi o împrăştiem, nu sîntem călugări».

594. Într-o ieşire neintreruptă a minţii în Dumnezeu, sau într-un extaz neîncetat.

595. Firea lui şi-a schimbat calitatea prin virtuţi. El nu *are* virtuţile, ci *este* ceea ce sînt virtuţile.

596. Pentru că, fiind neîncetat atent la firea sa, vede prin ea neîntrerupt lumina nesfîrşită a lui Dumnezeu, prin transparenţa inimii, ca printr-un ochi în care se vede lumina lui Dumnezeu.

597. Dar şi invers : «Uitarea greşelilor pricinuieşte uneori închipuirea de sine, alteori nesimţirea». Sînt două feluri de uitări, uitarea de sine din mîndrie, care dă aparenţa unei cunoaşteri de sine ; şi uitarea de sine (răpirea, extazul) din smerenie, care e o adevărată cunoaştere de sine. Căci sinea cunoscută prin mîndrie e o sine de suprafaţă, suprapusă, şi care stă pe nisip, ca un gol, pe cînd sinea cunoscută de smerenie, e sinea

24) Mîndria este sărăcia cea mai de pe urmă a sufletului ce-şi năluceşte bogăţia şi socoteşte întunericul, lumină [598]. Nu numai că nu îngăduie, necurata, o înaintare, ci şi aruncă de la înălţime pe cel stăpînit de ea [599].

25) Mîndria este mărul putred pe dinăuntru, dar pe dinafară strălucitor de frumuseţe. Călugărul mîndru nu va avea nevoie de drac. Căci el însuşi îşi este drac şi vrăjmaş ce se războieşte cu sine.

26) Pe cît este întunericul de străin de lumină, pe atît este cel mîndru, de străin de virtute. În inimile celor mîndri se vor naşte cuvinte de hulă; în sufletele celor smeriţi, vederi cereşti. Furul urăşte soarele, iar trufaşul dispreţuieşte pe cei blînzi [600].

27) Nu ştiu cum, dar mulţi din cei mîndri nu se cunosc pe ei şi, socotind că sînt nepătimaşi, şi-au văzut sărăcia (de virtute) în ceasul ieşirii din viaţă. Cel stă-

afundată pentru veci în temeiul ei neclintit şi adevărat care e Dumnezeu. Cel mîndru, neştiind de păcatele sale, nu se deosebeşte de Dumnezeu, în închipuirea sa, şi deci nu-şi vede fundamentul său. Cel smerit ştiind de greşelile sale sau de micimea sa, îşi vede fundamentul său care-l susţine totuşi pentru veci, iertîndu-l.

598. Ruptă de realitate, mîndria o contrafăce prin închipuire. Trăieşte într-o fantasmagorie, într-o nălucire prelungită. Golit de toate, cel mîndru îşi năluceşte că e bogat; întunecat, îşi închipuie că se află în lumină; dar bogăţia lui însăşi e săracă şi în lumina ei el nu vede nimic real, nimic consistent. De aceea şi hrana lui spirituală e săracă, e inconsistentă.

599. «Cel ce se mîndreşte e lăsat să cadă în hulă. Cel ce se făleşte pentru virtutea cu fapta e lăsat să cadă în curvie, iar cel ce se înalţă întru înţelepciunea lui, e lăsat să cadă în cursele întunecate ale neştiinţei».

600. «Mare şi cinstit lucru socotesc că este a birui slava deşartă şi a înainta în cunoştinţa lui Dumnezeu. Căci cel ce cade în uriţenia acestei patimi viclene a slavei deşarte se înstrăinează de pace şi-şi înăspreşte inima faţă de sfinţi. Şi la capătul relelor lui cade în mîndria cea vicleană şi în grija de a minţi». Cel mîndru nu cunoaşte nici pe Dumnezeu şi nu trăieşte în pace nici cu oamenii. El se împietreşte cu inima chiar faţă de oamenii blînzi şi-i dispreţuieşte. Mai ales faţă de aceştia se poartă cu asprime, căci de cei tari se teme şi cînd are nevoie de ei, îi linguşeşte

pînit de ea, va avea nevoie de Domnul. Căci fără folos îi va fi ajutorul de la oameni.

28) Am prins odată pe această amăgitoare fără minte umblînd în inima mea, purtată pe umerii maicii ei. Şi legîndu-le pe amîndouă cu legătura ascultării, le-am biciuit cu biciul smereniei şi le-am silit să-mi spună cum au intrat în mine. Iar ele, biciuite, mi-au spus: «Noi nu avem început, nici naştere, căci sîntem începătoare şi născătoare ale tuturor patimilor. Nu puţin ne războieşte zdrobirea inimii, născută din ascultare. Însă nu răbdăm să fim stăpînite de nimeni. De aceea, voind să ne facem stăpîne peste cele din ceruri, am fost depărtate de acolo [601]. Noi ne-am făcut născătoare, ca să spunem pe scurt, ale tuturor celor ce lucrează împotriva smeritei cugetări. Căci toate cele ce o ajută pe ea ni se împotrivesc nouă. Dar noi am izbutit şi în cer. Deci unde veţi scăpa de la faţa noastră? [602] Noi ne-am obişnuit să ne împotrivim ocărîrii, ascultării, nemînierii, neţinerii de minte a răului şi slujirii [603]. Nepoatele noastre sînt căderile duhovniceşti: mînia, clevetirea, amărăciunea, strigarea, hula, făţărnicia, ura, pisma, viaţa după o regulă proprie, împotrivirea în cuvînt, neascultarea. Un singur vrăjmaş avem, asupra căruia nu avem puterea. Ţi-l spunem, că sîntem biciuite de el. El constă în a te defăima pe tine însuţi în chip sincer înaintea Domnului. Atunci să ne socoteşti ca pe un păianjen. Deci, pre-

601. S-au făcut stăpînitoare peste unele fiinţe îngereşti din ceruri şi de aceea le-au coborît de acolo. Căci nu voiau ca acelea să mai fie stăpînite de altcineva decît de ele (de slava deşartă şi de mîndrie). Mîndria, nevrînd să aibă nici-un stăpîn, nu cunoaşte nici-un cap, e fără cap. Omul mîndru nu admite nici-o căpetenie, el e anarhic.

602. Adică: dacă am izbutit să înfrîngem unele fiinţe chiar în cer, unde şi cum crezi tu, omule, că vei scăpa de noi?

603. Căci adeseori călugărul se satură de ocărîri, de ascultare, de nemînieri şi atunci se predă mîndriei.

cum vezi, slava deşartă e calul pe care călăresc eu, mîndria».

Dar cuvioasa smerenie şi ocărîrea de sine vor rîde de calul şi de călăreţul lui, cîntînd cu sîrguinţă cîntarea de biruinţă: «Să cîntăm Domnului, căci cu slavă S-a preamărit. Cal şi călăreţ au fost aruncaţi în mare» şi în adîncul smereniei.

A fost treapta a douăzecişidoua. Cel ce s-a suit pe ea a biruit, dacă s-a putut sui.

CUVÎNTUL XXIII

Despre gîndurile negrăite ale hulei

1) În cele dinainte am auzit că există un prea cumplit nepot al cumplitei rădăcini şi maici care e spurcata mîndrie: este nepotul de negrăit al hulei. De aceea e de trebuinţă să-l aducem de faţă. Căci nu e un vrăjmaş dintre cei de rînd, ci un vrăjmaş şi un războinic cu mult mai cumplit decît toţi. Şi lucrul cel mai cumplit e că nu poate fi uşor de tîlcuit, mărturisit şi pus la stîlp în faţa doftorului duhovnicesc. De aceea a şi născut de multe ori în mulţi deznădejdea, rozînd, nelegiuitul, ca un cariu în lemn, toată nădejdea lor.

2) Acestui prea spurcat îi place de multe ori să batjocorească pe Domnul şi cele ce se săvîrşesc în înseşi sfintele Liturghii şi în însuşi timpul înfricoşatelor Taine. Din aceasta cunoaştem în chip vădit că nu sufletul nostru este cel ce rosteşte acele cuvinte nelegiuite, neînţelese şi de negrăit în lăuntrul nostru, ci dracul urîtor de Dumnezeu care a fost izgonit din ceruri, pentru că şi acolo căuta să împroaşte pe Dumnezeu cu hule. Dacă ar fi ale mele acele nerușinate şi necuviincioase

cuvinte, cum m-aș închina darului, primindu-l ? [604] Cum aș putea ocărî și, în același timp, binecuvînta ?

3) Acest amăgitor și de-suflet-stricător ne duce adeseori la ieșirea din minți. Dar nici un alt gînd nu e atît de greu de mărturisit ca acesta. De aceea de multe ori și îmbătrînește cu mulți [605]. Căci nimic nu dă dracilor și gîndurilor acestora atîta putere împotriva noastră, ca faptul de a le hrăni și ascunde în inimă nemărturisite.

4) Dar nimenea să nu se socotească pe sine pricina gîndurilor de hulă. Iar Domnul este cunoscător de inimi și știe că nu sînt ale noastre aceste cuvinte și gînduri, ci ale vrăjmașilor noștri.

5) Îmbătarea este o pricină a poticnirii. Iar mîndria, o pricină a gîndurilor necuviincioase. Dar cel ce se poticnește nu e vinovat de poticnire. Totuși se va pedepsi pentru că s-a îmbătat.

6) Cînd stăm la rugăciune, se ridică și acele gînduri necurate și de-nespus. Dar stăruind în rugăciune, se retrag îndată. Căci nu obișnuiesc să lupte cu cei ce se luptă.

7) Nu hulește nelegiuitul numai pe Dumnezeu și cele dumnezeiești, ci rostește în noi și unele cuvinte *prea urîte și necuviincioase*, ca fie să părăsim rugăciunea, fie să deznădăjduim de noi înșine. Și așa pe mulți i-a întrerupt de la rugăciune și pe mulți i-a depărtat de la Taine. Trupurile unora le-a topit prin întristare. Pe

---

604. Scărarul se dovedește mereu un fin și sincer analist al stărilor sufletești adeseori contradictorii. Consecvent personalist, el explică gîndurile ce se contrazic din prezența în sufletul nostru a altor subiecte nevăzute, în cazul de față, a demonilor.

605. Îmbătrînește cu mulți, pentru că nu-l pot nimici prin mărturisire, rușinîndu-se să-l mărturisească. E prea evident și prea bun Domnul, ca ei să îndrăznească să dea pe față gîndul de hulă împotriva Lui. Ei înșiși nu se pot decide să-i dea credit serios. E un alt motiv pentru care nu-și cred lor.

alţii i-a istovit prin posturi acest rău şi neomenos tiran şi nu le-a dat nici o clipă de odihnă, făcînd aceasta nu numai cu cei din lume, ci şi cu cei ce se îndeletnicesc cu vieţuirea călugărească. După aceea le insuflă gîndul că nu vor avea parte de nici o mîntuire şi-i face să se socotească mai de plîns şi mai nenorociţi decît toţi credincioşii şi decît păgînii înşişi.

Cel ce e chinuit de duhul hulei şi voieşte să se izbăvească de el, să ştie sigur că nu sufletul lui e pricina acestor fel de gînduri, ci dracul necurat, care a zis odinioară către Domnul : «Acestea toate le voi da Ţie, dacă, căzînd Te vei închina mie» (Mt. 4, 9). De aceea disprețuindu-l pe el şi neluînd nicidecum cele spuse de el ca măsură, să zicem : «Mergi înapoia mea, satano ! Domnului Dumnezeului meu mă voi închina şi Lui singur voi sluji» (Mt. 4, 10) şi durerea să se întoarcă asupra capului tău ; şi asupra creştetului tău să se pogoare hula ta în veacul de acum şi în cel viitor. Amin.

8) Cel ce voieşte să lupte în afară de felul amintit cu dracul hulei, este asemenea celui ce încearcă să ţină fulgerul în mîinile lui. Cum va putea să prindă, să se împotrivească, sau să bată pe cel ce intră în inima lui dintr-odată ca un vînt şi aruncă cuvîntul lui mai repede ca o clipă şi îndată dispare ?

9) Căci toţi cei ce ne războiesc stau şi luptă şi rămîn multă vreme şi dau timp celui ce se luptă cu ei. Acesta însă nu. Ci îndată ce apare, se şi depărtează ; şi îndată ce ne-a vorbit, s-a şi dus.

10) Acest drac obişnuieşte să se sălăşluiască în mintea celor mai simpli şi mai nevinovaţi, care sînt şi tulburaţi şi chinuiţi mai tare decît alţii. Dar în aceştia totul se întîmplă nu din închipuirea de sine, ci din pizma dracilor.

11) Să încetăm să judecăm şi să osîndim pe aproapele şi să nu ne temem de gîndurile de hulă. Căci lucrul dintîi e pricina şi rădăcina celui de al doilea.

12) Precum cel închis în casă aude cuvintele trecătorilor, dar nu vorbeşte cu ei, aşa şi sufletul ce petrece în sine însuşi, auzind hulele dracului, se tulbură, căci acela trece prin el.

13) Cel ce-l dispreţuieşte pe acesta s-a eliberat de patimă. Dacă însă cugetă că poate lupta cu el altfel, pînă la urmă e înfrînt. Căci cel ce voieşte să stăpînească duhurile cu cuvintele, este asemenea celui ce încuie vînturile. Un călugăr sîrguitor, tulburat de acest drac, şi-a topit trupul cu posturi şi cu privegheri douăzeci de ani. Şi fiindcă n-a simţit prin aceasta nici un folos, a plecat şi, scriind patima sa pe o hîrtie, a predat-o unui bărbat sfînt, stînd culcat pe faţa sa, pentru că nu putea să caute spre el.

Cînd citi bătrînul, zîmbi. Şi ridicînd pe fratele îi zise: «Pune, fiule, mîna ta pe grumazul meu». Şi făcînd fratele aceasta, zise marele bătrîn: «Pe grumazul meu va fi, frate, acest păcat cîţi ani a zăcut şi cîţi va mai zace în tine. Numai tu să nu mai ţii seama de el» [606]. Şi m-a asigurat fratele că n-a ieşit din chilia bătrînului înainte de a se fi mistuit patima. Aceasta mi-a povestit-o cel ce a cercat-o, mulţumind lui Dumnezeu.

Cel ce a luat biruinţă asupra patimii a lepădat mîndria.

606. Un argument important pentru mărturisire: cel ce mărturiseşte păcatele sale, primind asigurarea că de aci înainte nu mai răspunde el pentru sine, ci duhovnicul care i-a dat iertarea, nu mai simte chinul pentru ele, nici neputinţa de a nu le mai săvîrşi. Iar duhovnicul răspunde, pentru că o face în numele Domnului. Domnul Hristos le ia asupra Lui prin duhovnic. Trebuie să faci experienţa întîlnirii cu Hristos ca o altă persoană decît tine, în singurul mod accesibil nouă, în mod concret. Adică, întîlnindu-te cu altă persoană omenească, dar care te întîmpină din însărcinarea şi în numele Domnului Hristos.

CUVÎNTUL XXIV

Despre blîndeţea, simplitatea şi nerăutatea, agonisite prin sîrguinţa înţeleaptă şi nu naturale; şi despre viclenie

1) Lumina zorilor se iveşte înaintea soarelui şi blîndeţea este înaintemergătoarea smeritei cugetări [607]. De aceea auzim şi Lumina, orînduindu-le pe acestea astfel după treptele lor: «Învăţaţi, zice, de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima» (Mt. 11, 29). Deci se cade să fim luminaţi de lumină înainte de răsăritul soarelui, ca astfel să putem privi limpede spre soare. Căci cel ce nu cunoaşte mai înainte lumina, nu poate privi soarele, cum ne învaţă ordinea adevărată a celor spuse.

2) Blîndeţea este starea neclătinată a minţii, care rămîne la fel în cinstiri şi necinstiri [608]. Blîndeţea stă în a ne ruga în chip netulburat şi sincer pentru cel ce ne tulbură în vremea tulburărilor ce ni le pricinuieşte. Blîndeţea este lespedea aşezată peste marea mîniei, care risipeşte toate valurile ce izbesc în ea, nesuferind nici o clătinare [609].

Blîndeţea este propteaua răbdării; uşa sau mai bine zis maica răbdării, pricină a deosebirii (a dreptei socoteli, a discernămîntului). Căci: «Învăţa-va Domnul pe cei blînzi căile Lui» (Ps. 24, 8). E pricina iertării, îndrăzneala rugăciunii; încăperea Duhului Sfînt. Căci zice: «Spre cine voi privi, dacă nu spre cel blînd şi liniştit» (Is. 66, 2).

Blîndeţea este ajutătoarea ascultării, povăţuitoarea frăţietăţii, frîna celor ce se înfurie, potolirea celor ce

---

607. «Blîndeţea păzeşte iuţimea netulburată; iar smerenia eliberează mintea de trufie şi de slavă deşartă».

608. Aceeaşi definiţie a blîndeţii în *Cuvîntul VIII*, cap. 3.

609. «E propriu blîndeţii a purta» (a suporta) pe aproapele.

se mînie, dăruitoarea bucuriei, urmarea lui Hristos, însuşirea îngerilor, legarea dracilor şi pavăza amărăciunii.

3) În inimile celor blînzi se odihneşte Domnul [610], iar sufletul tulburat e scaunul diavolului. «Cei blînzi vor moşteni pămîntul» (Mt. 5, 5), mai bine zis îl vor stăpîni [611].

4) Sufletul blînd e tronul simplităţii. Iar mintea mînioasă e pricinuitoarea răutăţii. În sufletul lin va încăpea cuvîntul înţelepciunii «Domnul va povăţui pe cei blînzi întru judecată» (Ps. 24, 10), mai bine zis în lucrarea deosebirii (dreptei socoteli). Sufletul drept este soţul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mîndriei. Sufletele celor blînzi se vor îmbogăţi întru cunoştinţă [612]; iar mintea stăpînită de iuţime locuieşte împreună cu întunericul şi neştiinţa.

5) Mîniosul şi făţarnicul s-au întîlnit [613] şi nu se putea afla cuvînt sincer în convorbirea lor. Dacă vei cerceta inima celui dintîi, vei afla nebunia; dacă vei cerceta sufletul celui de al doilea, vei vedea viclenie [614].

---

610. Domnul cel blînd, Care n-are motive să fie ajutat, Se odihneşte în cei blînzi. Blîndeţea din El curge în credincioşi, devenind în ei leagăn lin în care Se odihneşte El. Blîndeţea e delicateţea, e gingăşia dragostei, siguranţa ei nu e tulburată de nimic. Prin blîndeţe se mîngîie cei ce se iubesc. Cunoaşterea lui Hristos are loc prin participare la El, prin sălăşluirea Lui în noi. Hristos e învăţător prin faptul că e sălăşluit în noi prin Duhul Sfînt.

611. Cei blînzi vor domni peste pămînt, întinzînd blîndeţea lor, care e blîndeţea lui Hristos în tot cuprinsul lui, făcînd ca nimenea să nu li se opună, ci să răspundă cu aceeaşi blîndeţe. Aceasta va fi Împărăţia cerurilor. Împărăţia delicateţii între oameni, din delicateţea lui Iisus Hristos.

612. Cunoştinţa adevărată e legată de blîndeţe, căci blîndeţea e şi o contemplare liniştită a semenilor care i se deschid şi a tainelor existenţei, a tainei lui Dumnezeu cel blînd.

613. «Făţarnic e numit linguşitorul, amăgitorul, mincinosul, pentru că împleteşte cuvintele ca să placă, nu ca să spună adevărul».

614. A lui Evagrie: «Firea mîniei este să lupte împotriva dracilor şi pentru vre-o plăcere. Pentru că îngerii ne insuflă plăceri duhovniceşti şi

6) Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetări felurite, care s-a făcut neclintit spre o gîndire nerăutăcioasă. Nerăutatea este o stare senină a sufletului, izbăvită de orice cugetare vicleană.

7) Întîia [615] însuşire a copiilor este simplitatea, nefelurită în gînduri, pe care pînă ce a avut-o Adam, n-a văzut goliciunea sufletului, nici urîţenia trupului său [616].

8) Bună şi fericită este şi simplitatea aflătoare în unii prin fire ; dar nu e ca cea care a fost izbăvită de viclenie prin dureri şi sudori. Cea dintîi e acoperită şi

---

ne îndeamnă să întoarcem şi să hrănim mînia împotriva dracilor pentru fericirea ce ne vine din ea. Iar aceia, atrăgînd-o spre poftele lumeşti, o silesc să lupte contrar firii împotriva oamenilor, ca întunecîndu-se mintea şi căzînd din cunoştinţă, să se facă trădătoare a virtuţilor». *Alta* a lui Grigorie Teologul : «Frînează-ţi mînia, (iuţimea), ca să nu-ţi ieşi din minte. Pedepseşte iuţimea, căci ieşind din măsură se face tatăl nebuniei». *Alta* a aceluiaşi : «Fie-ţi mînia numai asupra şarpelui prin care ai căzut». *Alta* : «Vicleanul niciodată nu este în pace, ci totdeauna ocupat, totdeauna plin de mînie, de vicleşug şi de iuţime. Totdeauna pîndeşte pe vecinul său, totdeauna cîrteşte, totdeauna e aspru, totdeauna cînd i se porunceşte grăieşte împotrivă, cînd se hotărăşte ceva cu privire la el, se răzvrăteşte, cînd e sfătuit la bine, face rău, cînd e dojenit, batjocoreşte. El ia în batjocură pe cei ce vieţuiesc bine, urăşte pe cei ce sporesc, se scîrbeşte de sfaturi bune, micşorează pe fraţi, îi răzvrăteşte, îi face răi, se întoarce de la cei blînzi, ia în rîs pe cei îndelung răbdători, se făţărniceşte faţă de străini, cleveteşte pe unul către altul, se asociază cu fiecare împotriva celuilalt, aţîţă la sfadă, întărîtă pe unul contra altuia, e gata la ocări, dulce în grăiri de rău, gata la defăimări şi în a face rău».

Precum se vede, iuţimea sau mînia, cînd întrece o anumită măsură, întunecă mintea şi îl ţine pe om într-o agitaţie accentuată, ducîndu-l pînă la nebunie. Între funcţiile sufleteşti este o strînsă legătură, ele se înrîuresc reciproc.

615. De aci, ediţia 1970 urmează o ordine deosebită de cea din P.G. şi de ediţia Trevisan. Urmăm ediţia 1970.

616. Ediţia 1970 : «Înţelege prin goliciune lipsirea de harul dumnezeiesc».

păzită de marea felurime a patimilor [617]. Cea de a doua se face pricina celei mai înalte smerite cugetări. Răsplata celei dintîi este multă ; a celei de a doua este mai mult decît nesfîrşită.

9) Toţi cei ce voim să atragem pe Domnul la noi, să ne apropiem de El în chip simplu, neprefăcut, fără viclenie şi fără multe feluri de gînduri şi fără iscodire, ca şi cum am veni la lecţiile unui Învăţător. Căci El fiind simplu şi necompus din multe, voieşte ca şi sufletele ce vin la el să fie simple şi nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodată simplitatea fără smerenie [618]. Vicleanul este mai înainte văzătorul mincinos, care-şi închipuie că din cuvinte cunoaşte gînduri şi din înfăţişările din afară, cele aflătoare în inimă [619].

10) Am văzut oameni drepţi, care au învăţat de la cei vicleni să se facă vicleni şi m-am mirat cum au putut pierde aşa de repede o însuşire şi un dar al firii [620].

11) Pe cît de uşor cad cei drepţi, pe atît de greu se pot preschimba cei dimpotrivă. Dar înstrăinarea adevărată, ascultarea, paza buzelor, au putut face de multe ori multe şi au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.

---

617. «Simplitatea naturală se păstrează, zice, nepărtaşă de multele patimi».

618. «Simplitatea şi nepreţuirea de sine curăţeşte inima de răutate». În textul grec, nepreţuirea de sine e exprimată prin cuvîntul μὴ μετρεῖν — nemăsurare de sine. Trebuie să nu-ţi măsori faptele bune săvîrşite, sau *virtuţile. Propriu zis să nu le observi. Să fie ca şi cînd n-ar fi. Să nu te* dedublezi prin conştiinţa valorii tale. Aceasta e smerenie şi, în acelaşi timp, simplitate.

619. «Mai-înainte-văzătorul mincinos» e cel ce-şi închipuie că vede în inimi, dar nu vede cu adevărat, şi de aceea face judecăţi greşite, în general rău voitoare despre oameni şi pretinde că prevede faptele lor rele şi-şi pune nădejdea în ele.

620. Ne îndeamnă să ocolim cu toată puterea petrecerea cu cei răi, ca să nu fim făcuţi pradă a răutăţii lor.

12) Dacă cunoştinţa îngîmfă pe cei mai mulţi, nu cumva neştiinţa şi lipsa de învăţătură pot smeri pe măsura lor ? Totuşi sînt unii, fără îndoială rari, care se mîndresc din pricina lipsei de cunoştinţă.

13) Dovadă limpede şi chip vădit al simplităţii fericite ne este de-trei-ori-fericitul Pavel, care s-a făcut simplu. Dar nimenea n-a văzut şi n-a auzit şi nici nu poate să vadă vreodată o astfel de înaintare în aşa de scurt timp [621].

14) Călugărul simplu este un animal cuvîntător supus, care-şi pune sarcina sa pe umerii celui ce-l povăţuieşte [622]. Animalul nu grăieşte împotriva celui ce-l leagă ; nici sufletul drept, împotriva povăţuitorului. Urmează celui ce-l trage precum voieşte acela şi nu i se împotriveşte, mergînd pînă la jertfă.

15) Nevicleană este firea curată a sufletului, care în întîlnirile cu toţi se poartă aşa cum a fost zidită.

16) Dreptatea este cuget neiscoditor, purtare nemincinoasă, cuvînt neprefăcut şi nepregătit mai înainte. Precum Dumnezeu se numeşte iubire, aşa se numeşte şi dreptate. De aceea spune şi înţeleptul în Cîntarea Cîntărilor, către inima curată : «Dreptatea te-a iubit pe tine» (1, 4). Şi iarăşi, părintele lui : «Bun şi drept este Domnul» (Ps. 24, 6). Şi pe cei de un nume cu El îi mîntuieşte : «Cel ce mîntuieşte pe cei drepţi» (Ps. 24, 6).

---

621. Devenind simplu, sincer, sfîntul apostol Pavel a înaintat chiar prin aceasta în cunoaşterea a ceea ce este esenţial, a dragostei lui Hristos faţă de el şi a lui, faţă de Hristos şi de oameni. A văzut Persoana supremă şi persoanele semenilor mai presus de obiecte ; a văzut iubirea simplă, directă, ca fiind infinit mai dătătoare de viaţă decît vicleşugurile de tot felul în relaţiile cu oamenii.

622. Un alt paradox : «animal cuvîntător supus», care nu poartă nici măcar sarcina sa, ci o pune pe umerii povăţuitorului său. Pe de o parte, e supus el însuşi, pe de alta i se supune povăţuitorul lui. «Purtaţi-vă sarcinile unul altuia» (Gal. 6, 2). El poartă sarcini trupeşti ; conducătorul, sarcini sufleteşti. Şi prin amîndouă cîştigă.

Şi iarăşi : «Dreptatea sufletelor a văzut şi a cercetat faţa lor» (Ps. 10, 8).

17) Viclenia este prefacerea stării de dreptate, cuget rătăcit, mincinoasă cîrmuire de sine ; jurăminte supuse pedepsei ; cuvinte împletite ; adînc (voit ascuns) al inimii ; prăpastie de viclenie ; minciuna îmbibată în fire ; închipuirea de sine devenită firească ; contrara smereniei ; făţărnicia pocăinţei ; izgonirea plînsului ; duşmana mărturisirii ; regulă de viaţă după plăcerea proprie ; pricina căderilor ; potrivnica învierii [623] ; zîmbetul batjocurii ; întristare nebună ; evlavie prefăcută ; viaţă îndrăcită.

18) Vicleanul este împreună-vorbitor cu diavolul şi de un nume cu el. De aceea şi Domnul ne-a învăţat să-l numim pe el aşa, zicînd : «Şi ne izbăveşte de cel viclean» (Mt. 6, 12).

19) Viclenia este ştiinţă, sau mai vîrtos urîciune drăcească, străină de adevăr, care socoteşte că rămîne ascunsă celor mulţi.

623. «Căci viclenia nu lasă sufletul să înveţe prin pocăinţă». *Alta :* «Precum dacă cineva ar fi muşcat de scorpie, veninul ei ar străbate în tot trupul lui şi s-ar vătăma inima lui, la fel este şi răutatea inimii faţă de aproapele. Căci veninul ei îi muşcă sufletul şi acesta se primejduieşte de viclenie. Deci cel ce are milă de ostenelile sale, dacă vrea să nu se prăpădească, să scuture degrabă de la sine scorpia aceasta, adică viclenia şi răutatea». Există un adînc nesfîrşit, un abis al vicleniei, precum există şi un abis al smereniei sau al simplităţii. Căci nici răutatea nu are un capăt, ci poate înainta mereu. Există nenumărate dimensiuni ale infinităţii, bune şi rele. Ele se combină şi se încrucişează şi se opun în chipuri multiple. Precum nesfîrşirea smereniei se hrăneşte din experienţa infinităţii lui Dumnezeu, aşa şi nesfîrşirea vicleniei din opoziţia faţă de ea. Căci e un chip răsturnat al iubirii lui Dumnezeu. Pe măsură ce aceea se arată în mai multe forme din Dumnezeu, sau din oameni, răspunde şi ea cu noi forme şi grade de răutate, de invidie, de mincinoasă imitare, ca o dimensiune a infinităţii rele ce se înfruntă cu dimensiunile infinităţii bune. Dar la o infinitate în act nu ajunge nici smerenia şi nici viclenia. Dimensiunile infinităţii în creatură sînt numai direcţii spre infinitatea realizată în Dumnezeu.

20) Fățărnicia este o stare potrivnică sufletului și trupului, împletită cu tot felul de gînduri.

21) Să fugim de prăpastia fățărniciei și de groapa vicleniei [624], ascultînd de cel ce zice: «Cei ce viclenesc vor pieri și ca o iarbă repede se vor usca și ca nişte verdeţuri repede vor cădea» (Ps. 36, 5). Aceştia sînt păşunea dracilor.

22) Greu vor intra bogaţii în Împărăţie şi înţelepţii fără minte, în simplitate [625].

23) Căderea a înţelepţit adeseori pe mulţi răi, dăruindu-le lor fără voie nerăutate și mîntuire.

24) Luptă-te să-ţi înşeli priceperea [626]. Şi făcînd aşa, vei afla mîntuire şi nevinovăţie, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Cel ce a suit pe această treaptă, să îndrăznească. Că s-a mîntuit, luînd ca pildă pe Hristos.

CUVÎNTUL XXV

Despre preaînalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, ce se naşte în simţirea nevăzută

1) Cel ce voieşte să înfăţişeze prin cuvînt văzut [627] simţirea şi lucrarea iubirii Domnului în chip propriu; şi ale sfintei smerite-cugetări în chip cuvenit; şi ale fericitei căinţe în chip adevărat; şi ale luminării lui Dumnezeu în chip vădit; şi ale fricii Lui în chip ne-

624. «Bărbatul viclean este o mreajă ascunsă».

625. «Nu pe înţelepţii în Hristos îi socoate, ci pe cei ce lumea obişnuieşte să-i numească înţelepţi. Fără minte, cu adevărat, sînt cei înţelepţi în faţa lor înşişi şi moştenitori ai proorocescului *vai*».

626. «Luptă-te, zice, să nu faci cele ce se înfăţişează ca bune priceperii tale, fără cercetarea lor de către cei mai mari».

627. Adică sensibil şi material.

mincinos ; şi ale încredinţării inimii în chip neînşelător; şi socoteşte să lumineze prin lămurirea acestora pe cei ce nu le-au gustat, face ceva asemenea celui ce voieşte să facă cunoscută prin cuvinte şi pilde dulceaţa mierii celor ce n-au gustat-o niciodată. Dar cel de al doilea [628] vorbeşte în zadar, ca să nu spun că pălăvrăgeşte ; iar cel dintîi, sau e necercat în cele ce descrie, sau se face în chip vădit bătaia de joc a slavei deşarte.

2) Cuvîntul nostru înfăţişează mai întîi, pentru pregătire, o comoară în vase de lut, sau mai bine zis pecetluită în trupuri, a cărei calitate nu poate fi făcută cunoscută de nici un cuvînt. Ea îşi face cunoscut mai întîi numai numele ei neînţeles de sus, pe care-l dăruieşte spre multă şi nesfîrşită cercetare cu oboseală celor ce-l cercetează cu dreaptă judecată. Iar cuvîntul este acesta : sfînta smerită-cugetare.

3) Cîţi sînt călăuziţi de duhul lui Dumnezeu, să se adune împreună cu noi în acest sobor înţelegător şi prea înţelept, purtînd în chip înţelegător în inimi tablele cunoştinţei lui Dumnezeu. Deci făcînd aşa, ne-am adunat şi am cercetat împreună şi am ispitit înţelesul cinstitei numiri. Şi unul a zis că ea înseamnă uitarea deplină a isprăvilor proprii ; altul, a se socoti pe sine cel mai de pe urmă şi mai păcătos dintre toţi ; altul, cunoştinţa ce o are mintea despre neputinţa şi slăbiciunea ei ; altul, a lua înaintea aproapelui în cazuri de supărări şi a dezlega cel dintîi mînia ; altul, cunoaşterea harului şi milei lui Dumnezeu ; altul, iarăşi, simţirea sufletului zdrobit şi tăgăduirea voii proprii.

Iar eu ascultînd toate acestea, ispitindu-le prin chibzuinţă şi trezvie, n-am putut să aflu simţirea fericită a aceleia prin auzire. De aceea, ca unul ce sînt cel mai de pe urmă, adunînd ca un cîine din fărămiturile

628. Cel ce vorbeşte despre miere.

ce au căzut de la masa acelor cunoscători şi fericiţi părinţi, încercînd să o lămuresc, am zis :

Smerita-cugetare este un har fără nume al sufletului [629], avînd un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experienţa ei) [630]. Ea este o bogăţie negrăită ; este numirea lui Dumnezeu şi darul Lui. Căci zice : «Învăţaţi de la Mine» ; deci nu de la înger, nici de la om şi nici de pe hîrtie, «ci de la Mine» (Mt. 11, 29), adică din sălăşluirea, din luminarea şi din lucrarea Mea în voi ; «că sînt blînd şi smerit cu inima» şi cu gîndul şi cu cugetul ; «şi veţi afla odihnă», din partea războaielor, şi uşurarea de gînduri «sufletelor voastre».

4) Alta este arătarea acestei cuvioase vii în iarna patimilor şi alta în primăvara rodirii şi iarăşi alta în vara virtuţilor, deşi toate aceste arătări ale ei pricinuiesc împreună veselia şi rodirea. De aceea ele sînt şi ca nişte chipuri şi semne ale darurilor.

5) Căci cînd începe să înflorească ciorchinele acestei cuvioase (smerite-cugetări), urîm îndată cu durere toată slava şi lauda omenească, izgonind de la noi iuţimea şi mînia. Iar înaintînd această împărătească a vir-

629. «A numit smerita cugetare «fără nume» nu prin negaţie (κατ'ἀπόφασιν),ci prin afirmare. Iar har i-a spus pentru harul dat prin ea sufletului. Căci numirile nu exprimă mai multul sau mai puţinul. Fiindcă oamenii nu sînt mai mult sau mai puţin oameni ; nici altele de felul acesta. Ci împărtăşirile sînt mai mult sau mai puţin. De aceea harul în sine e fără nume ; dar, pentru cei ce se împărtăşesc de el, are un nume». Totuşi sînt realităţi atît de adînci şi de complexe, că numele doar le indică în general, însă păstrează în ele ceva negrăit. Omul e un nume, dar fiinţa ce poartă acest nume are şi ceva negrăit în ea, deci şi în el. De fapt, autorul Scării nu numeşte harul fără nume în sine şi cu nume pentru cei ce-l primesc, cum socoteşte scoliastul ediţiei 1970, ci smerita cugetare.

630. Cunoaşterea adevărată a virtuţilor se dobîndeşte numai prin experierea lor. Iar în experierea lor se face experienţa, deci se dobîndeşte cunoştinţa lui Dumnezeu, în sufletul celui ce le are. În virtuţi e transparentă puterea corespunzătoare a lui Dumnezeu. Virtuţile subţiază în general, sau fac străvezie firea omului pentru lărgimea infinită a luminii şi bunătăţii lui Dumnezeu.

tuţilor odată cu vîrsta duhovnicească, în suflet, socotim ca nimic, mai bine zis ca pricini de scîrbă, toate faptele bune săvîrşite de noi, gîndind că în fiecare zi adăogăm mai multe poveri la sarcina noastră printr-o împrăştiere de care nu ne dăm seama. Iar bogăţia darurilor dumnezeieşti date nouă o privim ca pe un adaos de mai mare pedeapsă, ca una ce e mai presus de vrednicia noastră. De aceea mintea noastră rămîne atunci nejefuită, închizîndu-se în vistieria smereniei şi neauzind decît ciocăniturile şi batjocurile furilor, dar neputînd fi păgubită de nici unul din ei, dacă smerenia este vistieria nejefuită.

6) Atîta am îndrăznit să cugetăm, prin puţine cuvinte, despre înflorirea şi sporirea începătoare a acestui pom pururea înverzit. Dar care este coroana desăvîrşită a acestei sfinţite virtuţi, întrebaţi pe Domnul, cei ce sînteţi ai Domnului. Căci despre mărimea acestei cuvioase nu se poate grăi. Iar despre calitatea ei este şi mai cu neputinţă de grăit. Vom încerca totuşi să grăim ceva despre însuşirea ei, după înţelegerea dăruită nouă.

7) Între pocăinţa plină de grijă şi plînsul curăţit de orice pată şi prea cuvioasa smerenie a celor începători e atîta deosebire cîtă e între pîine, aluat şi făină. Căci sufletul se zdrobeşte şi se subţiază prin pocăinţa vădită, se uneşte şi, ca să zic aşa, se amestecă (se frămîntă) cu Dumnezeu prin apa plînsului nemincinos, iar aprinsă de focul Domnului se face pîine şi se întăreşte. Aceasta e fericita smerenie, cea lipsită de aluatul (stricăciunii) şi de umflarea mîndriei.

Astfel, adunîndu-se într-o singură putere şi lucrare, cele trei sînt ca un lanţ preacuvios, sau ca un curcubeu care are aceleaşi însuşiri [631]. Şi semnul uneia vei afla

631. «Curcubeul este arcul întins după ploaie în nori. A numit smerenia astfel pentru firea mult întărită şi felurită şi multicoloră, sau pentru

că se face şi semnul celorlalte. Aceasta voi încerca s-o întăresc printr-o scurtă dovedire.

8) Însuşirea cea dintîi şi cea mai aleasă a acestei bune şi vrednice de laudă treimi este primirea cu cea mai mare bucurie a necinstirii, care e aşteptată cu mîinile deschise ale sufletului şi e îmbrăţişată ca una ce alină şi topeşte bolile sufletului şi mari păcate. A doua însuşire e pierderea a toată iuţimea şi cumpătarea ce se arată în potolirea ei. Iar a treia treaptă prea frumoasă a ei este neîncrederea credincioasă în bunătăţile agonisite şi dorinţa neîncetată după învăţătură [632].

9) «Sfîrşitul legii şi al proorocilor este Hristos, spre îndreptarea fiecăruia care crede» (Rom. 10, 14), iar sfîrşitul patimilor este slava deşartă şi mîndria a celui ce nu ia aminte. Pe acestea le pierde această căprioară înţelegătoare (smerenia *n.tr.*) care păzeşte pe cel ce vieţuieşte împreună cu ea (pe omul smerit *n.tr.*) neprimitor de nici un venin aducător de moarte. Căci unde se arată în ea veninul făţărniciei ? Unde, al clevetirii ? Unde se ascunde de ea şarpele ? Oare nu e scos mai degrabă la arat din pămîntul inimii şi omorît şi nimicit ? Nu este în unirea cu aceasta vreo arătare a urii, vreun fel de împotrivire în cuvînt, nu e vreun miros al nesupunerii, decît dacă ar fi vorba de credinţă [633].

10) Cel ce s-a unit cu aceasta ca un mire, este lin, blînd, uşor de înmuiat prin străpungere, milos mai mult decît toţi, senin, strălucitor, uşor de înfrînat, nesupărăcios, veghetor, netrîndav. Şi ce trebuie să mai

---

întreita culoare şi pentru înălţimea acestei virtuţi care este ridicată deasupra celor pămînteşti» («pentru întreita culoare» numai în trad. Veniamîn Costache).

632. Cel smerit nu se încrede niciodată în virtuţile cîştigate şi în faptele bune săvîrşite, dar aceasta, pe temeiul credinţei în Dumnezeu şi în putinţa de a înainta cît mai departe.

633. Numai cînd s-ar cere călugărului în ascultare să nu creadă, sau să schimbe vre-un punct de credinţă, i-ar fi îngăduit să nu se supună.

spunem multe ? E nepătimaș, dacă «întru smerenia noastră Și-a adus Domnul aminte de noi și ne-a izbăvit pe noi de vrăjmașii noștri» (Ps. 135, 23-24).

11) Călugărul cu cugetul smerit nu va iscodi cele negrăite. Dar cel mîndru va iscodi nedreptăţile.

12) Stînd dracii în chip arătat înaintea ochilor unui oarecare frate din cei mai cunoscători, au început să-l fericească. Dar prea înțeleptul zise către ei : «De veți înceta să mă lăudați prin gînduri în suflet, din retragerea voastră mă voi socoti că sînt mare. De nu veți înceta să mă lăudaţi, voi cunoaște din laudele voastre necurăţia mea. Căci «necurat este la Domnul tot cel ce se înalță cu inima» (Pilde 16, 6).

«Deci dacă plecați, m-am făcut mare ; dacă mă lăudați, voi dobîndi prin voi și mai multă smerenie» [634].

634. Avem aceeași subtilă surprindere a tensiunii unor stări sufleteşti contradictorii. Călugărul pune dracii în grea dilemă : «Dacă plecați, mă voi mîndri că v-am putut alunga, deci e bine pentru voi să plecați, dar pentru mine e bine să rămîneți ; dacă rămîneți, nu numai că n-am putința să zic că sînt mare, pentru că v-am alungat, ci am și motiv să mă smeresc, căci lăudîndu-mă voi îmi dau seama de necurăția mea, contrară laudelor voastre». Dracii nu știu ce să facă : să rămînă, ca să ispitească în continuare pe călugăr prin laude, căci poate pînă la urmă tot l-ar face să se mîndrească ; dar le-a spus că dacă rămîn, el mai tare se convinge de păcatele lui. Deci vor pleca. Dar plecînd, nu-l mai pot ispiti.

În fond aceasta nu se întîmplă chiar dacă nu sînt dracii de față, ci numai gîndurile noastre : dacă gîndul ne spune că sîntem smeriți, ne mîndrim ; deci e bine să alungăm acest gînd ; dacă îl alungăm, nu mai avem conștiința smereniei și lipsind ea, îi ia locul mulțumirea de noi înșine, deci mîndria. Cum ieșim din această dilemă ? Alungînd gîndul că sîntem smeriți, dar rămînînd smeriți. Dar putem face aceasta ? Și cum ? Scărarul dă soluția în capitolul următor : să fim permanent exclusiv sub puterea gîndului păcătoșeniei noastre. Nu într-o reflexiune teoretică asupra smereniei, ci într-o suferință reală pentru insuficiența noastră. Scăparea e într-o suferință reală și adîncă pentru păcatele noastre, nu într-un joc cochet al reflexiunii pe tema smereniei.

Dacă mîndria face pe om aspru și opac, smerenia îl face delicat și transparent. În ea stă înnobilarea firii noastre. Dar ea nu poate fi înfăp-

Şi dracii zăpăciţi de încurcătura în care i-a pus acest cuvînt, s-au făcut nevăzuţi.

13) Să nu-ţi fie sufletul tău groapă acestei ape deviaţă-făcătoare, care acum izvorăşte, acum seacă sub arşiţa slavei şi înălţării. Ci să-ţi fie izvor al nepătimirii, care scoate pururea rîul de apă al sărăciei (cu duhul *n.tr.*) din sine. Ia seama, prietene, că văile sînt cele ce rodesc în ele grîu înmulţit şi rod duhovnicesc. Valea este sufletul smerit între munţi, adică între virtuţile duhovniceşti, pururea netrufaş şi pururea neclintit [634 bis].

14) N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci «m-am smerit, zice, şi m-a mîntuit Domnul degrabă» (Ps. 114, 6). Pocăinţa învie, plînsul bate la uşa cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide. Eu mărturisesc Treimea în Unime şi Unimea în Treime şi mă închin Ei [635].

15) Pe toate cele văzute le luminează soarele ; şi pe toate cele făcute cu judecată (cu raţiune *n.tr.*) le întăreşte smerenia. Nefiind de faţă lumina, toate sînt întunecate. Şi nefiind de faţă smerita cugetare, toate ale noastre sînt putrede [636].

---

tuită fără conştiinţa păcătoşeniei noastre şi fără efortul de a o depăşi, adică fără pocăinţă, care se dovedeşte că nu e deplină decît în plîns.

634 bis. Alt paradox : pe cît sînt de înalte virtuţile, pe atît e de smerit sufletul.

635. «Precum Sfînta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una şi dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, aşa şi pocăinţa şi plînsul şi smerenia sînt de un neam şi se întăresc în harul dumnezeiesc şi harul le uneşte pe acestea, unind pe una cu alta şi înălţînd mintea la Dumnezeu». Cele trei în unitatea lor nu reflectă numai Sfînta Treime, ci au în ele harul Dumnezeului întreit sau pe Dumnezeu întreit, prin har, unind pe cele trei fără să le confunde, cum este El una în fiinţă şi întreit în ipostasuri.

636. Sînt în descompunere. Au în ele viermele mîndriei care nu lasă firea noastră să se înfrumuseţeze în mod real, să se înnobileze cu ade-

16) Unul este în toată zidirea locul care a văzut o singură dată soarele ; și unul este gîndul care a născut de multe ori smerenia [637]. Una și singură a fost ziua în care toată lumea s-a veselit ; și aceasta este unica virtute care nu poate fi umilită de draci [638].

---

vărat, să înfăptuiască cu adevărat punțile ei spre Dumnezeu și spre semeni, prin care se întărește în viață.

637. «Acest singur loc a fost fundul Mării Roșii la trecerea lui Izrail. Și acest singur gînd este aducerea aminte de moarte, sau de viitoarea judecată, sau de patimile Domnului». Prin acest gînd trecem prin viitoarea patimilor spre mîntuire. În acest loc, Dumnezeu Se așezase între izraeliți și egipteni, în chipul unui nor, care către egipteni era întunecos, acoperind pe izraeliți din partea lor, iar deasupra și în fața izraeliților era luminos, arătîndu-le calea (Ieș. 14, 20). Aceasta e smerenia, care vede pe Dumnezeu, sau măreția Lui, dar e acoperită de către ceilalți în măreția ei. Dar smerenia care vede numai pe Dumnezeu se naște numai pentru că se gîndește la moarte, la judecata lui Dumnezeu și la patimile Domnului pentru păcate». Această explicare corespunde cu cea a lui Ioan de Raith (P.G. 88, 1236, C.D.).

638. «Ziua bucuriei a toată lumea nu e alta decît cea a învierii Domnului și Mîntuitorului nostru, în care neamul nostru s-a eliberat de legăturile veșnice. Iar unii spun că e cea a nașterii Domnului, în care s-a auzit de la îngeri : «Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu» etc. ; iar alții, că e ziua în care Noe a ieșit cu ceilalți din corabie». Între ziua învierii sau a nașterii Domnului nu e numai o paralelă, ci și o legătură. Numai pentru că Domnul S-a coborît prin naștere, ne putem coborî și noi în smerenie. Dar smerenia ne aduce adevărata slavă și mîntuire, cum nașterea I-a adus lui Hristos, slăvirea de către îngeri și învierea ; cum ascultarea i-a adus lui Noe, izbăvirea de apele potopului. *Alta*, în ed. Veniamin Costache : «Rațiunile lucrurilor făcute în zidire se văd adunate numai în omul singur, care a fost făcut din cele gîndite și din cele simțite. Deci în ziua nepăcătuirii lui și a însăși smereniei lui se bucură zidirea». În om se văd toate rațiunile creaturilor, atît ale celor sensibile, cît și ale celor înțelese și înțelegătoare. El e rațiunea atotcuprinzătoare a tuturor rațiunilor create. În el sînt atît toate rațiunile obiectelor sensibile care se cunosc prin el (sau cu care ele au legătură *n. tr.*), cît și rațiunea care le cunoaște (ca îngerii *n. tr.*), și care e în legătură cu toate rațiunile cunoscătoare. Dar el se bucură de a se cunoaște real și de a cunoaște ; atunci cînd se smerește, se cunoaște cel mai bine pe sine. De aceea, întru el se bucură toată zidirea cînd, smerindu-se, se cunoaște cel mai mult și pe sine însuși și, în el, pe toate.

17) Una este a se înălța și alta a nu se înălța ; și alta, a se smeri. Cel dintîi judecă toată ziua ; cel de al doilea nu judecă, ci poate se și judecă pe sine ; iar cel de al treilea, fiind nevrednic de osîndă, pururea se și osîndește pe sine.

18) Altceva este a cugeta cu smerenie ; altceva a se nevoi pentru a cugeta cu smerenie ; și iarăși, altceva, a lăuda pe cel smerit cu cugetul. Cel dintîi lucru este al celor desăvîrșiți ; al doilea, al adevăraților ascultători ; iar al treilea, al tuturor credincioșilor.

19) Cel ce s-a smerit în lăuntrul său, nu e furat de buze ; căci ceea ce nu are vistieria nu se poate scoate pe ușă [639].

20) Calului cînd se află singur i se pare că aleargă tare, dar adus în herghelie, își cunoaște neputința sa.

21) Cînd gîndul nu se mai fălește cu darurile firești, e semn că a început să se însănătoșeze. Iar cîtă vreme simte cineva mirosul urît, nu simte mireasma mirului.

22) Cel ce m-a îndrăgit, a spus cuvioasa, nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi să stăpînească, nu va mai face pe înțeleptul (nu se va mai sfătoși), pînă ce va rămîne unit cu mine.Căci după unirea cu mine, acela nu mai e supus legii (I Tim. 1, 9) [640].

23) Nelegiuiții draci i-au semănat lauda în inimă unuia ce se nevoia să ajungă la fericita smerenie. Iar acesta s-a gîndit, din insuflare dumnezeiască, să biruiască viclenia duhurilor printr-o meșteșugire evlavi-

639. Cel smerit socotește că nu are nimic. De aceea buzele nu au ce fura din el și preda altora. De fapt, el rămîne o vistierie pecetluită, care se îmbogățește necontenit. Desigur, ceilalți învață totuși de la el. Învață în chip negrăit (apofatic), văzînd înălțimea sau adîncimea smereniei lui.

640. El va face ale legii, fără să trebuiască să caute la o lege din afară. «Cei ce lovesc cu nesimțire, sau judecă, sau fac pe înțelepții, sau poftesc stăpînire, nu sînt părtași de smerenie. Dar uneori unii învață smerenia și prin faptele lor pe cei ce se apropie de ei».

oasă. Şi anume, sculîndu-se, a scris pe peretele chiliei numirile celor mai înalte virtuţi, adică a iubirii desăvîrşite, a smeritei cugetări îngereşti, a rugăciunii curate, a curăţiei nestricate şi a celor asemenea. Deci, cînd veneau gîndurile să-l laude, el spunea : «Să mergem la mustrare !» Şi venind în chilie citea numirile şi striga către sine : «Chiar cînd vei cîştiga acestea, să ştii că eşti încă departe de Dumnezeu» [641].

24) Care e puterea şi firea soarelui acestuia nu putem să spunem ; dar cunoaştem din lucrările şi însuşirile lui, firea lui.

25) Smerita cugetare este acoperămînt dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbîndirile noastre [642]. Smerita cugetare e adîncul fără fund al puţinătăţii noastre, care nu poate fi furat de niciun tîlhar [643]. Smerita cugetare este «turn tare dinspre faţa vrăjmaşului» (Ps. 60, 3). «Nu se va folosi vrăjmaşul de el ; şi fiul lui, adică gîndul nelegiuirii, nu va adăuga a-i face lui rău ; şi va tăia de la faţa lui pe vrăjmaşii lui şi va pune pe fugă pe cei ce-l urăsc pe el» (Ps. 88, 23).

641. «Zis-a Ava Isaia despre smerita cugetare că nu are limbă să grăiască cu cineva pentru că e fără grijă, sau către altul pentru că e dispreţuitoare de sine ; nici ochi nu are să ia aminte la scăderile altuia, nici ureche să audă cele ce nu folosesc sufletu său. Şi nu are vre-o treabă cu cineva, decît cu păcatele sale. Cu toţi oamenii este paşnică ; dar pentru porunca lui Dumnezeu, nu pentru prietenie. Şi de posteşte cineva şase zile şi încă şase şi se predă pe sine unor mari osteneli şi porunci, fără calea aceasta (a smereniei), toate ostenelile lui sînt nefolositoare». *Alta :* «De nu cîştigi (aceste virtuţi), eşti departe de poruncile lui Dumnezeu ; iar de le cîştigi, eşti slugă netrebnică : ai făcut ceea ce trebuia să faci, în vreme ce alţii au făcut mai mult decît poruncile».

642. Ea acoperă virtuţile noastre ca să nu ne mîndrim şi să le pierdem prin aceasta. Le acoperă chiar faţă de noi. Numai Dumnezeu trebuie să le vadă.

643. Vederea puţinătăţii sau neînsemnătăţii noastre poate spori la nesfîrşit, ca într-un abis, pe măsura cunoaşterii tot mai vădite a infinităţii lui Dumnezeu. Dar nu poate înainta pînă la nimic, pentru că în acest caz n-ar putea avea conştiinţa de sine.

26) Dar însuşirile cunoscute marelui ctitor al bogăţiei sale din suflet sînt mai multe decît toate cele arătate [644]. Iar acelea sînt, celor ce văd, semne arătătoare ale bogăţiei; numai un lucru nu se vede: voinţa ei de a nu se arăta [645].

27) Vei cunoaşte şi nu te vei amăgi văzînd că se află în tine această cuvioasă virtute într-o bogăţie de lumină negrăită şi plină de o dragoste netîlcuită de rugăciune. Înainte de a-i face loc în sine, inima a ajuns la nedefăimarea greşalelor străine. Iar înainte-mergătoarea celor spuse este ura oricărei slave deşarte.

28) Cel ce s-a cunoscut pe sine întru toată simţirea sufletului, a semănat pe pămînt bun. Căci în cei ce n-au semănat astfel, nu poate înflori smerita cugetare. Cel ce s-a cunoscut pe sine, a cunoscut în sine gîndul fricii de Domnul [646]. Iar cel ce călătoreşte cu acest gînd, ajunge la poarta iubirii.

29) Smerenia este poarta Împărăţiei [647], introducînd înăuntru pe cel ce se apropie. Despre ea socotesc

644. Duhului Sfînt, ctitorului smereniei din suflet, îi sînt cunoscute şi alte bunătăţi ale smereniei decît cele pe care le face arătate.

645. Avem iarăşi un paradox: însuşirile smereniei se văd şi ele o trădează pe ea. Totuşi ea însăşi nu vrea să fie văzută şi nu se arată. Dar chiar prin aceasta se arată. «Însuşirile arătate sînt semne ale bogăţiei smereniei, cu excepţia voinţei ei. Căci aceasta socotesc că este acel unul de care vorbeşte». Ediţia 1970 mai adaugă: «Alţii spun că acel unul este defăimarea de sine, pe care o săvîrşeşte neîncetat cel smerit la cuget în chip ascuns, înlăuntrul său, socotindu-se pe sine mai neînsemnat şi mai vrednic de scîrbă decît toţi. Aceasta neputîndu-se vedea de cineva, se desparte de toate însuşirile arătate ale smeritei cugetări».

646. «Adevărata smerenie este fiica cunoştinţei. Iar cunoştinţa adevărată este fiica ispitelor». Din ispite cunoaştem că sîntem expuşi la ele, din pricina slăbiciunii noastre, adică ne cunoaştem cu adevărat, cum nu ne cunoaştem pînă ce sîntem stăpîniţi de mîndrie. Dar cunoscîndu-ne astfel, ajungem la smerenie.

647. E poarta care introduce în Împărăţia iubirii. Căci ea e semnul dispariţiei oricărei mîndrii, care închide pe om în sine şi-i închide orice

că a zis Domnul că «cel ce voieşte va intra şi va ieşi (fără frică, din viaţă) şi păşune va afla» (In. 10, 9), şi că ea e verdeaţa din rai [648]. Deci toţi cîţi au intrat prin altă cale în schima călugărească, sînt furi şi tîlhari ai vieţii lor.

30) Cei ce voim să o dobîndim, să nu încetăm a ne cerceta pe noi înşine ; şi dacă vom socoti, întru simţirea inimii, pe aproapele, că ne întrece în toate, aproape ne este mila [649].

31) E cu neputinţă să iasă foc din zăpadă. Dar e şi mai cu neputinţă să se afle smerita cugetare între cei de altă credinţă (eterodocşi). Virtutea aceasta este a celor credincioşi şi bine-cinstitori, dar şi a acestora, numai dacă sînt curăţiţi [650].

32) Cei mai mulţi ne numim pe noi înşine păcătoşi şi poate că şi sîntem. Dar ceea ce probează inima, este primirea defăimării [651].

poartă. Smerenia e semnul supremei preţuiri a lui Dumnezeu şi a altora. Şi din aceasta vine iubirea pentru ei şi deschiderea porţii lor.

648. «Cel ce a intrat, prin vieţuirea şi smerenia imitatoare a lui Hristos, în viaţa călugărească, va intra bine în ea şi va ieşi din viaţa de faţă şi va afla păşunea pricinuitoare de veselia cea din rai».

649. «Milă numeşte smerita cugetare venită în suflet prin har. Dar ea vine cînd ne vom socoti, din tot sufletul şi din toată inima, mai neînsemnaţi decît tot omul. Aceasta înseamnă : întru simţirea inimii».

650. Numai dreapta credinţă este temei şi izvor de smerenie. Orice altă credinţă e produsul mîndriei. «Smerita cugetare nu e disprețuirea cunoştinţei, ci o cunoaştere a harului şi a milei lui Dumnezeu». De aceea, numai cei ce cred în Dumnezeul cel adevărat, Care S-a coborît din iubire pînă la noi, pot primi harul smeritei cugetări. Dar aceasta nu înseamnă o disprețuire a cunoştinţei de noi înşine. Fără această cunoştinţă de noi înşine, sîntem mîndri şi nu primim harul. Smerita cugetare, deşi e din har, mai degrabă ne adînceşte cunoştinţa de noi înşine şi aduce în noi adevărata cunoaştere a noastră.

651. A lui Isaac : «Cel ce poate răbda cuvîntul aspru al unui om urîcios şi neînţelept pentru Dumnezeu şi pentru a împăciui gîndurile, fiul păcii se va chema. Şi unul ca acesta poate dobîndi pacea sufletului şi duhului». *Alta :* «De respingi osteneala şi necinstirea, nu spune că te po-

33) Cel ce se grăbeşte spre acest liman neînviforat (spre smerenie), nu va înceta să împlinească, să cugete şi să născocească tot felul de planuri, de cuvinte, de gînduri, de meşteşugiri, de căutări, de căi, de chipuri de purtări, de iscodiri, de cereri şi de rugăciuni, pînă ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi prin purtări tot mai smerite şi mai ocărîte, va scăpa vasul sufletului său de marea pururea bîntuită de furtună a închipuirii de sine. Căci cel ce s-a izbăvit de aceasta, s-a făcut un vameş în stare să afle răspuns bun pentru toate păcatele [652].

34) Unii ţin ca pricină de smerită cugetare relele făcute înainte şi după iertarea lor pînă la sfîrşit, biciuind prin ele închipuirea de sine. Alţii, ţinînd în mintea lor patima lui Hristos, se socotesc pururea datornici. Alţii se umilesc pe ei prin lipsurile de toate zilele. Alţii doboară prin ispitele, prin bolile şi prin greşalele lor, înălţarea lor. Alţii şi-au făcut din lipsa darurilor, maica darurilor [653].

Dar mai sînt unii — dacă mai sînt şi acum nu pot spune — care chiar prin darurile lui Dumnezeu şi prin sporirea în ele se smeresc pe ei, socotindu-se nevrednici de o astfel de bogăţie şi rămîn într-o astfel de sim-

---

căieşti prin alte virtuţi. Căci slava deşartă şi ocolirea durerii obişnuiesc să slujească păcatului pentru slavă». *Alta:* «Cînd vezi pe cineva plîngîndu-se din pricina multei necinstiri, cunoaşte că fiind stăpînit de gîndurile slavei deşarte, cu durere va secera snopul seminţelor semănate în inimă». *Alta:* «Cu cît eşti mai stăpînit de năravuri rele, primeşte mai bucuros greaua chinuire, ca smerindu-te prin ea să vomitezi mîndria». În traducerea Veniamin Costache: «Cînd vei suferi mult pentru vre-o ocară, sau necinstire, cunoaşte că mult te-ai folosit. Fiindcă slava deşartă se scoate afară din tine, după o înţeleaptă iconomie, prin necinstire». *Alta:* «Cercarea şi dovedirea smereniei se face prin necinstire».

652. Va răspunde uşor de ele prin pocăinţă şi smerenie. Vameşul e chipul păcătosului, dar şi al pocăinţei pentru păcate.

653. A se observa frumuseţea acestui paradox: Cel mai sărac e cel mai bogat, dacă-şi recunoaşte sărăcia.

ţire, adăugînd în fiecare zi la datoria lor [654]. Aceasta e smerenia, aceasta e fericirea, aceasta e cununa cea desăvîrşită.

35) Cînd vezi pe cineva, sau auzi de el, că în puţini ani a dobîndit cea mai înaltă nepătimire, socoteşte că nu pe alta, ci pe această cale, fericită şi scurtă, a călătorit.

36) Dragostea şi smerenia sînt o sfinţită pereche. Cea dintîi înalţă, cea de a doua, susţinîndu-i pe cei înălţaţi, nu-i lasă niciodată să cadă.

37) Altceva este zdrobirea inimii, altceva cunoştinţa şi altceva smerenia [655]. Zdrobirea este fiica căderii. Căci cel ce cade se zdrobeşte şi stă la rugăciune fără îndrăzneală, dar cu o neruşinare vrednică de laudă [656], sprijinindu-se în toiagul nădejdii ca unul cu totul zdrobit, şi cu el alungînd cîinele deznădejdii.

Cunoaşterea e înţelegerea neclintită a măsurilor proprii şi amintirea neîmprăştiată a greşalelor celor mai subţiri.

Smerenia este învăţătura gîndită a lui Hristos adunată în chip înţelegător în vistieria sufletului de cei

654. Un alt paradox remarcabil: Cu cît sporeşti mai mult, cu atît te simţi mai dator, ca şi cînd n-ai sporit deloc. Căci din ce primesc mai multe daruri, din aceea se socotesc mai îndatoraţi şi deci se smeresc mai mult. Cu cît podoabele cu care un binefăcător încarcă pe cineva sînt mai mari, cu atît îl fac pe acesta să se plece mai mult în faţa lui, covîrşit tot mai mult de ele.

655. A sfîntului Marcu Monahul: «Fără zdrobirea inimii e cu neputinţă a ne izbăvi de patimă. Iar inima o zdrobeşte înfrînarea întreită: de la somn, de la hrană, de la tihna trupească. Căci prisosul în acestea pricinuieşte dulcea pătimire. Iar dulcea pătimire primeşte gîndurile rele. Ea se împotriveşte însă şi rugăciunii şi slujirii cuvenite».

656. Un alt paradox: Cel ce a căzut, stă la rugăciune lipsit de îndrăzneală, dar plin de stăruinţa, pe care i-o dă deznădejdea, care mai are în Dumnezeu o singură nădejde: să ceară iertare fără să se ruşineze.

ce s-au învrednicit de ea, învăţătură de care nu se pot apropia cuvintele sunătoare [657].

38) Cel ce zice că simte în întregime mireasma acestui mir, dar în timpul laudelor se simte mişcat în inimă fie măcar cît de puţin, sau că pricepînd înţelesul cuvintelor nu se amăgeşte, se înşală [658].

39) Am auzit pe cineva zicînd întru simţirea sufletului: «Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci Numelui Tău dă slavă» (Ps. 113, 9). Căci cunoştea că firea nu poate rămîne nicicum nevătămată prin sine. «De la Tine e lauda mea în adunare mare» (Ps. 21, 29), adică în veacul viitor. Căci înainte de acela nu o putem purta pe aceasta fără primejdie.

40) Dacă firea şi raţiunea şi chipul celei mai de pe urmă mîndrii, este să făţărim, de dragul slavei, virtuţi ce nu le avem în noi, apoi semnul celei mai adînci smerite cugetări, este să ne înfăţişăm ca vinovaţi pentru păcatele care nu sînt ale noastre, de dragul disprețuirii.

Aşa a făcut cel ce a luat pîinea şi brînza cu mîinile sale [659]; aşa, cel ce, dezbrăcîndu-se de haina sa, a colindat oraşul, neispitit de patimă, ca un lucrător al curăţiei [660]. Unii ca aceştia nu se tem de sminteala omului, deoarece au luat, prin rugăciune, puterea să încredinţeze (despre curăţia lor) în chip nevăzut pe toţi.

---

657. În smerenie e concentrată în mod trăit toată învăţătura lui Hristos, într-un chip negrăit, apofatic. Însăşi învăţătura lui Hristos se dovedeşte prin ea cuprinzînd un adînc nesecat în trăire şi cu atît mai mult, negrăit.

658. «Nu porunceşte să fim nesimţitori, dar opreşte ca cineva să ia aminte la laude ca la nişte cuvinte adevărate şi să se îndulcească cu ele şi să se socotească pe sine vrednic de astfel de cuvinte».

659. Ediţia 1970: «Socotesc că vorbeşte de Ava Simon, de care se spune în cartea a treia a lui Everghetinos»; P.G.: «Face aluzie la sfîntul Serapion».

660. Ediţia 1970: «Socotesc că părintele vorbeşte de Ava Serapion»; P.G.: «E cuviosul Simon».

41) Cel ce se îngrijeşte de primul lucru, ştie că va lipsi cel de al doilea [661]. Căci unde Dumnezeu e gata să ne asculte, toate le putem face. Ţine să superi mai degrabă pe oameni, decît pe Dumnezeu. Căci se bucură văzîndu-ne alergînd spre necinstiri, ca să strîmtorăm, să lovim şi să pierdem închipuirea deşartă de sine.

42) Înstrăinarea e pricinuitoarea cea mai mare a acestui fel de nevoinţe. Căci numai cei cu adevărat mari pot răbda să fie batjocoriţi de ai lor [662]. Să nu te sperii de cele spuse. Căci nimenea n-a putut vreodată să urce scara dintr-odată.

43) În aceasta vor cunoaşte toţi că sîntem ucenicii lui Dumnezeu : nu că ni se vor supune dracii, ci că numele noastre s-au scris în cerul smereniei [663] (Lc. 10, 20).

44) Nerodnicia urcă prin fire la înălţime ramurile pomilor numiţi lămîi. Dar cînd se fac roditori, se încovoaie. Cel ce a privit cu înţelegere, ştie aceasta.

45) Pe scara acestei cuvioase virtuţi, unul primeşte de la Dumnezeu o suire de treizeci de trepte, altul de şaizeci şi altul de o sută. Pe cea mai sus înălţime se află cei nepătimitori ; la mijloc, cei în vîrsta (duhovnicească) a bărbăţiei ; iar pe cea dintîi, pot urca toţi. Cel ce se cunoaşte pe sine, nu se va lăsa amăgit să încerce

661. «Cel ce se îngrijeşte de smerita cugetare, nu are teamă de smintealâ, sau de disprețuirea celuilalt».

662. «Dumnezeu Se bucură, zice, de cei smeriţi la cuget, văzîndu-i batjocoriţi, dar răbdînd. Iar fiindcă la aceasta nu se poate ajunge între ai săi, înstrăinarea e cea mai bună pricină a smereniei». În ediţia 1970, fraza din urmă sună : «Dar fiindcă numai cei mari pot răbda să fie batjocoriţi de ai lor, înstrăinarea e cea mai mare pricină a smereniei» (celor mici duhovniceşte).

663. Cerul e lumea smereniei ; căci numai unde e smerenie, e iubire. Acolo nu e nici silnicie, nici vrajbă.

a urca la cele mai presus de puterile lui. Dar pune piciorul în chip neclintit pe această fericită cărare [664].

46) Păsările se tem de neamul uliului, iar lucrătorii smereniei, de sunetul (ecoul) grăirii lor împotrivă [665].

47) Mulţi au dobîndit mîntuirea fără mai înainte vestiri, luminări, semne şi minuni. Dar fără smerenie, nimeni nu va intra în cămara de nuntă. Căci ea e păzitoarea celor dintîi, iar fără ea cele dintîi îi pierd pe cei mai uşori.

48) Deoarece nu voim să ne smerim, Domnul a rînduit cu purtare de grijă şi aceasta: nimeni nu poate vedea ranele sale cum le vede aproapele său. De aceea e de trebuinţă să dăm mulţumită pentru însănătoşirea noastră nu nouă, ci aceluia şi lui Dumnezeu.

49) Cel cu mintea smerită se fereşte de voia sa ca de o amăgitoare şi în cererile lui către Domnul învaţă şi ascultă cu credinţă neşovăitoare [666]. El nu ia aminte la vieţuirea învăţătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învăţat pe Valaam cele de trebuinţă şi prin asină (Num. 22, 28 urm.).

50) Un astfel de lucrător chiar de ar înţelege, de ar face şi de ar grăi cele cuvenite, nici atunci nu şi-ar crede sieşi. Căci încrederea în sine îi este celui smerit o ţepuşă şi o povară, precum îi este celui mîndru spusa altuia.

51) Mie mi se pare că e propriu îngerilor să nu fie furaţi de păcate [667]. Căci am auzit pe îngerul pămîn-

664. «Pune adică piciorul minţii pe cărarea nelunecoasă, adică pe smerenie».

665. «Deci nici gîndul grăirii împotrivă să nu-l primim. Căci acesta este ecoul».

666. «Ce să înveţe? Desigur cele cuvenite şi trebuincioase».

667. Păcatul e o furare a omului din conştiinţa clară şi ascuţită de sine, e pe jumătate o inconştienţă. Îngerul e în cea mai luminoasă, trează şi nefurată conştiinţă de sine.

tesc zicînd: «Nu ştiu întru mine nimic; dar nu întru aceasta mă voi îndrepta. Că Cel ce mă judecă pe mine este Domnul» (I Cor. 4, 4). De aceea trebuie să ne osîndim şi să ne ocărîm pe noi înşine neîncetat, ca prin micşorarea noastră să lepădăm de la noi păcatele fără de voie [668]. Iar de nu, în ceasul ieşirii vom avea de dat socoteală în chip cumplit pentru ele [669].

52) Cel ce cere de la Dumnezeu lucruri mai prejos de vrednicia sa, va primi fără îndoială cele mai presus de sine [670]. Despre aceasta dă mărturie vameşul, care a cerut iertare, dar a primit îndreptarea (Lc. 18, 14), şi tîlharul care a cerut numai pomenirea în Împărăţie, şi a moştenit raiul întreg (Lc. 23, 24).

53) Nu se poate vedea în zidire foc mic şi mare; şi nu poate rămîne în smerita cugetare nemincinoasă vreun fel de împătimire de cele materiale. Cît timp păcătuim cu voia, nu este smerenia în noi. Acesta este semnul neaflării ei în noi.

54) Cunoscînd Stăpînul că putem întipări chipul virtuţii sufletului în purtarea cea din afară, luînd un ştergar ne-a arătat calea smereniei (In. 13, 4). Căci su-

668. E un mijloc de a ascuţi conştiinţa de noi înşine, de neputinţa noastră.

669. «Nu prin cuvîntul simplu trebuie să ne judecăm pe noi înşine neîncetat, ci întru simţirea inimii. Căci cel ce se ceartă astfel pe sine, nu se va întoarce nici de la cei ce-l mustră şi-l ocăresc, ca de la nişte duşmani, ci-i iubeşte din suflet ca pe nişte binefăcători». Aceasta o spune cu stăruinţă şi Ava Dorotei.

670. «Cel ce se socoteşte pe sine nevrednic şi de cererile cele mai mici şi cere ca un păcătos cele mai mici, primeşte iertare mare. Căci credincios este Dumnezeu să ne dea nouă şi peste ceea ce cerem, dar nu ne vin acestea cîtă vreme păcătuim cu voia». Sau şi aşa: «Mai prejos de vrednicia lui cere cel ce lucrează dreptatea şi nu cere răsplată pentru faptele lui, ci numai iertarea păcatelor lui. De aceea va primi şi cele mai presus de sine de la Dumnezeu, Care dă din prisosinţă mai presus şi de cele ce cerem sau cugetăm».

fletul se face asemenea lucrărilor din afară şi ia chipul celor ce le face şi se întipăreşte de ele.

55) Stăpînirea s-a făcut unuia dintre îngeri pricină de înălţare, dar nu pentru aceasta o primise pe ea [671].

56) Altceva simte cel ce şade pe tron şi altceva, cel ce şade în gunoi. Şi de aceea, poate, dreptul acela s-a aşezat pe gunoi în afara cetăţii. Căci dobîndind astfel desăvîrşita smerită-cugetare, a spus întru simţirea inimii: «M-am osîndit pe mine însumi şi m-am istovit. Pămînt şi cenuşă m-am socotit» (Iov 42, 6) [672].

57) Găsesc că Manase (IV Regi 20, 24) a păcătuit ca nici un altul dintre oameni, pentru că a spurcat cu idoli templul lui Dumnezeu şi toată credinţa. De ar fi postit toată lumea pentru el, nimic nu ar fi putut aduce în schimb deopotrivă cu păcatul lui. Dar smerenia a izbutit să tămăduiască în el şi cele de nevindecat ale lui [673].

671. Îngerii au primit o stăpînire de sine peste ei înşişi şi peste cele materiale, dar unul din ei a făcut din aceasta o pricină de mîndrie.

672. «Observă cîtă zdrobire aduce sufletului defăimarea de sine, spre pocăinţă. Căci de la defăimarea de sine vine cineva şi la răbdarea celui ce-l mustră şi-l defaimă».

673. «Smerenia poate aduce, fără fapte, iertarea multor păcate. Dar faptele fără smerenie sînt, dimpotrivă, nefolositoare. Ba ne pricinuiesc şi multe rele. Deci dobîndeşte iertare de păcate prin smerenia ta, cum am zis». *Alta,* la Veniamin Costache: «Precum sarea este de trebuinţă în orice mîncare, aşa şi smerenia, în toată fapta bună. Şi ea poate să înfrîngă tăria multor păcate. De aceea trebuie să ne mîhnim cu mintea neîncetat, întru smerenie şi întristare şi cu dreaptă socoteală. De o vom cîştiga pe aceasta, ea ne va face fii ai lui Dumnezeu. Fără fapte bune ea ne pune înaintea lui Dumnezeu; dar fără ea, deşarte sînt toate faptele noastre. Căci preschimbarea minţii noastre o voieşte Dumnezeu. În minte ne facem buni şi în minte ne facem netrebnici. Ajunge să stea aceasta singură în faţa lui Dumnezeu şi să grăiască pentru noi». Smerenia anulează tot răul ce s-a întipărit în noi prin fapte rele; dar lipsa ei face neplăcute toate faptele noastre bune, arătîndu-le ca făcute pentru slava noastră. Mîndria ne opreşte să intrăm în adevărata comuniune cu ceilalţi, chiar dacă facem fapte bune pentru ei. Ea ne închide sinea noastră faţă de alţii, trimiţînd

58) «Că de ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat» (Ps. 50, 18), zice David către Dumnezeu. Trupurile noastre arse de tot prin post, nu le vei binevoi. Ce înseamnă «jertfa lui Dumnezeu» și celelalte, înțeleg toți. Am păcătuit Domnului, a strigat odinioară această fericită smerenie către Dumnezeu, vorbind despre preacurvie și ucidere. Și îndată a fost auzită. Iertat-a Domnul păcatul tău.

59) Drept cale și pricină a acesteia, pururea pomeniții părinți au rînduit ostenelile trupești. Iar eu, socotesc ascultarea și sinceritatea inimii, care se împotrivește și prin fire închipuirii de sine.

60) Dacă mîndria a făcut pe unii, din îngeri, draci, negreșit smerenia poate face și din draci, îngeri. Drept aceea să îndrăznească cei ce au căzut.

61) Să ne grăbim și să luptăm cu toată puterea să urcăm spre vîrful acesteia. Iar de nu, să ne atîrnăm măcar purtați pe umerii ei. Iar de mai șchiopătăm încă, să nu cădem din brațele ei. Căci cel ce cade din ele, m-aș mira să mai dobîndească vreun dar veșnic.

---

faptele bune spre ei numai ca niște cîini de vînătoare spre animalele vînate. De aceea, și pe aceia îi oprește să intre în comuniune cu noi. Mîndria noastră închide și inima lor, dinspre noi. Ei primesc faptele noastre poate, dar nu ne primesc pe noi, căci nu se încred în noi. Pentru că nici noi nu ne dăruim odată cu faptele noastre. În aceste fapte cel mîndru dăruiește ceva din afară de sine, ca momeală. Deci nu se dăruiește pe sine. Numai în smerenie se dăruiește pe sine, căci se roagă să fie primit de ceilalți, pe care îi prețuiește mai mult ca pe sine. Se arată ca om ce are nevoie de ei.

Același lucru se întîmplă și în raporturile noastre cu Dumnezeu: smerenia ne deschide lui Dumnezeu și pe Dumnezeu ni-L deschide nouă; cîtă vreme, mîndria ne închide și pe noi și pe El. Faptele bune ne pot închide încă și mai mult, putîndu-ni-se face pricină de mîndrie. De aceea numai smerenia vorbește cu rezultat bun pentru noi în fața lui Dumnezeu. Numai ea ne deschide inima oamenilor și a lui Dumnezeu. Numai la bătaia ei necutezătoare și delicată ni se deschide poarta Împărăției. Ea vorbește cu rezultat pentru noi, pentru că în ea vorbește cu adevărat inima noastră.

62) Puterile şi căile ei, dar nu şi semnele ei [674], sînt neagonisirea, înstrăinarea, ascunderea nearătată a înţelepciunii, grăirea nemeşteşugită, cererea milostivirii [675], ascunderea viţei de neam bun [676], alungarea îndrăznelii, depărtarea vorbăriei. Căci nimic n-a putut vreodată să smerească sufletul, ca starea sărăcăcioasă şi înfăţişarea de om care cere mila altora [677].

63) De porneşti la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliată. «Că vei călca peste aspidă şi vasilisc şi vei călca în picioare leul şi balaurul» (Ps. 90, 30). E vorba, se înţelege, despre păcat, despre deznădejde şi despre diavol, balaurul trupului.

Smerita cugetare este sonda cerească care poate ridica sufletul din adîncul fără fund (abisul) al păcatelor, la cer [678]. A văzut cineva în inima lui frumuseţea ei şi, cuprins de uimire, a întrebat-o de numele Celui ce a născut-o. Iar ea, zîmbindu-i luminos şi liniştit, îi spuse: «Cum te grăbeşti să afli numele Celui ce m-a născut ? Nu ţi-l voi spune, pînă ce nu vei avea pe Dumnezeu». A Lui fie slava în veci. Amin.

Adîncul (abisul) e maica izvorului, iar smerenia e izvorul dreptei socoteli (a puterii de a deosebi).

---

674. «Semnele, sau chipurile, sînt pricini ale smeritei cugetări».

675. Nu cererea de milostenie materială, ci cererea milei semenilor. Aceasta ne face să mărturisim înduioşat omenescul nostru autentic, care totdeauna are nevoie de ceilalţi. Aceasta ne deschide pe noi, lor şi pe ei, nouă. Aceasta înduioşează amîndouă părţile, ca să intre în comuniune reală.

676. Viţa de neam bun, pusă intenţionat sau neacoperit în faţa oamenilor, e încă un zid între un om şi semenii săi. Neascunderea ei ne ţine şi pe noi distanţi de alţii şi le îngreunează şi lor apropierea de noi.

677. «Să-ţi fie ţie şi chipul şi păşirea şi haina şi scaunul şi hrana şi aşternutul şi casa şi toate cele din casă, potrivite smereniei ; la fel cuvîntul, şi auzirea, şi întîlnirea cu aproapele. Toate să-ţi fie mai degrabă semne ale modestiei, decît ale îngîmfării».

678. «Definiţia smeritei cugetări luată ca puterea lucrătoare». Smerenia e puterea ce înalţă cu adevărat şi în chip autentic la cer, adică în inima lui Dumnezeu şi a semenilor.

CUVÎNTUL XXVI

Despre deosebirea gîndurilor, patimilor şi virtuţilor

1) Puterea de a deosebi este în cei începători cunoaşterea adevărată a celor privitoare la ei înşişi. În cei de la mijloc, e simţirea înţelegătoare [679], care deosebeşte fără greşeală binele propriu zis, de binele natural şi de cel potrivnic [680].

Iar în cei desăvîrşiţi e cunoştinţa sălăşluită în ei prin luminarea dumnezeiască, care poate lumina cu lumina ei şi cele ce se află în alţii în chip întunecos.

Sau poate, puterea deosebirii (a dreptei socoteli) este şi se cunoaşte ca fiind îndeobşte cunoaşterea sigură a voii dumnezeieşti în orice timp şi loc şi lucru. Ea obişnuieşte să se afle numai în cei curaţi cu inima şi cu trupul şi cu gura. Dreapta socoteală este conştiinţa nepătată şi simţirea curată [681].

2) Cel ce a răpus în chip binecredincios pe cei trei, a răpus împreună cu ei şi pe cei cinci. Iar cel ce s-a

---

679. «Simţirea înţelegătoare, sau simţirea minţii» (νοερὰ αἰσθησις) este o expresie mai veche a părinţilor (încă de la sfîntul Grigorie de Nyssa), care arată că mintea înţelege şi simte în acelaşi timp, adică cunoaşte printr-o atingere cu realitatea afectivă însăşi, sesizînd şi calitatea ei bună sau rea. De exemplu, înţeleg pe un om, dar îmi dau seama şi de însuşirea lui bună sau rea. Şi se poate spune că atunci îl înţeleg mai mult. E o simţire în care este o înţelegere şi o înţelegere în care este o simţire. E ca un fel de înţelegere prin gustare (a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 30; Filoc. rom. I, p. 345—346).

680. Binele propriu zis sau de căpetenie (τὸ κυρίως ἀγαθόν) e binele dobîndit prin nevoinţă şi har, spre deosebire de o bunătate naturală, care e inferioară. Dar e şi Binele prin sine, sau Subiectul dumnezeiesc, izvorul nesecat al bunătăţii, al oricărei bunătăţi, care nu poate fi decît persoană, căci numai o persoană e bună.

681. Discernămîntul nu e numai o cunoaştere teoretică, ci o cunoaştere şi o simţire, în acelaşi timp, a ceea ce e bun sau rău, şi ca atare atîrnă de starea de curăţenie a celui ce o are. Numai cel curat cu inima percepe

purtat cu nepăsare față de aceia, nu va birui pe nici unul [682].

3) Nimenea, auzind sau văzînd în viața călugărească unele lucruri mai presus de fire, să nu cadă din neștiință în necredință. Căci unde vine Dumnezeu cel mai presus de fire, se fac și lucrurile cele mai presus de fire.

4) Tot războiul drăcesc din noi constă din aceste trei chipuri atotcuprinzătoare: din negrijă, din mîndrie, sau din pizma dracilor. E de plîns cel dintîi; e foarte ticălos al doilea; dar fericit este al treilea.

5) Să ne fie în toate, după Dumnezeu, drept țintă și îndreptar, conștiința, ca, cunoscînd de unde vine suflarea vînturilor, să întindem pînzele potrivit lor [683].

6) În toate lucrările noastre cele după Dumnezeu, dracii ne sapă trei gropi. Întîi luptă ca să împiedice să se facă binele. Al doilea, după cea dintîi înfrîngere a lor, ca să nu se facă aceasta după Dumnezeu. Cînd nu-și ating tîlharii nici ținta aceasta, venind liniștit către sufletul nostru, ne fericesc că viețuim în toate după Dumnezeu. Dușmana celei dintîi ispite, este sîrguința

---

ce e curat și simte, cu aversiune, ceea ce nu e curat. «Iar curat cu inima este cel ce nu calcă poruncile lui Dumnezeu, osîndindu-se pe sine însuși; sau cel cu milă față de toată firea zidită; sau cel liber de patimile ascunse. Iar curat cu trupul este cel curat de întinăciunea trupului și care spune cu gura adevărul».

682. Ediția 1970: «Cel ce a răpus pe cei trei, adică lăcomia pîntecelui, iubirea de arginți și slava deșartă, a răpus împreună cu ei și pe cei cinci, adică curvia, trîndăvia, întristarea, mînia și mîndria. Iar cel ce nu-i biruiește pe aceia, nu-i poate birui nici pe aceștia». Sînt cele opt patimi.

683. «Corabia se scufundă uneori din pricina valurilor din afară. Alteori, din pricina poverii dinăuntru. Noi de asemenea, ne pierdem uneori prin păcatele noastre cu fapta, alteori pierim prin gîndurile dinăuntru. Deci trebuie să luăm seama și la atacurile duhurilor din afară și la golirea de gîndurile necurăției dinăuntru. Dar mai cu grijă trebuie să luăm aminte la gînduri».

și gîndul la moarte. A celei de a doua, este supunerea și ocara ; a celei de a treia, defăimarea neîncetată de sine.

7) Această osteneală ne stă în față pînă ce va intra în locul cel sfînt (în altarul) al nostru focul lui Dumnezeu [684]. Atunci nu vom mai sta sub sila unor gînduri ce intră în noi înainte de a băga de seamă (prejudecăți). «Căci Dumnezeul nostru este foc ce mistuie» (Deut. 4, 24) toată aprinderea (necuvenită) și mișcarea, gîndurile de mai înainte (prejudecățile), împietrirea și întunecarea dinăuntru, văzută și gîndită.

8) Dar dracii obișnuiesc să facă și cele contrare celor spuse. Căci cînd izbutesc să înfrîngă sufletul și să răstoarne lumina minții, nu mai este în noi, nenorocirii, nici trezvie, nici dreaptă socoteală (discernămînt), nici socotință, nici rușine, ci tocire, nesimțire, nedeosebire și orbire.

9) De nu va veni seara și întunerecul peste ziua sufletului [685], tîlharii nu vor jefui, junghia și pierde. Prin furt se pierde ființa, prin furt se face ceea ce nu este bun ca ceea ce ar fi bun. Furtul este o luare în robie a sufletului prin nebăgare de seamă. Junghierea

684. Aluzie la spusa sfîntului Marcu Ascetul, despre suflet — ca locașul sfînt al lui Dumnezeu și despre inimă — ca altarul acestei biserici (*Despre Botez* ; Filoc. rom. I, p. 282). Pe acest altar stă ca jertfă sau ca dar ființa noastră, peste care așteptăm focul dragostei dumnezeiești ca să o aprindă de dragoste și să o ducă lui Dumnezeu întru miros de bună mireasmă duhovnicească, sau ca o jertfă și ca un dar total dăruit și bine plăcut lui Dumnezeu. Dacă nu ne oferim lui Dumnezeu din inimă și aprinși de focul dragostei nu sîntem o jertfă curată și plăcută lui Dumnezeu.

685. «Seara și întunericul sufletului este negrija, uitarea, pofta... Dacă deci nu se va întuneca mintea de patimile amintite, patimile nu vor domni peste suflet». Așa precum curăția inimii dă condiția cunoașterii, așa întinarea prin patimi aduce întunerecul. Lumina cunoașterii și întunerecul conștiinței nu sînt, în planul duhovnicesc, numai fapte ale unei corecte sau necorecte întrebuințări a rațiunii, ci și ale curățeniei și murdăriei morale, sau ale sensibilității delicate și ale tocirii grosolane.

sufletului este omorîrea minţii raţionale, căzută în fapte necuvenite. Iar pierderea e deznădejdea după nelegiuirea săvîrşită.

10) Nimenea să nu dea vina pe neputinţa sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice. Căci sînt suflete care au făcut şi ceea ce e mai presus de poruncă. Să te încredinţeze de aceasta cel ce a iubit pe aproapele mai mult decît pe sine însuşi şi şi-a pus sufletul pentru acela, măcar că nu a luat o poruncă de la Dumnezeu pentru aceasta [686].

11) Să îndrăznească pătimaşii care se smeresc. Căci chiar de vor cădea în toate gropile şi vor fi vînaţi prin toate cursele şi se vor îmbolnăvi de toate bolile, dar după însănătoşire vor fi tuturor doctori şi luminători, sfeşnice şi povăţuitori, învăţînd chipurile de vindecare ale fiecărei boli şi izbăvind pe cei ce vor cădea, prin încercarea (experienţa) lor.

12) Cei ce sînt chinuiţi încă de niscai gînduri de mai înainte furişate [687], şi pot să înveţe, măcar prin cuvîntul simplu, să înveţe, dar să nu şi conducă. Căci poate că, ruşinîndu-se de cuvintele lor, vor începe să facă cele bune. Şi se întîmplă în ei, ceea ce am văzut la unii ce se tăvăleau în mocirlă. Aceştia, murdărindu-se de noroi, învăţau pe trecători chipul în care s-au scufundat, povestindu-le aceasta spre mîntuirea lor, ca să nu cadă şi ei în aceeaşi pătimire.

Căci pentru mîntuirea altora i-a izbăvit pe ei Dumnezeu, Cel atotputernic, de noroi. Iar dacă cei pătimaşi se vor arunca de bunăvoie în plăceri, să împărtăşească

686. «Acesta este Ava Leon din Capadochia».

687. «Lupta cu gîndurile furişate mai înainte de a observa, cu prejudecăţile (προλήψεις) nu este a celor pătimaşi, ci a celor ce stau departe de ură, dar simt mirosul murdăriei sufleteşti. De aceea a poruncit acestora să nu ia posturi de conducere, ca nu cumva, din negrijă, să se rostogolească în faptele neîncuviinţate. Dar celor deschişi faptelor urîte, nu le îngăduie să înveţe pe alţii».

învățătura prin tăcere. Căci s-a zis că «Iisus a început a face și (apoi) a învăța» (Fapte 1, 1).

13) Cumplită cu adevărat, cumplită mare străbatem, o, călugări smeriți ; și plină de multe valuri și de stînci înălțate, de vîrtejuri amețitoare, de stînci ascunse, de dihanii, de piraţi, de valuri, de hăuri.

Prin stîncile văzute ale sufletului să înțelegem mînia sălbatecă și năpraznică, prin vîrtej ameţitor, deznădejdea ce învălue mintea și se opintește să o prăvălească în fundul descurajării ; prin stîncă ascunsă, neștiința care ţine răul ca bine ; dihania e trupul acesta mic și sălbatec ; piraţii sînt slujitorii atotcumpliţi ai slavei deșarte care răpesc încărcătura corabiei noastre și osteneala virtuţilor noastre ; valul este pîntecele umflat și greu care ne predă dihaniei prin propria pornire [688] ; iar hăul este mîndria azvîrlită din cer, care ne ridică pînă la cer și ne aruncă pînă în prăpastia cea fără de fund (în abis).

14) Cei ce au învățat carte știu care învățături se potrivesc începătorilor, care, celor de la mijloc și care, învățătorilor. Să luăm aminte cu chibzuială, ca nu cumva întîrziind în învățătură, să vieţuim încă în nevoințele celor începători. Căci e rușine mare să vezi un bătrîn mergînd la școală alături de copii.

Alfabetul cel mai bun pentru toţi este acesta : ascultarea, postul, sacul pocăinţei, cenușa, lacrimile, mărturisirea, tăcerea, smerenia, privegherea, bărbăţia, frigul, osteneala, vieţuirea în greutăţi, defăimarea, zdrobirea, nepomenirea răului, iubirea de fraţi, blîndeţea, credința simplă neiscoditoare, negrija lumii, ura fără ură a părinţilor [689], nepătimirea, simplitatea îm-

688. «În chip potrivit a numit pîntecele umflat, val. Căci de acolo e trasă în valuri mintea și dusă la cădere».

689. E o ură care nu-i urăște propriu zis pe ei ca persoane, ci îngrijorarea lor de fiul care s-a călugărit, ispita la care-l supun părinţii de a renunța la călugărie, etc.

preunată cu nerăutatea, neprețuirea din partea altora [690].

Rînduiala cea bună a celor înaintați constă din: lipsa de slavă deșartă, nemînierea, buna nădăjduire, liniștea, dreapta socoteală (discernămîntul), gîndirea neclintită la judecată, mila, iubirea de străini, sfătuirea cumpătată, rugăciunea netulburată de patimi, neiubirea de arginți.

Iar regula, cuvîntul și legea duhurilor și trupurilor celor ce s-au desăvîrșit, viețuind cu bună credincioșie în trup, este aceasta: inimă nerobită, dragoste desăvîrșită, izvor de smerită cugetare, ieșirea minții [691], intrarea lui Hristos, lumina nejefuită a rugăciunii, belșugul luminării dumnezeiești, pătimirea morții [692], ura vieții [693], fuga de trup; a fi sol pentru lume [694], silitor al lui Dumnezeu, împreună-liturghisitor cu îngerii, adîncul fără fund (abisul) al conștiinței, casă a tainelor, păzitor al tainelor, mîntuitor al oamenilor [695], dumnezeu al dracilor [696], domn al patimilor, stăpîn al trupului, epitrop al firii, fugă de păcate, casă a nepătimirii, următor al Stăpînului cu ajutorul Stăpînului.

15) Nu puțină nevoie avem de trezvie, cînd trupul e bolnav. Căci dracii văzîndu-ne zăcînd și neputînd deocamdată să ne folosim de nevoință împotriva lor, din pricina slăbiciunii, încearcă să ne războiască cu mai multă tărie. De bolnavii din lume se apropie dra-

690. Acestea sînt virtuțile începătorilor, douăzeci și patru la număr, ca și literele alfabetului.

691. E ieșirea minții din grija de sine și privirea exclusivă la Dumnezeu; este răpirea sau extazul.

692. Pătimirea cu anticipare a morții; trăirea morții cu gîndul; să trăiești ca și cînd ai fi mort pentru viața aceasta.

693. Ura viețuirii în păcat, iubirea viețuirii în Dumnezeu.

694. Rugăciunea pentru lume, lucrarea pentru mîntuirea ei.

695. Adică unealtă a lui Hristos în lucrarea de mîntuire a oamenilor.

696. Dumnezeu după har al dracilor; atît de sus față de ei, cum e Dumnezeu prin fire față de creațiune.

cul mîniei şi uneori al hulei. De cei din afară de lume, dacă au din belşug cele de trebuinţă, se apropie dracul lăcomiei pîntecelui, sau al curviei, iar dacă sînt lipsiţi şi petrec în locuri de nevoinţă, le întinde curse stăpînul trîndăviei şi al nemulţumirii [697].

16) Am aflat că lupul curviei adaugă dureri celui bolnav şi chiar în dureri îi sădeşte simţiri necuviincioase şi curgeri. Se întîmplă să vezi lucru izbitor, că în timpul unor cumplite dureri, trupul zburdă şi se înfierbîntă. Dar m-am întors şi am văzut pe alţii zăcînd şi fiind mîngîiaţi pe patul însuşi de lucrarea dumnezeiască, sau de străpungerea inimii, iar prin mîngîieri depărtînd de la ei durerile, încît se aflau ca unii care n-ar voi să se izbăvească de boală niciodată. Şi iarăşi m-am întors şi am văzut pe alţii chinuindu-se, dar izbăvindu-se prin boală ca printr-o certare, şi am slăvit pe Cel ce prin lut curăţea lutul.

17) Mintea înţelegătoare este îmbrăcată numaidecît şi cu simţire înţelegătoare. Ea fiind în noi şi nefiind în noi, să nu încetăm să o căutăm. Căci arătîndu-se ea, cele din afară vor înceta să mai lucreze cele ale lor [698].

---

697. «Toate acestea le învinge însă smerenia împreunată cu sărăcia. Căci socotind cineva cele ce vin asupra lui ca proprii, în sărăcia pocăinţei şi smereniei, nu va cădea nici în timpul bolii în întinăciune ca bogat, nici în trîndăvie şi nemulţumire ca lipsit; ci va suporta timpul bolii ca timp de cîştig, bucurîndu-se şi mulţumind».

698. «Simţirea înţelegătoare este în noi ca una ce e unită cu mintea în tot omul. Dar nu este în noi ca una ce e ascunsă de patimi în cei pătimaşi şi e nelucrătoare şi necunoscută». Simţirea minţii lucrează atunci cînd prin ea mintea se pune în contact cu realităţile spirituale. Dar aceasta se întîmplă numai cînd ea e curată de patimi. Altfel mintea speculează doar despre realităţile spirituale ca despre nişte realităţi bănuite, dar neexperiate. Ca să ajungem la cunoaşterea adevărată a realităţilor spirituale prin contact, trebuie să ne străduim să înlăturăm acoperămîntul patimilor de pe simţirea minţii, sau tocirea ce i-o aduc patimile. Prin ea vom străbate atunci dincolo de acoperămîntul sensibil al lucrurilor, care nu ne va mai împiedica să cunoaştem temeliile spirituale ale lor.

Aceasta este ceea ce un oarecare filozof cunoscător a spus: «Și vei afla simțirea dumnezeiască» [699].

18) Viața călugărească se cade să fie trăită întru simțirea inimii, în fapte, în cuvinte, în cugetări și mișcări [700]. Iar de nu, nu este călugărească și deci nici îngerească.

19) Altceva este purtarea de grijă a lui Dumnezeu, altceva ajutorul Lui, altceva paza, altceva mila lui Dumnezeu și altceva mîngîierea. Cea dintîi se vede în toată zidirea; cea de a doua, numai în credincioși; cealaltă, între cei ce cred cu adevărat; iar cea din urmă se arată în cei ce-L iubesc.

20) Se întîmplă uneori că ceea ce pentru unul este leac, pentru altul este otravă. Și se întîmplă alteori, că una și aceeași, dată unuia la timp potrivit, îi este leac și la timp nepotrivit îi este osîndă [701].

21) Am văzut doftor nepriceput, care, defăimînd pe cel zdrobit, nu i-a pricinuit nimic altceva decît deznădejdea. Și am văzut doftor iscusit care, operînd prin ocărîre inima umflată, a golit-o de tot puroiul. Am văzut odată pe un bolnav bînd pentru curățirea întinăciunii doftoria ascultării și mișcîndu-se și umblînd și nedormitînd, iar altădată, pe altul — cu ochiul sufletului bolnav — liniștindu-se și petrecînd în tăcere [702]. Cine are urechi de auzit să audă.

---

699. Prin simțirea minții ne vom pune în contact cu realitatea lui Dumnezeu, adică vom avea «simțirea lui Dumnezeu».

700. *Simțirea inimii* este simțirea minții, în care inima pune mai mult sentiment.

701. Scolie a lui Fotie, Patriarhul Constantinopolei: «De pildă, postul este curățire de patimi, cînd e ținut în particular și în sine; dar în adunări și sărbători, e otravă ce strică în multe feluri celui ce-l folosește, fie că acesta se face sminteală altora, fie că se laudă cu el, sau se îngîmfă și se desparte de ceilalți».

702. «Socotesc că a numit boală a ochiului sufletesc împătimirea minții prin gînduri. Căci ochiul sufletului e mintea. Dar la însănătoșirea

22) Unii, nu știu de unde (căci am învățat să nu iscodesc darurile lui Dumnezeu cu părerile mele), au prin fire, ca să zic așa, o înclinare spre înfrînare, sau spre curăție, sau spre liniște, sau spre necutezanță, sau spre blîndețe, sau spre străpungerea ușoară a inimii; și sînt alții care au aceeași fire împotrivindu-se cînd voiesc să facă acestea, încît trebuie să o silească cu toată puterea. Dar mie îmi plac aceștia mai mult decît cei dintîi, ca unii care, deși pentru un timp sînt biruiți, își silesc firea.

Nu te lăuda, o, omule, cu bogăția nemuncită. Căci Dătătorul de daruri, cunoscînd de mai înainte vătămarea și pieirea spre care mergi, te-a izbăvit în oarecare măsură, prin darurile Lui neplătite [703]; și învățăturile din copilărie și creșterea primită și îndeletnicirile deprinse ne ajută sau ni se împotrivesc, după ce am crescut, la dobîndirea virtuților și în viețuirea călugărească.

23) Îngerii sînt lumină călugărilor. Iar viețuirea călugărească e lumină tuturor oamenilor [704]. Drept aceea să se nevoiască în toate să fie pildă bună, nedînd

---

acestei boli ajută și neîntîlnirile și liniștea, precum multa vorbire obișnuiește să producă urdori».

703. «Numește *neplătită* lucrarea neobositoare, care se risipește cu ușurință. Căci cununile se împletesc pentru osteneli. Căci: «Mi-ați dat să mănînc» (Mt. 25, 35) și celelalte, care sînt fapte și dovezi ale ostenelilor».

704. «Ca monahi sîntem datori să luminăm prin viața noastră, precum pentru noi înșine, așa și pentru oamenii care ne văd. Dar nu prin trîmbița arătării. Căci: «Așa să lumineze lumina voastră» (Mt. 5, 16) nu înseamnă a ne vesti pe noi înșine, ci precum luminează focul în întunericul de pe pămînt, așa strălucește și lumina în întuneric». *Alta*, a sfîntului Isaac: «Se cade monahului să fie, întru toate lucrurile lui, chip și pildă de folos celor ce îl privesc. Ca privind vrăjmașii adevărului multele fapte bune ale lui, care strălucesc ca niște raze, să mărturisească, fără să vrea, că creștinii au nădejde întemeiată de mîntuire. Și de pretutindeni să alerge la el, ca la o scăpare și ca la un adăpost, încît să se înalțe cornul Bisericii împotriva vrăjmașilor ei; și mulți să se pornească cu rîvnă spre faptele cele bune... Că laudă a Bisericii lui Hristos este viața călugărească»

nici o sminteală în nimic, în cele ce le lucrează şi le grăiesc. «Că dacă lumina se face întuneric, întunericul» — adică cei ce petrec în lume, cu cît mai mult nu se vor întuneca (Mt. 7, 23) ?

24) Dacă mă ascultaţi, voi ce voiţi, e bine să nu ne pierdem în multe feluri de învăţături şi să împărţim bietul nostru suflet ca să se lupte cu mii de mii şi cu zeci de mii de zeci de mii de duşmani. Căci nu ne va ajunge timpul să învăţăm, sau să aflăm toate zecile de mii de meşteşugiri ale lor. Să ne înarmăm cu Treimea cea Sfîntă împotriva celor trei prin cei trei [705]. Căci de nu, ne vom pricinui multe osteneli.

25) Cu adevărat, de va veni în noi «Cel ce preface marea în uscat» (Ps. 65, 5), o va trece negreşit şi Izrailul din noi, nebîntuit de valuri, sau mintea care vede pe Dumnezeu, şi va vedea pe egipteni înecîndu-se în apa lacrimilor. Dar de nu va veni Acela în noi, «cine va putea suferi vuietul valurilor ei sau ale trupului [706] acesta ?» (Rom. 7, 24). De va învia în noi Dumnezeu prin făptuire, risipi-se-vor vrăjmaşii Lui ; şi de ne vom apropia de El prin vedere (contemplare), vor fugi cei ce-L urăsc pe El şi pe noi, de la faţa Lui şi a noastră [707].

---

705. «Cu ajutorul Sfintei şi Celei de o fiinţă Treimi, zice, să ne înarmăm împotriva celor trei, adică : iubirea de plăcere, iubirea de arginţi şi iubirea de slavă, prin cei trei, adică prin înfrînare, iubire curată şi smerenie. Căci iubirea de plăcere e desfiinţată prin înfrînare, iubirea de arginţi prin iubire curată, ca putere de dăruire şi comuniune ; iar iubirea de slavă, prin smerenie, ca neiubitoare de arătare şi ca urîtoare a slavei». Virtuţile comuniunii desfiinţează patimile egoismului cu puterea Sfintei Treimi, izvorul suprem al vieţii de comuniune.

706. Trupul în greceşte e la feminin (σάρξ) .Trupul e o mare care-şi înalţă valurile împotriva minţii, putînd să o înece în el, de nu se va atîrna aceea de Dumnezeu.

707. Se face o aplicare la viaţa noastră personală a stihului 1 din ps. 67. Făptuirea şi contemplarea sînt cele două etape sau trepte ale urcuşului spre Dumnezeu.

26) Să ne sîrguim să învăţăm cele dumnezeieşti mai degrabă prin sudoare şi prin osteneală şi nu prin cuvîntul simplu. Căci nu cuvinte, ci fapte va trebui să arătăm în vremea ieşirii (sufletului) [708].

27) Cei ce au auzit că se află o comoară ascunsă într-un anumit loc, o caută pe aceasta, şi din pricina căutării foarte obositoare păzesc cu luare aminte cele ce au aflat. Iar cei ce s-au îmbogăţit fără osteneală, le risipesc cu uşurinţă.

28) Greu este să învingem gîndurile furişate în noi mai înainte [709]. Iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăjduit de ei înşişi, sau nu s-au folosit cu nimic din lepădare. Totuşi, ştim că Dumnezeu toate le poate şi nimic nu-I este Lui cu neputinţă.

29) Mi-au pus unii o întrebare greu de dezlegat, care întrece priceperea tuturor celor ca mine, şi al cărei răspuns nu l-am găsit cuprins în niciuna din cărţile ce mi-au trecut prin mînă. Ziceau aceia : Care din cele opt gînduri sînt născute din altele şi pe care din ele îl naşte fiecare din cele trei de căpetenie, în chip deosebit ? Eu, arătîndu-mi neştiinţa faţă de această întreba-

---

708. «Cel ce se arată înţelept nu din fapte, ci grăind prin cuvinte, «se îmbogăţeşte din nedreptate şi ostenelile lui, după Scriptură, vor intra în casele străinilor» (Pilde 5, 16), adică în casele acelora care nu se vor uita la faptele lui, ci ascultă de cuvintele lui. Se vor îmbogăţi nu din starea lui necurăţită de păcate, deci neajunsă la dreptate ; ci din cuvintele lui, care sînt totuşi o osteneală, se vor folosi alţii, nu el însuşi. Scolie din Fotie : «Ceea ce n-a născut osteneala, n-a îmbrăţişat dorul. Căci e uşor de dispreţuit ceea ce s-a dobîndit uşor (fie că e vorba de faptă, fie, de contemplare)».

709. Aici gîndurile de mai înainte (προλήψεις = pre-judecăţile) sînt gîndurile la patimile ce le avea călugărul dinainte de intrarea în mînăstire. Scolia de la Marcu : «Gînd de mai înainte este amintirea fără voie a păcatelor de mai înainte. La începător el e împiedicat să înainteze la patimă, iar la cel ce a biruit e momeala respinsă». *Alta :* «De eşti iubitor de învăţătură, fii şi iubitor de osteneală. Căci simpla cunoştinţă îngîmfă pe om».

re fără să mă rușinez, am aflat un răspuns de la prea cuvioșii bărbați :

Maica curviei este lăcomia pîntecelui ; a trîndăviei, este slava deșartă ; întristarea e fiica acestor trei, ca și mînia. Maica mîndriei este iarăși slava deșartă. Dar eu răspunzînd acelor pururea pomeniți bărbați, am zis : vă rog să-mi arătați și fiicele celor opt și pe fiecare a cărei fiică este ?

Acei nepătimitori m-au învățat cu mare bunăvoință, spunîndu-mi că nu există o ordine sau o înțelegere între cele fără înțelegere [710], ci o totală neorînduială și nestatornicie. Și încredințîndu-mă fericiții pomeniți despre aceasta cu pilde convingătoare, aduceau multe dovezi, dintre care unele le înșirăm în «Cuvîntul» de față, ca să ne luminăm prin el și despre celelalte.

De pildă : rîsul la vreme nepotrivită este pricinuit uneori de curvie, alteori de slava deșartă, cînd cineva se fălește cu sinea lui fără rușine ; iar alteori vine din desfătare [711]. Somnul mult vine din desfătare ; dar uneori și din post, cînd cei ce postesc se mîndresc ; alteori din trîndăvie ; iar alteori din fire. Vorba multă izvorăște uneori din slava deșartă, alteori din lăcomia pîntecelui. Trîndăvia se naște uneori din desfătare (multa mîncare), alteori din netemerea de Dumnezeu.

Hula este, în primul rînd, fiica mîndriei, dar de multe ori, și din judecarea aproapelui în sinea ta, sau din pizma necuvenită a dracilor. Învîrtoșarea inimii

---

710. Legătura între ele, trecerea de la una la alta, are ceva neregulat, haotic, pentru că toate pornesc din același hău de întunerec, pornit spre rău ; ele ies cam împreună, sînt legate între ele.

711. «Rîsul vine din trei pricini : din curvie, din slava deșartă și din fala lăuntrică și din desfătare, care este săturarea». *Alta*, a sfîntului Efrem : «Rîsul alungă fericirea plînsului, surpă cele zidite, întristează pe Duhul Sfînt, nu aduce folos, strică (corupe) trupul, izgonește virtuțile, e lipsit de pomenirea morții și de gîndul la chinuri. Ia de la mine rîsul și dăruiește-mi plînsul și tînguirea, pe care le ceri de la mine, Dumnezeule».

vine din săturare, dar de multe ori, și din nesimțire și din împătimire. Iar împătimirea se naște din curvie și din slava deșartă și din altele multe.

Viclenia vine din închipuirea de sine și din mînie. Fățărnicia vine din mulțumirea de sine și din viețuirea după capul propriu. Iar cele contrare acestora se nasc din maici contrare celor pomenite [712].

Iar ca să nu spun multe (căci mi-ar lipsi timpul să cercetez și să lămuresc pe fiecare în parte), nimicitoarea de căpetenie a tuturor patimilor este smerita cugetare. Căci cei ce au cîștigat-o pe ea, au biruit toate.

30) Născătoarele tuturor patimilor sînt plăcerea și viclenia ; cel ce le ține pe acestea nu va vedea pe Domnul. Dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrîna de la una, fără să ne înfrînăm și de la cealaltă.

31) Să luăm pildă de temere de Domnul de la dregătorii stăpînirii și de la fiare, iar dragostea trupurilor să-ți fie chip al dragostei de Dumnezeu. Căci nimic nu ne împiedică să luăm pildele virtuților și de la cele potrivnice.

32) Cei de azi s-au înrăit cumplit și toți s-au umplut de închipuirea de sine și de fățărnicie. Poate că arată osteneli trupești asemănătoare părinților noștri celor de demult, dar de darurile lor nu se învrednicesc, deși socotesc că firea nu avea altădată atîta nevoie de daruri ca acum. Și pe drept cuvînt ni s-a întîmplat aceasta. Căci nu în osteneli, ci în simplitate și smerenie se arată Dumnezeu [713]. Și cu toate că puterea Domnului

712. Ed. 1970 : «Dacă vorba multă are ca maici slava deșartă și lăcomia pîntecelui, tăcerea, contrară vorbăriei, se naște negreșit din cele contrare slavei deșarte și lăcomiei pîntecelui, adică din smerenie și înfrînare. Și cu altele la fel. Dar deși toată patima se desființează prin virtutea contrară, smerita cugetare desființează toate patimile amintite».

713. «Osteneala trupească fără curăția minții e ca un pîntece femeiesc sterp și ca niște sîni uscați. Căci nu se poate apropia de cunoștința de Dumnezeu. Ea obosește trupul, dar nu are din aceasta nici-un folos».

se desăvîrşeşte în slăbiciune, nu va lepăda Domnul pe lucrătorul smerit cu cugetul (II Cor. 12, 9).

33) Cînd vedem pe careva dintre luptătorii lui Hristos supus unor dureri trupeşti, să nu ne grăbim să socotim că aceasta e o pedeapsă venită din păcătoşenia lui, ci să-l vindecăm mai degrabă, primindu-l cu iubire simplă şi nevicleană, ca pe un mădular al nostru şi ca pe un împreună-luptător cu noi [714].

34) Există o boală pentru curăţirea de păcate; şi există o alta, pentru smerirea cugetului. Bunul şi Preabunul nostru Domn şi Stăpîn, cînd vede pe unii mai trîndavi în nevoinţă, smereşte trupul lor prin boală, ca printr-o nevoinţă mai nedureroasă. Dar uneori ea vine şi pentru a curăţi sufletul de gînduri rele, sau de patimi [715].

35) Toate cele ce ni se întîmplă, fie văzute, fie nevăzute, se pot primi şi bine şi cu patimă şi cu o simţire mijlocie [716]. Am văzut trei fraţi supuşi greutăţilor: unul se revolta, altul rămase neîntristat şi al treilea a cules rod mult.

36) Am văzut plugari semănînd aceeaşi sămînţă, dar fiecare urmărind alt scop: unul ca să-şi plătească datoria; altul ca să-şi adune bogăţie; altul ca să vîneze lauda de la cei ce treceau pe calea vieţii, pentru buna lui lucrare; altul ca să necăjească pe duşmanul lui care-l pizmuia; în sfîrşit, altul, ca să nu fie osîndit de oameni ca leneş [717]. Iar înţelesurile semănăturii pluga-

714. «Neputinţele monahilor sînt daruri ale iconomiei dumnezeieşti».

715. «Pe călugărul care nu slujeşte în chip plăcut lui Dumnezeu şi nu se nevoieşte pentru mîntuirea sufletului său, ci îşi face nevoinţa cu negrijă, îl vezi negreşit lăsat de Dumnezeu să cadă în ispită, ca nu cumva din multa nelucrare a lui să lunece spre cele mai rele».

716. «Bine le primeşte acela, care socoteşte cele ce vin asupra lui ca ale sale şi nu supărîndu-se, ci mulţumind».

717. Ed. 1970. «Plugarii sînt călugării, chemaţi să lucreze în via lui Hristos. Ei sînt înşiraţi după deosebirea virtuţilor. Dintre ei, cel dintîi

rilor sînt acestea : postul, privegherea, milostenia, slujirea şi cele asemenea. Deci fraţii să caute să-şi cunoască prin cercare (prin experienţă) scopurile ce le urmăresc în Domnul.

37) După cum atunci cînd scoatem apa din fîntînă, ni se întîmplă să scoatem, fără să băgăm de seamă, şi cîte o broască, la fel cînd lucrăm virtuţile, de multe ori lucrăm şi patimile împletite în chip nevăzut cu ele [718].

De pildă : lăcomia pîntecelui se împleteşte cu primirea de străini ; curvia, cu iubirea ; asprimea, cu dreapta socoteală (cu discernămîntul) ; viclenia, cu chibzuiala ; uneltirea, pregetarea, trîndăvia, împotrivirea în cuvînt, vieţuirea după regula proprie şi neascultarea, cu blîndeţea ; îngîmfarea dăscălească, cu tăcerea ; trufia, cu bucuria ; lenea, cu nădejdea ; osîndirea, iarăşi, cu iubirea ; moleşala şi trîndăvia, cu liniştirea (isihia) ; amărăciunea, cu curăţia ; încrederea în sine, cu smerenia [719] ; iar tuturor acestora le urmează, ca o

---

împlineşte lucrarea slugii, lucrînd din frică ; al doilea lucrează pentru plată, al treilea, ca un fiu. Toţi aceştia sînt vrednici de laudă. Al patrulea lucrează fără folos, ca unul ce vrea să placă oamenilor ; al cincilea, se aseamănă luptătorului, sau mai bin zis luptă cu rîvnă. Al şaselea se osteneşte şi el din ruşine şi nu e simbriaş. Dar lucrarea acestor trei e supusă osîndirii şi e deşartă. Iar noi, cercîndu-le pe toate, ne-am dat seama că trebuie să vă dăm acest sfat ; că chiar dacă sîntem păcătoşi datornici, putem să îmblînzim pe Stăpînul prin daruri. Cu toate că lucrarea dintîi e mai smerită, dar rămîne mereu preţuită ca una ce e pururea datorată şi cea dintîi».

718. «Dacă răutatea ar ieşi la iveală goală în viaţa noastră, neacoperită de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar porni de la sine spre ea».

719. A lui Marcu : «Cel ce nu cunoaşte cursele vrăjmaşilor e sfîşiat cu uşurinţă. Şi cel ce nu ştie pricinile patimilor, lesne cade». Traducerea Veniamin Costache. *Alta*, a lui Iosif Pelusiotul : «Priceperea amestecată cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adică o virtute desăvîrşită. Dacă prima sa desparte de cealaltă, devine viclenie, iar a doua, prostie. Prima face rău, a doua se lasă amăgită. Unirea lor a cerut-o Hristos : «Fiţi înţelepţi ca şerpii şi blînzi ca porumbeii». Prin toate ne războieşte vrăjmaşul. Deci cel ce voieşte să se mîntuiască trebuie să aibă ochi mulţi».

băutură de obște, sau mai bine zis ca o otravă, slava deșartă [720].

38) Să nu ne întristăm cînd cerem ceva de la Domnul timp îndelungat și nu sîntem auziți, căci Domnul ar fi voit ca toți oamenii să se facă nepătimitori într-o clipă, dar ca un înainte-știutor, cunoaște că aceasta nu le este de folos. Toți cei ce cer și nu primesc de la Dumnezeu cele cerute, fără îndoială că nu le primesc pentru una din aceste pricini: sau pentru că cer înainte de vreme, sau pentru că cer cu nevrednicie și dornici de slavă deșartă, sau pentru că primindu-le se vor făli, sau după dobîndirea lucrului cerut vor cădea în nepăsare.

39) Patimile s-au depărtat uneori nu numai de la unii credincioși, ci și de la unii fără credință, afară de una. Ele au lăsat-o pe aceea singură să umple locul tuturor, ca una ce e cea dintîi dintre ele. Căci aduce atîta vătămare, că și din cer poate coborî [721].

40) Nimenea nu se îndoiește, cred, că dracii se depărtează din suflet, fie pentru un timp, fie neîncetat. Dar puțini știu în cîte feluri se face această depărtare a lor de la noi.

Materia patimilor este mistuită de focul dumnezeiesc [722]. Iar odată cu dezrădăcinarea acestei materii și cu curățirea sufletului, se pierd și patimile. Numai să nu le atragem iarăși printr-o viețuire trupească și prin lipsă de grijă. Dracii se depărtează de bună voie, făcîn-

720. Ed. 1970: «Slava deșartă e o vătămare comună a tuturor virtuților. Ea nu aduce nici-un folos celui ce lucrează virtuțile și nu se leapădă de ea. Căci Dumnezeu nu-l primește pe acesta. Dimpotrivă îl primește pe păcătosul care se pocăiește întru simțirea smeritei cugetări și nu se întoarce de la El».

721. «Numește mîndria, prin care a căzut diavolul».

722. «Adică prin lucrarea Sfîntului Duh, sau prin dragostea de Dumnezeu, care se păstrează ca un foc nestins în inimile celor iubitori de Dumnezeu».

du-ne să fim fără grijă. Dar prin aceasta răpesc pe neaşteptate bietul nostru suflet.

Cunosc şi altă retragere a fiarelor. E cea de după ce sufletul s-a obişnuit în chip deplin şi s-a îmbibat la culme de patimi, făcîndu-se el însuşi uneltitor sieşi şi războindu-se el însuşi cu sine[723]. Pilda acestui lucru sînt pruncii. Căci după o lungă obişnuinţă, îşi sug, în lipsa sînilor mamei, degetele lor.

Cunosc încă şi o a cincea nepătimire în suflet, care constă din multă simplitate şi nevinovăţie. «Ajutorul lor cel drept este de la Dumnezeu, Care mîntuieşte pe cei drepţi cu inima »(Ps. 7, 10—11), şi-i izbăveşte pe nesimţite de rele, aşa cum pruncii, dezbrăcaţi, nu-şi cunosc goliciunea lor.

41) Păcatul sau patima nu se află în fire în chip natural[724]. Căci Dumnezeu nu e făcătorul patimilor. Iar

723. «A se obişnui înseamnă a ajunge la deprinderea răutăţii patimilor». Lupta tendinţelor bune şi rele a devenit o stare proprie sufletului. În această luptă tendinţele rele, devenite deprinderi sau patimi, dobîndesc totdeauna biruinţa, dacă nu e chemat Dumnezeu în ajutor printr-o simţire de mare credinţă şi iubire, care copleşeşte pornirile provocate de atracţia plăcerilor. Iar dacă lupta durează, ea aduce sufletul la descompunere, sau la neputinţa de a mai face ceva bun, de a-şi mai recîştiga tăria libertăţii. Aceasta e una cu moartea sufletului.

724. «Dacă păcatul ar fi natural, nu s-ar pedepsi nimeni. Nici n-ar înfăptui alţii virtutea». *Alta:* «Răul cugetat în afara alegerii libere şi într-un ipostas propriu în firea celor ce sînt, e nimic». *Alta:* «Patima nu e altceva decît lipsa virtuţii». *Alta:* «Virtuţile naturale în noi sînt: milostivirea, iubirea, credinţa, nădejdea. Iar cele mai presus de fire sînt: curăţia, nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul». *Alta*, a lui Marcu: «Alta e fapta poruncii şi alta virtutea, chiar dacă îşi au pornirile bunătăţilor una din alta. Fapta poruncii este ceea ce e poruncit. Virtutea e ceea ce se face pentru a plăcea adevărului (lui Dumnezeu)».

Păcatul nu poate fi din fire, căci lupta pe care o introduce în fire nu poate porni din ea. Păcatul nu poate fi cugetat fără alegerea lui de către un subiect. Iar răul în general nu poate fi cugetat ca stînd de sine, ca un ipostas propriu. Căci răul e ceva ce luptă împotriva fiinţei, în sînul ei. Răul e un cariu al existenţei, avîndu-şi originea în libertatea subiec-

virtuțile naturale sădite în noi de El sînt multe. Între ele sînt în chip vădit și acestea: milostivirea, dacă și elinii compătimesc; iubirea, dacă și animalele necuvîntătoare lăcrămează de multe ori cînd sînt lipsite unele de altele; credința, căci în toți se naște aceasta; nădejdea, căci împrumutîndu-ne, plecînd pe mare, semănînd, nădăjduim cele mai bune.

Deci dacă, precum s-a dovedit, iubirea este o virtute naturală în noi, «iar ea e legătura și plinirea legii» (Rom. 13, 10), atunci virtuțile nu sînt străine firii. Rușineze-se deci cei ce opun lucrării lor, neputința.

42) Mai presus de fire sînt: curăția (fecioria), nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, străpungerea neîncetată a inimii. Învățătorii unora din acestea sînt unii oameni, ale altora, îngerii; iar Învățător și Dătător ale altora este Dumnezeu Cuvîntul [725].

43) Cînd ni se cer deodată două fapte bune [726], trebuie să alegem pe cea mai de trebuință. De pildă: de multe ori stînd noi la rugăciune, vin la noi niște frați. Trebuie să alegem una din două: sau să părăsim ru-

---

telor personale, vrînd să introducă o dezordine în ființă. Răul fizic nu doare ca cel ce vine de la o persoană. Răul fizic își are ultimele pricini în răul ales liber de persoane, adică în păcat.

Patima nu se poate înțelege fără a presupune virtutea, căreia i se opune. Virtutea se poate înțelege fără patimă. De-abia în lipsa totală a patimii avem virtutea deplină. Virtutea reprezintă nu numai armonia interioară a persoanei, ci și relația bună între persoană și persoană, în ultima analiză între persoana umană și cea dumnezeiască. Armonia în persoană nu poate exista decît odată cu armonia între persoane.

725. Învățători ai fecioriei sînt Ilie și Ioan Înaintemergătorul și Ioan Cuvîntătorul de Dumnezeu; ai blîndeții, Moise și David; iar ai rugăciunii, însuși Dumnezeu Cuvîntul și îngerul ce s-a arătat lui Antonie și lui Pahomie. Ai postului, iarăși Moise și Domnul însuși. Ai privegherii, mulți care au agonisit și străpungerea inimii din aceasta; ai smeritei cugetări, Cuvîntul lui Dumnezeu și Mîntuitorul tuturor, Care «pentru noi sărac S-a făcut» (II Cor. 8, 9) «și a luat trupul nostru».

726. «Coliziunea datoriilor».

găciunea, sau să întristăm pe fratele lăsîndu-l să plece fără răspuns. Iubirea e mai mare decît rugăciunea. Rugăciunea a fost socotită totdeauna ca o virtute parțială ; iubirea e cuprinzătoarea tuturor.

Iarăși : ducîndu-mă odată într-o cetate sau într-un sat, fiind încă tînăr, așezîndu-mă la masă, am fost cuprins deodată de gîndurile lăcomiei pîntecelui și slavei deșarte. Și de fapt, temîndu-mă de fiica nebuniei pîntecelui [727], am fost biruit mai degrabă de slava deșartă [728]. Dar știam că dracul lăcomiei pîntecelui învinge de multe ori pe cel al slavei deșarte în cei tineri. Și pe drept cuvînt [729].

44) La cei din lume, rădăcina tuturor relelor este iubirea de arginți. Iar la călugări, lăcomia pîntecelui. La cei duhovnicești sînt lăsate de multe ori de Dumnezeu, din iconomie, niște patimi foarte mici, ca defăimîndu-se foarte tare pe ei înșiși, din pricina unor patimi mici și nepăcătoase, să-și agonisească o bogăție nejefuită, de smerită cugetare.

45) Nu este cu putință ca cel ce petrece de la început cu nesupunere, să dobîndească smerenia, chiar dacă fiecare își închipuie că a învățat un meșteșug propriu sau e în stare s-o agonisească [730].

---

727. Fiică a nebuniei pîntecelui numește curvia, ca una ce se naște din lăcomia pîntecelui».

728. «A fost biruit de aceasta prin iconomie, ca să nu guste, împins de tinerețe, dulceața. De altfel, slava deșartă e mai rea decît lăcomia pîntecelui. Căci ultima este intrarea răului, iar slava deșartă e capătul lui».

729. «Dracul lăcomiei pîntecelui fiind mai natural și deci mai înșelător, pe drept cuvînt învinge slava deșartă».

730. Ed. 1970 : «Dovedire că cel nesupus nu poate dobîndi smerita cugetare. Căci cel lipsit de smerita cugetare e vădit că suferă de boala diavolului. Și cel ce suferă de boala aceasta, dacă nu îi va veni Dumnezeu în ajutor prin pocăința statornică, va fi împreună-moștenitor cu cel de a cărui boală suferă».

46) Părinții stabilesc că făptuirea constă în două virtuți cu totul generale [731]. Și pe drept cuvînt. Căci una e ucigașa plăcerilor, iar cealaltă asigură această ucidere prin smerita cugetare. De aceea și plînsul e îndoit: unul desființează păcatul, iar celălalt pricinuiește smerita cugetare.

47) E propriu celor evlavioși să dea tot, celui ce cere. Iar a celor mai evlavioși, să dea și celui ce nu cere. Dar a nu cere de la cel ce a luat (Mt. 5, 39), mai ales cînd pot, e propriu numai celor nepătimitori [732].

48) Să nu încetăm să ne cercetăm în toate patimile și în toate virtuțile, în care ne aflăm: la început, la mijloc sau la sfîrșit. Toate războaiele dracilor împotriva noastră se nasc din aceste trei pricini: fie din iubirea de plăceri, fie din mîndrie, fie din pizma dracilor. Cei războiți din pricina din urmă sînt fericiți. Cei războiți de mîndrie sînt foarte vrednici de plîns. Iar cei

731. Făptuirea este prima etapă a urcușului duhovnicesc prin care se face curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, ca apoi să se ajungă la etapa superioară, a contemplării (a vederii duhovnicești). Ed. 1970: «Cele două virtuți generale ale primei etape sînt: postul și supunerea».

732. Ed. 1970 și Veniamin Costache: «Cel ce nu cere de la cel ce ia ale lui, nu numai că se arată neîmpătimit de cele materiale, ci și nerăsplătind cu rău celui ce i-a făcut rău, deși ar putea. Dar nu poate cineva să ierte din inimă celui ce l-a vătămat și nedreptățit dacă nu are prin curăție și nepătimire pe Dumnezeu, în sine. Învățînd de la Acesta rațiunile celor ce se petrec, primește cele ce-i vin ca ale sale și e încredințat că i se rînduiesc spre folosul lui (înștiințat tainic despre aceasta). Și așa poate ierta celor ce-l nedreptățesc și iubi pe dușmani și socoti ca pe binefăcătorii săi». Nu numai lucrurile și persoana au rațiunile lor de la Dumnezeu, ci și toate cele ce se întîmplă. Iar rațiunile celor ce ni se întîmplă nouă, fără să contribuim cu o voință rea la ele, sînt ale noastre, sau sînt cîrmuite de Dumnezeu spre dezvoltarea noastră spirituală și deci spre mîntuirea noastră. Chiar cei ce ne fac rău, dacă învingem pornirea de a ne răzbuna, ne ajută să ne ridicăm la o nouă treaptă de bunătate, la o nouă treaptă de apropiere de Dumnezeu. De aceea ei sînt binefăcătorii noștri, deși nu cu voia lor.

din iubirea de plăceri, rămîn netrebnici pînă la sfîrşit [733].

49) Există o simţire, mai bine zis o deprindere numită răbdare în dureri, de care cel ce e prins, nu se va mai teme sau nu va mai fugi de durere niciodată. Stăpînite de această pururea lăudată virtute, sufletele mucenicilor au răbdat cu uşurinţă chinurile.

50) Altceva este străjuirea gîndurilor şi altceva păzirea minţii. Pe cît de departe este răsăritul de apus, pe atît e mai înaltă cea de a doua, faţă de cea dintîi, şi mai obositoare [734].

51) Altceva înseamnă a se ruga cineva împotriva gîndurilor şi altceva a grăi împotriva lor; şi altceva a le dispreţui şi a se ridica deasupra lor [735]. Chipul cel dintîi de împotrivire e mărturisit de cel ce a zis: «Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte» (Ps. 69, 1), şi cele asemenea; al doilea, de cel ce a zis: «Şi voi răspunde celor ce mă osîndesc cuvînt» de împo-

733. Cei din ultimele două categorii contribuie cu voia lor la răul din ei. Cei dintîi nu contribuie cu voia lor. Deci să nu punem vina mai mult pe draci decît pe noi înşine.

734. «Străjuirea gîndurilor înseamnă a alunga diferitele gînduri şi atacuri prin rugăciune. Iar păzirea minţii înseamnă a păzi mintea nerobită şi nedespărţită de pomenirea lui Dumnezeu; şi precum este mai înaltă mintea decît gîndul, pe atîta şi păzirea ei e mai grea şi mai de trebuinţă. Căci minte numim însăşi puterea noastră înţelegătoare şi oarecum ochiul sufletului nostru. Iar gînd, lucrul văzut de minte şi întipărit în ea. Şi păzirea minţii este păstrarea ei în starea de refuz al oricărui atac, care e cea dintîi lucrare voluntară a ei. Iar străjuirea gîndurilor este respingerea celor întipărite prin lucrarea ei voluntară. E vădit oricui cu cît e mai înaltă mintea decît gîndul».

735. A lui Marcu: «Cel dintîi lucru este al celor slabi. Căci neputînd să se împotrivească vrăjmaşilor, se opun acestora prin rugăciune. Al doilea, al luptătorilor, care înfrîng pe vrăjmaşi prin nevoinţă; al treilea, al contemplativilor, care înălţaţi prin contemplare (prin vedere), rămîn neatinşi de protivnici şi nerăzboiţi».

trivire (Ps. 118, 42). Și iarăși : «Pusu-ne-ai pe noi spre grăire împotriva vecinilor noștri» (Ps. 79, 7). Iar pentru cel de al treilea e martor cîntărețul : «Amuțit-am și n-am deschis gura mea» (Ps. 38, 3) și : «Pus-am strajă gurii mele, cînd s-a sculat păcătosul împotriva mea» (Ps. 38, 2). Și iarăși : «Cei mîndri au călcat legea foarte, iar eu de la vederea Ta nu m-am abătut» (Ps. 118, 51).

Dintre aceștia, cel de la mijloc se folosește de multe ori de chipul dintîi, pentru nepregătirea lui ; cel dintîi nu poate alunga încă în chipul al doilea pe vrăjmași ; iar cel de al treilea batjocorește cu totul pe draci.

52) E prin fire cu neputință ca cel netrupesc să fie hotărnicit de trup [736]. Dar celui ce a agonisit pe Dumnezeu, toate-i sînt cu putință.

53) Precum cei ce au simțul mirosului sănătos pot cunoaște pe cel ce ține mirodenii în chip ascuns, așa și sufletul curat obișnuiește să cunoască buna mireasmă ce a dobîndit-o de la Dumnezeu și mirosul urît aflat în alții, de care el s-a izbăvit. Dar acestea nu sînt cunoscute altora [737].

736. «Mintea, fiind prin fire nestatornică, numai atunci se oprește din rătăcire, cînd se unește cu Dumnezeu. Căci toate se află în Dumnezeu și nu mai este altceva mai presus de El sau afară de El, spre care să rătăcească». De aceea, mintea, ca netrupească, neputînd fi mărginită de nimic din cele trupești, nu-și poate găsi odihna decît în Cel nesfîrșit, în Care le are toate.

737. «Cel ce are în nări răul său miros nu prinde alt miros, chiar dacă ar sta deasupra tuturor cadavrelor». *Alta :* «Cei ce nu simt pe alții socotesc că înseamnă că cei necurățiți cu sufletul nu pot simți și cunoaște nici buna mireasmă pe care cei curați au dobîndit-o din Dumnezeu, nici răul miros, de care aceia s-au izbăvit. Căci e propriu celor curați și nepătimitori să simtă cele ce se află în alții». Adică cei curați cu inima simt dispoziția aflătoare în alții, cum nu o simt cei necurați, din cauza nesimțirii lor.

54) E cu neputință ca toți să ajungă nepătimitori, dar nu e cu neputință ca toți să se mîntuiască și să se împace cu Dumnezeu.

55) Să nu te stăpînească cei de alt neam care voiesc să iscodească iconomiile negrăite ale lui Dumnezeu și vederile ce se întîmplă în oameni și care îți pun în minte pe nesimțite că Domnul este părtinitor. Căci aceștia sînt și se fac cunoscuți ca nepoți ai închipuirii de sine.

56) Este un drac al iubirii de arginți care fățărește de multe ori smerenia [738]; și este un drac al slavei deșarte și al iubirii de plăceri, care îndeamnă spre milostenie. Dacă ne curățim de amîndoi, să nu încetăm a face milă în tot locul [739].

57) Unii au spus că dracii se împotrivesc dracilor, dar eu spun că toți caută pierzarea noastră [740].

58) Oricărei lucrări duhovnicești văzute și gîndite îi premerge o intenție potrivită și o dorință prea bună,

738. «Pătimind de iubirea de arginți și nedînd altora nimic, fățărește smerenia, spunînd că nu vrea să placă oamenilor».

739. Există tot felul de împletiri perverse între patimi și virtuți. Patimile se servesc de masca virtuților pentru a înșela pe alții. La Veniamin Costache: Sfîntul Marcu Pustnicul: «Slava deșartă și iubirea de arginți și dezmierdarea nu lasă facerea de bine să rămînă neîntinată, dacă ele nu pier mai întîi prin frica de Dumnezeu». *Alta:* «Aceste două patimi au înșelat pe Eva și pe Adam. Căci dulceața a arătat pomul că era bun la mîncare și frumos la vedere, iar slava deșartă îi spunea că, de vor gusta din el, vor fi ca niște dumnezei. Dar precum Adam, cel dintîi zidit, și Eva se rușinau unul de altul, așa și noi, după ce am lepădat răutatea ochilor celor înțelegători și ne vedem pe noi înșine goi, ne rușinăm în chip conștient unii de alții și coasem frunze de smochin, sau ne îmbrăcăm în formele cele din afară și în îndreptățiri prin cuvinte. Iar Domnul ne pregătește nouă îmbrăcăminte din piei și ne zice: «Întru răbdarea voastră veți cîștiga sufletele voastre».

740. Împotrivirile dracilor între ei, sau încurajarea unor virtuți opuse lor și patimilor, urmăresc numai înșelarea noastră. Împotrivirea lor e de metodă, nu de scop.

care se nasc în noi cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu. Căci dacă nu premerg cele dintîi, a doua nu obişnuieşte să urmeze [741].

59) Dacă este un timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, cum zice Ecleziastul (Ecl. 3, 1), dar între toate lucrurile sînt şi lucrurile sfinţite ale vieţuirii noastre, să avem grijă ca să căutăm în fiecare timp cele potrivite acelui timp [742]. Căci este un timp al nepătimirii în cei ce se nevoiesc şi un timp al împătimirii pentru tinereţea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor şi un timp al inimii învîrtoşate; un timp al supunerii şi un timp al stăpînirii; un timp al postului şi un timp al împărtăşirii de hrană; un timp al războiului din partea trupului duşman şi un timp al liniştirii fierbinţelii; un timp al iernii sufletului (al viforului) şi un

741. «Priveşte exactitatea părintelui. De nu va premerge, zice, intenţia şi dorinţa din noi, împreuna lucrare a lui Dumnezeu nu poate urma». *Alta:* «Dă intenţia, zice, şi ia putere».

742. Fiecare clipă a timpului e dată pentru un anumit lucru al nostru. Cînd facem acel lucru la momentul rînduit lui, atunci putem trăi viaţa noastră după mai-înainte-rînduirea lui Dumnezeu, adică în chip plăcut Lui, sau sfinţit. Trebuie să aflăm acordul între momentele timpului şi momentele vieţii noastre. Există nişte armonii mai înainte stabilite între unele şi altele pentru normele şi sănătoasa dezvoltare a vieţii noastre. Timpul nu e un gol pe care-l putem umple cu orice. Ci el e corelativ cu vieţile omeneşti. Există în el nişte armonii potenţiale cu desfăşurarea vieţii noastre. Aceasta pentru că viaţa noastră însăşi e făcută ca să se ritmeze cu un timp al ei. Aceasta nu înseamnă o predestinare, căci noi putem să ne desfăşurăm viaţa şi în răspăr cu timpul. Dar aceasta nu e o normală dezvoltare a ei. În găsirea acestei armonii se arată din nou darul discernămîntului. Trebuie să ştii pentru care moment al timpului se potriveşte un moment al vieţii tale. Numai atunci potenţele fiinţei noastre se actualizează deplin şi armonios. Fiecare clipă a timpului e potrivită pentru altă potenţă a fiinţei noastre, iar potenţele acestea fac şi ele un tot. Iar clipa înseamnă tot ansamblul de împrejurări care cere de la noi un anumit lucru. Pe lîngă aceea, acordul acesta depinde de o deplină curăţie de patimi. Numai aceasta dă o vedere deplin clară şi o putere de a ne conforma cu adevărat cu ceea ce ne cere clipa.

timp al liniştii minţii ; un timp al întristării inimii şi un timp al bucuriei duhovniceşti ; un timp de învăţare a altora şi un timp de ascultare ; un timp al întinărilor, pentru închipuirea de sine, şi un timp al curăţiei, pentru smerenie ; un timp de luptă şi un timp de odihnă adăpostită ; un timp de liniştire şi un timp de împrăştiere nestăpînită ; un timp de rugăciune neîntreruptă şi un timp de slujire nefăţarnică.

Deci să nu căutăm înainte de timp, cele ale timpului (potrivit pentru un lucru), amăgindu-ne dintr-o pornire a mîndriei. Să nu căutăm iarna cele ale verii ; nu, în sămînţă, snopii. Pentru că timpul semănării cere osteneli şi timpul secerişului aduce haruri negrăite. Iar de nu, nu vom lua nici la timpul cuvenit cele proprii ale timpului [743].

60) Unii au luat de la Dumnezeu cuvioasele răsplătiri ale ostenelilor înainte de osteneli [744]. Alţii în osteneli, alţii după osteneli, alţii în vremea morţii, potrivit unei iconomii negrăite a lui Dumnezeu. Trebuie căutat care e mai smerit între aceştia [745].

61) Există o deznădejde din mulţimea de păcate şi din povara conştiinţei şi a întristării de nesuportat,

743. A sfîntului Isaac : «Tot cel ce începe înainte de timp cele peste măsura lui, îşi pricinuieşte îndoită vătămare şi nu sporire. Căci negustorii necercaţi în lucrurile mari îşi pricinuiesc mari pagube. Dar în lucrurile mici înaintează repede. Pentru că fiecare lucru îşi are rîndul lui şi fiecare vieţuire îşi are rînduită vremea ei».

744. Le-au luat pe temeiul intenţiei lor globale de a lucra potrivit voii lui Dumnezeu, (intenţie cunoscută lui Dumnezeu). De aceea cei ce mor tineri, fără să fi făcut la arătare dovada lucrării lor bune, nu rămîn fără răsplata Acestuia, pentru că Dumnezeu ştiind că ar fi săvîrşit-o o răsplăteşte ca şi cum ar fi săvîrşit-o.

745. Aceasta înseamnă poate că Dumnezeu răsplăteşte după smerenia fiecăruia. Dar poate cel care n-a apucat să săvîrşească fapte, în general voite, e cel mai smerit.

din pricina copleşirii sufletului de mulţimea rănilor şi o scufundare a lui în adîncul deznădejdii, sub greutatea acestora [746]. Şi există o deznădejde ce ni se întîmplă din mîndrie şi din închipuirea de sine, din pricină că socotim căderea ce ni s-a întîmplat, sub demnitatea noastră. Cine ia seama, va afla în aceştia această stare : cel dintîi se predă pe sine nepăsării ; cel de al doilea nu mai are nădejde în nevoinţă. Amîndouă sînt fără folos. Căci pe unul obişnuieşte să-l tămăduiască înfrînarea şi buna nădejde, iar pe al doilea, smerenia şi nejudecarea altora.

62) Nu trebuie să ne mirăm şi să ne înciudăm, văzînd pe unii săvîrşind fapte rele şi aducînd pentru ele motive bune. Pentru că şi pe şarpele din rai l-a pierdut închipuirea de sine care l-a înălţat [747].

---

746. «Nimenea vieţuind în păcate să nu deznădăjduiască de sine, ştiind că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin virtute poate birui boli de tot felul». *Alta :* «Păcat de moarte este cel nepocăit. Despre acesta chiar de s-ar ruga un sfînt, nu va fi ascultat». *Alta,* a Marelui Vasile : «Dacă s-ar număra mulţimea îndurărilor lui Dumnezeu şi s-ar putea măsura mărimea Lui în comparaţie cu mulţimea şi mărimea păcatelor, ar fi îndreptăţită deznădejdea. Dar dacă acestea pot fi măsurate şi numărate, iar mila şi îndurările lui Dumnezeu nu pot fi măsurate, nu e loc pentru deznădejde, ci pentru încredere în mila Lui, pentru pocăinţa de păcatele noastre, cărora le stă în faţă iertarea şi sîngele lui Hristos».

747. Scolie a lui Gavril Monahul şi Isihastul, din muntele Latro : «Cel ce-şi închipuie că e ceva şi învaţă pe alţii lucruri a căror experienţă nu o are nici prin faptă nici prin cunoaştere, suferă de două boli şi de două orbiri : de închipuirea de sine şi de slava deşartă, şi de nesimţire şi neştiinţă. Şi dacă acesta îşi va mai adăuga şi lăcomia pîntecelui, îl vor duce în primejdia vădită pe cel ce le are şi la ruşine veşnică şi va auzi de la mulţi : «Doctore, vindecă-te pe tine însuţi» (Lc. 42, 3). Veniamin Costache : «Iar dacă cineva a împlinit mai întîi faptele bune şi după aceea începe a învăţa pe alţii, acela va dobîndi dumnezeiasca fericire, ca cel ce a făcut şi a învăţat». *Alta,* a lui Solomon : «Sînt unii, care seamănă ale lor şi mai multe roade fac ; şi sînt alţii, care adună cele străine şi se sărăcesc».

63) În toate lucrurile săvîrşite şi în toate felurile de vieţuire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie văzute, fie gîndite, acesta să-ţi fie dreptarul: dacă sînt după Dumnezeu [748]. De pildă: dacă noi, cei începători, săvîrşind vreun lucru oarecare, nu cîştigăm din lucrarea lui în suflet mai multă smerenie decît cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvîrşim cu voia lui Dumnezeu, fie că e mic, fie că e mare [749].

64) În noi, cei mai prunci, în aceasta avem încredinţarea despre voia lui Dumnezeu [750]; în cei de la mijloc, poate îndepărtarea vrăjmaşilor; iar în cei desăvîrşiţi, în sporirea şi în bogăţia luminii dumnezeieşti. Cele mici, pentru cei mari, poate nu sînt mici; iar cele mari, pentru cei mici, nu sînt numaidecît desăvîrşite [751].

65) Văzduhul curăţit de nori arată soarele strălucitor; iar sufletul, eliberat de gîndurile relelor de mai

748. «Cele întru ascultare sînt cele poruncite de oameni; cele întru neascultare, sînt cele neporuncite de oameni, făcute din nevoinţa proprie, de cel care nu se află sub ascultare».

749. «Cercetează cu de-amănuntul, căci toţi putem cunoaşte dacă place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem».

750. În sporirea smereniei.

751. «Adică cele ce, pentru cei mari, sînt socotite mici din pricina desăvîrşirii lor, poate nu sînt mici. Iar cele socotite mari pentru cei mici, din pricina nedesăvîrşirii lor, nu sînt numaidecît desăvîrşite. Acelaşi lucru trebuie înţeles şi despre virtuţi şi păcate. De pildă, se poate afla în cei mari un spor de smerenie cum e cel din cei începători, care e mic pentru desăvîrşirea celor mari. Şi se poate afla în începători un spor de lumină şi depărtarea duşmanilor, care sînt proprii celor desăvîrşiţi şi mijlocii şi deci este mare pentru nedesăvîrşirea celor mici. Dar altceva este smerenia şi luminarea celui începător, potrivite măsurii lui, şi altceva, smerenia şi luminarea celui desăvîrşit; acestea sînt foarte mari şi desăvîrşite şi neînşelătoare. Iar în păcate, la fel. Greşeala mică, pentru cei desăvîrşiţi nu e mică, dată fiind desăvîrşirea lor. Iar cea mare pentru cei mici nu e numaidecît mare, dată fiind nedesăvîrşirea lor».

înainte [752] și învrednicit de iertare, vede numaidecît pe Dumnezeu [753].

66) Altceva este păcatul și altceva nelucrarea lui, din trîndăvie; și altceva e nepăsarea; altceva patima și altceva căderea. Cel ce le poate cerceta în Domnul, să le cerceteze în chip lămurit [754].

67) Unii fericesc mai presus de toate facerea de minuni și ceea ce se vede din darurile (harismele) duhovnicești. Ei nu știu că sînt multe mai presus de acestea și ascunse, care de aceea sînt ferite de cădere [755].

68) Cel ce s-a curăţit în chip desăvîrşit îşi vede sufletul, deşi nu și sufletul aproapelui, în ce daruri se află. Dar cel ce înaintează încă, cunoaște semnele acestora prin trup [756].

69) Puţin foc curăţeşte toată materia, precum o spărtură mică nimicește toată osteneala [757].

70) Este o odihnă a lucrării dușmane, care trezește puterea minţii și nu aţîţă fierbinţeala. Și este o adîncă străpungere (a inimii), care trezește și mișcările ei, ca să nu ne încredem în noi înșine, ci în Dumnezeu, Cel

752. A lui Marcu Monahul: «Obsesia celor de mai înainte» (πρόληψις — prejudecată) este aducerea aminte fără voie de păcatele de mai înainte. Cel ce se nevoiește o împiedică să înainteze la patimi. Învingătorul desființează pînă și atacul lui (momeala)».

753. Altfel, mintea este mereu atîrnată în chip pătimaș de amintirea păcatului și de chipul îngustat și opac al faptei păcătoase săvîrșite.

754. «Păcatul este călcarea a toată porunca, chiar și a celei mai mici. Nelucrarea leneșă constă în a nu face și lucra lucrul lui Dumnezeu. Nepăsarea constă în a lucra, dar cu trîndăvie. Patima e pornirea întipărită și cu anevoie de clintit a sufletului spre cale vătămătoare. Căderea e prăbușirea din înălțimea făgăduinței (călugărești) în necredință, sau rostogolirea în vreuna din patimile trupești».

755. Nu sînt supuse căderii, pentru că sînt la adăpostul laudelor și al slavei deșarte.

756. Sufletul acestuia n-a devenit încă transparent în chip nemijlocit.

757. «Păzește-te de cele mici, ca să nu cazi din cele mari».

ce omoară în chip neştiut fierbinţeala care se află în noi.

71) Cînd vedem pe vreunii iubindu-ne în Domnul, să ne păzim neîndrăzneţi, mai ales faţă de ei. Căci nimic nu obişnuieşte să risipească dragostea şi să pricinuiască ura ca îndrăzneala [758].

72) Ochiul sufletului e înţelegător şi foarte frumos şi e mai presus de toată frumuseţea, după fiinţele netrupeşti. De aceea şi cei pătimaşi au putut cunoaşte gîndurile aflătoare în alte suflete, din multa iubire faţă de ele. Şi mai ales cînd, întinaţi, sînt scufundaţi în trupurile lor.

73) Dacă nimic nu se împotriveşte firii nemateriale ca ceea ce e material, cel ce citeşte să înţeleagă [759].

74) Grija de ei înşişi în cei lumeşti se împotriveşte purtării de grijă a lui Dumnezeu ; iar în noi, cunoştinţei înţelegătoare. Cei neîntăriţi cu sufletul, să cunoască din necazurile şi primejdiile trupului şi a necazurilor din afară cercetarea lor de către Dumnezeu ; iar cei desăvîrşiţi să o cunoască din venirea Duhului şi din adaosul de daruri (de harisme) [760].

75) Este un drac, care, cînd ne întindem pe pat, venind la noi, ne săgetează cu amintiri urîte şi murdare, pentru ca neridicîndu-ne la rugăciune, din trîn-

758. Scolie din sfîntul Isaac : «Mergi la prietenii tăi cu cuviinţă. De vei face aşa, te vei folosi şi pe tine şi pe ei. Căci, sub masca iubirii, sufletul leapădă frîul păzirii sale».

759. Ed. 1970 şi Veniamin Costache, unde scolia e mai extinsă ca în P.G. : «Nematerial e sufletul, material e trupul. Deci nimic nu se împotriveşte sufletului ca trupul. Căci sufletul, ca nematerial, tinde în sus ; iar trupul e tras de greutatea materiei în jos şi se face mare piedică sufletului. Sau şi aşa : nimic nu tulbură mintea aşa de mult şi o face să nu vadă, ca murdăria trupului, care-i vine din necurăţia plăcerilor urîte».

760. «Cînd cel slab cu sufletul va dobîndi răbdare în boli şi încercări, să deslușească în aceasta că e cercetat de Dumnezeu. Iar cei desăvîrşiţi să cunoască aceasta din cunoştinţele înalte ale harului».

dăvie, și neînarmîndu-ne împotriva lui, să adormim în gînduri murdare și să avem visuri murdare.

76) Există un așa numit înainte-mergător al duhurilor, care ne ia în primire îndată ce ne deșteptăm din somn și întinează primul nostru gînd. Dă pîrga zilei tale Domnului, căci ea va fi a celui ce o ia mai înainte.

Un lucrător prea bun al Domnului mi-a spus un cuvînt vrednic de ascultat: «Cunosc drumul întreg al zilei mele, de dimineață».

77) Multe sînt căile evlaviei și multe ale pierzaniei, pentru că de multe ori cineva, împotrivindu-se unui lucru, ajută la împlinirea altuia. Dar scopul amîndurora este bineplăcut Domnului [761].

78) Dracii ne războiesc în încercările ce ni se întîmplă, îndemnîndu-ne, fie să spunem, fie să facem ceva necuvenit. Iar cînd nu pot, stînd liniștiți, ne îndeamnă să aducem o mulțumire plină de mîndrie lui Dumnezeu.

79) Cei ce cugetă cele de sus, desprinzîndu-se, urcă puțin în sus, iar cei ce cugetă cele de jos, pornesc iarăși în jos. Cei ce se desprind nu mai au nimic la mijloc [762]. Adică nu mai au lumea între ei ca în viața de aici [763].

80) Una singură dintre făpturi a primit existența în alta și nu în sine. Și e minune cum poate să stea în afară de cea în care și-a primit existența [764].

---

761. Calea evlaviei poate fi felurită, pentru că unul se opune unui păcat, iar altul lucrează pentru împlinirea unei fapte bune.

762. «*Despărțire numește aci moartea.* Deci, unii, cugetînd la cele cerești, cînd se despart de trup urcă cu sufletul la cer. Iar cei ce cugetă cele ale patimilor, după moarte coboară la iad. Iar la mijloc, adică din lumea aceasta, după despărțirea lor, nu mai e nimic». Sufletele plecate de aici nu mai au lumea ca mediu de comunicare între ele, datorită trupurilor.

763. Lumea a devenit cu totul transparentă, personalizată.

764. «Socotesc că vorbește despre suflet, care nici n-a preexistat trupului, nici nu vine la existență după trup. Ci se creează și el odată

81) Maicile nasc pe fiicele evlavioase. Iar pe maici, Domnul. Dar nu e neînţelept a vedea regula de mai sus şi în cele contrare[765].

82) Moise, sau mai bine zis Dumnezeu, porunceşte ca cel fricos să nu iasă la război. Ca nu cumva rătăcirea din urmă a sufletului să fie mai mare decît cea dintîi cădere a trupului, şi pe drept cuvînt[766].

ACELAŞI CUVÎNT

PARTEA A II-A

Despre dreapta socoteală bine deosebitoare

1) «Precum doreşte cerbul însetat apa» (Ps. 41, 1), aşa doreşte călugărul cunoaşterea voii celei bune a lui Dumnezeu. Şi nu numai cunoaşterea aceasta, ci şi

---

cu trupul. De aceea, e ucigaş şi cel ce omoară embrionul. Pentru că el e însufleţit de la zămislire. Tot aşa de mult lucrează sufletul atunci, ca şi trupul. Pe măsura creşterii trupului, îşi arată şi sufletul lucrările lui. Deci e o minune, zice, cum sufletul care îşi ia existenţa în trup, poate subzista gol după despărţire. Dar aceasta e dogma lui Dumnezeu ... Sufletul aşteaptă şi există negreşit pînă la cealaltă legare a lui, în Dumnezeu, cu trupul său».

765. «*Maici* numeşte virtuţile generale, care nasc pe fiicele lor. Iar ele se nasc din dragostea de Dumnezeu, din credinţă şi nădejde, care sînt din Dumnezeu. Dar tot aşa e cu cele contrare. Patimile mai generale nasc pe cele mai parţiale. Şi precum pe acelea le naşte Domnul, aşa pe acestea le sădeşte în noi diavolul».

766. «*Fricos* numeşte pe cel ce-şi iubeşte sufletul său şi se teme de osteneli. Pe acesta îl sfătuieşte să nu se facă monah, ca nu cumva după ce a făgăduit să vieţuiască cu totul duhovniceşte, îngrijindu-se numai de virtuţile sufletului, să se îngrijească de dulcile patimi ale trupului, cărora slujea mai înainte; căci neînstrăinîndu-se de ele, va rătăci şi mai mult şi va cădea în deznădejde, avînd să suporte o sfărîmare mai grea, ca unul ce a căzut de sus, sau din schima călugărească şi să sufere o judecată mai grea, întorcîndu-se la cele dinainte din deznădejde, şi deci să

pe aceea amestecată[767]; ba încă şi cunoştinţa a ceea ce e protivnic aceleia. Despre acestea cuvîntul nostru are, într-adevăr, multe de spus şi anevoie de tîlcuit. La fel doreşte călugărul să cunoască care sînt, dintre lucrurile care ne privesc, cele ce trebuie să se facă mai presus de toate şi fără de nici o amînare, potrivit celui ce a spus: «Vai celui ce amînă zi după zi şi timp după timp» (Inţ. Sir. 9, 8); de asemenea, care lucruri trebuie făcute cu blîndeţe şi cu chibzuială, cum îndeamnă cel ce a zis: «Cu povăţuire se face războiul» (Pilde 24, 6); şi iarăşi: «Toate cu bună-cuviinţă şi după rînduială» (I Cor. 14, 40).

Căci nu e dat oricui să cunoască repede şi uşor asemenea lucruri greu de deosebit. De aceea şi purtătorul-de-Dumnezeu David şi Duhul cel Sfînt care grăia în el, ni se arată rugîndu-se de multe ori. Căci odată zice: «Învaţă-mă pe mine să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu» (Ps. 142, 10); altădată iarăşi: «Povăţuieşte-mă la adevărul Tău» (Ps. 24, 9); şi iarăşi: «Arată-mi, Doamne, calea pe care voi umbla, că spre Tine am ridicat sufletul meu» (Ps. 142, 8). Şi l-am înălţat de la toată grija vieţii şi de la toată patima.

2) Toţi cîţi voiesc să cunoască voia Domnului sînt datori să o omoare întîi pe a lor[767 bis]. Şi rugîndu-se cu credinţă şi cu simplitate neforţată şi întrebînd sufletele părinţilor sau ale fraţilor întru smerenia inimii şi cu un cuget neîndoielnic, să primească de la ei cele sfătuite de ei, chiar dacă cele ce li se spun ar fi potrivnice scopului lor şi chiar dacă cei întrebaţi n-ar fi foarte duhovniceşti. Căci nu este nedrept Dumnezeu ca să

---

păcătuiască întru cunoştinţă. «Căci celui ce i s-a dat mult, mult i se va cere» (Lc. 12, 48).

767. «Adică doreşte să ştie ce înseamnă a face un lucru bun în scopul lui».

767 bis. «Ei trebuie să moară plăcerilor şi voilor lor şi să se despartă de acestea».

lase să fie amăgite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere şi nerăutate, de către sfatul şi judecata aproapelui, chiar dacă cei întrebaţi ar fi ca nişte animale necuvîntătoare. Cel ce grăieşte prin ei este nematerial şi nevăzut [768].

De multă smerită-cugetare s-au umplut cei ce se supun, fără să se îndoiască, regulii amintite. Căci dacă şi-a deschis cineva în psaltire gîndul său (Ps. 48, 4), cu cît nu se deosebeşte mai mult mintea înzestrată cu judecată şi sufletul înţelegător de o spusă neînsufleţită ? [769] Dar mulţi necunoscînd încă acest bine desăvîrşit şi uşor [770], ci încercînd să cunoască de la ei şi în ei ceea ce e bine plăcut Domnului, ne-au povestit multe şi felurite judecăţi despre aceasta.

3) Unii dintre cei ce au căutat să cunoască acestea şi-au despărţit gîndul lor de toată împătimirea, de amîndouă aceste porniri ale sufletului, atît de cea care se apucă de ceva, cît şi de cea care se împotriveşte cu cuvîntul, şi şi-au înfăţişat în zilele amintite mintea lor dezbrăcată de voia lor într-o cerere fierbinte Domnului şi aşa au cunoscut voia Lui : fie pentru că Mintea înţelegătoare a vorbit în chip înţelegător cu mintea noastră, fie pentru că s-a pierdut din suflet cu desăvîrşire acel gînd unic al lor.

Alţii au înţeles din greutatea şi împiedecarea ce a urmat hotărîrii de a face ceva, că acestea sînt dumnezeieşti, potrivit celui ce a spus : «Am voit să vin la voi,

768. Importantă este depăşirea egoismului mîndriei ; socotirea lui Dumnezeu ca fiind altul, nu ca identic cu propriul eu. Dumnezeu ne grăieşte prin altul.

769. Dacă David şi-a încredinţat sufletul unui stih al Psaltirii, cu cît mai mult nu trebuie să ne încredinţăm noi unui suflet de om ? Adică mai mult trebuie să întrebăm un om credincios, decît un text al Scripturii. Aceasta ne păzeşte de o interpretare individualistă, trufaşă, a Scripturii.

770. E un bine desăvîrşit şi uşor să faci ceea ce te sfătuieşte un părinte duhovnicesc, căci prin el dobîndeşti smerenia.

o dată și de două ori, și ne-a împiedecat satana» (I Tes. 2, 18). Alții, dimpotrivă, din neașteptatul ajutor al lui Dumnezeu în lucrul pornit, au simțit că el e bine primit de Dumnezeu și au spus: «Fiecăruia care alege binele îi ajută Dumnezeu» (Rom. 8, 28).

4) Cel ce a agonisit pe Dumnezeu, în sine, prin luminare e încredințat în felul al doilea [771], dar nu îndată, de ajutorul Lui, în cele ce trebuie făcute îndată, cît și în cele ce pot aștepta.

5) Îndoiala în hotărîrea ce trebuie luată și neîncredințarea (nesiguranța) stăruind mult timp sînt semnul unui suflet neluminat și iubitor de slavă. Căci nu e nedrept Dumnezeu, ca să se închidă în fața celor ce bat cu smerenie. Domnul caută în toate scopul, atît în cele ce trebuie făcute fără întîrziere, cît și în cele ce trebuie amînate. De aceea toate cele curate de împătimire și de orice întinare, făcute în primul rînd pentru Domnul și nu pentru altceva, chiar dacă nu sînt negreșit bune, ni se vor socoti ca bune. Căci căutarea celor mai presus de noi nu ajunge la un sfîrșit neprimejdios [772].

6) Negrăită este judecata lui Dumnezeu cu privire la noi. Căci de multe ori voiește să ascundă, din iconomie, voia Lui dinspre noi, știind că chiar de o vom cunoaște, nu vom asculta de El și deci vom primi mai mute răni.

7) Inima dreaptă s-a izbăvit de felurimea lucrurilor [773], plutind fără primejdii în corabia nerăutății.

---

771. *În felul al doilea*, adică prin simțirea ajutorului lui Dumnezeu.

772. Cînd căutăm să înfăptuim cele mai presus de noi, chiar dacă o facem pentru Dumnezeu, putem greși. Totuși Dumnezeu nu ne osîndește pentru greșeală, odată ce scopul lucrării a fost slujirea Lui.

773. «Felurimea lucrurilor» constă în tot felul de gînduri ascunse, viclene, născute din încrederea minții în deșteptăciunea ei. De aceea e bine să plutești în corabia simplității neprimejduite de valurile gîndurilor de tot felul.

8) Sînt suflete bărbăteşti ce se apucă, aprinse de dragostea lui Dumnezeu şi întru smerenia inimii, de lucrări mai presus de ele; şi sînt inimi mîndre care fac acelaşi lucru. Căci de multe ori scopul vrăjmaşilor noştri este să ne îndemne la cele mai presus de putere, ca, descurajîndu-ne în ele, să ne lepădăm şi de cele după putere şi să prilejuim rîsul cel mai mare vrăjmaşilor noştri.

9) Am văzut suflete şi trupuri slabe din pricina mulţimii de păcate, pornind la nevoinţe peste puterile lor şi neputîndu-le săvîrşi. Şi am spus că pocăinţa lor va fi preţuită de Dumnezeu după mărimea smereniei şi nu a ostenelilor.

10) Se întîmplă uneori că pricina celor mai mari rele este locul de vieţuire; dar alteori, este şi petrecerea cu alţii [774]. Dar îşi ajunge de multe ori şi sufletul stricat spre pierzania lui. Cel ce s-a despărţit de cele două dintîi, s-a izbăvit poate şi de a treia. Dar cel ce păstrează starea a treia, se dovedeşte necercat în tot locul. Căci nici un loc nu e mai la adăpost ca cerul [775].

11) De cei ce se luptă cu noi îndeobşte, necredincioşi sau rău credincioşi, «după întîia şi a doua mustrare, să ne ferim» (Tit 3, 10). Dar celor ce voiesc să înveţe de la noi adevărul, să nu obosim în veac să le facem bine. Însă să ne folosim de amîndouă chipurile de lucrare şi pentru întărirea inimilor noastre.

12) E foarte lipsit de judecată cel care, auzind despre virtuţi mai presus de fire în sfinţi, deznădăjduieşte de sine însuşi. Căci mai degrabă te va învăţa pe tine una din acestea două: sau îţi va stîrni rîvna prin

774. «Observă că amintind de creştere, învinovăţeşte şi societatea, ca pricină a păcatului. Deci să nu se spună că nu vine niciodată vătămare din acestea, fie prin cuvinte, fie din celelalte».

775. Cerul nepătimirii sau al smereniei.

cuvioasa bărbăţie a lor, sau te va întoarce spre multă defăimare de tine şi spre vederea neputinţei tale prin de-trei-ori-cuvioasa smerenie.

13) Sînt draci necuraţi, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuiesc nu numai pe noi să săvîrşim păcatul, ci voiesc să facem părtaşi şi pe alţii la săvîrşirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osîndire. Am văzut pe unul învăţînd de la altul deprinderea cea rea. Şi cel ce învăţa pe celălalt, venind la simţirea de sine, a început să se pocăiască şi s-a oprit de la rău ; dar pocăinţa lui şi-a pierdut tăria şi rodul din pricina ucenicului.

14) Multă cu adevărat, multă şi greu de cuprins este răutatea duhurilor şi puţinora le este văzută. Ba socotesc că nici acestora puţini nu le e întreagă văzută : căci, cum, de multe ori, desfătîndu-ne de mîncare şi săturîndu-ne, priveghem întru trezvie, iar postind şi asuprindu-ne trupul, sîntem doborîţi în chip jalnic de somn ? Cum, liniştindu-ne de unul singur, ne înăsprim, şi vieţuind împreună cu alţii, sîntem străpunşi la inimă şi ne mîniem ? Cum, omorîndu-ne cu foamea, sîntem ispitiţi în somn, şi ghiftuindu-ne, rămînem neispitiţi ? Cum, în înfrînare ne facem întunecaţi şi nestrăpunşi la inimă, iar în băuturi de vin, veseli cu sufletul şi uşori de străpuns la inimă ? [776] Cel ce poate, să lumineze în acestea în Domnul pe cei neluminaţi. Căci noi sîntem neluminaţi în aceasta. Spunem doar că nu totdeauna prefacerea noastră vine de la draci, ci vine, (cum, nu ştiu), din amestecarea sucu-

776. Din Teodor al Edesei : «Vinul, cum s-a scris, veseleşte inima omului» (Ps. 103, 15). Dar tu, odată ce ai făgăduit să plîngi pururea, ocoleşte această veselie, şi te vei veseli cu darurile (harismele) duhovniceşti. Căci, veselindu-te de vin, te vei amesteca cu multe gînduri urîte şi vei ajunge în multe supărări».

rilor ce mi s-a dat mie şi din grosimea întinată şi lacomă care mă îmbracă.

Pentru această cădere greu de explicat, în cele spuse, să rugăm cu sinceritate şi cu smerenie pe Domnul să ne ierte ; dacă după rugăciunea noastră şi după timpul ei, vom afla că ceea ce ni s-a întîmplat se lucrează în noi la fel, să cunoaştem negreşit, că nu e de la draci, ci din fire. Dar de multe ori şi iconomia dumnezeiască voieşte să ne ajute prin cele potrivnice, înfrînînd prin toate închipuirea de sine a noastră. E rău să iscodim adîncul judecăţilor lui Dumnezeu. Iscoditorii călătoresc în corabia închipuirii de sine[777]. Dar să se mai citească unele despre neputinţa celor mulţi.

15) A întrebat un oarecare pe cineva din cei ce pot să vadă : «Pentru ce Dumnezeu cunoscînd de mai înainte căderile unora, i-a împodobit pe aceştia cu daruri (harisme) şi cu semne (minuni)» ? Iar acela răspunse : «Ca pe ceilalţi oameni duhovniceşti să-i facă de neclintit, apoi ca să arate libertatea omului ; şi ca pe cei căzuţi să-i facă fără răspuns de apărare la Judecată».

16) Legea, ca nedesăvîrşită, zice : «Ia aminte la tine însuţi» (Deut. 4, 9). Iar Domnul, ca mai presus de desăvîrşire, a poruncit să îndreptăm şi pe fratele nostru zicînd : «De-ţi va greşi fratele tău» şi cele următoare (Mt. 18, 15). Dacă mustrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el, e curată şi smerită, să nu ocoleşti să împlineşti porunca Domnului. Dacă nu ai ajuns la această stare, împlineşte încă slujirea legii[778].

777. Într-o umbră de corabie, într-o umbră a călătoriei, în irealitate.

778. «Sfîntul socoteşte aci, cred, că slujirea legii constă în a lua aminte cineva la sine însuşi, adică a căuta de ale sale. Iar slujirea Domnului constă în a privi şi la ale aproapelui şi a-l îndrepta». *Alta :* «Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia e chipul celor viitoare. Legea opreşte faptele cele rele, iar Evanghelia îndeamnă la faptele cele bune».

Evanghelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea depăşirii grijii de sine. Ea nu cere numai să nu se facă rău celorlalţi, ci să li se

17) Nu te mira văzînd şi pe cei iubiţi de tine duşmănindu-te pentru mustrări, căci cei mai uşurateci se fac unelte ale dracilor, mai ales împotriva celor ce le sînt acestora (dracilor) duşmani [779].

18) Îmi vine a mă minuna foarte mult mai ales de un lucru ce se petrece în noi : cum, avînd în virtuţi, de ajutor, pe Dumnezeu Cel Atotputernic şi pe îngeri şi pe sfinţi, iar în cele potrivnice numai pe dracul cel viclean singur, ne încovoiem mai uşor şi mai repede spre patimi ? Despre aceasta nu voiesc să vorbesc cu de-amănuntul. Căci nici nu pot.

19) Dacă cele ce se petrec, se petrec aşa, pentru că aşa au fost făcute prin fire, cum sînt eu chipul lui

---

facă bine. Ea a pătruns la ultima cunoaştere a omului, arătîndu-ne că el nu se poate mîntui decît punîndu-şi viaţa sa pentru mîntuirea aproapelui. Legea Evangheliei tălmăceşte legea cea mai adîncă a însăşi fiinţei omeneşti, tîlcuind ceea ce omul însuşi experiază ca aspiraţia cea mai adîncă a lui şi ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avansate a omenescului. Fericirea veşnică nu e decît prelungirea eternă a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul încă de aici. Nu în noi e fericirea, ci în alţii şi, în ultimă analiză, în Cel ce i-a făcut şi-i susţine pe toţi, ca să se scufunde, unificîndu-se fără confundare, unii în alţii. Dar aproapele nu poate fi mîntuit de noi fără voinţa lui. De aceea trebuie trezit la conştiinţa păcătoşeniei lui cînd greşeşte. Noi îl ajutăm trezindu-l la responsabilitatea lui personală. Dar trebuie să o facem cu iubire, necoborîndu-l iarăşi la starea de obiect şi necultivînd iarăşi închiderea noastră în noi prin mîndria unei mustrări aspre şi dispreţuitoare. Fericirea comuniunii veşnice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc şi se respectă ca egale. Ne scufundăm unii în alţii, ca persoane în persoane, fără să ne contopim.

779. «E vorba de cei ce lucrează binele, care prin aceasta se fac duşmani ai dracilor». Duhurilor răului fac totul ca să ţină învrăjbiţi pe oameni prin toate mijloacele. «Dracii ne ispitesc fie prin ei înşişi, fie înarmînd pe cei ce nu se tem de Domnul împotriva noastră. Prin ei înşişi o fac cînd sîntem singuri, despărţiţi de oameni, ca pe Domnul în pustie ; prin oameni, cînd vieţuim împreună cu ei, ca şi pe Domnul, prin farisei. Dar noi, privind la Cel ce ne e pildă, să-i alungăm din amîndouă părţile. Ai grijă de tine, nu de altul. Căci nu poţi face ultima lucrare decît cu iubirea pe care trebuie să o cîştigi».

Dumnezeu şi cum am fost amestecat cu lutul ? Cum zice marele Grigorie : «Dacă ceva din cele create s-a făcut altfel de cum a fost făcut, el doreşte numaidecît cu nesaţiu, rudenia sa».

20) Trebuie să se folosească cineva de tot meşteşugul, ca să înscăuneze lutul, ca să zic aşa, înălţîndu-l pe tronul lui Dumnezeu [780]. Deci nimenea să nu se scuze cu vreun motiv, în privinţa urcării. Căci calea şi uşa s-au deschis [781].

21) Auzirea biruinţelor părinţilor duhovniceşti trezeşte la rîvnă mintea şi sufletul, iar auzirea învăţăturii lor, povăţuieşte pe cei următori, spre urmarea pildei lor.

22) Dreapta socoteală este făclie în întuneric, întoarcerea celor rătăciţi, luminarea celor cu vederea

780. Se redă aci şi nedumerirea şi răspunsul. Omul lucrează oarecum potrivit firii sale, cînd se îngrijeşte de cele ale trupului. Dar întrucît s-a înstrăinat în parte, prin păcat, de firea sa, sau de Dumnezeu, rudenia sa, el tinde cu nesaţiu spre Dumnezeu, neputînd dobîndi fericirea prin coplesirea sa de grijile exclusive ale trupului. Numai aşa el poate ridica chiar trupul pe tronul lui Dumnezeu, scop pentru care Dumnezeu a unit sufletul omului cu trupul. Aceasta e adevărata aspiraţie a omului, deci firea lui. Propriu zis, pe tronul dumnezeiesc a fost înscăunat trupul Domnului. Dar noi sîntem împreună moştenitori cu El. Noi devenim părtaşi la această cinste supremă, căci ne însuşim prin trup puterea stăpînitoare a lui Dumnezeu. Omul aspiră să ajungă la cel mai înalt vîrf posibil. Dumnezeu i-a sădit această aspiraţie. Ea nu e greşită. Dar nu o poate înfăptui decît prin Dumnezeu şi în unire cu El.

781. «*Căi* numeşte Scriptura virtuţile. Iar cea mai mare dintre toate virtuţile este iubirea. De aceea a zis Apostolul : «Dar vă arăt vouă o cale prin covîrşire» (I Cor. 6, 51). Căci ea ne convinge să dispreţuim lucrurile materiale şi să nu punem nimic din cele vremelnice, mai presus de cele veşnice». Pe de altă parte Iisus e calea. Căci din El izvoreşte iubirea şi ea ni se face proprie şi nouă. Prin iubirea faţă de Tatăl şi faţă de oameni S-a suit El, ca om, pe tronul dumnezeiesc şi prin aceeaşi iubire izvorîtoare din El, pe care o primim unindu-ne cu El, urcăm şi noi pe acel tron. Iubirea va avea domnia supremă în vecii vecilor.

scurtă (miopi). Cel ce deosebeşte (cele bune de cele rele) află sănătatea şi depărtează boala.

23) Toţi cei ce se minunează de lucrurile mici obişnuiesc să sufere aceasta în două feluri, fie datorită celei mai din urmă neştiinţe, fie pentru a mări şi înălţa faptele aproapelui, în scopul smeritei cugetări.

24) Să ne nevoim nu numai a ne lupta cu dracii, pentru a ne apăra, ci şi a-i război pentru a-i birui. Cel dintîi, cînd loveşte, cînd e lovit ; cel de al doilea, totdeauna goneşte pe vrăjmaşi.

25) Cel ce a biruit patimile răneşte pe draci. Uneori prefăcîndu-se că e stăpînit de patimi, înşeală prin aceasta pe vrăjmaşii lui şi rămîne nerăzboit de ei. Careva dintre fraţi a fost necinstit şi neclătindu-ne nicidecum cu inima, se ruga cu mintea. Dar pe urmă a început să se tînguiască foarte tare de necinstiri, ascunzîndu-şi nepătimirea. Un altul dintre fraţi, nedorind nicidecum şederea în frunte, se prefăcea că suferă că nu o are. Dar ce voi spune de neprihănirea aceluia, care, intrînd într-o casă a desfrîului, chipurile pentru a păcătui, a atras pe o desfrînată la nevoinţă ?[782] Iar cineva i-a adus unuia dintre cei ce se linişteau un strugure foarte de dimineaţă. Şi acesta după plecarea celui ce i l-a adus, l-a mîncat într-o pornire repezită şi fără poftă, arătîndu-se pe sine dracilor ca stăpînit de lăcomia pîntecelui. Altul, iarăşi, pierzînd nişte ramuri verzi, se văita toată ziua. Dar unii ca aceştia au nevoie de multă trezvie, ca nu cumva, încercînd să rîdă de draci, să se facă ei înşişi de rîsul acelora. Aceştia sînt cu adevărat aceia despre care Apostolul a zis : «ca amăgitori şi iubitori de adevăr» (II Cor. 6, 8).

---

782. Ava Serapion zice : «Se întîmplă că unul lucrează în cele de-a stînga viaţa întru înţelepciunea lui Dumnezeu ; şi se întîmplă că altul lucrează păcatul sub masca celor dumnezeieşti».

26) De vrea cineva să înfăţişeze Domnului un trup neprihănit şi să-I arate Lui o inimă curată, să ţină tare nemînierea şi înfrînarea. Căci fără acestea toată osteneala noastră este fără folos.

27) Aşa cum luminile din ochii oamenilor sînt deosebite, la fel multe şi deosebite sînt umbririle soarelui înţelegător ce se ivesc în suflet. Alta este cea care lucrează prin lacrimile trupeşti, şi alta, cea care lucrează prin cele sufleteşti ; alta, cea care se arată prin ochii trupului şi alta, cea care se arată prin cei înţelegători. Alta e cea din auzirea cuvîntului şi alta e veselia mişcată în chip deosebit în suflet. Alta e cea din liniştire şi alta cea din ascultare. Pe lîngă toate acestea, alta este cea care, într-un chip cu totul deosebit, înfăţişează lui Hristos mintea, prin răpire, în chip negrăit şi de netîlcuit, în lumina înţelegătoare [783].

28) Sînt virtuţi şi sînt maici ale virtuţilor. Deci cel cuminte se va nevoi mai mult pentru cîştigarea maicilor. Învăţătorul maicilor e Dumnezeu Însuşi printr-o lucrare deosebită. Iar ai fiicelor, sînt foarte mulţi [784].

---

783. Ed. 1970 : «Maici ale virtuţilor sînt : credinţa, nădejdea, dragostea, chibzuinţa, bărbăţia, cumpătarea, dreptatea, dreapta socoteală, smerenia ; şi altele, mai mici : postul, înfrînarea, privegherea, neagonisirea, rugăciunea, liniştirea, tăcerea şi altele».

784. A lui Teodor al Edesei : «Întreit este orice suflet cuvîntător. Virtutea aflătoare în partea raţională a sufletului au numit-o chibzuinţă, înţelegere şi înţelepciune ; pe cea aflătoare în iuţime (mînie), bărbăţie şi răbdare ; iar pe cea din partea poftitoare, iubire, neprihănire şi înfrînare. Iar dreptatea s-a semănat în toate făcîndu-le să lucreze în armonie. Prin chibzuinţă, luptă împotriva puterilor opuse, apărînd virtuţile ; prin neprihănire, priveşte lucrurile fără patimă ; prin iubire, convinge sufletul să iubească pe oameni ca pe sine însuşi ; prin înfrînare, taie orice plăcere ; iar prin bărbăţie şi răbdare înarmează sufletul împotriva vrăjmaşilor nevăzuţi» (Veniamin Costache). *Alta :* «Cele trei părţi ale sufletului sînt cugetarea, iuţimea şi pofta. Cînd în iuţime se află dragostea de oameni, în poftă — curăţia şi neprihănirea, cugetarea este luminată. Căci cugetarea este sănătoasă şi înţeleaptă şi luminată cînd a supus patimile şi priveşte duhovniceşte raţiunile făpturilor lui Dumnezeu şi le pune în legătură cu Sfînta

29) Să luăm aminte, ca nu cumva să împlinim puţinătatea hranei cu mulţimea somnului. Căci acesta este un lucru al celor fără minte, ca şi cel dimpotrivă. Am văzut lucrători care, într-o oarecare împrejurare, au făcut puţin pogorământ pîntecelui, dar repede au chinuit bărbăteşte pe ticălos cu starea de toată noaptea în picioare, şi l-au învăţat să se smerească după aceea de săturare, cu bucurie.

30) Dracul iubirii de arginţi războieşte de multe ori cu tărie pe cei neagonisitori. Iar cînd nu izbuteşte, îi înfăţişează pe săraci ca pricină [785], şi aşa îndupleacă iarăşi pe cei neiubitori de cele materiale să se facă iubitori ale acestora.

31) Cînd ne supărăm, să nu încetăm să ne aducem aminte de porunca Domnului către Petru, să iertăm de şaptezeci de ori cîte şapte (Mt. 18, 22). Căci ceea ce a poruncit altuia a făcut şi El, cu mult mai mult. Iar mîndrindu-ne, să ne aducem iarăşi aminte de cel ce a zis : «Cel ce va împlini toată legea duhovnicească, dar va greşi printr-o singură» patimă, adică prin mîndrie, «s-a făcut vinovat de toate» (Iac. 2, 10).

Treime. Şi iuţimea se mişcă după fire cînd iubeşte pe toţi oamenii şi nu are faţă de nici unul vre-o scîrbă sau vre-o ţinere de minte a răului. Iar pofta, cînd prin înfrînare şi prin smerita cugetare şi prin neagonisire omoară patimile, adică dulceaţa şi dezmierdarea trupului şi pofta banilor şi a slavei trecătoare şi se îndreaptă spre dragostea cea dumnezeiască şi nemuritoare. Căci pofta se porneşte spre trei lucruri : ori spre dulceaţa trupului, ori spre slava deşartă, ori spre amăgirea banilor. Şi pentru această poftire fără socoteală, defaimă pe Dumnezeu, uită purtarea frumoasă dată ei prin fire şi se sălbăticeşte spre aproapele şi întunecă cugetarea şi nu o lasă să caute în sus spre adevăr. Dar cine cîştigă cugetarea înaltă cîştigă împărăţia cerurilor». Cele trei părţi ale sufletului se înrîuresc una pe alta. Iubirea urcă din poftă în cugetare, cu elanul pe care îl dă iuţimea, iar cugetarea se înalţă, nu numai prin înţelegere, ci şi prin iubire, la Sfînta Treime, hrănindu-se din ea cu iubirea nesfîrşită, deci nemuritoare şi mereu plină de elan.

785. Dau grija de săraci ca motiv de agonisire de bunuri.

32) Duhurile rele şi pizmaşe hotărăsc cîteodată să se depărteze de bunăvoie de la sfinţi, ca nu cumva să pricinuiască cununi celor războiţi pentru că au rămas nebiruiţi în războaiele duse împotriva lor.

33) «Fericiţi făcătorii de pace» (Mt. 5, 9). Nimeni nu va spune altfel [786]. Dar eu am văzut şi pe făcătorii de vrajbă fericiţi. De pildă, doi inşi au intrat unul cu altul într-o legătură de curvie ; iar unul dintre cei cunoscători, bărbat prea cercat, s-a făcut slujitorul urii fiecăruia din ei faţă de celălalt, bîrfind pe acesta faţă de celălalt, ca pe unul ce l-a defăimat pe el. La fel a bîrfit pe celălalt faţă de acesta. Şi astfel prea înţeleptul bărbat a izbutit să depărteze răutatea dracilor printr-o uneltire omenească şi să pricinuiască o ură care a desfăcut legătura curviei.

34) Se întîmplă ca cineva, pentru o poruncă, să calce o altă poruncă. Am văzut tineri trăind într-o prietenie plăcută lui Dumnezeu, dar din pricina vătămării şi conştiinţei altora, înştiinţîndu-se unul pe altul, s-au depărtat unul pe altul [787].

35) Pe cît de protivnică este căsătoria faţă de ieşirea din lume, pe atît de protivnică este mîndria faţă

786. Scolie din Grigorie de Nyssa (precizarea aceasta numai la Veniamin Costache) : «Făcător de pace este cel ce transmite altuia pacea. Dar nu ar putea procura altuia ceea ce nu are el însuşi. Deci făcător de pace este propriu zis cel ce a potolit în sine vrajba trupului şi a duhului şi a prefăcut războiul lăuntric al trupului într-o paşnică armonie. Atunci trupul nu mai poftește împotriva duhului, ci harul Duhului stăpînește asupra patimilor trupești. Atunci nu mai e lucrătoare legea trupului, care se ostește împotriva legii minții, ci, supunîndu-se împărăției mai înalte, se face slujitoare a poruncilor dumnezeiești. Atunci peretele din mijloc al păcatului înlăturîndu-se, cei doi s-au făcut unul, concrescînd prin îmbinarea lor pe o treaptă mai înaltă».

787. «De vieţuieşti cu fraţi şi de se va afla între ei unul faţă de care ai dragoste pentru Dumnezeu, să nu îndrăzneşti să o arăţi cînd văd ceilalţi, ca nu cumva să se afle între ei unul slab şi să moară de necaz şi tu să porţi păcatul lui, că i-ai dat prilej să păcătuiască».

de deznădejde. Dar din pricina neorînduielii dracilor, se pot vedea amîndouă împreună.

36) Sînt unii dintre dracii necurați, care ne insuflă la începutul călugăriei noastre o tîlcuire a dumnezeieștilor Scripturi. Aceasta le place să o facă mai ales în inimile iubitorilor de slavă deșartă și cu deosebire în ale celor ce s-au îndeletnicit cu filozofia din afară, ca amăgindu-i pe încetul, să-i ducă la eresuri și hule. Vom cunoaște teologia, mai bine zis teomachia dracilor, din turburarea și bucuria nerușinată ce se revarsă în suflet în vremea tîlcuirii Scripturilor.

37) Unele dintre cele ce se petrec, au prin rînduială un început și un sfîrșit, de la Făcătorul. Dar virtutea are marginea nemărginită. «Am văzut marginea a tot sfîrșitul, zice psalmistul; dar lată foarte și fără margini este porunca Ta» (Ps. 118, 96) [788].

38) Dacă unii lucrători buni înaintează, de la puterea făptuirii, la puterea vederii (contemplării) (Ps. 83, 7) [789] și dacă dragostea nu ajunge niciodată la sfîrșit, dacă Domnul va păzi intrarea fricii tale (de El) și ieșirea iubirii tale (Ps. 120, 8) [790], atunci marginea acesteia este cu adevărat fără margini. Înaintînd în ea, niciodată nu ajungem la sfîrșit, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, adăogînd lumină la lumină [791].

---

788. Porunca este fără margini, pentru că împlinirea ei poate merge totdeauna mai departe, întrucît desăvîrșirea obținută de om prin împlinirea ei nu are nici ea margini.

789. Sînt cele două etape principale ale urcușului duhovnicesc care sfîrșesc în unirea cu Dumnezeu, ca etapă unică și veșnică.

790. Prin frica de Dumnezeu intrăm pe drumul spre El, străbătut prin lucrarea poruncilor; și prin iubire ieșim de pe acest drum la unirea cu Dumnezeu. Amîndouă sînt păzite și ajutate de Dumnezeu. Despre înaintarea de la frică la dragoste prin porunci a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 16 și 17; Filoc. rom. I, p. 340—341.

791. De iubire niciodată nu ne săturăm. Ea ne dă mereu o nouă bucurie. Ea e nesfîrșită și nesfîrșit nouă în manifestările ei. Faptul că există iubire e o dovadă că există o veșnicie, o infinitate veșnic nouă. Iar faptul

Deşi ceea ce se va spune pare multora ciudat, totuşi se va spune : după dovada adusă de noi mai înainte, o, fericite, eu nu aş spune nici de fiinţele neînţelegătoare că nu înaintează. Ci spun cu tărie că şi ele adaogă pururea slavă la slavă şi cunoştinţă la cunoştinţă.

39) Să nu te miri dacă dracii ne insuflă de multe ori înţelesuri bune şi se împotrivesc acestora în chip înţelegător. Scopul vrăjmaşilor este să ne convingă prin aceasta că cunosc gîndurile din inima noastră.

40) Nu voiesc să fii judecător amarnic al celor ce învaţă cu măreţie cuvîntul, văzîndu-i mai cu lenevie în făptuire. Căci de multe ori folosul cuvîntului împlineşte lipsa lucrării. Nu avem toţi la fel toate. În unii cuvîntul întrece lucrarea. În alţii, iarăşi, a doua întrece pe primul [792].

41) Dumnezeu nici n-a făcut, nici n-a zidit răul. Deci s-au amăgit unii spunînd că unele din patimi sînt fireşti în suflet [793], neştiind că noi am schimbat însuşirile susţinătoare ale firii, în patimi. De pildă : sămînţa se află în noi prin fire pentru naşterea de copii, dar noi am schimbat-o spre curvie ; mînia împotriva şarpelui este în noi prin fire, dar noi ne folosim de ea împotriva aproapelui ; prin fire e în noi rîvna pentru

că iubirea nu este decît între persoane, arată că persoanele sînt pentru veşnicie şi că există o comunitate interpersonală supremă de iubire din veşnicie în veşnicie. Iar în iubire este adevărata cunoştinţă.

Scolie din Diadoh al Foticeii : «Lumina cunoştinţei adevărate stă în a deosebi fără greşeală binele de rău. Căci atunci calea dreptăţii, conducînd mintea spre Dumnezeul dreptăţii, o introduce în iluminarea nesfîrşită a cunoştinţei, ca pe una ce caută de acum înainte iubirea cu îndrăzneală» (Cap. 6 ; Filoc. rom. I, p. 336).

792. Deşi uneori Scărarul se arată foarte aspru în cererile lui, alteori manifestă înţelegere şi pentru cei ce dau mai puţin. Gîndirea lui e în general largă, complexă şi echilibrată.

793. Scolie din sfîntul Isaac : «Dacă patimile ar fi în chip natural în suflet, pentru ce acesta s-ar vătăma de către ele ? Cele potrivite firii nu vatămă firea».

virtuți, dar noi rîvnim cele rele ; prin fire se află în suflet poftirea slavei, dar a celei de sus ; prin fire avem înclinare de a ne mîndri, dar împotriva dracilor ; la fel, bucuria : dar pentru Domnul și pentru faptele bune în slujba aproapelui. Am primit și ținerea de minte a răului, dar împotriva dușmanilor sufletului. Am primit pofta de hrană, dar nu de neînfrînare.

42) Sufletul netrîndav ridică împotriva lui pe draci, dar înmulțindu-se războaiele, se înmulțesc cununile. Cel scăpat nerănit, nu se încununează numaidecît. Dar cel care nu obosește de pe urma căderilor ce i se întîmplă va fi slăvit de îngeri ca un luptător.

43) Făcînd Cineva trei nopți în pămînt, a înviat pentru totdeauna. Iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare [794].

44) Dacă, dintr-o iconomie pedagogică, după răsăritul Lui în noi, Soarele Și-a cunoscut primul Lui apus, negreșit a pus întunericul peste locul ascunderii Lui și s-a făcut noapte. În ea vor veni spre noi puii de lei sălbatici, ce se depărtaseră mai înainte și toate fiarele patimilor colțoase răcnind ca să răpească nădejdea din noi (Ps. 103, 22) și cerînd de la Dumnezeu drept mîn-

794. «Hristos, Dumnezeul nostru, petrecînd în pămînt trei zile și trei nopți, a înviat. Iar urmașii lui Hristos care biruiesc păcatul de trei ceasuri nu vor muri. Iar cele trei ceasuri sînt cele trei vîrste : cea a tinereții, cea de la mijloc și cea a bătrîneții, pe care Evanghelia le-a numit și cele trei străji». *Alta :* «De trei lucruri mă tem, a zis oarecare dintre părinți : de ieșirea din viață, de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu și de socoteala ce ni se va cere la judecată». *Alta :* «Altul tîlcuiește cele trei ceasuri ca : plăcerea, slava deșartă și iubirea de arginți ; altul, ca cele trei asupriri ale dracului ; altul, ca trei ceasuri de trîndăvie ; iar altul, ca trei ceasuri de frică».

În general, cel ce stă trei ceasuri nebiruit de o ispită cumplită, s-a întărit în așa fel, că nu mai moare răpus de alte ispite.

care patimile noastre, hrănite fie prin gînduri, fie prin făptuire [795].

Dar după aceea ne-a răsărit, din întunecoasa smerenie, iarăşi Soarele şi fiarele s-au adunat iarăşi la ele (Ps. 103, 22) şi în culcuşurile lor, sau vor zăcea în inimile iubitoare de plăcere (Ps. 103, 23) şi nu în noi. Atunci vor zice între ele : «Cît s-a mărit Domnul», pentru a face iarăşi milă cu ei (Ps. 103, 25) ; iar noi către ele : «Cît s-a mărit Domnul» pentru a face milă cu noi. Făcutu-ne-am ca nişte veseliţi, iar voi ca nişte goniţi (alungaţi).

Iată Domnul şade pe nor uşor, sufletul înălţîndu-se din toată pofta pămîntească [796] ; şi va veni în inima egipteană, mai înainte întunecată şi se vor clătina idolii făcuţi de mînă şi amintirile minţii.

45) Dacă Hristos fuge de Irod trupeşte, deşi putea toate, să înveţe cei porniţi să se arunce pe ei în ispite. «Să nu dai, zice, piciorul tău spre clătinare, şi nu va dormita îngerul care te păzeşte» (Ps. 125, 2—3) [797].

46) Trufia se împleteşte cu bărbăţia, ca iedera cu chiparosul. Să fie lucrarea în noi necontenită, ca să nu socotim că am agonisit vreun bine prin simpla cugetare ; ci luînd seama la calitatea lui adevărată, să vedem dacă el este în noi şi atunci ne vom cunoaşte pe noi negreşit ca fiind cu lipsuri. Cercetează fără odihnă şi semnele patimilor şi atunci vei afla multe ale lor aflîndu-se în tine. Noi, ca unii ce sîntem în aceste boli, nu putem să le descoperim, fie din pricina neputinţei,

795. «De fapt dracii cer, spre căderea noastră, fie să consume merindea noastră, fie, ca la Iov, să ne rănească. Iar pe măsura negrijirii noastre, sîntem predaţi, prin părăsire, în chip pedagogic».

796. Domnul Se va odihni în sufletul nostru devenit nor uşor, străveziu, pentru Soarele Hristos, ca unul ce a pierdut din el grosimea poftelor.

797. Scolie din Ioan Gură de Aur : «Nu trebuie nici refuzate nevoinţele, nici să sărim spre ele. Căci astfel şi biruinţa noastră va fi mai strălucitoare şi diavolul făcut mai de rîs prin înfrînare. Atraşi în luptă, să o

fie din pricina unei adînci stăpîniri a noastre de către ele, de mai înainte.

47) Dumnezeu judecă intenţia, dar caută cu iubire de oameni şi lucrarea [798]. Mare este cel ce nu are nici o lipsă în cele ce-i stau în putere. Dar mai mare este cel ce se apucă cu smerenie şi de cele mai presus de putere [799]. Dar de multe ori dracii ne împiedică să facem cele mai uşoare şi mai folositoare nouă şi ne îndeamnă să ne apucăm de cele mai obositoare [800].

48) Găsesc că Iosif trebuie fericit pentru respingerea păcatului şi nu pentru dovedirea nepătimirii. Trebuie să ne cercetăm pentru respingerea căror şi cîtor păcate am dobîndit cununa. Căci altceva este a te feri de umbră şi altceva a alerga spre Soarele dreptăţii.

49) Întunerecul este pricina împiedecării, împiedecarea, a căderii, iar căderea, a morţii. Cei ce s-au întunecat din vin, s-au spălat de multe ori cu apă. Iar cei din patimi, s-au spălat cu lacrimi.

50) Altceva e tulburarea, altceva împrăştierea şi altceva orbirea. Pe cea dintîi o vindecă înfrînarea, pe

---

primim cu bărbăţie. Nechemaţi în ea, să ne liniştim şi să aşteptăm vremea luptelor, ca să arătăm şi necăutarea slavei deşarte şi bărbăţia».

798. «Cei ce au voit cele bune, după puterea lor, se vor împărtăşi de aceeaşi cinste cînd intenţia le-a fost egală, chiar dacă unii au făcut mai mult». Dar omul trebuie să pornească cu smerenie chiar la cele mai presus de puterea pe care şi-a cunoscut-o, căci numai aşa poate înainta tot mai mult.

799. Ed. 1970 : «E de ştiut că poruncile s-au dat pentru cele potrivite puterii. Şi a spus că cel ce va face cele ale poruncilor, mare se va chema. Iar pe cel ce din iubire a încercat cele peste puterea lui l-a numit mai mare, făcînd asemănarea între cei care au lucrat cele după puterea lor şi cei ce au lucrat cele mai presus de putere».

800. Scărarul iar face nuanţele conforme realităţii. E bine ca să ne apucăm de cele mai presus de putere. Dar să luăm seama că uneori aceasta este o ispită de la cel rău, ca să avem scuza, dacă nu le-am împlinit. Că aceasta e o ispită rea se vede cînd nu facem cele după puterea noastră, dar ne apucăm de cele mai presus de putere. Întîi să le facem pe acelea şi apoi să ne apucăm de acestea.

a doua liniştirea, iar pe a treia ascultarea şi Dumnezeu cel ce pentru noi ascultător S-a făcut [801].

51) Noi, din două pilde care le curăţesc pe cele de jos, înţelegem în chip potrivit cele două curăţiri ale celor ce cugetă cele de sus. Astfel, numim nălbitoare obştea cea după Domnul care curăţă murdăria şi grosimea sufletului şi urîţenia ei. Iar sihăstria este vopsitoria pentru cei ce au lepădat neînfrînarea, ţinerea de minte a răului şi au trecut de la ea (de la viaţa de obşte) la liniştire.

52) Unii spun că căderea în aceleaşi păcate vine din lipsa pocăinţei potrivite şi a îndreptării pe potriva păcatelor de mai înainte. Dar trebuie văzut dacă tot cel ce n-a căzut în acelaşi fel de păcat s-a pocăit precum se cuvine.

53) Unii cad în aceleaşi păcate, fie pentru că s-au scufundat în adîncul uitării celor de mai înainte [802], fie pentru că socotesc pe Dumnezeu iubitor de oameni, din iubirea lor de plăceri, fie pentru că nu mai au nădejde în mîntuirea lor. Iar dacă unii nu s-ar dispreţui, aş spune că şi pentru că nu izbutesc să lege pe vrăjmaşul acesta, care-i stăpîneşte pe ei prin tirania obişnuinţei.

---

801. Hristos avînd duhul ascultării de Tatăl întipărit în omenescul Lui, sălăşluindu-Se în noi, ni-l întipăreşte şi nouă.

802. Acest «adînc al uitării celor mai înainte făcute» poate fi asemănat cu subconştientul de care vorbeşte psihologia modernă. El are totuşi o eficienţă, pentru că dă o obişnuinţă repetării aceloraşi păcate. E ciudat cum uneori amintirea lor îndeamnă la repetarea aceloraşi păcate şi cum alteori uitarea lor mînă la săvîrşirea lor din nou. În amîndouă cazurile lipseşte pocăinţa, care e o amintire continuă a păcatelor, dar o amintire asociată cu durerea pentru faptul de a le fi săvîrşit. Contrar aruncării păcatelor trecute în «subconştient», care echivalează cu o anumită slăbire a conştiinţei de sine, pocăinţa ţine totul în amintire, dar nu într-o amintire plăcută, ci într-una dureroasă, care echivalează cu un acut simţ al responsabilităţii, sau cu o continuă accentuare a conştiinţei de sine în faţa lui Dumnezeu ca persoană supremă.

54) Trebuie de cercetat în ce fel sufletul, fiind netrupesc, nu vede pe cei ce vin la el, deşi sînt de o fiinţă cu el, după fire. Nu cumva pentru înjugarea cu ei, pe care numai Cel ce i-a legat o cunoaşte ? [803]

55) M-a rugat odată careva dintre cunoscători: «Explică-mi mie, celui ce voiesc să învăţ, care din duhuri obişnuiesc să smerească mintea, şi care să o înalţe, pentru păcate ?» Iar neputînd răspunde la întrebare şi asigurîndu-l de neştiinţa mea, prin jurămînt, cel ce voia să înveţe m-a învăţat, spunînd: «Dîndu-ţi pe scurt aluatul deslușirii (deosebirii), te voi lăsa să cercetezi celelalte cu osteneală».

Dracul trupurilor şi al mîniei, al nebuniei pîntecelui, al trîndăviei şi al somnului, nu obişnuieşte să înalţe cornul minţii ; dar cel al iubirii de arginţi, al iubirii de stăpînire şi de multă grăire, şi alţii mulţi, obişnuiesc să adaoge rău peste rău. Apropiat de aceştia este şi cel al judecării altora.

56) Dacă cineva se duce la cei din lume, sau îi primeşte şi la despărţirea de ei după o zi sau după un ceas, simte o săgeată de întristare, şi nu mai degrabă o bucurie, ca unul ce se izbăveşte de o piedecă sau de o cursă, acesta s-a supus bătăii de joc sau din partea slavei deşarte, sau din partea curviei.

57) Să cercetăm înainte de toate de unde suflă vîntul, ca nu cumva să ne aflăm întinzînd pînzele împotriva lui.

---

803. Sufletul nu cunoaşte pe dracii care vin la el (sau pe îngeri), poate tocmai pentru legătura oarecum firească ce există între el şi ei, în starea lui morală. Prin aceasta subiectul uman, făcînd voia acelora, se identifică oarecum cu unul sau cu altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat în această legătură cu noi, îi poate cunoaşte. Dar poate prin «cel ce i-a legat» autorul înţelege şi pe omul care, legînd pe duhul cel rău, l-a detaşat prin aceasta oarecum de el, încît poate cunoaşte că, deşi e aproape de el, se află sub stăpînirea lui, sufletul simţind apropierea aceluia prin efortul său de a-l ţine legat.

58) Mîngîie cu dragoste pe bătrînii făptuitori, care şi-au istovit trupurile lor întru nevoinţă, dăruindu-le puţină odihnă. Sileşte să se înfrîneze pe tinerii care şi-au istovit sufletul prin păcate, aducîndu-le aminte de chinuri [804].

59) Este un lucru cu neputinţă, cum am spus şi în alt loc, să ne curăţim îndată de la început, cu totul, de lăcomia pîntecelui şi de slava deşartă. Dar să nu căutăm să luptăm cu slava deşartă prin desfătare (în mîncări). Căci săturarea lăcomiei pîntecelui naşte slava deşartă. Aceasta, în cei începători. Mai degrabă să luptăm împotriva ei prin puţinătate (a mîncării). Şi aşa va veni în cei ce voiesc ceasul, şi acum este, cînd Domnul va supune şi pe aceasta sub picioarele noastre.

60) Nu sînt războiţi de aceleaşi patimi cei ce vin la viaţa călugărească tineri sau îmbătrîniţi. Căci de multe ori suferă de patimi cu totul potrivnice. De aceea fericită e fericita smerenie. Căci ea li se face şi celor tineri şi celor bătrîni pricină neclintită şi puternică de pocăinţă.

61) Nu te tulbura pentru ceea ce urmează să spun. Deşi rar, totuşi sînt suflete curate şi neviclene, izbăvite de păcat, de făţărnicie, de năravul răului, cărora le este nefolositoare vieţuirea împreună cu alţii, putînd ca din liniştirea cu un povăţuitor să urce, ca dintr-un port, la cer, şi care nu au trebuinţă de tulburările vieţii de obşte şi rămîn neispitiţi de ele.

---

804. «Trupul, slăbit cînd e silit la fapte mai mari decît puterea lui, aduce în suflet întunerec peste întunerec şi pricinuieşte mai degrabă turburare. Iar trupul tare, de-l vei preda odihnei şi nelucrării, pricinuieşte tot păcatul în sufletul ce locuieşte în el ; şi chiar dacă doreşte binele, după puţin timp ia de la el chiar şi gîndul binelui pe care-l avea». *Alta :* «Cei ce s-au nevoit peste măsură trebuie mîngîiaţi cu mîncări. Dar tinerii trebuie siliţi la înfrînare prin îndemnuri».

62) Pe cei neînfrînați poate că-i va tămădui oamenii ; pe cei vicleni, îngerii ; iar pe cei mîndri, Dumnezeu.

63) Este și acesta un chip al iubirii : pe aproapele care vine la noi, să-l lăsăm să lucreze în toate precum voiește, iar noi să-i arătăm toată bucuria.

64) E de cercetat cum și pînă unde și cînd căința risipește cele bune ca și pe cele rele [805].

65) Avem nevoie de multă dreaptă socoteală (discernămînt), ca să știm cînd trebuie să stăm pe loc și în ce lucruri și pînă unde să ne luptăm cu prilejurile și cu mijloacele patimilor și cînd să ne retragem. Căci e de ales uneori mai bine fuga, din pricina slăbiciunii, ca să nu murim.

66) Trebuie să vedem și să luăm seama în ce timp și cum putem să ne deșertăm fierea prin amărăciune ; care dintre draci ne înalță, și care ne smeresc ; care ne înăspresc, și care ne mîngîie ; care ne întunecă, și care ne luminează ; care ne fac trîndavi, și care, porniți spre rele ; care, triști, și care, veseli.

67) Să nu ne mirăm văzîndu-ne în arena nevoinței, la început, mai pătimași decît în viața din lume. Căci trebuie să mișcăm întîi pricinile, ca să ne vină apoi sănătatea. Căci fiarele ascunse, mai înainte nu se arătau.

68) Cînd cei ce s-au apropiat de desăvîrșire, prin vreo întîmplare oarecare, sînt biruiți în vreun lucru mic de draci, aceștia se folosesc de tot meșteșugul ca să răpească această desăvîrșire de la ei în chip însutit.

69) Precum vînturile obișnuiesc să tulbure uneori suprafața mării, prin suflarea lor liniștită, alteori

805. «Cînd cineva se căiește în vederea a ceva mai bun, atunci căința nu pricinuiește risipirea celor bune, ci dobîndirea lor. Căința pricinuiește risipirea celor bune numai atunci cînd se însoțește cu săvîrșirea faptelor rele».

adîncul ei, aşa înţelege că se întîmplă şi cu vînturile întunecoase ale răutăţii. Dacă vin peste cei pătimaşi, înviforează însăşi simţirea inimii lor. Dacă vin peste cei ce au înaintat, tulbură numai suprafaţa minţii. De aceea, aceştia simt mai degrabă liniştea lor, inima rămînîndu-le neîntinată [806].

70) Este propriu celor desăvîrşiţi să cunoască pururea care gînd este al conştiinţei, care al lui Dumnezeu şi care al dracilor. Căci dracii nu insuflă de la început toate cele potrivnice. De aceea întrebarea este cu adevărat întunecoasă şi greu de deslușit. Prin doi ochi sensibili se luminează sufletul şi prin darul deosebirii văzute şi înţelegătoare, se luminează ochii inimii.

ACELAŞI CUVÎNT

PARTEA A III-A

Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse

1) Credinţa neclintită este maica lepădării. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă. Nădejdea neclintită este uşa nepătimirii. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă. Dragostea de Dumnezeu este pricina înstrăinării. Dar e vădit şi lucrul dimpotrivă.

2) Maica supunerii este disprețuirea de sine şi dorinţa sănătăţii [807]. Maica înfrînării e gîndul la moarte şi aducerea aminte statornică de fierea şi de oţetul

806. «Precum vînturile agitînd marea îi fac pe corăbieri de multe ori să se primejduiască, aşa şi duhurile întunecate ale răutăţii, aruncă uneori mintea cîrmace în adîncul pierzaniei». Aci inima e socotită ca însăşi fiinţa în adîncul ei, pe cînd mintea, ca organul gîndirii în schimbare continuă.

807. Dacă supunerea e pricinuită de disprețuirea de sine şi de dorinţa bunătăţii sufleteşti, disprețuirea aceasta e mai degrabă căutarea fiinţei

Stăpînului. Ajutătoarea neprihănirii e liniștirea. Postul e potolirea fierbințelii. Zdrobirea cugetului e potrivnica gîndurilor urîte.

3) Credința și înstrăinarea sînt moartea iubirii de arginți. Mila și dragostea (lui Hristos) au predat trupul (morții). Rugăciunea stăruitoare e pieirea trîndăviei. Aducerea aminte de judecată e pricinuitoarea rîvnei. Dragostea de necinstire e tămăduirea mîniei.

4) Cîntarea și compătimirea și neagonisirea sînt sugrumarea întristării. Neîmpătimirea de cele văzute e vederea celor gîndite [808]. Tăcerea și liniștea sînt dușmanele slavei deșarte. Iar de te afli la mijloc, primește necinstirea.

5) Simțirile întristate tămăduiesc mîndria cea văzută. Dar pe cea nevăzută o tămăduiește Cel dinainte de veacuri nevăzut. Căprioara ucide toate fiarele văzute ; iar pe cele gîndite le ucide smerenia [809]. Ne este cu putință ca prin toate cele după fire să cunoaștem în chip vădit cele gîndite (inteligibile).

6) Precum e cu neputință șarpelui să se dezbrace de pielea sa cea veche, dacă nu intră printr-o crăpătură strîmtă, la fel și noi nu putem lepăda vechile patimi ce ne stăpînesc și vechimea sufletului și veșmîntul omului cel vechi, de nu vom străbate calea cea strîmtă și plină de necazuri a postului și a necinstirii.

---

proprii și a vieții adevărate. Atunci nu ea e mai degrabă disprețuirea a ceea ce e vătămător vieții proprii adevărate.

808. «Semnul că mintea se ocupă cu cele gîndite (inteligibile) e disprețuirea tuturor celor ce mîngîie simțurile». *Alta :* «Viața în Dumnezeu e moartea celor supuse simțurilor. Cînd trăiește inima, mor simțurile». *Alta :* «Învierea simțurilor e moartea inimii. Și cînd învie acestea este semn că a murit inima pentru Dumnezeu». *Alta :* «Neagonisitorul nu are cele de a căror pierdere s-ar putea întrista».

809. «Căprioara poartă prin fire război cu toți șerpii».

7) Precum păsările cele grase nu pot zbura spre cer, aşa nici cel ce-şi hrăneşte şi-şi slujeşte trupul său [810].

8) Mocirla uscată nu mai place porcilor şi trupul veştejit nu mai odihneşte pe draci.

9) Precum mulţimea aşchiilor de multe ori înăbuşă şi stinge flacăra, pricinuind mult fum, aşa şi mîhnirea peste măsură face de multe ori sufletul fumegos şi întunecat şi usucă apa lacrimilor.

10) Precum arcaşul orb este neiscusit, aşa şi ucenicul ce se împotriveşte, se pierde [811].

11) După cum oţelul călit poate ascuţi pe cel necălit, aşa fratele rîvnitor mîntuieşte de multe ori pe cel trîndav.

12) Precum ouăle păsărilor, încălzite în cuibar, nasc viaţă, aşa şi gîndurile nearătate se umplu de viaţă şi înaintează la fapte [812].

13) Precum caii se întrec între ei alergînd, aşa obştea se stîrneşte pe ea însăşi.

14) Precum norii ascund soarele, aşa gîndurile rele întunecă mintea şi o pierd.

---

810. «Neplăcut lucru este iubitorilor de trup şi celor lacomi de mîncare să se ocupe cu cele duhovniceşti, ca şi curvarilor să vorbească despre cei feciorelnici. În stomacul plin nu e cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu».

811. Scolie de la Varsanufie: «Împotrivirea în cuvînt a pierdut pe mulţi oameni, ca şi pe Datan şi Aviron ce s-au împotrivit lui Moise. Şi acesta e un semn rău. Că dacă cineva nu respectă pe Ava al său, pe cine va respecta? Iar a nu respecta pe cineva, e semnul unui gînd de neîncredere. Şi această neîncredere se naşte din îndemnul diavolului şi cei ce fac aceasta sînt fiii lui şi ce se va întîmpla cu ei? Unii ca aceştia s-au înstrăinat de smerenie. Dar şi David zice: «Mîntuieşte-mă de împotrivirea poporului» (Ps. 30, 21)».

812. Scolie din Fotie: «Gîndurile rele încălzite în sîn produc puroi şi o rană greu de vindecat. Dar descoperite celor ce au cunoştinţă şi înţelepciune în privinţa tămăduirii lor, se împărtăşesc fără greutate de vindecare».

15) Precum cel ce a primit sentinţa şi merge spre pedeapsă nu vorbeşte despre teatre, aşa cel ce plînge cu adevărat nu-şi mîngîie pîntecele niciodată.

16) Precum săracii, văzînd vistierii împărăteşti îşi cunosc şi mai mult sărăcia lor, tot aşa şi sufletul, citind despre marile virtuţi ale părinţilor îşi face cugetul său şi mai smerit. Precum fierul, chiar fără să vrea porneşte spre magnet, atras cu sila în chip negrăit, aşa cei îmbibaţi de gînduri rele de mai înainte, sînt tiranizaţi de ele.

17) Precum uleiul potoleşte marea, chiar fără să vrea, aşa postul potoleşte fierbinţeala trupului chiar fără să vrea.

18) Precum apa strîmtorată ţîşneşte spre înălţime, aşa de multe ori şi sufletul strîmtorat de primejdii urcă spre Dumnezeu prin pocăinţă şi se mîntuieşte [813].

19) Precum cel ce poartă aromate, e dat pe faţă de mireasmă chiar fără să vrea, aşa cel ce are Duhul Domnului este cunoscut din cuvintele lui şi din smerenie [814].

20) Precum soarele arată aurul scînteind, aşa şi virtutea îl face arătat pe cel ce o are [815].

---

813. «Întrebare: Ce este pocăinţa? Răspuns: Inima zdrobită».

814. «Cuvintele se aseamănă cu oglinzile; şi precum în acelea se vede chipul formei trupului, aşa în cuvîntări se vede chipul caracteristic al sufletului». În cuvinte se redau raţiunile lucrurilor. Dar în cuvintele omului se redă nu numai raţiunea fiinţei umane generale, ci şi raţiunea specifică a persoanei lui. Şi întrucît persoana este un subiect viu, care gîndeşte şi simte, în cuvintele persoanei se vede şi palpită viaţa ei în tot ce are ea specific prin naştere sau prin viaţa ei de pînă în acel timp. Dacă raţiunile raţiunii persoanei converg cu ale celorlalte persoane, e semn că şi ea e sănătoasă spiritual şi celelalte. Aceasta produce armonia între oameni. Deci raţiunea şi raţiunile ei au un caracter interpersonal.

815. Nu numai cuvintele descoperă pe om, ci şi virtutea. Căci ea îl arată revenit la raţiunea lui adevărată. Mai bine zis, aceasta îl arată pe om scînteind de lumina la care s-a ridicat, prin virtute, subiectul lui. Căci în virtute se actualizează din ce în ce mai mult frumuseţea adevărată a

21) Precum vînturile turbură adîncul (mării), aşa mînia, mai mult ca toate, turbură înţelegerea.

22) Precum ochiul, cele ce nu le vede, ci le ştie numai din auzite, nu poftește cu tărie să le guste, aşa şi cei neprihăniţi cu trupul au multă uşurare din aceasta.

23) Precum hoţii, văzînd armele împărăteşti zăcînd în oarecare loc, nu vin acolo nu din întîmplare, aşa şi cel ce şi-a unit rugăciunea cu inima, nu din întîmplare nu e jefuit de tîlharii cei gîndiţi (inteligibili).

24) Precum focul nu naşte zăpada, aşa nici cel ce caută cinstea aici nu se va bucura de cea de acolo.

25) Precum o singură scînteie arde, de multe ori, multă materie, aşa un singur bine poate să şteargă, de multe ori, mulţime de mari păcate.

26) Precum este cu neputinţă a omorî vreo fiară fără armă, aşa e cu neputinţă a cîştiga nemurirea fără smerenie.

27) Precum nu se poate trăi, după fire, fără mîncare, aşa nu poate fi fără grijă, cel ce voieşte să se mîntuiască, nici măcar un cît de scurt timp pînă la moarte.

28) Precum raza soarelui, intrînd în casă printr-o deschizătură, toate le luminează aşa de mult, că se poate vedea plutind pînă şi cel mai subţire fir de praf, aşa şi frica Domnului ajunsă în inimă arată toate păcatele ei.

29) Precum aşa numiţii raci sînt uşor de prins, pentru că merg cînd înainte cînd înapoi, aşa sufletul care acum rîde, acum plînge, acum se ospătează, nu se poate folosi cu nimic.

---

unui subiect uman şi relaţia lui sănătoasă cu ceilalţi în cadrul Subiectului atotcuprinzător al tuturor raţiunilor, persoanelor şi lucrurilor (Subiect întreit).

30) Precum cei ce dormitează sînt uşor de prădat, aşa sînt şi cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.

31) Precum cel ce se luptă cu leul, dacă-şi rătăceşte ochiul în altă parte, îndată se pierde, aşa şi cel ce se luptă cu trupul său, dacă-i dă odihnă acestuia.

32) Precum cei ce urcă o scară putredă se primejduiesc, aşa şi toată cinstirea, slava şi stăpînirea, opuse smeritei cugetări, doboară pe cel ce le are.

33) Precum este cu neputinţă celui flămînd să nu se gîndească la pîine, tot aşa celui ce se sîrguieşte să se mîntuiască, este cu neputinţă să nu se gîndească la moarte şi la judecată.

34) Precum apa şterge literele, aşa lacrima poate şterge greşalele.

35) Precum unii, în lipsa apei, şterg literele în alte chipuri, la fel sufletele lipsite de lacrimi, şterg păcatele şi le rad prin întristare, suspine şi multă mîhnire.

36) Precum mult gunoi pricinuieşte mulţime de viermi, aşa multa mîncare pricinuieşte multe căderi şi gînduri şi visuri urîte.

37) Precum orbul nu vede să umble, aşa cel trîndav nu poate vedea şi face binele.

38) Precum cel cu picioarele legate nu poate umbla uşor, la fel cei ce adună bani nu pot urca la cer.

39) Dacă rana fierbinte este uşor de vindecat, cu ranele învechite ale sufletului se întîmplă dimpotrivă şi greu se vindecă, dacă se mai vindecă peste tot.

40) Precum cel pe moarte nu poate umbla, aşa cel deznădăjduit nu se poate mîntui.

41) Cel ce are credinţă dreaptă, dar săvîrşeşte păcate, este asemenea feţei fără ochi.

42) Cel ce nu are credință, dar poate face unele lucruri bune, este asemenea celui ce scoate apă și o varsă într-un vas găurit [816].

43) Precum corabia care are un bun cîrmaci ajunge neprimejduită la liman cu ajutorul lui Dumnezeu, așa și sufletul care are un păstor bun urcă ușor la cer, chiar dacă ar fi săvîrșit foarte multe rele.

44) Precum cel ce nu are povățuitor, ușor se rătăcește pe drum, chiar de ar fi foarte chibzuit, așa și cel ce-și face drumul călugăriei în chip liber, ușor se pierde, chiar dacă ar cunoaște toată înțelepciunea lumii [817].

45) Cînd cineva e neputincios cu trupul și a săvîrșit păcate grele, să umble pe drumul smereniei și al însușirilor acesteia. Căci altă mîntuire nu va afla.

46) Precum cel ce a bolit de o boală lungă nu poate agonisi sănătatea într-o singură clipă, așa nu pot fi biruite patimile, sau patima, dintr-odată. Să ai ca semn al oricărei patimi și al oricărei virtuți mărimea ei, și-ți vei recunoaște sporirea.

47) Precum se păgubesc cei ce schimbă aurul pe lut, așa, și cei ce descriu cele duhovnicești în public de dragul celor trupești.

48) Iertare au dobîndit mulți în scurtă vreme, dar nepătimire, nu. Căci aceasta are nevoie de timp mult, dar și de Dumnezeu.

---

816. Din sfîntul Diadoh: «Credința fără fapte și fapta fără credință se vor osîndi în același chip. Căci cel credincios trebuie să aducă Domnului o credință arătată prin fapte. Căci nici părintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credința, dacă n-ar fi adus, ca rod al ei, copilul» (Cap. 20; Filoc. Rom. I, p. 342). Faptele fără credință sînt osîndite și ele, pentru că sînt rodul mîndriei omenești, deci au în ele ceva întinat și nerațional.

817. Din sfîntul Isaac: «De ar face omul toate, dar ascultare nu are, se abate la ceea ce e protivnic firii», adică la mîndrie, la ruperea relației firești cu ceilalți și la dezordinea spirituală ce i-o aduce aceasta.

49) Să cercetăm care animale sau păsări ne pîndesc în vremea semănăturii, care, în vremea înverzirii şi care, în vremea secerişului, ca să punem şi cursele potrivite.

50) Precum nu e drept ca cel cuprins de friguri să se omoare, aşa nu trebuie să deznădăjduiască cineva, pînă la ultima răsuflare.

51) Precum e un lucru ruşinos, ca cel ce l-a îngropat pe tatăl său să plece de la înmormîntare la nuntă, aşa e nepotrivit celor ce plîng pentru căderi, să caute cinstire, odihnă sau slavă de la oameni în veacul de acum.

52) Precum într-un fel sînt locuinţele cetăţenilor şi în alt fel ale celor osîndiţi, aşa cu totul deosebită trebuie să fie starea celor ce plîng pentru vinovăţiile lor, faţă de a celor nevinovaţi.

53) Precum pe ostaşul care a primit răni grele în făptura lui în vremea războiului, împăratul nu porunceşte să-l scoată din oaste, ci mai degrab să-l înainteze în grad, aşa îl încununează Împăratul ceresc pe călugărul care a suportat de la draci primejdii multe [818].

54) Simţirea sufletului este o însuşire a lui, iar păcatul e pălmuirea simţirii [819]. Simţirea de sine pricinuieşte oprirea păcatului sau micşorarea lui, iar ea e fiica conştiinţei. Iar conştiinţa este cuvîntul şi mustrarea păzitorului dat nouă la botez. De aceea pe cei neluminaţi (nebotezaţi) nu-i vedem atît de mult cu sufle-

818. «Numeşte *primejdii*, ispitele, iar *răni*, loviturile închipuirii». *Alta*: «Cum poate fi încununat altfel cel ce a suportat primejdia, decît pentru că n-a slăbit în acele primejdii, ci a stat tare în suportarea relelor şi n-a trădat virtuţile».

819. «Simţirea sufletului este cea care are puterea văzătoare, aşa cum e pupila ochilor trupeşti care au în ei lumina sensibilă». Aşa cum simţirea trupului, manifestată prin simţuri, intră în contact cu lumea sensibilă deosebită de trup, aşa simţirea sufletului intră în contact cu lumea inteligibilă, deosebită de suflet: îngerii, raţiunile dumnezeieşti ale lucrurilor, energiile dumnezeieşti, Dumnezeu însuşi.

tele împunse pentru faptele păcătoase, ci cu mult mai puțin [820].

Iar micșorarea păcatului naște înfrînarea de la el; și înfrînarea de la păcat e începutul pocăinței [821]. Începutul pocăinței e începutul mîntuirii; iar începutul mîntuirii este intenția cea bună. Intenția cea bună este maica ostenelilor; iar începutul ostenelilor sînt virtuțile. Începutul virtuților e floarea lor; iar floarea virtuții este începutul lucrării. Fiica virtuții este lucrarea în continuare. Iar rodul și fiica unei cugetări mai continue la virtute este deprinderea. Iar fiica deprinderii este calitatea bună a ființei.

Iar calitatea binelui este maica fricii [822]. Frica naște, la rîndul ei, păzirea poruncilor cerești și pămîntești.

820. Poate fi vorba de cuvîntul și mustrarea îngerului păzitor redat nouă la botez. Dar întrucît el nu poate fi socotit conștiința noastră trezită din nou la botez, mai degrabă e vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului Său într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresîndu-ni-se mereu, cuvîntul lui Hristos devine atît de unit cu conștiința noastră trezită prin aceasta, încît aceasta poate fi socotită una cu El. Căci conștiința e răspundere, iar răspunderea nu poate fi înțeleasă fără cuvîntul lui Dumnezeu, Care ne cere să-I răspundem. Conștiința e bipersonală sau interpersonală și cu deosebire e relația între om și Dumnezeu. Prin conștiință sîntem trași la răspundere și răspundem. În aceasta se vede că în ea este și ceva de la Dumnezeu și ceva de la noi. Răspundem cu atît mai conștient cu cît ne simțim mai tare trași la răspundere, cu cît simțim mai accentuat pe Dumnezeu care ne vorbește. Cuvîntul lui Dumnezeu e cel ce întreține în noi conștiința și înainte de botez, dar într-un grad cu mult mai slab.

821. «E cu neputință să se atingă de bine cel ce nu s-a despărțit mai înainte cu desăvîrșire de rău; precum e cu neputință a primi din nou sănătatea înainte de izbăvirea de rău». *Alta:* «Abate-te de la rău și fă binele» (Ps. 36, 27), adică războiește pe vrăjmașii tăi, ca să micșorezi patimile. Apoi, veghează ca acestea să nu crească. Apoi iarăși războiește-i ca să agonisești virtute. Și după aceea, veghează, ca să le păzești. Aceasta înseamnă a lucra binele».

822. Din Isaac: «Frica este toiagul duhovnicesc care ne călăuzește pînă vom ajunge în raiul bunătăților celor duhovnicești. Și cînd vom ajunge acolo, ne lasă și pleacă». *Alta,* din Veniamin Costache: «Frica de Dum-

Iar păzirea poruncilor este dovada iubirii. Începutul iubirii este mărimea smereniei. Iar mărimea smereniei este fiica nepătimirii. Agoniseala acesteia este plinătatea iubirii, sau desăvîrşita sălăşluire a lui Dumnezeu în cei curaţi la inimă, din pricina nepătimirii. Pentru că aceştia vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8). A Lui fie slava în veci. Amin.

CUVÎNTUL XXVII

Despre sfinţita liniştire a trupului şi a sufletului

1) Noi cei ce sîntem ca nişte robi cumpăraţi şi supuşi ai nelegiuitelor patimi, cuncaştem prin aceasta destul de bine şi pe robii şi chipurile şi poruncile şi vicleşugurile duhurilor ce stăpînesc peste ticălosul nostru suflet. Dar sînt alţii, care au fost luminaţi despre uneltirile lor prin lucrarea Duhului Sfînt şi prin izbăvirea de ele. Unul îşi dă cu socoteala despre tihna sănătăţii din durerea bolii în care se află, altul înţelege tristeţea bolii din bucuria stării de sănătate în care se află. Noi, ca nişte neputincioşi, ne-am temut să vorbim (să filozofăm *n.tr.*) în acest «Cuvînt» despre limanul liniştii, ştiind că totdeauna se află un cîine oarecare în trapeza bunei obşti şi încearcă să răpească din ea o

---

nezeu este îndoită : una este cea care se naşte în noi din spaima de munci. Pentru ea este înfrînarea şi răbdarea şi nădejdea în Dumnezeu şi nepătimirea. Din aceasta se naşte în noi, după o ordine, dragostea. Iar cealaltă este înjugată cu dragostea însăşi. Aceasta pricinuieşte în suflet pururea evlavie, ca nu cumva, pentru îndrăzneala dragostei să ajungă la disprețuirea lui Dumnezeu. Pe frica dintîi o scoate din sufletul ce o are în chip desăvîrşit, dragostea, întrucît acesta nu se mai teme de munci. Iar pe cea de a doua dragostea o are pururea înjugată cu sine. Fricii dintîi i se potriveşte cuvîntul Domnului : «Din frica de Domnul fieştecare se abate de la rău». Şi «Frica de Domnul este începutul înţelepciunii». Iar celei de a doua : «Frica de Domnul rămîne în veacul veacului».

bucată de pîine, sau sufletul, şi purtîndu-l în gură să fugă de acolo şi să-l mănînce în tihnă. De aceea, ca să nu fim în «Cuvîntul» nostru ca acest cîine şi să nu dăm prilej să fie aşa, celor ce caută prilej, am socotit că nu e îngăduit să vorbim acum despre pace ostaşilor Împăratului nostru, aflaţi cu tot sufletul în război. Ci să spunem numai atîta, că celor ce luptă cu tărie li s-au împletit cununile păcii şi ale liniştii. Deci vom spune puţine cuvinte despre linişte, în chip de discernămînt, ca să nu întristăm pe vreunii că am părăsit «Cuvîntul» la mijlocul lui, fără nici o silinţă de a încerca să spunem ceva despre ea.

2) Liniştirea trupului este ştiinţa şi buna aşezare a purtărilor şi a simţurilor lui. Iar liniştirea sufletului este conştiinţa gîndurilor şi cugetarea nefurată. Prietenul liniştii este gîndul bărbătesc şi hotărît care stă neaţipit în poarta inimii şi omoară sau alungă gîndurile care vin [823]. Cel ce se linişteşte întru simţirea inimii cunoaşte ceea ce s-a spus. Iar cel ce este încă prunc nu cunoaşte aceasta. Cel ce se bucură de linişte şi de cunoştinţă (isihastul cunoscător *n. tr.*) nu are nevoie de cuvinte. Căci îşi luminează cuvintele din fapte.

3) Începutul liniştirii stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adîncul. Iar sfîrşitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci în a fi nesimţitor la acestea.

823. Din Isaia: «Cel ce petrece pururea în inima sa e plecat numaidecît din cele frumoase ale vieţii. Umblînd cu Duhul, nu poate şti de poftele trupului, odată ce unul ca acesta îşi face plimbările în cetăţuia virtuţilor. El le are pe acestea ca virtuţi străjere la poarta vieţuirii neprihănite în cetate. De aceea, uneltirile dracilor rămîn nelucrătoare asupra lui. Săgeţile dragostei lumeşti ajung cel mult pînă la ferăstruicile firii». Un singur gînd le alungă pe toate celelalte: gîndul la sine, conştiinţa neadormită că stă în faţa lui Dumnezeu şi voinţa de a sta fără întrerupere în faţa Lui. Aceasta e una cu neîmprăştierea, cu nepăcătuirea, cu vederea lui Dumnezeu prin adîncul indefinit al sinei descoperite.

4) Înaintînd, cel ce se liniştește nu înaintează cu cuvîntul, ci este, blînd şi întreg, casă a iubirii. El e anevoie de urnit la cuvînt şi de nemişcat spre mînie. Dar şi lucrul dimpotrivă e vădit.

5) Cel ce se liniştește, se sîrguieşte să închidă netrupescul în casa trupească, ceea ce e un lucru preaminunat [824].

6) Pisica pîndeşte şoarecele şi gîndul celui ce se liniştește, şoarecele cunoscut cu mintea. Nu respinge pilda mai sus pusă. Iar de nu, încă n-ai cunoscut liniştea.

7) Monahul adevărat nu e ca un monah ce vieţuieşte cu alt monah. Căci monahul are nevoie de trezvie multă şi de minte neîmprăştiată. În lucrul dintîi e ajutat de multe ori de altul, iar în cel de al doilea îl ajută îngerul [825].

8) Puterile înţelegătoare liturghisesc împreună şi se mişcă în cel ce se liniştește. Dar despre lucrul dimpotrivă voi tăcea [826].

9) Adîncă e prăpastia dogmelor. Iar mintea celui ce se liniştește sare fără primejdie în ele [827]. Nu e ferit

---

824. Poate să însemne şi că, ieşind din sine (sau din chilie) în întîmpinarea altora, nu iese prin cuvînt, ci prin dulceaţa înfăţişării.

825. În general părinţii duhovniceşti recomandă liniştirea împreună cu altul care pe de o parte îi uşurează trezvia, pe de alta, ii dă putinţa cugetării neîmprăştiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomandă liniştirea în trei.

826. «Lucrul dimpotrivă are loc cînd duhurile răutăţii petrec împreună cu flecarul şi cu vorbăreţul, care s-a închis numai trupeşte, în zadar». În orice caz, nici monahul nu e singur. Ca om are totdeauna pe cineva măcar în lăuntrul său. Aceasta se observă mai ales cînd nu are pe cineva cu sine în afară. Omul e fiinţă dialogică. El trebuie să vorbească cu cineva. Aceasta înseamnă că de fapt şi este totdeauna cu cineva. Monahul e cu Dumnezeu, sau cu îngerul, sau şi cu duhul rău, uneori.

827. Veniamin Costache traduce: «Nu fără primejdie sare în ea». Iar scolia din P.G. spune: «Nu e fără primejdie pentru isihast să se ocupe cu dogmele». Dar textul grec dimpotrivă: «νοῦσ ἰσυχαστοῦ ἀλλεται ἀκινδύνως ἐν

de primejdie cel ce înoată îmbrăcat; nici cel ce se atinge de teologie (de cunoaşterea lui Dumnezeu) stăpînit de patimă.

10) Chilia este îngrăditura trupului celui ce se liniştește. Ea are înăuntru casa cunoştinţei.

11) Cel ce suferă de o boală sufletească şi se apucă de liniştire este asemenea celui ce sare din corabie în mare şi socoteşte că va ajunge pe o scîndură, fără primejdie, la uscat.

12) Celor ce se luptă cu lutul, le vine la timp potrivit liniştea în ajutor [828], dacă au şi un povăţuitor. Căci cel însingurat are nevoie de tărie îngerească. Dar cuvîntul meu priveşte pe cei ce s-au liniştit cu adevărat cu trupul şi cu duhul.

13) Isihastul care s-a lenevit va grăi lucruri mincinoase, îndemnînd pe oameni prin cuvinte cu două înţelesuri ca să-i oprească de la liniştire. După ce a părăsit chilia, învinuieşte pe draci şi a uitat că el însuşi s-a făcut sieşi drac.

14) Am văzut călugări ce se linişteau săturîndu-şi dorul lor aprins după Dumnezeu fără să-l sature şi aprinzînd foc din foc, dragoste din dragoste şi dor din dor [829].

αὐτοῖς» şi credem că acesta e adevărul. Cel ce se liniştește merge spre adîncul lor în chip drept, nu sare la afirmări uşuratice din lipsa de experienţă a realităţii duhovniceşti exprimată în dogme. Aceasta se vede şi din cuvintele următoare ale autorului, care vede primejduit pe cel ce se ocupă cu dogmele cît e stăpînit încă de patimi, între care şi patima mîndriei care mînă la răstălmăciri individualiste.

828. «La aceasta ajută postul, privegherea, culcarea pe jos, rugăciunea, starea în picioare, setea, osteneala şi cele următoare».

829. Un alt paradox: Cel ce iubeşte şi e iubit în chip desăvîrşit, îşi satură setea de iubire şi totuşi rămîne mereu nesăturat. Din iubirea satisfăcută creşte mai multă iubire, mai multă sete de iubire; din foc, mai mult foc. Numai o iubire nedeplină plictiseşte. E un fapt prin care se dovedeşte neadevărul teoriei origeniste despre plictiseala spiritelor în unirea lor cu Dumnezeu şi despre nevoia lor de a ieşi de acolo pentru o nouă

15) Cel ce se liniştește (sihastrul) este chipul pământesc al îngerului, care a eliberat din trîndăvie şi din moleşeală rugăciunea prin scrisoarea dorului şi prin literele sîrguinţei [830].

16) Cel ce se liniştește (sihastrul) e cel ce strigă cu tărie : «Gata este inima mea, Dumnezeule !» (Ps. 56, 10 ; 107, 1). Cel ce se liniştește (sihastrul) este acela care zice : «Eu dorm, dar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2).

17) Închide trupului uşa chiliei, şi cuvîntului uşa limbii, şi duhului (rău) uşa dinăuntru.

18) Liniştea mării şi arşiţa soarelui de amiazi pun la încercare răbdarea corăbierului ; lipsa celor de trebuinţă vădeşte sîrguinţa celui ce se liniştește. Cel dintîi plutește moleşit pe ape ; cel de al doilea, trîndăvindu-se, se amestecă în mulţime [831].

19) Nu te teme de ciocăniturile care te distrag. Căci plînsul nu ştie de frică, nici nu se sperie.

20) Cei a căror minte a învăţat să se roage cu adevărat vorbesc cu Domnul, ca cei ce stau de faţă cu Cel ce stă de faţă, ca cei ce grăiesc la urechea Împăratului. Cei a căror gură se roagă, se aseamănă cu cei ce cad la picioarele Lui de faţă cu sfatul întreg. Cei ce petrec în lume, îl roagă pe împăratul din mijlocul poporului

---

experienţă. În acest cap ca şi din cel următor, se vede că isihastul nu este un suflet leneş, gol de orice năzuinţă ca în budism, ci plin de văpaia dragostei de Dumnezeu, care se aprinde tot mai tare.

830. Cel ce scrie o scrisoare plin de dor, nu are vreme să se lenevească. Aşa este cel ce se liniştește : el e ca cel ce îşi duce rugăciunea, înaintînd spre Dumnezeu, ca printr-o scrisoare plină de dor.

831. Din Evagrie : «Nu trebuie părăsită liniştea în vremea ispitelor, închipuind motive, zice-se binecuvîntate, ci trebuie să şezi înăuntru şi să rabzi şi să primeşti cu bărbăţie pe toţi cei ce vin asupra ta. Şi cu deosebire pe dracul trîndăviei, care fiind mai tare ca toţi, face sufletul cu deosebire încercat. Iar de fugi de astfel de lupte şi te laşi biruit în ele, aceasta face mintea nepricepută şi laşă».

întreg. De ai învățat acest meșteșug, nu-ți va fi necunoscut ceea ce-ți spun.

21) Șezînd pe o înălțime, ia seama la tine însuți, dacă te pricepi, și atunci vei vedea cum, cînd, de cînd, cîți și care furi vin să intre și să fure strugurii. Obosind de pîndă, ridică-te și roagă-te. Și iarăși șezînd, ține-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte.

22) Cineva, care încercase lucrul acesta, voia să vorbească despre el în chip subțire și amănunțit. Dar s-a temut ca nu cumva să-i facă pe lucrători să se lenevească și pe cei ce doresc să se apuce de el, să-i alunge cu sunetul cuvintelor. Cel ce vorbește în chip subțire și întru cunoștință despre liniștire ridică pe draci împotriva lui. Căci nimeni altul nu poate da pe față urîciunile acestora.

23) Cel ce a ajuns la liniște, a cunoscut adînc (abis) de taine. Dar n-a ajuns la aceasta dacă n-a văzut și n-a auzit mai înainte zgomotele valurilor și ale vînturilor și n-a fost poate stropit de ele. Ceea ce am spus e întărit de marele apostol Pavel. Căci dacă nu ar fi fost răpit în rai ca în liniște, n-ar fi putut auzi cuvinte negrăite (II Cor. 12, 2) [832].

24) Urechea liniștii primește de la Dumnezeu lucruri minunate. De aceea și în cartea lui Iov, această prea înțeleaptă a spus : «Oare nu va primi urechea cuvinte minunate de la El ?» (Iov 4, 12).

---

832. Raiul în care a fost răpit Pavel nu e decît liniștea, adică oceanul păcii și al iubirii dumnezeiești. Toate simbolurile creștine exprimă stările vieții duhovnicești a omului în Dumnezeu. Liniștea nu e un gol, ci adîncul viu și nespus de bogat în înțelesuri al iubirii lui Dumnezeu. Prin ea ne liniștim de agitația trăită în legătură cu lucrurile și cu împrejurările trecătoare, care ne promit pe rînd fericirea și ne prăvălesc în tristețea pierderii lor. În Dumnezeu avem totul în chip netrecător. De aceea, în El sîntem neîncetat fericiți și liniștiți, feriți de ispitiri și prăbușiri, izbăviți de agitații amăgitoare.

25) Se liniştește cel ce fuge fără ură de toate, așa cum altul aleargă cu nepăsare spre ele. Acela nu voiește să sufere vreo întrerupere în dulceața primită de la Dumnezeu.

26) «Mergi, vinde-ţi repede averile tale». Căci «vinde-ţi» cere timp. «Şi le dă săracilor» (Mt. 19, 21), ca să-ţi ajute prin rugăciune spre liniştire [833]. «Şi ia-ţi crucea ta» şi purtînd-o prin ascultare şi răbdînd cu tărie povara tăierii voii tale, vino «şi-Mi urmează Mie» spre dobîndirea liniştii prea fericite şi te voi învăţa lucrarea şi vieţuirea nevăzută a puterilor înţelegătoare [834]. Aceştia nu se vor sătura în vecii vecilor să laude pe Făcătorul şi nici cel ce a intrat în cerul liniştii, să laude pe Ziditorul. Nu se îngrijesc de cele materiale, cei nemateriali ; nici de hrană, cei nemateriali, dar întrupaţi. Nu simt, cei dintîi, plăcerea mîncării ; nici cei de al doilea, nu au nevoie de făgăduinţa ei [835]. Nu se îngri-

833. Ed. 1970 spune : «Şi le dă călugărilor săraci ca prin rugăciune să-ţi ajute şi să alerge împreună cu tine spre rugăciune». Iar scolia din P.G. zice : «Dă celui binecredincios şi nu ajuta pe păcătos ; fă bine celui smerit şi nu da celui nelegiuit». Dar uneori şi acesta, ajutat la nevoie, vine la credinţă. De aceea Veniamin Costache traduce şi el, deşi vorbeşte numai de săraci : «să-ţi ajute şi să alerge împreună cu tine spre liniştire».

834. Din Isaia : «Nu înţelege că trebuie să se răstignească pe sine pe lemn şi să urmeze Domnului. Ci să te răstigneşti faţă de lucrurile lumeşti, ca să nu te mai atingi de ele. Şi iarăşi, ca să răstigneşti mintea ta pentru totdeauna de suflet, ca să nu-ţi neglijezi mîntuirea ta. Şi nu trebuie să primească gîndurile rele, ci să ştie să le deosebească, acestea fiind ale celui rău. Să nu lase mintea lui dezlegată, prin nicio împrăştiere, ca să nu fie tulburat de gînduri. Căci de o vei dezlega, în zadar te vei ruga. Fiindcă mintea umblînd în jurul lor, chiar dacă se roagă, rugăciunea ei nu urcă la Dumnezeu. Căci de nu se va ruga cu rugăciune curată, umplută de credinţă, Dumnezeu nu o primeşte». Prin rugăciune se intră în chip real la Dumnezeu, cînd, părăsite fiind gîndurile mărginite ale lucrurilor, mintea îşi regăseşte prin ea dezmărginirea şi în oglinda ei infinitatea lui Dumnezeu. Aceasta e liniştea ei în Dumnezeu, cum o trăiesc puterile îngereşti.

835. Pentru veacul viitor.

jesc acolo de bani şi de avere ; nici aceştia de supărări din partea duhurilor.

Nu au cei de sus dorinţa după zidirea văzută ; nici cei de jos care se liniştesc, pofta vederii sensibile. Nu vor înceta aceia să sporească în iubire. Nici aceştia să se întreacă în fiecare zi cu aceia. Nu le e necunoscută acelora bogăţia sporirii ; nici acestora dragostea urcuşului. Nu se vor opri aceia pînă ce nu vor ajunge pe serafimi ; nici aceştia nu vor obosi pînă ce nu se vor face îngeri [836]. Fericit este cel ce nădăjduieşte. De trei ori fericit cel ce, voind, a ajuns înger.

ACELAŞI CUVÎNT

Despre felurile liniştirilor şi despre deosebirea lor

1) În toate ştiinţele sînt, precum e cunoscut tuturor, deosebiri de păreri şi de judecăţi. Căci nu le cunosc toţi pe toate, desăvîrşit, din lipsa sîrguinţei şi din puţinătatea puterii. Sînt unii care se scufundă în înşuşi portul lumii, dar mai bine zis, în mare, sau poate în adîncul ei, pentru slăbiciunea gurii lor, sau pentru nestăpînirea trupului [837]. Alţii, pentru nestăpînirea mîniei, neputînd, nenorociţii, să înfrîneze puterea acesteia. Alţii, pentru că socotesc să plutească după o regulă a lor, sau se conduc după închipuirea de sine a lor. Alţii, pentru că nu pot să se înfrîneze de la cele

836. E o părere a autorului că prin urcuş toţi îngerii vor ajunge serafimi şi *oamenii ce urcă în nepătimire, îngeri (în trup).*

837. «Socotesc că prin slăbiciunea gurii înţelege îndrăzneala limbii ; iar prin nestăpînirea trupului, nelucrarea lui, dat fiind că s-a obişnuit să nu lucreze, sau să se odihnească trupeşte». Aceştia sînt cei ce se îneacă în lumea aceasta ca într-o mare, fie în portul ei, la începutul pornirii spre liniște, fie în largul ei, după ce au început să înainteze spre ea.

materiale, în mijlocul celor materiale. Alții, pentru că voiesc să se facă sîrguitori într-o viață singuratecă. Alții, pentru că se chinuiesc pe ei fără să știe cum, pentru felurite vini. Unii, pentru că-și caută prin aceasta slava lor.

Dar sînt și alții (dacă, venind, Fiul Omului va afla și de aceștia pe pămînt), care pentru desfătarea și setea dragostei de Dumnezeu și de dulceața ei, s-au căsătorit cu această cuvioasă liniște, nefăcînd aceasta înainte de a fi dat carte de despărțire trîndăviei. Căci unirea cu aceasta e socotită curvie de către cea dintîi.

2) După puțina cunoștință dată mie, am întocmit, ca un tîmplar neînțelept, o scară a urcușului. Să vadă fiecare, deci, pe care treaptă s-a oprit, fie din pricina conducerii de sine (idioritmiei), fie pentru slava oamenilor, sau pentru neputința limbii [838], sau pentru nestăpînirea mîniei, sau pentru mărimea împătimirii, ca să-și plătească vinile, ca să se facă sîrguitor, ca să dobîndească foc [839]. Și așa cei dintîi vor fi cei din urmă, și cei de pe urmă, cei dintîi. Lucrările săptămînii veacului de acum sînt șapte. Unele din ele sînt primite, altele nu sînt primite. Iar a opta este semnul doveditor al veacului ce va să fie [839 bis].

3) Ia seama, călugăre însingurat, la ceasurile fiarelor. Căci de nu, nu vei putea să le întinzi cursele potrivite. Dacă cea care a luat carte de despărțire s-a dus cu totul de la tine, e de prisos orice grijă pentru ea [840].

---

838. Neputința limbii de a tăcea.

839. Ca să dobîndească focul Duhului Sfînt, focul iubirii de Dumnezeu, pentru ca să pornească de pe treapta pe care se află mai sus.

839 bis. Multele hărnicii, care se amestecă deobicei cu grijile, cu slava deșartă, sînt ale celor șapte «zile» ale veacului acestuia, ce tind spre ziua a opta a odihnei veacului viitor; dar nepătimirea și liniștea sînt semne că cineva gustă încă de aici această odihnă.

840. «Dacă s-a dus, zice, trîndăvia de la tine». Căci despre aceasta a vorbit cu puțin înainte. Pentru că cei ce se liniștesc cu judecată, nu se li-

Dar de mai cutează să se apropie, nu ştiu cum mă voi linişti. Oare de ce nu au fost atîţia luminători la cuvioşii Tavanisioţi, ca la Schiteoţi ? [841]. Cel ce înţelege, să înţeleagă, căci eu nu pot grăi, mai bine zis nu voiesc [842]. Unii îşi micşorează patimile, alţii cîntă şi stăruie mai mult în rugăciune, alţii aţintindu-se în vedere, petrec în acest adînc. Să se cerceteze treptele după chipul scării. Cel ce înaintează, să înainteze în Domnul [843].

4) Sînt suflete leneşe, care petrecînd în mînăstiri de obşte şi avînd acolo din belşug prilejurile care întreţin trîndăvia, au ajuns la totala pierzanie. Şi sînt iarăşi altele, care s-au dezbrăcat de trîndăvia lor prin împreuna vieţuire cu altele. Aceasta s-a întîmplat nu numai cu cele mai fără grijă, ci de multe ori şi cu cele mai sîrguincioase. Acelaşi lucru îl vedem petrecîndu-se

---

niştesc înainte de a da carte de despărţire trîndăviei. Dacă deci a plecat aceasta, e de prisos a mai lucra.

841. Cei dintîi erau vieţuitori în obşte, ceilalţi se îndeletniceau cu liniştirea.

842. «E vădit că lucrarea liniştirii e mare şi e pricină de mai multă sporire decît lucrările din obşte. Dar nu voieşte să o spună, pentru cei mai slabi».

843. «Înşiră lucrările celor ce se află în liniştire şi înaintează de la cele mai mici la cele mai mari. Unii o lucrează, zice, pe aceasta, ca să-şi micşoreze patimile şi poate se ostenesc şi cu lucrul de mînă. Aceasta o fac începătorii. Alţii se ocupă cu cîntarea şi aceasta o fac cei ce înaintează. Iar alţii stăruie în rugăciune şi aceasta o fac cei ce au înaintat. Iar alţii se aţintesc în contemplare (în vedere) şi aceasta o fac cei desăvîrşiţi. Începînd de la cele mai smerite, a urcat la cele mai înalte, folosindu-se de cuvînt ca de o scară. Căci scara obişnuieşte să urce de la cele mai smerite la cele mai înalte». Dar numai cei ce au ajuns să stăruie în vedere (în contemplare), stăruie prin ea în adîncul nesfîrşit al tainelor dumnezeieşti, în oceanul de lumină al tuturor înţelesurilor şi al iubirii nesfîrşite a lui Dumnezeu, de care nu se poate sătura omul niciodată, deşi îl mulţumeşte mereu în chip desăvîrşit. Acesta e cerul, acesta e raiul. Acesta e adîncul nesfîrşit al vieţii, care e totodată adîncul nesfîrşit al liniştii, pentru că, ajuns în el, sufletul nu mai caută nimic altceva, avînd în el totul.

și cu liniștirea. Primind pe mulți încercați, i-a respins din pricina lucrării lor după regula proprie (idioritmie), dovedindu-i iubitori de plăcere. Iar pe alții primindu-i cu frica și cu grija de a-și purta povara judecății pusă asupra lor, i-a făcut sîrguincioși și fierbinți [844].

5) Niciunul, dacă e tulburat de mînie și de închipuirea de sine, de fățărnicie și de ținerea minte a răului, să nu îndrăznească a socoti că vede în smerenie urmă de liniște [845], ca nu cumva să-și agonisească prin aceasta ieșire din minți și numai atîta [846]. Iar de e cineva curat de acestea, acela își va cunoaște din aceasta folosul său. Dar socotesc că nici acesta [847].

6) Semnele, stadiile și dovezile celor ce se liniștesc cu judecată sînt acestea: minte neadormită [848], cuget neprihănit, răpire la Domnul, închipuirea chinurilor, apăsarea de către gîndul morții grabnice, rugăciunea nesăturată, străjuirea nefurată, topirea curviei, necunoașterea împătimirii, moartea lumii, încetarea lăcomiei pîntecelui, îndemn lăuntric la teologhisire (la ocuparea cu cunoașterea lui Dumnezeu), izvor de dreaptă socoteală, lacrima supusă [849], pieirea multei grăiri și orice altceva din acestea, cărora mulțimii îi place să li se împotrivească. Iar ale celor ce nu se liniștesc cu judecată sînt acestea: sărăcia în bogăție [850], creșterea

844. «Întristarea cugetului covîrșește osteneala trupului».

845. Toate acestea îl arată legat de lucrurile mărginite și trecătoare ale lumii acesteia; de aceea nu se poate scufunda în oceanul liniștit al iubirii dumnezeiești.

846. Luînd drept liniște, agitația sa, va ajunge la o cumplită deznădejde, nerecunoscînd că există undeva vre-o adevărată liniște.

847. Încă n-a ajuns nici acesta, numai prin lipsa patimilor amintite, la folosul suprem al liniștii.

848. În alte manuscrise: «Mintea nebîntuită de valuri».

849. «Adică roabă, venind cînd voiește cel ce o are».

850. «Sărăcia virtuților, în bogăția păcatelor».

mîniei, îngrămădirea pomenirii răului, micşorarea dragostei, adaos de îngîmfare. Iar ceea ce urmează se va trece sub tăcere [851].

7) Dar fiindcă «Cuvîntul» nostru a ajuns aci, după ce am vorbit despre toate, e nevoie să grăim şi despre cei ce se află întru ascultare. Căci «Cuvîntul» se îndreaptă mai ales către aceştia. Semnele celor căsătoriţi în chip nedesfrînat şi nespurcat cu virtutea aceasta bine împodobită şi cuviincioasă, sînt, după cum rînduiesc de-Dumnezeu-purtătorii părinţi, următoarele (ele se desăvîrşesc la timpul lor, dar întinzîndu-ne în fiecare zi înainte, adăugăm la ele neîncetat sporiri şi înaintări) : creşterea smereniei începătoare ; micşorarea iuţimii (căci cum nu se va întîmpla aceasta, odată ce fierea e lepădată ?) ; depărtarea întunecimilor ; adaosul dragostei ; înstrăinarea de patimi ; izbăvirea de ură ; micşorarea neînfrînării, prin mustrare ; necunoaşterea trîndăviei ; adaos de sîrguinţă ; dragostea miloasă ; înstrăinarea de mîndrie, bunul de toţi dorit şi de puţini dobîndit. Nefiind apă în fîntînă, e neavenită numirea ei [852]. Iar ceea ce urmează se înţelege de cei ce au minte.

8) Femeia tînără care nu-şi păzeşte patul şi-a pîngărit trupul ; iar sufletul care nu şi-a păzit tocmeala şi-a pîngărit duhul. Faptei celei dintîi îi urmează necinstea, ura, bătăile, despărţirea, care e lucrul cel mai jalnic dintre toate. Iar faptei celui de al doilea, îi urmează uitarea morţii, nesăturarea pîntecelui, neînfrînarea ochilor, lucrarea slavei deşarte, somnul nesăturat, mînia învîrtoşată, nesimţirea, îngrămădirea gîndurilor, sporirea încuviinţărilor (cu ispitele), robirea ini-

851. «Ceea ce urmează socotesc că este fie căderea trupească, fie împrăştierea minţii. Căci acestea sînt fiicele îngîmfării, ca şi hula».

852. «Sau cel ce nu le are pe acestea, în zadar se numeşte ascultător».

mii, lucrarea tulburării, neauzirea, împotrivirea în cuvînt, necredinţa, inima neîncredinţată, multa grăire, împătimirea, îndrăzneala, care e cea mai cumplită dintre toate. Iar lucrul cel mai jalnic dintre toate este inima nestrăpunsă, căreia îi urmează, în cei fără luare aminte, lipsa de durere, maica duhurilor şi a căderilor.

9) Pe cei ce se liniştesc îi războiesc cinci, iar pe cei întru supunere, trei dintre cei opt [853]. Cel ce se linişteşte şi luptă cu trîndăvia se păgubeşte de multe ori. Căci va cheltui timpul rugăciunii şi al vederii duhovniceşti în meşteşugirile şi luptele cu ea.

10) Lenevindu-mă pe cînd şedeam odată în chilie şi gîndindu-mă aproape s-o părăsesc [854], venind nişte bărbaţi, m-au fericit mult ca pe un sihastru (ca pe unul ce se linişteşte *n. tr.)* şi îndată gîndul trîndăviei a plecat, alungat de cel al slavei deşarte şi m-am mirat cum acest drac cu trei ţepuşe se împotriveşte tuturor duhurilor.

11) Priveşte în fiecare ceas bătăile, împroşcările, pornirile, schimbările soţiei tale, cum, şi încotro îi este pornirea. Dar numai cel ce a dobîndit liniştea Duhului Sfînt poate să le vadă.

12) Bunul înainte-mergător al liniştii este negrija de toate lucrurile [855] cuvenite şi necuvenite. Căci cel ce deschide celor dintîi va cădea numaidecît în cele de al doilea. Al doilea bun al liniştii este rugăciunea neobosită. Iar al treilea, lucrarea nejefuită a inimii. E cu neputinţă şi firesc ca cel ce n-a învăţat scrierea, să citeas-

853. «Opt sînt gîndurile generale ale răutăţii. Pe cei ce se liniştesc, îi războiesc cinci : al trîndăviei, al slavei deşarte, al mîndriei, al iubirii de arginţi şi al întristării. Iar pe cei întru ascultare, cel al lăcomiei pîntecelui, al curviei şi al mîniei».

854. «Trîndăvia este o maică a relelor. Căci îţi fură bunătăţile pe care le ai şi te împiedică să le agoniseşti pe cele ce nu le ai».

855. «Căci cel ce n-a cîştigat negrija, cum va putea să se îngrijească de rugăciune, sau de luarea-aminte a inimii ?»

că în cărți și să cugete la cele citite. Dar și mai cu neputință este ca cei ce n-au dobîndit cel dintîi lucru să se îndeletnicească cu celelalte două, cu dreaptă judecată.

13) Îndeletnicindu-mă eu cu ceea ce e la mijloc, am ajuns între cei din mijloc. Și m-a luminat pe mine și iată-mă iarăși între ei. Dar ce era înainte de chipul văzut, cel pus peste chipurile lor n-a putut să mă învețe [856]. Căci nu era lăsat. L-am rugat atunci să-mi spună cum se află acum (Hristos, *n. tr.*) ? «Întru ale Sale, a spus, și nu întru ale Sale». Iar eu am întrebat : «Ce e starea și șederea de-a dreapta Pricinuitorului ?» «E cu neputință, zice, a afla aceste lucruri de taină prin auz». Atras de dorul acestora, zisei atunci : «Mai adaogă ceva !» «Încă n-a sosit ceasul», zise, «pentru că îți lipsește nestricăciunea. Acestea, de sînt acestea îm-

856. A lui Ilie (-Criteanul, adaugă Veniamin Costache) : «Acest dumnezeiesc părinte învață în aceste cuvinte că sînt trei înaintări sau trepte : negrija în ale vieții și în cele în care se risipește aceasta, rugăciunea neobosită și a treia, lucrarea nejefuită a inimii. E vădit că mijlocul celor două părți de la margini este rugăciunea. Deci cel ce a cîștigat negrija se poate îndeletnici și cu cele următoare. Cel ce se îndeletnicește cu mijlocul celor două, adică cu rugăciunea, a ajuns la mijlocul celor bune și încă nu s-a urcat la cealaltă dintre bunătăți». În ed. 1970 și cea a lui Veniamin Costache. *Alta :* «Părintele spune că cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea întru răpire este între cei din mijloc, adică între îngerii care sînt mijlocitori între Dumnezeu și oameni și care pe cei ce însetează de dorul lui Dumnezeu îi satură prin luminare și întru cele din margini, îi păzesc adică întru negrijă și întru lucrare, care zice că e vederea (contemplarea)». Ed. 1970 și Veniamin Costache continuă cu o parafrază a celor spuse în cap. 12. Reflexiunile încep prin a arăta că și Hristos prin întrupare S-a așezat în acestei trei stări. Apoi urmează întrebarea : «Cum era Hristos înainte de întrupare ? La aceasta îngerul nu știe să răspundă».

E de reținut că Scărarul pune rugăciunea neîncetată mai prejos de lucrarea inimii, cum va face și Patriarhul Calist în sec. XIV. Lucrarea inimii este unirea desăvîrșită cu Dumnezeu. Dar pînă la dobîndirea nestricăciunii rămînem oarecum mereu mai jos de capătul final, de vederea desăvîrșită, sau poate rămînem așa în veci.

preună cu țărîna, nu știu ; de sînt afară de ea, nu pot spune nicidecum» [857].

14) E greu să ne scuturăm de somnul amiezii, mai ales în ceasurile de vară. Poate atunci și numai atunci nu e de lepădat lucrul mîinilor.

15) Am cunoscut pe dracul trîndăviei pregătind calea și mergînd înaintea celui al curviei, ca moleșind cu tărie trupul și scufundîndu-l în somn, să pricinuiască în cei ce se liniștesc întinările ca în vis. De i te vei împotrivi cu tărie, se va război negreșit cu putere ca să te facă să încetezi nevoințele, ca nefolosindu-ți la nimic. Dar nimic nu poate dovedi înfrîngerea dracilor, ca războiul înverșunat al lor împotriva noastră.

16) În ieșiri, păzește cele adunate. Căci deschizîndu-se ușa, zboară păsările închise [858]. Și așa nu vom mai avea nici un folos din liniștire.

17) Un fir mic de păr tulbură ochiul ; o grijă mică alungă liniștea. Căci liniștea este lepădarea gîndurilor și renunțarea la grijile îndreptățite.

18) Cel ce a găsit liniștea, nu se va mai îngriji nici măcar de trupul său. Căci nemincinos este cel ce a făgăduit (Mt. 6, 25 ; I Cor. 1, 9).

19) Cel ce voiește să înfățișeze lui Dumnezeu o minte curată și e frămîntat de griji este asemenea ce-

857. «E întru ale Sale și nu întru ale Sale». Hristos e întru cele cerești și întru cele omenești. Îți lipsește nesfîrșirea unei înțelegeri cu trupul de acum pentru a înțelege viața Lui cu trupul înviat, ce poate ședea de-a dreapta Tatălui. De aceea, la întrebarea : cum e Hristos, cu trupul, de-a dreapta Tatălui, a răspuns ca mai sus».

858. «Ieșind din chilie, zice, păzește să nu-ți faci arătate virtuțile, pe care le-ai lucrat în vremea liniștirii. Căci gura deschizîndu-se și repezindu-se fără pază, la vorbă, virtuțile din ascuns, care înalță mintea la Dumnezeu, se pierd și se fac nevăzute. «Căci gura, zice, celui repezit apropie pe om de nimicire» (Veniamin Costache mai dă și două scolii din Teodor al Edesei, cap. 68 ; Filoc. rom. IV, p. 218 și una, din Diadoh, cap. 26, Filoc. rom. I, p. 343).

lui ce şi-a legat tare picioarele şi încearcă să umble repede [859].

20) Rari sînt cei ce au învăţat pînă la capăt filozofia privitoare la lume. Iar eu spun că mai puţini sînt cei ce cunosc cu adevărat filozofia liniştii celei după Dumnezeu. Cel ce nu cunoaşte încă pe Dumnezeu, nu e pregătit pentru liniştire şi se supune multor primejdii. Liniştea îi înăbuşă pe cei necercaţi. Căci, negustînd dulceaţa lui Dumnezeu, îşi pierd vremea în robiri, în împrăştieri, în trîndăvii şi risipiri [860].

21) Cel ce s-a atins de frumuseţea rugăciunii, va fugi de mulţimi ca un asin sălbatec. Căci ce altceva dacă nu rugăciunea a eliberat pe asinul sălbatec de toată amestecarea cu oamenii ? Cel ce este înfăşurat în patimi şi petrece în pustie, ia aminte la mişcarea acestora [861]. Aceasta mi-a spus-o şi m-a învăţat şi un sfînt bătrîn, Gheorghe Arsilaitul, pe care îl cunoaşte şi cuvioşia ta. Acesta, învăţînd odată un suflet netrebnic şi călăuzindu-l spre liniştire, «dimineaţa am văzut, zicea, tăbărînd asupra lui din plin dracii slavei deşarte şi ai poftei ; la amiază pe cei ai lenii, ai întristării şi ai

859. A sfîntului Isaac : «Precum cel ce are capul sub apă nu poate respira aerul cel subţire, care curge în pieptul gol, aşa cel ce-şi scufundă cugetarea lui în grijile de aici nu poate avea simţirea ca să respire în lumea cea nouă».

860. Nu poate fi sihastru adevărat cel lipsit de cunoştinţa de Dumnezeu. El se poate înfunda pe drumuri greşite şi în tîlcuirile greşite ale experienţelor lui. Ioghiştii şi spiritiştii de azi, teosofii şi antroposofii nu-şi tîlcuiesc fericirea ca gustare a iubirii nesfîrşite a lui Dumnezeu cel personal, ci ca o pierdere treptată în nesimţire. De aceea experienţa lor nici nu e o fericire adevărată.

861. «Dacă voieşti să pomeneşti neîncetat pe Dumnezeu, nu lepăda ca nedrepte ispitele ce vin asupra ta, ci le suportă ca venite cu dreptate. Căci răbdarea mişcă prin orice întîmplare aducerea aminte de Dumnezeu. Iar refuzul lor micşorează durerea ce pătrunde în inimă şi prin uşurare pricinuieşte uitarea».

mîniei ; iar seara, pe cei iubitori de murdărie şi pe tiranii pîntecelui».

22) Mai bun este un sărac ascultător [862], decît un sihastru furat de griji.

23) Cel ce se îndeletniceşte cu liniştirea cu dreaptă judecată şi nu vede cîştigul ei în fiecare zi, sau nu se linişteşte cu judecată, sau e furat de închipuirea de sine.

24) Liniştea este neîntrerupta închinare lui Dumnezeu şi starea în faţa Lui [863].

25) Pomenirea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta şi atunci vei cunoaşte folosul liniştii [864].

26) Căderea celui ascultător e din voinţa lui ; a sihastrului, (a celui ce se linişteşte) este din depărtarea de rugăciune.

27) De te bucuri de vizite în chilie, cunoaşte că petreci în trîndăvie şi nu te îndeletniceşti cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ţi fie văduva aceea nedreptăţită de protivnicul ei (Lc. 18, 3).

28) Iar pildă de liniştire, marele şi întocmai cu îngerii sihastrul Arsenie. Adu-ţi aminte în singurătatea ta de vieţuirea acestui mare sihastru (isihast) şi vezi

---

862. «*Sărac* numeşte pe cel neagonisitor. Dar eu îl socotesc aşa pe cel smerit».

863. Numai Dumnezeu cu nesfîrşirea Lui poate ţine sufletul absorbit în contemplarea Lui, adică în liniştire, fără trecerea necesară de la un lucru mărginit la altul.

864. A sfîntului Isaac : «Cînd puterea vinului pătrunde în mădulare, mintea uită de amănuntele tuturor. Iar cînd pomenirea lui Dumnezeu ajunge păşune a sufletului, acesta leapădă toată păşunea altor vederi din inimă». Sufletul nu mai are nevoie de altă hrană, cîştigată din vederea celor din afară ; are pe Dumnezeu, hrana nesfîrşită. Veniamin Costache mai dă ca scolie şi cap. 59 din Diadoh ; Filoc. rom. I, p. 357. În Iisus, ca Dumnezeu cel infinit în dumnezeirea Lui şi întrupat, sufletul are totul.

cum depărta de multe ori şi pe cei ce veneau la el [865], ca să nu piardă ceea ce era mai bun [866].

29) Am cunoscut pe draci îndemnînd pe cei fără judecată dintre cei ce umblă de colo pînă colo, să se ducă mai ales la cei ce se liniştesc cu dreaptă judecată, ca să-i împiedece pe aceia prin ei, fie cît de puţin, din lucrarea lor. Socoteşte pe aceştia ca atare şi nu te sfii să-i superi cu bună credincioşie pe cei leneşi. Căci poate din supărare vor înceta să umble fără rost [867]. Dar vezi ca nu cumva, de dragul scopului mai sus pomenit, să întristezi în zadar vreun suflet, care vine însetat să scoată apă de la tine [868]. În toate ai nevoie de făclia dreptei socoteli [869].

30) Viaţa celor ce se liniştesc, mai bine zis a celor ce petrec în singurătate, să se săvîrşească potrivit cu conştiinţa şi cu simţirea. Cel ce aleargă cu judecată să-şi îndrumeze toate îndeletnicirile, cuvintele, gîndurile, paşii, voirile şi mişcările după Domnul, întru sfinţirea sufletului, şi să le facă toate în faţa Lui. Iar de e

865. «Bine este să fie folosiţi şi prin cuvînt cei ce întreabă; dar mai bine este să fie ajutaţi prin virtute şi rugăciune. Căci cel ce se aduce prin acestea lui Dumnezeu, ajută şi pe aproapele prin ajutorul ce şi-l dă sieşi. De voieşti să foloseşti pe iubitorul de învăţătură printr-un cuvînt scurt, arată-i lui rugăciunea şi credinţa dreaptă».

866. «Adică căutarea la Dumnezeu şi vorbirea cu El».

867. «Nu spune nimic la urechile celui fără de minte, ca nu cumva să ia în rîs cuvintele tale. Căci e vătămătoare petrecerea cu cei deşerţi. Precum cei ce umblă în aerul stricat se îmbolnăvesc, aşa şi cei ce petrec între oamenii nepăsători se molipsesc de răutatea lor. Căci «convorbirile rele strică moravurile bune» (Înţ. 2, 6).

868. A sfîntului Isaac: «Nu răni pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta, nici nu-i lipsi de cuvintele blînde ale mîngîierii, ca să nu se piardă şi să ţi se ceară sufletele lor. Ci ia pildă de la doftori, care tămăduiesc bolile mai fierbinţi cu leacuri mai reci şi pe cele mai reci, cu cele dimpotrivă».

869. Scărarul nu recomandă metode simpliste, uniforme, ci cere să se ţină seamă de varietatea nuanţată a situaţiilor. Dar pentru cunoaşterea lor se cere un fin simţ de discernămînt.

furat (din această aţintire), încă nu vieţuieşte potrivit virtuţii [870].

31) «Deschide-voi, zice în psaltire, gîndul meu» (Ps. 48, 4) şi voirea mea, pentru că sînt încă lipsit de darul deosebirii. Iar eu voi înălţa prin rugăciune voinţa mea şi, de acolo, voi aştepta încredinţarea (adeverirea sau cunoştinţa) [871].

---

870. «Întrebare: Ce este monahul? Răspuns: Este cel singur, străin: în afară, de lucrurile materiale şi lumeşti; iar înăuntru, de înţelesurile lor. Întîi ca să nu primească gîndurile grijii lumeşti; al doilea, ca mintea lui să devină singură cu Dumnezeu cel adevărat, neprimind gîndurile răutăţii».

871. «De te vei ruga cu adevărat, multă încredinţare vei afla. Şi îngerii vor veni la tine şi-ţi vor lumina înţelesurile (raţiunile, *n. tr.*) celor ce se petrec». Nu numai lucrurile şi persoanele sînt întruchipări ale raţiunilor lui Dumnezeu Cuvîntul, ci şi toate cele ce se întîmplă din complexele întîlniri dintre ele. Prin fiecare împrejurare în care ajungem ne întîmpină un gînd al lui Dumnezeu, deci şi un apel al Lui să răspundem cu o lucrare corespunzătoare a noastră. Într-un om lipsit mă întîmpină Dumnezeu cu apelul să-l ajut pentru creşterea mea duhovnicească şi a lui. Dar la descifrarea acestui gînd al lui Dumnezeu contribui nu numai eu ajutat de Dumnezeu, ci şi îngerii. Aşa cum împrejurarea e ţesută şi descifrată de mulţi oameni şi mulţi mă ajută, prin faptele lor de acum şi prin gîndurile şi faptele lor trecute, să o descifrez şi să-i răspund prin fapta mea, aşa contribuie şi mulţi îngeri. Fiecare împrejurare şi răspunsul meu la ea e un punct de întîlnire între mine, între Dumnezeu, între ceilalţi oameni şi între îngeri. Rugăciunea prilejuieşte această încredinţare şi luminare, pentru că e o deschidere totală a noastră spre Dumnezeu cel înconjurat de îngeri, după ce ne-am dezlipit de toate cele ce ne închid pătimaş în noi înşine. Noi ne aflăm în ambianţa unui panpersonalism, în care toate persoanele converg spre fiecare, şi fiecare se gîndeşte la toate. Iar toate persoanele sînt în Treimea de Persoane atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu, sau sporesc unirea lor în această Treime, adunîndu-se prin Duhul în Fiul Tatălui. Omul nu e pierdut ca un fir de praf într-o îngrămădire uriaşă impersonală.

Încredinţarea pe care o dă rugăciunea este experienţa întîlnirii cu Dumnezeu şi a luminii ce iradiază din El peste tot şi peste toate.

Altă scolie: «Ce alt bine este afară de Dumnezeu? Deci să-I predăm Lui toate ale noastre şi ne va fi bine. Căci Cel bun negreşit este şi dătătorul bunătăţilor».

32) Credința este aripa rugăciunii. Căci neavînd-o pe aceasta, se va întoarce iarăși în sînul meu. Credința este starea neîndoielnică a sufletului, neclătinat de nici o împotrivire. Credincios este nu cel ce socotește că Dumnezeu poate toate ; ci cel ce crede că va primi toate [872].

33) Credința este pricinuitoarea celor nădăjduite. Și aceasta a arătat-o tîlharul. Maica credinței este osteneala și inima dreaptă. Cea dintîi o face neîndoielnică, a doua o pricinuiește. Credința este maica celor ce se liniștesc (a sihaștrilor = isihaștilor). Căci de nu vei crede, cum te vei liniști ? [873]

34) Cel ce se află încătușat în închisoare e apăsat de frica celui ce-l va chinui. Iar în cel ce se liniștește în chilie s-a născut frica de Domnul. Nu se teme cel dintîi așa de mult de judecată, ca cel de al doilea, de judecata Domnului. Ai nevoie de multă frică în liniș-tire, o, minunatule ! Căci nimic nu poate alunga așa de mult trîndăvia, ca frica [874].

35) Osînditul, de cîte ori vine în temniță judecătorul, caută țintă la el. Iar lucrătorul adevărat al liniștii caută țintă spre ceasul cînd va veni cel ce-l grăbește [875].

---

872. Credința nu e o teorie teologică despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea lăuntrică că Dumnezeu îi va împlini rugăciunea celui ce cere.

873. A sfîntului Marcu : «Cel ce crede în cele ce vor să fie se reține de la cele dulci de aici, neabsolutizîndu-le. Iar cel ce nu crede se îndulcește de ele și fuge de durere».

874. Sînt grade și în liniștire. Pe treptele ei cele mai înalte, sufletul este scufundat deplin în fericirea trăirii în iubirea lui Dumnezeu. Dar la început, pentru a se dezlipi de toate, trebuie să se teamă de Dumnezeu și de judecata Lui pentru păcatele sale. Însă, cel ce e alipit de lume nu se teme de Dumnezeu. A sfîntului Isaia : «Cel ce se încrede în ceva care nu e a lui Dumnezeu, nu are în el frica de Dumnezeu. Și în măsura în care cineva robește patimilor, încă nu se socotește rob al lui Dumnezeu, ci e robul a ceea ce-l stăpînește».

875. «Adică îngerul, care desparte sufletul de trup».

Cel dintîi e legat de povara întristării. Cel de al doilea, de izvorul de lacrimi.

36) De dobîndeşti toiagul răbdării, cîinii vor înceta îndată de a se obrăznici. Răbdarea este durerea nesfărîmată a sufletului, care nu se clinteşte nicidecum sub loviturile îndreptăţite sau neîndreptăţite. Răbdarea e rînduită pentru necazul pe care-l aşteaptă în fiecare zi. Răbdător este lucrătorul care nu cade, sau îşi cîştigă, din căderi, biruinţe. Răbdarea e tăierea scuzelor şi luarea aminte la sine [876].

37) Nu are lucrătorul (liniştii) atîta nevoie de hrană, ca de răbdare. Căci pentru lipsirea de cea dintîi va lua cunună, dar din lipsa celei de a doua, va agonisi pierzarea.

876. Scolie din Isaac: «Pe măsura smeritei tale cugetări, ţi se dă ţie şi răbdarea în greutăţile tale. Şi după răbdarea ta ţi se uşurează povara necazului tău şi agoniseşti mîngîieri». Smerenia este ea însăşi un izvor de răbdare. Căci nu te socoteşti că ai dreptul la mîngîieri lumeşti. Iar răbdarea stînd tare, întăreşte firea ta, încît nu mai simţi greutatea necazului. Din răbdare curge în tine o forţă, căci voinţa ascunde în ea rezerve de forţă pe care nu obişnuim să le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de forţă sînt în firea noastră şi ea le pune în lucrare prin voinţa care e o calitate generală a ei, pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sînt chiar nesfîrşite cînd ea stă în legătură cu Dumnezeu. Mai uşor biruim greutăţile prin răbdare, decît prin lupta de a nu le primi, de a le ocoli cu orice preţ, fapt în care se manifestă o frică, o slăbiciune, care ne face de fapt slabi. Cele din afară ne pot zdrobi mai uşor firea, dacă nu o întărim din rezervele ei lăuntrice, care stau în legătură cu rezervele de putere nesfîrşită ale lui Dumnezeu, Care a creat şi susţine firea noastră, ca adevăratul ei fundament şi izvor. Altă scolie a sfîntului Isaac: «Toate primejdiile şi necazurile care nu sînt întîmpinate cu răbdare aduc chin îndoit. Căci răbdarea omului e pe măsura primejdiilor ce-i vin. Atîta se încordează omul, cît e de mare greutatea căreia trebuie să-i facă faţă. Iar slăbirea curajului este maica chinului, pe cînd răbdarea e maică a mîngîierii şi putere ce se naşte din lărgimea inimii şi din bucuria ei. Dar această putere greu o află omul în necazurile sale, fără harul dumnezeiesc care vine prin căutarea cea cu dinadinsul a rugăciunii şi din vărsarea lacrimilor».

38) Bărbatul răbdător a murit înainte de mormînt, făcîndu-şi mormînt chilia sa. Răbdarea se naşte din nădejde şi plîns ; căci cel lipsit de acestea două e robul trîndăviei.

39) Luptătorul lui Hristos trebuie să cunoască pe care dintre vrăjmaşi trebuie să-i gonească de departe şi pe care să-i îngăduie să se războiască cu ei. Uneori lupta aduce cunună. Alteori ferirea de ea lasă pe cei ce o ocolesc, neprobaţi. Nu se pot învăţa acestea prin cuvînt [877]. Căci nu toţi avem aceleaşi însuşiri şi avem de luptat cu aceleaşi ispite.

40) Pe unul din duhuri pîndeşte-l prin trezvie, căci şi el se războieşte fără odihnă : cînd stai, cînd te strămuţi, în scaun, în mişcare, cînd te întinzi, în rugăciune, în somn [878].

41) Unii dintre cei ce sînt înainte-şezători pe drumul liniştirii ţin în ei lucrarea neîncetată, potrivit cu cuvîntul : «Mai înainte văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea» (Ps. 15, 8). Căci nu toate pîinile hranei duhovniceşti, ale grîului ceresc, sînt la fel. Iar alţii, pe cea arătată prin cuvintele : «Prin răbdarea voastră veţi cîştiga sufletele voastre» (Lc. 21, 29). Alţii, pe cea din cuvintele : «Privegheaţi şi vă rugaţi» (Mc. 14, 38). Alţii, pe cea din cuvintele : «Pregăteşte-ţi spre ieşire lucrurile tale». Alţii, pe cea din cuvintele : «Smeritu-m-am şi m-a mîntuit pe mine» (Ps. 114, 6). Unii se gîndesc pururea la cuvîntul : «Nu sînt vrednice pătimirile vremii de acum de slava viitoare» (Rom. 8, 18). Alţii, la spusa : «Ca nu cumva să-l răpească şi nu va fi Cel ce-l

877. «Trebuie ştiut că cel ce voieşte să înveţe, trebuie să încerce cu lucrul ; căci nu se pot pricepe acestea din cuvînt».

878. «Prin acest unul dintre draci înţelege pe cel al curviei. Alţii înţeleg pe cel al slavei deşarte ; iar alţii pe cel al trîndăviei».

izbăveşte» (Ps. 49, 29). Toţi aleargă, dar numai unul ia cunună fără osteneală [879].

42) Cel ce a înaintat nu lucrează numai cînd veghează, ci şi cînd doarme. De aceea unii ocărăsc pe draci chiar cînd vin la ei în vise, şi îndeamnă femei desfrînate la neprihănire. Nu aştepta vizite şi nici nu te pregăti pentru ele. Căci starea de linişte e simplă şi liberă de orice legătură.

43) Nimeni, voind să zidească turn şi chilie pentru liniştire, nu va porni la aceasta înainte ca, şezînd, să socotească şi să afle prin rugăciune de are cele trebuincioase pentru isprăvirea lucrării, ca nu cumva să se facă, după punerea temeliei, de rîsul duşmanilor şi piedecă celorlalţi lucrători.

44) Ia seama la dulceaţa venită în sufletul tău, de nu cumva ţi s-a tocmit cu viclenie de către doftori răutăcioşi, mai bine zis uneltitori.

45) Noaptea, dă cel mai mult timp rugăciunii şi mai puţin cîntării, iar ziua, fii după puterile tale. Citirea ajută nu puţin la luminarea şi adunarea minţii [880]. Căci cuvintele citite sînt ale Duhului Sfînt, care pun în bună rînduială pe cei ce se îndeletnicesc cu ele. Fie-ţi ţie,

879. Veniamin Costache: «Cel ce din cele şapte (categorii) a luat cununa, fără osteneală, este cel ce a zis: «Smeritu-m-am». Sau cel dintîi este cel ce vede pe Domnul înaintea sa. Sau, iarăşi, cel care îşi vede de mai înainte ţinta, oricare ar fi dintre cei şapte».

880. «Precum cei lipsiţi de lumina aceasta nu umblă drept, la fel cei lipsiţi de dumnezeieştile Scripturi, care nu privesc la raza lor, se împiedică de multe ori şi sînt siliţi des să păcătuiască, ca unii ce umblă în întunerec adînc». La Veniamin Costache, alta, din sfîntul Ioan Gură de Aur: «Dulceaţă nesăţioasă sînt graiurile duhovniceşti. Căci precum pămîntul neplouat nu poate să aducă rod de spice, chiar de ar semăna cineva nenumărate seminţe în el, aşa şi sufletul care nu s-a luminat mai înainte de Sfintele Scripturi, chiar de ar vărsa cineva vorbiri nenumărate în el, nu poate să aducă vre-un rod. Deci se cade a citi Scripturile, căci precum bîndu-se vinul, se opreşte mîhnirea şi inima se schimbă întru veselie, aşa şi vinul cel duhovnicesc preface sufletul întru bucurie».

celui ce eşti lucrător (al liniştii), cele ce le citeşti, lucrătoare [881]. Iar lucrarea lor face de prisos citirea altora.

46) Caută să luminezi cuvintele sănătăţii mai degrabă prin osteneli decît prin cărţi. Nu te ocupa cu cuvintele unei cugetări străine [882], înainte de a fi cîştigat putere duhovnicească ; căci fiind cuvinte ale întunericului, întunecă pe cei fără putere [883].

47) O cupă ajunge de multe ori pentru a cunoaşte gustul vinului ; şi un cuvînt al unui sihastru face cunoscute celor ce pot să înţeleagă toată lucrarea şi starea lui lăuntrică.

48) Dobîndeşte un ochi neîmprăştiat al sufletului împotriva închipuirii de sine. Căci nimic nu te poate fura şi pierde atît de mult, ca aceasta [884].

49) Cînd ieşi afară, înfrînează-ţi limba. Căci poate să risipească în grabă multe osteneli.

50) Cîştigă-ţi o stare sufletească neiscoditoare. Căci curiozitatea poate întina liniştea, cum nu o poate altceva [885].

---

881. Sihastrul trebuie să citească scrieri care au în ele puterea să-l mişte la lucrarea duhovnicească, nu scrieri de cunoaştere teoretică, sau îndemnătoare la rău.

882. «Cuvintele unei cugetări străine sau înşelătoare, cum sînt cuvintele ereticilor».

883. Cuvintele, deşi au în general sensuri, pot aduce şi întunerec dacă propagă înţelesuri întoarse, sau un chip fals al realităţii. Dezordinea se clădeşte tot cu elementele ordinii.

884. A lui Teodoret : «Vîntul ridică pe cele mai uşoare dintre materii în aer. Iar pe cei goi dintre oameni îi ridică închipuirea de sine». *Alta*, a lui Grigorie Teologul : «Fapta bună e risipită de nălucire şi de laudă». *Alta :* «Să nu-ţi destrame fiinţa închipuirea de sine».

885. În curiozitate se poate arăta un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau îndemnătoare la rău, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orînduit în slujba binelui şi a adunării tuturor în Sine.

51) Celor ce vin la tine pune înainte cele de trebuinţă trupului şi duhului [886]. De sînt mai înţelepţi, să le arătăm filozofia (înţelepciunea liniştii) prin tăcere. Iar de sînt în starea de fraţi, să le deschidem uşa pe măsura lor. Dar mai bine este ca pe toţi să-i socotim mai presus de noi.

52) Voind eu să opresc cu totul pe cei ce sînt încă ca nişte prunci, de la lucrul mîinilor în adunările (slujbelor), m-a oprit cel ce purta toată noaptea nisipul în poala sa.

53) După cum sînt opuse dogmele Sfintei, Neziditei şi Închinatei Treimi, dogmei despre iconomia în trup a Unuia din prealăudata Treime (căci cele ce sînt în Sfînta Treime, la plural, în aceasta sînt la singular, iar cele ce sînt acolo la singular aci sînt la plural [887]), aşa altele sînt îndeletnicirile proprii liniştirii şi altele, cele proprii ascultării [888].

54) Dumnezeiescul apostol zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului?» (Rom. 11, 35). Iar eu zic: Cine a

886. «Nu trebuie să le punem înainte celor ce vin la noi nici multe feluri de bucate, nici cuvinte meşteşugite, însoţite de tot felul de shime. Ci primeşte pe toţi cu simplitate». *Alta*, la Veniamin Costache: «Primind pe fraţii ce vin la noi, să nu o facem cu supărare şi ca o curmare a liniştii, ci mai ales ca unii ce primim un dar de la ei; şi ca unii ce sîntem datori să facem aceasta. De aceea să-i primim cu rugăciune şi cu veselie, precum ne-a arătat Patriarhul Avraam». *Alta*, a lui Ava Iosif: «Cînd voieşti să îndemni pe cineva la bine, odihneşte-l mai întîi trupeşte şi cinsteşte-l pe el cu cuvînt de iubire. Căci nimic nu face pe om să se ruşineze şi să se schimbe de la răutatea lui spre cele bune, ca bunătăţile trupeşti şi ca cinstirea pe care o primeşte de la tine».

887. «În Sfînta Treime spunem că sînt trei ipostasuri şi trei persoane, dar o singură fire şi o singură voinţă; în Hristos însă, un singur ipostas şi persoană, dar două firi şi două voinţe, chiar dacă nu socotesc aşa ereticii şi hulitorii».

888. Poate pentru că în liniştire contemplăm pe Dumnezeu mai mult ca adunat în unitatea Sa, iar în ascultare pe Fiul cel devenit ascultător în toate.

cunoscut mintea celui ce se liniştește cu trupul şi cu sufletul ? [889]

Puterea împăratului stă în bogăţia şi mulţimea supuşilor ; puterea celui ce se liniştește, în bogăţia rugăciunii.

CUVÎNTUL XXVIII

Despre fericita rugăciune, sfinţita maică a tuturor virtuţilor; şi despre înfăţişarea văzută şi gîndită în vremea rugăciunii

1) Rugăciunea este, după însuşirea ei, însoţirea şi unirea omului şi a lui Dumnezeu ; iar după lucrare, susţinătoarea lumii. Este împăcare a lui Dumnezeu ; maica lacrimilor şi fiica lor ; ispăşirea păcatelor ; pod de trecere peste ispite ; peretele din mijloc în faţa necazurilor ; zdrobirea războaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor fiinţelor netrupeşti, veselia ce va să vie, lucrarea fără margine, izvorul virtuţilor, pricinuitoarea harismelor (a darurilor), sporirea nevăzută, hrana sufletului, luminarea minţii, securea deznădejdii, dovedirea nădejdii, risipirea întristării, bogăţia călugărilor, vistieria sihaştrilor, micşorarea mîniei, oglinda înaintării, arătarea măsurilor, vădirea stării dinăuntru, descoperirea celor viitoare, semnul slavei. Rugăciunea este celui ce se roagă cu adevărat tribunal, dreptar şi scaun de judecată al Domnului, înaintea scaunului Judecăţii viitoare.

2) Ridicîndu-ne în picioare, să ascultăm pe această împărătească a virtuţilor strigînd şi grăind cu glas înalt către noi : «Veniţi la mine toţi cei osteniţi şi împovă-

889. Ea e scufundată în abisul Celui Unu, şi umplută de infinitatea Lui.

raţi, şi eu vă voi odihni pe voi. Luaţi jugul meu asupra voastră şi veţi avea odihnă şi vindecare rănilor voastre. Că jugul meu este blînd» (Mt. 11, 29) şi tămăduitor al unor mari greşeli [890].

3) Cei ce pornim ca să ne înfăţişăm înaintea Împăratului şi să vorbim cu El, să nu facem drumul nepregătiţi, ca nu cumva văzîndu-ne de departe că nu avem arme şi haine cuvenite înfăţişării înaintea Lui, să poruncească slujitorilor şi dregătorilor Lui să ne lege şi să ne arunce departe de la faţa Lui, iar cererile noastre să le rupă şi să ni le azvîrle în faţă.

4) Cînd porneşti să te înfăţişezi înaintea Domnului, să-ţi fie haina sufletului ţesută întreagă din firele, mai bine zis din zalele nepomenirii răului. Căci de nu, cu nimic nu te vei folosi. Să-ţi fie ţesătura cererii tale simplă, neîmpestriţată în chip felurit. Căci, cu un singur cuvînt, vameşul şi fiul risipitor l-au împăcat pe Dumnezeu cu ei.

5) Una este înfăţişarea celor ce se roagă, dar în acelaşi timp, felurită şi deosebită. Unii se înfăţişează ca

890. În aceste rînduri se identifică rugăciunea cu Iisus însuşi. Aceasta se explică din faptul că rugăciunea este «însoţire» (συνουσία = amestecare) atît de deplină a sufletului cu Dumnezeu, că nu se mai poate deosebi în ea lucrarea omului, de lucrarea lui Dumnezeu, nici subiectul omenesc, de subiectul dumnezeiesc. Aceasta, desigur, cînd rugăciunea e concentrată întreagă spre Dumnezeu, cu uitarea tuturor celorlalte gînduri. Căci orice gînd fiind numai al nostru, sau al nostru şi al celui rău, ne desparte de Dumnezeu. Iisus Se roagă în rugăciunea noastră şi noi ne rugăm în rugăciunea Lui. Sau mai precis, Duhul lui Iisus. De aici sentimentul că în rugăciune ne aflăm în lăuntrul lui Dumnezeu, ca într-un adăpost liniştitor. În rugăciune, pe de o parte vorbim cu Dumnezeu, pe de alta, Dumnezeu vorbeşte în noi cu El însuşi. Prin aceasta în ea sîntem şi uniţi cu Dumnezeu şi neconfundaţi cu El. Prin ea cerem şi primim, sau avem în acelaşi timp darul şi puterea lui Dumnezeu. Aci îşi arată eficienţa concretă faptul că Dumnezeu este şi Tată şi Fiu, sau Duh Sfînt; sau Fiu făcut om şi avînd unit cu Sine pe Duhul Sfînt; Fiu unit prin întrupare cu noi şi avînd în Sine ca om şi deci şi noi în unire cu El pe Duhul Sfînt.

unui Prieten și Stăpîn, aducîndu-I lauda și cererea pentru alții și nu pentru ei. Alții vin să ceară bogăție și slavă și îndrăzneală mai multă ; alții, să se roage să fie desăvîrșiț izbăviți de dușmanii lor. Unii cer să capete o oarecare dregătorie ; alții, desăvîrșita scăpare de vreo datorie ; alții, eliberarea din închisoare ; alții, iertarea de niscai vinovății.

6) Înainte de toate să punem pe hîrtia rugăciunii noastre o mulțumire sinceră. În al doilea rînd, mărturisirea și zdrobirea sufletului întru multă simțire. Apoi să facem cunoscut Împăratului toată cererea noastră. Chipul mai înainte arătat al rugăciunii noastre e cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de către Îngerul Domnului.

7) Dacă te-ai făcut vreodată vinovat față de judecătorul văzut, nu vei avea nevoie de alt chip în înfățișarea rugăciunii tale, iar dacă nu te-ai înfățișat nici tu vreodată și n-ai văzut nici pe alții cercetați, învață aceasta din rugămintea celor bolnavi în fața doctorilor, cînd e să li se taie și să li se ardă vreo rană.

8) Nu face pe deșteptul în cuvintele rugăciunii tale ! Căci gînguritul simplu și nemeșteșugit al copiilor a înduioșat pe Tatăl lor cel din ceruri [891].

9) Nu te porni la vorbărie, ca nu cumva prin căutarea cuvintelor să ți se împrăștie mintea. Un cuvînt al vameșului a făcut pe Dumnezeu îndurător și un cuvînt spus cu credință a mîntuit pe tîlhar. Multa vorbire în rugăciune pricinuiește minții năluciri și împrăștiere. Iar un singur cuvînt o adună.

---

891. «Nu trebuie să se facă vorbărie, sau să se spună deodată multe în rugăciune. Ci să se spună un singur lucru, sau aceleași lucruri de multe ori». La Veniamin Costache se mai dă și cap. 61 din Diadoh, Fil. rom. I, p. 358—359.

10) Cînd simţi dulceaţă sau străpungere în rugăciune, rămîi în acea stare. Căci atunci se află cu noi păzitorul care se roagă împreună cu noi [892].

11) Nu fi îndrăzneţ, chiar dacă ai dobîndit curăţia. Mai degrabă apropie-te întru multă smerită cugetare şi mai multă îndrăznire vei avea [893].

12) Chiar de ai urca toată scara virtuţilor, roagă-te pentru iertarea păcatelor, auzind pe Pavel care strigă că dintre păcătoşi «cel dintîi sînt eu» (I Tim. 1, 15).

13) Îndulcesc bucatele, untdelemnul şi sarea ; înaripează rugăciunea, smerenia şi lacrima.

14) De te vei îmbrăca în toată blîndeţea şi nemînierea, nu te vei obosi mult ca să slobozeşti mintea ta din robie [894].

15) Pînă ce n-am dobîndit rugăciune vădită, ne asemănăm celor ce deprind pruncii la început să umble [895].

16) Luptă să ridici, mai bine zis să închizi cugetarea în cuvintele rugăciunii, iar dacă, slăbind pentru pruncia ei, cade, ridic-o iarăşi. Căci e proprie minţii nestatornicia, dar e propriu lui Dumnezeu s-o poată statornici [896].

17) De ai dobîndit nevoinţa neîntreruptă, va veni în tine Cel ce, închizînd între ţărmuri marea minţii, îi

892. Îngerul păzitor, sau Sfîntul Duh.

893. E cunoscută «îndrăznirea» sfinţilor în rugăciune. Dar ea e deosebită de îndrăzneala obraznică. Ea e îndrăznirea încrederii în iubirea lui Dumnezeu.

894. Din robia gîndurilor.

895. «Căci precum cei ce deprind pe prunci, cînd aceştia înaintează puţin şi cad, îi ridică iarăşi şi-i învaţă să păşească mai mult, aşa şi noi îndreptăm mintea noastră care în rugăciune cade din aţintirea la Dumnezeu şi o ridicăm iarăşi, pînă ajunge de nu mai cade».

896. Dumnezeu o fixează în Sine, pentru că îi deschide infinitatea Sa minunată, în care mintea are totul.

spune în rugăciune: vino pînă aci şi să nu treci de aci [897].

18) Nu poate fi legat duhul. Dar unde e Ziditorul *duhului, toate se supun lui* [898].

19) Dacă ai vedea vreodată Soarele, cum se cuvine, ai putea să şi vorbeşti cu El, după cuviinţă. Iar de nu, cum poţi să te apropii de El în chip nemincinos, odată ce nu-L vezi ? [899].

20) Începutul rugăciunii alungă, printr-un singur gînd (μονολογίστως), atacurile, de la începuturile lor; la mijlocul ei, cugetarea se statorniceşte în cele spuse şi gîndite; iar desăvîrşirea ei este răpirea la Dumnezeu [900].

---

897. Dumnezeu închide marea minţii între ţărmurile sale, căci nu o lasă să vagabondeze, zbuciumîndu-se în tot felul de alte gînduri. Dar între aceste ţărmuri îşi află ea adîncimea nesfîrşită. Dacă trece peste ele, apele în care se mişcă îşi pierd adîncimea.

898. Duhul nu e ca obiectele materiale, care se mişcă după aceleaşi legi rămînînd în structura lor finită. Duhul e libertate şi putinţă de a *porni în orice direcţie. Dar Creatorul duhului e Duhul suprem, în Care se* poate mişca în toată libertatea şi Care susţine toată libertatea, căci în El sînt toate şi El este izvorul a toată libertatea. Şi fiindcă numai în El sînt toate, toate se mişcă în El; şi, mai ales, duhul omului care L-a găsit rămîne în El şi în El şi-a găsit izvorul libertăţii depline.

899. «Dumnezeu este «Soarele dreptăţii», precum s-a scris, din care pornesc toate razele luminoase ale bunătăţii. Iar sufletul se poate face, prin voinţă, sau ceară, cînd e iubitor de Dumnezeu, sau lut, cînd e iubitor de cele materiale. Precum deci lutul e uscat prin fire, de către soare, iar ceara se înmoaie în chip firesc, aşa şi tot sufletul iubitor de cele materiale şi lumeşti: cînd e mustrat de Dumnezeu se învîrtoşează prin împotrivirea cu voia, ca lutul, şi se porneşte pe sine, ca Faraon, spre pieire. Dar cel iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara şi, primind formele şi trăsăturile dumnezeieşti, se face locaşul lui Dumnezeu în Duh». Duhul omului regăsindu-şi viaţa lui, îşi regăseşte elasticitatea şi fluiditatea libertăţii prin fluiditatea libertăţii Duhului suprem.

900. La început rugăciunea şi mintea alungă chipurile ispititoare prin singurul gînd de a se ruga lui Dumnezeu; după aceea se gîndeşte la grija lui Dumnezeu pentru noi, sau la conţinutul cuvintelor rugăciunii; la

21) Alta este bucuria ce se naşte din rugăciune în cei ce petrec în obşte şi alta, cea care se iveşte în cei ce se roagă îndeletnicindu-se cu liniştirea. Cea dintîi e amestecată poate cu închipuiri ; cea de a doua se umple întreagă de smerită cugetare.

22) De deprinzi mintea să nu se depărteze niciodată, îţi va fi aproape chiar şi cînd te afli la masă. Iar dacă rătăceşte neîmpiedecată, nu va putea să rămînă niciodată lîngă tine.

23) Marele lucrător al marii şi desăvîrşitei rugăciuni zice : «Voiesc să spun cinci cuvinte cu mintea mea» şi cele următoare (I Cor. 14, 19). Celor mai prunci cu duhul acest lucru le este străin. De aceea noi, ca nişte nedesăvîrşiţi, căutăm felurimea şi cantitatea în rugăciune. Dar felul al doilea e pricinuitor al celui dintîi [901]. Căci se spune : «Dă rugăciune curată celui ce se roagă» fără pregetare în chip întinat şi cu osteneală.

---

vîrful ei uită şi de acestea şi e răpită la Dumnezeu însuşi, ca subiect iubitor infinit şi atotcuprinzător.

901. «Osteneala trupească este foarte folositoare celor începători şi nedesăvîrşiţi în vîrsta duhovnicească. Celor desăvîrşiţi le este de prisos, ca unora ce le ajunge să lucreze numai cu mintea şi cu partea fără formă a sufletului. Cei prunci (duhovniceşte *n. tr.*) au nevoie de metanii şi de îndelungata întindere a mîinilor şi de starea în picioare de toată noaptea şi de altele, ca să se obişnuiască mintea la rugăciune împreună cu trupul. Iar celor desăvîrşiţi, le ajunge lucrarea minţii, ca unora ce au dobîndit rugăciunea neîncetată şi necontenită, deşi la înfăţişare nu sînt văzuţi de noi făcînd aceasta». La început trebuie să ne obosim săvîrşind gesturile trupeşti ale rugăciunii : metanii, întinderea mîinilor spre cer, rostirea cuvintelor. Acestea atrag şi mintea mai mult la rugăciune şi întăresc simţirea ei de rugăciune, pînă ce ea, obişnuindu-se, poate să săvîrşească şi singură rugăciunea cu luarea aminte, nefurată de gînduri. Nu numai sufletul înrîureşte trupul, ci şi invers. Căci în oarecare măsură chiar la gesturile ce par foarte trupeşti, participă şi sufletul. Odată cu mîinile întinse spre cer, se întinde şi mintea ; odată cu plecarea trupului în metanii, se pleacă şi mintea în faţa măririi lui Dumnezeu.

24) Altceva este întinăciunea rugăciunii şi altceva e pieirea ei ; şi altceva furarea şi altceva prihănirea ei. Întinăciunea ei este a sta înaintea lui Dumnezeu şi a năluci gînduri necuvenite ; pieirea este a se robi de griji nefolositoare. Furarea este împrăştierea cugetării pe nesimţite ; prihănirea este un atac oarecare ce se apropie de noi.

25) De nu sîntem singuri în vremea stării la rugăciune, să dăm un chip lăuntric acestei stări. Iar de nu sînt de faţă slujitorii laudelor, să dăm şi înfăţişării din afară chipul rugăciunii. Căci în cei nedesăvîrşiţi, de multe ori mintea ia chip comun cu cel al trupului.

26) Toţi, dar mai mult cei ce se duc la Împăratul ca să primească iertarea datoriilor, au nevoie de o zdrobire negrăită.

27) De ne aflăm încă în închisoare, să urmăm lui Petru şi «să ne încingem cu şorţul» ascultării, să ne dezbrăcăm de nevoile noastre şi să ne apropiem, goi de acestea, de Domnul în rugăciune (sînt îmbinate Ioan 21, 18 şi Fapte 12, 8 *n.tr.*), cerînd să se facă numai voia Lui. Şi atunci vei primi pe Dumnezeu de cîrmaci al sufletului tău, ca să te cîrmuiască fără primejdie.

28) Sculîndu-te din iubirea de lume şi de plăceri, aruncă grijile. Dezbracă-te de gînduri, leapădă-te de trup. Căci rugăciunea nu e nimic altceva decît înstrăinarea de lumea văzută şi nevăzută. «Că ce-mi este mie în cer ?» (Ps. 72, 24). Nimic. «Şi ce am voit de la Tine pe pămînt ?» (Ibid.). Nimic, decît să mă lipesc de Tine neîmprăştiat în rugăciune. Unii doresc bogăţie, alţii slavă, alţii agoniseală. «Iar dorul meu este să mă lipesc de Tine, să-mi pun în Tine nădejdea» nepătimirii mele (Ps. 72, 27).

29) Credinţa înaripează rugăciunea. Căci fără ea nu se poate zbura la cer.

30) Cei împătimiţi să cerem cu stăruinţă pe Domnul. Căci toţi cei neîmpătimiţi au înaintat la nepătimire din împătimire [902].

31) Deşi judecătorul nu se teme de Dumnezeu ca Dumnezeu, dar pentru că sufletul din el, văduvit prin păcat şi cădere, îi pricinuieşte supărări, îi face dreptate împotriva duşmanului lui, trupul, şi a duhurilor care-l războiesc (Lc. 18, 5) [903].

32) Pe cei recunoscători, Bunul nostru Chivernisitor îi atrage prin împlinirea grabnică a cererii, spre dragostea Lui ; dar sufletele nerecunoscătoare ale cîinilor le face să şadă, din foamete şi din setea după împlinirea cererii lor, lîngă El prin rugăciune. Căci cîinele nerecunoscător, îndată ce primeşte pîinea, se depărtează de la cel ce i-a dat-o [904].

33) Nu zice că zăbovind mult timp în rugăciune, n-ai dobîndit nimic, căci iată ai şi dobîndit. Căci ce bine mai înalt este ca acela de a fi fost lipit de El şi de a fi stăruit neîntrerupt în unirea cu El ? [905]

---

902. Numai în Dumnezeu cel nepătimitor, cel desăvîrşit liber, putem avea şi noi nepătimirea, sau libertatea deplină de orice robie a păcatului, a pornirilor păcătoase.

903. Sufletul în greceşte e feminin (ψυχή), deci poate fi asemănat cu o văduvă. Trupul e ambigen, deci la singular e masculin. Sufletul devenit văduv prin păcat, căci a fost părăsit de Dumnezeu, adevăratul lui bărbat, e mereu nedreptăţit de trup.

904. «Din iconomie Dumnezeu nu dăruieşte repede celor ce cer darurile. Căci primindu-le, aceştia uită îndată pe Cel ce le-a dat. «A mîncat Iacob» şi cele următoare (Ps. 78, 7) ; şi : «A şezut poporul să mănînce şi să bea şi s-a sculat să joace» (Ieş. 6, 1). Cuvîntul despre rugăciune al Scărarului e aspru şi concret, ca toată scrierea lui. Nu e o frumoasă descriere a stării de răpire în frumuseţile negrăite ale lui Dumnezeu.

905. A sfîntului Isaac : «De ceri lui Dumnezeu un lucru şi te supune la multă răbdare, întrucît nu te ascultă repede, nu te întrista. Căci nu eşti tu mai înţelept ca Dumnezeu. Aceasta ţi se întîmplă fie pentru că eşti nevrednic să primeşti ceea ce ceri, fie pentru că nu sînt căile inimii tale pe potriva cererilor tale, ci dimpotrivă, fie pentru că n-ai ajuns la măsura de a primi darul ce-l ceri. Căci nu trebuie să te întinzi la măsuri

34) Nu se teme cel osîndit de executarea pedepsei lui, atîta cît se teme cel ce îngrijeşte de rugăciune, de starea la rugăciune. De aceea, de este cineva înţelept şi ager la minte, poate lepăda, gîndindu-se la ea, toată defăimarea şi mînia şi grija şi ocupaţia şi necazul şi săturarea şi gîndul şi ispita [906].

35) Pregăteşte-te pentru rugăciunea neîncetată din suflet spre ridicare la rugăciune şi vei înainta degrabă [907].

36) Am văzut pe unii care străluceau în ascultare şi se îngrijeau cu toată puterea de pomenirea lui Dumnezeu cu mintea, ridicîndu-se la rugăciune dintr-odată şi înălţîndu-se deasupra minţii lor degrabă şi vărsînd şiroaie de lacrimi [908]. Căci se pregătiseră prin cuvioasa ascultare.

37) Cîntării împreună îi urmează robiri şi împrăştieri, dar nu se întîmplă aceasta cu rugăciunea cîntată de unul singur [909]. Căci pe aceasta o războieşte lenea, pe cînd celei dintîi îi ajută rîvna.

38) Iubirea ostaşului faţă de împărat o arată războiul; iubirea călugărului faţă de Dumnezeu o arată vremea rugăciunii şi starea la rugăciune. Starea ta lă-

---

mari înainte de vreme, ca să nu fie disprețuit darul lui Dumnezeu prin repeziciunea cu care l-ai primit. Căci tot ce se dobîndeşte uşor se şi pierde repede. Iar tot lucrul aflat cu osteneală se şi păzeşte cu multă străjuire».

906. Aceasta înseamnă a te ruga neîncetat.

907. E rugăciune neîncetată cea care se deapănă în minte. Dar deosebită de ea e ridicarea, sau starea sărbătorească la rugăciune. Scărarul face în acest «Cuvînt» mereu deosebirea între ele. Ridicarea sau starea la rugăciune e ca Liturghia de Duminică, faţă de rugăciunile şi slujbele de toate zilele.

908. Rugăciunea neîncetată se face ţinînd neîncetat pomenirea lui Dumnezeu în minte. Dar starea sau ridicarea la rugăciune este ridicarea chiar şi peste minte, este uitarea de sine a omului şi răpirea la Dumnezeu, în desăvîrşita iubire de El.

909. Ed. 1970: «Adică celei de unul singur». P.G.: «Cea care în deosebi, precum am cunoscut eu din cercare, e războită de mii de patimi».

untrică ţi-o arată rugăciunea. Căci teologii (cuvîntătorii de Dumnezeu *n.tr.*) au socotit-o pe aceasta oglinda călugărului.

39) Cel ce se îndeletniceşte cu vreun lucru, dacă venind ceasul rugăciunii continuă să se ocupe cu el, e de batjocura dracilor. Căci scopul furilor e să fure rugăciunea, ceas de ceas, de la noi.

40) Nu refuza, cînd ţi se cere să te rogi pentru un suflet, chiar dacă n-ai dobîndit rugăciunea. Căci credinţa celui ce o cerea pe aceasta a mîntuit de multe ori pe cel ce se roagă cu zdrobire de inimă [910].

Nu te înălţa dacă te-ai rugat pentru altul şi ai fost ascultat. Căci credinţa lui a lucrat şi a izbutit [911].

41) Oricărui copil i se cere de învăţător în fiecare zi neîncetat să spună ceea ce a învăţat de la el. Oricărei minţi i se va cere cu dreptate în fiecare rugăciune puterea ce a primit-o de la Dumnezeu [912].

42) Cînd te rogi cu trezvie, eşti mai repede împins spre mînie. Căci acesta este scopul vrăjmaşilor [913]. Să împlinim toată virtutea, dar mai mult rugăciunea, cu multă simţire. Dar sufletul se roagă întru simţire, cînd se ridică mai presus de mînie.

---

910. Nu numai cel pentru care ne rugăm cîştigă, ci şi noi cîştigăm din aceasta; încrederea aceluia în rugăciunea noastră ne obligă şi ne dă putere să fim vrednici de ea.

911. Credinţa celui pentru care ne rugăm lucrează şi în rugăciunea noastră pentru el. Credinţa nu lucrează numai în cel ce o are, ci se comunică şi altora, ca în vasele comunicante. Preotul slujitor cîştigă şi el din credinţa credincioşilor, a membrilor preoţiei generale.

912. Chiar în timpul rugăciunii ni se dă de la Dumnezeu puterea rugăciunii. Ni se dă ca să arătăm lui Dumnezeu că o folosim. El vrea să se roage cu noi şi în noi. Să ne asociem Lui în această rugăciune, făcînd-o rugăciunea noastră. Să nu lăsăm pe Dumnezeu să lucreze fără efect asupra noastră.

913. Rîvna noastră la rugăciune o întoarce vrăjmaşul spre mînie împotriva vreunor fraţi sau împrejurări care ne întrerup.

43) Numai cele agonisite cu multe cereri şi în timp îndelungat ne rămîn statornice. Cel ce a cîştigat pe Domnul, nu-şi mai spune sie în rugăciune scopul ei. Căci atunci Duhul Se roagă pentru el cu suspine negrăite (Rom. 8, 26) [914].

44) Nu primi în rugăciune nici o nălucire a simţurilor, ca să nu suferi vreo ieşire din minţi [915].

45) Încredinţarea împlinirii oricărei cereri se iveşte chiar în rugăciune. Iar încredinţarea este izbăvirea de îndoială. Încredinţarea este vădirea neclintită a ceea ce nu este vădit.

46) Îngrijindu-te de rugăciune, fă-te foarte milostiv. Căci în ea călugării vor lua cele însutite. Iar ceea ce urmează se va spune în ceea ce urmează [916].

47) Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea. Iar sculîndu-se aceasta şi înălţîndu-se la cer, s-a făcut coborîrea focului în foişorul sufletului [917].

---

914. «Lărgită fiind mintea atunci de har şi înaintînd spre Cel ce dă celor ce se roagă rugăciune, şi insuflată fiind de El, nu se mai ocupă cu cuvintele rugăciunilor rostite de ea. Cuvintele despre cele ce le cearcă cu lucrul le trece cu vederea, cîştigînd din cantitate, calitate».

915. «Rugîndu-te, zice, nu asemăna cele dumnezeieşti cu vre-un lucru supus simţurilor, ca să cazi din dreapta judecată».

916. «Ţi-ai închis inima spre facerea celor bune, voi închide şi Eu sînul odihnei în vremea pedepsirii tale». Ed. 1970: «Cel milostiv, zice, va lua daruri însutite în rugăciune; iar ceea ce urmează, adică «va moşteni viaţa veşnică», va lua în viaţa viitoare. P.G.: *Alta:* «De ce plîngi rugîndu-te? Căci tu văzînd lacrimile săracului, nu te milostiveşti». *Alta:* «Cum te va milui Dumnezeu? Aripa rugăciunii e milostenie. De nu vei face aripă rugăciunii tale, nu se va urca la înălţime. Iar cînd rugăciunea ta va fi înaripată, va zbura la cer. Căci precum flacăra dacă nu are untdelemn se stinge, la fel rugăciunea, dacă nu are milostenie, piere».

917. «Foc numeşte aci, dorul dumnezeiesc, care aprinzîndu-se în inimă, face mintea să se înalţe la cer; şi ca urmare în foişorul sufletului acestuia, sau în cugetul înălţat peste cele pămînteşti Se coboară Duhul dumnezeiesc, cum S-a coborît şi peste Apostoli în chip sensibil».

48) Spun unii că rugăciunea e mai mare decît aducerea aminte de moarte. Iar eu le laud ca pe două firi ale unui unic ipostas [918].

49) Calul încercat, cu cît înaintează, cu atît se înfierbîntă şi sporeşte în alergare. Prin *alergare* înţeleg cîntarea şi prin *cal,* mintea bărbătească. Aceasta adulmecă de departe războiul şi, pregătită fiind, rămîne cu totul neclintită.

50) Urît lucru este să răpeşti apa de la gura însetatului. Dar mai urît este ca sufletul ce se roagă cu străpungere să se lipsească pe sine înainte de sfîrşitul acesteia, de mult dorita stare la rugăciune.

51) Să nu sari (din rugăciune) pînă ce nu vei vedea focul şi apa încetînd prin iconomie. Căci nu vei primi un timp ca acesta pentru iertarea păcatelor în toată viaţa ta [919]. Cel ce a gustat rugăciunea şi şi-a întinat de multe ori mintea cu un cuvînt greşit din neatenţie [920], stînd la rugăciune nu află, deobicei, pe Cel dorit.

52) Altceva este a supraveghea mai des inima şi altceva a conduce inima, prin mintea care stăpîneşte şi aduce, ca arhiereu, jertfe raţionale lui Hristos [921]. Pe

---

918. «Amîndouă (adică rugăciunea şi pomenirea morţii), fac sufletului bine şi îi insuflă străpungerea dumnezeiască».

919. «Să nu te desparţi de rugăciune, pînă ce lacrimile de Dumnezeu mişcate şi focul străpungerii nu se vor opri, din iconomia harului, pentru mîndrie. Că nu ştii dacă altă dată vei mai dobîndi în toată viaţa ta vre-o astfel de stare la rugăciune, pricinuitoare a iertării păcatelor».

920. Ed. 1970: «Poate un cuvînt de laudă sau un cuvînt urît, cum socotesc».

921. «Altceva este a se înţelege şi privi pe sine însuşi, şi altceva, a fi supraveghetor (episcop) şi stăpînitor al patimilor, care e cu mult mai mult decît primul lucru». «Mintea este conducătoare (ἄρχων) cînd călăuzeşte bine cele ale sale şi din jurul său, sau puterile sufletului şi simţurile trupului. Şi este arhiereu, cînd aduce înţelesurile curate şi nepătate pe altarul dumnezeiesc, prin rugăciune. E propriu conducătorului să călăuzească cele dinăuntru; şi arhiereului, să supravegheze necontenit şi cele din afară şi cele dinăuntru». Ideea acestor cuvinte e luată de la sfîntul

cei dintîi, cum zice unul din cei ce s-au împărtăşit de numele de *teolog*, venind focul cel sfînt şi mai presus de ceruri, îi arde pentru nedeplinătatea curăţiei ; pe ceilalţi îi luminează, pentru măsura desăvîrşirii la care au ajuns [922].

Căci Acelaşi se numeşte foc mistuitor şi lumină luminătoare. De aceea unii, ieşind din rugăciune, sînt ca unii ce ies dintr-un cuptor de foc, simţind ca o uşurare de o murdărie şi de cele materiale. Alţii sînt ca luminaţi de o lumină şi îmbrăcaţi în veşmîntul smereniei şi al veseliei.

Iar cei ce ies din rugăciune neîmpărtăşiţi de aceste două lucrări, se roagă în chip trupesc, ca să nu spun iudaic. Dacă un trup ce se atinge de un alt trup, se preschimbă prin lucrarea aceluia, cum nu se va preschimba cel ce se atinge de Trupul lui Dumnezeu cu mîini nevinovate ? [923]

53) Trebuie să privim la Preabunul nostru Împărat, cum privim la împăratul de pe pămînt. Căci şi acesta dăruieşte darurile sale ostaşilor săi, uneori prin sine însuşi, alteori printr-un prieten, alteori printr-un slujitor, şi alteori şi într-un chip neştiut. Deci aşa ne dăruieşte şi veşmîntul smereniei, potrivit nouă.

54) Precum împăratul pămîntesc priveşte cu scîrbă la cel ce stă în faţa lui dar îşi întoarce faţa de la el şi vorbeşte cu duşmanii stăpînului, aşa priveşte cu scîr-

---

Marcu Ascetul, *Despre Botez*, Filoc. rom. I, p. 294. Toate raţiunile lucrurilor sînt dăruite de Dumnezeu subiectelor create ca ele să le aducă, la rîndul lor, jertfe curate lui Dumnezeu, după ce şi le-au însuşit ; să le aducă unite cu recunoştinţa şi lauda Lui, prin rugăciune. Aceasta e liturghia neîncetată a minţii : luare la cunoştinţă a raţiunilor celor create şi recunoaşterea obîrşiei lor în Dumnezeu şi mulţumirea pentru ele. În aceasta constă rugăciunea.

922. Poate fi vorba de două feluri de raţiuni ale lucrurilor ce şi le însuşeşte omul. Pe cele murdărite de pofta omului, le arde Duhul Sfînt curăţindu-le ; pe cele curate le luminează şi mai mult.

923. «Vorbeşte de sfînta Taină a Împărtăşaniei».

bă şi Domnul la cel ce stă înaintea Lui în rugăciune şi primeşte gînduri necurate [924].

55) Alungă cu arma pe cîinele ce se apropie ; şi de cîte ori se obrăzniceşte din nou, nu-l îngădui [925] !

56) Cere prin plîns ; caută prin ascultare ; bate prin îndelungă-răbdare ! «Că cel ce cere (astfel) va lua şi cel ce caută va afla şi celui ce bate, i se va deschide» (Lc. 11, 10). Păzeşte-te să nu te rogi oricum pentru o femeie în rugăciunea ta, ca nu cumva să fii jefuit din partea dreaptă [926].

57) Nu căuta să mărturiseşti faptele trupeşti cu deamănuntul, aşa cum sînt, ca să nu te ispiteşti tu însuţi.

58) Să nu ţi se facă ţie vremea rugăciunii, vreme sau ceas al unor cugetări trebuincioase, sau al unor lucruri duhovniceşti. Iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e mai bun [927].

59) Cel ce ţine neîncetat toiagul rugăciunii nu se poticneşte. Şi chiar de i s-ar întîmpla aceasta, nu va

924. Gîndurile necurate la care ia cineva aminte în rugăciune, nu stau prin ele însele, ci sînt ale duşmanilor lui Dumnezeu. Nu există gînduri fără un subiect care le gîndeşte. Deci prin acele gînduri cel ce se roagă stă de vorbă cu duşmanii lui Dumnezeu, care sînt subiectele acelor gînduri.

925. «Cîine numeşte pe dracul care, printr-un pretext oarecare, fură mintea din rugăciune. Acesta trebuie alungat cerîndu-se ajutorul lui Dumnezeu».

926. Să nu fii jefuit de curăţie chiar prin fapta bună a rugăciunii. Şi aceasta ţi se poate întîmpla cînd, rugîndu-te de exemplu pentru o femeie, te gîndeşti cu poftă la ea.

927. Nu te lăsa ispitit să rezolvi probleme necesare, sau chiar să cugeţi la lucruri duhovniceşti în vremea rugăciunii. Aceasta înseamnă să te laşi furat de la rugăciune. Aceasta nu stă în contrazicere cu aducerea raţiunilor cunoscute ale lucrurilor, lui Dumnezeu, odată cu mulţumirea pentru ele ; nici cu amintirea recunoscătoare a ceea ce a făcut Dumnezeu pentru tine şi pentru lume.

cădea de tot. Căci rugăciunea este stăpînitoarea binecredincioasă de la Dumnezeu. Folosul ei se dovedește prin biruirea împiedicărilor drăcești ce ni se întîmplă în timpul adunărilor (slujbelor de obște *n.tr.*). Iar rodul ei, prin înfrîngerea vrăjmașului. «Că întru aceasta am cunoscut că m-ai voit pe mine, că nu se va bucura vrăjmașul meu de mine» (în vremea războirii *n.tr.*) (Ps. 40, 11). «Strigat-am — zice psalmistul — din toată inima mea» (Ps. 118, 10), cu gura, cu sufletul şi cu duhul. Căci «unde sînt cei doi de pe urmă adunaţi, acolo e și Dumnezeu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

60) Nici cele trupești, nici cele duhovnicești nu le au toți la fel. Unora li se potrivește mai mult cîntarea repede, altora cea mai domoală. Cei dintîi se apără de robire, ceilalți se luptă cu lipsa de învățătură [928].

61) Dacă te rogi neîntrerupt Împăratului împotriva vrăjmașilor tăi, cînd vor veni asupra ta, îndrăznește, căci nu vei obosi. Că se vor depărta de la tine degrabă. Fiindcă nu voiesc nelegiuiții să te vadă luînd cununa în lupta cu ei prin rugăciune. Pe lîngă aceasta vor fugi, biruiți de rugăciune, ca de foc.

62) Agonisește toată bărbăția și vei avea pe Dumnezeu ca învățător al rugăciunii [929].

---

928. Ed. 1970 : «Cei ce cîntă mai repede fac aceasta ca să nu fie furați de alte gînduri ; cei ce cîntă mai rar, ca să nu spună cum nu trebuie cuvintele, din lipsa de învățătură. Dar tuturor cea mai bună le e măsura și în privința timpului».

929. «Nu are nevoie, zice, de dascăl în rugăciune, ci de rîvna sa proprie, pentru care însuși Dumnezeu i Se face dascăl. Căci pe cel ce se roagă după lege și cu rîvnă, Dumnezeu îl învață prin iluminare și-i face mintea neclintită și-l izbăvește de robie». *Alta*, a sfîntului Maxim : «Cel ce iubește pe Dumnezeu cu adevărat se roagă neîmprăștiat. Cel ce se roagă neîmprăștiat lui Dumnezeu iubește pe Dumnezeu. Nu se roagă neîmprăștiat cel ce

63) Nu e cu putinţă a învăţa să vezi prin cuvînt. Ci vederea ţine de fire. Nici frumuseţea rugăciunii nu se cunoaşte prin învăţătura altuia. Căci ea are de la sine învăţător pe Dumnezeu, Care învaţă pe om cunoştinţa şi dă celui ce cere rugăciunea [930] şi binecuvintează anii celor drepţi. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Despre nepătimire sau cerul pămîntesc şi despre desăvîrşirea şi învierea sufletului înainte de învierea cea de obşte

1) Iată-ne şi pe noi, cei afundaţi în groapa cea mai adîncă a neştiinţei şi în patimile întunecate şi în umbra morţii acestui trup, începînd să vorbim (să filozofăm *n.tr.*), cu îndrăzneală despre cerul pămîntesc [931]. Bolta cerească are ca frumuseţe stelele, iar nepătimirea, virtuţile. Căci eu n-am învăţat să fie nepătimirea altceva, decît cerul minţii în inimă, care socoteşte ca jucării uneltirile dracilor.

2) Nepătimitor este şi se cunoaşte propriu-zis cel ce şi-a făcut trupul nestricăcios, şi-a înălţat mintea

---

are sufletul alipit de cele pămînteşti. Deci nu iubeşte pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de cele omeneşti prin împătimire».

930. «Dumnezeu dă celui ce cere rugăciunea». Nu se poate şti cine începe mai întîi: cel ce se roagă, sau Dumnezeu care dă puterea să se roage, celui ce se roagă.

931. «Cer pămîntesc» înseamnă nu numai «cerul pe pămînt», ci pămîntul devenit cer prin îmbibarea lui de spiritualitate, mai bine zis de energiile Duhului Sfînt. Sufletul şi chiar trupul sfinţilor se umplu de aceste energii, aşa cum trupul Domnului s-a schimbat la faţă pe Tabor. Mai jos se spune că prin nepătimre trupul însuşi devine nestricăcios. El devine nestricăcios în parte, pentru că rămîne încă supus morţii. Dar această

deasupra zidirii şi toate simţurile şi le-a supus minţii, iar sufletul şi l-a pus în faţa Domnului. Prin aceasta se întinde spre El peste puterea sa. Unii iarăşi spun că nepătimirea este învierea sufletului înainte de cea a trupului. Iar alţii, că e a doua, după a îngerilor, cunoştinţă desăvîrşită a lui Dumnezeu.

3) Deci această desăvîrşită desăvîrşire nedesăvîrşită a celor desăvîrşiţi, precum mi-a spus unul care a gustat-o [932], atît de mult sfinţeşte mintea şi o răpeşte de la cele materiale, încît cea mai mare parte a vieţii în trup, după ajungerea la limanul ceresc, o ţine ridicată în contemplare (în vederea duhovnicească), ca pe una ce e răpită în cer. Bine zice despre aceasta cel ce a cercat-o pe ea : «Că cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la pămînt» (Ps. 44, 9). Unul din aceştia ştim că a fost şi egipteanul care nu şi-a lăsat mîinile sale întinse mult timp în rugăciune cînd se ruga cu unii [933].

4) Unul poate fi nepătimitor, dar altul mai nepătimitor decît nepătimitorul. Cel dintîi urăşte cu tărie

---

nestricăciune în parte e baza pentru nestricarea osemintelor sfinţilor şi pentru nestricăciunea lor totală în veacul viitor.

932. Sfîntul Efrem. Este desăvîrşirea desăvîrşită şi în acelaşi timp nedesăvîrşită, pentru că nu mai e în ea nimic necurat, ci petrece în nesfîrşirea oceanului dumnezeiesc, dar acest ocean nu-l poate cuprinde niciodată deplin. Desăvîrşirea e totdeauna însetată după şi mai multă desăvîrşire. «Cei nepătimitori întinzîndu-se spre vîrful dorit fără să se sature, fac desăvîrşirea nedesăvîrşită, deoarece bunătăţile veşnice nu au sfîrşit». Totdeauna te poţi uni şi mai mult cu un alt subiect în iubire ; el îţi rămîne inepuizabil. Cu atît mai mult, cu Subiectul dumnezeiesc. *Alta :* «Ea e desăvîrşită cît priveşte măsura puterii omeneşti, dar nedesăvîrşită întrucît se depăşeşte pururea pe ea însăşi, prin adaosurile în parte, şi se înalţă neîncetat prin înălţările spre moarte» (spre moartea faţă de sine însuşi).

933. Ed. 1970 : «Vorbeşte despre Moise Etiopianul, sau despre Ava Sisoe».

cele rele, cel de al doilea se îmbogățește fără să se sature în virtuți [934].

5) Nepătimire a dovedit cel ce a spus: «Am dobîndit mintea Domnului» (I Cor. 6, 1). Nepătimire a dovedit egipteanul care a zis că nu are frică de Domnul [935]. Nepătimire a dovedit cel ce s-a rugat să se întoarcă la el patimile [936]. Cine s-a învrednicit, înainte de strălucirea viitoare, de nepătimire, ca Sirul acela [937]? Căci vestitul prooroc David a zis către Domnul: «Lasă-mă ca să răsuflu» (Ps. 38, 13), iar acest atlet al lui Dumnezeu: «Slăbește, Doamne, valurile harului Tău».

6) Nepătimire are sufletul care așa de mult s-a îmbibat de calitatea virtuților, ca cei pătimași, de plăceri.

7) Dacă lăcomia pîntecelui stă în aceea că cel stăpînit de ea se silește pe sine să mănînce chiar fără poftă, firea înfrînării stă în aceea că cel ce se nevoiește în ea, chiar cînd e flămînd își stăpînește firea sa nevinovată.

8) Dacă desfrînarea stă în aceea că cel stăpînit de ea se înfierbîntă și după animalele necuvîntătoare, firea neprihănirii are față de toate o simțire ca față de cele neînsufletite.

9) Dacă hotarul iubirii de arginți stă în aceea că cel stăpînit de ea nu încetează niciodată să strîngă și nu

---

934. «Nepătimirea are în sine sufletul care nu se împătimește de lucruri, și care rămîne netulburat chiar și de amintirea lor». *Alta:* «Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunoștința».

935. «Sfîntul Antonie». Nu are frica slugii, dar o are pe cea a fiului, plină de iubire. Căci petrece în Dumnezeu, eliberat de împătimirea de lucruri.

936. Sfîntul Ioan Colovos. Să se întoarcă spre a le înfrînge din nou și a face și mai tare firea sa.

937. Sfîntul Efrem.

se poate sătura niciodată [938], hotarul neagonisirii stă în a nu cruța cineva nici trupul său [939].

10) Dacă hotarul trîndăviei e a nu avea răbdare în nici o odihnă [940], al răbdării este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihnă.

11) Dacă oceanul mîniei stă în a se înfuria chiar cînd nu e nimeni de față, al îndelungii răbdări stă în a fi cineva la fel de liniștit fie că e de față, fie că nu e de față cel ce-l defaimă.

12) Dacă înălțimea slavei deșarte stă în a face cineva schime și fapte fățarnice, chiar cînd nu e de față nimeni care e obligat să-l laude [941], semnul lipsei de

938. «Hotarul» oricărei patimi e să nu aibă hotar, ca și fericirea veșnică. Patima are și ea o sete de infinitate și chiar un progres la infinit, o sete de infinitate în direcția nimicului, la al cărui capăt nu se poate ajunge niciodată, odată ce existența e creată de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicare a veșniciei iadului. E o sete spre o existență aparentă, dar în realitate tot mai inconsistentă. La hotarul ei nu se poate ajunge niciodată, pentru că făptura e ținută în existență de Dumnezeu și ea trebuie să se miște la nesfîrșit fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca să cuprindă tot mai mult din El, fie împotriva Lui, mișcare care e și ea nesfîrșită, pentru că El fiind infinit, niciodată făptura nu ajunge să nege tot ce este El. «Patima iubirii de arginți stă în a se bucura cineva să ia (mereu) și în a se întrista să dea (pentru că i se pare că pierde din putința dobîndirii infinitului); iar unul ca acesta nu-i un bun chivernisitor», pentru că nu ajunge la infinitul spre care aspiră.

939. Dar cu cît înfrînează cineva mai mult mișcările trupului său, cu atît acestea sînt copleșite mai mult de energiile Duhului Sfînt, care sînt infinite. Cu cît moare cineva mai mult sieși, cu atît se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu, care e infinită, fiind a Subiectului infinit.

940. Leneșul niciodată nu socotește că se odihnește cît îi place. E și în el o sete infinită a lîncezelii. Dimpotrivă răbdarea nu se socotește sleită de nici o greutate.

941. Avem aci un șir de ilustrări concrete ale setei de infinit a diferitelor patimi. Toate patimile își hrănesc setea de infinit din închipuirea că ar fi consistent ceea ce nu este. Ele se mișcă deci în fond spre tot mai mult nimic, spre subțierea tot mai mare a existenței, care-și păstrează mereu aparența de mai multă existență. Dar parcă cel mai mult se hrănește din nimic slava deșartă. Ea îl face pe cel stăpînit de ea să-și închipuie

slavă deşartă se arată în a nu se lăsa cineva niciodată furat cu cugetarea de prezenţa celor ce-l laudă.

13) Dacă semnul pierzaniei, sau al mîndriei stă în a se mîndri cineva în orice stare sărăcăcioasă sau disprețuită s-ar afla, dovada smereniei mîntuitoare stă în a avea cineva un cuget smerit în faptele şi isprăvile cele mai înalte.

14) Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gîndurilor şi pornirilor semănate de draci, eu am învăţat că semnul sfintei nepătimiri stă în a putea zice cu adevărat : «Abătîndu-se cel rău de la mine, n-am cunoscut» (Ps. 100, 5), nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sînt întreg nesimţitor faţă de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum şi pururea în viitor.

15) Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el încă în trup, Îl are pe Dumnezeu cîrmaci, sălăşluit în sine în toate cuvintele, faptele şi gîndurile. De aceea simte înăuntru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas şi se află ridicat mai presus de toată învăţătura omenească. «Cînd voi veni, zice, şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu ?» (Ps. 41), căci nu mai pot suporta în mine puterea dorului, şi caut spre frumuseţea nemuritoare pe care mi-ai dat-o înainte de lut [942]. Nepă-

că-l văd şi că-l laudă şi cei ce nu sînt de faţă şi de aceea dă în chip fățarnic chipuri atrăgătoare vrednice de laudă faptelor sale nevrednice de laudă. Dă faţă impunătoare ruinelor sau ruinei propriei fiinţe şi-şi închipuie prezenţe care nu sînt şi crede în sinceritatea celor ce-l laudă, oricîte semne despre nesinceritatea lor ar avea. Chinul acestora e că înaintînd tot mai mult spre o subţiere a existenţei, în acelaşi timp sînt stăpîniţi de nesiguranţa acestei aparente consistenţe. De aceea ajung uneori şi la sinucidere.

942. «Numeşte *frumuseţea nemuritoare*, nemurirea. Iar *lut*, acest trup pămîntesc, pe care Adam l-a îmbrăcat după neascultare, cum zice Grigorie cel cu numele de Teologul». Înainte de cădere Adam avea şi trupul nemuritor, sau apt de nemurire, prin faptul de a fi fost umplut de energiile Duhului Sfînt, deci înduhovnicit.

timitorul, ce trebuie să spunem mai mult, «nu mai vieţuieşte el, ci Hristos vieţuieşte în el» (Gal. 2, 20), cum zice cel ce s-a luptat lupta cea bună şi călătoria a săvîrşit şi credinţa a păzit.

16) Coroana împăratului nu e alcătuită dintr-o singură piatră. Nu se desăvîrşeşte nepătimirea de vom nesocoti fie şi numai o singură virtute. Înţelege nepătimirea ca palatul Împăratului celui din ceruri ; iar multele locaşuri, ca locuinţele din lăuntrul cetăţii [943]. Iar prin zidul acestui Ierusalim ceresc, înţelege iertarea greşalelor.

17) Să alergăm, fraţilor, să alergăm ca să ne bucurăm de intrarea în cămara de nuntă a palatului. Că de vom lipsi din vreo pricină oarecare, fie din pricina poverii vreunei patimi ce ne stăpîneşte de mai înainte, fie din pricina vremii, fie şi numai de vreun locaş din jurul cămării de nuntă, va fi mare nenorocire. Chiar de şchiopătăm încă şi sîntem slăbănogi, să ajungem în tot chipul măcar în lăuntrul zidului. Că cel ce nu ajunge înainte de sfîrşit la zidul acela, sau nu a trecut dincolo de el, se va sălăşlui în pustiul dracilor. De aceea se ruga careva : «Întru Dumnezeul meu voi trece peste zid» (Ps. 17, 32). Iar altul zice ca din partea lui Dumnezeu : «Oare nu păcatele voastre sînt cele care fac despărţirea între voi şi Mine ?» (Is. 59, 2).

18) Să dărîmăm, o, prieteni, peretele din mijloc al despărţiturii, pe care l-am zidit în chip rău, prin neascultare. Să primim chiar din această viaţă dezlegarea datoriei. Pentru că nu este în iad cine să poată ierta datoria.

---

943. «Multe locaşuri» numeşte măsurile înţelegerii celor sălăşluiţi în ţara aceea, adică dreptele socoteli şi deosebirile de înţelegere de care se bucură. Căci n-a înţeles prin «multe locaşuri», deosebiri de locuri, ci treptele darurilor».

19) Să ne sîrguim, fraţilor, de aci înainte. Căci de ne vom sili, vom fi scrişi în cartea vieţii (Apoc. 3, 5). Nu încape motiv de dezvinovăţire : nici căderea, nici vremea, nici povara [944]. «Cîţi au primit pe Domnul, prin baia naşterii din nou, le-a dat lor putere să se numească fii ai lui Dumnezeu» (In. 1, 12), zicînd : «Opriţi-vă şi cunoaşteţi că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. 45, 10) şi nepătimirea [945]. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

Fericita nepătimire înalţă de la pămînt mintea sărmană şi ridică pe cea săracă din patimi. Dragostea atotlăudată o face să şadă cu îngerii stăpînitori, cu căpeteniile poporului Izrail.

CUVÎNTUL XXX

Despre legătura treimii virtuţilor, a dragostei, a nădejdii şi a credinţei

1) «Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămîn aceste trei, legătura care strînge şi ţine toate : credinţa, nădejdea şi dragostea. Dar mai mare decît toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numeşte dragoste» (I Cor. 13, 13).

Dar eu (pe cît pot să înţeleg), pe una o văd ca rază, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc [946]. Şi toate sînt o strălucire şi o lumină. Cea dintîi toate le poate face şi zidi ; a doua îmbrăţişează mila lui Dumnezeu ; iar a treia niciodată nu cade, nu încetează a privi şi nu lasă pe cel rănit de ea să-şi liniştească fericita nebunie.

---

944. Nu ne putem dezvinovăţi nici cu căderea dinainte, (în Eden), nici cu lipsa de timp, nici cu greutăţile vieţii.

945. Nepătimirea în omul duhovnicesc, sau în sfînt, e lucrarea lui Dumnezeu, sau Dumnezeu însuşi, care copleşeşte lucrarea omului.

946. Ed. 1970 : «Credinţa este ca raza soarelui, nădejdea ca lumina lui şi dragostea ca cercul lui».

2) Cel ce voieşte să vorbească despre dragostea lui Dumnezeu încearcă să vorbească despre Dumnezeu însuşi. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte e greşit şi primejdios celor ce nu iau aminte [947]. Cuvîntul despre dragoste e cunoscut îngerilor, dar şi acelora, numai prin lucrarea iluminării. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voieşte să arate hotarul (definiţia *n.tr.*) Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, numără nisipul de pe fundul oceanului.

3) Dragostea, după calitate, e asemănarea cu Dumnezeu, pe cît e cu putinţă muritorilor. Iar după lucrare, e o beţie a sufletului. După însuşire, e izvorul credinţei, adîncul fără fund al îndelungii-răbdări, oceanul smereniei.

4) Dragostea este, propriu-zis, lepădarea a tot cugetul potrivnic [948], dacă dragostea nu socoteşte răul. Dragostea, nepătimirea şi înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul şi flacăra se unesc într-o singură lucrare, aşa, înţelege şi despre acestea. În măsura în care îi lipseşte ceva din plinătate, începe în ea frica. Căci cel fără de frică, sau s-a umplut de iubire, sau a murit cu sufletul [949].

5) Nu e un lucru necuvenit a asemăna chipurile dorului, fricii, sîrguinţei, rîvnii şi robiei omeneşti, cu cele ale dragostei de Dumnezeu. Fericit este cel ce are faţă de Dumnezeu un dor asemănător celui pe care-l are îndrăgostitul nebun faţă de iubita lui [950]. Fericit este

947. E primejdios a vorbi despre Dumnezeu, fără a te simţi copleşit de măreţia şi de iubirea Lui, adică a vorbi cu indiferenţă, cu mîndria că-L poţi cuprinde, sau chiar în bătaie de joc.

948. Dragostea nu cugetă nimic potrivnic cuiva.

949. A murit cu sufletul, pentru că e copleşit de viaţa duhului. Dar a putut muri cu sufletul şi pentru că nu mai este în comunicare cu viaţa adevărată, care-i vine din Dumnezeu. Prin suflet înţelege mişcările sufleteşti îndreptate spre cele ale lui Dumnezeu.

950. «Coborînd la neputinţa noastră, părintele îşi ia exemple din cele mai mici, de la noi».

cel ce se teme de Domnul aşa de mult, cît se tem cei pîrîţi, de judecător. Fericit este cel ce s-a făcut atît de sîrguitor în sîrguinţa cea adevărată, pe cît de recunoscător s-a făcut slujitorul faţă de stăpînul său. Fericit este cel ce s-a făcut atît de rîvnitor în virtuţi, pe cît sînt de atenţi în rîvna lor soţii faţă de soţiile lor. Fericit este cel ce stă în rugăciune în faţa Domnului, precum stau slujitorii în faţa împăratului [951]. Fericit este cel ce se nevoieşte să placă aşa de neîntrerupt Domnului, pe cît oamenilor. Nu se lipeşte pruncul de sînul mamei, cum obişnuieşte fiul iubirii să se lipească totdeauna de Domnul.

6) Cel ce iubeşte cu adevărat, îşi închipuie pururea faţa celui iubit şi o îmbrăţişează cu dulceaţă în lăuntrul său. Unul ca acesta nu se mai poate linişti nici în somn de dorul aceluia, ci şi atunci se îndeletniceşte cu cel dorit. Aşa se întîmplă cu fiinţele trupeşti, aşa cu cele netrupeşti [952].

7) Cineva rănit de săgeata dragostei a zis despre sine (lucru de care mă minunez) : «Eu dorm», silit de trebuinţa firii, «iar inima mea veghează» (Cînt. Cînt. 5, 2), din pricina mărimii dragostei.

8) E de amintit, o, iubitule, că după pieirea fiarelor din jurul sufletului, acesta se doreşte şi se sfîrşeşte după Domnul, înfierbîntat ca de un venin, de focul dragostei [953].

---

951. «Cel ce stă în faţa împăratului şi slujeşte pe oameni, cîteodată face aceasta cu făţărnicie şi pentru înşelarea ochilor şi pentru plată, din care cauză se şi lipseşte de fericire. Dar fericit cu adevărat este acela care potrivindu-şi chipul dinăuntru cu cel din afară, se arată stînd înainte cu toată mintea, comunicîndu-şi cu cuget bucuros cererile unul către altul».

952. «La fel, zice, e cu dragostea trupească şi cu cea duhovnicească, ce este de asemenea în trup».

953. «Izbăvit de patimi prin smerita cugetare, arde stăpînit de dragostea dumnezeiască».

9) Foamea lucrează nearătat şi nedesluşit, iar lucrarea setei se întinde şi se face tuturor arătată prin fierbinţeală. De aceea zice cel ce doreşte pe Dumnezeu : «Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeu cel tare, cel viu» (Ps. 41, 2).

10) Dacă faţa celui iubit ne preschimbă în chip vădit pe toţi şi ne face luminoşi, veseli şi neîntristaţi, ce nu poate face faţa Stăpînului, cînd vine în chip nevăzut în sufletul curat ?

11) Frica, cînd se iveşte în simţirea sufletului, obişnuieşte să topească şi să mănînce întinăciunea. «Pătrunde cu frica, zice, carnea mea» (Ps. 118, 120). Iar cuvioasa iubire uneori obişnuieşte să-i mănînce pe unii, potrivit celui ce a spus : «Robitu-mi-ai inima, robitu-mi-ai inima» (Cînt. Cînt. 4, 9), iar alteori îi face pe alţii să se bucure şi-i umple de strălucire : «Spre El, zice, a nădăjduit inima mea şi m-am temut ; şi a înflorit trupul meu» (Ps. 27, 10) ; şi : «Cînd inima se veseleşte, faţa înfloreşte» (Pilde, 15, 13).

Cînd deci omul întreg se amestecă cu iubirea lui Dumnezeu, atunci strălucirea sufletului se arată în trup ca într-o oglindă. Aşa se umplea de slavă văzătorul-de-Dumnezeu Moise. Cei ce au atins această treaptă, deopotrivă cu a îngerilor, uită de multe ori de hrana trupească. Ba socotesc că nici nu o doresc pe aceasta. Şi nu e de mirare, dacă şi dragostea potrivnică respinge de multe ori hrana.

Socotesc că trupul acestor nestricăcioşi nici nu se îmbolnăveşte oricum. Căci s-a făcut nestricăcios, curăţindu-se prin văpaia neprihănirii, care a pus capăt celeilalte văpăi [954]. Socotesc că nici de mîncare nu se

954. Poate fi vorba de văpaia poftei necurate, care e oprită de focul dorinţei de curăţie. Dar poate fi vorba şi de fierbinţeala bolii. Şi aceasta e copleşită şi oprită de focul dragostei de Dumnezeu. Slăbiciunea trupului, care-l duce la boală, e înlăturată de tăria Duhului. E demnă de remarcat

apropie cu plăcere [955]. Căci focul ceresc obişnuieşte să hrănească sufletele acestora cum hrăneşte apa de sub pămînt rădăcina plantei.

12) Creşterea fricii pune început iubirii. Iar capătul desăvîrşit al neprihănirii e pricină a cunoaşterii lui Dumnezeu şi a cuvîntării de Dumnezeu (a teologiei *n.tr.*). Cel ce şi-a unit simţirile cu Dumnezeu, e învăţat tainic de El cuvintele Lui, iar fără unirea acestora (cu Dumnezeu), e greu a grăi despre Dumnezeu [956].

13) Cuvîntul fiinţial al lui Dumnezeu desăvîrşeşte neprihănirea, omorînd moartea sufletului prin prezenţa Lui. Iar aceasta odată omorîtă, ucenicul se luminează în cunoaşterea şi cuvîntarea de Dumnezeu [957]. Cu-

---

această explicare a nestricăciunii pe care o vor dobîndi trupurile noastre în viaţa viitoare, prin văpaia iubirii curate a lui Dumnezeu.

955. Plăcerea vieţii în Dumnezeu copleşeşte şi plăcerea de mîncare.

956. Neprihănirea desăvîrşită dă putinţa cunoaşterii de Dumnezeu şi vorbirii despre El. Dumnezeu e cunoscut prin curăţie. Curăţia limpezeşte ochii sufletului care văd pe Dumnezeu. Curăţia e legată cu simţirea. Simţirile curate se unesc cu Dumnezeu. Simţirile sufletului, cînd sînt curate, iau contact cu Dumnezeu, cum ia contact cu lucrurile vederea ochilor nestînjenită de urdori. Dumnezeu e cunoscut prin experienţă de simţirile curate, care ca atare se unesc cu Dumnezeu. Sensibilitatea spirituală, sau mai bine-zis duhovnicească, e semnul atingerii noastre cu Dumnezeu, al pătrunderii Lui în noi. Dumnezeu trezeşte această sensibilitate. Dumnezeu însuşi nu e un obiect pasiv al cunoaşterii noastre deductive şi individualiste, ci subiect care mişcă prin iubirea Lui faţă de noi sufletul nostru, cînd se deschide lui Dumnezeu, cînd e întreg aţintit spre El, plin de dorul faţă de El. Dumnezeu imprimă atunci minţii noastre sensurile existenţei Sale odată cu realitatea Sa şi deci provoacă în aceasta cuvintele care exprimă aceste sensuri (raţiuni) ale Lui.

957. Cuvîntul lui Dumnezeu luminează sufletul pentru că e lumina lui Dumnezeu plină de toate înţelesurile dumnezeieşti. Dar nu luminează înainte de a-l curăţi. Numai cel curat primeşte lumina în el. Chiar lucrul curat străluceşte. Curăţia e totodată viaţa superioară, pentru că e sensibilitate pentru ceea ce e bun, înalt, frumos. De aceea, Cuvîntul cel curat şi luminos, curăţind sufletul, îl scoate din starea tocită, murdărită, moartă, pentru arătarea iubirii şi luminii lui Dumnezeu, în el şi prin el. «Cuvîntul

vîntul Domnului, cel din Cuvîntul Tatălui, curat, rămîne în veacul veacului [958]. Iar cel ce n-a cunoscut pe Dumnezeu, vorbește despre El prin presupuneri [959].

14) Neprihănirea a făcut pe ucenic teolog (cuvîntător de Dumnezeu, *n.tr.*), întărind prin el dogmele Treimii [960].

15) Cel ce iubește pe Domnul, a iubit mai întîi pe fratele său. Dovada primului lucru este cel de al doilea. Cel ce iubește pe aproapele, nu rabdă vreodată pe cei ce clevetesc, și fuge de ei mai degrabă ca de foc. Cel ce zice că iubește pe Domnul, dar pe fratele său se mînie, este asemenea celui ce aleargă în vis [961].

16) Tăria iubirii este nădejdea. Căci prin aceasta așteptăm plata iubirii [962]. Nădejdea este bogăția bogăției nearătate. Ea este vistieria neîndoielnică dinainte

---

lui Dumnezeu Tatăl desăvîrșește curăția în cel ce Se sălășluiește. Iar moartea sau patimile îl omoară cu desăvîrșire».

958. Însuși cuvîntul Cuvîntului e curat și deci luminos. Ceea ce spune El, *fiind adevărul neschimbat, rămîne în veci.*

959. «Cuvîntul duhovnicesc umple de încredințare simțirea înțelegătoare. Căci din Dumnezeu pornește o lucrare a iubirii plină de putere și de înțelesuri. De aceea, mintea noastră rămîne fără îndoieli în mișcările cunoașterii lui Dumnezeu și a cuvîntării de Dumnezeu. Căci nu suferă atunci de neputința pe care o aduce grija. Pentru că atîta se lărgește în vederi (contemplații), cît voiește lucrarea iubirii. Bine este deci să rămînă pururea în credință cel mișcat de iubire. Căci nimic nu e mai sărac decît o cugetare ce gîndește (filozofează) cele ale lui Dumnezeu, în afara lui Dumnezeu». Acela rămîne cu niște scheme goale, cu niște formule fără acoperire, cu niște umbre abstracte, fără puterea de a fi mișcat la fapte, ci umplîndu-se de îngîmfare. Iubirea e organ de cunoaștere, de adevărată cunoaștere. Aceasta e o învățătură comună a părinților. Numai prin ea cunoaștem persoana, dar mai ales pe Dumnezeu, Persoana supremă; pentru că numai prin iubire intrăm în lăuntrul Ei și Ea numai prin iubire ne deschide lăuntrul Ei.

960. E vorba de sfîntul Ioan Evanghelistul.

961. Adică nu se mișcă în mod real înainte, ci i se pare că se mișcă.

962. Plata iubirii nu poate fi decît tot iubirea. Iubim nădăjduind că vom iubi tot mai mult și că vom fi și noi iubiți mai mult.

de vistierie. Ea este odihnă în osteneli. Ea este uşa iubirii. Ea omoară deznădejdea. Ea este icoana celor ce nu sînt de faţă. Lipsa nădejdii este pieirea iubirii. De ea sînt legate trudele, de ea atîrnă ostenelile, pe ea o înconjoară mila.

17) Călugărul cu nădejde tare junghie lenea, omorînd cu sabia acesteia pe aceea. Cercarea (experienţa) naşte nădejdea darurilor Domnului. Căci cel necercat nu rămîne neîndoit. Mînia risipeşte nădejdea. Căci aceasta nu ruşinează. Iar cel ce se mînie are chip necuviincios.

18) Iubirea dăruieşte proorocia. Iubirea pricinuieşte minunile. Iubirea este adîncul (abisul) luminării [963].

Iubirea este izvorul focului. Cu cît ţîşneşte mai mult, cu atît îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor [964]. «Spune-ne nouă, o, frumoaso între virtuţi, unde-ţi paşti oile? Unde te adăposteşti la amiază? Luminează-ne pe noi, adapă-ne pe noi, călăuzeşte-ne pe noi, povăţuieşte-ne pe noi, pentru că voim să urcăm la tine. Căci tu stăpîneşti peste toate» (Cînt. Cînt. 1, 7). Iar acum mi-ai robit sufletul şi nu pot să suport flacăra ta [965]. De unde să pornesc a te lăuda? «Tu stăpîneşti tăria mării, iar frămîntarea valurilor tu o potoleşti şi o ucizi. Tu smereşti cugetul mîndru ca pe un ră-

963. Iubirea e cunoaştere. Pe cît de nesfîrşită e iubirea, pe atît de nesfîrşită e cunoaşterea ce o dă ea. Pentru că iubirea este a persoanei. Persoana e subiectul ei. Fără persoană nu se înţelege iubirea. Şi persoana este nesecată în manifestările mereu noi şi mereu mai adînci ale iubirii. Dacă iubirea nu e fără persoană, nici persoana nu se înţelege, în existenţa ei sănătoasă şi în indefinitul ei, fără iubire.

964. Fără iubire eternitatea ar fi încremenită. Iubirea este o continuă noutate şi totuşi ea e stabilitatea neschimbată. Dar prin iubire înaintăm aici şi ne vom odihni acolo, în viaţa îngerească.

965. P.G. dă ca scolie cap. 34 din Diadoh, Filoc. rom. I, p. 347—348.

nit. Cu braţul puterii tale ai risipit pe duşmanii tăi» (Ps. 88, 11). Iar pe cei ce te iubesc îi faci nebiruiţi.

Dar eu mă grăbesc să aflu cum te-a văzut pe tine Iacob stînd neclintit în vîrful scării ? Spune-mi mie, celui ce întreb, cum este urcuşul acesta ? Şi care este chipul şi totalitatea treptelor lui, pe care cel ce te iubeşte le-a pus ca suişuri în inima lui ? (Ps. 83, 6). Însetat-am să ştiu care este numărul acestora, cît durează timpul urcuşului ? Căci cel ce ţi-a cunoscut lupta şi vederea, ne-a arătat pe călăuzitori [966], dar nimic altceva n-a voit să ne lămurească. Mai bine zis n-a putut (Fac. 18, 12).

Iar ea, împărăteasa (dar socotesc că e mai bine să spun El) [967], arătîndu-mi-se ca din cer, mi-a şoptit la urechea sufletului : de nu te vei dezlega, o, îndrăgostitule, de grosime, nu vei putea să cunoşti frumuseţea mea [968]. Iar scara să te înveţe totalitatea bine alcătuită a virtuţilor [969]. Căci eu stau neclintit în vîrful ei, cum

966. «Călăuzitori numeşte pe îngeri, pe care Iacob i-a văzut suind şi coborînd pe scară».

967. «Adică Dumnezeu, căci El este iubirea». Iubirea nu există decît ca simţire a persoanei. Iar suprema Persoană, mai bine-zis comunitate de Persoane, este şi supremul Subiect şi izvor al iubirii. Teologia de stil occidental ne-a obişnuit cu ideea unui Dumnezeu căruia I-a atribuit multe însuşiri ale stării noastre căzute, potenţate la maximum : putere, stăpînire, dreptate de tip lumesc etc. Dar Dumnezeu e cu totul dimpotrivă. Puterea Lui este iubirea, bunătatea, blîndeţea, gingăşia, coborîrea Lui la întrupare, prin care a imprimat şi firii noastre omeneşti smerenia ca adevărata ei însuşire. Aceasta deci nu e ceva contrar lui Dumnezeu, ci ceea ce are El în Sine însuşi.

968. *Frumuseţea duhovnicească se arată în trupul subţiat, delicat,* ca într-o icoană bizantină.

969. «Întrebare : Care este desăvîrşirea multelor roade ale Duhului ? Răspuns : Cînd se va învrednici cineva de iubirea desăvîrşită a lui Dumnezeu. Întrebare : Şi de unde cunoaşte cineva că a ajuns la aceasta ? Răspuns : Cînd se va mişca aducerea aminte de Dumnezeu în cugetarea lui şi îndată inima lui se va mişca în iubirea Lui şi din ochii lui vor curge lacrimi cu îmbelşugare. Căci e obiceiul iubirii să aprindă lacrimi din adu-

a zis marele meu cunoscător: «Iar acum rămîn aceste trei: credința, nădejdea, dragostea; dar mai mare decît toate este dragostea» (I Cor. 13, 14).

ÎNDEMNARE SCURTĂ ȘI LA FEL DE PUTERNICĂ LA CELE SPUSE MAI ÎNAINTE PE LARG

Urcați, urcați, fraților, punînd cu rîvnă suișuri în inimă. Auziți pe cel ce spune: «Veniți să ne suim la muntele Domnului și la casa Dumnezeului nostru» (Is. 2, 3); «a Celui ce a tocmit picioarele noastre ca ale cerbului și ne-a pus pe noi peste cele înalte pentru a birui în calea Lui» (Ps. 17, 36).

Alergați, rogu-vă, cu cel ce zice: «Să ne sîrguim, pînă ce vom ajunge toți la unitatea credinței și la cunoștința lui Dumnezeu, la bărbatul desăvîrșit, la măsura vîrstei plinătății lui Hristos» (Efes. 4, 13), Care botezîndu-Se la treizeci de ani, după vîrsta văzută, a avut desăvîrșita treaptă a treizecea, în scara cea înțelegătoare, dacă iubirea este Dumnezeu. Căruia I se cuvine cîntarea, stăpînirea, întru Care este puterea, întru Care este, era și va fi pricina cea una a tuturor bunătăților în veacuri fără hotare. Amin.

---

cerea aminte de cei iubiți. Și cel ce este așa, nu va fi niciodată lipsit de lacrimi. Pentru că nu-i lipsește prilejul care să-l facă să-și aducă aminte de Dumnezeu. Așa încît el vorbește și în somn cu Dumnezeu. E obiceiul iubirii să facă acestea. Și ea este desăvîrșirea oamenilor în viața lor».

AL CUVIOSULUI PĂRINTE IOAN SCĂRARUL

CUVÎNTUL XXXI

Către Păstor

Introducere

1) În cartea de mai jos te-am pus, Prea Cuvioase, pe tine, la urma tuturor. Dar în cea de mai sus, am fost încredințat că ești înaintea noastră a tuturor, dacă este adevărat ceea ce s-a spus : «Că vor fi cei din urmă după cugetul lor, cei dintîi după vrednicie» (Mt. 20, 16) [970].

CAPITOLUL I

2) Păstor este, în înțeles adevărat, cel ce poate căuta și îndrepta prin nerăutate, prin sîrguința și rugăciunea sa, oile cele pierdute.

3) Cîrmaci este cel ce a luat tărie înțelegătoare [971] de la Dumnezeu și din ostenelile sale, ca să poată scoate corabia nu numai din valuri, ci și din adîncul însuși al mării.

4) Doftor este cel ce are trupul și sufletul nebolnave, neavînd nevoie de nici o doftorie pentru ele [972].

---

970. Cei ce din smerenie se socotesc cei din urmă vor fi, după vrednicia ce li se va recunoaște, cei dintîi.

971. E o putere deosebită de cea trupească. E o forță de a convinge a spiritului, a minții.

972. «Trup nebolnav numește aci nu pe cel ce nu suferă de vreo boală din pricina schimbării sau a înmulțirii sucurilor alcătuitoare, ci pe cel ce a dezbrăcat poftele dulcii împătimiri și stricăciunea din ele. Cum a spus și în «Cuvîntul despre nepătimire» (XXIX) că «nepătimitor este cel

5) Învățător cu adevărat este cel ce s-a făcut carte înțelegătoare a cunoștinței prin degetul lui Dumnezeu, sau prin lucrarea luminării de la El și nu mai are nevoie de celelalte cărți [973]. Nu se cuvine învățătorilor să povățuiască după cărți (copiate) și pictorilor să picteze după tablouri mai vechi.

6) Tu, cel ce povățuiești pe cei mai de jos, învață din cele înalte; și călăuzește pe celălalt prin înfățișarea ta văzută [974]. Nu uita de cel ce zice: «Nu de la oameni, nici prin oameni am luat învățătura, nici n-am fost învățat» (Gal. 1, 2). Căci nu e cu putință celor de jos să tămăduiască vreodată pe cei ce zac la pământ.

7) Cîrmaciul bun va scăpa corabia; păstorul bun va tămădui oile și le va face sănătoase. În măsura în care oile urmează neîncetat pe păstorul care merge înainte, în aceeași măsură va putea da răspuns pentru ele Stăpînului. Păstorul să lovească cu cuvîntul oile ce rămîn în urmă din lene sau din lăcomia pîntecelui. Căci și acesta e un lucru al bunului păstor.

8) Cînd oile vor începe, din fierbințeala zădufului, sau mai bine zis a trupului, să dormiteze cu sufletul, păstorul, privind spre cer, să privegheze cu și mai multă tărie pentru ele. Căci în vremea acestui zăduf, se întîmplă ca multe să fie mîncate de lupi. Dar dacă și ele, după obiceiul văzut la oi, își pleacă, în vremea zădufului, capul sufletului jos la pământ, se împlinește

---

ce și-a făcut trupul nestricăcios, iar mintea și-a înălțat-o deasupra zidirii» (cap. 2).

973. «Cel ce nu e învățat de sus, ci cugetă încă cele de jos, cum va învăța pe alții? «Că de va călăuzi orb pe orb, zice, amîndoi vor cădea în groapă (Mt. 15, 14)». Numai cel în care lucrează Dumnezeu poate după curățirea lui de păcate să învețe cu rodnicie pe alții, comunicîndu-le și lor lucrarea dumnezeiască, sau pe Dumnezeu însuși cu iubirea Lui.

974. «Împărtășește pe celălalt» sau pe cel duhovnicesc. Căci precum Dumnezeu te învață pe tine în chip înțelegător, așa învață pe ucenici în chip sensibil».

cuvîntul : «Inima zdrobită şi umilită, Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. 50, 18).

9) Cînd peste turmă se abate întunericul şi noaptea patimilor, pune cîinele să stea neclintit lîngă Dumnezeu în paza de noapte. Căci nu e nepotrivit să înţelegi mintea ta ca un cîine care sfîşie fiarele.

CAPITOLUL II

10) E o însuşire a firii, făcută şi ea de Bunul nostru Domn, ca, văzînd pe doftor, bolnavul să se bucure chiar dacă nu se va folosi poate cu nimic de la el.

11) Să ai şi tu, o, minunate, plasturi, băuturi, bisturiuri, picături, briciuri, burete, lame de tăiat vinele, fierul de ars rana, alifii, doftorii de somn, cuţit, feşe şi neîngreţoşarea. Căci de ne lipsesc acestea, cum ne vom arăta ştiinţa ? Nicicum. Iar plăţile se dau nu pentru cuvinte, ci pentru fapte [975].

12) Plasturele este leacul patimilor văzute, adică al celor trupeşti ; băutura este leacul patimilor dinăuntru şi nimicirea lor ; bisturiul este ocărîrea care taie rana, curăţeşte puroiul mîndriei ; picăturile sînt curăţirea ochilor sufletului, întunecat de turburarea mîniei. Briciul este dojenirea care muşcă, dar după puţin vindecă. Lama de tăiat vinele este deşertarea grabnică a mirosului cel nearătat. Ea este şi zgîrierea şi împun-

975. «Toate acestea se fac prin cuvinte. Atunci de ce a zis : «nu pentru cuvinte ?» Socotesc că zice aceasta : nu se dau plăţile celor ce călăuzesc cu numele, ci celor ce ne arată cu fapta cuvintele vieţii». *Alta :* «Priveşte la viaţă, nu la cuvînt. Învaţă virtutea cu cuvîntul ; dar propovăduieşte cu viaţa». *Alta :* «A învăţa e propriu celor mai mari ; dar aceasta aduce şi primejdii mai mari. Cu cît e mai de jos cel ce primeşte învăţătura, cu atît e mai mică primejdia». *Alta,* a lui Grigorie Teologul : «Nimenea nu s-a înălţat vreodată fără viaţă. Dar mulţi s-au înălţat fără cuvîntul bine răsunător».

gerea aspră spre vindecarea celor bolnavi. Buretele este mîngîierea bolnavului şi răcorirea lui de către doftor după tăiere sau operaţie, prin cuvinte line şi blînde. Fierul de ars este hotărîrea şi regula aspră dată pentru o vreme, spre pocăinţă. Alifia este mîngîierea dată bolnavului după arderea rănii, fie prin cuvînt, fie prin puţină hrană. Leac de somn înseamnă a lua povara celui ascultător şi a-i da prin supunere odihnă, şi un somn neadormit şi o orbire cuvioasă, ca să nu vadă faptele cele bune ale sale. Legăturile sînt întărirea şi strîngerea celor moleşiţi de slava deşartă şi lăudăroşi, prin răbdarea pînă la moarte. Iar la urma tuturor, cuţitul este regula şi hotărîrea şi scoaterea trupului mort sufleteşte şi a mădularului plin de puroi, ca să nu treacă şi la celelalte vătămarea sa.

13) Fericită este la doftori neîngreţoşarea şi la întîistătători nepătimirea. Cei dintîi, neîngreţoşîndu-se, pot lucra la vindecarea oricărei boli rău mirositoare, fără greutate. Cei de al doilea pot învia orice suflet mort.

14) Una dintre rugăciunile întîistătătorului să fie şi aceasta : să poată pătimi împreună cu toţi şi să trăiască starea lor, după treapta lor, ca nu cumva să vatăme şi el ca Iacob (Fac. 27) pe cei pe care îi iubea şi pe cei împreună cu el. Iar aceasta obişnuiesc să o pătimească, fiindcă nu au simţurile sufletului cu desăvîrşire deprinse spre deosebirea binelui şi răului şi a ceea ce e la mijloc [976].

976. A lui Gură de Aur : «Unele sînt bune, altele mijlocii. Astfel sufletul şi trupul sînt dintre cele de la mijloc, putînd să se facă şi bune şi rele. Dar duhul este dintre cele totdeauna bune, niciodată nu poate deveni altceva. Iarăşi, cugetul trupului, adică fapta rea, e din cele pururea rele. Căci nu se supune legii lui Dumnezeu. Dacă dai deci celui bun sufletul şi trupul, vei fi din partea lui ; dacă celui rău, te-ai făcut părtaş lui,

CAPITOLUL III

15) E mare ruşinea întîistătătorului care se roagă să se dăruiască celui supus lui ceea ce el nu are. Precum cei ce văd faţa împăratului şi şi l-au făcut prieten, pot să împace cu împăratul pe toţi slujitorii lui, sau poate și pe cei necunoscuți de el, sau chiar și pe dușmanii lui, dacă voiesc, și să-i facă să se bucure de aceeaşi slavă, aşa înţelege și despre sfinţi.

16) Pe prietenii cei mai desăvîrșiți și adevăraţi (ai împăratului) îi respectă prietenii şi îi ascultă. Ba poate se și lasă siliți de ei. Bine este a-ți face prieteni pe prietenii netrupeşti. Căci nimenea nu ne ajută aşa de mult la virtute, ca ei.

17) Mi-a spus unul dintre iubitorii de Dumnezeu, că totdeauna dar mai ales în sărbătorile anuale şi împărătești, Dumnezeu răsplăteşte pe slujitorii Lui cu daruri.

CAPITOLUL IV

18) Doftorul este dator să se dezbrace cu desăvîrşire de patimi, ca să se poată preface, la vremea potrivită, că le are pe unele şi mai ales mînia. Căci de nu le-a lepădat cu totul, nu le va putea îmbrăca iarăşi în chip nepătimitor [977].

19) Am văzut un cal în oarecare măsură nedeprins, care fiind dus de frîu şi păşind liniştit, deodată, slăbindu-i-se puţin frîul, l-a primejduit pe stăpîn. Cu doi

---

nu prin firea sufletului şi a trupului, ci prin voinţa care poate alege pe amîndouă acestea». *Alta:* «Cel ce stă liniştit şi nu mustră păcatul aproapelui său, este nemilos, ca şi cel ce lasă veninul în cel muşcat de şarpe». Duhul e totdeauna bun, pentru că el e sufletul străbătut de Duhul dumnezeiesc.

977. Acesta e semnul că cineva s-a izbăvit cu totul de patimi: că se poate preface că le are, fără să se resimtă de ele.

draci se obişnuieşte să se întîmple aceasta [978]. Deci ce voiesc să caute, să caute cu osteneală. Doftorul va cunoaşte înţelepciunea dată lui de Dumnezeu, cînd va putea să vindece bolile pe care cei mulţi nu le pot vindeca.

CAPITOLUL V

20) Nu e învăţător vrednic de laudă cel ce face înţelepţi pe copiii învăţaţi, ci pe cei neînvăţaţi şi neînţelepţi, ducîndu-i la desăvîrşire. Iscusinţa vizitiilor se arată şi e lăudată cînd ţin în frîu cai necercaţi şi-i scapă pe aceştia.

21) Dacă ai ochi în stare să vadă de mai înainte furtunile pe mare, spune aceasta limpede celor aflaţi în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufundării corăbiei, pentru că ţi s-a încredinţat de către toţi, fără grijă, cîrma ei.

22) Am văzut doftori care nu au vestit înainte bolnavului pricinile îmbolnăvirii. De aceea, au pricinuit şi bolnavilor şi lor înşişi multă oboseală şi chin.

23) Pe cît de multă credinţă în el vede întîistătătorul la supuşii săi şi la alţii din afară, pe atîta trebuie să se păzească pe sine cu toată grija în cele ce le face şi le spune. Căci ştie că toţi privesc la el ca la o icoană pilduitoare şi socotesc cele spuse şi făcute de el ca dreptar şi lege.

24) Pe păstorul adevărat îl dovedeşte iubirea. Căci din iubire S-a răstignit Păstorul cel mare.

---

978. «Cu slava deşartă şi cu lăcomia pîntecelui, sau cu curvia. Căci acestea nu slăbesc războiul cu noi pînă la sfîrşit». *Alta:* «Aceştia sînt cel al mîniei şi al curviei. De va slăbi cineva puţin grija, îndată se stîrnesc iarăşi şi încă aşa de mult, că rămîn pînă la sfîrşit şi robesc firea de parcă ar fi naturale».

CAPITOLUL VI

25) Însuşeşte-ţi cele ale altora prin cuvinte şi nu vei avea nevoie totdeauna de multă sfială [979].

26) Întristează pe cel bolnav pentru o vreme, ca să nu se lungească mult timp boala, sau să moară din pricina tăcerii vrednice de osîndă. Mulţi au socotit, din pricina tăcerii cîrmaciului, că plutesc bine, pînă ce s-au izbit de stîncă.

27) Să auzim pe marele Pavel scriind lui Timotei: «Stăruie pe lîngă ei cu timp şi fără timp» (II Tim. 4, 2). «Cu timp», socotesc, cînd cei mustraţi rabdă mustrarea cu plăcere; «fără timp», cînd sînt muşcaţi de ea. Căci şi izvoarele izvorăsc apa, chiar cînd nu însetează nimeni.

28) Este în firea unor întîistătători, ca să zic aşa, să se sfiască şi de multe ori să nu spună celor supuşi cele de trebuinţă, ci să tacă. Dar aceştia să nu se ferească să-şi împlinească datoria de învăţători faţă de ucenicii lor şi să însemneze pe o hîrtie poruncile de trebuinţă ce se cade să le dea acestora.

29) Să ascultăm ce spune în privinţa unora dumnezeiasca Scriptură: «Taie-l, căci pentru ce să mai ocupe pămîntul fără rost?» (Lc. 13, 7); şi: «Scoateţi pe cel rău dintre voi» (I Cor. 5, 13); şi: «Nu te ruga pentru poporul acesta!» (Ier. 7, 16); şi despre Saul la fel. Toate acestea e dator să le cunoască păstorul: cu care, cum, şi cînd trebuie să se întîmple. Căci nimic nu e mai adevărat decît ceea ce spune Dumnezeu.

---

979. «Cuvîntul e către păstor: cînd, zice, vine cineva să ţi se mărturisească şi stă de multe ori la îndoială, sileşte-te să-ţi însuşeşti numai prin cuvinte cele ale aceluia şi nu cu faptele. De pildă zi către el: o, frate, nu te întrista; şi eu am făcut aceasta şi aceasta, adică cele de care se îndoieşte să le spună. Şi el luînd curaj, îţi va spune toate în chip lămurit şi nu vei avea nici-o vătămare din aceasta».

30) Dacă cineva, mustrat în deosebi, nu se ruşinează, va face şi din mustrare în faţa mai multora, prilej de nerușinare, urîndu-şi de bunăvoie însăşi mîntuirea sa [980].

CAPITOLUL VII

31) Ţin seama şi de ceea ce am văzut că se întîmplă şi la mulţi bolnavi conştienţi. Aceştia, cunoscîndu-şi frica şi neputinţa lor, au rugat pe doftor să-i lege, fără voia lor, şi să-i trateze cu sila, de bunăvoia lor. Pentru că «duhul este rîvnitor», pentru nădejdea viitoare, «iar trupul este neputincios» (Mt. 26, 42), pentru slăbiciunile de mai înainte. Iar eu văzînd aceasta i-am rugat pe doftori să se lase înduplecaţi de aceia.

32) Povăţuitorul nu trebuie să le ceară tuturor celor ce vin la el să meargă pe calea îngustă şi plină de necazuri. Nici nu e fiecăruia jugul blînd şi sarcina uşoară. Ci trebuie mai degrabă să se aplice leacurile potrivite. Celor împovăraţi de păcate grele şi uşor aplecaţi spre deznădejde, le este potrivit leacul al doilea. Celor ce tind spre un cuget înalt şi mîndru, le este potrivit leacul dintîi.

33) Unii, voind să facă o cale lungă şi întrebînd pe cei ce o cunosc, au auzit de la ei că este dreaptă şi neprimejdioasă. Dar moleşindu-se în cursul călătoriei, din pricina a ceea ce au auzit, pe la mijlocul ei sau s-au primejduit, sau s-au întors, aflîndu-se nepregătiţi pentru greutăţile ei. Dar socotesc că se poate întîmpla şi lucrul dimpotrivă.

---

980. «Mustră pe păcătos fără mînie, înduplecîndu-l mai degrabă prin cuvînt şi nu prin mînie să se îndrepteze». Alta: «Cel ce păstoreşte poporul va da pedepse de îndreptare şi nu va lovi pentru păcate mici». Alta: «Se cade să se mustre păcătosul cu grijă şi cu sîrguinţă spre îndreptare. Iar de stăruie în păcat, neîndreptîndu-se, trebuie scos din frăţime, ca să nu strice şi pe ceilalţi».

34) Acolo unde dragostea dumnezeiască s-a atins de inimă, frica din cuvinte n-a avut putere. Şi unde s-a ivit frica gheenei, acolo s-a născut răbdarea tuturor durerilor şi ostenelilor. Unde se cunoaşte nădejdea Împărăţiei, acolo se iveşte şi dispreţuirea tuturor celor de jos.

35) Conducătorul de oaste destoinic cunoaşte limpede starea şi treapta fiecăruia din cei conduşi. Căci poate sînt în mulţime unii fruntaşi în luptă şi luptători de unul singur, putînd să fie aşezaţi în linişte în fruntea oştaşilor.

36) Nu poate scăpa cîrmaciul corabia singur, fără împreună-lucrarea corăbierilor. Nici doftorul nu poate vindeca pe cel ce suferă, nerugat mai întîi de el şi neajutat prin arătarea ranei lui cu deplină încredere. Cei ce s-au ruşinat de doftori şi-au pricinuit puroi şi adesea mulţi au murit.

CAPITOLUL VIII

37) Păzind oile la păşune, păstorul să nu înceteze să se folosească de fluierul cuvîntului, mai ales cînd vor să meargă la culcare. Căci de nimic altceva nu se teme lupul, ca de sunetul fluierului păstoresc.

38) Întîistătătorul nu trebuie să se umilească totdeauna fără judecată, nici să se înalţe totdeauna nebuneşte. Ci să privească la Pavel, folosindu-se de amîndouă (II Cor. 10—13). Domnul a acoperit ochii celor călăuziţi faţă de lipsurile întîistătătorului. Iar acesta arătîndu-le lor pe acestea, a trezit în ei necredinţa.

39) Am văzut întîistătător, lăsîndu-se, dintr-o smerenie adîncă, sfătuit în unele lucruri de fiii săi. Şi am văzut pe altul voind să le arate acelora, din mîndrie, neînţeleapta lui înţelepciune şi rîzînd de ei.

40) Am văzut, e drept foarte rar, în cîte o împrejurare povăţuitori pătimaşi stăpînind peste cei nepă-

timaşi, care ruşinîndu-se pe încetul de cei conduşi, au pus capăt patimilor lor. Aceasta cred că a lucrat-o în ei plata celor mîntuiţi. Şi aşa stăpînirea lor pătimaşă li s-a făcut pricină de nepătimire.

CAPITOLUL IX

41) Să luăm aminte să nu risipim vreodată cele încărcate în port, în largul mării [981]. O ştiu aceasta cei încă nedeprinşi cu zgomotele din afară.

42) Cu adevărat, mare lucru este a răbda cu hotărîre şi cu bărbăţie zăduful şi pacea şi tihna liniştirii şi a nu căuta împrăştierile şi mîngîierile din afara corabiei, sau a chiliei, cum caută corăbierii trîndavi, în vremea liniştită, scăldarea în mare. Dar neasemănat mai mare lucru este a nu avea frică de zgomote, ci a rămîne, în vremea ciocăniturilor lor în inimă, petrecînd neclintit cu oamenii în afară şi cu Dumnezeu înăuntru.

CAPITOLUL X

43) Să-ţi fie, o, minunatule, ceea ce se petrece la judecătoriile din afară, pricină de gîndire la cele ale noastre : cine vine ca un osîndit la judecata înfricoşătoare şi adevărată a noastră, şi cine, nevinovat, sîrguindu-se spre lucrarea şi slujirea lui Dumnezeu ? Căci sînt două sosiri contrarii şi au nevoie de judecăţi potrivite lor [982].

44) Întîi de toate să fie întrebat cel vinovat, care au fost faptele lui după felul lor, pentru două motive :

981. Ed. 1970 : «Să luăm aminte să nu risipim cele adunate în port, sau în timpul liniştirii, în marea conducerii, sau cele adunate în obşte prin ascultare, să le pierdem iarăşi în obşte».

982. E sfătuit duhovnicul să primească la spovedanie ca la judecată, atît pe cei cu păcate, cît şi pe cei nevinovaţi.

ca prin mărturisire să se simtă totdeauna împuns (în conştiinţă) şi să rămînă fără îndrăznire, şi ca, cunoscînd ce răni a primit, să fie trezit la iubirea noastră [983].

45) Să nu uiţi nici aceasta, o, preacinstite, precum ştii de fapt. Să nu fie! Să fie judecate de voi şi locurile şi chipul de viaţă nouă şi deprinderile celor vinovaţi. Căci e o mare felurime şi deosebire în acestea. De multe ori cel mai slab e şi cel mai smerit cu inima. De aceea trebuie să fie pedepsit şi mai uşor de către doftorii duhovniceşti [984]. Iar ceea ce se cere pentru cel dimpotrivă, e vădit.

CAPITOLUL XI

46) Nu e drept ca lupul să păzească oile, şi nu e neprimejdios ca cei pătimaşi să conducă peste cei pătimaşi [985].

47) Neplăcută privelişte este vulpea pentru păsări. Dar nimic nu e mai neplăcut decît un păstor care se înfurie. Cea dintîi turbură păsările; al doilea turbură şi pierde sufletele cuvîntătoare.

48) Ia seama să nu cercetezi cu de-amănuntul lucrurile cele mai mici, căci nu vei fi următor lui Dumnezeu [986].

---

983. Cei ce au păcătuit în obşte, au păcătuit faţă de unii din cei din obşte («de noi ceilalţi») şi prin durerea mărturisirii să fie îndemnaţi la iubirea faţă de aceia.

984. «Cel ce dă certarea pentru sănătate, pedepseşte cu iubire. Iar cel ce caută răzbunare, a ieşit din iubire. Dumnezeu pedepseşte cu iubire, nu ca să se răzbune, să nu fie; ci caută să vindece chipul său şi nu ţine mînie vreme îndelungată. Acest chip al iubirii e drept şi nu înclină pătimaş spre răzbunare».

985. «Cine va fi curăţit de cel necurat? Cum va apăra cel mincinos adevărul? Şi cel rău în sine, cum va fi bun cu alţii?»

986. «Nu sili pe cel ce nu te-a ascultat de la primul cuvînt, cu cearta, ci fă-ţi al tău cîştigul pe care l-a aruncat el. Căci mai mult decît îndrep-

49) Să ai şi tu pe Dumnezeu iconom şi întîistătător al tuturor celor din lăuntrul şi din afara ta, ca un cîrmaci prea bun. Şi tăindu-ţi prin El voia ta, te vei face şi tu fără griji, călăuzit numai de voia Lui.

50) Trebuie să iei seama şi tu şi toţi şi la aceasta : nu cumva harul a rînduit să lucreze prin noi cele mai multe din credinţa celor ce vin la noi şi nu din curăţia noastră ? Căci mulţi din cei pătimaşi au făcut lucruri minunate în chipul amintit.

51) Dacă «mulţi, spune, vor zice către Mine în ziua aceea, Doamne, Doamne, oare n-am proorocit în numele Tău ?» şi celelalte (Mt. 7, 22), nu e de necrezut ceea ce s-a spus mai înainte.

52) Cel ce şi L-a făcut pe Dumnezeu sieşi milostiv poate să-i facă bine pe cei bolnavi, fără ca ei să simtă, şi într-un chip ascuns lor, dobîndind două lucruri mari : să se păstreze pe sine ferit de slava oamenilor, ca de o rugină, şi să facă pe cei miluiţi să mulţumească numai lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XII

53) Dă celor ce-şi fac drumul cu curaj şi bărbăţie, mîncări mai tari şi mai vîrtoase ; iar celor rămaşi în urmă, fie prin fire, fie prin voinţă, dă-le lapte, ca unora ce sînt încă prunci. Căci toată mîncarea e la vremea ei.

---

tarea lui îţi va fi de folos ţie nepomenirea răului». *Alta :* «Luînd de la Dumnezeu slujba de a învăţa şi nefiind ascultat, întristează-te în cuget şi nu te tulbura la arătare. Căci întristat de el, nu te vei număra cu cel ce nu te-a ascultat. Dar tulburîndu-te, vei fi certat pentru acelaşi lucru». *Alta,* a lui Marcu : «Primind slujba de a porunci, păzeşte treapta ta şi nu trece cu tăcerea cele ce trebuie, pentru faptul că ţi se împotrivesc. Căci pentru cei ce ascultă vei lua plată pentru virtutea lor. Iar celor ce nu ascultă, să le ierţi toate şi vei lua la fel de la Cel ce a zis : «Iertaţi şi se va ierta vouă» (Lc. 6, 37).

54) Aceeaşi mîncare le pricinuieşte adeseori unora rîvna, iar altora întristarea. Trebuie ţinut seama la aruncarea seminţei, de cele de faţă : de timp, de persoană, de calitate, de cantitate [987].

55) Unii socotind ca nimic luarea asupra lor a grijii altora, au pornit să păstorească sufletele fără judecată ; şi cu toate că întreceau pe alţii cu multă bogăţie (în virtuţi), au plecat cu mîinile goale, trecînd altora această purtare de grijă a acelora [988].

56) Precum există copii adevăraţi şi legitimi, şi alţii din a doua căsătorie, şi alţii din slujnice şi alţii din curvie, aşa se cunosc multe feluri asemănătoare ale purtării de grijă a altora. Există o purtare de grijă adevărată, o dăruire a sufletului pentru sufletul aproapelui în toate. Şi există o luare-asupră-şi numai a păcatelor mai înainte săvîrşite ; şi alta, numai a celor făcute după aceea. Şi există o purtare numai a poverii poruncilor proprii, din puţinătatea puterii duhovniceşti şi din lipsa nepătimirii. Dar chiar în cea dintîi şi desăvîrşită, purtăm povara după măsura tăierii voii [989].

57) Fiul legitim se cunoaşte cînd lipseşte tatăl. Aşa să înţelegi şi în cazul celor de sub ascultare. Să ia seama întîistătătorul şi să însemneze pe cei ce se împotrivesc

---

987. «Socotesc că spune că nu trebuie vorbit cu toţi care vin la învăţătură pentru a se împărtăşi de semînţele duhovniceşti la fel, nici a le da aceleaşi porunci, sau pedepse (certări) ; ci după persoană, timp, rîvnă şi după cantitatea şi calitatea păcatelor».

988. Unii îşi pierd la conducere bogăţia virtuţilor în loc să o sporească, umplîndu-se de slava deşartă şi de iuţime, şi trec altora prilejul de a se îmbogăţi.

989. «Spune că sînt unii păstori care nu iau asupra lor povara judecării altora dintre cei ascultători, din lipsa desăvîrşirii. E aşa cum vedem şi acum la mulţi, care nu iau asupra lor gîndurile călugărilor de sub conducerea lor. Dar pe a poruncilor lor o suportă în orice caz. Căci aceştia suportă judecata şi povara, ca unii ce s-au făcut pricinuitori ai vătămării sau folosului celor supuşi, numai din poruncile ce li le-au dat».

în cuvînt și lucrează împotrivă ; și să-i certe cu cele mai grele mustrări în fața unora mai mari, insuflînd și altora frică prin ei, chiar dacă aceia s-ar simți greu mușcați de ocări. Căci mai de folos este înțelepțirea multora, decît păgubirea unuia.

58) Sînt unii care, din iubire duhovnicească, au primit poveri de ale altora peste puterea lor, aducîndu-și aminte de cel ce a zis : «Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are» (In. 15, 13) și celelalte. Și sînt alții, care primind de la Dumnezeu puterea purtării altora, nu s-au supus cu dulceață greutăților pentru mîntuirea fratelui. Și eu i-am plîns pe aceștia ca pe unii ce nu au avut dragoste. Iar despre cei dintîi am aflat spunîndu-se undeva : «Cel ce-și stoarce cinstiri de la cel nevrednic, gura mea este» (Ier. 15, 19) ; și : «Să-ți fie ție după chipul în care ai făcut».

59) Îți cer să iei aminte și la aceasta : de multe ori păcatul cu gîndul al întîistătătorului se judecă mai rău decît cel cu fapta al ascultătorului, dacă mai ușoară este greșeala ostașilor, decît porunca rea a conducătorului de oaste.

60) Sfătuiește pe ascultători să nu-și mărturisească cele trupești și desfrînate în amănunt. Iar celelalte păcate să le miște în minte noaptea și ziua, după chipul lor amănunțit.

61) Deprinde pe cei de sub ascultarea ta să fie nevinovați întreolaltă și foarte înțelepți față de draci.

62) Să nu-ți rămînă ascuns scopul oilor în legăturile dintre ele. Căci scopul dracilor este să destrame pe cei sîrguitori, prin trîndăvie.

63) Nu pregeta cînd ți se cere să te rogi și pentru cei cu totul fără grijă ; roagă-te nu pentru ca să fie mîntuiți (căci aceasta este deocamdată cu neputință, dacă ei nu conlucrează), ci ca să fie mișcați de Dumnezeu la sîrguință.

64) Cei slabi să nu mănînce împreună cu ereticii, precum s-a spus în canoane. Cei tari în Domnul, dacă sînt *poftiți de cei necredincioși cu credință și vor voi* să meargă la ei, să meargă spre slava lui Dumnezeu.

65) Nu te scuza cu neștiința : căci cel ce nu știe și face lucruri vrednice de pedepsire se va bate că nu a învățat.

CAPITOLUL XIII

66) E rușine păstorului să se teamă de moarte. Cînd o cere ascultarea, nu trebuie să existe frică de moarte.

67) Caută, o, fericite, virtutea fără de care nu va vedea nimenea pe Domnul și fă pe fiii tăi să cîștige înainte de toate pe aceea, izbăvindu-i pe ei cu totul de vederea oricărei fețe netede și asemănătoare celor fe-meiești.

68) Felurile de viețuire și locuințele tuturor celor de sub ascultarea voastră să fie deosebite după vîrstele trupului. Căci nu trebuie a trimite pe cineva din port [990].

69) Să nu punem peste nimenea mîinile înainte de a fi ajuns la vîrsta înțelepciunii, legiuită potrivit lumii, ca nu cumva ridicînd pe vreunele dintre oile aflate în neștiință, acestea, ajungînd apoi la cunoștință, să nu poată răbda povara și arșița, ci să se năpustească spre lume. Acest lucru nu va fi fără primejdie celor mai înainte hirotoniți.

70) Cine este oare un astfel de iconom al darului lui Dumnezeu, ca, nemaiavînd nevoie de lacrimile, de suspinele și de ostenelile sale, să se folosească de ele

990. «Vorbește de educarea și primirea copiilor și a altor tineri, ca să fie despărțiți după loc».

fără cruțare către Dumnezeu pentru curățirea altora ? [991]

71) Să nu încetezi vreodată să speli și să cureți sufletele întinate și mai ales trupurile, ca să poți cere cu îndrăznire de la Conducătorul luptei cununi, nu numai pentru sufletele alor tăi, ci și pentru ale celor străini.

72) Am văzut pe neputincios curățind neputința altui neputincios, folosindu-se de o îndrăzneală vrednică de laudă pentru acela către Dumnezeu și punînd sufletul său pentru alt suflet întru smerenie și prin vindecarea aceluia vindecîndu-se pe sine însuși. Și am văzut pe altul făcînd la fel din închipuirea de sine și auzind certarea : «Doftore, vindecă-te pe tine însuți» (Lc. 4, 23).

73) Este cu putință a se lipsi cineva de un bun, pentru un altul mai mare, așa cum cel ce a ocolit mucenicia a făcut-o nu din frică, ci pentru folosul celor ce se mîntuiau prin el [992].

74) Există cîte unul care se predă pe sine necinstirii, pentru cinstirea altora ; acesta e socotit de mulți ca iubitor de plăceri sau ca amăgitor, deși spune adevărul.

75) Dacă cel ce are cuvînt de folos și nu-l împărtășește cu îmbelșugare, nu va rămîne nepedepsit, la ce mare primejdie nu trebuie să se aștepte, prietene, cei

991. Nu e vorba de meritele de care nu mai au unii nevoie, și pe care Biserica le trece altora prin indulgențe, ca în Biserica romano-catolică, ci de lucrarea lor personală pentru trezirea altora, de comunicarea directă dintre membrii Bisericii.

992. «Vorbește de Grigorie Taumaturgul (Făcătorul de minuni), care a ales mai bine retragerea pentru ocrotirea altora dată lui de Dumnezeu, decît mucenicia».

ce pot, ca și prin însăși sîrguința în fapte să se osteneaască cu cei ce se ostenesc, și nu voiesc să o facă ? [993]

76) Izbăvește și tu, cel ce ai fost izbăvit de Dumnezeu. Mîntuiește, tu cel ce ai fost mîntuit, pe cel dus la moarte, și nu cruța nimic ca să răscumperi pe cei omorîți de draci [994]. Căci aceasta e marea luptă înaintea lui Dumnezeu, mai presus de toată lucrarea și contemplarea oamenilor și a îngerilor [995].

77) Cel ce spală și curăță, cu curăția dată lui de la Dumnezeu, întinăciunea altora și, din cele prihănite, face daruri neprihănite pe care le aduce lui Dumnezeu se dovedește împreună-lucrător al Puterilor netrupești și înțelegătoare [996]. Acesta și numai acesta este lucrul

993. Sfîntul Maxim : «Cel ce s-a împărtășit de bunătăți de la Dumnezeu e dator să le dea mai departe și altora. «În dar ați luat, zice, în dar să dați» (Mt. 10, 8). Căci cel ce ascunde darul sub pămînt defăimează pe Domnul ca aspru, nefolosind virtutea, pentru cruțarea trupului. Iar cel ce vinde adevărul vrăjmașilor, fiind dat pe urmă pe față ca iubitor de slavă deșartă, se spînzură». Oricine poate și deci oricine e dator să ia parte la ostenelile și la durerile altora și să le ușureze. Așa face fiecare prin sine pe Hristos lucrător pentru alții. De la Hristos încoace nu mai poate spune nimeni : «Doamne, om nu am». Toți îl putem avea pe Hristos. Dar Hristos lucrează prin cei ce cred în El.

994. Fiecare poate fi astfel un misionar al mîntuirii în Hristos. Fiecare îl poate face pe Hristos lucrător prin sine și simțit de ceilalți. Nu se cade nimănui să rămînă spectator pasiv la lucrarea preoților Bisericii. Toți sînt ostași angajați în luptă pentru Hristos ; fiecare are o armă duhovnicească cu care poate purta această luptă.

995. A ajuta pe alții în numele lui Hristos și prin aceasta a-L face pe Hristos însuși lucrător prin noi față de alții, e cea mai mare nevoință pe care o cere Dumnezeu de la noi. Ea împlinește două lucruri deodată : ajută pe alții și propovăduiește pe Hristos. Așa se unesc în lucrarea creștinului dimensiunea orizontală și cea verticală.

996. Toate lucrurile și persoanele sînt date nouă de Dumnezeu și trebuie să I le întoarcem Lui, într-un dialog neîncetat al iubirii cu fapta. Dar noi am murdărit darurile date nouă de Dumnezeu, prin gîndurile urîte cu care le privim și le folosim. Prin aceasta ne-am murdărit pe noi înșine și întindem prin ele murdăria și asupra altora. Iar Dumnezeu nu primește să-I întoarcem murdărite darurile Lui. El ne cere să I le aducem curate, să

de totdeauna al celor ce liturghisesc lui Dumnezeu [997]. «Că toți cei dimprejurul Lui Îi vor aduce daruri», suflete (Ps. 75, 11).

78) Nimic nu arată așa de mult iubirea de oameni și bunătatea cea către noi a Făcătorului, ca a lăsa cele nouăzeci și nouă de oi și a căuta pe cea rătăcită. Ia aminte, deci, o, minunate, și arată-ți toată sîrguința, dragostea, căldura, grija și rugămintea către Dumnezeu pentru cel foarte rătăcit și zdrobit. Căci unde sînt mari bolile și ranele, fără îndoială mari vor fi și răsplătirile date.

79) Să luăm aminte, să privim şi să facem. Căci nu întotdeauna întîistătătorul trebuie să judece potrivit dreptății, ci să țină seama de neputință. Eu am văzut doi inși judecați de către un preaînțelept judecător. Și acesta l-a declarat pe cel nedrept drept, pentru că era mai slab ; iar pe cel drept l-a osîndit ca nedrept, pentru că era mai bărbătesc și mai plin de tărie sufletească. Aceasta, pentru ca să nu se facă dezbinare mai mare prin dreptate. Dar între patru ochi a spus fiecăruia cele cuvenite lui și mai ales celui bolnav sufletește.

80) Cîmpul înverzit e potrivit pentru oi. Dar mai potrivită e învățătura şi pomenirea morții ființelor cuvîntătoare, acestea putînd vindeca întinăciunea lor.

81) Cercetează pe cei tari cu sufletul și-i ceartă fără motiv de față cu cei slabi, ca să vindeci, prin leacul unuia, rana celuilalt și să-i înveți pe cei moleșiți să se facă tari.

---

facem deci efortul de a le curăți și de a ne curăți, de a pune curăția noastră în ele. Dacă îmi dă cineva o haină curată și eu o murdăresc și i-o întorc murdară, îl jignesc. Trebuie să o spăl, ca să i-o dau curată.

997. Aceasta este Liturghia cosmică neîncetată, cerută de Dumnezeu : să ne aducem pe noi și să-i aducem pe toți și unul pe altul curățiți, lui Dumnezeu, împreună cu toate cele dăruite de El.

82) Nicăieri Dumnezeu, ascultînd o mărturisire, nu Se arată să o fi făcut cunoscută public, ca nu cumva să-i oprească pe cei ce se mărturisesc, prin darea pe față a lor, și așa să-i facă de nevindecat în boala lor.

83) De ne bucurăm de darul cunoașterii de mai înainte, să nu spunem de mai înainte, celor ce au greșit, greșalele lor, ci mai degrabă să-i îndemnăm prin vorba cu înțeles spre mărturisire. Căci și prin mărturisirea lor către noi, li se pricinuiește nu puțină iertare [998]. Să-i învrednicim pe aceștia după mărturisire de mai mare îndrăzneală către noi și de o mai mare îngrijire decît cea de mai înainte [999]. Căci prin aceasta înaintează la o mare încredere și dragoste față de noi. Și sîntem datori să ne arătăm lor chip de smerenie dusă pînă la culme; dar să-i învățăm să aibă și frică față de noi [1000]. Întru toate trebuie să fii răbdător față de ei, în afară de neascultarea lor în cele zise.

84) Ia seama ca nu cumva smerenia ta peste trebuință să adune cărbuni de foc asupra capului fiilor tăi [1001].

85) Ia seama de nu cumva vezi în țarina ta vreun pom care face pămîntul neroditor, dar care ar putea să rodească în altă țarină. Să nu ne ferim să răsădim acești pomi cu sfatul, în altă parte, printr-o apropiere iubitoare [1002].

---

998. Și în mărturisire se arată voința de a depăși păcatul. Nu ajunge numai o părere de rău interioară.

999. Să nu-i lăsăm într-o situație jenantă pentru mărturisire. Dar să le acordăm remediile potrivite cu boala arătată.

1000. Sau mai degrabă respect pentru remediile ce li le recomandăm.

1001. Cărbuni de foc ai osîndirii veșnice, pentru că smerenia noastră nu i-a făcut să se pocăiască.

1002. Uneori nu poți dezvolta în tine niște virtuți, dar cu cuvîntul poți ajuta pe alții să le dezvolte. Dar pentru aceasta ai nevoie de o comuniune iubitoare cu alții, ca să le poți transmite darul mare pe care îl ai tu față de acele virtuți, pe care nu le poți dezvolta în tine. De ex.

86) E cu putinţă ca întîistătătorul să lucreze virtutea fără primejdie, chiar şi în locuri mai nepotrivite, adică mai lumeşti şi mai iubitoare de plăcere.

87) Cînd doftorul propăşeşte în sănătatea sufletească, nu are nevoie aşa de mult de îngrijirea trupească a celor bolnavi [1003].

88) Să ia seama întîistătătorul la primirea tinerelor vlăstare ; căci nu toată neprimirea şi alungarea e oprită de Dumnezeu [1004].

89) Nici un dar nu e aşa de bine primit de Dumnezeu de la noi ca acela de a aduce suflete cuvîntătoare prin pocăinţă [1005]. Căci toată lumea nu are un preţ deopotrivă cu al unui suflet. Lumea trece, iar sufletul e nestricăcios şi rămîne. Drept aceea nu ferici pe cei ce aduc bunuri; ci fericeşte pe cei ce aduc lui Hristos oi cuvîntătoare [1006].

---

pentru puterea cuvîntului, a slujirii, a învăţăturii. Se poate înţelege şi ca un îndemn dat unora de a se muta în altă parte.

1003. Cînd iradiază din duhovnic o mare curăţie, nu are nevoie să impună fiului sufletesc prea multe osteneli de a o cîştiga şi el ; din pilda lui iradiază putere şi în acela.

1004. Adică Dumnezeu nu cere să fie primit la călugărie oricine cere aceasta.

1005. Toţi trebuie să ne aducem pe noi înşine daruri lui Dumnezeu, dar şi unii pe alţii, pentru că toţi ne-am fost daţi unii altora ca daruri de către Dumnezeu. Însă nu ne putem aduce unii pe alţii daruri lui Dumnezeu ca pe nişte obiecte, ci ca pe nişte subiecte, prin libertatea pe care ne-o sporim unii altora, şi îmbogăţiţi în legăturile între noi. Aducînd pe alţii ca daruri sau aducîndu-ne aceia pe noi, se aduc şi ei înşişi sau ne aducem şi noi înşine, dar îndemnaţi unii de alţii. Rostul nostru este deci să ne îndemnăm la aceasta. Iar aceasta o facem îndemnîndu-ne unii pe alţii să părăsim păcatele, pocăindu-ne. Căci păcatul nu este altceva decît un refuz al omului de a se aduce dar lui Dumnezeu. Iar la trezirea pocăinţei în alţii avem fiecare un rol important, înfăptuit prin cuvîntul, dar mai ales prin pilda noastră.

1006. Acesta e preotul şi arhiereul adevărat, dacă slujba preoţiei şi arhieriei stă în a aduce daruri lui Dumnezeu pentru popor (Evr. 5, 1). Dacă e aşa, preotul îşi exercită lucrarea sa prin orice cuvînt, dar şi prin orice

CAPITOLUL XIV

90) Fă-ți arderile de tot fără prihană. Căci altfel nu te-ai folosit cu nimic.

91) Dacă trebuie să primim cuvîntul : «Se cădea să fie vîndut Fiul Omului ; dar vai celui prin care a fost vîndut» (Mc. 14, 21), tot așa trebuie să primim și lucrul dimpotrivă : se cade ca mulți să se mîntuiască și, negreșit, cei ce voiesc ; dar plata se va da celor prin care s-a făcut mîntuirea, după Domnul.

92) Avem nevoie înainte de toate, o prea sfințite, de puterea duhovnicească, pentru ca celor pe care am pornit să-i călăuzim spre Sfintele Sfintelor, să căutăm să le arătăm pe Hristos, odihnindu-Se pe Masa cea de taină și ascunsă. De aceea, cînd îi vedem turburați și strîmtorați de mulțimea gîndurilor ce voiesc să-i împiedece (mai ales în pridvorul intrării), să-i luăm de mînă ca pe niște copii și să-i izbăvim de mulțimea gîndurilor [1007].

Iar dacă unii sînt foarte prunci sau neputincioși, e de trebuință să-i luăm pe umerii noștri și să-i purtăm pînă ce vor ajunge la ușa intrării celei cu adevărat

---

faptă pilduitoare, prin care poate cîștiga un suflet pentru Hristos. El nu e preot numai la altar, cum se spune uneori în timpul nostru. Dar mai ales vai de preotul care depărtează sufletele de la Hristos prin purtarea și cuvintele lui ! El s-a făcut slujitorul diavolului. Mai trebuie observat că aci se deschide un larg cîmp de lucru pentru preoția generală, din care face parte orice credincios.

1007. Urcușul duhovnicesc al credinciosului (sau al călugărului) este asemănat cu înaintarea lui din pridvorul bisericii pînă în altarul ei, pe masa căruia Se odihnește Hristos, a Cărui odihnă se comunică și lui prin Sfînta Împărtășanie, sau prin unirea cu El. În pridvor cel ce a pornit să înainteze e tulburat de gîndurile lumești prihănite, în tinda bisericii se leapădă de ele, în naosul bisericii contemplă rațiunile curate ale lucrurilor (sau ale virtuților) și ale persoanelor cu care se află împreună în rugăciune, în altar se unește cu Dumnezeu dincolo chiar și de contemplarea acestor rațiuni ale celor create, duse prin sfinți la unirea lor cu cele dumnezeiești.

strîmte. Căci acolo are loc toată îngustarea şi strîmtorarea. De aceea a şi scris careva despre ea : «Aceasta este osteneala înaintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu» (Ps. 72, 16—17).

93) Am spus, o Părinte al Părinţilor, şi în cele de mai înainte despre acel părinte al părinţilor şi învăţător al învăţătorilor, cum era îmbrăcat în întregime în înţelepciunea cea de sus, nefăţarnic, mustrător, cu luare aminte la toate, înţelept, pogorîtor, cu sufletul luminos ; iar ceea ce era mai minunat dintre toate ale lui, era că pe cei ce-i vedea că voiesc să se mîntuiască îi povăţuia cerîndu-le mult, iar pe care-i vedea ţinînd la voia lor, sau avînd vreo împătimire, îi depărta în aşa fel de la lucrul de care erau împătimiţi, ca toţi să ia seama să nu-şi arate voia lor faţă de nimic din cele de care fuseseră alipiţi. Mai spunea pururea-pomenitul şi aceasta : că e mai bine să fie alungat cineva din mînăstire, decît să fie lăsat să-şi facă voia lui. Căci cel ce-l alungă îl face de multe ori mai smerit pe cel alungat şi, prin aceasta, să-şi taie singur voia lui. Iar cel ce pare să se poarte cu aceştia cu iubire de oameni şi cu pogorămînt, îi face ca în ceasul morţii să-l blesteme, ca pe unul ce mai degrabă i-a amăgit în loc să-i folosească.

Acest mare păstor putea fi văzut după rugăciunile de seară şezînd pe un tron (pe dinafară alcătuit din lemn, iar pe dinăuntru din daruri duhovniceşti), ca un împărat, pe care-l înconjura obştea cea bună şi adunată întreagă ca nişte albine înţelepte şi asculta cuvintele şi poruncile lui ca pe ale lui Dumnezeu. Şi unuia i se poruncea să rostească cincizeci, altuia treizeci, iar altuia o sută de psalmi înainte de culcare ; altuia i se poruncea să facă atîtea îngenuncheri, altuia, să doarmă şezînd ; altuia, să citească un anumit timp ; iar altuia, la fel să stea la rugăciune.

Pe lîngă aceasta a rînduit doi dintre fraţi ca supraveghetori, avînd să ia seama la întîlnirile şi la lenevirile de peste zi şi să le oprească ; iar noaptea, la privegherile necuvenite şi la cele ce nu se pot preda scrisului. Dar nu numai atît, ci marele păstor rînduia şi în privinţa mîncării ceea ce i se potrivea fiecăruia. Căci nu era pentru toţi o singură dietă, nici una asemănătoare, ci se rînduia fiecăruia alta, după starea lui. Unora le rînduia, bunul chivernisitor, una mai uşoară, altora, alta mai zemoasă. Şi lucru minunat era că porunca se împlinea fără murmure, ca şi cînd ar fi ieşit din gura lui Dumnezeu. Sub ascultarea vrednicului de pomenire se afla şi o lavră, în care cel-în-toate-desăvîrşit trimitea din mînăstire pe cei puternici pentru liniştire.

94) Să nu-i conduci, rogu-te, pe cei mai nevinovaţi la multe feluri de gînduri meşteşugite. Mai degrabă, condu-i şi pe cei cu gînduri de tot felul, la simplitate. Acesta e un lucru minunat.

95) Cel ce s-a curăţit la culme, din nepătimirea lui la culme, se va folosi ca un dumnezeiesc judecător şi de o judecată aspră. Căci lipsa nepătimirii împunge inima judecătorului şi nu-i îngăduie să pedepsească cum se cuvine şi să curăţe [1008].

96) Lasă fiilor, înainte de toate, moştenirea credinţei nepătimaşă (nepătată) [1009], şi a dogmelor binecre-

1008. Ed. 1970 : «Se va folosi de rigoare (ἀκρίβεια), adică nu va fi cu pogorămînt în epitimiile impuse celui ce a greşit». Duhovnicul care are el însuşi viaţa foarte curată poate cere mai mult şi fiului său duhovnicesc ; dar cel ce nu e prea curat în viaţa sa, nu poate cere nici altuia prea mult. Pe de altă parte, duhovnicul cu o viaţă pilduitoare uşurează prin aceasta împlinirea ostenelilor ce le recomandă, de către cel ce se pocăieşte.

1009. «Credinţa nepătimaşă». Căci numai credinţa ortodoxă nu e produsul unei patimi şi nu exprimă un Dumnezeu pătimaş şi dă puterea pentru dobîndirea nepătimirii. Căci ea e credinţa în Treimea ca structură supremă a iubirii în Fiul lui Dumnezeu care din iubire Se smereşte, întrupîn-

dincioase, ca să călăuzești la Domnul nu numai pe fii, ci și pe nepoți, pe calea dreptei-credințe (a ortodoxiei *n.tr.*) [1010].

97) Să nu te oprească mila de a pune pe tineri la strîmtoare, de a-i veșteji și domestici, ca să te slăvească în vremea ieșirii (sufletului).

98) Să-ți fie chip, preaînțelepte, și în privința aceasta, marele Moisi. Că n-a putut elibera pe ascultători de faraon, măcar că-l urmau cu supunere, pînă ce nu au mîncat azima cu ierburi amare (Ieș. 12). Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. Căci aceasta îl poate umfla și înălța. Dar azima e pururea smerită. Iar prin ierburi amare, să înțelegem cînd amărăciunea care vine din poruncă, cînd strîmtorarea ce se naște din amărăciunea postului.

99) Iar eu, Părinte al Părinților, trimițîndu-ți-le acestea, mi se pare că aud pe cel ce zice: «Tu cel ce înveți pe altul, nu te faci învățătorul tău ?» (Rom. 2, 21). Dar acum, după ce am spus acestea, opresc cursul cuvîntului.

CAPITOLUL XV

Lauda chinoviarhului Raithului, alcătuită după istoria lui Moisi [1011]

Sufletul, unit cu Dumnezeu prin curăție, nu va avea nevoie de alt cuvînt pentru învățătură, deoarece poartă în sine Cuvîntul cel veșnic, ca învățător tainic, ca povățuitor și luminător. Și așa știu că este și preasfin-

---

du-Se și răstignindu-Se; e credința care are, de aceea, ca rod, sobornicitatea, străină atît de pasiunea individualistă, cît și de pasiunea dictatorială a unei singure persoane, ambele rodul mîndriei.

1010. Dogmele păstrate rămîn tezaurul tradiției pentru toate generațiile. Ele nu sînt legate de un timp, ci au valoare netrecătoare.

1011. Acest titlu e numai în P.G. În trad. Veniamin Costache și în ed. 1970 nu e. Ed. lui Pietro Trevisan, reproducînd textul din P.G., reproduce

ţitul şi atotluminosul tău suflet de corifeu. Căci cunosc nu numai prin cuvînt, ci prin lucrare şi cercare, prea curata lui cugetare, pierzătoare de fiare, strălucitoare de smerenie, asemenea acelui mare Legiuitor. Fiindcă lui îi urmezi pas cu pas cu cea mai mare stăruinţă şi înaintezi pururea spre înălţime, puţin trebuind ca să-l şi întreci, în ce priveşte vrednica de laudă curăţie şi cununa neprihănirii, prin care ne putem apropia mai mult decît prin altele de Dumnezeu, Cel Prea Curat şi Dătătorul a toată nepătimirea şi Ajutătorul în ea, de Cel ce strămută prin aceasta la cer pe cei ce petrec încă pe pămînt.

În acestea, ca într-o căruţă de foc, asemenea iubitorului de curăţie Ilie, suindu-te cu picioare neobosite, nu numai pe egiptean l-ai omorît [1012] (Ieş. 2, 12) şi ai ascuns fapta biruitoare în nisipul smereniei, ci şi pe munte ai urcat şi pe Dumnezeu L-ai văzut prin viţuirea spinoasă şi greu de străbătut, iar acolo te-ai bucurat de glasul dumnezeiesc şi de strălucirea luminii ; ba încă şi încălţămintea, adică tot acoperămîntul cel muritor, ai dezlegat-o şi apucîndu-l de coadă, sau de sfîrşitul la care ajunge, pe cel preschimbat din înger în balaur, l-ai aruncat ca într-un cuib al lui în groapa cea mai de jos, închizîndu-l în întuneric ; şi apoi ai biruit pe faraon [1013], pe cel înalt şi semeţ, şi ai lovit pe egipteni şi pe întîii lor născuţi i-ai omorît (care e cea mai mare faptă de biruinţă) [1014].

De aceea şi Domnul ţi-a încredinţat ţie, ca celui neclintit, povăţuirea fraţilor, pe care tu, povăţuitorule, povăţuindu-i fără frică i-ai izbăvit de faraon şi de lu-

---

şi acest titlu. Ed. 1970 continuă să dea tot capitolul XV din P.G. cu această introducere în continuarea cap. 100. Lui Ioan de Raith i-a fost trimisă întreaga scriere precum se vede la sfîrşitul capitolului XIV.

1012. «Adică pofta omenească».

1013. «*Faraon* numeşte mintea cea mîndră, pricinuitoare a căderii».

1014. Primele gînduri rele ce răsar, ca să nu treacă spre faptă.

crarea murdară a cărămizilor de lut, dîndu-le mai departe întreaga cercare a focului lui Dumnezeu şi a curăţiei norului, care stinge toată văpaia poftei. Dar nu numai atîta, ci le-ai despărţit şi marea Roşie şi arzătoare (de care ne primejduim cei mai mulţi, *n. tr.*) şi i-ai făcut biruitori şi purtători ai cununilor de biruinţă prin toiagul tău şi prin priceperea pastorală, înecînd cu totul pe toţi cei ce-i urmăreau.

Dar nu numai atît, ci ai doborît şi pe Amalic al mîndriei, pe cel ce obişnuieşte să vină în calea învingătorilor, după biruinţa asupra mării ; l-ai doborît prin întinderea mîinilor, stînd în mijlocul făptuirii şi al contemplaţiei (vederii) pentru poporul tău luminat de Dumnezeu. Ai biruit popoarele, i-ai urcat pe cei împreună cu tine pe muntele nepătimirii ; ai aşezat preoţi ; ai rînduit tăierea-împrejur, ai arătat că fără curăţirea prin ea e cu neputinţă a vedea pe Dumnezeu ; ai urcat la înălţime, înlăturînd întunericul, negura şi furtuna, adică întunecimea de trei ori întunecată.

Te-ai apropiat de lumina cu mult mai luminată, mai strălucitoare şi mai înaltă decît rugul. Te-ai învrednicit de glas, te-ai învrednicit de vedere şi de proorocie. Ai văzut vieţuind încă aici, cele ce vor fi pe urmă, adică cea din urmă iluminare a cunoştinţei ce va fi. Ai auzit prin glas : «Nu va vedea omul» (Ieş. 23, 30). De aceea te-ai şi coborît în cea mai adîncă vale (a Horebului ; P.G. = a smereniei, *n. tr.*), din vederea lui Dumnezeu, aducînd tablele urcuşului în cunoaştere şi avînd slăvită faţa sufletului şi a trupului.

Dar vai de privelişte a facerii de viţei (căci aceasta o face obştea mea), vai de sfărîmarea tablelor !

Apoi ce a urmat ? Ai luat poporul de mînă, ai străbătut pustiul. Te-ai făcut poporului, înfierbîntat poate de văpaia focului propriu, izvor de apă a lacrimilor prin lemn, adică prin răstignirea trupului împreună cu

patimile şi cu poftele lui (Gal. 5, 24) [1015]. Ai bătut război cu neamurile ce ţi-au ieşit în cale şi le-ai biruit, mistuindu-le cu focul Domnului. Ai venit la Iordan (căci nimic nu mă împiedică de a prelungi puţin istoria), pe care l-ai despărţit cu cuvîntul pentru popor şi apele dintîi le-ai dat mării sărate şi moarte, iar pe cele ale iubirii de mai sus le opreşti în ochii acestor izraeliţi înţelegători (spirituali) ai tăi [1016].

Ai poruncit apoi să se aducă douăsprezece pietre, fie arătîndu-le chipul apostolilor, fie dîndu-le să înţeleagă înfrîngerea celor opt neamuri şi patimi şi însuşirea celor patru virtuţi atotcuprinzătoare. Ai lăsat apoi

1015. «Spune că poporului ce ardea de focul său, adică al poftelor şi patimilor, i-a venit în ajutor Moise, prin lemnul crucii, adică prin greaua pătimire şi prin răstignirea trupului, izvorîndu-le izvoare de lacrimi, după pilda faptei lui Moise, înţeleasă duhovniceşte». *Alta:* «Sînt două chipuri de suire pe cruce: unul este cel al răstignirii trupului; al doilea, cel al urcării la contemplare. Cel dintîi vine din libertate, al doilea se iveşte din lucrarea faptelor; acestuia nu i se supune mintea, dacă nu se supune mai întîi trupul. Împărăţia minţii este răstignirea trupului şi mintea nu se supune lui Dumnezeu, dacă libertatea nu se va supune raţiunii». Adică mintea poate face trupul să se răstigneascâ. Dar din aceasta poate rezulta o mîndrie a minţii pe motiv că-şi poate stăpîni trupul. De aci trebuie să se înainteze mai departe, adică mintea trebuie să se supună ea însăşi Cuvîntului lui Dumnezeu cel întrupat, adică sensului cel mai înalt al nevoinţei trupeşti care este unirea cu Dumnezeu în iubire. Căci nici Hristos nu Şi-a răstignit numai trupul, ci prin răstignire S-a supus şi pe Sine ca om, lui Dumnezeu. Şi această simţire voieşte să o sădească şi în noi. Astfel răstignirea lui Moise prin întinderea mîinilor îşi găseşte, ca cea a oricăruia din noi, ultima împlinire în răstignirea lui Hristos.

1016. «Precum Iisus al lui Navi tăind Iordanul cu toiagul, apele ce curgeau înainte le-a lăsat să curgă spre Marea sărată, numită Moartă, iar pe cele dinapoi le-a oprit în ochii poporului, aşa şi tu, despărţind poporul şi pregătindu-l să străbată lumea aceasta, lacrimile începătoare le-ai folosit pentru amărăciunea şi sărătura patimilor şi le-ai unit cu ostenelile şi cu omorîrea plăcerilor. Căci nu mai era nevoie de ele după omorîrea acestora. Dar cele ale iubirii ce veneau după aceea, ca pricinuitoare de desăvîrşire, le-ai oprit mai sus, sau le-ai făcut statornice, neclintite şi neschimbate, prin harul de sus, în ochii ucenicilor tăi».

cu totul în urmă Marea cea Moartă şi neroditoare [1017]. Ai venit la cetatea vrăjmaşului, unde trîmbiţezi, prin rugăciune, în acest ciclu înşeptit al vieţii omeneşti. Şi aşa ai surpat-o, biruind-o. De aceea Îi cînţi Ajutătorului tău nematerialnic şi nevăzut : «Săbiile vrăjmaşului au pierit cu totul şi cetăţi ai surpat» (Ps. 9, 6).

Voieşti să spun şi lucrul cel mai de căpetenie şi mai tare decît toate ? Te-ai suit la Ierusalim, la vederea păcii desăvîrşite a sufletelor. Vezi pe Hristos, Dumnezeul Păcii. Pătimeşti împreună cu El, ca un bun ostaş. Îţi răstigneşti împreună cu El trupul cu patimile şi cu poftele lui, şi pe drept cuvînt, ca unul ce te-ai făcut şi tu dumnezeul lui faraon şi al întregii lui puteri duşmane. Te îngropi împreună cu Hristos şi cobori împreună cu El în iadul cuvîntării de Dumnezeu (al teologiei), al tainelor negrăite [1018]. Ai fost uns cu miruri şi cu bune

1017. «Ai lăsat, zice, înapoi cele opt patimi ale răutăţii, în pîntecele meu nesăturat şi atotmîncător, în palatul împăratului patimilor».

1018. Tot urcuşul omului duhovnicesc se face cu Hristos şi în Hristos. «Iadul» are aci sensul abisului teologiei, care e prin excelenţă adînc nesfîrşit şi negrăit de taină, deci ascuns din acest punct de vedere, în întunerec. Însăşi coborîrea lui Iisus la iad are şi acest înţeles, reprezentînd coborîrea sau smerenia Lui fără sfîrşit, făcînd chiar prin aceasta să strălucească din ea lumina adevăratei Lui cunoaşteri, ca iubire coborîtoare la nesfîrşit. Căci ştim că El coborînd la iad, l-a umplut de strălucire. Sub influenţa teologiei catolice, orientată spre justificarea unui creştinism în concurenţă cu puterea lumească, ne-am obişnuit să atribuim lui Dumnezeu însuşirile firii noastre căzute ; ale puterii care vrea să se impună cu forţa. Am pierdut în mare parte înţelegerea lui Dumnezeu, a Cărui putere şi Împărăţie e tocmai inversul acestei puteri de sens lumesc. Puterea Lui stă în iubire, în blîndeţe, în delicateţe, în smerenie. Acestea sînt adevăratele puteri şi înălţimi spre care e atras omul autentic. Spre aceste înălţimi tinde omenirea. Ele vor rezolva toate problemele convieţuirii umane. Ele vor instaura Împărăţia lui Dumnezeu. Desigur acestea îşi produc efectul cînd omul se deschide iubirii coborîtoare. Smerenia e cea mai eficientă putere de transfigurare a omului, dar în acelaşi timp ea lasă libertatea la largul ei. Orice ridicare spirituală a omului făcută cu forţa, nu e o ridicare reală a lui. În acest loc al «Scării» înălţimea apofaticului e identificată cu înălţimea smereniei.

miresme de către femeile înrudite şi prietene, sau de către virtuţi. Ai înviat (căci ce mă împiedică să spun şi aceasta, odată ce te afli şezînd şi în cer, la dreapta. O, furare prea lăudată a slavei !), ai înviat şi tu a treia zi, după biruinţa asupra celor trei tirani, sau poate, ca să spun mai potrivit, după biruinţă asupra trupului, sufletului şi duhului ; sau după curăţirea celor trei părţi ale sufletului, adică a patimii, a iuţimii şi a părţii cugetătoare [1019].

Apoi, ai mers la Muntele Măslinilor (că se cade a scurta cuvîntul şi a nu face tîlcuiri de prisos, mai ales că-ţi trimitem acest «Cuvînt» ţie, care eşti plin de înţelepciune şi ne întreci în cunoştinţa tuturor celor ce sînt mai presus de noi). E Muntele despre care socotesc că un bun alergător suindu-se spre el zicea : «Munţii cei înalţi cerbilor» (Ps. 103, 19), adică sufletelor, care ucid fiarele. La acesta alergînd deci şi tu împreună (cu Hristos), ai ajuns la poale şi ai privit spre cer (căci iarăşi aduc la cuvînt chipul Cuvîntului), binecuvîntîn-

Chenoticii protestanţi din sec. XIX, pornind de la ideea unui Dumnezeu puternic în sens lumesc, au considerat chenoza lui Hristos ca o renunţare a lui Hristos la atributele Sale proprii în timpul vieţii pămînteşti. Dar smerenia sădită de Fiul lui Dumnezeu în firea omenească asumată nu e ceva contrar firii Sale dumnezeieşti, ci decurge din ea. Chenoza e arătarea lui Dumnezeu aşa cum e în Sine, în firea omenească, pentru restabilirea acesteia în chipul ei dumnezeiesc. Dar dacă e aşa, ea nu are ca temei al ei decît iubirea lui Dumnezeu. Coborîrea lui Hristos la iad are şi ea sensul acestei prelungiri a chenozei fireşti a lui Dumnezeu pentru a birui prin smerenie şi suprema învîrtoşare în rău a omului.

1019. «Patimă numeşte aci pofta». A sfîntului Maxim : «Înfrînează-ţi iuţimea sufletului cu iubirea ; vestejeşte pofta lui cu înfrînarea şi înaripează cugetarea lui cu rugăciunea ; şi lumina minţii nu se va întuneca niciodată». Cel ce face astfel e în dialog vădit cu Dumnezeu prin rugăciune, neatras de poftă şi mînie spre lucrurile mărginite ale lumii. Simţirea prezenţei lui Dumnezeu e o adevărată lumină în suflet. Totul se umple de sens în lumina prezenţei străvezii a lui Dumnezeu, al Cărui apel la om se simte împreună cu necesitatea omului de a răspunde la apelul Lui.

du-ne pe noi ucenicii şi ai văzut scara virtuţilor pusă înainte şi bine răzimată.

Temelia ei tu ai aşezat-o ca un înţelept arhitect, prin harul lui Dumnezeu dat ţie; mai bine zis ai arătat-o în plinătatea ei, deşi îndemnîndu-ne, din smerita cugetare, pe noi cei simpli, ne-ai silit să-ţi împrumutăm gura noastră întinată faţă de poporul tău. Şi nu e de mirare. Căci şi Moisi obişnuia, potrivit pildei istoriei, să se numească pe sine slab la grai şi zăbavnic la limbă. Tu însă, cunoscătorul tainic al celor negrăite, nu ştiu de unde pornind, ai ajuns la un izvor fără de apă şi plin în întregime de broaştele, mai bine zis de cărbunii egipteni.

Dar — de vreme ce nu mi se cade, ca lăsînd neisprăvit cursul «Cuvîntului» tău, să mă duc, o alergătorule, spre cer, ţesînd mai departe cele culese de la bunătatea ta — zicem că apropiindu-te de munte şi aţintindu-te spre cer cu ochiul tău cel sfînt şi punînd piciorul la poale, ai alergat iarăşi, ai alergat în sus, te-ai suit peste heruvimi, te-ai întins şi te-ai urcat cu strigare, surpînd pe vrăjmaş. Şi păşind înainte mergi în frunte, mai bine zis ne povăţuieşti pe noi toţi, încă şi acum, alergînd spre vîrful însuşi al cuvioasei scări şi unindu-te cu iubirea. Iar iubirea este Dumnezeu.

LUI I SE CUVINE SLAVA. AMIN.

AVA
DOROTEI

1. Viața, opera și răspîndirea ei

În literatura duhovnicească din epoca părinților s-a păstrat un mare număr de scrisori sub numele lui Varsanufie și al lui Ioan, doi părinți duhovnicești, trăitori ca mari nevoitori în prima jumătate a secolului VI, în mînăstirea lui Serid, la sud de Gaza. Varsanufie a murit pe la 540, fiind supranumit «Marele Bătrîn», iar Ioan, supranumit «Proorocul», cu ceva înainte. Scrisorile sînt răspunsuri la întrebările unor monahi din vremea lor. De la Varsanufie au rămas 396 de astfel de scrisori, iar de la Ioan, 446 [1020].

Mai mult de o sută din aceste scrisori sînt adresate Avei Dorotei, puțin mai tînăr decît cei doi, trăitor pentru o vreme în aceeași mînăstire. Scrisorile respective nu amintesc pe Dorotei ca adresat, dar dovada că ele au fost adresate lui o dă faptul că ele au fost transmise și sub numele lui Dorotei.

Acest Dorotei s-a născut pe la începutul secolului VI și a petrecut 15 ani, adică pînă pe la 535, în aceeași mînăstire întemeiată de Serid, pe la începutul secolului VI. Cam în acel an, după moartea lui Ioan și a lui Serid, întîmplată la 15 zile după a celui dintîi, Dorotei s-a retras de acolo, întrucît de atunci s-a închis și Varsanufie cu totul în chilia lui, și a întemeiat o mînăstire proprie nu departe de mînăstirea lui Serid Așa spune O. Bardenhewer *(Geschichte der altkirchlichen Literatur,* V Band, 1932, p. 67—70). Dar S. Vailhé (*Saint Dorothée de Gaze et Saint Zosime,* Echos d'Orient, 1901, p. 259—263) spune că Dorotei a întemeiat mînăstirea sa pe la 540 și a murit către 550—580. Se pare că s-a născut la Antiohia, s-a bucurat de o educație aleasă, ba chiar de cunoștințe medicale. La mînăstirea lui Serid a fost atras de Varsanufie, egip-

---

1020. Ele au fost publicate în 1816 de Nicodim Aghioritul la Veneția. Cu ele s-a ocupat S. Vailhé în: *Les lettres spirituelles de Jean et de Barsanuphe,* în: Echos d'Orient, 7 (1904), p. 268—276; apoi tot S. Vailhé, *Saint Barsanuphe,* ebd. 8 (1905), p. 14—25 și *Jean le Prophète et Sérídos,* ebd., p. 154—160.

tean de origine, și de Ioan. Stareţul Serid era întru toate ascultător de ei. Cei doi bătrîni închiși în chiliile lor comunicau cu fraţii și de multe ori chiar cu Dorotei prin scrisorile transmise de Serid.

Editorii operei lui Dorotei au adunat multe detalii despre viaţa spirituală a lui, din sfaturile ce i le-au dat Varsanufie și Ioan și din «Învăţăturile» scrise de el. El primi în mînăstire la început sarcina de portar, de primitor al străinilor și de conducător al bolniţei, zidită cu cheltuiala fratelui său după trup. Pe lîngă aceea primi și grija conducerii duhovnicești a fraţilor, deși era foarte tînăr. Toate le făcea cu rîvnă, deși avea o sănătate delicată.

Dar el dorea mai mult o viaţă ascunsă, modestă, contemplativă.

Ca întemeietor al mînăstirii sale și ca întîistătător al ei, a ţinut fraţilor un număr de conferinţe duhovnicești, care au fost scrise probabil de vreunul din auzitori, după note, și publicate sub numele de «Învăţături». Ele au fost strînse la un loc de un călugăr din mînăstirea Studion din Constantinopol în timpul vestitului egumen al ei, Teodor Studitul († 826) și sînt publicate între altele în Migne P.G. 88, 1611—1838, împreună cu opt scurte epistole [1020 bis]. «Învăţătura XIX» nu e o conferinţă a lui Dorotei, ci o sumă de sentinţe extrase din scrisul lui. «Învăţătura XX» este o scrisoare-răspuns a lui Dorotei la întrebările unui frate. «Învăţătura XXI» cuprinde un număr de întrebări ale lui Dorotei către Ava Ioan și răspunsurile acestuia și se află în colecţia scrisorilor lui Varsanufie și Ioan.

«Învăţăturile» Avei Dorotei s-au bucurat de o mare autoritate între monahi pentru sfaturile lor practice, scrise într-un grai simplu, dar remarcabile prin analizele fine ale unor virtuţi, patimi și stări sufletești. Se poate spune că «Scara» lui Ioan Scărarul se resimte puţin de felul cum se descriu virtuţile și patimile de către Ava Dorotei și de legăturile ce le remarcă acesta între ele, deși în «Scara» ordinea e mult mai sistematică. Ava Dorotei se distinge însă adeseori prin analize

1020 bis. O primă ediţie greacă a lor a publicat J. Grynäus, *Orthodoxographa*, Basel, 1569; o a doua ediţie Fronte Ducäus, în *«Actuarium»*, în: De la Bignes, «Bibliotheca Patrum», Paris, 1624. Aceasta e reprodusă și în «Bibliotheca Veterum Patrum», în Veneţia, 1778 și în P.G. 88.

mai amănunțite și mai stăruitoare ale stărilor sufletești, spre deosebire de «Scara», care preferă stilul lapidar și formulările paradoxale.

Ava Zosima, de care vorbește cu multă venerație Dorotei (Inv. I, 11 ; II, 7 ; VIII, 3, 5), era un mare nevoitor, care pe la 520 a întemeiat la Cezareea Palestinei o mînăstire care a devenit un mare centru duhovnicesc.

De remarcat, că Ava Dorotei citează de cîteva ori ca autoritate pe Evagrie. Se vede că înainte de condamnarea lui ca origenist, la Sinodul V Ecumenic din 553, Evagrie se bucura, cel puțin în unele cercuri, de o mare prețuire.

Otto Bardenhewer dă și o serie de traduceri ale acestor «Învățături» în diferite limbi [1021].

Aceste «Învățături» au fost traduse «de pre limba cea proastă grecească» și în românește. Traducerea a fost îndreptată (se pare că după textul paleogrec) de Episcopul Filaret al Rîmnicului și tipărită în Tipografia acelei Episcopii, la 1784.

1021. Otto Bardenhewer, *op. c.*, p. 67—70. O listă mai bogată de copii și traduceri în toate limbile se dă în ediția operei din «Sources Chrétiennes», nr. 92, din 1962. Am regretat că autorul acestei liste nu menționează și traducerile românești. Menționăm aci în plus, în afară de traducerea tipărită a Episcopului Filaret al Rîmnicului, de la 1784, Ms. 70 de la Mînăstirea Neamțu din sec. XVIII, care cuprinde în 247 foi toată opera lui Dorotei și Viața lui Dositei, ucenicul lui Dorotei. Traducerea românească a lui Dorotei, publicată de Episcopul Filaret al Rîmnicului se încheie cu «Cuvîntul cel mai de pe urmă al lui Everghetinos» despre Zosima. Mai constatăm din lista dată în ediția din «Sources Chrétiennes», că cea mai veche traducere slavonă făcută de P. Berynda a fost tipărită de Petru Movilă, la Kiev, în 1628, și s-a retipărit la Moscova, la 1652 și 1662 (ed. cit., p. 38). În plus menționăm următoarele manuscrise române, din Biblioteca Academiei R. S. România, cuprinzînd opera întreagă a Avei Dorotei, cîtă s-a păstrat : nr. 3562, f. 12—211, datînd încă din 1678 ; nr. 2950, f. 1—164 din anul 1767 ; nr. 2211, f. 5—124, sec. XVIII ; nr. 3607, f. 13, r. 208 r., sec. XVIII. Opera întreagă pare a se cuprinde și în ms. nr. 2001, f. 6—75, sec. XIX. În aceeași Bibliotecă se află apoi numeroase manuscrise românești, cuprinzînd cîte una sau o parte din «Învățăturile» Avei Dorotei : nr. 2664 (sec. XVIII) ; nr. 1994 (sec. XVIII) ; nr. 2100 (sec. XVIII) ; nr. 2115 (anul 1789), nr. 5548 (sec. XVIII) ; nr. 1621 (sec. XVIII). Apoi o altă serie de manuscrise cu o parte din opera Avei Dorotei datează din sec. XIX. Precum se vede, unele traduceri datează dinainte de Paisie Velicicovschi (nr. 3562, nr. 2950 și poate și altele datate din sec. XVIII).

Traducerea aceasta, adaptată într-o limbă românească contemporană, circulă astăzi în diferite dactilograme. Noi am avut-o pe cea a Pr. Protos. Calinic Argatul, de la Mînăstirea Cernica. «Învăţăturile» se numesc în ea «cuvinte». Această traducere nu are «Învăţătura XXIV» (dată în P.G. numai în limba latină). Apoi diferă puţin şi ordinea în care sînt aşezate în ea «Învăţăturile». Pînă la «Învăţătura XV» urmează ordinea din P.G. «Cuvîntul XVI» corespunde cu «Învăţătura XXII» din P.G. (despre explicarea unor tropare de la Paşti, făcute de sfîntul Grigorie de Nazianz) ; «Cuvîntul XVII» corespunde cu «Învăţătura XXIII» din P.G. (despre cîntările la Sfinţii Mucenici, tot după sfîntul Grigorie de Nazianz). Urmează o «Scrisoare către chilioţi» corespunzătoare cu «Învăţătura XVI» din P.G. În sfîrşit, o «Scrisoare către proestoşi şi ucenici», corespunzătoare cu «Învăţătura XVII» din P.G. Apoi o scrisoare către chelar, în cadrul căreia se cuprind încă trei întrebări şi răspunsuri, corespunzătoare cu «Învăţătura XVIII» din P.G. Aceste alte trei răspunsuri sînt date şi în ediţia din «Sources Chrétiennes», tot ca răspunsuri la întrebările chelarului. Urmează răspunsul către fratele care a întrebat despre nesimţirea sufletului, corespunzînd cu «Învăţătura XX» din P.G. Sînt date apoi cele opt epistole scurte din P.G. şi una în plus. Apoi şirul de sentinţe scurte date din Dorotei, corespunzătoare cu «Învăţătura XIX» din P.G. Toată ordinea din traducerea românească corespunde cu cea din «Sources Chrétiennes».

Mai remarcăm că traducerea românească are, înaintea «Învăţăturilor» lui Dorotei, pe lîngă «Cuvîntul Înainte» al unui anonim şi «Scrisoare de trimitere», şi «Viaţa Sfîntului Dosoftei», ucenicul Avei Dorotei. Această «Viaţă a lui Dorotei» a fost publicată şi ea în ediţia din «Sources Chrétiennes», care pe lîngă textul grec are şi o traducere franceză, făcută de P. M. Braun în «Orientalia Christiana» XVI, 2, 1932, p. 103—123.

Studiul introductiv la ediţia mai nouă a operei lui Dorotei, îngrijită de Dom L. Regnault şi Dom J. de Préville [1022], care urmează o ordine egală cu cea publicată în româneşte de Epis-

1022. Publicată în Sources Chrétiennes, nr. 92, în 1962, sub titlul : «Dorothée de Gaze, Oeuvres spirituelles», text grec şi traducere franceză, cu introducere şi note.

copul Filaret al Rîmnicului, dovedește că există două grupe de manuscrise (și deci și de traduceri) ale operei lui Dorotei: grupa studită, avînd ca cel mai vechi manuscris Cod. Paris. Gr. 1089 din sec. X, și căreia îi urmează ordinea din Migne P.G. și grupa italo-greacă reprezentată de alte manuscrise și pe care o urmează ediția din «Sources Chrétiennes» și traducerea românească tipărită la Rîmnic.

2. Forma și conținutul operei Avei Dorotei

Din cele 24 «Învățături» ale Avei Dorotei, a XXIV-a, precum a dovedit J. Hausherr, nu este a lui Dorotei, ci a lui Ioan de Daljatha, sau Ioan de Saba, autor ascetic nestorian din sec. VIII [1023]. «Învățătura XV» (despre post) e cuprinsă în cele mai multe manuscrise (și în P.G., în ediția «Sources Chrétiennes», în traducerea românească a lui Filaret). «Învățăturile» XXII și XXIII din P.G. corespund «Învățăturilor» XVI—XVII din «Sources Chrétiennes» și traducerea lui Filaret, dar sînt mai mult omilii la unele texte liturgice. «Învățăturile» XVI, XVII sînt sfaturi către grupuri de monahi. Ediția «Sources Chrétiennes» și traducerea românească le grupează între scrisori: «Învățătura» a XVI-a, ca Scrisoarea I-a și «Învățătura» a XVII-a, ca Scrisoarea a II-a (I, către chilioți — II, către întîistătători și ucenici). «Învățătura» a XVIII-a din P.G. e dată ca scrisorile III—VI către chelar. «Învățătura» a XIX-a din P.G. nu e decît o grupă de sentințe din diferite scrieri ale lui Dorotei, pe care ediția «Sources Chrétiennes» și traducerea românească le pune la urma scrisorilor.

«Învățătura» a XX-a, corespunzătoare cu Scrisoarea a VII-a din «Sources Chrétiennes» și din traducerea românească, se adaugă la celelalte opt scrisori din P.G., sau nouă din «Sources Chrétiennes» și din traducerea românească. «Învățătura» a XXI-a din P.G. nu cuprinde de la Dorotei decît întrebările; răspunsurile sînt ale lui Ioan.

Deci excluzînd «Învățătura» a XXIV-a, care nu e autentică, și «Învățătura» a XXI-a, din care numai întrebările sînt ale lui Dorotei, autenticitatea celorlalte scrieri cuprinse în

1023. Orientalia Christiana Periodica 1940, p. 220—221, ed. din Sources Chrétiennes, p. 30.

colecţia din Migne, în cea din «Sources Chrétiennes», publicată după mai multe manuscrise şi în traducerea românească a lui Filaret, n-a fost pusă la îndoială de nimeni.

Editorii textului din «Sources Chrétiennes» regretă că în ediţia P.G. nu a fost inclusă şi «Viaţa lui Dosoftei», în care informaţiile din viaţa lui Dorotei n-au putut fi date decît de Dorotei însuşi.

«Învăţăturile» şi «Scrisorile» sînt numai o parte din opera lui Dorotei. În «Scrisoarea de trimitere» se regretă că nu s-au mai găsit decît aceste scrieri din cele ale lui Dorotei. Chiar «Învăţăturile» nu sînt păstrate în textul lor integral (a se vedea «Învăţătura I»). Ele sînt mai mult scheme. Dar sînt aşa de vii, de familiare, că se poate socoti că s-au păstrat după notele ce au fost luate după «Cuvîntările» lui Dorotei [1024]. Acesta e aspectul principal al «Învăţăturilor» : o simplicitate naturală, o spontaneitate care nu se mai găseşte în nici o altă scriere duhovnicească din epoca părinţilor ; ele «nu sînt scrieri», sînt «cuvinte vii» ale unui mare povăţuitor duhovnicesc. E în aceste «Cuvinte» o bonomie fermecătoare, proprie marilor pustnici din Egipt, un simţ al realului, grija de a rămîne simpli şi profund autentici în învăţătură ca şi în viaţă. «E o învăţătură totdeauna directă, practică, adaptată în chip minunat la mentalitatea auditorului».

Dar sub aparenţele de simplicitate străluceşte o comoară de fineţe şi de mari adîncimi psihologice. Ava Dorotei e un observator pătrunzător, un psiholog remarcabil ; el merge pînă în adîncul firii omeneşti, aducînd priviri noi în ea. Şerpuirile cele mai fine ale tendinţelor rele, iluziile subtile ale iubirii de sine şi artificiile diavolului, sînt surprinse şi demascate cu mare măestrie. Deşi nu vrea să fie orator sau scriitor, el îşi clădeşte expunerile cu mare iscusinţă. El iubeşte distincţiile, orînduirea sistematică a părţilor temei. Exemplifică mereu învăţăturile sale cu cele mai impresionante pilde, foloseşte imagini de o remarcabilă frumuseţe şi de un mare realism [1025].

Deşi foarte fidel învăţăturii duhovniceşti a părinţilor, el nu e un simplu compilator. Fiind un mare analist, se observă

1024. Regnault-Preville, Introd. ; *op. cit.*, p. 34.

1025. Idem, p. 35.

la el în același timp un efort de sinteză, de desprindere a liniilor dominante ale spiritualității creștine.

El leagă efortul omului spre desăvîrșire, de relația lui cu Hristos și de urmarea lui Hristos.

Noi trebuie să ne conformăm morții lui Hristos, oferindu-ne împreună cu El, lui Dumnezeu și Tatăl. Toată nevoința se leagă de «Taina Paștelui»; viața noastră trebuie să fie un Paște în acțiune, o trecere de la păcat la virtute, de la pămînt la cer, de la creațiune la Dumnezeu, ca o participare la taina morții și învierii Mîntuitorului. Există în «Învățăturile» lui Dorotei un mare optimism. Marele vrăjmaș a fost biruit prin moartea lui Hristos. Deci îl putem birui și noi. Răul, demonii, n-au o putere prea mare de existență și deci nici de lucrare, decît atîta cît le concedem noi. Ei sînt tari numai prin amăgiri, prin înscenări. Întărirea conștiinței de sine, a sensibilității noastre spirituale, ne scapă din mrejele inconsistente ale patimilor, ale demonilor. Patimile lucrează prin «gîndurile» noastre, mai bine zis prin strîmbarea lor. Dar ele sînt construcții ajutate de noi prin neatenție. Atenția noastră le poate ușor risipi, reînsănătoșindu-ne.

Ele au un sprijin într-o voință înșelată și înșelătoare a noastră. Socotim că prin această voință ne slujim intereselor proprii, cînd de fapt ne deservim ființa noastră. E o voință amăgitoare, care e întărită de o *pretenție* (δικαίωμα), de pretenția că avem dreptate cînd urmărim interesele noastre egoiste care în scurtă vreme se dovedesc contrarii nouă.

Conștiința de sine, conștiința a ceea ce sîntem cu adevărat și a modului cum ne putem întări ființa și dobîndi viața eternă pe seama ei, are nevoie de trezvie, de atenție, de o continuă luare aminte, de un efort susținut de a fi atenți la tot ce gîndim și facem, de a surprinde tot ce e amăgitor în ceea ce ni se pare că e favorabil vieții noastre, dar în fond nu este. Prin conștiința de sine distingem binele de rău și ocolim răul. Dar falsa iubire de noi înșine ne face să ne înșelăm în cunoașterea noastră. De aceea ne trebuie un povățuitor obiectiv, pătrunzător, însuflețit de o adevărată iubire față de noi. Nu trebuie să se încreadă cineva nici chiar în «dreapta socoteală» a sa, mai ales la începuturile vieții sale călugărești. Se cade să întrebe totdeauna pe povățuitor. Patimile sînt și un produs al nesimțirii față de sine și față de alții, al lipsei unei adevărate sensibilități.

Toată lupta trebuie dusă pentru eliberarea de patimi, pentru dobîndirea virtuților, care reprezintă o sensibilizare a conștiinței față de noi înșine și de alții și ale căror trepte culminante sînt smerenia și iubirea.

Virtuțile trebuie clădite ca un edificiu spiritual, ca o zidire vie, echilibrată și armonioasă. Ba chiar fiecare din ele reprezintă un echilibru al firii, întrunind libertatea și iubirea față de alții, dinamismul și statornicia în bine, tăria și delicatețea, trezvia și beția entuziasmului, raționalitatea și simțirea.

Ca și Ioan Scărarul, Ava Dorotei nu voiește să vorbească prea mult despre treptele supreme ale urcușului spre Dumnezeu, despre dulcea și fericita trăire în Dumnezeu, dincolo de orice patimă. Amîndoi voiesc să dea sfaturi pentru parcurgerea cu succes a drumului de luptă, a urcușului spre acea stare. Experiența lui Dumnezeu nu e înțeleasă dacă se cunoaște numai din descrierea altora, ci se cunoaște cu adevărat cînd se dobîndește de către cei ce ajung la capătul urcușului. Amîndoi spun puține cuvinte, deși foarte concentrate și nesfîrșit de adînci, despre nepătimire, liniștire, iubire, trăirea în Dumnezeu. Dorotei vorbește despre «dulceața de a fi cu Dumnezeu», de o «gustare» a Lui. Numai prin experiență se cunoaște bucuria întîlnirii cu Dumnezeu și a trăirii în El.

ALE CUVIOSULUI PĂRINTELUI NOSTRU DOROTEI

Diferite Învăţături de suflet folositoare

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL UNUI NECUNOSCUT

Se cade a şti că au fost doi Dorotei şi doi Varsanufie. Unii au bolit de cele ale lui Sever [1026]. Ceilalţi au ţinut dreapta credinţă şi desăvîrşita nevoinţă. Despre aceştia se vorbeşte în această carte. De aceea o şi socotim pe aceasta vrednică de primit şi plină de virtute şi foarte folositoare, ca una ce e cu adevărat lucrarea fericitului Dorotei, a celui ce s-a arătat drept-credincios şi cunoscut între părinţi şi nu a celui de altă şi greşită credinţă. Aceasta a învăţat-o foarte bine şi părintele nostru şi mărturisitorul lui Hristos, egumenul prea înţelept al mînăstirii Studiţilor, în testamentul către ucenicii săi, spunînd, după ce şi-a înfăţişat învăţătura credinţei sale şi a respins la un loc pe ereticii necredincioşi : «Şi primesc toată cartea de Dumnezeu insuflată a Vechiului şi Noului Testament ; pe lîngă acestea şi vieţile şi dumnezeieştile scrieri ale sfinţilor şi dumnezeieştilor părinţi, învăţători şi nevoitori. Iar aceasta am spus-o pentru vătămătorul Pamfil, cel care venind din Răsărit a calomniat pe acei cuvioşi bărbaţi, pe Marcu, pe Isaia, pe Varsanufie, pe Dorotei şi Isihie ; nu pe Varsanufie şi Isaia şi Dorotei, împreună acefali cu acefalii şi însoţiţi cu decache-

---

1026. Sever, Patriarhul monofizit al Antiohiei între 512—518.

raţii şi anatematizaţi de cel întru sfinţi Sofronie în libelul lui. Căci cei mai înainte pomeniţi sînt alţii decît aceştia. Pe aceştia îi primesc pe temeiul tradiţiei părinteşti, ajunsă la noi prin mărturia Prea Sfîntului Patriarh Tarasie, a celui ce a fost arhiereu mai înainte, şi a altor persoane vrednice de crezare de la noi şi din Răsărit. Şi chipul lui Varsanufie îl văd în podoaba Marii Biserici împreună cu ale sfinţilor părinţi, Antonie, Efrem şi alţii. Căci n-am aflat în învăţăturile lor nimic neevlavios, ci dimpotrivă, mult folos sufletesc».

Iată deci cum marele părinte al nostru, Teodor, a înfăţişat părerea sa despre cei doi Dorotei şi învăţătura celui înfăţişat aci a declarat-o ca foarte folositoare, precum şi este cu adevărat foarte de folos sufletelor. Cel ce-şi va potrivi viaţa sa după ea, cu adevărat va ajunge la măsura desăvîrşită în Hristos şi la împodobirea cu cununa nepătimirii şi se va învrednici de viaţa veşnică împreună cu sfinţii.

Epistola către fratele care a cerut să i se trimită «Cuvintele» aflate ale părintelui nostru Dorotei

1) Îţi laud, prea iubite frate, îndemnul tău, îţi fericesc binecuvîntatul şi iubitorul tău suflet, pentru sîrguinţa adevărată în cele bune şi frumoase. Căci se cade a fi lăudată virtutea de a cerceta cu atîta osteneală şi de a lăuda cu sinceritate pe fericitul şi cu adevărat vrednicul-de-Dumnezeu — părintele nostru, cel cu nume de dar al lui Dumnezeu. Pentru că din lauda acestui fericit, se naşte şi iubirea de Dumnezeu şi de viaţa adevărată. Căci lauda, după fericitul Grigorie, e pricinuitoare de rîvnă, iar rîvna, de virtute. Şi virtutea, de fericire. Deci trebuie să ne bucurăm şi să ne împreună-bucurăm de această propăşire a ta. Căci te dovedeşti mergînd pe urmele aceluia care a urmat pilda celui blînd şi smerit cu inima ; a aceluia care, privind la lepădarea lui Petru şi a celor împreună cu el, s-a dezbră-

cat aşa de mult de orice împătimire de cele văzute şi s-a predat pe sine aşa de mult faptelor celor plăcute lui Dumnezeu, încît, cum bine ştii, a spus către Mîntuitorul: «Iată noi am lăsat toate şi am urmat Ţie» (Mt. 19, 27).

De aceea, desăvîrşindu-se în scurtă vreme, împreună cu Dumnezeu, a împlinit ani mulţi, nu petrecînd în pustiuri şi în munţi văzuţi, nici stăpînind cu putere peste fiara mîncătoare de trupuri, ci îmbrăţişînd pustiul sufletului şi rîvnind să se apropie de munţii veşnici, ştiind să lumineze în chip minunat şi călcînd peste şerpi şi scorpii ucigătoare de suflete. Iar la aceste biruinţe s-a învrednicit să ajungă în scurtă vreme cu ajutorul lui Hristos, prin tăgăduirea cu bărbăţie a voii sale. Căci aceasta i-a deschis calea nerătăcitoare a părinţilor, care i-a făcut sarcina lui fericită şi uşoară şi jugul cel mîntuitor şi blînd, blînd cu adevărat.

2) Din aceasta a învăţat calea cea mai bună spre înălţime, adică smerenia. Şi primind sfatul: «Fii milostiv şi blînd» cu fapta şi după cuvîntul sfinţilor bătrîni, s-a împodobit prin acestea cu toate virtuţile. De aceea fericitul avea totdeauna în gură cuvîntul bătrînilor: «Cel ce a ajuns să-şi taie voia sa, a ajuns la locul odihnei». El a aflat, pentru că a căutat cu vrednicie, că rădăcina tuturor patimilor este iubirea de sine (φιλαυτία). Pe aceasta, susţinută de voia dulce-amară a noastră [1027], o vestejeşte în întregime în rădăcina ei, folosindu-se de acest leac plin de putere; şi odată cu ea vestejeşte şi odraslele rele ale ei. Prin aceasta se face plugarul adevărat al bunătăţilor nemuritoare şi

1027. Voia noastră e şi dulce şi amară. E dulce pentru că ne satisface mîndria; e amară pentru că ne aduce neplăceri de tot felul. E aceeaşi ambiguitate care se cuprinde în «cunoştinţa binelui şi răului», în cunoştinţa care ne vine din privirea noastră în separaţie de alţii şi de realitatea întreagă.

aduce rodul vieţii adevărate, agonisind comoara cea ascunsă în ţarină şi binecăutată şi aflată de el şi îmbogăţindu-se cu cele ce pot fi deşertate. Aş fi voit să fiu destoinic şi cu limba şi cu înţelegerea, ca să mă învrednicesc să înfăţişez sfînta lui viaţă cu de-amănuntul spre folosul deobşte, ca un chip cît mai sigur de virtute, arătînd cum a alergat fericitul acesta în mod minunat pe calea cea strîmtă şi largă [1028]; strîmtă — datorită nerătăcirii şi neîmprăştierii ei şi faptului că l-a păzit de abaterea spre prăpăstiile din amîndouă părţile; căci aşa defineşte prietenul lui Dumnezeu, cu adevărat Marele Vasilie, îngustimea căii mîntuitoare şi plină de necazuri; şi largă — pentru libertatea ei de împătimire şi încrederea ce o dă în cei ce povăţuiesc, celui ce o alege drept cale spre Dumnezeu, şi mai ales pentru mulţimea smereniei, singura care e mai presus de toate cursele diavolului, după Marele Antonie. De aceea s-a împlinit pentru el cu adevărat cuvîntul: «lată este porunca Ta foarte» (Ps. 118, 96).

3) Dar voi trece peste aceasta ca peste ceva ce întrece puterea mea. Ştiu însă că pe lîngă toate celelalte bune învăţături, fericitul a adunat şi pe acelea pe care le laudă filozofii cei din afară. Căci culegîndu-le şi pe acestea ca o albină cu adevărat înţeleaptă şi aflînd în ele ceva folositor, s-a făcut pe sine şi în ele învăţător fără preget la timp potrivit. Astfel, şi-a însuşit învăţăturile: «nimic prea mult» şi «cunoaşte-te pe tine însuţi» şi altele asemenea, spre care mă mîna şi pe mine, dacă nu o voinţă plină de recunoştinţă, măcar nevoia neputinţei.

1028. De fapt calea strîmtă este în acelaşi timp largă din alt punct de vedere, deci paradoxală pentru că prin îngustimea ei sufletul se ridică în lărgimea iubirii nesfîrşite a lui Dumnezeu şi în înţelegerea şi gustarea vieţii Lui nehotărnicite. Numai cine iubeşte în chip total şi exclusiv o persoană, descoperă tot nesfîrşitul farmecului ei.

Iar ceea ce mi-a poruncit sufletul tău sîrguincios şi de bine-iubitor, am îndrăznit să tac, ferindu-mă de greşeala neascultării şi temîndu-mă de pedeapsa trîndăviei. Şi împreună cu scrisoarea aceasta, v-am trimis vouă, înţelepţilor ce staţi la masă cu Dumnezeu, cuvîntul ce zăcea la mine nelucrat, adică învăţăturile fericitului care s-au aflat, pe cele pe care el s-a învrednicit să le ia de la părinţi şi pe cele pe care le-a predat ucenicilor săi, întocmindu-le şi învăţîndu-le potrivit primului şi adevăratului nostru Mîntuitor. Iar dacă n-am putut afla toate sfintele lui cuvîntări, ci foarte puţine, şi acestea adunate fără legătură între ele de unii din cei sîrguitori, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, destoiniciei tale vor fi de folos şi în scurtimea aceasta a lor, potrivit cuvîntului: «Dă înţeleptului prilej şi va fi şi mai înţelept»[1029].

1029. Acesta e textul din P.G. 88, 1613—1618. În textul din Sources Chrétiennes şi al lui Filaret urmează încă două capitole în care se reiau unele caracterizări ale vieţuirii lui Dorotei în mînăstire. Dar se pare că ele sînt adaosuri ulterioare. Căci altfel ar fi trebuit să urmeze după cap. 2 şi înainte de fraza cu care începe cap. 3.

ALE CELUI ÎNTRE SFINŢI PĂRINTELE NOSTRU DOROTEI

Felurite învăţături lăsate ucenicilor săi cînd a părăsit mînăstirea Avei Serid şi a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mînăstirea sa, după moartea Avei Ioan proorocul şi după tăcerea desăvîrşită a Avei Varsanufie

I

DESPRE LEPĂDARE

1) La început, cînd a făcut Dumnezeu pe om, l-a aşezat pe el în rai, cum spune dumnezeiasca Scriptură, împodobindu-l cu toată virtutea. Şi i-a dat lui poruncă să nu mănînce din pomul din mijlocul raiului. Şi el se afla în desfătarea raiului, în rugăciune, în vedere duhovnicească, într-o slavă şi cinste mijlocie [1030], avînd simţurile întregi şi nevătămate [1031] şi aflîndu-se în starea cea după fire, precum a fost zidit. Căci Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul şi asemănarea Sa, adică nemuritor, liber, împodobit cu toată virtutea. Dar cînd

---

1030. În textul din Sources Chrétiennes şi în trad. lat. (P.G. 88, col. 1618) se spune: «În toată slava şi cinstea». Dar se poate că textul grec din P.G. are dreptate, căci Adam nu se afla la capătul final al slavei, ci numai la mijlocul ei.

1031. Chiar simţurile lui erau neslăbite, pătrunzătoare, dar aceasta pentru că prin ele lucra nu numai mintea slăbită a omului, ci Însuşi Duhul Sfînt, Care ţinea şi mintea în plinătatea lucrării ei.

a călcat porunca şi a mîncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănînce, a fost scos din rai şi a căzut din starea cea după fire şi a ajuns în cea contrară firii, adică în păcat, în iubirea de slavă şi în iubirea de plăceri a vieţii acesteia şi în celelalte patimi, căzînd sub stăpînirea lor [1032]. Căci s-a făcut robul lor prin căderea sa. Şi aşa a început să crească păcatul treptat şi a împărăţit moartea. Nicăieri nu se mai afla cinstirea lui Dumnezeu, nicăieri cunoaşterea Lui, ci pretutindeni necunoştinţă de Dumnezeu. Numai puţini oarecare, cum au zis părinţii, mişcaţi de legea naturală, au cunoscut pe Dumnezeu, cum a fost Avraam şi ceilalţi patriarhi, Noe şi Iacov şi, simplu spunînd, puţini oarecare. Erau foarte rari cei ce cunoşteau pe Dumnezeu. Căci vrăjmaşul a întins toată răutatea lui. Şi împărăţind păcatul, a început închinarea la idoli, credinţa în mulţi dumnezei, vrăjitoria, uciderile şi toată răutatea diavolului.

2) Atunci Bunul Dumnezeu, milostivindu-Se de făptura Lui, a dat legea scrisă prin Moise, prin care pe unele le-a oprit, iar altele le-a poruncit, spunînd: «Aceasta să o faceţi, aceasta să nu o faceţi». A dat poruncă şi îndată a zis: «Domnul Dumnezeul tău este un Domn» (Deut. 6, 4), ca să despartă mintea lor de la mulţimea de zei. Şi: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din tot sufletul tău şi din tot cugetul tău» (Deut. 6, 5). Să vesteşti pretutindeni că Dumnezeu Unul este şi nu este altul afară de El. Căci zicînd: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău» a arătat că Dumnezeu Unul este şi că este un singur Domn. Şi iarăşi a spus în cele zece porunci: «Să te închini Dumnezeu-

1032. După sfinţii părinţi, starea de păcat nu e starea naturală a omului ci starea în Dumnezeu e cea naturală. Altfel e în învăţătura catolică, după care omul prin cădere a pierdut ceea ce era un adaos supranatural şi a rămas în starea naturii pure. Nu e natural să păcătuim.

lui tău şi numai Lui să-I slujeşti şi de El să te alipeşti» (Deut. 6, 13). Şi «În numele Lui să juri». Apoi adaugă: «Să nu ai tu alţi dumnezei, nici asemănarea a orice altceva din cîte sînt în cer sus şi cîte pe pămînt jos» (Deut. 5, 8). Căci se aducea închinare tuturor făpturilor.

3) Deci Bunul Dumnezeu a dat legea spre ajutor, spre întoarcere, spre îndreptarea răului. Dar nu s-a îndreptat. A trimis prooroci şi nici aceştia n-au izbutit. Căci răutatea s-a întărit şi mai mult, cum zice Isaia: «Nici buba, nici rana, nici vînătaia nu mai erau calde şi nu se mai putea pune nici plasture, nici untdelemn, nici legătură peste ele» (Is. 1, 6). Aşa zicînd, răutatea nu era numai într-o parte, nici într-un singur loc, ci în tot trupul. Cuprinsese tot sufletul. Stăpînea toate puterile lui. Nu se mai putea pune un plasture şi celelalte. Toate erau robite păcatului, toate erau stăpînite de el. Căci zice şi Ieremia: «Am doftoricit Babilonul şi nu s-a vindecat», adică am vestit Babilonului numele Tău, am arătat poruncile Tale, binefacerile, făgăduinţele, am spus de mai înainte năvălirile duşmanilor (Ier. 51, 9) şi totuşi nu s-a tămăduit, adică nu s-a pocăit, nu s-a înfricoşat, nu s-a întors de la răutatea lui. Sau cum zice şi în altă parte: «N-a primit mustrarea», adică îndemnul, învăţătura. Iar în Psalm zice: «De toată mîncarea s-a scîrbit sufletul lor şi s-au apropiat pînă la porţile morţii» (Ps. 106, 18).

4) Atunci Bunul şi Iubitorul-de-oameni Dumnezeu trimite pe Unul-Născut Fiul Său. Căci numai Dumnezeu putea tămădui şi birui o astfel de patimă. Şi proorocii au cunoscut aceasta. De aceea spune şi David în chip lămurit: «Cel ce şezi pe Heruvimi, arată-Te, înalţă stăpînirea Ta şi vino să ne mîntuieşti pe noi» (Ps. 39, 2-3). Şi: «Doamne, apleacă cerurile şi Te pogoară» (Ps. 118, 5). Şi altele ca acestea. Dar şi ceilalţi prooroci,

fiecare dintre ei a strigat multe de acestea în chip felurit, prin unele chemîndu-L să pogoare, prin altele asigurînd că Se va pogorî negreşit.

Deci a venit Domnul nostru, făcîndu-Se om pentru noi, ca, precum zice sfîntul Grigorie, să vindece pe asemenea cu asemenea, sufletul cu suflet, trupul cu trup [1033]. Căci se face în toate om afară de păcat. A luat însăşi fiinţa noastră, însăşi pîrga frămîntăturii noastre şi se face un nou Adam, după chipul Celui ce l-a făcut pe el. Înnoieşte ceea ce este după fire, şi face iarăşi întregi şi nevătămate simţurile noastre, cum au fost făcute la început. A înnoit pe omul căzut, făcîndu-Se om, a eliberat pe cel robit păcatului, pe cel purtat de el cu sila. Căci omul era tîrît prin silă şi tiranie de vrăjmaşul său şi aproape şi cei ce nu voiau să păcătuiască, păcătuiau de silă, cum zice Apostolul în numele nostru : «Că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl fac» (Rom. 7, 19).

5) Făcîndu-Se deci Dumnezeu om pentru noi, a eliberat pe om de tirania vrăjmaşului. Căci a doborît toată puterea lui, a zdrobit însăşi tăria lui şi ne-a izbăvit pe noi, ca să nu mai fim supuşi lui, ca să nu mai fim robiţi de el, dacă nu vom mai voi nici noi să păcătuim de bună voie. Căci ne-a dat nouă putere, precum a zis, să călcăm peste şerpi şi scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului (Lc. 10, 19), curăţindu-ne de tot păcatul prin sfîntul Botez. Căci sfîntul Botez ne iartă şi ne şterge toate păcatele. Şi cunoscînd Bunul Dumnezeu slăbiciunea noastră şi ştiind de mai înainte că vom păcătui iarăşi şi după sfîntul Botez, precum s-a scris : «Că se apleacă inima omului cu dinadinsul spre cele rele din tinereţele lui» (Fac. 8, 21), ne-a dat iarăşi după bunătatea Lui, sfinte porunci care ne curăţesc pe noi, ca, dacă vom voi, să putem iarăşi să ne cură-

1033. Cuv. 28, 11 ; P.G. 36, 325 B şi Cuv. 45, 9 ; P.G. 36, 633 C.

ţim prin păzirea poruncilor nu numai de păcatele noastre, ci şi de patimile înseşi. Căci altceva este patima şi altceva păcatul. Patimi sînt : iuţimea, slava deşartă, iubirea de plăcere, ura, pofta cea rea şi cele asemenea. Iar păcatele sînt lucrările patimilor, cînd cineva le săvîrşeşte pe acestea cu fapta, cînd lucrează prin trup acele fapte la care îndeamnă patimile. Se poate deci ca cineva să aibă patimile, dar să nu le lucreze.

6) Deci ne-a dat, precum am spus, porunci care ne curăţesc chiar şi de patimile noastre înseşi, de înseşi relele înclinări ale omului nostru dinăuntru. Căci îi sădeşte lui deosebirea binelui şi a răului, îl trezeşte, îi arată pricinile din care vine el la păcat. Şi zice : «Legea a spus : să nu preacurveşti, iar Eu zic : nici să nu pofteşti. Legea a spus : să nu ucizi, iar Eu zic : nici să nu te mînii» (Mt. 5, 27—28). Căci de pofteşti, chiar dacă astăzi nu preacurveşti, pofta dinăuntru nu va înceta să te turbure, pînă ce nu te vei năpusti la lucrarea ei. De te mînii şi te superi împotriva fratelui tău, vei ajunge şi la clevetirea lui şi apoi la uneltirea împotriva lui. Şi aşa înaintînd pe încetul, ajungi pînă la urmă şi la uciderea lui.

Iarăşi Legea zice : «ochi pentru ochi, dinte pentru dinte» şi cele următoare (Mt. 5, 22). Iar El ne îndeamnă nu numai să primim cu îndelungă-răbdare lovitura celui ce ne pălmuieşte, ci să-i întoarcem cu smerenie şi celălalt obraz. Scopul legii era să ne înveţe să nu facem ceea ce nu voim să ni se facă. Atunci legea ne oprea să facem răul de frica de a nu-l pătimi şi noi. Acum se caută, precum am spus, să se scoată din om însăşi ura, însăşi iubirea de plăcere, însăşi iubirea de slavă şi celelalte patimi.

7) Scopul de acum al Stăpînului nostru, Hristos, este, precum am spus, să ne înveţe de unde am venit la toate aceste păcate, de unde am căzut în toate zilele

rele. Deci mai întîi ne-a eliberat pe noi, precum am spus mai înainte, prin sfîntul Botez, dîndu-ne iertarea păcatelor : şi ne-a dat puterea să facem binele, dacă voim ; şi să nu mai fim atraşi, cum ar zice cineva, cu sila la rău. Căci cel robit păcatelor e împovărat şi tras de ele, precum zice : «Fiecare e legat de lanţurile păcatelor sale» (Prov. 5, 22). Apoi ne învaţă prin sfintele Sale porunci cum să ne curăţim chiar şi de patimi, ca să nu cădem prin acestea iarăşi în aceleaşi păcate. Apoi ne arată pricina de unde vine cineva chiar la disprețuirea şi neascultarea poruncilor lui Dumnezeu. Şi astfel, ne dăruieşte şi leacul acesteia, ca să putem să ascultăm şi să ne mîntuim.

Care e deci leacul acesta şi care e pricina disprețuirii ? Auziţi ce zice Domnul nostru : «Învăţaţi de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre» (Mt. 11, 28). Iată cum ne-a învăţat aci pe scurt, printr-un singur cuvînt, rădăcina şi pricina tuturor relelor şi leacul ei în vederea tuturor bunătăţilor : ne-a arătat că mîndria e cea care ne-a doborît şi că este cu neputinţă să fim miluiţi altfel decît prin ceea ce e contrar ei : prin smerita cugetare. Căci mîndria naşte disprețuirea şi neascultarea pierzătoare, precum smerita cugetare naşte ascultarea şi mîntuirea sufletelor. Iar cînd zic smerita cugetare, înţeleg pe cea adevărată, nu smerenia în cuvîntul simplu şi în arătare ; înţeleg starea lăuntrică smerită, născută în chip propriu în inima însăşi, în cugetul însuşi. Căci zice : «Sînt blînd şi smerit cu inima».

8) Deci cel ce voieşte să afle adevărata odihnă a sufletului său, să înveţe smerita cugetare şi va vedea că în ea este toată bucuria şi toată slava şi toată odihna [1034], precum în mîndrie sînt toate cele dimpo-

1034. Smerenia e odihna adevărată a sufletului, care a scăpat de nemulţumiri pentru neîmplinirea poftelor lui de mîndrie, de plăceri şi de

trivă. Căci de unde am venit la toate necazurile acestea ? De ce am căzut în toată starea aceasta vrednică de plîns ? Nu din pricina mîndriei noastre ? Nu pentru neînțelepciunea noastră ? Nu pentru că ținem la voia noastră cea rea ? Nu pentru că stăpînește în noi amărăciunea voii noastre ? [1035] Dar de unde ? Nu a fost zidit omul întru toată desfătarea, întru toată bucuria, întru toată odihna, întru toată slava ? Nu era în rai ? I s-a poruncit : să nu faci aceasta ! Și a făcut. Vezi mîndria ? Vezi tăria cerbicei ? Vezi nesupunerea ? De aceea, Dumnezeu văzînd această neruşinare, zice : Acesta e nebun, acesta nu știe să se bucure. De nu va cunoaște zile rele, va pieri cu desăvîrșire. Căci de nu va învăța ce este necazul, nu va afla ce este odihna. Atunci i-a dat lui cele vrednice de el și l-a scos din rai. A fost predat deci iubirii de sine și voilor sale, ca să-și zdrobească oasele sale, ca să învețe să nu se bizuie pe sine, ci să asculte de porunca lui Dumnezeu, ca aceste urmări nenorocite ale neascultării lui să-l învețe odihna ascultării, cum zice prin proorocul : «Te va învăța pe tine, neascultarea Ta» (Ier. 2, 19).

Dar bunătatea lui Dumnezeu n-a trecut cu vederea făptura Sa, precum am spus de multe ori, ci o îndeamnă iarăși, o cheamă iarăși : «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și vă voi odihni pe voi»

---

dușmăniile ce îi vin de aci. El nu trebuie să lupte cu alții pentru satisfacerea poftei sale mereu mai mari, ci trăiește în nesfîrșirea lui Dumnezeu, pentru care nu trebuie să se lupte cu semenii, ci doar cu poftele proprii, care mereu îl neliniștesc. El luptă pentru liniște prin liniște. Unde e mîndrie, e tulburarea ambițiilor, unde e smerenie, e odihna în Dumnezeu, avînd în El totul. Nu eu am să lupt pentru lucruri trecătoare, ci Dumnezeu mi le dă pe cele netrecătoare, dar și pe cele trecătoare, în mica măsură în care am nevoie de ele.

1035. Voile noastre, nesatisfăcute cum voim noi, de cele mai multe ori ne produc amărăciune.

(Mt. 21, 28). Iată, aţi ostenit ; iată, aţi suferit atîtea greutăţi ; iată, aţi fost supuşi ispitelor răului şi alor neascultării voastre. Veniţi, în sfîrşit, întoarceţi-vă ! Veniţi şi cunoaşteţi neputinţa şi necinstea voastră, veniţi la odihna şi la slava voastră. Veniţi, întoarceţi-vă prin smerita cugetare la viaţa pe care aţi pierdut-o prin semeaţa cugetare. «Învăţaţi de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre» (Mt. 11, 28).

9) Vai, fraţii mei, ce face mîndria ! Vai, ce poate smerita cugetare ! Ce nevoie a fost de toate ocolurile acestea ? Căci dacă s-ar fi smerit Adam şi ar fi ascultat de Dumnezeu şi ar fi păzit porunca de la început, n-ar fi căzut. Dar şi după ce s-a urîţit, Dumnezeu i-a dat prilej de a se pocăi şi de a fi miluit. Însă grumazul lui a rămas ţeapăn. Şi a venit Dumnezeu zicînd : «Adame, unde eşti ?», adică : «De la ce slavă, la ce rusine ai coborît ?» Şi apoi îl întreabă : «De ce ai păcătuit ? De ce ai călcat porunca ?» Prin aceasta îl îndemna anume să spună : «Iartă-mă !» Dar unde se aude : «Iartă-mă» ? Nicăieri nu se vede smerenie ; nicăieri pocăinţă. Ci dimpotrivă : răspunde împotrivă : «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o». Nu zice : «Femeia şi-a rîs de mine», ci : «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o», ca şi cînd ar zice : «Nenorocirea ce Tu mi-ai adus-o pe cap». Căci aşa se întîmplă, fraţilor, cînd omul nu suportă să se învinovăţească pe sine : nu se fereşte să pună vina pe Dumnezeu însuşi.

Apoi se îndreaptă şi spre aceea şi-i zice : «Pentru ce n-ai păzit porunca ?» E ca şi cînd i-ar fi zis anume : «Zi măcar : «Iartă-mă !», ca să se smerească sufletul tău şi să fie mîntuit». Şi iarăşi nu se aude nicidecum : «Iartă-mă !» Ci răspunde şi ea zicînd : «Şarpele m-a amăgit», adică : «Dacă el a păcătuit, ce sînt eu vinovată ?» Ce faceţi, nenorociţilor ? Puneţi o metanie, re-

cunoașteți greșeala voastră, priviți dezgolirea păcatului vostru ? Dar nici unul dintre ei nu s-a învrednicit să se învinovățească pe sine însuși, nici unul nu s-a aflat avînd o cît de mică smerenie.

10) Deci, iată, priviți unde a ajuns starea voastră. Iată la ce fel și la cîte rele ne-a adus pornirea de a ne îndreptăți pe noi, de a ne încrede în noi înșine, de a ține la voia noastră. Și toate acestea sînt fiicele mîndriei, dușmana lui Dumnezeu, precum sînt fiicele smereniei învinovățirea de sine, neîncrederea în înțelepciunea noastră, urîrea voii noastre proprii [1036]. Prin acestea se învrednicește cineva a se regăsi pe sine și a reveni la ceea ce e după fire, prin curățire cu ajutorul poruncilor lui Hristos. Căci fără smerenie nu se poate supune cineva poruncilor, nici veni la vreun bine, cum a spus Ava Marcu : «Fără zdrobirea inimii e cu neputință să se izbăvească cineva de păcat și să dobîndească virtuțile» [1036 bis]. Deci prin zdrobirea inimii primește cineva poruncile, se izbăvește de păcat, agonisește virtuțile și vine, la sfîrșit, la odihnă.

11) Aceasta știind-o și toți sfinții, s-au grăbit prin toată purtarea lor smerită, să se unească pe ei cu Dum-

---

1036. Mîndria e închidere față de Dumnezeu, e suficiență de sine și ca atare, pricină de sărăcire a existenței. Nimeni și nimic nu poate exista numai prin sine. Toate sînt în legătură, în comunicare. Și numai prin aceasta se țin. De aceea, mîndria e și pricina dezarmoniei generale ; toate merg scîrțîind, toate suferă de o boală generală din pricina mîndriei. Ele nu se pot rupe de tot, una de alta, dar nici nu sînt deplin și sănătos articulate unele cu altele. O spun aceasta gîndindu-mă la creațiune. Căci Dumnezeu nu suferă în Sine de această dezarmonie, dar suferă pentru suferința creațiunii Sale, a operei Sale. Ea se opune atenției Lui și ca să-L blameze pe El pentru suferința de care suferă ca operă a Lui. Tăgăduirea voinței proprii e tăgăduirea voinței opuse voinței lui Dumnezeu, Care vrea să le țină pe toate în armonie. Smerenia e mulțumirea cu încadrarea proprie în întregul general, în armonia totului, care ca atare se află și în armonie cu Dumnezeu.

1036 bis. Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred...*, 1971, P.G. 65, 1961 A.

nezeu. Căci unii s-au făcut iubitori de Dumnezeu şi anume cei ce după sfîntul Botez nu numai că au tăiat lucrările patimilor, ci au voit să biruiască şi patimile înseşi şi să se facă nepătimaşi. Aşa a fost sfîntul Antonie şi Pahomie şi ceilalţi bărbaţi purtători de Dumnezeu. Avînd aceştia ca scop să se curăţească pe ei înşişi, cum zice Apostolul, de toată întinăciunea trupului şi a duhului, au cunoscut că sufletul se curăţeşte, cum am spus mai înainte, prin păzirea poruncilor. Căci mintea însăşi se curăţeşte prin aceasta şi vede din nou şi se întoarce la starea cea după fire. Căci «porunca Domnului cea luminoasă luminează ochii» (Ps. 32, 9). Şi au înţeles că fiind în lume, nu pot dobîndi uşor virtutea şi de aceea şi-au iscodit şi ales lor o viaţă şi o purtare străină, adică pe cea singuratică, şi au început să fugă din lume şi să locuiască în pustiuri, să petreacă în posturi, în culcări pe jos, în privegheri şi în alte grele pătimiri, în lepădarea de ţară, de rudenii, de bani, de avuţiile proprii ; şi simplu spunînd, şi-au răstignit lor lumea şi n-au păzit numai poruncile, ci au adus şi daruri lui Dumnezeu şi iată cum :

Poruncile lui Hristos s-au dat tuturor creştinilor şi tot creştinul e îndatorat să le păzească. Căci sînt, cum ar zice cineva, dările datorate împăratului. Cine va scăpa de pedeapsă de va zice : «Nu dau dările împăratului» ? Dar sînt în lume oameni mari şi străluciţi, care nu dau numai dările împăratului, ci îi aduc şi daruri. Iar aceştia se învrednicesc de mare cinste, de mari daruri şi dregătorii.

12) Deci, astfel şi părinţii nu au păzit numai poruncile, ci au adus şi daruri lui Dumnezeu. Iar darurile sînt : fecioria şi neagonisirea. Acestea nu sînt porunci, ci daruri. Că nu s-a scris nicăieri : Să nu-ţi iei femeie, să nu faci copii. Nici n-a dat Hristos o poruncă cînd a zis : «Vinde-ţi averile». Căci cînd a venit la el omul

de lege zicînd : «Învăţătorule bun, ce să fac ca să moştenesc viaţa de veci ?», a răspuns : «Ştii poruncile : să nu ucizi, să nu preacurveşti, să nu furi, să nu dai mărturie mincinoasă împotriva aproapelui» şi celelalte (Mt. 19, 16—21). Iar acela zicînd : «Toate acestea le-am păzit din tinereţile mele», adaogă : «De voieşti să fii desăvîrşit, vinde-ţi averile tale şi le dă săracilor» şi celelalte. Iată că nu a zis : «Vinde-ţi averile tale» dîndu-i o poruncă, ci sfătuindu-l. Căci spunînd : «De voieşti», a arătat că nu porunceşte, ci sfătuieşte.

13) Precum am spus deci, părinţii au adus lui Dumnezeu, pe lîngă celelalte virtuţi, ca daruri : fecioria şi neagonisirea, şi precum am spus înainte, şi-au răstignit lor lumea şi s-au nevoit ca şi pe ei să se răstignească lumii, cum zice Apostolul : «Mie lumea s-a răstignit şi eu lumii» (Gal. 6, 14). Care e deosebirea ? Lumea se răstigneşte omului, cînd omul se leapădă de lume ; şi anume îmbrăţişează viaţa singuratică şi părăseşte părinţii, rudeniile, banii, averile, afacerile, tîrgurile. Atunci se răstigneşte lumea, lui. Căci a părăsit-o. Aceasta e ceea ce spune Apostolul : «Mie lumea s-a răstignit». Apoi adaugă : «şi eu lumii». Cum se răstigneşte deci omul, lumii ? Cînd după izbăvirea de lucrurile din afară, se luptă chiar şi faţă de plăceri, chiar faţă de poftele lucrurilor şi faţă de voile sale şi-şi omoară patimile sale. Atunci se răstigneşte şi el însuşi lumii şi se învredniceşte, potrivit Apostolului, să spună : «Mie lumea s-a răstignit şi eu lumii».

14) Deci părinţii, precum am spus, răstignindu-şi lumea loruşi, s-au sîrguit prin nevoinţe să se răstignească şi pe ei lumii. Noi am socotit că ne răstignim nouă lumea, cînd am părăsit-o şi am venit în mînăstire ; dar nu voim să ne răstignim şi pe noi înşine lumii. Căci avem încă plăcerile faţă de ea, avem încă împătimirile faţă de ea, pătimim încă de slava ei, pătimim încă de

mîncări şi de haine. Căci de e vreo unealtă frumoasă şi sîntem împătimiţi de ea şi lăsăm această mică unealtă să ne stăpînească, cum a zis Ava Zosima, ţinînd la ea ca la o sută de livre de aur, chiar dacă socotim că am ieşit din lume şi am lăsat cele ale ei şi am venit în mînăstire, ne aflăm prin lucruri neînsemnate împătimiţi de ea. Aceasta o pătimim din multa lipsă de minte, căci lăsînd lucrurile mari şi de mare preţ, ne împlinim patimile noastre prin unele foarte mici. Fiecare din noi a lăsat ceea ce a avut, cel ce a avut lucruri mari, pe cele mari, şi cel ce a avut orice, a lăsat şi el ce a avut, fiecare după puterea lui şi am venit în mînăstire ; şi, precum am spus, prin lucruri neînsemnate şi de nimic, mulţumim împătimirea noastră. Dar nu trebuie să facem aşa. Ci precum ne-am lepădat de lume şi de lucrurile din ea, aşa trebuie să ne lepădăm şi de împătimirea faţă de lucrurile din ea, şi să ştim ce este lepădarea şi pentru ce am venit în mînăstire şi ce este shima pe care am luat-o, şi să ne potrivim ei şi să ne nevoim asemenea părinţilor noştri (spirituali, *n. tr.*).

15) Shima pe care o purtăm este colovionul fără mîneci, un brîu de piele, analavul (perimanul) şi culionul. Acestea sînt simboluri şi trebuie să aflăm ce înseamnă simbolurile (chipurile) shimei noastre. De ce purtăm colovionul (mantia) fără mîneci ? Dacă toţi ceilalţi au mîneci, de ce noi nu avem ? Mînecile sînt chipuri ale mîinilor, iar mîinile înseamnă lucrarea. Cînd ne vine vreun gînd să lucrăm ceva propriu omului vechi prin mîini, de pildă să furăm, sau să lovim, sau să facem simplu vreun păcat oarecare prin mîini, trebuie să luăm aminte la shima noastră şi să aflăm că nu avem mîneci, adică nu avem mîini să facem ceva din cele ale omului vechi. Dar colovionul nostru are şi un semn de porfiră (purpură). Ce vrea să spună semnul de porfiră ? Oricine slujeşte în oastea împăratului are pe mantia lui

un semn de porfiră. Fiindcă împăratul poartă porfiră, toți ostașii lui pun porfiră pe mantaua lor, adică poartă o haină împărătească, ca să arate prin aceasta că sînt ai împăratului și slujesc în oastea lui.

Așa și noi : luăm semnul de porfiră pe colovionul nostru, arătînd că am intrat în oastea lui Hristos și sîntem datori să răbdăm toate pătimirile Lui cîte le-a răbdat El pentru noi. De fapt, cînd Domnul nostru a pătimit, a purtat veșmîntul de porfiră. Întîi ca Împărat. Căci El este «Împăratul împăraților și Domnul domnilor» (Apoc. 19, 16). Apoi și ca unul ce era batjocorit de cei nelegiuiți. Deci și noi avînd semnul de porfiră, vestim, cum am spus, că răbdăm toate pătimirile Lui. Și precum ostașul nu părăsește oastea lui ca să meargă să se facă plugar sau negustor — pentru că prin aceasta cade din oastea lui (cum zice Apostolul : «Nimenea slujind în oaste nu se împletește cu treburile vieții, ca să placă conducătorului de oaste» (II Tim. 2, 4) — așa și noi trebuie să luptăm și să ne luăm grija de la toate cele ale lumii acesteia și să slujim numai lui Dumnezeu, cum se zice, ca să fie fecioara șezînd frumos lîngă el, neîmprăștiată (I Cor. 7, 34).

16) Dar avem și brîu. Pentru ce-l purtăm ? Brîul pe care-l purtăm e întîi un simbol că sîntem pregătiți de lucru. Căci tot cel ce voieşte să lucreze, se încinge întîi cu brîul, apoi începe lucrul, precum s-a spus : «să fie mijloacele voastre încinse» (Ef. 6, 14). Şi iarăşi, ca precum e încins trupul mort, așa și noi să omorîm pofta noastră. Căci brîul se pune în jurul mijlocului. Pentru că acolo sînt rărunchii, în care se spune că se află partea poftitoare a sufletului. Aceasta este ceea ce zice Apostolul : «Omorîți mădularele voastre cele de pe pămînt, curvia, necurăția» și celelalte (Col. 3, 5).

17) Avem și analav (periman). Acesta se pune în chipul crucii pe umerii noștri. El este simbolul crucii,

purtat pe umerii noştri, precum zice : «Ia-ţi crucea şi urmează-Mi Mie» (Mt. 16, 24 ; Mc. 8, 34). Şi ce este crucea altceva decît desăvîrşita omorîre care se săvîrşeşte în noi prin credinţa în Hristos ? Căci credinţa, cum zice iarăşi Gheronticonul (Patericul), înlătură pururea cele ce ne împiedică şi ne face neîmpiedicată lucrarea ce ne duce la o astfel de omorîre desăvîrşită, sau îl face pe cineva să fie mort faţă de toate cele ale lumii acesteia. Şi de a lăsat cineva părinţi, îl ajută să lupte şi cu împătimirea faţă de ei, ca şi faţă de bani şi avuţii, faţă de orice lucru de care s-a lepădat, precum am mai spus. Îl face să se lepede de împătimirea însăşi. Şi aceasta este lepădarea desăvîrşită.

Dar luăm şi culion (cuculion). Iar acesta este simbolul smereniei. Căci pruncii mici nevinovaţi poartă culion. Iar omul vîrstnic nu poartă culion. Deci noi de aceea îl purtăm ca să fim prunci cu răutatea, cum zice Apostolul : «Fraţilor, nu fiţi prunci cu mintea, ci cu răutatea» (I Cor. 14, 20). Dar ce este a fi prunc cu răutatea ? Pruncul care nu are răutate, de e necinstit nu se mînie, de este cinstit nu se umple de slavă deşartă. De ia cineva ale lui nu se necăjeşte, căci e prunc cu răutatea. Nu se răzbună cu patimă, nu rîvneşte slava. Culionul e şi semn al harului lui Dumnezeu. Căci precum culionul acoperă şi încălzeşte capul copilului, aşa şi harul lui Dumnezeu acoperă şi mintea noastră, cum se spune în Gheronticon. Pentru că culionul este simbolul harului Mîntuitorului nostru Dumnezeu, care ne acoperă cugetarea şi încălzeşte pruncia în Hristos pentru dracii care încearcă pururea să ne lovească şi să ne rănească.

18) Deci iată, avem şi brîul pe mijlocul nostru, care este omorîrea poftei neraţionale ; şi perimanul pe umăr, care este crucea. Iată şi culionul, care este semnul nevinovăţiei şi al prunciei în Hristos. Să vieţuim deci

potrivit shimei noastre, cum au spus părinții, ca să nu purtăm o shimă străină. Ci precum am părăsit cele mari, așa să lăsăm și cele mici. Am părăsit lumea, să părăsim și împătimirile de ea. Căci împătimirile, precum am spus, ne leagă de lume și prin unele lucruri mici și fără de nici un preț, fără să știm.

19) De voim deci să ne izbăvim și să ne eliberăm cu desăvîrșire, să ne învățăm să ne tăiem voile noastre și așa înaintînd cîte puțin, cu ajutorul lui Dumnezeu vom ajunge la despătimire. Căci nimic nu folosește pe oameni așa de mult ca tăierea voii lor. Din acest lucru înaintează cineva cu adevărat aproape peste toată virtutea. Și precum omul mergînd pe drum și aflînd un buștean și înlăturîndu-l mai face o bună parte din drumul lui, așa e cu cel ce înaintează tăindu-și voia lui. Căci tăindu-și voia lui cîștigă despătimirea și prin despătimire, vine cu Dumnezeu la desăvîrșita nepătimire [1037]. El poate, pe o scurtă distanță de drum, să-și taie zece voi. El vede ceva și gîndul îi spune : «Ia seama acolo», iar el zice gîndului : «Nu iau seama» ; și-și taie voia lui. Căci nu ia seama [1038]. Iarăși află pe unii care îl clevetesc și gîndul îi spune : «Zi și tu cuvîntul acesta». Și el își taie voia sa și nu-l zice. Și iarăși îi zice gîndul : «Mergi, întreabă pe bucătarul ce fierbe». Și nu merge și-și taie voia lui. Vede iarăși ceva, și gîndul

1037. Voia proprie e socotită una cu împătimirea. Nu e o voie neutră, ci e totdeauna în slujba unei patimi. Ea constă din atîtea voi, cîte patimi are omul, sau cîte forme ia în fiecare împrejurare o patimă sau alta a omului. Voia e propriu zis mișcarea unei patimi spre satisfacerea ei. De aceea, voia aceasta e pe de o parte una, pe de alta multe. Poate ordinea aceasta a înaintării în despătimire l-a înrîurit și pe Scărarul să vorbească întîi de lepădarea exterioară și apoi de despărțirea lăuntrică prin tăierea voii sau prin ascultare. Acestea sînt și primele trei trepte la Scărarul.

1038. Celui ce-și face drum cu gîndul la Dumnezeu, mereu i se prezintă un gînd care-i atrage luarea aminte, abătîndu-l, și mereu omul trebuie să-i spună acelui gînd : «nu mă interesează ce-mi spui» și prin aceasta își taie voia sa (propriu zis aceasta nu mai e voia sa).

îi spune: «Întreabă cine a adus aceasta?» Şi el îşi taie voia sa şi nu întreabă. Şi tăind-o aşa mereu, ajunge la obişnuinţa de a o tăia şi începînd de la cele mici ajunge să taie cu linişte şi cele mari [1039], şi aşa ajunge nici să nu mai aibă peste tot voie. Şi orice i s-ar întîmpla îl lasă liniştit (îl odihneşte, *n. tr.*) ca şi cînd i-ar fi propriu (după voia lui *n. tr.*). Şi astfel, fără să voiască să facă voia lui, se află totdeauna făcînd-o pe aceasta. Căci neavînd ceva al său, tot ce se face e al său [1040]. Şi aşa se află cum am spus, neavînd o împătimire şi din despătimire, cum am spus, vine la nepătimire.

20) Iată la ce înaintare duce pe încetul tăierea voii proprii. Din pilda acelui fericit Dosoftei, auziţi de la ce viaţă şi de la ce desfătări şi moliciuni plecînd, acest om care nici nu auzise măcar vreodată cuvîntul lui Dumnezeu, la ce măsuri l-a dus pe el în scurtă vreme faptul de a fi ţinut ascultarea şi de a-şi fi tăiat voia sa. Şi cum l-a slăvit pe el Dumnezeu şi nu a lăsat să fie uitată această virtute a lui, ci a descoperit-o sfîntului Bătrîn, încît acesta l-a văzut pe el bucurîndu-se de fericire între toţi sfinţii aceia.

21) Dar vă spun şi alt lucru petrecut la fel şi aproape de mine. Aceasta, ca să învăţaţi că şi de la moarte îl scapă pe om ascultarea şi renunţarea la voia sa. Aflîndu-mă eu odată în cele ale Avei Serid [1041], veni acolo un ucenic al unui mare bătrîn din părţile Ascalonului pentru a aduce un răspuns de la Ava lui. Şi

---

1039. *A tăia cu odihna cele amare*, înseamnă a le tăia fără durere, fără mare efort.

1040. Toate făcîndu-se din voia lui Dumnezeu, iar el însuşindu-şi voia lui Dumnezeu, tot ce se face, socoteşte că se face după voia lui. Chiar din cele ce par că-i sînt contrarii el trage un folos, primindu-le cu răbdare şi din răbdarea şi bunătatea lui, face din partea lui tot ce poate face mai bun şi pentru ceilalţi şi pentru planul general al lui Dumnezeu.

1041. În mînăstirea lui Serid.

avea porunca să se întoarcă pînă seara la chilia lui. Între timp se porneşte o furtună năpraznică, însoţită de ploaie şi de tunete şi pîrîul din apropiere se umplu în întregime de ape. Acela voi să plece pentru cuvîntul bătrînului. Iar noi îl rugam să rămînă socotind că este cu neputinţă să scape din rîu. Dar acela nu ascultă de noi ca să rămînă. Ne ziserăm noi pe urmă : «Să mergem cu el pînă la rîu. Căci de-l va vedea, se va întoarce de la sine». Plecarăm deci cu el şi cînd am ajuns la rîu, acela îşi dezbrăcă hainele şi le legă pe cap şi se încinse cu şorţul lui şi se aruncă în acel torent înfricoşător. Iar noi stăteam înspăimîntaţi şi tremurînd ca nu cumva să se înece. Acela însă rămase plutind pe deasupra şi îndată se află la cealaltă margine, îşi îmbrăcă hainele lui, ne făcu de acolo o metanie, îşi luă rămas bun şi plecă alergînd. Iar noi rămăserăm minunîndu-ne şi uimiţi de puterea virtuţii. Căci noi îl urmăream cu frică, iar el trecu fără primejdie, pentru ascultarea lui.

22) Dar să ne amintim şi de fratele acela pe care l-a trimis Ava lui pentru cele de trebuinţă ale lor, la cel ce se ocupa cu cele ale mînăstirii în satul din apropiere. Cînd acesta s-a văzut pe sine atras de fiica aceluia la amestecare urîtă, a spus numai atîta : «Dumnezeule, scapă-mă pentru rugăciunile părintelui meu» şi îndată s-a aflat pe calea schitului spre părintele lui. Vedeţi puterea virtuţii, vedeţi lucrarea cuvîntului, cît ajutor are, cerînd cineva rugăciunile părintelui său. Căci numai spunînd : «Dumnezeule, prin rugăciunile părintelui meu, scapă-mă», îndată s-a aflat pe cale [1041 bis]. Vedeţi smerenia şi evlavia amîndurora. Erau în strîmtorare şi bătrînul voi să trimită pe fratele la cel ce se ocupa cu cele de trebuinţă ale lor. Şi nu i-a zis lui :

1041 bis. *Apopht. Amon.* 3 ; P.G. 65—128 D.

«Du-te !» Ci i-a spus : «Voieşti să mergi ?» La fel şi fratele n-a zis : «Mă duc», ci i-a zis lui : «Fac precum voieşti». Că se temea şi de sminteli, dar şi de a nu asculta de părintele lui. Apoi cînd au ajuns la strîmtorare, i-a zis lui Bătrînul : «Scoală-te şi du-te !» Şi nu i-a zis : «Nădăjduiesc în Dumnezeul meu, că te va acoperi». Ci i-a zis : «Nădăjduiesc în rugăciunile părintelui meu că te vor acoperi». La fel şi fratele, cînd a fost ispitit, n-a zis : «Dumnezeul meu, scapă-mă», ci : «Dumnezeule, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă» [1042]. Şi fiecare din ei şi-a pus nădejdea în rugăciunile părintelui său. Vedeţi cum au injugat ascultarea cu smerenia ? Căci precum se înjugă doi cai la o căruţă şi un cal nu poate să o ia înaintea altuia, căci o rupe, aşa are nevoie ascultarea să fie înjugată cu ea smerenia. Şi cum poate cineva să se învrednicească de acest har, de nu se va sili, precum am spus, să taie voile sale şi să se predea pe sine, după Dumnezeu, părintelui său, neîndoindu-se cîtuşi de puţin, ci toate făcîndu-le, ca şi aceia, cu încredinţarea că ascultă de Dumnezeu ? Acesta se va învrednici de milostivire, acesta se va învrednici de mîntuire.

23) Acest cuvînt ne duce cu mintea şi la sfîntul Vasile, care cercetînd odată mînăstirile lui de obşte, a întrebat pe unul dintre egumeni : «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» Iar Ava i-a răspuns : «Prin rugăciunile tale, stăpîne, toţi voim să ne mîntuim». Sfîntul Vasile îl întrebă iarăşi : «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» Înţelegînd acela (căci era şi el om duhov-

1042. Apelul la rugăciunile altora are şi rostul de a întreţine în fiecare credincios smerenia, de a socoti că ceilalţi sînt mai buni, deci că rugăciunile lor au o mai sigură intrare la Dumnezeu, intrînd prin iubire mai mult în atmosfera iubirii Lui. E ceea ce nu înţeleg protestanţii şi în aceasta se arată din nou o mîndrie individualistă.

nicesc), a spus : «Da !» Îi zise sfîntul : «Adu-mi-l pe acela». Iar venind acel frate, îi zise sfîntul : «Dă-mi să mă spăl». Acela plecă şi-i aduse de spălat. După ce sfîntul Vasile s-a spălat, luă şi el apa şi spuse fratelui : «Primeşte şi te spală şi tu». Acela primeşte apa de spălat de la sfîntul, fără să stea pe gînduri. După ce l-a încercat pe acela prin aceasta, îi zise iarăşi : «Cînd voi intra în altar, vino şi-mi adu aminte să te hirotonesc». Acela ascultă iarăşi fără să se gîndească. Şi cînd văzu pe sfîntul Vasile înăuntru în altar, merse şi-i aduse aminte. Şi-l hirotoni pe el şi-l luă cu sine. Căci cui i s-ar fi îngăduit să fie cu acel sfînt de-Dumnezeu-purtător, dacă nu acestui frate binecuvîntat ? [1043].

24) Voi nu aveţi cunoştinţă despre lucrul ascultării fără alegere. Nici nu cunoaşteţi odihna ei. Am întrebat odată pe bătrînul Ava Ioan al Avei Varsanufie şi am zis : «Stăpîne, deoarece Scriptura zice că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia cerurilor (Fapte 14, 22), şi eu văd că nu am nici un necaz, ce trebuie să fac, ca nu cumva să pierd sufletul meu, fiindcă nu am nici un necaz, nici o grijă ?» Iar de se întîmpla să am vreun gînd, luam tăbliţa şi scriam Bătrînului. Căci îl întrebam prin scrisori, înainte de a-i sluji lui. Şi înainte de a primi porunca lui, scriind simţeam folosul uşurării. Aşa de mare era negrija şi odihna. Dar eu necunoscînd puterea virtuţii şi auzind că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia cerurilor, mă temeam pentru că nu aveam necazuri. Cînd deci am arătat aceasta bătrînului, el îmi spuse : «Nu fi necăjit. Nu ai motiv. Căci fiecare predîndu-se ascultării de părintele (său duhovnicesc, *n. tr.*), are această negrijă şi odihnă».

1043. *Apopht.* 1 ; P.G. 65, 167.

II

DESPRE SMERITA CUGETARE

1) A spus careva dintre bătrîni : «Înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare, ca să fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, să spunem : «Iartă-mă !» Căci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului» [1044]. Să cercetăm care este înţelesul cuvîntului Bătrînului. Pentru ce spune : «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare» şi nu mai degrabă: «Înainte de orice avem nevoie de înfrînare» ? Căci Apostolul zice : «Cel ce se luptă, se înfrînează de la toate» (II Tim. 2, 5).

Sau de ce nu spune : «Înainte de orice avem nevoie de frica lui Dumnezeu» ? Căci zice Scriptura : «Frica de Dumnezeu este începutul înţelepciunii» (Pilde 9, 10). Şi iarăşi : «Din frica Domnului se abate fiecare de la rău» (Prov. 16, 7). De ce nu spune : «Înainte de orice avem nevoie de milostenie, sau de credinţă» ? Căci se spune : «Prin milostenie şi credinţă se curăţesc păcatele». Iar Apostolul zice : «Fără credinţă nu e cu putinţă a plăcea lui Dumnezeu» (Evr. 11, 6). Deci dacă nu e cu putinţă a plăcea lui Dumnezeu fără credinţă, şi păcatele se curăţesc prin milostenii şi credinţă, şi din frica de Dumnezeu se abate fiecare de la rău, şi frica de Dumnezeu este începutul înţelepciunii, şi cel ce se luptă se înfrînează de la toate, cum zice că : «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare» ? Şi de ce le-a lăsat pe acestea toate, care sînt atît de trebuincioase ? Bătrînul voieşte să ne arate că nici frica de Dumnezeu, nici milostenia, nici credinţa, nici înfrînarea, nici oricare alta dintre virtuţi nu se poate dobîndi fără smerita cugetare. De aceea zice : «Înainte de orice

1044. *Apopht. lui Ava Ipatie* ; P.G. 40, 1108.

avem nevoie de smerita cugetare, ca să fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, să spunem : iartă-mă ! Căci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului».

2) Iată vedeţi, fraţilor, cît de mare este puterea smeritei cugetări. Vedeţi ce lucrare are cuvîntul : «Iartă-mă» ? Dar pentru ce se numeşte diavolul nu numai vrăjmaş, ci şi protivnic? Vrăjmaş se numeşte pentru că e urîtor de oameni, urîtor de bine, uneltitor. Iar protivnic se numeşte pentru că încearcă să împiedice orice lucru bun. Voieşte cineva să se roage ? Acela se împotriveşte, împiedicîndu-l prin amintiri păcătoase, prin robire, prin lene. Voieşte cineva să facă milostenie ? Acela îl împiedică prin iubirea de arginţi, prin pregetare. Voieşte cineva să privegheze ? Acela îl împiedică prin trîndăvie, prin nepăsare. De aceea se numeşte nu numai vrăjmaş, ci şi protivnic. Deci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile vrăjmaşului şi protivnicului.

3) Cu adevărat mare este smerita cugetare şi fiecare dintre sfinţi a călătorit cu ea şi prin osteneală a scurtat călătoria. Căci zice : «Vezi smerenia mea şi osteneala mea şi iartă toate păcatele mele» (Ps. 24, 18) ; şi : «M-am smerit şi m-a mîntuit pe mine Domnul» (Ps. 114, 6). Căci chiar şi numai smerenia singură poate să ne ducă înăuntru (în Împărăţia cerurilor, *n. tr.*), cum a spus Ava Ioan, dar mai cu întîrziere. Să ne smerim deci şi noi puţin şi ne vom mîntui. Şi chiar dacă nu putem să ne ostenim, din pricina neputinţei, să ne sîrguim a ne smeri. Şi cred în mila lui Dumnezeu, că pentru acel puţin făcut cu smerenie, ne vom afla şi noi în locul sfinţilor acelora care s-au ostenit şi au slujit mult lui Dumnezeu. Da, sîntem slabi şi nu putem să ne ostenim. Dar nu putem să ne smerim ?

4) Fericit este, fraţilor, cel ce are smerenie; mare este smerenia. Bine a zugrăvit sfîntul acela pe cel ce are smerenie adevărată, zicînd : «Smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva». Unora li se pare lucrul acesta ceva străin. De fapt numai smerenia se împotriveşte slavei deşarte şi păzeşte pe om de ea. Dar se mînie cineva şi pentru bani, şi pentru mîncări. Cum spune deci că «smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva ?» [1045] Smerenia este mare, cum am spus, şi are puterea să atragă harul lui Dumnezeu în suflet. Deci însuşi harul lui Dumnezeu venind acoperă sufletul de aceste două alte patimi grele. Căci ce este mai rău decît a se mînia şi a mînia pe aproapele ? De aceea, a zis careva că «e cu totul străin călugărului să se mînie» [1046]. Dar dacă nu e acoperit cu adevărat de smerenie, vine pe încetul la starea unui drac, tulburînd şi tulburîndu-se. De aceea zice că smerenia nu se mînie şi nu mînie pe cineva.

5) Dar de ce spun eu că ea ne acoperă de două patimi ? Căci ea acoperă sufletul şi faţă de orice altă patimă. Îl acoperă şi faţă de orice ispită. Cînd a văzut sfîntul Antonie întinse toate cursele diavolului, şi suspinînd a întrebat pe Dumnezeu : «Cine le va trece pe acestea», ce a răspuns Dumnezeu ? «Smerenia le va trece pe ele» şi a adaos şi alt lucru minunat : «Şi nu o vor atinge pe ea». Vezi puterea ei ? Vezi harul virtuţii ? Cu adevărat nimic nu e mai tare ca smerita cugetare. Nimic nu o biruie. Orice lucru supărător s-ar întîmpla celui smerit, el porneşte îndată împotriva sa, se judecă îndată pe sine că e vrednic de el ; nu rabdă să fie învinovăţit cineva, nu rabdă să fie aruncată vina asupra altuia. Şi aşa trece neturburat, fără supărare,

1045. *Apopht. Paul Evergetinos*, I, 45, p. 165.

1046. Această sentinţă nu e de la Evagrie, cum zice textul din «Sources Chrétiennes», ci e citată de Zosima sub numele lui Macarie, în Paul Evergetinos, Constantinopol, 1861, vol. II, 35, p. 112.

cu toată odihna. De aceea nici nu se mînie, nici nu mînie pe cineva. De aceea bine a zis sfîntul : «Că înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare».

6) Dar sînt două smerenii, precum şi două mîndrii. Cea dintîi mîndrie este cînd cineva dispreţuieşte pe fratele, cînd îl socoteşte ca nefiind nimic şi pe sine ca fiind mai presus de el. Acesta de nu se va trezi repede şi de nu se va sîrgui să scape de ea, vine pe încetul şi la a doua mîndrie, prin care se mîndreşte şi împotriva lui Dumnezeu [1047], şi-şi pune pe seama sa isprăvile săvîrşite, nu pe seama lui Dumnezeu.

Cu adevărat, fraţii mei, am văzut odată pe cineva ajungînd la această stare jalnică. La început, dacă cineva dintre fraţi îi spunea ceva de altul, dispreţuia pe fiecare şi zicea : «Cine e acela ? Nu este altul (bun) decît Zosima şi cei împreună cu el». Apoi a început să-i dispreţuiască şi pe aceştia şi să zică : «Nu este altul (bun) decît Macarie». Şi după puţin a început să spună : «Cine e Macarie ? Nimeni. Nu sînt decît Vasile şi Grigorie (mari)». Apoi, după puţin, a început să-i dispreţuiască şi pe aceştia, zicînd : «Cine este Vasile ? Şi cine e Grigorie ? Nimeni. Numai Petru şi Pavel (sînt mari)». Şi îi spusei lui : «Cu adevărat, frate, şi pe aceştia îi vei dispreţui». Şi, credeţi-mă, că după puţină vreme, a început să zică : «Cine este Petru şi cine Pavel ? Nimeni. Numai Sfînta Treime (e mare)». Pe urmă s-a mîndrit şi împotriva lui Dumnezeu însuşi şi aşa şi-a ieşit din sine. De aceea trebuie să luptăm, fraţii mei, împotriva celei dintîi mîndrii, ca să nu cădem pe încetul şi în mîndria cea mai deplină.

1047. E o strînsă legătură între păcatele împotriva lui Dumnezeu şi cele împotriva aproapelui. Cel ce se înalţă împotriva aproapelui se înalţă şi împotriva lui Dumnezeu ; şi viceversa. Suportul faptelor şi purtărilor bune faţă de aproapele este credinţa în Dumnezeu. Iubirea sau se întinde în toate părţile, sau nu e deplină şi nu durează, căci arată un suflet care nu e în întregimea lui iubitor.

7) Există o mîndrie mirenească şi există una călugărească. Mîndria mirenească (sau lumească) se arată atunci cînd cineva se mîndreşte împotriva aproapelui, ca mai bogat, sau ca mai frumos decît acela, sau ca mai bine îmbrăcat sau ca de neam mai bun. Cînd ne vedem deci pe noi înşine stăpîniţi de slavă deşartă în aceste privinţe, sau că mînăstirea noastră e mai mare, sau mai înstărită, sau că avem mai mulţi fraţi, trebuie să ştim că sîntem stăpîniţi încă de mîndria lumească. Se întîmplă însă uneori că cineva suferă de slava deşartă şi pentru unele daruri naturale. De pildă, unul suferă de slava deşartă pentru că are glas frumos şi cîntă frumos, sau pentru că e blînd şi pentru că lucrează sau slujeşte cu curăţie. Acestea sînt mai cuviincioase decît cele dintîi. Dar şi ele ţin de mîndria lumească.

Iar mîndria călugărească se arată cînd cineva suferă de slava deşartă, pentru că priveghează, sau posteşte, sau că e evlavios, sau că are o bună vieţuire, sau că e sîrguincios. Ba uneori se şi smereşte cineva de dragul slavei. Acestea ţin de mîndria călugărească. Dacă nu putem să nu ne mîndrim deloc, e mai cuvenit să ne mîndrim pentru cele călugăreşti, decît pentru cele lumeşti.

Iată am spus care e mîndria cea dintîi şi care e cea de a doua ; la fel, care e mîndria lumească şi care cea călugărească. Să aflăm acum care sînt şi cele două smerenii.

8) Smerenia cea dintîi stă în a socoti cineva pe fratele său mai înţelept decît pe sine şi întrecîndu-l pe el în toate şi, simplu grăind, aşa cum a zis sfîntul acela, în a se socoti pe sine mai prejos de toţi. Iar a doua smerenie stă în a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile. Aceasta este smerenia desăvîrşită a sfinţilor. Aceasta se naşte în chip firesc în suflet din lucrarea

poruncilor. Căci precum cînd pomii poartă rod mult, rodul încovoaie ramurile şi le trage în jos, iar cel ce nu poartă rod, se înalţă şi stă drept — dar sînt unii pomi care tocmai deoarece ramurile urcă în sus, nu poartă rod, iar de ia cineva pietre şi le atîrnă de ramuri şi le trage în jos, acestea fac rod — aşa este şi cu sufletul : cînd se smereşte aduce rod şi cu cît aduce rod mai mult, cu atît se smereşte mai mult. Astfel sfinţii, cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atît se văd pe ei mai păcătoşi.

9) Mi-amintesc că vorbeam odată despre smerenie şi careva dintre cei mai mari din Gaza, auzindu-ne pe noi spunînd aceasta, că cu cît se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atît se vede pe sine mai păcătos, se mira şi zicea : «Cum se poate aceasta ?». Şi necunoscînd motivul, voia să afle. Deci îi zic aceluia : «Domnule, care eşti cel dintîi aici, spune-mi, cum te socoteşti pe dumneata în cetate ?» Acela zise : «Mă socotesc cel mai mare şi cel dintîi din cetate». Îi zic iarăşi : «Iar de vei merge în Cezareea, cum te vei socoti acolo ?» «Mă voi socoti mai mic între cei mari de acolo». Îi zic din nou : «Iar de vei merge la Antiohia, cum te vei socoti acolo ?» Îmi zise acela : «Mă voi socoti ca unul de la ţară». Îi zic lui iarăşi : «Iar de vei merge în cetatea lui Constantin, aproape de împăratul, cum te vei socoti acolo ?» Acela-mi răspunse : «Mă voi socoti ca un sărac». Atunci îi spusei lui : «Iată, aşa sînt sfinţii : cu cît se apropie de Dumnezeu, cu atît se văd pe ei mai păcătoşi. Avraam, cînd a văzut pe Domnul, s-a numit pe sine pămînt şi cenuşă» (Fac. 18, 27). Iar Isaia a zis : «Vai mie, că sînt necurat» (Is. 6, 5). La fel Daniel, cînd era în groapa cu lei şi a mers Avacum cu mîncare la el, zicîndu-i : «Primeşte mîncarea ce ţi-a trimis ţie Dumnezeu», ce a zis ? «Şi-a adus aminte Dumnezeu de mine ?» (Dan. 14, 36). Vezi ce smerenie a avut ini-

ma lui, cînd era în groapa cu lei şi nu l-au vătămat pe el ; şi nu numai odată ci şi a doua oară. Şi după aceasta s-a minunat şi a zis : «Şi-a adus aminte Dumnezeu de mine ?»

10) Priviţi smerenia sfinţilor, în ce simţire se aflau inimile lor ! Nici cînd erau trimişi de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, nu primeau, fugind, din smerenie, de prilejul de a fi slăviţi. Căci aşa cum cineva îmbrăcat întreg în porfiră, de se va voi să se coase pe haina lui un petec murdar, se va feri ca să nu fie murdărită haina lui cea cinstită, tot aşa şi sfinţii îmbrăcaţi în virtuţi fug de slava omenească, ca să nu fie murdăriţi de ea. Iar cei ce poftesc slava sînt asemenea unui om gol, care voieşte pururea să afle un petec mic, sau orice ca să-şi acopere urîţenia lui. Aşa şi cel gol de virtuţi, caută slava oamenilor.

Deci cînd sînt trimişi de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, sfinţii, din smerenie, nu primesc. Astfel Moise a zis : «Mă rog Ţie, trimite pe altul mai puternic, că eu sînt slab la glas şi zăbavnic cu limba» (Ieş. 4, 10). Iar Ieremia a zis : «Sînt prea tînăr» (Ier. 1, 6). Şi, simplu spunînd, fiecare dintre sfinţi avea această smerenie de pe urma lucrării poruncilor. Această smerenie, nimenea nu poate spune prin cuvînt cum este, sau cum se naşte în suflet, de nu o află omul prin cercare. Dar prin cuvînt nu o poate învăţa nimeni.

11) Odată Ava Zosima vorbea despre smerenie şi un filozof aflîndu-se acolo şi auzind cele ce le spunea, voind să afle amănunte, îi zise lui : «Spune-mi, cum te socoteşti pe tine păcătos ? Nu ştii că eşti sfînt, nu ştii că ai virtuţi ? Doar vezi că lucrezi poruncile. Cum, împlinindu-le pe acestea, te socoteşti încă păcătos ?» Iar bătrînul neaflînd cum să-i dea lui răspunsul, îi zise : «Nu ştiu cum să-ţi spun, dar aşa sînt». Filozoful i se împotrivi, voind să afle cum este aceasta. Iar Bătrînul

neaflînd cum să-i lămurească lui acest lucru, a început să-i spună cu sfînta lui simplitate: «Nu mă suci pe mine, că eu aşa sînt».

Cînd l-am văzut eu pe Bătrîn neştiind ce să-i răspundă, îi spusei aceluia: «Oare nu e aceasta aşa, cum e cu filozofia şi cu medicina? Cînd le învaţă cineva bine şi le practică, ajunge din lucrarea lor treptat maestru în filozofie şi medicină. Dar nu poate spune, nici tălmăci cum a ajuns la deprinderea lucrului. Sufletul şi-a însuşit, cum am spus, meşteşugul pe încetul, pe nesimţite, din lucrare. Aşa e şi cu smerenia: Din lucrarea poruncilor se naşte o deprindere a smereniei, care nu poate fi tălmăcită prin cuvinte [1048]. Cînd Ava Zosima a auzit aceasta s-a bucurat şi îndată mă îmbrăţişă şi zise: «Ai aflat lucrul, aşa este cum ai spus». Dar s-a mulţumit şi filozoful, cînd a auzit, şi a primit şi el cuvîntul.

12) Dar au spus şi bătrînii unele care ne fac să înţelegem smerenia. Însă cum se naşte această simţire lăuntrică nimenea nu a putut spune. Cînd Ava Agaton era să se sfîrşească, l-au întrebat pe el fraţii: «Te temi şi tu, părinte?» Iar el a zis: «Am făcut tot ce am putut ca să păzesc poruncile. Dar om sînt şi eu. De unde să ştiu dacă lucrul meu a plăcut lui Dumnezeu? Că alta este judecata lui Dumnezeu şi alta cea a oamenilor» [1049]. Iată cum ne-a deschis el ochii să înţelegem şi ne-a dat calea pentru a o pricepe. Dar cum este şi cum se naşte în suflet, cum am zis de multe ori, nimenea nu a putut spune, nici n-a putut să o priceapă cineva prin cuvînt, dacă nu s-a învrednicit sufletul său să o cunoască pe ea din fapte. Dar ce este ceea ce o pricinuieşte pe ea, au spus părinţii, căci se spune şi în Gheronticon că

1048. E ciudat că tocmai cine împlineşte mai mult poruncile e mai smerit. Pentru că intrînd pe drumul desăvîrşirii, îşi dă seama de nesfîrşirea ei.

1049. *Apopht. Agaton* 29; P.G. 65, 117 B

un frate a întrebat pe un bătrîn zicînd : «Ce este smerenia ?» Şi a zis bătrînul : «Smerenia este un lucru mare şi dumnezeiesc, iar la smerenie se ajunge prin ostenelile trupeşti întru cunoştinţă şi prin a se socoti cineva mai prejos de toţi şi a se ruga pururea lui Dumnezeu» [1050]. Aceasta este calea smereniei. Iar această smerenie este dumnezeiască şi de neînţeles.

13) Dar de ce spune că ostenelile trupeşti duc sufletul la smerenie ? Pentru care motiv ostenelile trupeşti sînt virtuţi ale sufletului ? Am spus şi mai sus, că a se socoti mai prejos de toţi se opune mîndriei celei dintîi. Căci cum se poate socoti pe sine mai mare decît fratele său, sau înălţa în ceva, sau defăima, sau dispreţui pe cineva, cel ce se socoteşte pe sine mai prejos de toţi ?

La fel, rugăciunea neîncetată e vădit că se împotriveşte celei de a doua mîndrii. Căci e vădit că cel smerit, cel evlavios, cunoscînd că nu poate dobîndi nici un bine în suflet fără ajutorul şi acoperămîntul lui Dumnezeu, nu încetează să se roage necontenit lui Dumnezeu, ca să-şi facă milă cu el. Şi cel ce se roagă totdeauna lui Dumnezeu, de se învredniceşte să izbutească în ceva, ştie de unde i-a venit ajutorul ca să izbutească şi nu se poate mîndri, nici nu-şi pune cele izbîndite, pe seama puterii sale ; ci le pune pe seama lui Dumnezeu şi Lui Îi mulţumeşte pururea şi pe El Îl roagă pururea, tremurînd să nu cadă de la ajutorul Lui şi să se arate slăbiciunea şi neputinţa lui. Şi aşa, prin smerenie, se roagă şi prin rugăciune se smereşte şi dacă izbuteşte, pururea se smereşte şi pe cît se smereşte, pe atîta e ajutat şi înaintează prin smerita cugetare.

1050. *Apopht* : în Paul Evergetinos I, 45, p. 165.

14) De ce spune deci că ostenelile trupeşti rodesc smerita cugetare ? Ce are osteneala trupească cu simţirea sufletului ? Vă voi spune vouă :

Sufletul căzînd de la poruncă prin neascultare, s-a predat, cum zice sfîntul Grigorie, iubirii de plăcere şi conducerii de sine celei rătăcite [1051], şi a iubit cele trupeşti şi într-un anumit fel s-a făcut una cu trupul şi s-a făcut omul întreg trup, cum se zice : «Nu va rămîne Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că sînt trupuri» (Fac. 6, 1). Şi astfel, sufletul ticăloşit pătimeşte şi simte şi el împreună cu cele ce se fac de către trup. De aceea a spus bătrînul că şi osteneala trupească duce la smerenie. Căci în altă simţire se află sufletul celui sănătos şi în alta, al celui bolnav ; în alta, al celui flămînd ; şi în alta, al celui sătul. La fel, alta e simţirea sufletului celui ce şade pe cal şi alta, a celui ce şade pe tron şi alta, a celui ce şade jos. De asemenea, alta e simţirea celui ce poartă haine frumoase, şi alta, a celui ce poartă haine murdare. Deci osteneala smereşte trupul, iar trupul smerindu-se, se smereşte împreună cu el şi sufletul. Aşadar, bine a zis că şi osteneala trupească duce la smerenie. De aceea, Evagrie, cînd a fost ispitit de hulă — ca unul ce avea cunoştinţă, şi ştia că hula vine din mîndrie, iar dacă trupul e supus smereniei se smereşte împreună cu el şi sufletul — a stat 40 de zile fără să intre sub acoperiş, încît trupul său, cum zice scriitorul, scotea răcnete ca animalele sălbatice [1052]. Astfel, n-a săvîrşit osteneala pentru hulă, ci pentru smerenie. Bine a zis deci bătrînul, că ostenelile trupeşti duc la smerenie. Bunul Dumnezeu să vă dăruiască vouă smerenie, căci ea scapă pe om de multe rele şi-l apără pe el de multe ispite.

1051. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv.* 39, 7 ; P.G. 36, 341 C.

1052. Paladie, *Hist. Laus*, ed. Butler, Lucet., p. 278.

III

DESPRE CONŞTIINŢĂ

1) Cînd a făcut Dumnezeu pe om, a sădit în el ceva dumnezeiesc, ca un gînd mai fierbinte şi luminos, avînd calitatea unei scîntei care luminează mintea şi arată acesteia deosebirea binelui de rău. Aceasta se numeşte conştiinţă şi ea este legea firii lui [1053]. Ea este închipuită de puţurile pe care le-a săpat Iacov (Fac. 26, 13-14), cum au zis părinţii, şi pe care le-au astupat filistenii. De această conştiinţă ascultînd patriarhii şi toţi sfinţii dinainte de legea scrisă, au bineplăcut lui Dumnezeu. Aceasta fiind astupată şi călcată de către oameni

1053. Conştiinţa e gîndul sădit de Dumnezeu în om, ca o scînteie fierbinte şi luminoasă. Conştiinţa luminează deplin mintea şi o obligă să facă deosebirea între bine şi rău. În conştiinţă omenescul se întîlneşte cu dumnezeiescul. Ea e şi a lui Dumnezeu şi a omului. Prin ea omul se află în legătură ontologic-dialogică cu Dumnezeu. Ea e faţa omului întoarsă spre Soarele existenţei. Ea e gînd al lui Dumnezeu, dar «semănat» în om şi prin aceasta ţine de om. Prin ea omul vorbeşte cu sine, dar prin sine vede pe Dumnezeu şi răspunde lui Dumnezeu. Prin poruncile şi mustrările de caracter absolut ale conştiinţei grăiesc poruncile şi mustrările lui Dumnezeu. Omul e un pol al lui Dumnezeu. O conştiinţă fără minte sau raţiune nu poate lucra. Dar nici acestea, fără conştiinţă. De aceea mintea sau raţiunea omului e şi ea luminoasă, dar şi fierbinte, căci are în ea dorinţa fierbinte nu numai de a cunoaşte un adevăr indiferent, ci adevărul ca bine, ca cel ce-l poate ferici, face bun. De aceea raţiunea nu e niciodată rece în lucrarea ei. Chiar cînd afirmă obiectivitatea cunoaşterii sale, o afirmă cu căldură, căci e legată de conştiinţă şi în obiectivitate nu poate să lipsească binele. Pe lîngă aceea, adevărul, pentru care e dată raţiunea şi spre care aspiră ea, cere el însuşi căldură în căutarea şi în susţinerea lui. Şi pentru că raţiunea are o astfel de căldură, ea pune pasiune şi în susţinerea minciunii cu aparenţe de adevăr, pentru că i se pare că aceea îl fericeşte. Aceasta, pentru că adevărul e bun, e frumos, pentru că de el depinde viaţa fericită a omului. Adevărul reprezintă de aceea şi binele, iar minciuna, răul. De aceea raţiunea e legată cu conştiinţa, care se preocupă în mod special de aspectul bun sau rău al adevărului, sau pentru că adevărul e focul care se cere sesizat de o raţiune întipărită de conştiinţă, încălzită de focul adevărului.

prin înaintarea păcatului, am avut nevoie de legea scrisă, am avut nevoie de sfinţii prooroci, am avut nevoie de însăşi venirea Stăpînului nostru Iisus Hristos, ca să o descoperim şi să o trezim, ca să aprindem din nou acea scînteie acoperită, prin păzirea sfintelor Lui porunci. Deci, atîrnă acum de noi, fie să o astupăm iarăşi, fie să o facem să ne lumineze, dacă ascultăm de ea. Căci cînd conştiinţa noastră ne spune să facem aceasta, şi dispreţuim glasul ei, şi iarăşi ne spune şi nu facem, ci rămînem călcînd-o pe ea, o astupăm, şi nu mai poate să ne vorbească limpede de sub povara aşezată asupra ei. Ci ca un sfeşnic ce luceşte printr-o ceaţă, începe să ne arate lucrurile în chip mai afumat, mai întunecos, şi aşa, datorită înaintării păcatului, nimenea nu-şi mai poate vedea limpede faţa sa, ci ca într-o apă turburată de multe gunoaie [1054].

Astfel, nu mai simţim cele ce ni le spune conştiinţa noastră, încît părem aproape că nu o mai avem. Dar

1054. În conştiinţa clară auzind glasul lui Dumnezeu, ne auzim şi pe noi înşine, sau viceversa. Căci conştiinţa ne vorbeşte despre noi cu claritatea cu care ne vorbeşte despre Dumnezeu. Sau Dumnezeu ne vorbeşte cu tăria Lui necondiţionată şi de nerespins despre noi, despre ce trebuie să fim noi şi ce sîntem. De aceea, prin conştiinţă ne vedem propriu-zis faţa noastră, pentru că o vedem în lumina lui Dumnezeu, singura care o luminează. Cînd abaterile noastre de pe calea pe care ne putem dezvolta ca ceea ce sîntem şi trebuie să fim, sau cînd petele aşezate pe ea nu sînt prea mari, ne vedem mustraţi de conştiinţă. Dar cînd am înaintat mult în păcate, conştiinţa e acoperită, sau glasul ei e astupat pentru o anumită vreme sau pentru totdeauna cu totul. Şi cu ea, şi glasul lui Dumnezeu. Dar rar poate fi astupată definitiv. Glasul ei se aude adeseori pe neaşteptate de sub povara uriaşă pusă asupra ei, uneori însă fără a ne mai putea da puterea să ne îndreptăm. Ea grăieşte cum grăieşte un mort pe care l-am ucis şi mortul sînt eu însumi. Dar mort, responsabil de moartea mea şi de a altuia în faţa lui Dumnezeu. Căci nimenea nu e mort în întregime. Aşa ne va vorbi, printr-o cumplită şi nepotolită mustrare în viaţa viitoare. E un mod al relaţiei noastre eterne cu Dumnezeu. Jocul relaţiei între mine şi semenii mei, între mine şi subiectul dumnezeiesc, e de o nesfîrşită varietate.

nu e nimenea care să nu o aibă. Căci e ceva dumnezeiesc, precum am spus mai înainte, şi nu se pierde niciodată, ci totdeauna ne aduce aminte de ceea ce sîntem datori. Dar noi nu simţim, prin faptul că, aşa cum am zis, o dispreţuim şi o călcăm.

2) De aceea, proorocul plînge pe Efraim şi zice: «Făcutu-s-a Efraim stăpîn peste protivnicul lui şi a călcat judecata» (Osea 10, 11). Prin protivnicul lui înţelege conştiinţa. De aceea se zice şi în Evanghelie: «Împacă-te cu pîrîşul tău pînă eşti pe cale cu el, ca nu cumva să te predea pe tine judecătorului şi judecătorul, slujitorilor şi să te arunce pe tine în temniţă. Amin zic ţie, nu vei ieşi de acolo, pînă ce nu vei întoarce şi ultimul bănuţ» (Mt. 5, 25-26). De ce numeşte conştiinţa protivnic? Pentru că ea se împotriveşte totdeauna voii noastre celei rele, şi ne mustră cînd nu facem ceea ce trebuie să facem şi facem ceea ce nu trebuie să facem. Şi ea ne pîrăşte pe noi. De aceea o numeşte protivnic şi pîrîş şi ne porunceşte zicînd: «Împacă-te cu pîrîşul tău cît eşti pe cale cu el»[1055]. Iar calea este, cum zice sfîntul Vasile, lumea aceasta[1056].

3) Să ne sîrguim deci, fraţilor, să păzim conştiinţa noastră cît sîntem în lumea aceasta, nelăsînd-o să ne mustre în privinţa vreunui lucru, necălcînd-o nici măcar în lucrul cel mai mic. Căci de la cele mici şi prin fire neînsemnate, ajungem să dispreţuim şi pe cele mari. Pentru că atunci cînd începe cineva să zică: «Ce e dacă voi spune cuvîntul acesta? Ce e de voi mînca această bucată mică? Ce este dacă voi privi la acest lucru?», de la întrebarea: «Ce este aceasta sau ce este aceea», ia gustul rău şi amar şi începe să dispreţuiască şi pe cele mari şi mai grele şi să calce peste conştiinţa

1055. Să ne împăcăm cu conştiinţa cît sîntem încă în viaţă.

1056. Sfîntul Vasile, *Omil. în psalm.* 2; P.G. 29, 220—221 şi P.G. 31, 544 A.

sa. Şi înaintînd astfel, pe încetul se primejduieşte să cadă în totala nesimţire. De aceea, luaţi seama, fraţilor, să nu nesocotim cele mici, vedeţi să nu le dispreţuim ca pe nişte nimicuri. Căci nu sînt mici, ci sînt un început, pricinuiesc o obişnuinţă rea. Să veghem, să avem grijă de cele uşoare, întrucît sînt uşoare, ca să nu se facă grele. Lucrarea virtuţii şi a păcatului începe de la cele mici şi duce la cele mari, fie bune, fie rele. De aceea, ne porunceşte Domnul să ne păzim conştiinţa şi spune fiecăruia în parte : Vezi ce faci nelegiuitule, veghează ! «Împacă-te cu pîrîşul tău cît eşti pe cale cu el». Şi adaugă, spunîndu-i să se teamă de primejdia lucrului, zicînd : «ca nu cumva să te predea pe tine judecătorului şi judecătorul, slujitorilor şi să te arunce în temniţă». «Şi ce va urma ? Amin îţi spun ţie, nu vei ieşi de acolo pînă ce nu vei întoarce şi cel din urmă bănuţ». Căci ea ne vădeşte, cum am spus, şi în ceea ce e bine şi în ceea ce e rău şi ne arată ce să facem şi ce să nu facem. Şi ea ne va pîrî şi în veacul viitor [1057]. De aceea, zice : «ca nu cumva să te predea judecătorului» şi celelalte.

4) Iar păzirea ei e de multe feluri. Se poate păzi conştiinţa faţă de Dumnezeu, faţă de aproapele şi faţă de lucruri. Şi faţă de Dumnezeu o poate păzi cineva, cînd nu dispreţuieşte poruncile Lui, chiar şi în acele lucruri în care nu-l vede pe el vreun om şi în cele în care nu-i sînt cerute de cineva. Acela păzeşte conştiinţa faţă de Dumnezeu în ascuns. De pildă : Cînd nesocotim rugăciunea, cînd se suie la inima noastră un gînd pătimaş şi nu veghem şi nu ne strîngem pe noi înşine, ci ne învoim cu el ; cînd vedem pe aproapele zicînd sau

1057. Nu putem ajunge în Împărăţie, pînă nu ajungem neapăsaţi de conştiinţă de răul făcut cuiva, sau faţă de Dumnezeu. De aceea, după ce murim, dacă nu mai putem depărta de la noi înşine răul făcut faţă de Dumnezeu, sau aproapelui, pot să o facă aceasta şi să ne despovăreze conştiinţa urmaşii noştri sau Biserica, prin marea dragoste a lor.

făcînd ceva şi îl bănuim şi-l osîndim. Şi simplu grăind, toate cîte se fac întru ascuns, pe care nimenea nu le ştie, decît numai Dumnezeu şi conştiinţa noastră, pe toate trebuie să le păzim. Aceasta este conştiinţa faţă de Dumnezeu.

5) Iar cea faţă de aproapele este să nu facă cineva nimic de care ştie că necăjeşte sau răneşte pe aproapele, fie cu lucrul, fie cu cuvîntul, fie cu înfăţişarea, fie cu privirea. Căci poate răni pe aproapele şi înfăţişarea noastră, cum am spus de multe ori. Şi-l poate răni şi privirea. Şi simplu grăind, toate cîte ştie omul că pot să dea vreun gînd aproapelui, prin care se pătează însăşi conştiinţa lui, de care ştie că e în stare să vatăme sau să necăjească. De toate acestea trebuie să se păzească şi să nu le facă. Aceasta înseamnă a păzi conştiinţa faţă de aproapele.

6) Iar păzirea conştiinţei faţă de lucruri stă în a nu se folosi cineva rău de un lucru, în a nu strica vreun lucru, sau a-l arunca, ci chiar de vede vreunul aruncat, să nu treacă cu vederea, fie el cît de neînsemnat, ci să-l adune şi să-l pună la locul lui [1058]. Nu trebuie să ne folosim rău de veşmintele noastre. Presupune că poate purta cineva o haină încă o săptămînă sau două, dar o dezbracă şi o spală îndată, înainte de vreme, sau o taie, şi în loc de a o folosi alte cinci luni, sau şi mai mult, o învecheşte, spălînd-o şi o face nefolositoare. Aceasta

1058. Pentru creştin toate componentele firii sînt darurile lui Dumnezeu către noi, spre folosul nostru. Prin toate vedem bunătatea şi grija lui Dumnezeu faţă de noi. A le disprețui şi strica înseamnă a disprețui grija lui Dumnezeu faţă de noi şi a reduce posibilităţile de vieţuire ale semenilor noştri. Dar pe lîngă aceasta, elemente ale creaţiei mai sînt şi obiectele sau bunurile în care s-a imprimat şi munca oamenilor noştri : pîinea, vinul, uneltele, operele de artă. A le disprețui şi strica înseamnă a disprețui şi munca semenilor noştri. Stricarea obiectelor pregătite şi căutarea altora, cere muncă înnoită şi omul nu mai are vreme să se ocupe şi de sufletul său. Faţă de toate avem o răspundere. Căci prin toate sînt loviţi oamenii şi e disprețuit Dumnezeu.

este contrar conştiinţei. Se întîmplă la fel cu aşternutul. De multe ori poate cineva să întrebuinţeze o saltea mai mică şi caută alta mai mare, sau are o pătură de lînă şi vrea să o schimbe şi să ia alta nouă, mai frumoasă, din motiv de lux şi din moleşală. Poate să se îndestuleze cineva cu o pernă umplută cu paie şi caută una umplută cu pene şi se străduieşte să o aibă şi se necăjeşte dacă nu o are. Şi începe să se uite la fratele său şi să spună : «De ce are el aceasta şi eu nu o am. Ce fericit e el !» Mare sporire ! Iarăşi, cineva îşi întinde haina sau pătura la soare şi nu are grijă să o ia la vreme şi o lasă să se ardă. Şi aceasta este împotriva conştiinţei. La fel şi cu mîncările. Cineva îşi poate împlini trebuinţa sa cu puţine legume crude sau uscate şi cu puţin ulei, dar nu se mulţumeşte cu atîta, ci caută altă mîncare mai gustoasă, mai bogată. Acestea toate sînt împotriva conştiinţei.

7) Iar părinţii spun că monahul nu trebuie să lase conştiinţa sa să-l chinuiască niciodată, în nici un fel de lucru. Deci e nevoie, fraţilor, să fim treji totdeauna şi să ne păzim pe noi de toate acestea, ca să nu cădem în primejdie. Dar şi Domnul ne-a cerut aceasta, precum am spus mai sus. Dumnezeu să ne dea putere să ascultăm şi să păzim acestea, ca să nu ni se facă spre osîndă cuvintele părinţilor noştri.

IV

DESPRE FRICA DE DUMNEZEU

1) Spune sfîntul Ioan în epistolele sobornicești : «Dragostea desăvîrşită scoate afară frica» (I In. 4, 18). Oare ce voieşte să ne spună sfîntul? Despre ce dragoste şi despre ce frică vorbeşte ? Proorocul zice în psalmi : «Temeţi-vă de Domnul, toţi sfinţii Lui» (Ps. 33, 10). Şi aflăm şi alte multe cuvinte de acestea în Sfin-

tele Scripturi. Dacă deci şi sfinţii, care iubesc aşa de mult pe Domnul, se tem de El, cum zice : «dragostea scoate afară frica» ? Sfîntul voieşte să ne arate că sînt două frici. Una începătoare şi una desăvîrşită ; şi că una este a începătorilor, cum ar spune cineva, a cinstitorului de Dumnezeu ; iar alta, a celor sfinţi şi desăvîrşiţi, a celor ce au ajuns la măsura iubirii. De pildă : cineva face voia lui Dumnezeu din frica de chinuri. Acesta, cum am spus, e încă începător. El nu face încă binele pentru el însuşi, ci de frica bătăilor. Altul face voia lui Dumnezeu, iubindu-L pe Dumnezeu însuşi, dorind în chip deosebit să-I placă lui Dumnezeu. Acesta ştie ce este binele însuşi, acesta a cunoscut ce înseamnă a fi cu Dumnezeu [1059]. Acesta este cel ce are iubirea adevărată pe care sfîntul o numeşte desăvîrşită. Şi această iubire îl duce pe el la frica desăvîrşită.

Unul ca acesta nu se mai teme şi păzeşte voia lui Dumnezeu, nu pentru bătăi, nu pentru a nu fi pedepsit, ci, cum am spus, pentru că a gustat din dulceaţa de a fi împreună cu Dumnezeu. Îi este frică să nu cadă din ea, îi este frică să nu fie lipsit de ea. Aceasta este frica desăvîrşită, care se naşte din iubirea aceasta. Aceasta scoate afară frica începătoare. De aceea zice, că «dragostea desăvîrşită scoate afară frica». Dar e cu neputinţă a se ajunge la frica desăvîrşită, altfel decît prin cea începătoare.

1059. Binele însuşi este Dumnezeu ca persoană izvorîtoare de iubire desăvîrşită şi deci şi de putere, sau de viaţă la nesfîrşit. Pe orice persoană o iubeşti pentru ea însăşi, pentru că din ea izvorăşte, sau poate izvorî, iubire şi deci viaţă. Cu atît mai mult, pe Dumnezeu. Numai lucrul îl iubeşti pentru tine. În iubirea unei persoane nu poţi să faci deosebire între iubirea de tine şi iubirea faţă de ea. Totul e dat la un loc. Tu eşti fericit cînd eşti cu cealaltă persoană. Dar numai cu Dumnezeu poţi fi veşnic şi numai în El poţi fi şi cu celelalte persoane veşnic, rămînînd şi tu însuţi veşnic prin iubirea lor şi prin iubirea ta fără sfîrşit faţă de ei.

2) Trei sînt stările sufletului prin care putem, cum zice sfîntul Vasile, să bineplăcem lui Dumnezeu [1060]: fie că plăcem lui Dumnezeu temîndu-ne de chinuri, şi deci ne aflăm în simţirea robului; fie că împlinim cele poruncite urmărind cîştigul răsplăţii, deci pentru folosul nostru şi prin aceasta ne asemănăm simbriaşilor; fie că facem binele pentru El însuşi şi în acest caz ne aflăm în simţirea de fiu. Căci fiul cînd ajunge la cumînţenie, face voia tatălui său, nu pentru că se teme să nu fie bătut; nici pentru a lua plată de la el; ci pentru că îl iubeşte, păzeşte iubirea faţă de el şi-i arată cinste ca unui părinte şi e încredinţat că toate cele ale tatălui sînt ale lui. Unul ca acesta se învredniceşte să audă: «Nu mai eşti rob, ci fiu şi moştenitor al lui Dumnezeu, prin Hristos» (Gal. 4, 7). Unul ca acesta nu se mai teme, cum am zis, de Dumnezeu, cu frica aceea începătoare, ci-L iubeşte, cum a zis sfîntul Antonie: «Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, ci-L iubesc pe El» [1061]. Iar Domnul zicînd lui Avraam, după ce l-a adus spre jertfă pe fiul lui: «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu», vorbeşte de frica desăvîrşită, care se naşte din dragoste. Căci cum ar fi zis altfel: «Acum am cunoscut»? A zis pentru că s-a miluit de el, fiindcă a făcut atîtea, a ascultat de Dumnezeu, şi-a lăsat toate ale sale, s-a mutat în pămînt străin şi în mijlocul unui popor de închinători la idoli, unde nu era nici urmă de cinstirea lui Dumnezeu şi pe deasupra a suportat şi această înfricoşătoare încercare a jertfirii fiului său. După toate acestea i-a zis: «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu». E vădit că a vorbit de frica desăvîrşită a sfinţilor. Căci aceştia nu mai fac voia lui Dumnezeu de frica chinurilor, sau pentru a lua răsplată, ci

1060. Sfîntul Vasile, *Introducere în regulile mai largi*; P.G. 31, 896 B.

1061. În «*Apophtegmata Patrum*», la Cotelerius, *Monumenta Ecclesiae Graecae*, tom. I, p. 351, nr. 52, unde se zice: «A zis Ava Antonie: Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, şi-L iubesc, căci dragostea scoate afară frica».

pentru că Îl iubesc, cum am spus de multe ori, se tem să facă ceva contrar voii Celui iubit. Şi de aceea zice: «Dragostea scoate afară frica». Căci nu mai fac voia Lui din frică, ci se tem pentru că-L iubesc [1062].

3) Aceasta este frica desăvîrşită. Dar nu e cu putinţă, precum am spus mai înainte, să ajungă cineva la aceasta, dacă nu o are mai întîi pe cea începătoare. Căci zice: «Frica de Domnul e începutul înţelepciunii» şi iarăşi: «Frica de Dumnezeu e începutul şi sfîrşitul» (Pilde 1, 7). Numeşte început frica începătoare. După ea e cea desăvîrşită, cea a sfinţilor. Frica începătoare ţine de alcătuirea noastră. Aceasta păzeşte sufletul, ca şi cunoştinţa, de tot păcatul. Căci zice: «De frica Domnului se abate fiecare de la rău» (Pilde 15, 27). Dacă deci cineva se abate de la rău de frica pedepsei, precum sluga care se teme de stăpîn, atunci el vine pe încetul şi la săvîrşirea binelui şi făcînd binele, vine pe încetul şi la nădejdea unei răsplăţi oarecare pentru lucrarea binelui, precum nădăjduieşte simbriaşul. Iar stăruind, cum am zis, în fuga de rău, din frică şi asemenea robului, şi făcînd binele din nădejde, ca simbriaşul, petrecînd cu Dumnezeu timp îndelungat în bine, se uneşte prin aceasta, pe măsura acestei petreceri, cu Dumnezeu şi deci Îl gustă şi ajunge la o simţire oarecare a Însuşi Binelui adevărat şi nu mai voieşte să se despartă de El. Căci cine-l va mai putea despărţi pe el, cum a zis Apostolul, de dragostea lui Hristos (Rom. 8, 35) ? Atunci ajunge la măsura fiului şi iubeşte binele

1062. E o inversare: începătorii fac voia lui Dumnezeu, pentru că se tem; cei desăvîrşiţi Îl iubesc şi de aceea au frica să nu cadă din iubire şi de aceea fac voia Lui. Frica ce se naşte din iubire e alta decît iubirea care cu anevoie creşte din frică. Altceva e cînd mă tem să nu pierd iubirea cuiva şi altceva e cînd mă tem de pedeapsa lui. În primul caz omul a gustat dulceaţa comuniunii cu persoana iubită şi se teme să nu o piardă; în al doilea caz se are în vedere pe sine, se gîndeşte la pedeapsa ce-i poate veni din neîmplinirea dorinţei aceleia.

pentru el însuşi şi se teme, pentru că-l iubeşte. Şi aceasta este frica cea mare şi desăvîrşită.

4) De aceea, şi proorocul, învăţîndu-ne pe noi deosebirea acestor frici, a zis : «Veniţi, fiilor, ascultaţi-mă, frica Domnului vă voi învăţa pe voi» (Ps. 33, 11). Îndreptaţi-vă mintea la fiecare cuvînt al proorocului. Căci fiecare cuvînt are înţelesul lui. Întîi zice : «Veniţi la mine» chemîndu-ne la virtute. Apoi adaugă : «fiilor». Căci sfinţii numesc «fii» pe cei ce se preschimbă prin cuvîntul lor, trecînd de la păcat la virtute. Aşa zice Apostolul : «Copilaşii mei, pentru care sufăr iarăşi durerile naşterii pînă ce va lua Hristos chip în voi» (Gal. 4, 19). Apoi, după ce ne-a chemat şi ne-a îndemnat spre această prefacere, zice : «Frica Domnului vă voi învăţa pe voi». Vedeţi îndrăzneala sfîntului ? Noi cînd voim să spunem vreun bine, totdeauna zicem : «Voiţi să vorbim puţin împreună despre frica de Dumnezeu şi să ne deprindem în ea, sau în altă virtute ?» Dar sfîntul nu a făcut aşa, ci a spus cu îndrăzneală : «Veniţi, fiilor, ascultaţi-mă, frica Domnului vă voi învăţa pe voi. Care este omul, care voieşte viaţa şi iubeşte să vadă zile bune ?» (Ps. 33, 11-12). Apoi, ca şi cînd ar fi răspuns cineva : «Eu voiesc, învaţă-mă pe mine cum să vieţuiesc şi să văd zile bune», învaţă şi zice : «Opreşte limba ta de la rău şi buzele tale, ca să nu grăiască viclenie» (Ps. 33, 12-15). Iată că taie întîi prin frica de Dumnezeu lucrarea răului. Căci : «Opreşte limba ta de la rău» înseamnă : «Nu răni prin ceva conştiinţa aproapelui, nu cleveti, nu mînia pe cineva». Iar adăugînd «şi buzele tale, ca să nu grăiască viclenie», zice : «Nu te purta cu vicleşug faţă de aproapele». Apoi adaugă : «Abate-te de la rău» (Ps. 33, 13). A spus la început cîteva păcate în parte : clevetirea, viclenia, şi apoi a adăugat în chip cuprinzător tot păcatul zicînd : «abate-te de la rău», adică fugi de tot răul, abate-te de la tot lu-

crul pricinuitor de păcat. Dar n-a zis nici numai aceasta, ci a mai adăugat : «şi fă binele». Căci cînd cineva nu face răul, nu face numaidecît şi binele, sau cînd nu face nedreptate, nu şi miluieşte numaidecît. Şi cînd nu urăşte, nu şi iubeşte prin aceasta. Bine a zis deci proorocul : «fereşte-te de la rău şi fă binele».

Iată cum ne arată înşirarea la rînd a acelor trei stări de care am vorbit mai înainte : cum prin frica lui Dumnezeu a călăuzit la ferirea de la rău şi apoi îndeamnă să păşească şi la bine. De se va învrednici cineva să se abată de la rău şi să fugă de el, în chip firesc va lucra binele, călăuzit de sfinţi. Spunîndu-le acestea foarte bine şi după rîndul lor, adaugă : «Caută pacea şi o urmăreşte pe ea». N-a spus numai «caut-o», ci şi «urmăreşte-o», ca să o apuci pe ea.

5) Îndreptaţi-vă mintea la cuvintele acestea şi priviţi cu cîtă grijă le spune sfîntul. Cînd se învredniceşte cineva să se abată de la rău şi se sîrguieşte apoi să lucreze cu Dumnezeu binele, îndată îi vin războaiele vrăjmaşului. Drept aceea se nevoieşte, se osteneşte, se zdrobeşte, nu numai temîndu-se de a se întoarce iarăşi la rău, cum am spus despre slugă, ci şi nădăjduind, cum am spus înainte, răsplata binelui, ca un simbriaş. Căci face binele fiind război şi luptînd şi bătîndu-se cu vrăjmaşul ; de aceea îl face cu mult necaz şi multă zdrobire de inimă. Iar cînd îi vine ajutor de la Dumnezeu şi începe să cîştige o deprindere în bine, atunci vede odihna, atunci începe să guste treptat pacea, atunci simte ce este necazul războiului şi ce este bucuria şi veselia păcii. Atunci o caută pe ea, se sîrguieşte şi aleargă, urmărind s-o apuce în chip desăvîrşit, ca să o agonisească desăvîrşit, ca ea să se sălăşluiască în el. Şi ce este mai fericit decît sufletul care s-a învrednicit de această măsură ? Unul ca acesta, precum am spus de multe ori, se află la măsura fiului. Căci «fericiţi sînt

făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Mt. 5, 9). Cine ar putea spune că sufletul acela face binele pentru altceva dacă nu pentru bucuria de binele însuşi ? Cine cunoaşte bucuria aceea, dacă nu cel ce a făcut cercarea ei ? Unul ca acesta cunoaşte atunci şi frica desăvîrşită, precum am spus de multe ori.

Iată am auzit ce este frica desăvîrşită a sfinţilor şi ce este frica începătoare a stării noastre şi de unde începe cineva şi unde ajunge prin frica de Dumnezeu. Voim să aflăm acum şi cum vine frica de Dumnezeu ; şi voim să spunem şi care sînt cele care ne despart pe noi de frica de Dumnezeu.

6) Părinţii au spus că omul dobîndeşte frica de Dumnezeu, avînd pomenirea morţii şi amintirea chinurilor şi cercetîndu-se în fiecare seară pe sine, cum a folosit ziua, şi dimineaţa iarăşi cum a trecut noaptea; apoi, din neîndrăznire şi din alipirea de un om care se teme de Dumnezeu. Căci se spune că un frate a întrebat pe un bătrîn oarecare : «Ce voi face, părinte, ca să mă tem de Dumnezeu ?» Şi-i spuse lui Bătrînul : «Mergi, alipeşte-te de un om care se teme de Dumnezeu şi din frica lui de Dumnezeu, învaţă şi tu să te temi de Dumnezeu» [1063].

Şi alungăm frica de Dumnezeu de la noi, făcînd cele potrivnice acestora : neavînd pomenirea morţii, nici a chinurilor, neluînd aminte la noi înşine, necercetîndu-ne cum am folosit ziua, ci vieţuind cu nepăsare şi ocupîndu-ne cu lucruri fără rost, arătîndu-ne plini de îndrăzneală. Acesta este lucrul cel mai rău ; aceasta este pierzania noastră desăvîrşită. Căci ce alungă aşa de mult frica de Dumnezeu din suflet, ca îndrăzneala ? Cînd Ava Agaton a fost întrebat despre îndrăzneală, a spus că ea se aseamănă cu o arşiţă mare, care cînd

1063. *Apopht. Pimen* 65 ; P.G. 65, 337 B.

vine, fug toţi de ea şi ea nimiceşte rodul pomilor [1064]. Vezi puterea patimii ? Vezi furia ei ? Şi iarăşi, fiind întrebat : «Aşa de cumplită este îndrăzneala ?», a zis : «Nu este patimă mai cumplită decît îndrăzneala». Foarte bine şi cu înţelepciune a spus, că ea e născătoarea tuturor patimilor, pentru că ea izgoneşte frica de Dumnezeu din suflet. Căci dacă din frica de Domnul fiecare se abate de la rău, negreşit unde nu este frica de Dumnezeu, acolo e toată patima. Dumnezeu să izbăvească sufletele noastre de patima pierzătoare a îndrăznelii !

7) Dar cutezanţa este de multe feluri : îndrăzneşte cineva şi prin cuvînt şi prin atingere şi prin privire. De la îndrăzneală, vine şi la grăirea în deşert şi la grăirea celor lumeşti şi la facerea de glume şi la stîrnirea rîsului necuviincios. Îndrăzneala [1065] este şi atingerea a ceva sau a cuiva fără trebuinţă, întinderea mîinii împotriva cuiva, pentru a rîde, împingerea cuiva, sau răpirea a ceva de la el, privirea fără ruşine la cineva. Toate acestea le face îndrăzneala. Toate acestea vin cînd nu e frica de Dumnezeu în suflet. De la acestea vine cineva pe încetul şi la disprețuirea deplină a altora. De aceea Dumnezeu, cînd a dat poruncile Legii, a spus : «Faceţi evlavioşi pe fiii lui Izrail» (Lev. 15, 31). Căci fără evlavie nu cinsteşte nimeni pe Dumnezeu, nici nu ia aminte la vreo poruncă a Lui. De aceea nimic nu e mai rău decît îndrăzneala. Pentru aceea este ea

1064. *Apopht. Agaton* 41 ; P.G. 65, 109 A.

1065. Îndrăzneala de care se vorbeşte în aceste paragrafe este îndrăzneala care nu se teme de Dumnezeu. Dar există şi o «îndrăzneală» lăudată în «Vieţile Sfinţilor» şi în scrierile duhovniceşti. Este îndrăzneala pe care o au sfinţii şi în general cei curaţi, cei plini de încredere în Dumnezeu. Ea le dă o speranţă că rugăciunile lor vor fi împlinite. Ei îndrăznesc în Dumnezeu orice lucru mare, dacă e bun. Ei îndrăznesc să stăruie pe lîngă Dumnezeu, cum a îndrăznit Avraam, pentru că au o familiaritate cu Dumnezeu, pentru că sînt prietenii Lui, cum a spus Domnul (In. 15, 15).

maica tuturor patimilor: fiindcă depărtează evlavia, fiindcă izgoneşte frica de Dumnezeu, fiindcă naşte dispreţuirea.

Prin îndrăzneala ce o aveţi întreolaltă, şi prin nerușinarea unora față de alții, vorbiţi urît între voi şi vă răniţi unii pe alții. Şi dacă vreunul dintre voi vede ceva care nu foloseşte, pleacă şi flecăreşte despre aceea, sădind-o în inima altui frate. Iar prin aceasta nu se vatămă numai pe sine, ci vatămă şi pe fratele său, aruncînd în inima lui venin rău. Căci acela avînd adeseori mintea lui la rugăciune, sau la alt lucru bun, acesta mergînd la el îi dă ceva cu care să se ocupe fără folos. Şi nu numai că-l împiedică în ceea ce este spre folos, ci îi aduce şi o ispită. Şi nimic nu e mai rău ca aceasta, nici mai pierzător, decît să se vatăme cineva nu numai pe sine, ci să vatăme şi pe aproapele [1066].

8) De aceea, bine e să avem evlavie, fraţilor, ca să ne temem de vătămarea noastră, de vătămarea unora de către alţii, ca să ne cinstim unii pe alţii şi să ne sîrguim ca nici măcar să nu ridicăm privirea unul spre faţa altuia. Căci şi aceasta este un fel de îndrăzneală, cum a zis oarecare dintre bătrîni [1067]. Dar dacă s-ar întîmpla să vadă cineva pe fratele său păcătuind, să nu-l disprețuiască pe el, şi să tacă şi să-l lase să se piardă; dar nici să nu-l defaime şi să-l clevetească, ci cu împreună-pătimire şi cu frica de Dumnezeu, să spună celui ce

1066. E mai grav a duce cineva pe altul la pierzare prin pildă, prin îndemnul său, decît pe sine însuşi. În mod sigur acela îl va trage şi pe el în prăpastie, pe cînd altfel poate să fie tras la bine de cei ce sînt la bine. Mîntuirea mea depinde mai mult de lucrarea mea pentru mîntuirea altora, decît de lucrarea egoistă pentru mîntuirea mea. Semnul aflării tale pe drumul mîntuirii e depăşirea egoismului nu numai în a lucra pentru celălalt ca existenţă trecătoare, relativă, ajutîndu-l în cele pămînteşti, ci ca existenţă sortită veşniciei. Aceasta e suprema preţuire a lui.

1067. Dintr-o scrisoare a Avei Ioan, către Dorotei, la Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, p. 340.

poate îndrepta pe acela, sau să-i grăiască el însuşi aceluia cu iubire şi smerenie, zicînd: «Iartă-mă, fratele meu, că deşi sînt împrăştiat, mi se pare că nu facem bine acest lucru». Şi de nu va asculta, să spună altuia, faţă de care vede că acela are încredere, sau să-i spună povăţuitorului lui, sau Avei, după tăria greşalei lui şi să nu fie fără grijă. Dar cum am spus, să le spună acelora în scopul îndreptării fratelui şi nu pentru a flecări sau bîrfi; nu disprețuindu-l, nu voind să-l dea de pildă rea altora, nu osîndindu-l, nu prefăcîndu-se că o face, chipurile, spre îndreptarea lui, dar înăuntru avînd ceva din acestea pe care le-am spus. Căci chiar de ar spune cineva Avei lui însuşi, dar nu spre îndreptarea aproapelui, sau din pricina vătămării sale, săvîrşeşte păcat. Căci este clevetire. Deci să-şi cerceteze inima sa, şi de are în ea vre-o mişcare pătimaşă, să nu spună. Iar de se va vedea pe sine cu de-amănuntul, că voieşte să spună din milă sau pentru folosul aceluia, dar îl turbură înăuntru şi un oarecare gînd pătimaş, să vestească Avei, cu smerenie, atît gîndul acesta al său, cît şi că vrea să spună greşala aceluia, zicînd: «Conştiinţa mea îmi dă mărturie că voiesc să spun aceasta pentru îndreptarea fratelui, dar simt în inima mea un gînd amestecat. De voiesc să spun din pricină că am ceva împotriva fratelui, nu ştiu; de voieşte o oarecare pizmă să mă împiedice să spun, pentru îndreptarea fratelui, nu ştiu»[1068]. Şi Ava îi va spune dacă trebuie să spună, sau nu.

Dar uneori cineva nu spune nici pentru folosul fratelui, nici din pricina vătămării sale, nici din ţinerea minte a vreunui rău de la acela, ci povesteşte pur şi simplu, dintr-o pornire spre grăire fără rost. Dar ce nevoie e de flecăreala aceasta? Şi de multe ori fratele

1068. Avem aci un model de fină şi concretă analiză a uneia din complexele stări sufleteşti, cum se descriu multe în această lucrare.

află că a vorbit despre el și se supără și așa din aceasta îi vine un necaz, deci și un adaos de vătămare. Dar cînd spune cineva, cum am zis, numai pentru un folos, Dumnezeu nu îngăduie să se facă turburare, nu lasă să urmeze vreun necaz, sau vreo vătămare.

9) Deci sîrguiți-vă, cum am spus, să vă păziți mintea, ca să nu gîndească cineva rău despre aproapele, nici să rănească pe careva, fie cu cuvîntul, fie cu fapta, fie cu înfățișarea, fie în orice alt chip. Nu fiți nici prea simțitori la pișcături, ca nu cumva cînd aude careva dintre voi vreun cuvînt de la un frate să se simtă pișcat, sau să-i și răspundă cu răutate, sau să se supere pe el. Acestea nu sînt potrivite celor ce se nevoiesc. Dobîndiți frica lui Dumnezeu, dar cu evlavie, ca să vă întîmpinați unul pe altul, plecîndu-și fiecare capul înaintea fratelui său, precum am spus, smerindu-se fiecare înaintea lui Dumnezeu și înaintea fratelui său, și tăindu-și pentru acela voia lui [1069].

Cu adevărat bun lucru este cînd cineva săvîrșește vreo faptă și o pune pe seama fratelui său și-i dă aceluia cinstea mai mare. Cel ce lasă de la sine, se folosește mai mult decît celălalt. Eu nu mă știu pe mine să fi făcut vreodată vreun bine. Dar dacă am fost apărat de această socotință, știu că am fost apărat pentru că nu m-am așezat înaintea fratelui, ci totdeauna am pus pe fratele înaintea mea.

10) Fiind eu odată în cele ale Avei Serid, s-a îmbolnăvit slujitorul Bătrînului Ava Ioan, care era cu

---

1069. Cine se smerește înaintea altuia, tăindu-și voia sa de a se arăta mai presus decît acela, îl face și pe acela să-și taie voia lui de a se arăta mai presus decît el. Astfel cel smerit își taie nu numai voia mîndriei sale, ci și voia mîndriei celuilalt. Nu se taie voia altuia printr-o superioritate de putere lumească, ci prin voia smereniei proprii care atrage după sine smerenia altuia, așa cum smerenia lui Hristos atrage după sine smerenia noastră. În această propoziție și în cele ce urmează se descrie delicatețea sfinților, care taie însăși rădăcina patimilor, nu le acoperă numai.

Ava Varsanufie, şi mi-a îngăduit Ava să slujesc eu pe bătrîn [1070]. Şi am îmbrăţişat uşa din afara chiliei lui [1071], precum îmbrăţişează cineva cinstita cruce. Dar cu atît mai mult îi slujeam lui. Căci cine nu ar fi voit să se învrednicească să slujească unui astfel de sfînt ? Dar avea şi cuvînt minunat. Şi de fiecare dată, după ce împlineam slujirea lui, îi puneam metanie ca să iau încuviinţare să mă retrag de la el. Iar el îmi spunea totdeauna ceva. Şi avea Bătrînul patru cuvinte. Şi cum am spus, spre seară, cînd voiam să mă retrag, îmi spunea totdeauna unul din cele patru cuvinte. Şi zicea aşa : «O dată pentru totdeauna (căci aşa avea bătrînul obiceiul să înceapă fiecare cuvînt), o dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinţii că păzirea conştiinţei aproapelui naşte smerita cugetare» [1072]. În altă seară, îmi spunea iarăşi : «O dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinţii : «Niciodată nu am pus voia mea înaintea celei a fratelui meu» [1073]. Altădată iarăşi zicea : «O dată pentru totdeauna, frate, Dumnezeu să păzească dragostea. Au spus părinţii : «Purtaţi sarcina unii altora, şi veţi împlini cu adevărat legea lui Hristos» [1074]. Astfel totdeauna voia bătrînul să-mi dea un sfat prin acestea patru, cînd mă retrăgeam seara, ca şi cînd ar fi dat cuiva merinde. Şi aşa le-am avut pe acestea în pază toată viaţa mea.

Şi totuşi, măcar că aveam o astfel de încredere în sfîntul şi aveam o aşa de mare dorinţă să-i slujesc, aflînd odată că un frate oarecare era necăjit, deoarece

1070. Îmbolnăvindu-se slujitorul Avei Ioan, supranumit «Bătrînul», Dorotei a luat, cu voia Avei Serid, asupra sa, slujirea Avei Ioan.

1071. Adică stătea neîncetat la uşa Bătrînului Ioan.

1072. *Apopht. Avei Isaia ; P. Evergetinos* I, 45, p. 168.

1073. *Apopht. lui Ion Eunucul II*, 2 ; P.G. 65, 233 A. şi din Antonie ; *P. Everget.*, III, p. 109.

1074. *Apopht. Macarie*, 41 ; P.G. 65, 291 B. şi Arsenie 1 ; P.G. 65, 88 B.

căuta să-i slujească şi el aceluia, m-am dus la Ava şi l-am rugat, spunîndu-i : «Cutărui frate i se cuvine mai mult aceasta, părinte, dacă voieşti». Şi nu mi-a îngăduit nici Ava Varsanufie, nici bătrînul însuşi (Ioan). Dar eu am făcut tot ce-mi stătea în putere ca să dau întîietate fratelui. Şi slujind acolo nouă ani, nu ştiu să fi spus cuiva vreodată vreun cuvînt urît, măcar că aveam o slujire, ca să nu poată spună cineva că nu aveam.

11) Şi credeţi-mă, ştiu că un frate a venit odată după mine de la bolniţă pînă la biserică, ocărîndu-mă. Iar eu mergînd înaintea lui, nu i-am răspuns nici măcar un cuvînt. Ba şi cînd a aflat Ava, spunîndu-i nu ştiu cine, şi voia să-l certe, eu am stăruit ţinîndu-i picioarele şi zicînd : «Nu, pentru Domnul, eu am greşit, ce vină are fratele ?» Şi altul iarăşi, fie din ispită, fie din simplitate, Dumnezeu ştie din ce pricină, îşi dădea drumul udului în timpul nopţii peste capul meu, încît mi se uda şi aşternutul. La fel şi alţi oarecare dintre fraţi veneau în fiecare zi şi scuturau saltelele de paie înaintea chiliei mele şi vedeam atîta mulţime de ploşniţe intrînd în chilia mea, că nici nu mai izbuteam să le omor. Căci erau nesfîrşite din pricina căldurii. Iar cînd mă duceam să mă culc, se adunau toate deasupra mea şi, măcar că adormeam de mare oboseală, cînd mă trezeam îmi vedeam trupul întreg pişcat. Şi niciodată nu am spus ceva vreunuia din ei : «Nu face aşa!» sau : «De ce faci aşa ?» Nici nu mă ştiu pe mine, cum am spus, să fi rostit vreodată vreun cuvînt care să rănească sau să supere pe cineva.

Învăţaţi şi voi să vă purtaţi sarcinile unii altora, învăţaţi să vă respectaţi unii pe alţii. Şi de aude careva dintre voi de la cineva vreun cuvînt care nu-i place, sau de suferă cineva, fără să vrea, ceva de la altul, să nu se descurajeze îndată, să nu se simtă îndată înţepat,

să nu se afle avînd în vremea nevoinţei sau folosului inima amărîtă, moleşită, fără tărie, neputînd să primească nici o ispită, ca un pepene de care, de se apropie vreo mică pietricică, îndată-l răneşte şi-l face să se putrezească. Ci să aveţi mai degrabă inima tare, ca să aveţi îndelungă-răbdare, ca iubirea voastră întreolaltă să biruiască toate cele ce se întîmplă între voi.

12) Şi de are cineva vreo slujbă, sau de s-ar afla careva dintre voi avînd să întrebe ceva, fie pe grădinar, fie pe chelar, fie pe bucătar, fie chiar pe oricare, dintre cei ce împreună slujesc cu voi, să se sîrguiască atît cel ce întreabă, cît şi slujitorul care răspunde, să-şi păzească înainte de orice starea lui dinăuntru, şi niciodată să nu se predea pe sine nici vreunei turburări, nici vreunei duşmănii (antipatii), nici vreunei împătimiri, nici să-şi lase voia sa, sau cererea dreptului său să se abată de la porunca lui Dumnezeu. Şi oricare ar fi lucrul de care e vorba, fie mic, fie mare, să-l dispreţuiască şi nesocotească. Fără îndoială nepăsarea este ceva rău. Dar nici să nu socotească cineva vreun lucru mai presus de starea lui dinăuntru, ca să-şi vatăme sufletul lui, pentru a izbuti în acel lucru. În orice lucru vă aflaţi prinşi, chiar de este vreunul care cere grabă şi e foarte însemnat, nu voiesc să-l faceţi cu ceartă şi cu turburare, ci să fiţi încredinţaţi că tot lucrul pe care-l faceţi, fie mare, fie mic, este a opta parte din ceea ce căutaţi. Iar păzirea stării voastre dinăuntru, chiar dacă prin aceasta s-ar întîmpla să nu vă puteţi împlini slujirea, este patru părţi din opt [1075]. Vedeţi cît de mare e deosebirea.

13) Deci cînd faceţi un lucru, de voiţi să-l faceţi desăvîrşit şi în întregime, sîrguiţi-vă să faceţi şi lucrul însuşi, care este o optime, dar să vă păstraţi nevătă-

1075. E mai mare lucru să nu tulburi starea de pace a ta şi blîndeţea faţă de ceilalţi, decît a împlini ceva din îndatoririle slujbei tale.

mată și starea voastră sufletească, care este o jumătate din cele opt părți, adică patru din cele opt [1076]. Iar de este vreo nevoie să faci lucrul acela și să împlinești porunca, vezi să nu te păgubești și pe tine și pe alții; să știi că nu e bine să piardă cineva patru optimi, sau jumătate pentru a păzi o optime [1077].

Și de știți că face cineva aceasta, unul ca acesta nu-și împlinește cu conștiință slujirea sa. Căci el stăruie, certîndu-se și chinuindu-se și pe sine și pe aproapele, din slava deșartă și pentru plăcerea oamenilor, ca să audă după acestea, că nimeni nu l-a putut înfrînge pe el. Vai! Mare vitejie! Nu e aceasta o biruință, fraților; aceasta e o pagubă, e pierzanie. Iată vă spun că dacă eu trimit pe careva dintre voi la orice lucru de trebuință și el vede ivindu-se vreo turburare, sau altă vătămare, trebuie să se oprească. Și niciodată nu vă vătămați pe voi înșivă sau pe alții. Mai bine să nu se împlinească lucrul acela (ceea ce e bine să nu se întîmple), **numai să nu vă supărați** unii pe alții. Căci altfel, cum am spus, pierdeți jumătate sau patru părți din opt. Și aceasta este o nebunie vădită.

14) Iar acestea vi le spun nu ca să descurajați îndată și să opriți lucrul, sau ca să vă faceți nepăsători și să aruncați dintr-odată toate și să călcați peste conștiința voastră, voind să scăpați de griji, nici ca să vă faceți neascultători, zicînd fiecare dintre voi: «Nu pot face aceasta, mă vatăm, nu mă privește pe mine». Căci pe motivul acesta, nu veți împlini niciodată nici o slujire, nici nu veți putea împlini vreodată vreo poruncă a lui Dumnezeu. Ci ca să închinați toată puterea voastră spre a împlini orice slujire a voastră

1076. Lucrul făcut e o optime din datorie, iar starea sufletească netulburată e de patru ori atîta.

1077. Adică să nu pierzi dragostea cînd împlinești o poruncă mai mult silit. Păstrarea stării liniștite a sufletului e jumătate din împlinirea lucrului, căci jumătate e a lui Dumnezeu.

cu dragoste, cu smerită cugetare, plecîndu-vă unul altuia, cinstindu-vă, rugîndu-vă unii pe alţii.

Nimic nu e mai puternic ca smerita-cugetare. Deci de va vedea cineva pe aproapele, sau pe sine însuşi necăjit pentru un timp, opriţi-vă, îngăduiţi-vă unul pe altul, nu stăruiţi cît timp ţine vătămarea. Căci, cum am spus de multe ori, mai bine să nu se împlinească ceea ce e de trebuinţă, precum voiţi, ci precum răspunde nevoii voastre şi nu după voia, sau după dreptul unuia. Chiar cînd vi s-ar părea lucrul îndreptăţit, să nu vă turburaţi sau să vă necăjiţi unii pe alţii şi să pierdeţi jumătate, sau patru din cele opt părţi. Căci e mare deosebirea pagubei. Dar se întîmplă de multe ori, că cineva pierde şi optimea însăşi şi nu înfăptuieşte chiar nimic. Aceasta se întîmplă de pe urma certurilor. Toate lucrurile ce le facem, le facem pentru a ne folosi din ele. Dar ce folos vom avea de nu ne vom smeri unii faţă de alţii, ci, dimpotrivă, ne vom turbura şi ne vom necăji unii pe alţii ? Ştiţi ce se spune în Gherontic : că de la aproapele ne este şi viaţa şi moartea [1078]. Cugetaţi-le acestea pururea în sinea voastră, fraţilor, ca să deprindeţi cuvintele sfinţilor bătrîni, ca să vă sîrguiţi să căutaţi şi să vă folosiţi pe voi înşivă şi unii pe alţii cu iubire şi cu frica de Dumnezeu. În felul acesta, puteţi să vă folosiţi din toate cele ce vi se întîmplă şi să sporiţi cu ajutorul lui Dumnezeu. Şi Însuşi Dumnezeul nostru, ca un iubitor de oameni, să ne dăruiască nouă frica Lui. Căci zice : «Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui, că aceasta o cere de la oameni» (Eccl. 12, 13).

1078. *Apopht.* 9 ; P.G. 65, 77 B. E o minunată rezumare a unui mare adevăr. În această propoziţie se cuprind nenumărate înţelesuri, care toate se pot ilustra prin relaţiile concrete dintre oameni. Îl pierdem pe altul, ne pierdem pe noi ; îl iubim pe altul, ne iubeşte şi el pe noi şi aceasta e viaţa noastră. Se roagă pentru noi, ne ajută, ne mîntuim ; nu se roagă, nu ne ajută, ne pierdem.

V

DESPRE TREBUINȚA DE A NU SE ÎNCREDE CINEVA ÎN ÎNȚELEPCIUNEA SA

1) În Pilde se zice: «Cei ce n-au cîrmuire, cad ca frunzele, iar mîntuirea este întru sfat mult» (Pilde 11, 14). Luați seama, fraților, la înțelesul cuvîntului; luați seama ce ne învață Sfînta Scriptură. Ne îndeamnă să nu ne încredem în noi înșine, să nu ne socotim pe noi înșine înțelepți, să nu credem că putem să ne cîrmuim pe noi înșine. Avem nevoie de ajutor; avem nevoie de cel ce ne cîrmuiește după Dumnezeu. Nimic nu e mai jalnic, nimic nu e mai pierzător, decît să nu avem pe cineva care să ne povățuiască pe calea lui Dumnezeu. Căci ce zice?: «Cei ce nu au cîrmuire, cad ca frunzele». Frunza e de la început totdeauna verde, în creștere, plăcută, apoi se usucă pe încetul și cade. Iar la sfîrșit e disprețuită, călcată în picioare. Așa e și omul necîrmuit de cineva. La început are totdeauna căldură pentru post, pentru priveghere, pentru liniștire, pentru ascultare, pentru alte bunătăți. Apoi stingîndu-se pe încetul acea căldură și omul neavînd un cîrmuitor, care să-i împrospăteze și reaprindă căldura, se usucă pe nesimțite, și cade și se face rob vrăjmașilor, care fac din el tot ce voiesc.

Iar despre cei ce-și mărturisesc ale lor și le fac toate cu sfat, zice: «Mîntuirea este întru sfat mult». Nu zice: «întru sfat mult», în înțelesul că trebuie să se sfătuiască cu fiecare, ci să se sfătuiască în toate, fără îndoială cu cel în care trebuie să aibă încredere. Nici ca unele să le tacă, iar altele să le spună aceluia, ci toate să le mărturisească și în toate să se sfătuiască, cum am zis, cu acela. Acesta are «mîntuirea întru sfat mult».

2) Căci dacă omul nu înfăţişează toate ale sale, mai ales dacă vine de la o obişnuinţă şi de la o vieţuire rea, diavolul găseşte în el o voie şi o pornire de îndreptăţire, şi prin ea îl va răpune. Căci unde vede diavolul pe cineva că nu voieşte să păcătuiască, nu e aşa de neiscusit în a face răul, încît să-l momească dintr-odată la vreunul din păcatele vădite. Nu-i zice: «Du-te şi curveşte!», nici: «Du-te şi fură!» Căci ştie că nu voim acestea. Şi nu ţine să ne spună cele ce nu le voim. Ci ne află avînd, cum am spus, o voie oarecare şi o pornire de a ne îndreptăţi şi prin ele ne vatămă cu o părută îndreptăţire. De aceea zice iarăşi: «Cel viclean face răul cînd se împreună cu o voinţă de îndreptăţire» (Pilde 11, 15). Cel viclean este diavolul. Deci el face răul, cînd se împreună cu o pornire de îndreptăţire, adică cu o îndreptăţire ce ne-o dăm noi. Atunci are mai multă putere. Atunci ne vatămă mai mult. Atunci lucrează mai cu tărie. Căci cînd ţinem la voia noastră şi ne întemeiem pe dreptul nostru, atunci noi înşine uneltim împotriva noastră cu viclenie, convingîndu-ne că facem un lucru bun şi nu ne dăm seama că ne pierdem. Căci cum putem cunoaşte voia lui Dumnezeu, sau să o căutăm pe ea, cînd ne încredem în noi înşine şi ţinem la voia noastră?

3) De aceea, Ava Pimen a spus că «voia este un zid de aramă între om şi Dumnezeu»[1079]. Luaţi seama la înţelesul cuvîntului. Şi iarăşi a adăugat, zicînd: «E o piatră care se întoarce înapoi lovind, căci se împotriveşte voii lui Dumnezeu şi se loveşte de ea. De aceea, cînd o părăseşte, omul zice: «Întru Dumnezeul meu voi trece zidul. Dumnezeul meu, neprihănită e calea Lui» (Ps. 17, 30—31). Minunat a grăit. Căci numai atunci vede cineva calea lui Dumnezeu cea fără pri-

1079. *Apopht. Pimen*, 54; P.G. 65, 333—336.

hană, cînd a părăsit voia sa [1080]. Dar cînd compătimeşte cu voia sa, nu vede calea neprihănită a lui Dumnezeu. Şi orice ar auzi despre sprijinirea lui, îndată o defaimă, o batjocoreşte, se întoarce, se împotriveşte. Căci cum va putea suporta pe cineva, sau cum va putea asculta vreun sfat, cel ce ţine la voia sa ? Apoi a zis Bătrînul şi despre pornirea spre îndreptăţire : «Dacă va lucra şi îndreptăţirea împreună cu voia, nu se va întoarce omul uşor». Vai, cum se leagă între ele cuvintele sfinţilor ? E o moarte adevărată cînd se uneşte pornirea de îndreptăţire cu voia. Căci atunci e mare primejdie, mare frică. Atunci nenorocitul cade cu totul. Căci cine va convinge pe unul ca acesta să creadă, că un alt om cunoaşte mai bine folosul lui ? Atunci el se hotărăşte, cu desăvîrşire, să urmeze voii lui şi gîndului lui şi deci îl rostogoleşte vrăjmaşul cum voieşte. De aceea s-a spus : «Cel viclean face răul cînd se împreună cu pornirea de îndreptăţire». S-a spus că el urăşte pînă şi sunetul (ecoul) sprijinirii (asigurării).

4) Pentru că cel viclean nu numai că urăşte sprijinirea (asigurarea), dar nici nu poate să audă glasul a-

1080. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 31 ; P.G. 65, 909 B. Voia egoistă a omului duce spre el însuşi, se înfundă în el însuşi ; în el, cel închis în sine însuşi, în mărginirea lui monotonă şi întunecată. Voia lui Dumnezeu duce în largul nesfîrşit şi luminos al vieţii lui Dumnezeu şi al vieţii tuturor în El. Prin voia Sa Dumnezeu Se deschide omului şi lăuntrului lui. Dar atunci omul a devenit transparent pentru lărgimea nesfîrşită a lui Dumnezeu. Calea separată a omului se înfundă repede. Calea lui Dumnezeu duce nesfîrşit în nesfîrşirea Lui. În voia lui Dumnezeu se întîlnesc voile tuturor în înaintarea nesfîrşită în Dumnezeu şi în iubirea şi în înţelegerea lor reciprocă în Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este voia care le cuprinde pe toate, le susţine şi le promovează pe toate într-o înaintare armonioasă şi nesfîrşită, potrivit raţiunilor lor unite în El. Conformîndu-se voii lui Dumnezeu, omul nu anulează nici voia sa, ci o valorifică în năzuinţa ei adevărată de a se dezvolta în mod real în infinitatea lui Dumnezeu, în unire cu toate. Lăsîndu-şi voia sa egoistă, omul a surpat zidul artificial prin care se ţinea despărţit de Dumnezeu şi de toate.

cestei sprijiniri. El urăşte însuşi sunetul sprijinirii, adică chiar faptul de a i se grăi ceva pentru sprijinirea lui [1081]. De pildă : Înainte de a face ceva, cel ce ar trebui să întrebe despre folosul acelui lucru, înainte de a şti vrăjmaşul dacă acela va păzi ceea ce aude, sau nu va păzi, urăşte însuşi faptul de a întreba cineva peste tot şi de a auzi ceva din cele de folos, şi respinge însuşi glasul, însuşi sunetul (ecoul) unor astfel de cuvinte. Şi vă spun pentru ce. El ştie în viclenia pe care o zămisleşte că dacă acela ar întreba, s-ar deprinde să asculte un cuvînt de folos şi nimic nu urăşte vicleanul aşa de mult şi de nimic nu se teme ca de a se cunoaşte un astfel de cuvînt. Căci în acest caz n-ar mai putea unelti cum voieşte. Pentru că dacă s-ar întări sufletul prin mărturisirea tuturor gîndurilor sale şi prin auzirea de la un cunoscător a îndemnului : «Fă aceasta, sau nu face aceasta, aceasta e bine, aceasta nu e bine, aceasta e o pornire de îndreptăţire a ta, aceasta e o voie a ta», sau ar auzi iarăşi : «nu e momentul potrivit pentru acest lucru», iar altădată : «acum e momentul», — nu ar afla diavolul prin ce înşelăciune să-l vatăme pe

1081. Călugărul ca om pornit cu toată hotărîrea pe drumul binelui desăvîrşit are în sfatul unui povăţuitor de încredere o asigurare că va alege binele şi nu răul. Dar diavolul îndeamnă pe călugăr şi în general pe orice om să se încreadă numai în sine, tocmai ca să nu găsească o asigurare că va face binele. Şi se foloseşte spre aceasta de voinţa omului de a se afirma şi de a deveni tot mai mult, ceea ce uşor ajunge mîndrie cînd omul nu vrea să sporească prin Dumnezeu, ci prin sine. De fapt, omul nu se cunoaşte pe sine deplin fără ajutorul altora ; şi mai ales nu cunoaşte toate urmările posibile ale faptei sale, din lipsa lui de experienţă, atîta vreme cît este necercat. Cunoaşterea e un lucru comun : «Co-gnoscere». Omul e întreg numai împreună cu alţii şi în ultima analiză cu Subiectul suprem. Asigurarea, întărirea fiecăruia e dată de «sunetul», de «glasul» deosebit al altui subiect, de «ecoul» pe care omul îl aude pornind de la altă persoană. Poate acesta se numeşte «ecoul» şi pentru că în el se regăseşte cu adevărat omul însuşi. Diavolul îl vrea pe ins cu totul rupt de comuniunea cu alţii, pentru ca să-l poată astfel goli cu totul de viaţă, să-l prăbuşească în hăul pustiu al singurătăţii.

el, sau să-l rostogolească, pentru că întotdeauna ar fi cîrmuit și din toate părțile sprijinit (asigurat) și s-ar săvîrși în el cuvîntul : «mîntuirea e în sfat mult». Dar cel viclean nu voiește aceasta, ci o urăște. Căci vrea ca omul să facă răul și se bucură mai mult de acei care «nu au cîrmuire, căci cad ca frunzele».

5) Știi de fratele acela pe care-l iubea cel viclean și despre care a spus Avei Macarie : «Am un frate și cînd mă vede se întoarce ca o morișcă după vînt» [1082]. Pe unii ca aceștia îi iubește. De unii ca aceștia se bucură totdeauna, de cei ce nu se încredințează celui ce poate să-i ajute după Dumnezeu și să le întindă lor mîna. Căci nu s-a apropiat oare de toți frații dracul acesta, pe care l-a văzut sfîntul purtînd toate felurile de mîncări în ulcele ? Și nu le-a îmbiat tuturor ? Dar fiecare dintre aceia simțind uneltirea lui, a alergat și și-a mărturisit gîndurile sale și a aflat ajutor în vremea ispitei și de aceea n-a izbutit vicleanul împotriva lor. Numai pe nenorocitul acela l-a aflat încrezîndu-se în el însuși și neavînd de aceea vreun ajutor de la cineva. Și astfel l-a avut ca pe o jucărie și de aceea s-a retras mulțumindu-i și blestemînd pe ceilalți. Dar îndată ce a spus Avei Macarie lucrul acesta și numele fratelui și a alergat sfîntul la el, a aflat care a fost pricina căderii lui : a aflat că n-a voit să se mărturisească, a aflat că nu avea obiceiul să se dezvăluie. Căci întrebat fiind de sfînt : «Cum stai, frate ?», a răspuns : «Cu rugăciunile tale, bine !» ; și zicînd el iarăși : «Nu te războiesc gîndurile ?», a răspuns : «Sînt bine». Și n-a voit să mărturisească nimic, pînă ce cu mult meșteșug l-a înduplecat pe el sfîntul să spună ale lui. Iar acesta grăindu-i lui cuvîntul lui Dumnezeu, l-a întărit și l-a întors. Iar cînd a venit iarăși vrăjmașul, după obicei, voind să-l răstoarne pe el, s-a întristat. Căci l-a aflat întărit ; nu

1082. *Macarie*, 3 ; P.G. 65, p. 261—264.

l-a mai aflat pradă batjocurii sale. Astfel a plecat fără rod, a plecat ruşinat şi de la acesta. De aceea, întrebat iarăşi de către sfînt : «Cum se află fratele acela, prietenul tău ?», nu l-a mai numit pe acela : «prieten», ci duşman şi l-a blestemat zicînd : «S-a stricat şi acesta, nu mă mai ascultă nici el, ci s-a făcut mai sălbatec ca toţi».

6) Iată pentru ce urăşte vrăjmaşul pe cel ce are o sprijinire : pentru că voieşte totdeauna pieirea noastră. Iată pentru ce iubeşte pe cei ce se încred în ei înşişi : pentru că aceştia conlucrează cu diavolul, uneltind împotriva lor înşile. Eu nu cunosc altă cădere a călugărului, decît pe cea care îi vine din încredere în inima sa. Unii spun : omul cade pentru aceasta, sau pentru aceasta. Iar eu, precum am spus, nu cunosc să se întîmple cuiva altă cădere decît din pricina aceasta. Cunoşti pe vreunul care a căzut ? Află că s-a încrezut în sine. Nimic nu e mai primejdios, nimic nu e mai pierzător, decît a se încrede cineva în sine însuşi.

M-a acoperit Dumnezeu şi m-am temut totdeauna de primejdia aceasta. Cînd eram în mînăstirea de obşte, toate le încredinţam bătrînului Ava Ioan. Niciodată nu sufeream, cum am spus, să fac ceva fără sfatul lui. Se întîmpla cîteodată că gîndul îmi spunea : «Nu-ţi va spune bătrînul aceasta ? De ce să-l mai turburi ?» Şi ziceam gîndului : «Anatema fie şi judecăţii tale (dreptei tale socoteli) şi priceperii tale şi înţelepciunii tale şi ştiinţei tale, căci ceea ce ştii, de la diavolul ştii» [1083].

1083. Tot ce răsare din sfera mărginită a unei gîndiri individualiste, e prin sine lipsit de vederea largă, care ţine seama în mod echilibrat de intercondiţionarea tuturor. E de la diavolul, care vrea să rupă în bucăţi creaţiunea şi să scufunde pe fiecare într-o existenţă extrem de redusă, într-o existenţă chinuită, de umbră, de mişcare dezordonată, neraţională şi contradictorie a umbrelor. Totul e o falsă cunoştinţă, o cunoştinţă a fişiei, care nu e deplin reală, întrucît nu e în ţesătura întregului, în comunicare de viaţă între toate. «Dreapta socoteală», atît de lăudată în scrierile du-

Plecam deci şi întrebam pe bătrîn şi se întîmpla că uneori îmi spunea tocmai cuvîntul acela la care mă gîndisem şi eu. Atunci gîndul îmi spunea : «Ce mai zici ? Iată ţi-a spus ceea ce ţi-am spus şi eu. Nu l-ai turburat degeaba pe Bătrîn ?» Şi ziceam gîndului : «Acum e bine, acum e de la Duhul Sfînt. Ceea ce e al tău e viclean, e de la draci, e dintr-o stare pătimaşă» [1084]. Şi astfel, niciodată nu îngăduiam gîndului să mă facă să mă încred în mine însumi, fără întrebare.

Şi credeţi-mă, fraţilor, că eram în mare odihnă, într-o mare negrijă, încît mă plîngeam de aceasta, precum ştiu că v-am spus şi altădată. Căci auzisem că «prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia lui Dumnezeu» (Fapte, 14, 21), dar eu mă vedeam pe mine neavînd nici un necaz şi mă temeam şi eram îngrijorat, necunoscînd pricina acestei odihne, pînă ce nu mi-a spus bătrînul : «Nu fi necăjit, căci oricine se predă pe sine ascultării, are această odihnă şi lipsă de griji» [1085].

7) Sîrguiţi-vă şi voi, fraţilor, să întrebaţi şi să nu vă încredeţi în voi înşivă. Învăţaţi ce lipsă de grijă aduce acest lucru, ce odihnă, ce bucurie ! Dar fiindcă

---

hovniceşti răsăritene, vine şi ea dintr-o îndelungată experienţă a vieţii de comunitate, de împreună-sfătuire cu alţii. Ea ţine seama de toate laturile realităţii, de toate punctele de vedere posibile, în judecata ce o dă. De aceea sfatul se cere mai ales de la «bătrîni», care au adunat în cursul anilor îndelungaţi multă experienţă de viaţă şi multe păreri de la foarte mulţi.

1084. Chiar dacă judecata ce şi-o dă cineva cu privire la o faptă e ca şi cea pe care o primeşte de la un povăţuitor cu experienţă, e mai bine că el a întrebat. Căci a scăpat de mîndrie, sau de încrederea în sine, care îl va obişnui să nu întrebe nici în cazurile cînd ar putea da o judecată greşită. Şi în general orice mîndrie ca închidere a omului în sine aduce în el o învîrtoşare, o dezumanizare. Iar Duhul Sfînt e acolo unde inimile sînt deschise unele altora, unde oamenii sînt înmuiaţi de simţire, de comunicabilitate.

1085. Vezi «*Despre lepădare*», cap. 25, în această scriere.

am spus că nu eram necăjit niciodată, ascultați și acest lucru ce mi s-a întîmplat atunci. Pe cînd mă aflam încă acolo în mînăstirea de obște, mi s-a întîmplat odată o mare și de nesuportat întristare și mă aflam într-o astfel de durere și strîmtorare, că eram aproape să-mi dau și sufletul. Iar necazul acela îmi venise din unelti-rea dracilor, căci o astfel de ispită e adusă din pizma lor. E o ispită foarte grea, întunecată, nemîngîiată, ne-lăsînd nici o odihnă. E o strîmtorare din toate părțile, o înăbușire din toate părțile. Dar vine repede în suflet harul lui Dumnezeu, pentru că altfel nimenea nu ar pu-tea suporta. Eram, cum am zis, într-o astfel de ispită și într-o astfel de strîmtorare. Atunci, într-una din zile, pe cînd stăteam în curtea mînăstirii, și eram descurajat și rugam pe Dumnezeu pentru aceasta, deodată privesc în biserică și văd pe cineva îmbrăcat ca un episcop, pe cale să intre în altar. Niciodată nu mă apropiam de vreun străin, fără vreo trebuință sau poruncă. Dar atunci, ca și cînd mă trăgea ceva, intru după el. Iar el rămase acolo destul de mult, avînd mîinile întinse la cer. Iar eu stam în spatele lui, rugîndu-mă cu multă frică. Căci mi se făcuse frică mare de vederea lui. După ce el își isprăvi rugăciunea, se întoarse și veni la mine. Și pe măsură ce se apropia de mine, simțeam depărtîn-du-se din mine și întristarea și frica. Apoi cînd stătu în fața mea, își întinse mîna și atinse pieptul meu și ciocăni cu degetele lui în pieptul meu, zicînd : «Aștep-tînd, am așteptat pe Domnul și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea și m-a scos din groapa neca-zurilor și din noroi mult. Și a pus pe piatră picioarele mele și a îndreptat pașii mei și a pus în gura mea cîn-tare nouă, laudă Dumnezeului nostru» (Ps. 39, 2—4). Și spuse toate stihurile de trei ori, ciocănind, cum am spus, în pieptul meu. Și apoi ieși. Și îndată se făcu în inima mea lumină, bucurie, mîngîiere, dulceață și mă simții cu totul altul. Ieșii alergînd după el, voind să-l

aflu, dar nu l-am aflat, căci se făcuse nevăzut. Din acel ceas, prin îndurările lui Dumnezeu, nu mă mai ştiu turburat nici de întristare, nici de frică, ci m-a acoperit pe mine Domnul pînă acum prin rugăciunile acelor bătrîni sfinţi.

8) Acestea vi le-am spus, ca să vă arăt cîtă odihnă, negrijă şi sprijinire (asigurare) are cel ce nu se încrede în sine însuşi, şi aruncă cele ale sale asupra lui Dumnezeu şi asupra celor ce după Dumnezeu îl pot povăţui pe el. Învăţaţi deci şi voi, fraţilor, să întrebaţi. Învăţaţi că e bine să nu vă încredeţi în voi înşivă ; că aceasta e smerenie, e odihnă, e bucurie. Ce nevoie e să se zdrobească cineva pe sine în zadar ? Nu se poate mîntui cineva pe sine altfel decît aşa.

Poate se va gîndi cineva că dacă nu are pe cine să întrebe, ce să facă ? Dar de voieşte cineva cu adevărat să facă voia lui Dumnezeu din toată inima, nu-l lasă Dumnezeu niciodată. Şi-l povăţuieşte negreşit după voia Lui. Dacă îşi îndreaptă cineva cu adevărat inima sa spre voia lui Dumnezeu, Acesta va lumina pe un copil mic să-i spuie voia Lui. Iar de nu vrea cineva să facă cu adevărat voia lui Dumnezeu, şi se va duce la un prooroc, Dumnezeu dă în inima proorocului să-i răspundă după inima lui strîmbă, cum zice Scriptura : «De se va amăgi proorocul şi va grăi, Eu, Domnul, l-am amăgit pe proorocul acela» (Deut. 13, 1—3) [1086]. De aceea, sîn-

1086. Pe de o parte aflarea adevărului în privinţa a ceea ce trebuie să faci, depinde de voinţa ta de a face voia lui Dumnezeu ; pe de alta, voinţa aceasta a ta trebuie să-şi afle o întărire în cuvîntul altuia. În conglăsuirea ambilor grăieşte Dumnezeu. Fiecare Îl află pe Dumnezeu, căutîndu-L. Dar confirmarea aflării voii lui Dumnezeu se cîştigă din conglăsuirea între doi ce caută voia Lui : «Unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20). Nu se disprețuieşte nici voinţa insului de a afla voia lui Dumnezeu, dar nu se nesocoteşte nici comuniunea între doi sau mai mulţi. Cînd eu nu vreau să fac voia lui Dumnezeu, nici proorocul nu mi-o poate descoperi cu adevărat, sau impune, ci mă

tem datori să ne îndreptăm cu toată puterea pe noi înşine spre voia lui Dumnezeu şi să nu credem inimii noastre, ci chiar de ar fi un lucru bun (ceea ce gîndim), să auzim şi de la vreun sfînt că e bun. Să nu ne încredem în noi înşine, chiar dacă am început să lucrăm bine, şi socotim că trebuie să iasă cum e drept. Ci trebuie să facem tot ce stă în puterea noastră, iar pe de altă parte să spunem altuia cum am lucrat şi să aflăm de am lucrat bine. Dar nici după aceea să nu fim fără grijă, ci să aşteptăm şi judecata lui Dumnezeu, cum a spus sfîntul acela, Ava Agaton. Căci acela, cînd a fost întrebat: «Te temi şi tu, părinte?», a răspuns: «Eu am lucrat după puterea mea, dar nu ştiu de a plăcut lucrul meu lui Dumnezeu. Căci alta e judecata lui Dumnezeu şi alta a oamenilor». Dumnezeu să ne apere de primejdia de a ne încrede în noi înşine şi să ne învrednicească să ţinem calea părinţilor noştri, care au bine-plăcut numelui Lui.

VI

SĂ NU JUDECĂM PE APROAPELE

1) Dacă ne-am aminti, fraţilor, de cuvintele sfinţilor bătrîni, dacă am cugeta la ele totdeauna, cu greu am păcătui, cu greu am cădea în nepăsare. Căci dacă, cum au spus aceia, n-am dispreţui pe cele mici şi care ni se par că sînt lucruri de nimic, n-am cădea în cele mari şi grele. Vă spun totdeauna că din acestea mici, din a

întăreşte în rătăcirea mea. Cînd voiesc să fac voia lui Dumnezeu, mă confirmă şi un copil în aceasta. Dar Dumnezeu lucrează şi într-un caz şi în altul. Mă lasă în ambiţia mea individualistă în primul caz, mă confirmă în simţirea voii Lui, în al doilea caz. Confirmarea în rătăcire sau în adevăr îmi vine totdeauna prin altul. Aşa e făcută firea noastră. Chiar şi printr-un copil mă confirmă Dumnezeu, căci şi el mă scoate din părerea că în mine e tot adevărul.

spune: «Ce este aceasta, ce este aceea?», se naşte în suflet obişnuinţa rea şi începe să dispreţuiască şi pe cele mari.

Ştiţi ce păcat este să judeci pe aproapele? Căci ce este mai grav ca acest lucru? De nimic nu se scîrbeşte Dumnezeu aşa de mult, cum au spus părinţii, şi nimic nu e mai rău ca a judeca. Căci de la aceste lucruri ce par neînsemnate, vine cineva la un rău foarte mare. Căci de la primirea vreunei mici bănuieli împotriva aproapelui, de la a zice: «Ce este dacă ascult şi eu ce zice acest frate? Ce e dacă spun şi eu acest singur cuvînt? Ce e dacă văd ce face acest frate, sau văd ce face acest străin?», mintea începe să uite păcatele sale şi să se ocupe cu cele ale aproapelui. Şi de aci vine pornirea de a judeca, de a cleveti, de a dispreţui. Apoi de aci şi căderea în cele ce le judecă. Căci neîngrijindu-se de păcatele sale şi neplîngîndu-şi moartea sa, cum au zis părinţii, omul nu se poate îndrepta în ceva pe sine însuşi, ci se ocupă întotdeauna cu lucrul aproapelui. Şi nimic nu mînie aşa de mult pe Dumnezeu şi nimic nu goleşte aşa de mult pe om şi nu-l duce la părăsirea sa (de către Dumnezeu), ca clevetirea, judecarea, dispreţuirea aproapelui [1087].

1087. Preocuparea de păcatele altuia face pe om să uite de ale sale, să uite în general de datoria de a se curăţi şi desăvîrşi pe sine. Găseşte în păcatele altuia o scuză pentru ale sale, se găseşte pe sine mai puţin vinovat decît pe altul, îşi deschide drumul de înaintare mai departe în păcatele sale. El neglijează prin aceasta cercetarea sa, cu gîndul de a se cunoaşte cu adevărat, de a se curăţi de păcate, de a afla iertare pentru ele. Judecarea altuia de către noi ne aduce în general o necunoaştere a noastră. Dimpotrivă, privirea atentă şi cu admiraţie a bunătăţii altuia, ne face să ne judecăm pe noi înşine, să ne cunoaştem scăderile şi să căutăm să le îndreptăm. Naşte în noi frica de viitoarea pedeapsă pentru păcatele noastre. Astfel judecarea altuia se răsfrînge în rău asupra noastră şi preţuirea altuia se răsfrînge în bine asupra noastră. De aceea, judecînd pe alţii, ne vom face vrednici să fim judecaţi şi noi înşine.

2) Căci altceva este a cleveti, altceva a judeca şi altceva a dispreţui. A cleveti este a spune de cineva : «Cutare a minţit, sau s-a mîniat, sau a curvit, sau altceva asemenea». Prin aceasta l-a clevetit pe acela, pentru că a spus ceva împotriva lui, a spus în chip pătimaş păcatul aceluia.

Iar a judeca este a spune : «Cutare e mincinos, cutare e un om furios, cutare e un curvar». Prin aceasta a judecat însăşi starea dinăuntru a sufletului aceluia şi s-a rostit împotriva vieţii lui întregi, zicînd că este aşa, şi l-a judecat pe acela ca atare [1088]. Şi lucrul acesta e foarte grav. Căci altceva este a spune : «s-a mîniat» şi altceva a spune că «e furios» şi a se rosti, cum am spus, împotriva vieţii lui întregi. A judeca orice păcat e aşa de grav, că Însuşi Hristos a zis : «Făţarnice, scoate întîi bîrna din ochiul tău şi apoi vei vedea să scoţi şi paiul din ochiul fratelui tău» (Lc. 6, 42). El a asemănat păcatul aproapelui cu paiul, iar judecarea lui cu bîrna. Vezi cît de rău lucru e a judeca ? E aproape mai rău decît orice păcat. Iar fariseul acela rugîndu-se şi mulţumind lui Dumnezeu pentru virtuţile sale, n-a minţit, ci a spus adevărul. Şi n-a fost osîndit pentru aceasta. Căci sîntem datori să mulţumim lui Dumnezeu cînd ne-am învrednicit să facem vreun bine, pentru că El ne-a ajutat şi a lucrat împreună cu noi. De aceea, precum am spus, nu a fost osîndit pentru că a zis : «Nu sînt ca ceilalţi dintre oameni», ci cînd, întorcîndu-se către vameş, a zis «nici ca acest vameş». Atunci s-a împovărat. Căci a judecat însăşi persoana aceluia, însăşi starea dinăuntru a aceluia şi, pe scurt, întreaga

1088. Clevetirea se referă la o faptă sau alta a cuiva ; judecarea, la însăşi persoana aceluia, în întregul ei. Prin judecată se trage concluzia dintr-o faptă rea a cuiva că el însuşi e de aşa fel, că nu poate lucra decît aşa cum a lucrat, căci aşa e firea lui, sau că fapta rea respectivă vine dintr-o deprindere cu răul respectiv, de care nu mai poate scăpa.

lui viață [1089]. De aceea s-a coborît vameșul mai îndreptat decît acela.

3) Nimic nu e mai grav, nici mai rău, cum am spus de multe ori, decît a judeca, sau a dispreţui pe aproapele. De ce nu ne judecăm mai degrabă pe noi înşine şi nu cunoaştem cu de-amănuntul păcatele noastre, despre care vom avea să dăm socoteală lui Dumnezeu ? De ce răpim judecata de la Dumnezeu ? Ce vrem noi de la făptura lui Dumnezeu ? [1090] Să tremurăm auzind ce s-a întîmplat acelui mare bătrîn, care a auzit despre un oarecare frate că a căzut în curvie şi a zis: «Rău a făcut !» Căci ştiţi ce lucru înfricoşător se spune despre el în Gheronticon : Sfîntul înger a adus sufletul celui ce a păcătuit la el şi i-a zis : «Iată pe cel ce l-ai judecat ! A adormit. Unde porunceşti să-l duc : în Împărăţie, sau în iad ?» Este vreo povară mai înfricoşătoare decît

---

1089. A judeca pe cineva e a trage, dintr-o greşală văzută la altul, concluzia că acela e întreg şi totdeauna aşa cum a fost în momentul în care l-am văzut săvîrşind acea greşală. E a condamna persoana însăşi în general, ca neavînd în ea nimic bun, nimic în stare să o mîntuiască. Înseamnă a o declara vrednică de osîndă veşnică, ca incapabilă să facă şi ceva bun, ca pierdută definitiv. Dar aceasta vine din faptul că cel ce judecă astfel nu s-a apropiat niciodată de acea persoană cu inima, n-a văzut prin urmare în ea şi ceva bun, şi o luptă interioară cu păcatul ce l-a săvîrşit, n-a făcut efortul de a trezi prin inima sa inima aceluia. Această judecată vine dintr-o lipsă de cunoaştere, de comunicare simţită cu persoana respectivă, ba chiar din lipsa de voinţă de a intra într-o comunicare intimă cu persoana respectivă, pentru a o cunoaşte cu adevărat şi a o ajuta să se îndrepte eventual. E în aceasta şi o lipsă de iubire. Dar prin aceasta el însuşi se dovedeşte un om neîndurat, lipsit de interes şi de iubire pentru omul respectiv. Şi de aceea el însuşi se va osîndi mai cu dreptate decît cel pe care l-a osîndit. De aceea a spus Domnul : «Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi». Să lăsăm judecata lui Dumnezeu, care cunoaşte real lăuntrul omului şi ştie de e şi ceva bun în el, sau nu e nimic. Făcînd aşa nu excludem că în acel om nu e şi ceva bun.

1090. Nu nouă ne este datoare cu ceva făptura lui Dumnezeu, ca să avem dreptul să o judecăm. Ci lui Dumnezeu Îi este datoare. Căci El a adus-o la existenţă şi o susţine.

aceasta ? Ce altceva înseamnă cuvîntul îngerului către bătrîn decît aceasta : «Deoarece tu eşti judecătorul celor drepţi şi păcătoşi, spune ce porunceşti cu privire la acest smerit suflet ? Te miluieşti de el ? Sau îl trimiţi la chinuri ?» [1091] Înspăimîntat de aceasta, sfîntul bătrîn a petrecut tot restul timpului în suspine, în lacrimi şi în mii de osteneli, rugîndu-se lui Dumnezeu să-l ierte pentru păcatul acela. Şi aceasta, după ce a căzut pe faţa lui la picioarele îngerului şi a luat iertare. Căci îngerul spunîndu-i : «Iată, Dumnezeu ţi-a arătat ce povară aduce judecarea altuia ; să nu mai faci !», acest cuvînt a fost dovada iertării. Totuşi, sufletul bătrînului nu s-a mai putut mîngîia din plînsul lui pînă la moarte [1091 bis].

4) Căci ce voim noi de la aproapele ? De ce trebuie să ne încărcăm cu povara lui ? Avem noi pentru ce ne îngriji, fraţilor ! Fiecare să ia aminte la sine însuşi şi la păcatele sale. Numai lui Dumnezeu I se cade să îndreptăţească şi să osîndească. Căci numai El cunoaşte starea dinăuntru a fiecăruia, purtările, darurile, firea şi destoinicia lui, ca să poată judeca potrivit cu fiecare, precum numai El ştie. Căci altfel judecă Dumnezeu cele ale episcopului şi altfel cele ale stăpînitorului ; altfel judecă cele ale povăţuitorului şi altfel ale ucenicului ; altfel ale bătrînului şi altfel ale celui mai tînăr ;

1091. *Apopht. lui Isaia Tebaidul* ; P.G. 65, 245 C D.

1091 bis. N-avem dreptul de a judeca pe alţii, nu numai pentru că nu noi i-am adus la existenţă şi nu le putem deci impune nici-o datorie faţă de noi, ci şi pentru că nu le putem spori existenţa trimiţîndu-i în Împărăţia cerului, sau diminua pentru veci, trimiţîndu-i la chinuri. Cine n-are putere să execute o judecată sau nu e delegat să judece de forul executiv, n-are nici dreptul să judece. Numai Cel ce ne-a dat gradul de viaţă pămîntească ni-l poate şi micşora pe acesta pînă la minimum în iad, sau ni-l poate spori la maximum în Împărăţia cerului, prin faptul că această sporire sau diminuare, m-a apropiat mai mult de El, sau m-a depărtat la maximum de El.

altfel ale bolnavului şi altfel ale celui sănătos. Şi cine poate cunoaşte judecăţile acestea, decît singur Cel ce a făcut toate, Care le-a şi plăsmuit pe toate şi le cunoaşte pe toate ?

5) Îmi aduc aminte că am auzit că s-a întîmplat odată lucrul următor : O corabie cu sclavi a sosit la o cetate. Iar în cetatea aceea se afla o foarte sfîntă fecioară, cu multă luare aminte la ea însăşi. Aceasta aflînd că a sosit corabia aceea, s-a bucurat. Căci dorea să-şi cumpere o fetiţă foarte mică. Ea socotea aşa : o iau şi o cresc aşa cum voiesc, ca să nu ştie nimic din răutatea lumii acesteia. Deci trimise să vină conducătorul corabiei şi află că are două fetiţe foarte mici, aşa cum dorea fecioara şi îndată dădu cu bucurie preţul şi luă o fetiţă cu ea. Dar abia plecă conducătorul corabiei, de care se despărţise sfînta aceea, şi-l întîlni o dansatoare de moravuri uşoare, care văzu pe cealaltă fetiţă cu el şi dori s-o ia. Şi o luă de fapt ; şi după ce se învoi cu el şi plăti preţul, plecă. Vedeţi tainele lui Dumnezeu ? Vedeţi judecata Lui ? Cine poate să afle înţelesul ei ? Ia, deci, fecioara cea sfîntă pe micuţa aceea şi o creşte în frica lui Dumnezeu, deprinzînd-o spre tot lucrul bun, învăţînd-o toată rînduiala călugărească, şi, simplu grăind, toată buna mireasmă a poruncilor lui Dumnezeu. Luînd şi dansatoarea pe nenorocita cealaltă, o făcu unealta diavolului. Căci ce altceva o putea învăţa nebuna aceea decît pierzania sufletului ei ! Ce putem zice deci de această înfricoşătoare judecată a lui Dumnezeu ? Amîndouă erau mici, amîndouă au fost vîndute fără să ştie unde merg, şi una s-a aflat în mîinile lui Dumnezeu, iar cealaltă a căzut în mîinile diavolului. E cu putinţă deci să spunem că Dumnezeu va cere de la una ceea ce va cere şi de la cealaltă ? Cum ar face-o ? Dacă amîndouă ar fi căzut în curvie, sau în altă greşeală, ar fi cu putinţă să se spună

că amîndouă vor avea parte de aceeaşi judecată. Dar odată ce una a învăţat cele despre judecată, a învăţat cele despre Împărăţia lui Dumnezeu şi a cugetat ziua şi noaptea la cuvintele lui Dumnezeu, iar nenorocita cealaltă n-a ştiut şi n-a auzit niciodată vreun lucru bun, ci dimpotrivă de toate relele, de toate lucrurile diavoleşti, cum se poate să se ceară de la amîndouă aceeaşi deplinătate a împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ?

6) Deci nimic nu poate şti omul despre judecăţile lui Dumnezeu, ci numai El singur le cunoaşte toate şi poate să judece cele ale fiecăruia, precum numai El ştie. Se întîmplă într-adevăr că un frate face unele lucruri greşite în simplitatea lui. Dar are un lucru care place lui Dumnezeu, mai mult decît toată viaţa ta. Şi tu şezi şi-l judeci pe el şi prin aceasta îţi osîndeşti sufletul tău ? Şi dacă i se întîmplă aceluia vreo cădere, de unde ştii tu cît a luptat şi cît a sîngerat înainte de a fi făcut fapta aceea, şi de nu e aflată greşala lui aproape ca o dreptate la Dumnezeu ? Căci Dumnezeu văzînd osteneala lui şi necazul ce l-a avut, cum am spus, înainte de a săvîrşi fapta, îl miluieşte şi-l iartă. Tu cunoşti această greşală, iar Dumnezeu îl miluieşte. Tu îl osîndeşti şi-ţi pierzi sufletul tău. De unde ştii şi cîte lacrimi a vărsat el înaintea lui Dumnezeu pentru greşala lui ? Tu ştii păcatul lui, dar nu ştii pocăinţa lui [1092].

Dar se întîmplă uneori că nu numai judecăm, ci şi disprețuim. Căci altceva este, cum am spus, a judeca şi altceva a disprețui. Disprețuirea are loc cînd cineva nu numai judecă, ci şi disprețuieşte. Acesta are scîrbă

1092. Se exemplifică faptul că noi necunoscînd întreg lăuntrul semenului, ci numai o faptă din afară, nu putem judeca persoana lui întreagă. Numai Dumnezeu o poate face, căci numai El cunoaşte întreaga fiinţă a lui. De aceea, judecata lui Dumnezeu e mai blîndă, pentru că cunoaşte toată lupta dinăuntru a omului şi puţinătatea puterilor omeneşti faţă de mărimea atotputerniciei Sale. Şi aproape că nu-i om care să fie numai rău, diabolic de rău, cum a descris Dostoevschi pe cîţiva.

de aproapele, are silă de el, ca de un lucru urît. Iar aceasta e mai rea şi mai pierzătoare decît a judeca.

7) Dar cei ce voiesc să se mîntuiască nu ţin seama de scăderile aproapelui, ci totdeauna numai de ale lor : şi prin aceasta ei sporesc. Aşa a făcut acela, care văzînd pe fratele său păcătuind, suspinînd a zis : «Vai mie, că astăzi a greşit el, iar mîine negreşit voi păcătui eu». Vezi cum se întăreşte (se asigură) ? Vezi cum îşi pregăteşte sufletul ? Vezi cum a ştiut să se ferească îndată de a judeca pe fratele său ? Căci spunînd : «Mîine negreşit voi păcătui şi eu», şi-a sădit sieşi frică şi grijă pentru păcatele ce avea, chipurile, să le săvîrşească şi el. Şi aşa s-a ferit de a judeca pe aproapele. Şi nu s-a îndestulat numai cu atîta, ci s-a pus pe sine mai prejos de acela, zicînd : «Acesta se pocăieşte pentru păcatul lui, iar eu negreşit că nu mă pocăiesc, negreşit nu voi ajunge (să mă pocăiesc), negreşit nu mă voi pocăi». Vezi luminarea acestui suflet dumnezeiesc, că nu numai că a putut să se ferească să judece pe altul, ci s-a pus şi pe sine mai prejos de acela ?

Iar noi, nenorociţii, îl judecăm cu nepăsare, ne scîrbim de el, îl dispreţuim pentru orice vedem sau auzim, sau bănuim în privinţa lui. Şi ceea ce e mai cumplit, e că nu ne oprim numai la vătămarea noastră, ci, întîlnind pe un alt frate, îi spunem îndată şi acestuia : «S-a întîmplat aceasta şi aceasta». Şi-l vătămăm şi pe acesta, aruncînd şi în inima lui păcatul. Şi nu ne temem de cel ce a zis : «Vai celui ce adapă pe aproapele său cu băutură turbure» (Avac. 2, 15), ci facem lucrul dracilor şi nu ne pasă. Căci ce altceva are de făcut dracul decît să tulbure şi să vatăme ? Şi ne aflăm lucrînd împreună cu dracii la pieirea noastră şi a aproapelui. Căci cel ce vatămă un suflet ajută dracilor şi lucrează împreună cu ei, precum cel ce foloseşte pe acela e împreună-lucrător al sfinţilor îngeri.

8) Dar din ce pricină pătimim acestea, dacă nu pentru că nu avem iubire ? Căci dacă am avea iubire, împreunată cu mila și cu durerea, nu ne-am îngriji să vedem scăderile aproapelui. Căci zice : «Dragostea acoperă mulțime de păcate» (I Pt. 4, 8) ; și iarăși : «Dragostea nu socotește răul, toate le acoperă» și celelalte (I Cor. 13, 5). Deci și noi, cum am zis, de am avea dragostea, însăși dragostea ar acoperi orice greșală, precum și sfinții fac așa, văzînd zdrobirea oamenilor. Căci nu sînt orbi sfinții. Și totuși nu văd păcatele lor [1093]. Pe de altă parte, cine urăște așa de mult păcatul, ca sfinții ? Dar nu urăsc pe păcătos, nici nu-l judecă, nici nu-l ocolesc, ci împreună pătimesc cu acela, îl sfătuiesc, îl mîngîie, îi slujesc, îl tămăduiesc ca pe un mădular bolnav ; toate le fac ca să-l mîntuiască [1094].

Priviți la pescari : cînd aceștia aruncă undița în mare și prind un pește mare și simt că acela se frămîntă și

1093. Cei ce au analizat simțirea dragostei (de ex. L. Binswanger, *Grundformen und Erkentnis menschlichen Daseins*, Zürich, 1942) au constatat că dragostea creează celui pe care-l iubește, prin imaginație, un chip desăvîrșit. Și aceasta nu e o imaginație fără efect, ci una care reușește să transforme pe cel iubit în raporturile cu cel ce l-a imaginat, în ceea ce l-a imaginat. Cel ce iubește nu poate să nu-l imagineze pe cel iubit (einbilden) ca foarte bun și foarte frumos. Dar prin această imaginație se surprinde ceea ce e dat virtual în cel iubit și-l ajută să devină în mod actual așa. Dacă toți am iubi un om, ar fi aproape cu neputință ca acela să fie rău. Și dacă toți ar avea dragoste față de toți, toți ar deveni buni. În starea de răutate a fiecăruia e implicată o vină, sau o lipsă de iubire a celorlalți. Sfinții nu văd păcatele celorlalți, nu pentru că nu vor să le vadă, ci pentru că nu pot să le vadă, datorită iubirii.

1094. Sfinții urăsc păcatul, dar nu pe păcătos. Ura lor față de păcat se arată în faptul că se feresc ei înșiși de păcat și ajută și pe ceilalți, prin iubire, să-l biruiască. Ei văd în persoană o taină atît de adîncă și de minunată, că intuiesc în ea posibilități de depășire a oricărei stări de păcat, a oricărei ispite. Dar aceste posibilități trebuie actualizate prin puterea ce le-o dă iubirea față de ea. Legătura între persoană și persoană e în mod real o legătură de comunicare asemenea celei între mădularele trupului. Nu se poate însănătoși un mădular bolnav, dacă nu i se comunică sîngele mădularelor sănătoase. Aceasta se face între oameni prin iubire.

se zbate, nu o trag îndată, opintindu-se peste măsură, căci dacă ar face aşa s-ar rupe sfoara şi s-ar pierde undiţa. Ci îi sloboade cu dibăcie sfoara şi-l lasă să plece unde voieşte. Şi cînd văd că a obosit şi s-a liniştit din zbaterea lui, încep iarăşi să-l tragă pe încetul. Aşa trag şi sfinţii pe fraţi prin îndelungă răbdare şi iubire şi nu se depărtează de ei cu dezgust şi nu se scîrbesc de ei. Căci precum mama avînd la început copilul fără frumuseţe, nu se scîrbeşte, nici nu se depărtează de el, ci-l împodobeşte cu plăcere şi face orice ca să-l înfrumuseţeze, aşa îl acoperă, îl împodobesc şi-l ajută şi ei pe cel ce a greşit, ca să-l îndrepte cu vremea şi pe acela şi să nu lase nici pe altul să se vatăme din pricina lui, ba şi ei să sporească şi mai mult în dragostea lui Hristos.

Ce a făcut sfîntul Amon cînd au venit la el fraţii aceia turburaţi şi i-au zis : «Vino şi vezi, Avo, că este o femeie în chilia fratelui cutare» ? Cîtă milă n-a arătat, cîtă iubire n-a avut sfîntul lui suflet ! Căci cunoscînd că fratele a ascuns pe femeie sub un butoi, s-a aşezat deasupra lui şi le-a spus acelora să caute în toată chilia. Şi cum n-au aflat-o, le-a zis lor : «Dumnezeu să vă ierte». Şi i-a ruşinat pe ei şi le-a ajutat şi lor să nu creadă cu uşurinţă ceea ce e protivnic fratelui, iar pe acela l-a făcut să ajungă neprihănit, căci nu numai că l-a acoperit după Dumnezeu, ci l-a şi îndreptat, cînd a aflat vreme potrivită. Căci după ce i-a scos afară pe toţi, luîndu-i numai mîna lui, i-a zis : «Ai grijă de tine, frate !» Şi îndată s-a îmblînzit fratele şi s-a simţit străpuns la inimă ; îndată a lucrat în sufletul lui dragostea de oameni a bătrînului [1095].

9) Să ne agonisim deci şi noi iubire, să ne agonisim milă faţă de aproapele, ca să ne păzim de reaua clevetire şi de judecarea şi dispreţuirea cuiva, să ne ajutăm

1095. *Apopht. Amon*, 10 ; P.G. 65, 121. Avem aci un exemplu din ceea ce se poate numi delicateţea sfinţilor.

unii pe alţii, ca nişte mădulare ce ne aparţinem. Cine, avînd o rană la mîna lui sau la picior, sau la altul oarecare dintre mădularele lui, se scîrbeşte de sine [1096], sau îşi taie mădularul său, chiar dacă ar face puroi, şi nu-l curăţeşte mai degrabă, nu-l spală, nu pune plasture pe rană, nu-l leagă, nu-i dă apă sfinţită, nu se roagă pentru el, nu cere sfinţilor să se roage pentru el, cum a zis şi Ava Zosima ? Şi în orice caz nu-l părăseşte, nu se depărtează de mădularul său, nici de urîtul lui miros, ci face totul ca să-l însănătoşească. Aşa sîntem datori şi noi să pătimim unii pentru alţii, să ne sprijinim unii pe alţii şi prin alţii mai tari, să născocim şi să facem toate ca să ne ajutăm pe noi înşine şi unii pe alţii. «Că mădulare unii altora sîntem», cum zice Apostolul ; «că de sîntem toţi un trup şi toţi mădulare unii altora», «de pătimeşte un mădular, pătimesc împreună şi toate celelalte mădulare» (Rom. 12, 5 ; I Cor. 12, 26). Ce socotim noi că sînt mînăstirile de obşte ? Nu socotim că sînt un trup şi, cei din ele, mădulare unii altora ? Cei ce conduc sînt capul ; cei ce iau aminte şi îndreptează sînt ochii ; cei ce folosesc pe alţii prin cuvînt, gura. Iar urechile sînt cei ce ascultă ; mîinile, cei ce lucrează ; picioarele, cei trimişi (după cele de trebuinţă) şi cei ce au felurite slujiri. Eşti cap ? Condu ! Eşti ochi ? Ia aminte, cunoaşte ! Eşti gură ? Grăieşte, fii de folos ! Eşti ureche ? Ascultă ! Eşti mînă ? Lucrează ! Eşti picior ? Slujeşte ! Fiecare să slujească trupului după puterea lui şi sîrguiţi-vă pururea să vă ajutaţi unii pe alţii, fie învăţînd şi sădind cuvîntul lui Dumnezeu în

1096. Cine se scîrbeşte de mădularul său, se scîrbeşte de sine însuşi, căci el însuşi se află întreg în fiecare mădular al său. Deci tăind mădularul, se taie pe sine, sau se face pe sine însuşi mai puţin deplin. La fel legătura fiinţială ce există între noi, face ca în fiecare din ceilalţi să fiu eu însumi şi lăsîndu-l pe el să moară, să-mi devină nefolositor, sau chiar primejdios prin păcat, mă sărăcesc şi mă primejduiesc pe mine însumi, sau mă împuţinez eu însumi sufleteşte măcar în parte, dacă nu de tot.

inima fratelui, fie mîngîindu-l în vreme de necaz, sau dîndu-i mîna la lucrul lui, ajutîndu-l. Şi fiecare, cum am spus, după puterea lui, sîrguiţi-vă, să vă uniţi întreolaltă. Căci pe cît se uneşte cineva cu aproapele, pe atît se uneşte cu Dumnezeu [1097].

10) Şi vă spun o pildă de la părinţi, ca să pătrundeţi înţelesul cuvîntului. Presupuneţi că este un cerc, o tăietură rotundă, făcută de la centrul unui compas. Centrul lui este partea cea mai de mijloc a cercului, pînă la centrul propriu-zis. Cugetaţi cu mintea la ceea ce vă spun. Socotiţi că acest cerc este lumea, că mijlocul cercului este Dumnezeu, iar liniile care duc de la periferie la mijloc sînt căile, sau vieţuirile omeneşti. Deci cu cît intră sfinţii mai mult spre cele din lăuntru, în dorinţa de a se apropia de Dumnezeu, pe măsura pătrunderii lor, ajung mai aproape de Dumnezeu şi întreolaltă. Cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, se apropie întreolaltă ; şi cu cît se apropie mai mult întreolaltă, se apropie mai mult de Dumnezeu. La fel cugetaţi şi despre despărţire. Căci cînd se despart de Dumnezeu şi se întorc la cele din afară, e vădit că, cu cît ies şi se depărtează mai mult de Dumnezeu, cu atît se depărtează mai mult unii de alţii ; şi cu cît se depărtează mai mult unii de alţii, cu atît se depărtează mai mult de Dumnezeu. Aşa este firea iubirii. În măsura în care sîntem în afară şi nu iubim pe Dumnezeu, în aceeaşi măsură ne aflăm fiecare depărtat faţă de aproapele. Iar de iubim pe

1097. Două lucruri trebuie semnalate aci : întîi că unirea dintre fraţii din mînăstire şi dintre oamenii credincioşi, în general, e o unire care sporeşte prin fapte, adică întrucît fiecare face ceva pentru celălalt, nu prin simple mărturisiri de iubire. Prin faptele unuia pentru altul înaintează fiecare în fiinţa celuilalt. Al doilea, că înaintînd noi unul în fiinţa celuilalt înaintăm în Dumnezeu, în unirea cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu este în unitatea din dragoste a mai multora. El e izvorul din care izvorăşte iubirea, prin care aceia se unesc. El e subiectul suprem în care se unesc subiectele umane.

Dumnezeu, cu cît ne apropiem de El prin iubirea faţă de El, cu atît ne unim mai mult, prin iubire, cu aproapele ; şi cu cît ne unim mai mult cu aproapele, cu atît ne unim mai mult cu Dumnezeu. Dumnezeu să ne învrednicească să auzim cele ce ne sînt de folos şi să le facem. Căci cu cît ne îngrijim şi ne sîrguim mai mult să lucrăm cele ce auzim, cu atît ne luminează şi Dumnezeu mai mult şi ne învaţă pururea voia Lui.

VII

DESPRE ÎNVINOVĂŢIREA DE SINE

1) Să căutăm, fraţilor, să aflăm de ce uneori, auzind cineva un cuvînt supărător, trece peste el neturburat, aproape ca şi cînd nu l-ar fi auzit, iar alteori, auzindu-l, îndată se turbură ? Care e pricina acestei deosebiri ? Şi oare această deosebire are o singură pricină, sau mai multe ? Eu socotesc că are mai multe. Dar este una care le naşte, cum ar zice cineva, pe toate acele multe. Şi o spun cum. Întîi se întîmplă să se afle cineva în rugăciune, sau într-o bună aşezare, adică se află, cum ar zice cineva, într-o stare lăuntrică bună şi atunci rabdă pe fratele său şi trece (peste cuvîntul lui), fără să se turbure. Se întîmplă iarăşi că cineva are o împătimire faţă de un oarecare şi de aceea rabdă, fără să se necăjească, acelea ce i se spun de el. Se mai întîmplă iarăşi că cineva disprețuieşte pe cel ce voieşte să-l vatăme, pentru că socoteşte lucruri neînsemnate cele ce spune acela şi nici măcar nu-l ia în seamă ca om, sau nici măcar nu socoteşte vrednice de luat în seamă cele ce le spune sau le face acela.

2) Şi vă spun ceva de felul acesta, ca să vă minunaţi : Era un frate oarecare în mînăstirea de obşte mai înainte de a pleca eu de acolo. Şi nu-l vedeam nicio-

dată turburat, sau supărat pe cineva, măcar că ştiam pe mulţi dintre fraţi ocărîndu-l şi scîrbindu-l în chipuri felurite. Dar tînărul acela suporta toate de la fiecare din ei, ca şi cînd nu l-ar fi supărat nicidecum nici unul. Deci eu mă minunam de covîrşitoarea lui putere de a nu ţine minte răul şi doream să aflu cum a agonisit această virtute. Şi l-am luat odată deoparte şi i-am pus metanie, rugîndu-l să-mi spună ce gînd are totdeauna în inima lui că arată atîta îndelungă răbdare, fie cînd e ocărît, fie cînd suferă orice altceva de la cineva. Iar el îmi răspunse în chip firesc şi fără înconjur, zicînd : «Dar eu trebuie să iau aminte la nedesăvîrşirile mele şi să primesc cele de la ei, ca nişte cîini blînzi cele de la oameni». Auzind eu aceasta, mi-am lăsat urechile în jos şi mi-am zis în mine : «Fratele acesta a aflat calea». Şi pecetluindu-mă pe mine, am plecat rugîndu-mă ca Dumnezeu să mă acopere şi pe mine şi pe el.

3) Deci se întîmplă, cum am zis, ca cineva să nu se turbure şi din dispreţuire. Dar aceasta e o pieire vădită. Însă turburarea ce o suferă cineva de la un frate care-l necăjeşte, se întîmplă fie pentru că nu se află în acea clipă într-o bună dispoziţie, fie pentru că are vreo scîrbă faţă de acela. Dar sînt şi alte multe cauze, care au fost spuse în felurite chipuri.

Însă cauza oricărei turburări este, dacă vom căuta cu de-amănuntul, faptul de a nu ne învinovăţi pe noi înşine. De aceea avem toată supărarea aceasta ; din cauza aceasta nu aflăm niciodată odihnă. De aceea nu e de mirare că auzim de la toţi sfinţii că nu este altă cale (spre odihnă), afară de aceasta ; şi vedem că nimenea n-a călătorit vreodată pe altă cale ca să afle odihna. Dar noi aşteptăm să ne odihnim, sau să ţinem peste tot calea cea dreaptă, nesuportînd niciodată să ne învinovăţim pe noi înşine. Cu adevărat, de ar agonisi omul mii de virtuţi, dar de nu va ţine calea aceasta, nu va în-

ceta niciodată să supere şi să fie supărat şi va pierde toate ostenelile lui. Dar ce bucurie, ce odihnă, nu va avea oriunde va merge, cel ce, precum a zis Ava Pimen, se va învinovăţi pe sine însuşi ? [1098]. Căci orice pagubă, orice necinstire, sau orice necaz i s-ar întîmpla, de se va socoti de mai înainte pe sine vrednic de ele, nu se va turbura niciodată. Şi este oare cineva mai fără grijă decît acesta ?

4) Dar va zice cineva : «Şi dacă mă necăjeşte vreun frate şi, cercetîndu-mă, voi afla că nu i-am dat nici un fel de motiv, cum pot să mă învinovăţesc pe mine însumi ?» Dar de se va cerceta pe sine cu frica lui Dumnezeu, va afla negreşit că i-a dat vreun motiv, fie cu lucrul, fie cu cuvîntul, fie cu înfăţişarea. Iar de se vede pe sine, precum zice, că prin nici una din acestea nu i-a dat vreun motiv în clipa de faţă, e de presupus că l-a necăjit altădată, fie cu lucrul, fie altfel, sau e de presupus că a necăjit pe vreun alt frate şi pentru aceasta era dator să sufere ; sau, adeseori, pentru alt păcat. Deci de se va cerceta cineva, cum am spus, pe sine cu frica lui Dumnezeu, şi-şi va întreba cu de-amănuntul conştiinţa sa, se va găsi fără îndoială vinovat pe sine [1098 bis].

Se întîmplă iarăşi uneori, că cineva se vede pe sine şezînd în pace şi în linişte, dar cînd îi spune un frate un cuvînt care-l supără, se tulbură şi socoteşte de aceea că pe drept cuvînt se supără, zicînd împotriva aceluia : «De nu venea şi nu-mi vorbea şi nu mă tulbura, n-aş fi păcătuit». Dar aceasta este un lucru de rîs, este

---

1098. *Apopht. Pimen*, citată de Zosima ; Paul Everget. I, 46, p. 170. Cf. Pimen, 95, P.G. 65, 345 A.

1098 bis. N-a fost totdeauna desăvîrşit, a spus vreodată cuiva ceva şi s-a răspîndit despre el faima că nu-i aşa de bun. Şi aceasta l-a făcut să nu fie tuturor plăcut. Iar cel ce ocărăşte fără un motiv prezent, a lucrat împins de faima aceasta.

o judecată strîmbă. Căci oare, cel ce i-a spus lui acel cuvînt a sădit în el patima ? Acela doar i-a arătat lui patima ce era în el, pentru ca, dacă voieşte, să se pocăiască pentru ea. El se aseamănă cu o floare de tăciune, care pe dinafară e frumoasă, iar pe dinăuntru e cenuşă, şi cînd o sfărîmă cineva se arată cenuşa. Aşa şi acesta şedea în pace, cum socotea el, dar în lăuntrul lui avea patima şi nu ştia. A fost deajuns să-i spună fratele acela un singur cuvînt şi a scos la arătare tina ascunsă înăuntru. Deci dacă voieşte să fie miluit, să se pocăiască, să se cureţe, să sporească şi atunci va vedea că mai degrabă trebuie să mulţumească fratelui, ca celui ce i s-a făcut pricină a acestui folos.

5) Atunci nu-l vor mai apăsa greu încercările, ci cu cît va spori mai mult, cu atît se vor afla mai uşoare. Căci cu cît înaintează sufletul mai mult, cu atît se face mai tare şi are putere să rabde cele ce-i vin. E aşa cum un animal puternic, dacă e împovărat cu o greutate mare, o poartă pe aceasta fără să obosească, iar dacă se poticneşte, îndată se scoală şi aproape că nu simte că s-a poticnit. Dar dacă e un animal slab în putere, orice simte ca o mare greutate, şi de cade, e nevoie de mult ajutor ca să fie ridicat. Aşa este şi cu sufletul. Cu cît săvîrşeşte mai mult păcatul, cu atît se ticăloşeşte mai mult din pricina lui. Şi dacă păcatul e pricină de slăbiciune şi moleşeşte pe cel ce-l are, orice i se întîmplă îi este ca o povară. Iar dacă omul înaintează, cele ce-l împovărau mai înainte i se fac treptat mai uşoare. Deci mult bine ne face şi la multă odihnă şi sporire ne duce faptul de a ne învinovăţi pe noi înşine şi nu pe altul, pentru cele ce ni se întîmplă. Mai ales că nimic nu ni se întîmplă fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

6) Poate că ar zice cineva : «Cum pot să nu mă necăjesc, dacă am nevoie de un lucru şi nu-l dobîndesc ?

Căci am nevoie de el ca de ceva ce-mi este de trebuinţă». Dar nici acesta nu are motiv să învinovăţească pe altcineva, sau să necăjească pe cineva. Ci dacă, cu adevărat, are nevoie de un lucru, cum zice, şi nu-l dobîndeşte, trebuie să spună : «Hristos ştie mai bine decît mine ce trebuie să mă odihnească şi El însuşi mi Se face mie în locul acestei mîncări» [1099]. Fiii lui Izrail au mîncat mana în pustie patruzeci de ani. Şi chipul manei a fost unul. Dar fiecăruia i s-a făcut în loc de ceea ce avea nevoie : celui ce avea nevoie de ceva sărat, i s-a făcut sărată ; celui ce avea nevoie de ceva dulce, i s-a făcut dulce. Şi fiecăruia i s-a făcut, vorbind pe scurt, ceea ce se potrivea cu firea lui [1100]. Astfel, deci, dacă are cineva nevoie de ou, şi nu capătă decît legumă, să spună gîndului său : «Dacă mi-ar fi fost de folos, mi l-ar fi trimis fără îndoială Dumnezeu. Dar El poate face şi leguma aceasta ou». Şi să creadă lui Dumnezeu că i se face lui aceasta, spre mărturia lucrării Lui. Şi cu adevărat, de este cineva vrednic să se odihnească (să se întărească cu hrană), va îndemna Dumnezeu inima Saracinilor să facă cu el milă după trebuinţa lui. Iar de nu este vrednic să se odihnească, sau nu-i este de folos, de-i va face lui cer nou şi pămînt nou, nu va afla odihnă [1101]. De aceea, uneori cineva află odihnă (întărire prin hrană), chiar peste trebuinţa lui, iar alteori nu află nici cît cere trebuinţa. Deoarece Dumnezeu, fiind milostiv, dă fiecăruia după trebuinţa lui, uneori îi rînduieşte unele peste trebuinţă, ca să-i arate aceluia mărimea covîrşitoare a iubirii Lui de oameni şi să-l înveţe pe el să-I mulţumească. Dar şi cînd Dumnezeu nu-i dă ceea ce răspunde trebuinţei lui, face

1099. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 2 ; P.G. 65, 905.

1100. Sfîntul Vasile, P.G. 32, 700 C şi sfîntul Grigorie de Nyssa, P.G. 44, 368 C.

1101. Aşa se poate înţelege că cei păcătoşi nu se vor putea bucura de cerul nou şi de pămîntul nou al Împărăţiei lui Dumnezeu.

prin cuvîntul Său ca lucrul dat să împlinească trebuinţa lui, învăţîndu-l în acelaşi timp cu răbdarea.

De aceea trebuie ca în toate să luăm aminte la cele de sus, fie că ne vine ceva bun sau ceva rău de la cineva ; să privim la cele de sus şi să mulţumim pentru cele ce ni se întîmplă, suportînd toate cu învinovăţirea de sine şi spunînd, cum au spus părinţii, că de ni se întîmplă ceva bun, e din iconomia lui Dumnezeu, iar de ni se întîmplă ceva rău se întîmplă pentru păcatele noastre. Pentru că sfinţii, de pătimesc, pătimesc sau pentru numele lui Dumnezeu, sau pentru a se arăta virtutea lor spre folosul multora, sau pentru a se înmulţi plata lor de la Dumnezeu. Dar pentru noi, cei ticăloşi, cum putem spune aceasta ? Căci păcătuim în fiecare zi şi căutînd îndreptăţire pentru patimile noastre, am părăsit calea cea dreaptă, pe care ne-au arătat-o părinţii, adică aceea de a ne învinovăţi pe noi înşine. Şi călătorim pe calea cea strîmbă, învinovăţind pe aproapele [1102]. Şi fiecare din noi se sîrguieşte în orice lucru să pună vina pe fratele său şi să arunce povara pe el. Fiecare nesocoteşte (poruncile lui Dumnezeu) şi nu păzeşte pe nici una, dar cere împlinirea lor de la aproapele.

7) Au venit odată la mine doi fraţi, care se necăjeau unul pe altul. Şi zicea cel mai mare despre cel mai mic : «Îi poruncesc lui un lucru şi se necăjeşte şi mă necăjesc şi eu, socotind că dacă ar avea credinţă şi iubire faţă de mine, ar primi cele de la mine cu încredere». Iar cel mai mic zicea : «Iartă-mă, Părinte ! El nu-mi vorbeşte cu frica lui Dumnezeu, ci ca unul ce voieşte să-mi poruncească şi socotesc că de aceea nu se încredinţează inima mea (că-mi vorbeşte de la Dumnezeu), cum zic părinţii» [1103]. Luaţi seama cum se în-

1102. Cf. Zosima, P.G. 78, 1688—1689.

1103. *Apopht. Pimen*, 80, P.G. 65, 341 C.

vinovăţeau cei doi unul pe altul şi nici unul nu se învinovăţea pe sine însuşi. Alţi doi, necăjindu-se unul pe altul, măcar că-şi puneau metanie unii altora, rămîneau fără încredere unul în celălalt. Unul zicea: «Nu mi-a făcut metanie din inimă şi de aceea n-am dobîndit încredere în el. Căci aşa au zis părinţii». Iar celălalt zicea: «Deoarece acela nu avea o dispoziţie de iubire faţă de mine, înainte de a-i pune metanie (de a-i cere iertare), de aceea nici eu nu am încredere». Vezi cum erau amîndoi pradă bătăii de joc (a diavolului)? Vezi ce gîndire sucită? Dumnezeu ştie, mă tem că şi cuvintele părinţilor le înţelegem după voia noastră cea rea şi spre pieirea sufletelor noastre. Trebuia ca fiecare din ei să ia asupra lui vina şi unul să spună: «N-am pus metanie din inimă fratelui meu şi de aceea nu i-a dat Dumnezeu încredinţare»; iar celălalt să spună: «Nu eram în dispoziţie de iubire faţă de fratele meu înainte de a-mi pune metanie şi de aceea nu i-a dat încredinţare Dumnezeu». La fel trebuiau să facă şi ceilalţi doi, pomeniţi înainte de aceştia. Cel dintîi trebuia să spună: «Eu grăiesc cu mîndrie şi de aceea nu-i dă Dumnezeu fratelui meu încredinţare». Iar celălalt trebuia să cugete: «Fratele meu îmi porunceşte cu smerenie şi dragoste, dar eu sînt nesupus şi nu am frică de Dumnezeu». Dar nici unul din ei nu a aflat calea ca să se învinovăţească pe sine, ci fiecare împovăra pe fratele său.

8) Iată, de aceea nu putem spori, de aceea nu izbutim să ne folosim vreodată în ceva, şi rămînem tot timpul nostru otrăviţi de gîndurile ce le avem unii împotriva celorlalţi, măcinîndu-ne unii pe alţii. Fiindcă fiecare îşi dă dreptate sieşi, fiecare se lasă pe sine, cum am spus, nepăzind nimic şi cere de la aproapele păzirea poruncilor. De aceea, nici nu ne obişnuim cu binele. Căci chiar dacă dobîndim puţină lumină, îndată o cerem aceea de la aproapele, învinovăţindu-l pe

el şi zicînd că era dator să facă aceasta şi de ce n-a făcut aşa ? De ce nu cerem mai degrabă de la noi împlinirea poruncilor şi nu ne învinovăţim pe noi înşine, ca pe unii ce nu le păzim ?

Unde e bătrînul acela care, întrebat fiind : «Ce ai aflat mai bun pe calea aceasta, părinte ?», a răspuns şi a zis : «Să mă învinovăţesc în toate pe mine însumi». Aceasta a lăudat-o şi cel ce a întrebat. De aceea a zis : «Altă cale afară de aceasta nu este» [1104].

La fel a zis şi Ava Pimen cu suspin : «Toate virtuţile au intrat în casa aceasta, afară de una. Iar fără ea, anevoie poate opri omul (răul)». Şi l-au întrebat pe el : «Care este aceasta ?» Şi zise : «Să se învinovăţească omul pe sine însuşi» [1105].

Dar şi sfîntul Antonie a zis că aceasta este marea lucrare a omului, să arunce greşeala sa asupra sa înaintea lui Dumnezeu şi să aştepte ispita pînă la cea din urmă răsuflare [1105 bis].

Şi pretutindeni aflăm că părinţii păzesc această poruncă şi toate le-au pus în legătură cu Dumnezeu, pînă şi cele mai mici lucruri ; şi aşa s-au odihnit.

1104. *Apopht. Teofil*, 1, P.G. 65, 197 C.D. A pune totdeauna vina pe tine însuţi, înseamnă a nu mai vedea răul nicăieri în altă parte, ci numai în tine şi prin aceasta a-l putea vindeca cu adevărat. Căci nu poţi vindeca pe alţii cu sila, dar te poţi îndrepta pe tine cu voia ta. Sau poţi opri mereu apariţia răului în tine şi poţi opri curgerea lui de la tine şi te poţi face izvor al unui curent neîncetat de bine. E singura metodă de a opri creşterea răului, de a lucra la covîrşirea lui de către bine.

1105. *Apopht. Pimen*, 134, P.G. 65, 356 D. Răul se opreşte numai dacă nu răspunzi la răul altuia cu răul din tine, prin faptul că-l învinovăţeşti. Răul de la altul se îneacă în oceanul iertării tale. Propriu-zis, e topit înainte de a ajunge la tine, prin faptul că nu-l vezi. Răul e într-un anumit fel şi produsul unei închipuiri, o nălucire. Originea răului e o închipuire a răului. Îi dăm puterea de a exista şi de a ne chinui prin închipuirea că el există. Aceasta e inconsistenţa şi existenţa lui. Prin aceasta putem susţine răul inconsistent în eternitate (iadul).

1105 bis. *Apopht. Antonie*, 4, P.G. 77 A. Cf. Pimen 12, P.G. 65, 353.

9) Așa a făcut acel sfînt Bătrîn, căruia, fiind bolnav, i-a pus fratele în mîncare în loc de miere, ulei de rapiță, care e foarte vătămător [1106]. Și totuși bătrînul n-a zis nimic și a mîncat în tăcere o bucată de legumă și a doua, cît era de trebuință, neînvinovățind pe fratele în sine însuși, zicîndu-și că l-a disprețuit. Și nu numai că nu a spus aceasta, dar nici măcar cu un cuvînt nu l-a supărat. Iar cînd a aflat fratele ce a făcut, a început să se necăjească, zicînd: «Te-am omorît, Ava, și ai pus păcatul asupra mea, pentru că ai tăcut» [1106 b]. Iar bătrînul i-a răspuns cu blîndețe, zicînd: «Nu te necăji, fiule! Dacă Dumnezeu ar fi voit ca eu să mănînc miere, mi-ai fi pus miere». Deci îndată a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. De ce pe seama lui Dumnezeu, bunule bătrîn? Fratele a greșit și tu zici: «Dacă așa a voit Dumnezeu». Pentru ce? El zice: «Da, dacă ar fi voit Dumnezeu ca eu să mănînc miere, fratele ar fi pus miere» [1106 c]. Și aceasta a spus-o, măcar că Bătrînul era așa de bolnav și nu putuse primi atîtea zile nici o hrană. Totuși el nu s-a supărat pe fratele, ci a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. Și bine a spus Bătrînul. Dacă Dumnezeu ar fi voit ca el să mănînce miere, ar fi prefăcut și uleiul cel rău mirositor în miere.

10) Iar noi ne pornim să învinuim în orice lucru pe aproapele, învinovățindu-l că ne-a disprețuit și că a lucrat contrar conștiinței. Și cînd auzim un cuvînt, îndată îl sucim zicînd: «Dacă nu ar fi vrut să mă rănească, nu l-ar fi zis». Unde e sfîntul acela care a zis despre Șimei: «Lăsați-l pe el să blesteme, că Domnul

1106. *Apopht. 151*, Paul Everg. II, 23, p. 67.

1106 b. Dacă punea păcatul asupra lui, nu-l punea de fapt; l-a pus asupra lui, pentru că nu l-a pus asupra lui.

1106 c. E un mare optimism afirmat aci. Să te bucuri chiar de necazuri, ca aducătoare ale milei lui Dumnezeu. În felul acesta nimic nu-ți mai produce suferință și tristețe.

i-a spus lui să blesteme pe David» (II Regi 16, 11). Dumnezeu i-a zis omului ucigaş să blesteme pe proorocul. Cum i-a zis Dumnezeu aceasta lui ? Proorocul, avînd cunoştinţă şi ştiind că nimic nu aduce aşa de mult mila lui Dumnezeu peste un suflet, ca încercările, şi mai ales cele venite şi îngrămădite în vreme de necaz şi de strîmtorări [1106 d], a zis : «Lăsaţi-l să blesteme pe David, că Domnul i-a zis lui». Pentru ce ? «Ca să vadă Dumnezeu smerenia mea şi să-mi întoarcă mie cele bune în locul blestemului lui». Vezi cum zicea aceasta proorocul întru cunoştinţă ? De aceea se şi smerea faţă de cei ce voiau să-l apere pe cel blestemat, zicînd : «Ce este mie şi vouă, fiii lui Ţeruia ? Lăsaţi-l să blesteme, că Domnul i-a spus lui».

Iar noi nu suportăm să spunem despre fratele nostru, că Domnul i-a spus lui. Ci de auzim un cuvînt, îndată pătimim cele ale cîinelui. Căci de aruncă cineva împotriva lui o piatră, îndată lasă pe cel care a aruncat-o, şi pleacă şi muşcă piatra. Aşa facem şi noi. Lăsăm pe Dumnezeu care îngăduie să fie aduse asupra noastră încercările spre curăţirea păcatelor noastre şi pornim împotriva fratelui, zicînd : «De ce mi-a spus aceasta ? De ce mi-a făcut aceasta ?» Şi putînd să ne folosim mult din acestea, uneltim împotriva noastră

1106 d. A pune pe seama lui Dumnezeu ispitele, nu înseamnă a socoti că El aduce necazurile sau ispitele spre păcătuire, ci numai că El le îngăduie. Şi le îngăduie nu numai pentru că nu voieşte să împiedice libertatea celor răi de a se manifesta, ci şi pentru că ştie că şi din ele noi putem cîştiga întărire, respingînd ispita la păcat şi suportînd greutăţile ce ni le face cineva. Dumnezeu a întocmit lucrurile în aşa fel, că şi din răul ce ni se face, de pe urma păcatului ce a intrat în lume, noi ne putem folosi, întărindu-ne, dacă respingem încercările sau le suportăm cu gînd bun, cu voinţa noastră. De aceea chiar şi pentru ele trebuie să mulţumim lui Dumnezeu. Nu numai leacul dulce ne este de folos, ci şi cel amar. Chiar şi cele rele au fost făcute de Dumnezeu în aşa fel, să le putem suporta spre folosul nostru.

cele ce ne păgubesc. Căci nu voim să ştim că toate se fac după purtarea de grijă a lui Dumnezeu, spre folosul fiecăruia. Dumnezeu să ne înţelepţească pe noi prin rugăciunile sfinţilor. Amin.

VIII

DESPRE ŢINEREA DE MINTE A RĂULUI

1) Părinţii [1107] au spus că: «e lucru străin călugărilor să se mînie; şi la fel, să supere pe cineva». Şi iarăşi, că «dacă cineva e stăpînit de mînie, e stăpînit de draci; iar dacă cineva e biruit de patima aceasta, e cu totul străin de viaţa călugărească» [1108]. Şi celelalte. Deci ce trebuie să zicem despre noi înşine, care nu ne oprim nici la iuţime şi mînie şi mergem pînă la ţinerea de minte a răului? Şi ce trebuie să facem altceva decît să plîngem o astfel de stare jalnică şi neomenoasă a noastră? Să stăm deci treji, fraţilor, şi să ne ajutăm nouă înşine, după Dumnezeu, ca să ne izbăvim de amărăciunea acestei patimi pierzătoare.

Căci se întîmplă uneori că cineva pune metanie fratelui, precum se cuvine, cînd s-a ivit între ei o turburare, sau o supărare, dar rămîne şi după metanie supărat, avînd gînduri împotriva lui. Unul ca acesta nu trebuie să le nesocotească, ci să le taie repede. Căci ele înseamnă ţinerea de minte a răului. Şi e nevoie de multă trezvie, de multă pocăinţă, cum am spus, ca să nu rămînă în el mult timp şi să se primejduiască. Căci

1107. În ed. din «Sources Chrétiennes»: «Evagrie a zis, că e lucru străin» etc. În alte manuscrise: «Evagrie a zis că părinţii au zis». În alte manuscrise: «Careva dintre bătrîni a zis». *Apopht. Macarie*, 11, citat de Zosima în *P. Everget.* II, 35, p. 112.

1108. Pseudo-Nil (Evagrie), *De malignis cogitationibus* XIV, P.G. 79, 1216 B.C.

punînd metanie, a pus-o pentru poruncă, şi pentru moment şi-a vindecat mînia, dar cu ţinerea de minte a răului nu a luptat. Şi de aceea a rămas cu supărarea asupra fratelui. Căci altceva e ţinerea de minte a răului, altceva mînia, altceva iuţimea şi altceva turburarea.

2) Vă dau o pildă, ca să înţelegeţi. Cel ce aprinde focul are mai întîi o fărîmă de jar, care este cuvîntul fratelui care l-a supărat. Deocamdată e numai o fărîmă de jar. Căci ce este cuvîntul fratelui tău ? Dacă-l suporţi pe el, ai stins fărîma de jar. Dar dacă rămîi cugetînd : «De ce mi l-a spus ? Am să i-o spun şi eu. Şi dacă nu ar fi voit să mă supere, nu l-ar fi spus. Şi crede-mă că-l voi supăra şi eu», iată ai pus nişte vreascuri, sau altceva, făcînd la fel cu cel ce a aprins focul, şi ai făcut fum, ceea ce este una cu turburarea. Iar turburarea aceasta este mişcarea şi îngrămădirea gîndurilor, care aţîţă inima şi o umple de îndrăzneală. Iar îndrăzneala e pornirea de răzbunare împotriva celui ce te-a supărat. Aceasta înaintează la cutezanţă, cum a spus Ava Marcu : «Răutatea mişcîndu-se în gînduri, face inima îndrăzneaţă. Dar desfiinţată prin rugăciune şi nădejde, o zdrobeşte» [1109]. Dacă ai fi răbdat micul cuvînt al fratelui, ai fi stins, cum am zis, chiar şi mica fărîmă de jar, înainte de a se fi născut turburarea. Dar dacă voieşti, poţi să o stingi cu uşurinţă şi pe aceasta, fiindcă este proaspătă, prin tăcere, prin rugăciune, printr-o pocăinţă din inimă. Dar dacă rămîi fumegînd, ca unul ce dai inimii îndrăzneală şi o aţîţi, ţinînd în amintire : «De ce mi-a spus-o ?» «Am să i-o spun şi eu !», chiar din această adunare şi îngrămădire de gînduri, care supără şi înfierbîntă inima, se produce aprinderea iuţimii. Căci iuţimea e fierberea sîngelui în

1109. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească* 14, P.G. 65, 908 A.

jurul inimii, cum zice sfîntul Vasile [1110]. Iată deci că s-a ivit iuţimea, iar ea este, cum zic unii, mişcarea fierii. Dar dacă voieşti, poţi s-o stingi şi pe aceasta, înainte de a ajunge mînie. Dar dacă rămîi turburînd şi turburat, te vei afla ca cel ce pune lemne pe foc ; şi focul arde mai tare şi aşa se produc cărbuni aprinşi. Aceasta este mînia.

3) Aceasta este ceea ce a spus Ava Zosima, cînd a fost întrebat, ce este cuvîntul care spune : «Unde nu este iuţime, lupta se linişteşte» [1111]. Căci dacă la începutul turburării, cînd începe cineva, cum am spus, să fumege şi să facă unele scîntei, o ia înainte şi se învinovăţeşte pe sine şi pune metanie mai înainte de a se aprinde şi de a se ivi iuţimea, se linişteşte. Dar dacă nici după ce se iveşte iuţimea, nu se linişteşte, ci stăruie în a se turbura, în a înainta în îndrăzneală, este, cum am spus, asemenea celui ce pune lemne pe foc şi rămîne arzînd pînă ce va face bucăţi mari de cărbuni aprinşi. Şi precum cărbunii aprinşi se fac cărbuni mari neaprinşi şi fiind ţinuţi la un loc nu se sfărîmă mulţi ani şi chiar de se aruncă apă peste ei, nu se desfac, aşa şi mînia, dacă se prelungeşte timp îndelungat, se preface în ţinere de minte a răului şi dacă nu-şi varsă cineva sîngele picătură cu picătură, nu se izbăveşte de ea [1112].

1110. Sfîntul Vasile, *La Isaia*, P.G. 37, 948. Rămîne biologilor să confirme cum un gînd înfierbîntat mişcă sîngele mai repede.

1111. P. Everget. II, 35, p. 11.

1112. Se cere cuiva o luptă pînă la sînge cu sine însuşi, ca să poată topi ţinerea de minte a răului din sine. Aci nu mai ajung numai lacrimile simţirii, ci e nevoie de osteneli pînă la sînge. Părinţii au dat în general o schemă a înaintării omului de la momeală la patimă (momeala, convorbirea cu ea, învoirea cu ea, fapta păcătoasă, patima prin obişnuirea cu ea). Dar nicăieri nu am văzut ca la Ava Dorotei aplicarea acestei scheme la formarea patimii speciale a ţinerii minte a răului şi o descriere atît de amănunţită a acestei dezvoltări.

Iată v-am descris aceste trepte deosebite, ca să înţelegeţi. Iată aţi auzit ce este prima turburare, ce este iuţimea, ce este mînia şi ce este ţinerea de minte a răului. Vedeţi cum s-a ajuns de la un cuvînt, la un rău aşa de mare ? Dar dacă ar fi aruncat asupra sa însuşi vina şi ar fi răbdat cuvîntul fratelui şi n-ar fi voit să se răzbune şi în loc de un cuvînt să spună două, sau şi cinci, şi să răspundă răului cu rău, ar fi scăpat de toate aceste rele. De aceea vă spun vouă mereu : tăiaţi patimile, cît timp sînt tinere, înainte de a se întări împotriva voastră. Căci în acest caz vă veţi ticăloşi (veţi slăbi). Căci altceva este a smulge o plantă mică şi altceva, a dezrădăcina un copac mare.

4) De nimic nu mă mir mai mult ca de faptul că nu ştim ce spunem în psalmi. Căci în fiecare zi spunem în psalmi şi ne ocărîm pe noi înşine, şi totuşi nu înţelegem. Oare nu sîntem datori să ştim ce spunem în psalmi ? Căci pururea spunem : «De am răsplătit celor ce mi-au răsplătit mie cu rele, să cad din partea vrăjmaşilor mei deşert» (Ps. 7, 4, 5). Ce este : «Să cad» ? Pînă cînd stă cineva, are putere să se împotrivească vrăjmaşului său : loveşte şi e lovit, biruieşte şi e biruit ; căci încă stă. Iar de va ajunge să cadă, nu mai poate, zăcînd jos, să lupte cu vrăjmaşul său. Dar ne rugăm nu numai să nu cădem din partea vrăjmaşilor noştri, ci ca să nu cădem deşerţi.

Dar ce este a cădea cineva deşert din partea vrăjmaşilor săi ? Am spus, că a cădea cineva înseamnă a nu mai avea putere să se ridice şi a zăcea jos. Iar «deşert», este a nu mai avea în sine ceva bun, ca să se mai poată scula. Căci cel ce se scoală, poate să se îngrijească iarăşi de sine şi poate să intre iarăşi în luptă.

Apoi zicem : «Să gonească vrăjmaşul sufletul meu şi să-l prindă» ; nu numai să-l gonească, ci şi să-l prindă, ca să fim supuşi lui, ca să fim biruiţi în toate de el

și să ne doboare în fiecare lucru, dacă vom răsplăti celor ce ne-au răsplătit nouă cu rele.

Și nu numai pentru aceasta ne rugăm, ci și «ca să calce la pămînt viața noastră». Ce este viața noastră ? Viața noastră sînt virtuțile. Deci ne rugăm să fie călcată la pămînt viața noastră, ca să se facă cu totul pămîntească, avînd întreg cugetul jos la pămînt. «Și slava mea să se sălășluiască în țărînă». Dar ce este slava noastră altceva decît cunoștința, care vine în suflet prin păzirea poruncilor ? [1113] Deci cerem ca să prefacă slava noastră în rușinea noastră, cum zice apostolul (Fil. 3, 19), ca să o așeze în țărînă și să facă viața noastră și slava noastră pămîntească ; ca nimic să nu mai cugetăm după Dumnezeu, ci toate trupește, toate potrivit cărnii, ca aceia despre care a zis Dumnezeu : «Nu va mai rămîne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trupuri» (Fac. 6, 3). Spunîndu-le toate acestea, ne blestemăm pe noi înșine, dacă vom răsplăti răul cu rău. Și cu cîte rele nu răsplătim cele rele și nu ne pasă, ci rămînem nepăsători ?

5) Dar se poate răsplăti răul cu rău nu numai cu fapta, ci și cu cuvîntul și cu înfățișarea [1114]. E cîte unul care apare ca unul ce nu răsplătește răul cu rău prin

---

1113. E o învățătură constantă a părinților că cunoașterea nu se cîștigă printr-o rațiune separată de efortul de curățire de patimi, de efortul de desăvîrșire prin împlinirea poruncilor dumnezeiești. Cunoștința vine din apropierea noastră de Dumnezeu, după ce am înlăturat zidul despărțitor al păcatelor, al egoismului, al întoarcerii spre golul nostru. Cunoștința e slavă din slava lui Dumnezeu ; e frumusețea luminii lui Dumnezeu ce strălucește în oglinda curățită de egoism și limpezită de iubire a ființei noastre. Iar această deschidere spre Dumnezeu, sau dărîmarea zidului care ne desparte de El, se face prin virtuți. De aceea ele sînt «viața noastră» adevărată, pentru că ele ne pun în comunicare cu Dumnezeu, cu viața și cu lumina Lui. Ele ne dau orientarea spre El și spre semenii noștri, ne pun în acord cu voia Lui, nu ne lasă închiși în noi înșine și în interesele noastre legate de cele trupești și trecătoare.

1114. *Apopht. Pimen*, 34, P.G. 65, 332 A.

fapte, dar se află răsplătindu-l, cum am spus, cu cuvîntul, cu înfăţişarea. Că se întîmplă cîteodată că unul îşi dă o înfăţişare, sau face o mişcare, sau aruncă o privire prin care turbură pe fratele său [1115]. Dar şi aceasta înseamnă a răsplăti răul cu rău. Altul se sileşte să nu răsplătească răul cu rău nici prin faptă, nici prin cuvînt, nici cu înfăţişarea. Dar are în inima lui o supărare pe fratele său şi e necăjit pe el. Vedeţi cîte deosebiri de stări ? Altul nu are nici o supărare oarecare pe fratele său, dar dacă aude că cineva l-a necăjit pe el, sau a murmurat cineva împotriva lui, sau l-a bîrfit, se bucură totdeauna auzind acestea. Acesta încă răsplăteşte răul cu rău. Altul nici nu ţine vreun gînd rău împotriva aceluia, nici nu se bucură auzind vreo bîrfire împotriva celui ce l-a supărat, ba se şi întristează dacă acesta e necăjit ; dar nu are nici plăcere dacă aceluia îi merge bine şi se necăjeşte dacă-l vede slăvit, sau trăind in linişte. Aceasta încă este un fel de ţinere de minte a răului, fără îndoială mai uşor, dar totuşi este.

Dar se află şi cîte unul care voieşte ca fratele să se bucure şi să aibă pace şi voieşte să facă toate pentru binele lui şi să întreprindă orice pentru cinstirea şi odihna lui.

6) Dar am spus la începutul cuvîntului, că este cîte unul care îi pune metanie fratelui său, dar după metanie păstrează încă o supărare împotriva lui. Despre acesta spunem că punînd metanie, şi-a tămăduit prin aceasta mînia, dar n-a luptat încă cu ţinerea de

1115. Faptul că oamenii aruncă unii în alţii cele rele (şi cele bune) şi prin cuvinte şi prin priviri şi înfăţişări, arată că există între ei o legătură indisolubilă, de fiinţă ; despărţirea nu devine totală niciodată între ei, ca între nişte monade. Între ei e nu numai o înţelegere, ci şi o trecere de fiinţă din unul în altul. Se comunică starea bună şi rea de la unul la altul. Pe de altă parte eu pot opri trecerea răului din altul în mine, prin voinţă. Îl ţin exterior. Iar cînd îl primesc înseamnă că eu mi l-am însuşit şi-l întorc ca al meu, adică înmulţit. Şi aceasta îl înmulţeşte şi în el.

minte a răului. Este însă un altul care de se va întîmpla să-l supere cineva şi-şi vor pune metanie şi se vor împăca unul cu altul, dobîndeşte pacea faţă de el, şi nu mai are în inima lui nici o amintire rea împotriva aceluia. Dar de se va întîmpla după aceea, ca acela să-i spună ceva care îl supără, începe să-şi aducă aminte şi de cele dinainte şi să se tulbure nu numai pentru cele de al doilea, ci şi pentru cele dinainte. Acesta se aseamănă omului care, avînd o rană şi punînd pe ea un plasture, rana i s-a vindecat prin plasture şi s-a închis, dar locul este încă mai slab şi cînd cineva va arunca împotriva lui o piatră, locul acela se răneşte mai uşor decît tot trupul şi începe de îndată să sîngereze. Aşa a păţit şi acesta: a avut o rană şi a pus un plasture, care e metania, şi deocamdată şi-a vindecat rana ca şi cel dintîi. Adică s-a vindecat mînia, ba a început să se îngrijească şi de ţinerea de minte a răului, silindu-se să nu mai ţină nici o amintire rea în inima lui. Aceasta înseamnă că rana s-a cicatrizat, dar nu s-a şters cu totul, şi mai are încă o rămăşiţă de amintire a răului. Aceasta este cicatricea, din care uşor se jupoaie toată rana, cînd primeşte o mică lovitură. Deci trebuie să se nevoiască să se şteargă urma a toată cicatricea şi să ajungă ca locul să se acopere cu păr şi să nu mai rămînă nici o urmă, nici să se mai vadă că a fost în locul acela vreo rană.

Dar cum se poate ajunge la aceasta? Rugîndu-se din toată inima pentru cel ce l-a supărat pe el şi să zică: «Dumnezeule, ajută fratelui meu şi mie prin rugăciunile lui». Şi aşa se află rugîndu-se pentru fratele său, ceea ce este o dovadă de compătimire şi de dragoste, şi smerindu-se prin faptul că cere ajutor prin rugăciunile aceluia [1116]. Iar unde este compătimire şi

1116. Numai apelul prin rugăciune la cineva, care e mai presus de amîndoi, adică la Dumnezeu, poate să-i vindece pe amîndoi deplin de rana supărării şi a ţinerii de minte a răului. Numai aşa se pot depăşi

dragoste și smerenie, ce mai poate face iuțimea, sau ținerea de minte a răului, sau altă patimă ? Căci a zis Ava Zosima : «De ar mișca diavolul cu dracii lui toate vrăjile răutății lui, toate meșteșugirile lui vor rămîne fără putere și se vor zdrobi de smerenia (împlinirii) poruncii lui Hristos» [1117]. Dar spune și alt bătrîn : «Cel ce se roagă pentru dușmani nu va ține minte răul» [1118].

7) Lucrați și veți înțelege bine cele ce auziți. Iar de nu veți lucra, le veți primi numai cu cuvîntul. Și care om, voind să învețe un meșteșug, îl învață numai cu cuvîntul ? Fără îndoială, întîi stăruie făcînd și desfăcînd, și iarăși făcînd și stricînd. Și așa, pe încetul, ostenindu-se și răbdînd, învață meșteșugul. Căci Dumnezeu, privind hotărîrea și osteneala lui, lucrează împre-

amîndoi în raporturile dintre ei. De aceea, unul rugîndu-se lui Dumnezeu pentru celălalt cere lui Dumnezeu ca să-i dea și celuilalt rugăciune pentru el. Dar aceasta e o nouă smerenie atît față de Dumnezeu, cît și față de celălalt. Dar cerînd lui Dumnezeu rugăciunea celuilalt, îi mai cerem lui Dumnezeu ca și acela să ajungă la smerenie, la depășirea lui însuși, îmbinată cu dragostea față de sine. Avem nevoie și de celălalt pentru tămăduirea deplină a noastră. Dar avem nevoie de el într-o stare de smerenie și de dragoste. Iar în smerenie deplină nu putem ajunge unul față de altul decît întărind această smerenie a unuia față de altul din smerenia față de Dumnezeu. Numai în raportul cu Dumnezeu ne putem smeri pînă la capăt și numai din această smerenie pînă la capăt în fața lui Dumnezeu, putem ajunge și în smerenia pînă la capăt unul față de altul. Căci celălalt își descoperă valoarea nesfîrșită în fața noastră numai pentru că este acoperită de valoarea infinită a lui Dumnezeu.

1117. Cf. P. G., 78, 1688 A. Zosima se referă la *Apopht. Daniel* 3, P.G., 69, 156 A, unde un călugăr lovit peste un obraz de un posedat, îi întoarce celălalt obraz și diavolul fuge strigînd : «Porunca lui Hristos mă alungă». Îndemnul diavolului, de a răspunde răului de la altul cu rău, se alimentează din mîndria noastră. De aceea, nimerind în smerenia noastră el se topește în aceasta. Superficialitatea lui nu e susținută de superficialitatea noastră și se înecă în infinitatea existenței noastre în Dumnezeu și în conștiința despre El.

1118. Evagrie, *Capete către monahi*, 14, ed. Grossmann, Texte und Untersuchungen, vol. 39, p. 154, cf. P.G., 1277 B.

ună cu el. Iar noi voim să ne însușim meșteșugul meșteșugurilor numai cu cuvîntul, neapucîndu-ne de lucru. Și cum vom putea izbuti ? Să luăm aminte, deci, la noi înșine, fraților, și să lucrăm cu sîrguință, atît cît mai avem timp. Dumnezeu să ne ajute să ne aducem aminte și să păzim cele ce le auzim, ca să nu ni se facă spre osîndă în ziua judecății.

IX

DESPRE MINCIUNĂ

1) Voiesc să vă aduc aminte, fraților, puține lucruri despre minciună. Căci vă văd că nu vă sîrguiți prea mult să vă țineți limba și de aceea sîntem trași în multe. Vedeți, frații mei, că în tot lucrul, precum mereu vă spun, este și o obișnuință în bine și în rău. E nevoie deci de multă trezvie, ca să nu fim furați de minciună. Căci nici unul nu s-a unit, cu Dumnezeu, minținд. Pentru că minciuna este străină lui Dumnezeu [1119]. Căci s-a scris : «Minciuna este de la cel viclean» ; și iarăși : «Acela e mincinos și tatăl minciunii» (In 8, 44). Iată că numește tată al minciunii pe diavol. Iar adevărul este Dumnezeu. Căci El Însuși zice : «Eu sînt calea, adevărul și viața» (In 14, 6). Vedeți de cine ne-am despărțit noi și de cine ne alipim prin minciună ? E vădit că de cel viclean. De voim deci cu adevărat să ne mîntuim, trebuie să iubim cu toată puterea și cu toată sîrguința adevărul și să ne păzim de orice minciună, ca să nu ne despartă pe noi de Cel ce e adevărul și viața.

1119. Cel ce minte se ține cu sufletul despărțit de cel față de care minte. Nu-și dă sufletul aceluia. Numai cel ce spune adevărul se predă pe sine celuilalt.

2) Dar sînt trei feluri de minciună. Este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvînt şi mai este cel ce minte cu însăşi viaţa lui [1120].

Cel ce minte în cuget este cel ce primeşte bănuielile. De vede acesta pe cineva grăind cu fratele lui, bănuieşte şi zice: «De mine vorbesc». Şi dacă aceia întrerup convorbirea, bănuieşte iarăşi că pentru el au întrerupt-o. De zice cineva un cuvînt, bănuieşte că pentru a-l supăra pe el l-a zis şi, pe scurt, în orice lucru îl bănuieşte pe aproapele, zicînd: «Pentru mine a făcut aceasta, pentru mine a zis aceasta, pentru aceasta a făcut aceasta». Acesta este cel ce minte în cuget. Căci nu cugetă nimic adevărat, ci toate din bănuială. Din aceasta vin iscodirile, clevetirile, vrăjbile, osîndirile. Dacă aude cineva cu urechea despre sine un lucru, care din întîmplare e adevărat, din cauza acestuia, voind, chipurile, să se îndrepteze, iscodeşte mereu, zicînd: «Dacă grăieşte cineva împotriva mea, voiesc să ştiu pentru ce greşală m-a defăimat, ca să mă îndreptez». Deci însuşi începutul este de la cel viclean. Căci totul a început de la minciună, întrucît neştiind a bănuit ceea ce nu ştia [1121]. Şi cum poate pomul rău să facă roade bune? Iar de voieşte peste tot să se îndrepteze, cînd îi spune fratele: «Să nu faci aceasta!», sau: «Pentru ce ai făcut aceasta?», să nu se turbure, ci să pună metanie şi să-i mulţumească; şi atunci se va îndrepta. Şi dacă vede Dumnezeu că aceasta e hotărîrea lui, nu-l

1120. În tot capitolul acesta minciuna e văzută nu ca o teorie, ci ca o faptă care păgubeşte pe cel ce o practică şi pe ceilalţi oameni. Am văzut însă că o minciună care mîntuieşte pe cineva, nu e socotită propriu zis minciună. (Cazul bătrînului care a şezut pe butoiul sub care un frate ascunsese o femeie, ca să-l scape de pîra altora).

1121. S-a putut întîmpla că pe drept cuvînt s-a spus sau i s-a spus de cineva că n-a făcut un lucru cum se cuvenea. Acela a spus adevărul. Lucrul spus nu e o minciună. Dar cel căruia i s-a spus bănuieşte că acela s-a spus sau i s-a spus cu duşmănie şi în chip mincinos.

lasă niciodată să rătăcească ; ci-i trimite pe cel ce trebuie să-l îndrepteze. Dar de zice : «Cred bănuielilor mele, pentru că voiesc să mă îndreptez» şi de aceea începe să-şi plece urechea la tot ce i se spune şi să iscodească, această închipuită îndreptare vine de la diavolul, care voieşte să unelteaască.

3) Odată, aflîndu-mă eu în mînăstirea de obşte, am fost ispitit să bănuiesc starea dinăuntru a cuiva din mişcarea lui. Deci mi s-a întîmplat lucrul următor : cînd stăteam odată privind, trecu o femeie purtînd un vas cu apă ; şi nu ştiu cum, am fost răpit şi am privit în ochii ei. Şi gîndul îmi şopti îndată că e curvă. Şoptindu-mi gîndul aceasta, m-am necăjit foarte şi am dezvăluit aceasta lui Ava Ioan, astfel : «Dacă fără să vreau, văd o mişcare a cuiva şi gîndul mă îndeamnă să bănuiesc din aceasta starea dinăuntru a aceluia, ce trebuie să fac ?» Iar bătrînul îmi spuse aşa : «Ce socoteşti ? Oare nu are cineva totdeauna o slăbiciune în firea lui şi prin luptă o îndreptează ? Nu se poate afla din aceasta starea dinăuntru a cuiva. Deci nu crede niciodată bănuielilor tale. Căci o regulă strîmbă face şi cele drepte strîmbe. Bănuielile sînt mincinoase şi de aceea vatămă». De atunci, dacă gîndul îmi spunea despre soare că e soare, sau despre întuneric că e întuneric, nu-i credeam [1122]. Căci nimic nu e mai primejdios decît bănuielile. Ele sînt cu atît mai vătămătoare, cînd, prelungindu-se în noi, încep să ne convingă să socotim că vedem lămurit lucruri care nu sînt şi nici nu se întîmplă.

4) Şi vă spun în privinţa aceasta un lucru ciudat, pe care l-am urmărit pe cînd mă aflam încă în mînăstire. Aveam acolo pe un frate oarecare foarte turburat

1122. Adică nu cred gîndului, ci vederii ; iar în cele duhovniceşti, experienţei. A nu crede gîndului este a nu crede închipuirii, unei născociri subiective. În cazul relei voinţe, răul este rodul ei.

de această patimă. El credea bănuielilor sale așa de mult, că era încredințat despre fiecare bănuială a sa că numaidecît așa și este cum îi șoptea gîndul său și nu se poate să fie altfel. Deci răul acesta înaintînd în el cu vremea, dracii l-au convins să se amăgească așa de mult, ca să intre odată în grădină pentru a cerceta ce se întîmplă acolo. Căci totdeauna pîndea și-și ciulea urechile. Și privind prin ea și auzind ceea ce nu se întîmpla, i se păru că vede pe careva dintre frați furînd smochine și mîncînd. Și era vinerea și nu era încă nici ceasul al doilea (7 dimineața). Deci convingîndu-se pe sine că a văzut cu adevărat acest lucru, se ascunse, așa zicînd, și ieși tăcînd și privi iarăși în ceasul adunării (la slujbă) să vadă ce face fratele în obște ? E vorba de fratele care furase, chipurile, smochine și mîncase. Și văzîndu-l pe el că-și spală mîinile, ca să intre și să se împărtășească, alergă și-i spuse Avei, că cutare frate a intrat ca să se împărtășească cu Sfînta Cuminecătură împreună cu frații. «Deci poruncește, ca să nu i se dea. Căci l-am văzut eu de dimineață furînd smochine din grădină și mîncînd». În acest timp fratele acela se apropia cu multă străpungere de Sfînta Împărtășanie, căci era dintre cei mai evlavioși. Cînd îl văzu Ava, îl chemă la el, înainte de a se apropia de preotul care avea să-i dea Sfînta Împărtășanie, și luîndu-l deoparte îi zise : «Spune-mi, frate, ce ai făcut astăzi ?» Acela se miră și zise : «Unde, Stăpîne ?» Îi zise Ava : «Cînd ai intrat azi dimineață în grădină, ce ai făcut acolo ?» Fratele îi spuse iarăși, uimit : «Stăpîne, nici grădina n-am văzut-o astăzi, nici aici în mînăstire n-am fost azi dimineață, ci abia acum am sosit de la drum. Căci îndată după ce s-a isprăvit privegherea, m-a trimis economul după cutare lucru (răspundere)». Iar lucrul despre care vorbea se afla la o depărtare de multe mile și fratele sosise chiar la ceasul adunării (al Sinaxei, Litur-

ghiei). Atunci Ava trimise după econom şi-i zise : «Unde ai trimis pe fratele acesta ?» Economul îi răspunse ca şi fratele : «L-am trimis în satul cutare», şi-i puse metanie, zicînd : «Iartă, Stăpîne, că te odihneai după priveghere, şi de aceea nu l-am lăsat să-şi ceară voie de la tine». Cînd se încredinţă Ava, i-a lăsat pe ei să meargă să se împărtăşească cu binecuvîntarea sa. Şi chemînd pe fratele care suferea de bănuieli, îl certă şi-l opri de la Sfînta Împărtăşanie(ἀφορίζει).Şi nu numai atît, ci chemînd pe toţi fraţii, după adunare (sinaxa), le dezvălui cu lacrimi cele întîmplate şi certă pe fratele în faţa tuturor. Prin aceasta a împlinit trei lucruri : a ruşinat pe diavolul, dîndu-l pe faţă ca pe cel ce seamănă bănuieli, a iertat păcatul fratelui, făcîndu-l să suporte acea necinstire şi să ceară pentru viitor ajutorul lui Dumnezeu, şi a făcut pe fraţi mai întăriţi ca să nu se mai încreadă niciodată în bănuielile lor. Şi dîndu-le multe poveţe, în privinţa aceasta, şi nouă şi fratelui, a spus că nimic nu este mai vătămător ca bănuielile şi a arătat aceasta prin pilda acelei întîmplări.

5) Dar şi altele de felul acesta ne-au spus părinţii în chipuri felurite, întărindu-ne dinspre vătămarea bănuielilor. Să ne sîrguim deci, fraţilor, cu toată puterea noastră să nu credem bănuielilor noastre. Nimic nu depărtează aşa de mult pe om de Dumnezeu, ca a nu lua aminte la păcatele sale, ci a iscodi totdeauna cele ce nu-i aparţin lui. Nimic bun nu se naşte din aceasta, ci mii de turburări şi mii de necazuri, şi de aceea niciodată nu are omul linişte, ca să agonisească frica de Dumnezeu. Chiar de se seamănă în noi bănuieli viclene pentru răutatea noastră, să le întoarcem îndată pe acestea în gînduri bune şi nu ne vor vătăma pe noi. Căci bănuielile sînt rele şi nu lasă niciodată sufletul nostru să cîştige pacea. Aceasta a fost minciuna din cuget.

6) Iar cel ce minte în cuvînt, este, de pildă, cel ce se leneveşte să se scoale la priveghere, şi în loc să zică : «Iartă-mă, că m-am lenevit să mă scol», zice : «Aveam fierbinţeală, aveam ameţeli şi nu am putut să mă scol, n-am avut putere». Şi spune zece cuvinte mincinoase, ca să nu pună metanie şi să se smerească. Iar dacă cineva îl învinovăţeşte de ceva, schimbă cuvintele şi le înfrumuseţează, fiindcă nu vrea să suporte vina. La fel, de i se întîmplă să aibă ceva cu vreun frate, nu încetează să se îndreptăţească, zicînd : «Dar tu ai spus-o, tu ai făcut-o. N-am spus-o eu, ci acela a spus, ba aceasta, ba aceea», numai ca să nu se smerească. Iar de poftește vreun lucru, nu suportă să spună : «Poftesc aceasta», ci sucește cuvintele lui, zicînd : «Sufăr de aceasta şi am nevoie de aceasta, sau mi s-a poruncit aceasta». Şi spune atîtea minciuni, pînă ce-şi împlineşte pofta lui. Căci tot păcatul se săvîrşeşte fie pentru iubirea de plăcere, fie pentru iubirea de arginţi, fie pentru iubirea de slavă. De aceea şi minciuna se săvîrşeşte pentru acestea trei. Cineva minte fie pentru a nu fi învinovăţit şi umilit, fie pentru a-şi împlini pofta sa, fie pentru a cîştiga ceva. Şi nu încetează de a se întoarce încoace, de a se întoarce încolo, toate născocindu-le prin cuvînt, pînă-şi ajunge scopul. Unul ca acesta nu e crezut însă niciodată. Chiar de ar spune şi vreun cuvînt adevărat, nimenea nu-l mai poate crede, ci şi adevărul lui e pus la îndoială.

7) Dar uneori se iveşte o împrejurare de mare nevoie de a ascunde ceva, căci altfel împrejurarea aceea s-ar face pricină de multă tulburare şi necaz. Cînd deci vine o astfel de împrejurare, se vede cineva pe sine silit să nu spună lucrul aşa cum este, ca să nu se facă, cum am spus, mai multă tulburare şi necaz, sau primejdie. Căci a zis Ava Alonie lui Ava Agaton : «Iată doi oameni au făcut un omor sub tine. Unul a fugit în

chilia ta. Şi judecătorul îl caută pe el şi te întreabă, zicînd : «S-a făcut sub tine un omor ?» Dacă nu vrei să născoceşti ceva, predai pe om la moarte»[1123]. Dar chiar cînd se iveşte o mare nevoie, să nu o facă nici atunci fără grijă, ci să se pocăiască şi să plîngă înaintea lui Dumnezeu şi să socotească aceasta ca un prilej de încercare. Şi să nu facă nici aceasta necontenit, ci o dată din multe cazuri. Căci precum leacurile pentru nervi şi pentru curăţenie, de sînt luate necontenit, vatămă, iar dacă sînt luate de cineva odată pentru un timp îndelungat şi la mare nevoie, îl folosesc, aşa trebuie să întrebuinţeze cineva şi fapta aceasta ; s-o întrebuinţeze la nevoie, dar nu necontenit. Să o folosească cînd va vedea, cum am spus, că e multă nevoie şi odată din multe cazuri, şi atunci să dezvăluie cu frică şi cu cutremur lui Dumnezeu scopul lui şi trebuinţa pentru care a făcut-o, ca să fie acoperit. Căci şi prin aceasta se vatămă.

8) Iată, am spus cine este cel ce minte în cuget şi cine e cel ce minte în cuvînt. Voim să spunem, în sfîrşit, cine este cel ce minte cu viaţa sa însăşi. Cu viaţa sa minte, de pildă, cineva cînd, neînfrînat fiind, făţăreşte înfrînarea, sau lacom fiind, vorbeşte despre milostenie şi laudă mila, sau mîndru fiind, laudă smerita cugetare, sau neiubind virtutea, o laudă şi o admiră. Căci dacă ar urmări un scop bun, întîi ar trebui să-şi mărturisească cu smerenie slăbiciunea sa, zicînd : «Vai mie, ticălosul, că sînt gol de orice bine». Şi numai după ce şi-ar mărturisi neputinţa sa, ar trebui să admire virtutea şi s-o laude. Dar el nu laudă virtutea nici cu scopul ca să nu smintească pe cineva, căci şi atunci ar trebui să cugete aşa : «Da, eu sînt ticălos şi pătimaş ! Dar de ce să smintesc şi pe altul ? De ce să vatăm şi alt suflet şi să-mi aduc mie o nouă povară ?» În acest caz,

1123. *Apopht. Alonie*, 4, P.G., 65, 133 B.

deşi ar păcătui pentru sine, s-ar atinge şi de bine. Căci e o faptă a smereniei să se plîngă pe sine ca ticălos, şi a milei, să cruţe pe aproapele.

Dar unul ca acesta nu admiră virtutea pentru vreunul din scopurile spuse, ci se foloseşte de numele virtuţii, pentru a-şi acoperi urîciunea sa şi vorbeşte despre ea, ca şi cînd ar fi şi el unul din cei ce o împlinesc ; sau, de multe ori, pentru a vătăma şi amăgi pe cineva. Căci nici un păcat, nici o erezie, nici diavolul însuşi, nu poate amăgi pe cineva decît luînd chipul virtuţii, cum zice Apostolul «că însuşi diavolul se preface în înger de lumină» (II Cor. 11, 15). Nu e deci lucru de mirare, dacă şi slujitorii lui se prefac că sînt slujitori ai dreptăţii. Astfel, deci, şi mincinosul, fie pentru că se teme de ruşinea de a fi umilit, fie pentru că voieşte să farmece şi să amăgească pe cineva, grăieşte despre virtuţi, le laudă şi le admiră, ca unul care şi le-a însuşit şi le-a cercat. Acesta este cel ce minte cu viaţa lui însăşi ; acesta nu este om simplu, ci îndoit ; altul este în lăuntru şi altul în afară. El are deci şi viaţa îndoită şi întreagă vrednică de rîs.

Iată am spus şi despre minciună, că e de la cel viclean ; şi am spus şi despre adevăr, că adevărul este Dumnezeu [1124]. Să fugim deci de minciună, fraţilor, ca să ne izbăvim de partea vrăjmaşului şi să ne nevoim să dobîndim adevărul, ca să ne unim cu Cel ce a zis : «Eu sînt adevărul» [1125]. Dumnezeu să ne învrednicească de adevărul Lui.

1124. Adevărul e luat aci ca sinceritate practică în toate, ca cuvînt şi viaţă neamăgitoare, spre deosebire de minciună. Dar neamăgitoare este numai curăţenia şi iubirea de oameni. Adevărul e legat cu acelea. Puterea adevărului întreg o are numai Dumnezeu. El e însuşi adevărul şi în sensul acesta.

1125. Numai cei ce sînt sinceri unul faţă de altul se pot uni, între ei, şi cu Dumnezeu. Cei ai diavolului nu se pot uni cu adevărat. Ei pot fi împreună, dar chinuindu-se, nu fiind uniţi.

X

DESPRE TREBUINȚA DE A CĂLĂTORI PE CALEA LUI DUMNEZEU CU SCOP BUN ȘI CU TREZVIE

1) Să ne îngrijim de noi înșine, fraților, să vieţuim cu trezvie. Cine ne va da nouă timpul acesta, de-l vom pierde ? Vom căuta cu adevărat zilele acestea şi nu le vom mai afla. Ava Arsenie zicea totdeauna către sine : «Arsenie, de ce ai ieşit ?» [1126] Iar noi ne aflăm într-o aşa de mare pierzanie şi lene, că nu ştim nici de ce am ieşit, nici ce am voit. De aceea nu numai că nu înaintăm, ci avem şi necazuri necontenit. Iar aceasta ni se întîmplă din faptul că nu avem luare aminte în inima noastră [1127].

Şi de fapt, dacă am voi să ne nevoim puţin, nu am avea să suferim multe necazuri, nici să ne ostenim mult. Căci chiar dacă la început s-ar forţa cineva pe sine, dar nevoindu-se cîte puţin, înaintează cîte puţin şi la sfîrşit o face aceasta cu odihnă. Căci Dumnezeu vede că se forţează pe sine şi-i dă ajutorul Său. Să ne forţăm deci şi noi să punem început, să voim măcar

---

1126. *Apopht. Arsenie*, 40, P.G., 65, 105 C.

1127. Credința creștină dă o valoare nemărginită timpului. Nu vom mai avea alt timp în care să reparăm ce am stricat în ființa noastră, în timpul de acum. Nu relativizăm importanța acestui timp ca în teoriile reincarnaționiste. Dacă devalorizăm timpul acesta, în mod consecvent am devaloriza orice alt timp. Niciodată nu am ajunge la o seriozitate adevărată și la un bine absolut. Totul ar deveni o plictiseală veșnică. Dar devalorizarea unei temporalități veșnice înseamnă a nu pune preț niciodată pe luarea aminte la noi înșine, în veșnicie. Înseamnă a rămîne veșnic într-o neconcentrare în esența noastră și deci în neîntîlnirea prin ea cu Dumnezeu, esența supremă. Dar noi pierdem adeseori timpul nefolosindu-l pentru a ne cunoaște și a ne desăvîrși. Faptul că timpul nostru e scurt nu ne împiedică de a-i împlini acest rost. Tocmai conștiința despre această scurtime a timpului ne poate ajuta să ne cunoaștem provizoratul nostru pe acest pămînt și folosirea lui cu maximă intensitate. Tocmai scurtimea timpului cere o concentrată luare aminte la noi înșine.

binele. Căci chiar dacă nu sîntem încă în starea desăvîrşită, însuşi faptul de a voi este începutul mîntuirii noastre. Pentru că de la a voi, venim cu Dumnezeu la nevoinţă şi prin nevoinţă e ajutat cineva să dobîndească virtuţile. De aceea a spus careva dintre părinţi : «Dă sînge şi ia Duh» [1128] ; adică : «Luptă şi vei ajunge la deprinderea virtuţii».

2) Cînd am intrat în cele ale ştiinţei dinafară, ne osteneam mult la început. Şi cînd am ajuns la carte, eram ca unul care s-a atins de un animal sălbatic. Dar stăruind să mă forţez pe mine însumi, Dumnezeu mi-a ajutat şi aşa am ajuns la deprinderea cu ea, încît nu mai ştiam ce mănînc, sau ce beau, sau cum dormeam, din aprinderea pentru cele ce le citeam. Şi niciodată n-am fost atras la vreun ospăţ cu vreunul din prietenii mei. Ba nu mergeam nici la vreo întîlnire cu ei în timpul citirii, măcar că eram iubitor de întîlniri şi iubeam pe prietenii mei. Cînd ne slobozea învăţătorul (sofistul) [1129], făceam o baie (căci aveam nevoie în fiecare zi să fac o baie, pentru că mă uscam de mulţimea citirilor) [1130] şi mă retrăgeam unde locuiam, neştiind nici măcar ce am să mănînc. Căci nu mă puteam opri de la învăţătură, nici ca să rînduiesc acolo ce să mănînc. Dar aveam un slujitor credincios şi el îmi pregătea ceva ce voia. Deci luam ce găseam pregătit de el, avînd şi cartea alăturea de mine în pat, aplecîndu-mă din timp în timp şi asupra ei. Şi adormeam, avînd cartea iarăşi alături de mine pe un scăunel. Şi fiind răpit

1128. *Apopht. Longin*, 5, P.G., 65, 2576. Subţiază trupul prin osteneală şi-l umpli de duh. Răneşte trupul prin efort şi-l deschizi duhului. Nu te baricada în trup. Nu-l îngroşa. Virtuţile reprezintă duhul întărit în trupul devenit străveziu.

1129. «Sofistul», profesorul de oratorie.

1130. Despre obiceiul studenţilor de atunci de a lua o baie între lecţii, a se vedea la A. J. Festugière, *Antioche*, p. 448; după ed. din «Sources Chrétiennes», p. 338, nota 3.

puțin, îndată săream la citire. Iar seara, cînd mă retrăgeam, după vecernie, aprindeam lumina și citeam pînă la miezul nopții. Și așa eram, că nu simțeam nici o altă dulceață decît din citiri. Cînd am venit deci în mînăstire, îmi ziceam : «Dacă pentru învățătura de afară se naște o astfel de dorință și o astfel de aprindere, prin faptul că cineva se ocupă cu citirea și se deprinde cu ea, cu cît mai mult nu va fi așa cu virtutea ?» Și luam multă putere din acest gînd.

Astfel, de voiește cineva să agonisească virtutea, nu trebuie să se facă nepăsător și să se împrăștie cu mintea. Căci precum cel ce voiește să învețe meșteșugul tîmplăriei, nu trebuie să dea atenție vreunui alt meșteșug, așa e și cu cei ce voiesc să dobîndească lucrarea duhovnicească. Nu trebuie să dea atenție altui lucru, ci noaptea și ziua să cugete la ea, cum poate să o cîștige pe ea. Iar cei ce nu se apucă de lucru astfel, nu numai că nu înaintează, dar se și sfărîmă, umblînd așa fără scop. Căci de nu stăruie cineva în trezvie și nu se nevoiește, ușor cade în abaterile de la virtute.

3) Căci virtuțile sînt stări de mijloc, sînt calea împărătească, despre care sfîntul acela bătrîn a spus : «Umblați pe calea împărătească și măsurați stadiile» [1131]. Deci, cum am spus, virtuțile sînt la mijloc între prisosință și lipsuri. De aceea s-a scris : «Să nu te abați nici la cele de-a dreapta, nici la cele de-a stînga» (Pilde 4, 27), ci umblă «pe calea împărătească» (Num. 20, 17). Iar sfîntul Vasile zice : «Drept cu inima este cel ce nu-și are gîndul aplecat nici la prisosință, nici la lipsă, ci e îndreptat spre locul de mijloc al virtuții» [1132].

1131. *Apopht.* 5, P.G., 65, 145 A. «Calea împărătească» a virtuților e studiată la filozofii antici și la părinți de F. Tailliez, S. I., *Basili Odos*; Orient Christ. Period., 1947, p. 299—354.

1132. Sfîntul Vasile, *La psalmi*, VII, 7, P.G., 29, 244 D. Varsanufie și Ioan vorbesc de asemenea despre «Calea împărătească» (Nicodim Aghior.,

De pildă : răutatea nu este în ea însăşi nimic, căci nu e nici o fiinţă oarecare şi nu are nici ipostas [1133]. Dar abătîndu-se sufletul de la virtute se face pătimaş, şi aşa dă naştere răutăţii. De aceea e şi chinuit de ea, căci nu află vreo odihnă naturală în ea [1134]. Presupune, de pildă, lemnul. El nu are viermele în sine ; dar dacă face puţină putreziciune, din acea putreziciune se iveşte viermele şi apoi acesta mănîncă lemnul. La fel e şi cu arama : ea însăşi produce rugina şi tot ea e mîncată de rugină. Şi haina produce molia şi molia născută din ea, o strică.

Aşa e şi cu sufletul. El produce răutatea, care nu era înainte nimic şi nu avea, cum am spus, nici un ipostas, şi e chinuit de răutate. Bine a spus sfîntul Grigorie : «Focul e produsul materiei şi el mistuie materia, cum răutatea mistuie pe cei răi» [1135]. Aşa se poate vedea şi la trupurile bolnave. Dacă cineva duce o viaţă fără rînduială şi nu veghează asupra sănătăţii sale, se produce sau o prisosinţă sau o lipsă şi de aci vine neorînduiala (dezechilibrul). Înainte de aceasta nu era boala în el, sau boala nu era nimic. Şi iarăşi, după ce trupul se face sănătos, nu se mai află boala. La fel şi răutatea este o boală a sufletului lipsit de sănătatea

---

p. 226) şi de locul de mijloc al lor, între dreapta şi stînga (Nicod. Aghior., p. 140).

1133. Răul nu are existenţă în sine (Diadoh, *Cap. de cunoaştere*, 3) ; Evagrie, *Despre cele opt gînduri* ; P.G., 40, 1276 D.

1134. E o concluzie vrednică de reţinut din ideea că răul nu are existenţă în el însuşi. Căci răutatea fiind o stare nefirească a sufletului, acesta nu poate avea odihnă în ceea ce nu ţine de el în mod firesc. E ca o otravă care, odată intrată în organism, nu-i mai dă acestuia pace, ci îl ţine într-o continuă fierbere.

1135. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Cuv.* 23, 1, P.G., 35, 1152 C ; Cf. *Cuv.* 40, 38, P.G., 36, 412 A.

care îi este proprie lui după fire. Iar aceasta este virtutea [1136].

De aceea, am spus că virtuţile sînt la mijloc. De pildă, bărbăţia e la mijloc între frică şi obrăznicie, smerita cugetare la mijloc între mîndrie şi dorinţa de a plăcea oamenilor; la fel cuviinţa e la mijloc între ruşine şi nerușinare. Şi aşa, în chip asemănător, celelalte virtuţi. Deci de se va afla cineva învrednicit de aceste virtuţi, el se va afla cinstit la Dumnezeu. El se arată totdeauna mîncînd şi bînd şi dormind ca şi ceilalţi oameni, dar este cinstit pentru virtuţile ce le are. Dar dacă nu rămîne cu luare aminte şi nu se păzeşte pe sine, se abate cu uşurinţă de la cale, fie la cele de-a dreapta, fie la cele de-a stînga, adică fie spre ceea ce prisoseşte, fie spre ceea ce e cu lipsă, şi dă naştere bolii care este păcatul (răutatea).

4) Aceasta este calea împărătească, pe care au călătorit toţi sfinţii. Iar stadiile sînt lungimile pe care trebuie să le măsoare cineva totdeauna, să vadă la ce stadie (milă) a ajuns, în ce stare este. De pildă, noi toţi sîntem ca unii ce avem ca ţintă să călătorim spre Sfînta

---

1136. De remarcat această definiţie a virtuţii ca sănătate sau ca echilibru al firii. Răul a fost numit «boală a sufletului» de sfîntul Vasile, *Omil. la Exaimeron*, P.G., 29, 196 B—C; Evagrie, *Suta I*, 41; Patr. Orient. 28, p. 36—37.

Fiind la mijloc, sau calea împărătească, virtutea dă putinţa să se activeze, în ansamblul complex al fiinţei umane, toate puterile ei. De aci rezultă o simfonie bogată şi unică în specificul ei, a omului şi a fiecărei persoane în parte. Orice precumpănire a uneia din ele, orice atenţie exagerată acordată uneia tulbură toată fiinţa umană, sau unitatea ei specifică. Virtutea e, de aceea, şi expresia cea mai autentică a specificităţii unice a fiecărei persoane. E o expresie a persoanei unice prin excelenţă. De aceea, aceeaşi virtute e la fiecare persoană altfel. Căci în ea se manifestă unicitatea persoanei. Şi fiecare persoană completă e o altfel de sinteză a tuturor virtuţilor.

Cetate [1137] ; şi ieşind dintr-o cetate, unii au făcut cinci mile (stadii) şi s-au oprit ; alţii au făcut zece ; iar alţii au mers pînă la jumătatea drumului ; iar unii n-au înaintat deloc, ci au ieşit din cetate, dar au rămas în afara porţilor, în răul miros al ei. Iar alţii, aflîndu-se pe drum, au înaintat uneori două mile şi apoi au rătăcit şi se întorc înapoi tot două mile ; alţii fac două mile şi se întorc cinci mile. Alţii, în sfîrşit, au înaintat pînă la cetatea însăşi, dar au rămas în afară şi n-au intrat în cetate.

Iată aceştia sîntem noi. Căci sînt unii dintre noi care au lăsat lumea şi au intrat în mînăstire, avînd ca scop să cîştige virtuţile. Şi unii au înaintat puţin şi s-au oprit ; alţii încă puţin ; alţii pînă la jumătate şi au stat pe loc ; alţii n-au înaintat deloc, ci par că au ieşit din lume, dar au rămas la cele ale lumii, la patimi şi la răul miros al lor. Alţii agonisesc puţin bine şi iarăşi îl pierd ; alţii pierd chiar mai mult decît au cîştigat. Alţii au dobîndit virtuţile, dar fiind stăpîniţi de mîndrie şi dispreţ faţă de aproapele, au rămas afară de cetate şi n-au intrat înăuntru. Deci nici ei nu au ajuns la ţintă. Chiar dacă au ajuns la poarta cetăţii, au rămas afară. Deci şi ei au căzut de la ţinta lor.

Deci fiecare dintre noi să afle unde este : de a ieşit din cetatea sa, dar a rămas afară de poarta cetăţii, în răul miros al ei ; de a înaintat puţin sau mult, sau a ajuns la jumătatea drumului ; de a făcut două mile şi a pierdut două ; de a făcut două şi a pierdut cinci. De a înaintat pînă la cetate şi a intrat în Ierusalim ; de a ajuns la cetate, dar n-a putut intra înăuntru. Să afle fiecare starea lui, unde se află.

1137. Evagrie compară viaţa duhovnicească cu o călătorie spre sfînta cetate (Ierusalimul de sus). Această cetate e contemplarea. *Ep. 39*, Frankenberg, *Evagrios Ponticos*, p. 591.

5) Sînt trei stări în om : (una e cea în care se află, *n. tr.*) cel ce lucrează patima ; (alta, cea în care *n. tr.*) e cel ce o opreşte ; şi (alta, cea în care *n. tr.*) e cel ce o dezrădăcinează. Cel ce lucrează patima e cel ce o trece în fapte ; cel ce o împlineşte. Cel ce o opreşte este cel ce nici nu o lucrează, nici nu o taie, ci o înfrînează cu înţelepciune, trecînd mai departe, dar o are încă în el. Iar cel ce dezrădăcinează patima, este cel ce se nevoieşte ca să lucreze cele contrare patimii. Aceste trei stări au o mare lăţime.

Spuneţi-ne, de pildă, sau arătaţi-ne o patimă şi vom dezvălui cele cu privire la ea. Vreţi să vorbim despre mîndrie ? Vreţi să grăim despre curvie ? Sau voiţi mai bine să vorbim despre slava deşartă, fiind foarte mult biruiţi de ea ? Pe cea din urmă o vedem cînd cineva nu poate să audă un cuvînt de la fratele său. Căci cînd aude cineva un cuvînt, se turbură şi zice cinci cuvinte, sau zece în loc de unul şi se luptă şi se turbură, şi cînd se opreşte din luptă rămîne gîndindu-se mai departe la rele împotriva celui ce a spus cuvîntul acela ; şi ţine minte răul de la el şi e plin de supărare, că n-a spus mai multe decît a spus, şi pregăteşte în sine cuvinte mai grele spre a le spune aceluia ; şi-şi zice mereu : «De ce nu i-am spus lui aceasta ?» şi : «Am să-i spun aceasta» ; şi se înfurie mereu. Iată una din stări. Acesta este cel care şi-a făcut din rău o deprindere. Dumnezeu să ne izbăvească de această stare. Căci această stare e supusă fără îndoială osîndei veşnice. Pentru că tot păcatul cu fapta e supus iadului. Chiar dacă ar voi unul ca acesta să se pocăiască, nu poate să biruiască patima singur, de nu va avea un ajutor de la unii sfinţi, cum au spus şi părinţii. De aceea vă spun pururea, sîrguiţi-vă să tăiaţi patimile, înainte de a ajunge la deprinderea lor.

Este apoi unul care auzind un cuvînt, se turbură şi zice şi el cinci cuvinte sau poate şi zece împotriva ace-

lui unul, şi se necăjeşte că n-a spus şi altele de trei ori mai grele şi se supără şi ţine minte răul. Dar petrece astfel puţine zile şi apoi se schimbă. Altul rămîne în acestea o săptămînă, apoi se schimbă ; altul o singură zi şi se schimbă. Altul ocărăşte, se luptă, se turbură, turbură şi îndată se schimbă. Iată cîte deosebiri ale stărilor. Şi totuşi toate se află supuse iadului, întrucît lucrează patima.

6) Să spunem şi despre cei ce opresc patima. Unul aude un cuvînt şi se necăjeşte în sine. Dar se necăjeşte nu pentru că a fost ocărît, ci pentru că n-a răbdat [1138]. Acesta este din starea celor ce se nevoiesc, a celor ce opresc patima. Altul se nevoieşte şi se osteneşte, dar pe urmă e biruit prin faptul că rămîne sub povara patimii. Altul nu voieşte să răspundă rău, dar e răpit de obişnuinţă. Altul se luptă să nu spună peste tot ceva rău, dar e întristat pentru că a fost ocărît. Însă e nemulţumit de sine că s-a întristat şi se pocăieşte pentru aceasta. Altul nu se întristează pentru că a fost ocărît, dar nici nu se bucură. Toţi aceştia opresc patima. Doi dintre ei se deosebesc de ceilalţi : cel ce e biruit în luptă şi cel ce e răpit de obişnuinţă. Aceştia sînt stăpîniţi de frica de a cădea în primejdia celor ce pun patima în lucrare. Am spus că ei sînt dintre cei ce opresc patima. Căci au oprit patima prin simţirea dinăuntru şi nu au voit s-o lucreze, dar nevoinţa lor e însoţită de întristare. Iar părinţii au spus că tot lucrul pe care nu-l vrea sufletul e de scurtă durată [1139]. Deci trebuie să se cerceteze pe ei înşişi ca nu cumva, dacă nu se menţine însăşi patima, să se menţină măcar una din cauzele patimii, şi de aceea să fie biruiţi şi răpiţi.

1138. Despre cei ce se supără, pentru că n-au suportat o ocară, a se vedea la Zosima, P.G., 78, 1681 D.

1139. *Apopht. Pimen*, 93, P.G., 65, 345 A.

Mai sînt unii, zice, care se luptă să oprească patima, dar cu o patimă. Căci unul tace pentru slava deşartă, altul pentru a plăcea oamenilor, sau pentru o altă oarecare patimă. Aceştia vindecă răul cu rău. Dar a spus Ava Pimen, că răutatea nu desfiinţează nicidecum răutatea [1140]. Aceştia se socotesc împreună cu cei ce lucrează patima, deşi rîd de aceia.

7) Voim, în sfîrşit, să vorbim şi despre cei ce-şi dezrădăcinează patima. Unul din ei se bucură cînd e ocărît, dar pentru a avea plată. Acesta este dintre cei ce dezrădăcinează patima, dar nu cu conştiinţă. Altul se bucură cînd e ocărît şi socoteşte că e îndatorat să sufere ocara, pentru că el s-a făcut pricina ei. Acesta dezrădăcinează patima cu conştiinţă [1141]. Căci a primi ocările şi a pune vina pe sine însuşi, deci a le primi ca venind asupra lui pentru că i se cuvin, e propriu conştiinţei. Pentru că fiecare rugîndu-se lui Dumnezeu: «Dă-mi smerenie», trebuie să ştie că ceea ce cere este să i se trimită cineva care să-l ocărască. Deci cînd îl ocărăşte cineva, e dator să se ocărască el însuşi pe sine şi să se dispreţuiască în gîndul său, ca acela să-l smerească pe el din afară, iar el să se smerească pe sine dinăuntru [1142]. Şi este un altul care nu numai că se bucură cînd e ocărît şi se învinovăţeşte pe sine, ci se şi în-

1140. *Apopht. Pimen, 177*, P.G., 65, 360 A.

1141. În text e «cunoştinţa» şi în cazul acestuia şi în al acelui anterior. Dar e vorba de conştiinţă. Cel din urmă are conştiinţa păcatului, cel dintîi nu o are. Desigur «conştiinţa» păcatului e şi o «cunoştinţă» adevărată a lui şi de către tine însuţi. Această «cunoştinţă» nu o are cel dintîi. El cunoaşte prin ocara altuia în sine numai ceva ce nemulţumeşte pe altul şi de care el nu ştia.

1142. Iată cum se poate pune cineva de acord cu altul nu numai cînd acela îl iubeşte, ci şi cînd îl ocăreşte. Mai de folos este să te pui de acord cu cel ce te ocăreşte. Atunci ai lărgit de fapt cercul înţelegerii între oameni.

tristează pentru turburarea celui ce-l ocărăşte pe el. Dumnezeu să ne conducă la această stare [1143].

8) Vedeţi cît de mare e lăţimea în cele trei stări. Fiecare dintre voi să afle, deci, cum am spus, în ce stare este: de lucrează încă patima cu voia şi o mulţumeşte; de nu o împlineşte cu voia, dar e biruit, sau, răpit de obişnuinţă, o lucrează şi după ce o lucrează se necăjeşte şi se pocăieşte că a lucrat-o; sau se sileşte să oprească patima întru conştiinţă; sau luptă împotriva ei cu altă patimă, precum am spus; căci este unul care tace, dar din slava deşartă, sau pentru plăcerea oamenilor, sau, simplu grăind, pentru vreun gînd omenesc; sau a început să dezrădăcineze patima; şi dacă o dezrădăcinează cu conştiinţă şi face cele contrare patimii. Fiecare să afle unde este şi la care stadie este.

Dar sîntem datori să ne cercetăm nu numai în fiecare zi [1144], ci şi în fiecare an şi lună şi săptămînă şi să zicem: «În prima săptămînă, eram împovărat cu această patimă. Oare cum sînt acum?» La fel, să zicem în fiecare an: «Anul trecut eram biruit astfel de această patimă. Oare cum sînt acum?» De asemenea, să se cerceteze toţi în fiecare zi pe ei înşişi, întrebîndu-se: «Oare am înaintat puţin sau ne aflăm în aceleaşi, sau am căzut în mai rău?» [1145]

9) Dumnezeu să ne dea putere, ca chiar de nu dezrădăcinăm încă patima, dar măcar să nu o lucrăm, ci s-o oprim. Căci e cu adevărat un lucru grav a lucra patima şi a nu o opri.

Dar vă voi spune o pildă, ca să vedeţi cu cine se aseamănă cel ce lucrează patima şi o mulţumeşte: este

---

1143. Aceasta e forma culminantă a delicateţii sfinţilor: să te întristezi pentru tulburarea ce ai pricinuit-o altuia cînd acela te-a ocărît.

1144. Cf. Isaia: «Cercetează în fiecare zi ce patimă ai biruit». Ediţia *Cuvîntări* ale lui Ava Isaia, de monahul Augustin, Ierusalim 1911, p 83—89.

1145. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omil. 83*, la Ioan, P.G., 59, 454.

asemenea celui care, fiind ţinta săgeţilor duşmanului, primeşte cu mîinile lui săgeţile şi le împlîntă în inima sa [1146]. Iar cel ce opreşte patima este asemenea celui ce fiind ţinta săgeţilor duşmanului său, e îmbrăcat în platoşă şi nu primeşte săgeţile. Iar cel ce dezrădăcinează patima este asemenea celui ce fiind ţinta săgeţilor, primeşte săgeţile şi le frînge sau le întoarce spre inima duşmanului, cum se zice în psalm : «Sabia lor să intre în inima lor şi arcurile lor să se frîngă» (Ps. 36, 15). Să ne sîrguim deci şi noi, fraţilor, ca chiar dacă nu putem încă să întoarcem sabia lor în inimile lor, măcar să nu primim săgeţile lor şi să nu le împlîntăm în inimile noastre, ci să ne îmbrăcăm în platoşe, ca să nu fim răniţi de ele. Bunul Dumnezeu să ne acopere pe noi din partea lor şi să ne dea trezvie şi să ne călăuzească pe noi pe calea Lui.

XI

DESPRE TREBUINŢA DE A NE SÎRGUI SĂ TĂIEM REPEDE PATIMILE, ÎNAINTE DE A AJUNGE SUFLETUL LA DEPRINDEREA CEA REA

1) Luaţi seama, fraţilor, cum stau lucrurile şi vedeţi să nu vă lăsaţi fără grijă. Pentru că la mari primejdii ne duce chiar şi cea mai mică lipsă de grijă. Am întîlnit odinioară un frate şi am aflat că a fost bolnav şi, vorbind împreună, am aflat că avusese fierbinţeală numai şapte zile şi trecuseră de atunci alte patruzeci de zile şi încă nu se înzdrăvenise. Vedeţi, fraţilor, cîtă slăbiciune aduce căderea cuiva într-o stare de neorînduială ? Dispreţuieşte omul mereu micile neo-

1146. Cel ce răspunde ispitelor celui rău sau ale altora, punînd în lucrare patimile sale, îşi face lui însuşi rău. Nu ni se face rău cu adevărat, adică nu ne înrăim, fără conlucrarea noastră.

rînduieli şi nu ştie că dacă starea trupului lui ajunge să se îmbolnăvească puţin şi mai ales dacă e mai neputincios, are nevoie de multă osteneală şi de multă vreme ca să se îndrepteze. Şapte zile a avut fierbinţeală sărmanul acela şi iată erau atîtea zile şi nu se restabilise.

Aşa este şi cu sufletul. Păcătuieşte cineva puţin şi sîngele lui picură multă vreme pînă a se îndrepta. La boala trupească se întîmplă aceasta din felurite pricini : fie că doftoriile fiind vechi nu sînt lucrătoare, fie că doftorul este neiscusit şi dă o altă doftorie decît cea care trebuie, fie că bolnavul nu ascultă şi nu păzeşte cele ce i se rînduiesc de doftor. Dar cu sufletul nu este aşa. Căci nu putem spune că doftorul fiind necercat, n-a dat doftoriile potrivite. Căci doftorul sufletelor este Hristos şi El cunoaşte toate şi dă doftoria potrivită fiecărei patimi. Aşa slavei deşarte îi dă poruncile smeritei cugetări ; iubirii de plăcere, pe cele ale înfrînării ; iubirii de arginţi, pe cele ale milosteniei. Şi, simplu grăind, fiecare patimă are ca doftorie porunca potrivnică ei. Deci doftorul nu este neiscusit. Şi nu se poate spune că doftoriile fiind vechi nu lucrează. Căci poruncile lui Hristos nu se învechesc niciodată. Căci pe măsură ce sînt în lucrare mai mult, se înnoiesc mai mult [1147]. Deci nimic nu împiedică însănătoşirea sufletului decît viaţa lui neregulată.

2) Să luăm deci aminte la noi înşine, fraţilor. Să fim treji cît avem timp. De ce să nu avem grijă de noi ? Să facem orice bine, ca să aflăm ajutor în vremea ispitei. De ce să pierdem viaţa noastră ? Auzim atîtea şi nu ne pasă, ci le nesocotim. Vedem pe fraţii noştri răpiţi din mijlocul nostru şi nu stăm treji, măcar că ştim că ne apropiem şi noi puţin cîte puţin de moarte. Iată de cînd şedem aci vorbind, am pierdut două sau

1147. Cu cît te înfrînezi mai mult, cu atît o faci mai uşor.

trei ceasuri din timpul nostru şi ne apropiem de moarte ; şi vedem că pierdem timpul şi nu ne temem [1148]. Cum nu ne aducem aminte de spusa bătrînului acela care a zis : «De va pierde cineva aur sau argint, poate afla în locul lui altul, dar cel ce pierde timpul, vieţuind în nelucrare şi nepăsare, altul nu mai poate afla» [1149] ? Cu adevărat, vom căuta un ceas din timpul acesta şi nu-l vom mai găsi [1150].

Cîţi nu doresc să audă un cuvînt al lui Dumnezeu şi nu-l află ? Iar noi auzim atîtea şi le dispreţuim şi nu ne trezim [1151]. Dumnezeu ştie, mă înspăimînt de nesimţirea sufletelor noastre, că putem să ne mîntuim şi

1148. «Pierderea timpului» este în credinţa creştină un motiv de mare îngrijorare. Pentru că «pierzînd timpul», pierdem fericirea veşnică. «Pierderea timpului, distracţia», nu intră aci ca o parte din programul vieţii omeneşti. În loc de a deveni un mijloc de refacere a puterilor fizice, pierderea timpului devine un prilej de slăbire a atenţiei sufletului la el însuşi, a puterii lui de stăpînire peste pornirile pătimaşe, peste gîndurile ce tind să nu rămînă concentrate la sinea omului şi la destinul lui veşnic. Devine prilej de a lăsa păcatul să se producă şi de a se face deprindere.

1149. *Apopht. Patr. Lat.* 73, 939 A. Nici-o oră, nici-o clipă nu e ca alta. Ce am putut face în ea, nu mai putem face în alta. Împrejurările s-au schimbat. Dezvoltarea noastră se face altfel, cînd am pierdut o clipă, fără o bună lucrare. Nu numai timpul în general are o valoare absolută, ci fiecare clipă. Totuşi, o mare pocăinţă ne poate reface. Dar cînd pierdem timpul cu gîndul că ne vom reface printr-o pocăinţă ulterioară, ne obişnuim să lăsăm clipele să treacă mereu, aşteptînd altă clipă pentru pocăinţă, fără să mai avem puterea să folosim vreuna în acest scop. Pierderea timpului devine ea însăşi o obişnuinţă. Ea nu e numai o chestiune exterioară, ci una interioară. «A la recherche du temps perdu» nu poate fi o căutare a unor prilejuri identice, ci o mare pocăinţă. Dar «timpul pierdut» e o slăbire interioară a noastră pentru luarea unei hotărîri. «Timpul pierdut» lucrează împotriva noastră. E un vierme care creşte.

1150. Nu vom mai găsi o eternitate a timpului în care ne putem schimba spre bine. În eternitate sîntem deja într-o stare de fixare.

1151. «Folosirea timpului» e o chestie de încordată atenţie. Pierderea lui e o obişnuinţă a sufletului cu împrăştierea, cu uitarea de sine, cu destrămarea persoanei.

nu voim. Căci putem să tăiem patimile noastre cît sînt tinere şi nu ne îngrijim de aceasta, ci le lăsăm să se învîrtoşeze împotriva noastră, ca să facem răul din urmă mai mare. Căci altceva este, precum v-am spus de multe ori, a dezrădăcina o plantă cînd se poate smulge îndată şi altceva este a dezrădăcina un copac mare [1152].

3) Un mare bătrîn [1153] se odihnea cu ucenicii săi într-un loc, în care erau feluriţi chiparoşi mari şi mici. Şi zise bătrînul unuia din ucenici : «Smulge chiparosul acela». Şi era foarte mic. Şi îndată fratele l-a smuls cu o singură mînă. Apoi îi arătă lui bătrînul un altul mai mare decît cel dintîi şi-i zise : «Smulge-l şi pe acesta !» Iar acela, clătinîndu-l cu amîndouă mîinile, îl smulse şi pe acesta. Îi arătă altul şi mai mare. Iar clătinîndu-l şi ostenindu-se şi asudînd mult, îl smulse şi pe acela. Apoi îi arătă bătrînul un altul şi mai mare ; dar acela ostenindu-se şi asudînd mult, nu l-a putut smulge. Cînd îl văzu deci bătrînul pe acela că nu poate, porunci altui frate să se ridice şi să-i ajute aceluia ; şi aşa amîndoi au putut să-l smulgă şi pe acesta. Atunci zise bătrînul fraţilor : «Iată aşa sînt şi patimile, fraţilor. Cît timp sînt mici, de voim, putem să le scoatem cu uşurinţă. Iar dacă le dispreţuim ca mici, se învîrtoşează ; şi cu cît se învîrtoşează, cer mai multă osteneală. Iar dacă se întăresc şi mai mult împotriva noastră, nu le mai putem scoate nici cu osteneala prin noi înşine, de nu vom avea şi ajutorul vreunor sfinţi, care să ne sprijinească, după Dumnezeu».

Vedeţi, cîtă putere au cele învăţate de sfinţii bătrîni. Dar şi proorocul învaţă despre aceasta în psalmi unde zice : «Fiica Babilonului, cea slăbănoagă (ticăloasă), fericit este cel ce-ţi va răsplăti ţie răsplătirea

1152. Varsanufie., *Nicod*, p. 552.

1153. Acest capitol se află numai în «Sources Chrétiennes», p. 360.

pe care tu ne-ai răsplătit-o. Fericit cel ce va prinde şi va izbi pe pruncii tăi, de piatră» (Ps. 136, 8-9) [1154].

4) Dar să înfăţişăm cele spuse pe rînd. Prin Babilon se înţelege zăpăceală. Căci aşa se tîlcuieşte Babel, care este Sichem. Iar prin fiica Babilonului, înţelege duşmănia. Căci întîi sufletul se zăpăceşte şi apoi naşte păcatul (răutatea). Iar pe aceasta o numeşte «slăbănoagă» (ticăloasă), pentru că păcatul nostru, precum s-a spus altădată, e lipsit de fiinţă şi de ipostas, născîndu-se prin nepăsarea noastră, din ceea ce nu este, iar prin îndreptarea noastră piere şi se mistuie iarăşi în nimic. Căci zice sfîntul către el (către păcat, sau răutate) : «Fericit este cel ce îţi va răsplăti răsplătirea ta pe care ne-ai răsplătit-o nouă» (Ps. 136, 11). Să aflăm ce am dat şi ce am luat în schimb şi ce vom da înapoi în schimb [1154 bis]. Am dat voia noastră şi am luat păcatul. Deci cuvîntul fericeşte pe cei ce au întors păcatul înapoi (ca răsplată). Iar a întoarce înapoi înseamnă a nu mai săvîrşi păcatul. Apoi adaugă : «Fericit cel ce va apuca pruncii tăi şi-i va izbi de piatră» (Ps. 136, 12). Adică, fericit este cel ce va nimici cele întîi născute de tine, adică gîndurile viclene, nedînd răului timp să crească şi să lucreze în el un rău mai mare ; ci, repede, pînă cînd sînt încă prunci, înainte de a fi hrănite şi de a creşte împotriva lui le va apuca şi le va zdrobi de piatră, care este Hristos, şi le va pierde pe ele.

5) Iată cum şi bătrînii şi Sfînta Scriptură fericesc toţi într-un glas pe cei ce se luptă şi taie patimile cît sînt încă tinere, înainte de a încerca durerea şi amărăciunea lor. Să ne sîrguim deci, fraţilor, ca să fim miluiţi. Să ne ostenim puţin şi vom afla multă odihnă.

1154. Aci autorul îşi ia libertatea de a identifica Babilonul cu oraşul Sichem, capitala Samariei, a regatului de Nord al lui Israil, unde adeseori se practica cinstirea zeilor străini.

1154 bis. *Apopht. Nisteros*, 5, P.G. 65, 308.

Părinţii au spus că fiecare trebuie să se curăţească cu de-amănuntul, să se cerceteze pe sine în fiecare seară cum a trecut ziua, şi dimineaţa iarăşi, cum a trecut noaptea ; şi să se pocăiască lui Dumnezeu cum se cuvine, pentru cele ce le-a greşit. Iar fiindcă noi păcătuim mult, avem nevoie, din pricina uitării, să ne cercetăm şi la ceasul al şaselea (la amiază), cum am trecut pînă atunci şi în ce am păcătuit. Şi fiecare din noi să-şi spună : «Oare nu cumva am grăit rănind pe fratele meu ? Oare nu l-am văzut făcînd unele lucruri şi l-am judecat sau l-am dispreţuit pe el, sau l-am bîrfit ? Oare n-am cerut de la chelar vreun lucru şi nu mi l-a dat şi am murmurat împotriva lui ? Oare nu cumva nefierbînd bucătarul ceva bine, i-am spus vreun cuvînt şi l-am ruşinat şi l-am supărat, sau am murmurat fără ruşine împotriva lui în sinea mea ?» Căci chiar dacă ar bombăni cineva întru sine, săvîrşeşte păcat. Şi iarăşi să spună : «Oare nu mi-a spus canonarhul (conducătorul cîntării), sau altul dintre fraţi vreun cuvînt şi n-am răbdat, ci m-am împotrivit lui ?»

Astfel, în fiecare zi sîntem datori să ne cercetăm pe noi înşine, cum am petrecut ziua. La fel trebuie cineva să se cerceteze pe sine, cum a petrecut noaptea, de s-a sculat cu rîvnă la priveghere, sau de nu s-a supărat pe cel ce l-a deşteptat, sau de nu a bombănit împotriva lui. Trebuie să ştie oricine că cel ce-l trezeşte pe el la priveghere îi face mare bine şi i se face pricină de mari bunătăţi. Căci îl trezeşte ca să vorbească cu Dumnezeu, să se roage lui Dumnezeu pentru păcatele sale şi să se lumineze. Cum nu trebuie să mulţumească aceluia ? Cu adevărat, e dator să facă aceasta, căci îşi cîştigă mîntuirea sa aproape numai prin aceasta.

6) Vă spun în privinţa aceasta un lucru minunat, pe care l-am auzit despre un bătrîn foarte străvăzător. Acesta, cînd începeau fraţii să cînte, vedea în biserică

pe cineva purtător de lumină ieşind din altar şi ţinînd un fel de vas ce conţinea aghiazmă şi un beţigaş. Şi muia beţigaşul în vas şi trecea printre toţi fraţii şi pecetluia pe fiecare din ei. Iar dintre locurile celor neaflaţi acolo, pe unele le pecetluia, pe altele le trecea. Iar cînd era să se isprăvească slujba, îl vedea iarăşi ieşind din altar şi făcînd la fel. Odată l-a oprit pe el bătrînul şi se aruncă la picioarele lui, rugîndu-l să-i spună ce face şi cine este ? Şi acel purtător de lumină îi spuse : «Sînt îngerul lui Dumnezeu şi mi s-a poruncit să pun în sinaxă (în adunarea liturgică) pecetea aceasta pe cei ce se află în biserică la începutul cîntării şi pe cei ce rămîn pînă la sfîrşit, pentru rîvna şi sîrguinţa şi pentru hotărîrea lor cea bună». Îi zise bătrînul : «Şi de ce pecetluieşti locurile unora care nu se află de faţă ?» Sfîntul înger îi răspunse, zicînd : «Toţi acei fraţi care sînt sîrguincioşi şi buni în hotărîrea lor, dar lipsesc dintr-o trebuinţă de nevoie cu binecuvîntarea părinţilor, sau sînt ocupaţi prin vreo poruncă cu o ascultare, şi de aceea nu se află aici, primesc pecetea lor chiar şi dacă nu sînt de faţă, pentru că în starea lor dinăuntru sînt aci cu cei ce cîntă. Numai celor ce pot să se afle aci şi din nepăsare nu se află, mi s-a poruncit să nu le dau pecetea, deoarece s-au făcut nevrednici de ea» [1155].

Vedeţi ce dar îi pricinuieşte fratelui său cel ce-l scoală la canonul privegherii în biserică ? Sîrguiţi-vă, deci, fraţilor, să nu vă păgubiţi niciodată de pecetea sfîntului înger. Iar de se întîmplă cuiva să fie împrăştiat şi altul îi aduce aminte de greşala lui, să nu se supere, ci gîndindu-se la binele ce i se face, să-i mulţumească celui ce i-a atras luarea aminte, oricînd s-ar întîmpla aceasta.

1155. Orice participare la Sfînta Liturghie sau la orice altă slujbă în biserică se întipăreşte în suflet, sporind îmbunătăţirea lui.

7) Cînd eram în mînăstire, m-a făcut Ava, cu sfatul bătrînilor, primitor de străini. Dar mă sculasem după o boală grea. Deci soseau străinii şi mă ocupam seara cu ei ; şi soseau cămilari şi împlineam cele de trebuinţă ale lor. Şi de multe ori şi după ce plecam să mă culc, se ivea vreo altă trebuinţă şi mă trezeau. Între timp sosea ceasul privegherii şi, cum fusesem furat puţin de somn, canonarhul mă trezea. Dar fie din pricina oboselii, fie a neputinţei de pe urma bolii, eram furat de somn şi slăbit de o uşoară fierbinţeală, încît nu mai eram stăpîn pe mine. De aceea îi răspundeam, toropit de somn : «Bine, părinte, să-ţi pomenească Dumnezeu dragostea ta, să-ţi dea răsplată că mi-ai poruncit ! Vin, părinte». Apoi, după ce pleca, adormeam iarăşi, şi eram tare necăjit că întîrziam să mă scol pentru priveghere în biserică. Şi fiindcă acela nu putea să stea mereu lîngă mine, am rugat pe doi fraţi, pe unul să mă trezească, iar pe celălalt să nu mă lase să dormitez în timpul privegherii. Şi credeţi-mă, fraţilor, că-i cinsteam foarte mult pe ei, căci îi socoteam aproape ca pe unii prin care se lucrează mîntuirea mea.

Simţirea aceasta sînteţi datori să o aveţi şi voi faţă de cei ce vă trezesc pe voi la pravila din biserică şi la tot lucrul bun.

8) Deci precum am zis, fiecare e dator să se cerceteze cum a petrecut ziua şi noaptea : de a stat cu trezvie la cîntare şi la rugăciune ; de s-a robit de către gînduri pătimaşe, sau de a ascultat cu luare-aminte dumnezeieştile citiri ; de n-a părăsit cîntarea şi n-a ieşit din biserică, umblînd de colo pînă colo.

De se cercetează cineva pe sine astfel, în fiecare zi, şi se sîrguieşte să se pocăiască pentru cele ce a greşit şi să se îndrepteze pe sine, începe să-şi micşoreze patima (răutatea) ; de a făcut păcatul de nouă ori, îl va face de aci înainte de opt ori ; şi aşa, înaintînd pe înce-

tul cu Dumnezeu, nu lasă patimile să se întărească în el. Căci e mare primejdie să cadă cineva în deprinderea patimii. Pentru că, precum am spus, chiar de ar voi unul ca acesta, nu va putea să biruiască singur patima, de nu va avea ajutorul unor sfinţi.

9) Voiţi să vă istorisesc ceva despre unul care avea deprinderea patimii ? Ascultaţi un lucru vrednic de mult plîns. Cînd eram în mînăstirea de obște, nu știu cum, se bucurau fraţii să-mi dezvăluie gîndurile lor. Îmi spuse deci Ava și-mi porunci, cu sfatul bătrînilor, să iau în grija mea și să fac acest lucru. Deci într-una din zile vine la mine careva dintre fraţi şi-mi zice : «Iartă, părinte, şi roagă-te pentru mine, că fur şi mănînc». Îi spun lui : «De ce ? Ţi-e foame ?» Şi-mi spune : «Da, nu mă îndestulez la masa fraţilor şi nu pot să cer». Îi spun lui : «De ce nu mergi să spui Avei ?» Spune : «Mi-e ruşine». Îi spun : «Voieşti să mă duc să-i spun eu ?» Şi-mi spune : «Cum voieşti, părinte».

Am mers deci și am spus Avei și acesta-mi zise : «Fă iubire și îngrijește de el cum știi». Atunci îl luai pe el și spusei chelarului despre el : «Fă iubire și la orice oră vine acest frate la tine, dă-i lui cîte voiește și să nu-l oprești de la nimic». Auzind chelarul, îmi zise : «Voi face precum ai poruncit». Deci făcu fratele acela așa cîteva zile. Apoi veni iarăși la mine : «Iartă-mă, părinte, că am început iarăși să fur». Îi zic lui : «Pentru ce? Nu-ţi dă chelarul tot ce voieşti?» Îmi zise: «Ba da, iartă-mă, îmi dă toate cele ce voiesc, dar eu mă rușinez de el». Îi spun lui: «De mine nu te rușinezi? Îmi spuse : «Nu». Îi zic lui : «Deci orice voiești, vino și ia de la mine și să nu mai furi». Căci aveam atunci slujirea bolniţei. Deci venea acela la mine și lua cîte voia. Dar după cîteva zile începu iarăși să fure. Și veni necăjit și-mi spuse : «Iată, iarăși fur». Îi zic lui : «Pentru ce, fratele meu ? Nu-ți dau tot ce voiești ?» Zise : «Ba da».

Îi spun : «Şi nu te ruşinezi să iei de la mine ?» Îmi spuse : «Nu». Îi zic : «Şi pentru ce furi ?» Îmi zise : «Iartă-mă ! nu ştiu pentru ce. Fur aşa, simplu» Atunci îi spun lui : «Spune-mi adevărat, ce faci cu cele ce le furi ?» Îmi spuse : «Le dau asinului».

Şi s-a aflat că fratele acela fura măzăriche, ramuri de finic, de smochin, cepe şi simplu orice afla şi le ascundea pe unele sub aşternutul său, pe altele în altă parte. Şi la sfîrşit neştiind ce să facă cu ele, fiindcă le vedea stricîndu-se, se ducea şi le arunca, sau le dădea animalelor.

10) Iată, vedeţi ce înseamnă a avea deprinderea unei patimi ? Vedeţi ce nebunie, ce ticăloşie ? Ştia că e rău, ştia că face rău, se necăjea, plîngea şi totuşi era atras nenorocitul de reaua obişnuinţă pe care şi-o făcuse prin negrija de mai înainte. Bine spune Ava Nisteros, că dacă cineva e tras de o patimă, s-a făcut robul ei. Bunul Dumnezeu să ne izbăvească de reaua deprindere, ca să nu ne spună şi nouă : «Ce folos este de sîngele meu, că mă pogor în stricăciune ?» (Ps. 29, 9).

V-am spus vouă în chip felurit şi despre felul cum cade cineva în deprindere. Căci nu cel ce s-a mîniat odată, se numeşte om mînios. Nici cel ce curveşte odată, se numeşte curvar. Nici cel ce a făcut odată milostenie, se numeşte milostiv. Ci şi virtutea şi patima sădesc în suflet deprinderea prin faptul că sînt lucrate continuu şi la urmă însăşi deprinderea îi aduce, sau chinul veşnic sau odihna. Dar cum odihneşte virtutea sufletul, sau cum îl chinuieşte patima (răutatea), am spus-o în chipuri felurite. Căci virtutea este firească şi se află în noi. Pentru că neşterse sînt seminţele virtuţii. Am spus deci că, în măsura în care lucrăm cele bune ajungem la deprinderea virtuţii, adică primim deprinderea noastră proprie, sau ne reîntoarcem la sănătatea noastră, ca de la o orbire oarecare, la lumina proprie, sau ca de la o boală

oarecare, la sănătatea noastră cea după fire. Dar în privința răutății nu e așa. Ci prin lucrarea răului, primim o oarecare deprindere străină și contrară firii, ajungem ca în obișnuirea cu o lepră, de care nu ne mai putem însănătoși, fără mult ajutor și multe rugăciuni și multe lacrimi, care pot mișca spre noi îndurările lui Hristos.

E ceea ce aflăm și în cele trupești. Căci sînt unele mîncări ce produc unora un suc amar, ca de pildă: varza sau lintea și altele asemenea. Dar nu mîncînd varză sau linte, sau ceva asemănător, o dată sau de două ori, ci de vor mînca des și deci prea mult, se iveşte un suc amar în aceştia și va naște în ei fierbințeala și vor fi arși la stomac, ba îi va aduce pe unii și la alte necazuri. Așa e și cu sufletul. De va stărui cineva în a păcătui, aceasta se va face o deprindere rea în suflet și aceasta îl va duce la chinuri.

11) Dar trebuie să știți și aceasta, că atunci cînd sufletul e înclinat spre o patimă, chiar dacă va cădea numai odată în lucrarea ei, se va primejdui îndată să ajungă la deprinderea ei. Același lucru se întîmplă și în cele trupești. Dacă cineva are în amestecul sucurilor mai multă amărăciune, din vreo negrijă de mai înainte, aproape chiar și numai o singură mîncare poate răscoli și aprinde în el îndată sucurile.

Deci e nevoie de multă trezvie, sîrguință și grijă, ca să nu cadă cineva într-o deprindere rea. Credeți, fraților, că de are cineva o singură patimă în stare de deprindere, e supus pedepsei veșnice. Căci dacă are cineva zece fapte bune și una rea din deprindere, acea una, săvîrșită din deprinderea rea, biruiește pe cele zece bune. Un vultur de va ieși întreg din cursă, dar se va afla numai cu un picior al lui legat, prin acea mică parte a lui e răpusă toată puterea lui. Căci chiar de se va afla întreg afară, dar un singur picior al lui e legat,

se află întreg stăpînit de cursă. Şi atunci nu-l va putea răpune vînătorul în orice clipă voieşte ? Aşa este şi cu sufletul. De ar avea numai o patimă în stare de deprindere, vrăjmaşul îl răpune în orice clipă voieşte. Căci îl are sub stăpînirea sa prin patima aceea. De aceea vă spun : Nu lăsaţi patima să se facă deprindere în voi. Dar să ne rugăm lui Dumnezeu, ca să luptăm noaptea şi ziua, să nu cădem în ispită. Iar dacă sîntem biruiţi ca oameni, şi lunecăm în greşală, să ne sîrguim să ne ridicăm îndată, să ne pocăim pentru ea ; să plîngem înaintea bunătăţii lui Dumnezeu ; să veghem, să luptăm. Şi Dumnezeu, Cel ce vede hotărîrea noastră, smerenia şi zdrobirea noastră, ne va da mîna şi va face mila Lui cu noi. Amin.

XII

DESPRE FRICA DE CHINURILE VIITOARE ŞI DESPRE TREBUINŢA CA CEL CE VOIEŞTE SĂ SE MÎNTUIASCĂ SĂ NU UITE NICIODATĂ DE GRIJA MÎNTUIRII SALE

1) Suferind eu de picioare şi îmbolnăvindu-mă din pricina lor, unii dintre fraţii care au venit să mă cerceteze m-au întrebat să le spun pricina bolii. Socotesc că ei urmăreau prin aceasta două lucruri : pe deoparte să-mi aducă puţină mîngîiere în durerea mea, pe de alta să-mi dea prilej să le grăiesc lor ceva de folos. Dar fiindcă durerea nu-mi îngăduia să le grăiesc ceea ce voiam atunci, trebuie să ascultaţi acum despre aceasta. Căci istorisirea necazului este plăcută după trecerea lui. Pentru că şi pe mare, cînd se stîrneşte furtuna, toţi se află în necaz, dar după ce trece furtuna, toţi îşi istorisesc cu bucurie cele întîmplate unii altora, desfătîndu-se de ele.

Deci bine este, fraţii mei, cum mereu vă spun, să punem fiecare lucru pe seama lui Dumnezeu şi să spunem că fără Dumnezeu nimic nu se întîmplă, ci fără îndoială, aşa cum ştie Dumnezeu că e bine şi de folos, aşa îl face, chiar dacă lucrul acela are în afară vreo pricină oarecare [1156]. De pildă : aş putea să spun că stomacul meu s-a îngreuiat pentru că am mîncat cu străinii şi m-am forţat puţin pe mine însumi pentru a-i odihni (mulţumi) pe ei ; şi aşa s-a produs o curgere în piciorul meu şi de aceea mi s-a pus în lucrare reumatismul. Dar aş putea da şi alte pricini. Căci nu-mi vor lipsi de voiesc. Dar cea mai sigură şi folositoare este mai degrabă aceasta, că aşa a ştiut Dumnezeu că e de folos sufletului meu, şi de aceea s-a şi întîmplat. Căci nu e nimic din cele ce le face Dumnezeu care să nu fie bun şi toate sînt bune foarte. Deci nimeni nu trebuie să se întristeze pentru ceea ce se întîmplă. Ci toate, cum am spus, să le pună pe seama purtării de grijă a lui Dumnezeu şi să se odihnească în acest gînd.

2) Dar sînt unii care atîta se îngreuiază de necazurile ce li se întîmplă, că sînt în stare să renunţe şi la viaţa însăşi şi ar muri cu plăcere, ca să scape prin aceasta. Dar aceasta o pătimeşte cineva din lipsa de curaj şi din multă neştiinţă, necunoscînd înfricoşătoarea strîmtorare ce urmează după ieşirea sufletului din trup.

E o mare iubire de oameni a lui Dumnezeu, fraţilor, a fi noi în lumea aceasta. Dar noi, necunoscînd cele de dincolo, socotim grele cele de aici. Şi nu este aşa. Nu ştiţi ce se zice în Gherontic ? Un frate foarte lucrător

1156. Orice lucru din natură are în afară o cauzalitate naturală, de exemplu, un cutremur. Dar cauza ultimă a oricărui lucru este Dumnezeu. Căci din mulţimea de şiruri care pot rezulta din fiecare punct cauzal, Dumnezeu este cel ce alege şirul acesta sau acela, aşa cum omul poate face un rîu să meargă pe o cale sau pe alta şi să-l folosească la ceva sau altceva.

a spus către un bătrîn : «Sufletul meu doreşte moartea». Şi-i spuse lui bătrînul : «O doreşte pentru că vrea să fugă de necaz şi nu ştie că necazul viitor e cu mult mai rău decît cel de aici». Iar altul, la fel, a întrebat pe un bătrîn : «De ce mă întristez din trîndăvie stînd în chilia mea ?» Şi-i zise bătrînul : «Pentru că încă n-ai văzut nici odihna nădăjduită, nici chinurile ce vor fi. Căci dacă ai vedea acestea întocmai cum sînt, chiar de ar geme chilia ta de viermi, ca să te scufunzi în ei pînă la gît, ai răbda fără să te întristezi» [1156 bis].

Dar noi voim să ne mîntuim dormind, şi de aceea ne descurajăm în necazuri, cînd ar trebui mai degrabă să mulţumim lui Dumnezeu, că sîntem peste tot învredniciţi de El să fim necăjiţi puţin aici, ca să aflăm acolo puţină odihnă.

A spus şi Evagrie, că cel ce se roagă să-i vină ieşirea mai repede, se aseamănă unui om care roagă pe lemnar să strice patul celui bolnav [1157]. Căci prin trupul acesta sufletul e distrat, uită puţin de patimi şi e mîngîiat de ele : mănîncă, bea, doarme, se întreţine cu alţii, vieţuieşte cu cei iubiţi [1158]. Dar cînd iese din trup, sufletul rămîne singur cu patimile lui şi deci e şi chinuit pururea de ele, îndeletnicindu-se numai cu ele şi arzînd sub turburarea lor şi fiind sfîrtecat de ele, încît nici nu-şi mai poate aduce aminte de Dumnezeu [1159]. Iar

---

1156 bis. *P. Everget. III*, 13, p. 40.

1157. Evagrie, *Suta IV*, 76, P.G. 28, 168.

1158. Evagrie, *Suta IV*, 82, P.G. 28, 172. Cît e în trup, sufletul nu e numai chinuit de patimi, căci nu e atît de concentrat în sine şi nu suferă numai chinul lor. Trupul îi dă şi o anumită distragere de la ele, sau şi o anumită mîngîiere, desigur amestecată cu păcatul. Dar în iad va avea numai chinul de pe urma lor, nu şi plăcerea.

1159. E o recunoaştere a rolului pozitiv al trupului şi din acest punct de vedere. Trupul eliberează puţin sufletul din singurătatea lui. Desigur, această singurătate e groaznică, numai cînd sufletul e ocupat exclusiv cu patimile lui. Propriu zis coexistenţa aceasta cu patimile măreşte la maximum egoismul, deci singurătatea subiectului. De aceea, la sinucidere re-

amintirea lui Dumnezeu mîngîie sufletul, cum se spune şi în psalmi: «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu şi m-am veselit» (Ps. 76, 4). Dar patimile nu-i îngăduie nici măcar aceasta.

Voiţi să aflaţi printr-o pildă ce este ceea ce spun? Să vină careva dintre voi, să-l închid într-o chilie întunecoasă, să nu mănînce, să nu bea, să nu doarmă, să nu se întîlnească cu nimeni, să nu cînte psalmi, să nu se roage, nici să-şi amintească deloc de Dumnezeu numai trei zile. Şi va afla ce fac patimile cu el. Şi aceasta cît este încă aici. Cu cît mai mult nu se va întîmpla aceasta, după ieşirea sufletului din trup şi după ce se va preda lor şi va fi singur cu ele?

3) Deci puteţi înţelege din cele de aici, ce va avea să pătimească nenorocitul din partea lor şi ce necazuri va avea acolo. Căci cînd se arde cineva, nu ştie ce este ceea ce-l arde; ce foc şi ce lemne îi pricinuiesc arderea aceasta. Dar dacă are cineva în trup un amestec de sucuri amare, nu-l arde însuşi acest amestec rău şi nu-l tulbură pe el totdeauna şi nu-i necăjeşte viaţa? Aşa este şi cu sufletul pătimaş. Nenorocitul e chinuit totdeauna de relele deprinderi din el, avînd pururea amara amintire şi dureroasa îndeletnicire cu patimile, care-l ard şi înfierbîntă pururea. Şi pe lîngă acestea, cine poate, fraţilor, să descrie locurile cele înfricoşătoare, trupurile acelea chinuitoare ce slujesc spre o astfel de suferinţă a sufletului, fără să se strice, apoi focul acela negrăit, întunericul, puterile acelea năpraznice, pedepsitoare şi celelalte mii de mijloace chinuitoare, cîte s-au descris în chip felurit în dumnezeieştile Scripturi, toate pe măsura relei făptuiri a sufletelor şi a relelor lor amintiri?

---

curg mai ales cei însinguraţi, dar însinguraţi prin descurajarea la care i-a dus faptul că nu şi-au putut satisface mîndria lor sau alte patimi. Cine e cu lucrurile şi cu oamenii, nu e numaidecît şi cu Dumnezeu; dar cel puţin nu e total prins în singurătatea insuportabilă.

Precum sfinţii primesc anumite locuri luminoase şi o bucurie îngerească, pe măsura bunei lor făptuiri, aşa şi păcătoşii primesc locuri întunecate, înceţoşate, pline de frică şi de spaimă, precum spun sfinţii. Căci ce este mai înfricoşător şi mai jalnic decît acele locuri în care sînt trimişi dracii ? Şi ce este mai amarnic decît chinul la care sînt osîndiţi ? Dar şi păcătoşii se chinuiesc cu dracii înşişi, precum zice : «Duceţi-vă de la Mine în focul cel veşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui» (Mt. 25, 4, 41).

4) Dar ceea ce e mai înfricoşător, e ceea ce spune sfîntul Ioan Gură de Aur : «Chiar dacă n-ar curge un rîu de foc şi chiar dacă n-ar sta de faţă îngerii înfricoşători, simplul fapt că unii dintre oameni sînt chemaţi la slavă şi la cinste, iar alţii depărtaţi cu necinste, ca să nu vadă slava lui Dumnezeu, oare n-ar fi mai amar decît orice gheenă chinul ruşinii şi al necinstirii aceleia şi durerea căderii de la astfel de bunătăţi ?» [1160]

Căci atunci însăşi mustrarea conştiinţei şi amintirea celor săvîrşite, cum am spus mai sus, vor fi mai rele decît zeci de mii de pedepse negrăite. Fiindcă sufletele îşi vor aduce aminte de toate cele de aici, cum zic părinţii : de cuvinte, de fapte, de gînduri şi nu vor putea uita de nici una din acestea [1161]. Căci ceea ce se zice în psalm : «În ziua aceea vor pieri toate gîndurile lor» (Ps. 145, 4), se zice de cele cu privire la bunurile lumii acesteia, adică cu privire la case, la locuri, la părinţi, la copii, la negustorii. Acestea pier odată cu ieşirea sufletului din trup şi de nimic din acestea nu-şi

1160. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Către Teodor cel căzut*, P.G. 47, 294.

1161. Amintirea relelor se ascute neîncetat în acea existenţă fără sfîrşit, în care sufletul nu mai are nimic exterior cu ce să se ocupe, nu mai poate face nici-un plan de a cărui îndeplinire să se preocupe. E întors întreg spre trecut, spre un trecut care-l ruşinează, care-l chinuieşte, mai ales că vede în jurul său şi pe toţi cei cărora le-a pricinuit prin îndemnuri, prin pilde, chinuri asemănătoare.

mai aduce aminte, sau nu se mai îngrijește. Iar cele ce le-a făcut potrivit virtuții, sau patimii, și le amintește, și nimic din ele nu se pierde [1162]. Dar și de va fi folosit cuiva, sau va fi fost folositor cuiva, își va aminti pururea, ca și de cel căruia i-a folosit el, sau de cel ce i-a fost folositor lui. La fel, își aduce pururea aminte de a fost vătămat de cineva, sau de a vătămat pe cineva : și de cel ce l-a vătămat pe el și de cel ce a fost vătămat de el [1163]. Nimic, precum am zis, din cele ce a făcut în lumea aceasta, nu pierde sufletul, ci de toate își amintește după ce iese din trup, ba chiar mai limpede, mai vădit, ca unul ce s-a izbăvit de trupul acesta pământesc [1164].

5) Am vorbit odată despre aceasta cu un mare bătrîn. Și bătrînul acesta spunea că sufletul își amintește după ieșirea din trup de patima pe care a lucrat-o și deci de păcatul săvîrșit și de persoana cu care l-a săvîrșit. Iar eu îi spuneam lui : «Poate nu e așa, ci poate

---

1162. Propriu-zis se golesc sufletele de planuri. Iar amintirea planurilor făcute pe pământ și a frămîntărilor ambițioase pentru realizarea lor apar în toată nimicnicia lor. Rămîn numai amintirile relelor făcute în cursul lor, prilejuite de ele. Aceasta va fi singura realitate din suflete.

1163. Numai persoanele rămîn în amintire cu răul și cu binele ce l-au făcut, sau ce li s-a făcut de cel ce-și amintește. Numai ele au existența veșnică.

1164. Valoarea netrecătoare a persoanei se arată în faptul că tot ce ne-a făcut o persoană în sens bun sau rău rămîne în noi ca o amintire neștearsă, sau ca un ecou, ca o rană, nu ca un adaus impersonal, ci ca rană sau adaus legat de amintirea, de întipărirea acelei persoane în noi, ba chiar de prezența ei în fața noastră, în legătură chinuitoare cu noi. Ne doare sau ne bucură nu ce ne-a făcut rău sau bun o persoană, ci atitudinea față de noi în care ni s-a descoperit o persoană sau alta, atitudine în care ea continuă să rămînă, sau pe care și-a schimbat-o. De asemenea, atitudinea noastră față de ea. Nu ne dor și nu ne bucură întîmplările impersonale ce s-au produs cu noi, ci persoanele înseși. Și în aceasta se ascunde convingerea că acele persoane persistă în existență. În aceasta constă în esență veșnicia raiului sau a iadului : în persistența noastră eternă în amintirea binelui sau a răului ce l-am făcut, sau ni s-a făcut de anumite persoane care continuă să persiste, ținînd și ele minte răul sau binele ce li l-am făcut, sau pe care ni l-au făcut.

va menţine deprinderea ce s-a născut în el din lucrarea păcatului şi aceasta îl va chinui». Şi am rămas susţinîndu-ne fiecare părerea lui mult timp, voind să aflăm (adevărul) şi bătrînul nu se lăsa înduplecat, zicînd că şi de felul (de chipul) păcatului îşi aminteşte sufletul, ba şi de locul şi de persoana însăşi care a păcătuit împreună cu el. Dar dacă este cu adevărat aşa, vom avea şi mai rele cele de pe urmă ale noastre [1165], de nu vom lua aminte la noi înşine.

De aceea, mereu vă spun : sîrguiţi-vă să îngrijiţi gînduri bune, ca pe ele să le aflaţi acolo. Căci cu ceea ce are cineva aici, cu aceea iese de aici şi aceea va avea acolo [1166]. Să ne îngrijim, să ne izbăvim de o astfel de strîmtorare, fraţilor ! Să ne sîrguim şi Dumnezeu va face milă cu noi. Căci El este, cum se zice în psalmi : «Nădejdea tuturor marginilor pămîntului şi a celor ce sînt pe mare, departe» (Ps. 30, 7). Cei de la marginea pămîntului sînt cei din cea mai de pe urmă răutate ; iar cei de pe mare, departe, sînt cei din ultima necunoştinţă. Şi totuşi Hristos este şi nădejdea acestora [1167].

6) E nevoie numai de o mică osteneală ; să ne ostenim ca să fim miluiţi. Dacă are cineva un loc şi nu-l îngrijeşte şi se înţelenește, nu se umple de spini şi de

1165. Autorul scrierii se declară de acord cu bătrînul, în sensul celor spuse de noi la nota anterioară. Dacă persoana e cea care ne doare sau ne bucură veşnic prin ce ne-a făcut, atunci ne dor şi ne bucură lucrurile concrete, căci persoana e totdeauna o realitate concretă şi unică ; şi tot aşa sînt unice toate faptele ei. Numai principiul e general sau abstract. Ne doare cutare persoană concretă, de răul făcut.

1166. Cine se duce cu gînduri bune despre persoane, va fi acolo cu persoanele respective ; nu va fi singur.

1167. Dacă persoanele cărora le-am făcut bine şi de care am gîndit bine vor fi cu noi, cu atît mai mult, Dumnezeu, dacă vom crede în El. Căci El e prezent pretutindeni cu o intensitate infinit mai accentuată decît orice persoană, ca fiind Cel ce ne produce bucurie dacă am crezut în El şi L-am iubit, Cel care face conştiinţa să ne chinuiască dacă nu am crezut în El şi n-am făcut altora binele precum voieşte El.

mărăcini în măsura în care nu-l îngrijeşte ? Iar cînd începe să-l curăţească, nu-i sîngerează mîinile în măsura în care a fost acel loc mai plin de spini şi el voieşte să smulgă buruiana cea rea, pe care a lăsat-o să odrăslească în timpul în care nu l-a îngrijit ? Căci e cu neputinţă să nu secere cineva ceea ce a semănat.

Dar cel ce voieşte să curăţească locul lui are nevoie să dezrădăcineze întîi bine toate buruienile. Căci de nu va smulge bine toate rădăcinile lor, ci le va reteza numai de de-asupra, odrăslesc iarăşi. Deci va smulge întîi, cum am spus, rădăcinile însele, şi după ce a curăţit locul bine de buruieni şi de mărăcini şi de cele asemenea şi a curăţit pămîntul, îl va răsturna, îl va ara şi-l va pregăti frumos şi abia după aceea va semăna în el sămînţa cea bună. Căci dacă după ce a făcut această bună pregătire (φιλοκαλίαν), îl va lăsa gol, răsar iarăşi buruienile, găsind un pămînt bun şi moale de pe urma acestei bune pregătiri şi-şi vor întinde adînc rădăcinile şi se vor face mai tari şi se vor înmulţi în el.

7) Aşa este şi cu sufletul. Întîi trebuie să-şi taie cineva vechea împătimire şi relele obişnuinţe. Că nimic nu e mai rău ca reaua obişnuinţă. Căci zice şi sfîntul Vasile : «Nu mică e această luptă de a birui obişnuinţa. Căci obiceiul întărit vreme îndelungată ia de multe ori putere de fire» [1168]. Deci se cere ca aceia să se lupte, cum am spus, nu numai cu relele obişnuinţe şi cu patimile, ci şi cu pricinile lor, care sînt rădăcinile. Pentru că dacă nu se vor smulge rădăcinile, vor odrăsli numaidecît iarăşi mărăcinii. Şi sînt unele patimi cărora nu mai are nimeni nici o putere de a le scoate pricinile. Astfel, pizma nu e nimic în sine, dar are unele pricini, între care şi iubirea de slavă. Căci voind cineva să fie slăvit, pizmuieşte pe cel slăvit, sau pe cel căruia i se dă mai multă cinste. La fel, mînia se naşte din alte pricini

1168. Sfîntul Vasile, *Regulile pe larg*, 6 ; P.G. 31, 926 B.

și mai ales din iubirea de plăcere. Despre aceasta a amintit și Evagrie, zicînd despre un oarecare sfînt că spunea : «De aceea smulg plăcerile, ca să tai pricinile mîniei» [1169]. Și toți părinții spun că fiecare patimă se naște din aceste trei : din iubirea de slavă, din iubirea de arginți și din iubirea de plăceri, așa precum v-am spus în diferite chipuri.

8) De voiește, deci, cineva să taie nu numai patimile, ci și pricinile lor, să-și îngrijească (φιλοκαλῆσαι) mai întîi bine moravurile lui, prin pocăință și plîns, și apoi să înceapă să semene sămînța cea bună, care este faptele cele bune. Căci, precum am spus despre țarină, dacă după curățirea și buna ei pregătire, nu va arunca cineva sămînța cea bună, vor răsări iarăși buruienile și vor afla pămîntul bun și netezit, prin buna lui pregătire și vor prinde rădăcini mai adînci în el, așa sînt și cele ale omului. Dacă, după ce și-a îngrijit purtările lui și s-a pocăit de faptele de mai înainte ale lui, nu se îngrijește să facă fapte bune și să dobîndească virtuțile, se va întîmpla cu el ceea ce zice Evanghelia : «Cînd duhul necurat iese din om, și trece prin locuri fără apă, căutînd odihnă și neaflînd, zice : «Întoarce-mă-voi la casa mea de unde am ieșit» și venind o află golită, se înțelege de toată virtutea, și măturată și împodobită ; atunci merge și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decît el și intrînd locuiesc acolo și se fac cele de pe urmă ale omului acela mai rele decît cele dintîi» (Lc. 11, 24—27).

9) Căci e cu neputință sufletului să rămînă în aceeași stare. Ci înaintează fie spre mai bine, fie spre mai rău. De aceea, oricine voiește să se mîntuiască, trebuie nu numai să nu facă răul, ci și să lucreze binele : «Ferește-te de rău, și fă binele» (Ps. 36, 17). N-a zis numai «ferește-te de la rău», ci și «fă binele». De pildă, de s-a

1169. Evagrie, *Practicos II*, 99 ; P.G. 40, 1252 B.

obișnuit cineva să facă nedreptate, nu ajunge numai să nu mai facă nedreptate, ci trebuie să facă și dreptate. De a fost risipitor (desfrînat), nu ajunge numai să înceteze de a fi risipitor, ci trebuie să se facă și înfrînat. De a fost un om mînios, nu ajunge numai să înceteze să se mînie, ci trebuie să dobîndească și blîndețea. De a fost îndrăzneț, nu ajunge să înceteze de a fi îndrăzneț, ci trebuie să se și smerească. Aceasta înseamnă a se feri de la rău și a face binele. Căci fiecare patimă are o virtute contrară ei. Mîndria are smerita cugetare, iubirea de arginți are milostenia, risipa are înfrînarea, descurajarea are răbdarea, mînia are blîndețea, ura are iubirea. Pe scurt, orice patimă are, cum am zis, o virtute contrară.

10) Acestea vi le-am spus de multe ori. Deci, precum am scos virtuțile și am sădit patimile contrare lor, așa trebuie să ne ostenim nu numai să scoatem patimile, ci și să sădim virtuțile și să le așezăm la locul lor propriu. Căci virtuțile ne sînt date de la Dumnezeu prin fire. Pentru că îndată ce a făcut Dumnezeu pe om, a semănat în el virtuțile, precum zice: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră» (Fac. 1, 26). A zis «după chipul», pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nestricăcios și liber; și a mai zis «după asemănare», adică «după virtute» [1170]. Căci zice: «Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este» (Mt. 6, 36); și: «Fiți sfinți, că Eu sfînt sînt» (Lev. 11, 44; I Pt. 1, 16). Și iarăși zice apostolul: «Fiți buni unii cu alții» (Ef. 4, 32). Iar proorocul zice: «Bun este Domnul cu cei ce rabdă» (Plîng. 3, 25). Și altele ca acestea. Aceasta este «după asemănarea».

1170. Adică sufletul nu e numai liber și nestricăcios, adică după chipul lui Dumnezeu, ci și chemat la virtute, adică la asemănarea cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu e numai nestricăcios și liber, ci și subiect al bunătății.

Deci, Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuţile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nici nu au vreo fiinţă, sau vreun ipostas ; ci sînt ca întunericul care nu există (nu subzistă) după fiinţă, ci sînt ca o boală (o patimă) a văzduhului, cum zice sfîntul Vasile, care se iveşte după aceea (παρυφιστάμενον), din lipsa luminii [1171]. Abătîndu-se sufletul de la virtuţi din iubirea de plăcere, a dat naştere patimilor (boalelor) şi le-a întărit pe acestea împotriva sa [1172].

11) Dar e nevoie, precum am spus, ca în ţarină, după ce a fost îngrijită (μετὰ φιλοκαλίαν), să se semene îndată sămînţa cea bună, ca aceasta să-şi aducă şi rodul bun. Pentru aceasta semănătorul, după ce a semănat sămînţa în ţarina lui, trebuie s-o ascundă şi s-o adîncească în

1171. Se iveşte ca o falsă existenţă (παρυφιστάμενον) prin dispariţia luminii. Totdeauna se simte în întuneric că e lipsă a luminii.

1172. Nici virtuţile nu stau de sine, căci nu găsim bunătatea stînd de sine. Bunătatea totdeauna e a cuiva. Iubim un om bun. Ne mîngîie bunătatea cuiva. Nu ne mîngîie bunătatea în sine. Dar virtutea sau bunătatea se răspîndeşte în chip firesc din persoană, cum se răspîndeşte lumina sau sensul. Dar răutatea sau lipsa de sens nu se răspîndesc în chip firesc din persoană. Acestea apar ca o falsă existenţă, ca un minus, prin lipsa bunătăţii, a virtuţii, a luminii. Ele nu sînt decît o boală a persoanelor existente, care în mod firesc răspîndesc din ele bunătatea, lumina, ca iradieri ale *fiinţei lor. Fără îndoială, simţim dureros patimile, dar le simţim ca o lipsă* a ceea ce trebuie să fie, ca ştirbiri, ca o boală, ca o slăbiciune a fiinţei, ca neputinţă a ei de a manifesta conţinutul pozitiv. În rău e o neputinţă, dar o neputinţă care chinuieşte pe cel din care porneşte şi pe cel asupra căruia se răsfrînge. Iar cel asupra căruia vine, de multe ori opunîndu-i aceeaşi neputinţă cu voia, îşi măreşte neputinţa. Dacă i-ar opune puterea de iradiere a fiinţei sale, ar ajuta-o să se întărească. Dacă i-ar opune tăria sa, adică virtutea, i-ar infuza şi aceluia o tărie, l-ar ajuta să se tămăduiască. Cel ce suferă de neputinţa răului socoteşte să se tămăduiască prin căutarea unor mijloace tot aşa de inconsistente. Egoistul, suferind de minusurile lui, caută să şi le tămăduiască, căutînd bunuri inconsistente şi ele : plăceri trecătoare, bunuri trecătoare, laude false, etc. Astfel, din neputinţă, răul se măreşte în neputinţa lui. Factorul care iradiază răul simte neputinţa lui, cum o simte şi cel asupra căruia se răspîndeşte ; dar o neputinţă împotriva căreia nu vrea să lupte nici unul, nici celălalt.

pămînt. Pentru că altfel vin păsările şi o răpesc şi o pierd. Iar după ce a ascuns-o, aşteaptă mila lui Dumnezeu, pînă ce va trimite ploaia şi va face să crească sămînţa. Căci de se va osteni plugarul de mii de ori ca să curăţe, să pregătească (φυλοκαλῶν) pămîntul şi apoi să-l semene, de nu va trimite Dumnezeu ploaie peste sămînţa lui, în zadar se face toată osteneala lui.

Aşa e şi cu noi. Căci după ce facem vreun bine, trebuie să-l ascundem prin smerita cugetare şi să îndreptăm şi să aruncăm asupra lui Dumnezeu neputinţa noastră, rugîndu-L să binevoiască spre osteneala noastră, că altfel în deşert se face toată osteneala.

12) Dar se întîmplă iarăşi că uneori şi după ce a plouat şi a odrăslit sămînţa, de nu se pogoară iarăşi ploaia la vreme, semănătura se usucă şi se pierde. Căci precum are nevoie sămînţa de ploaie, tot aşa are nevoie şi semănătura odrăslită, pînă ce se întăreşte. Dar nici atunci nu trebuie să înceteze grija. Căci uneori şi după ce a crescut şi a făcut spic, vine furtuna şi grindina, sau altceva din acestea şi pierde semănătura. Aşa e şi cu sufletul. Căci după ce s-a ostenit şi s-a curăţit pe sine, cum am zis, de toate patimile, şi s-a sîrguit în toate vrituţile, trebuie să ia aminte la mila lui Dumnezeu şi la acoperămîntul Lui, ca să nu-l părăsească pe el şi să se piardă. Pentru că, precum am zis despre sămînţă, că şi după odrăslire şi creştere, dacă nu vine iarăşi ploaie în continuare, nu face rod, ci se usucă şi se pierde, aşa e şi cu omul. Dacă după ce face acestea îşi depărtează Dumnezeu puţin acoperămîntul Lui şi-l părăseşte, se pierde. Iar părăsirea omului se întîmplă cînd face lucruri potrivnice stării lui. De pildă : dacă cineva e evlavios şi se face nepăsător, sau e smerit şi se face îndrăzneţ. Şi nu-l părăseşte Dumnezeu atît de mult pe cel nepăsător, pentru că s-a făcut îndrăzneţ, cît îl părăseşte pe cel evlavios, pentru că se face nepăsător, şi pe cel smerit, pentru că se face îndrăzneţ. Aceasta în-

seamnă a păcătui cineva împotriva stării lui. Din aceasta vine părăsirea. De aceea, altfel judeca sfîntul Vasile păcatul celui evlavios și altfel pe al celui nepăsător.

13) Deci cînd se păzește cineva pe sine și de acestea, trebuie să ia aminte, ca nu cumva, de a făcut un mic bine, să-l fi făcut pentru slava deșartă, sau pentru a plăcea oamenilor, sau după vreun gînd omenesc și să se piardă acel bine mic pe care l-a făcut, precum am zis, prin furtună, prin grindină sau prin cele asemenea. Se mai întîmplă și aceea că în țarină rodul nu pățește nimic, dar și atunci trebuie păzit pînă la seceriș. Și de aceea plugarul nu trebuie să fie nici atunci fără grijă. Ba uneori și după ce a secerat locul și și-a isprăvit toată osteneala lui, vine un om rău, cu ură, și aruncă foc peste rodul lui și pierde întreg rodul și osteneala omului. De aceea, el nu trebuie să fie fără grijă pînă ce nu a adunat tot rodul și l-a pus în jitniță. La fel și omul după ce a trecut, cum am zis, peste toate acestea, nu trebuie să rămînă nici atunci fără grijă. Căci se întîmplă că după toate acestea, găsește diavolul putința să-l amăgească, fie prin îndreptățiri de sine, fie prin mîndrie, fie prin aruncarea în el a unor gînduri de necredință, sau de vicleană erezie ; și nu numai că pierde toate ostenelile lui, ci și îl desparte de Dumnezeu. Și dacă nu a putut să-i facă ceva prin fapte, îi face printr-un singur gînd. Căci și un gînd poate despărți pe cineva de Dumnezeu, de-l primește acela și consimte cu el [1173].

1173. «Și un gînd poate despărți de Dumnezeu, cînd omul îl primește și consimte cu el». Căci în acest caz însăși ființa lăuntrică a omului s-a desfăcut de Dumnezeu. Pentru că în acel gînd a luat omul însuși o atitudine. Căci omul este în esență duh și libertate, și Dumnezeu la fel. Așa s-a despărțit și diavolul de Dumnezeu. Tot întunericul a intrat în diavol prin această despărțire de iubirea lui Dumnezeu, care e lumină. Perversitatea, cugetarea strîmbă, lipsa de iubire l-au întunecat prin aceasta. Ce folos că un om este exterior lîngă noi, iar lăuntrul lui e întreg împotriva noastră ?

Drept aceea, cel ce voieşte să se miluiască cu adevărat, să nu părăsească grija pînă la ultima răsuflare. E nevoie deci de osteneală şi grijă multă, de rugăciune neîncetată către Dumnezeu, ca El să ne acopere şi să ne mîntuiască prin bunătatea Lui, spre slava numelui Lui.

XIII

DESPRE TREBUINŢA DE A RĂBDA ÎNCERCĂRILE FĂRĂ TURBURARE ŞI CU MULŢUMIRE

1) Bine a zis Ava Pimen că semnul călugărului se arată în încercări (în ispite) [1174]. Căci călugărul care a venit să slujească Domnului cu adevărat trebuie să-şi pregătească cu înţelepciune sufletul pentru încercări, ca să nu se mire, nici să se turbure de cele ce i se întîmplă, socotind că nimic nu se întîmplă fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Iar unde e purtarea de grijă a lui Dumnezeu, negreşit ceea ce se întîmplă e bine şi spre folosul sufletului. Căci toate cîte le face Dumnezeu cu noi le face pentru folosul nostru, şi iubindu-ne şi cruţîndu-ne. De aceea sîntem datori, cum a zis Apostolul, să mulţumim în toate bunătăţii Lui (I Tes. 5, 18); şi niciodată să nu ne întristăm şi să nu ne pierdem curajul în cele ce ni se întîmplă. Şi să primim fără turburare cele ce vin asupra noastră cu smerită cugetare şi cu nădejdea în Dumnezeu, încredinţaţi că, precum am spus, toate cîte le face Dumnezeu cu noi, le face din bunătate, iubindu-ne şi le face bine. Şi nu s-ar putea ca ele să se facă bine altfel, dacă nu s-ar milostivi Dumnezeu.

2) Căci dacă are cineva un prieten şi e încredinţat că e iubit de el, chiar dacă ar pătimi ceva de la el, şi

1174. *Apopht.* 13; P.G. 65, 325 B.

chiar dacă acel lucru ar fi împreunat cu necaz, e convins că i-a făcut acest lucru din iubire şi niciodată nu crede despre prietenul său că vrea să-l vatăme pe el. Cu cît mai mult nu trebuie să gîndim despre Dumnezeu care ne-a făcut şi ne-a adus la fiinţă din cele ce nu sînt, şi S-a întrupat pentru noi şi a murit pentru noi, că toate le face cu noi din bunătate şi iubindu-ne ? Şi despre prieten pot gîndi că face unele lucruri pentru mine pentru că mă iubeşte şi-mi poartă de grijă. Dar despre el nu pot socoti că are o astfel de înţelepciune, că poate cîrmui toate cele privitoare la mine precum se cuvine. De aceea el mă poate şi vătăma, chiar dacă nu vrea. Dar despre Dumnezeu nu putem spune aceasta. Căci El este izvorul înţelepciunii şi ştie toate cele ce ne sînt de folos şi cîrmuieşte spre aceasta toate ale noastre, pînă la lucrurile cele mai neînsemnate. Alteori se poate spune despre prieten că mă iubeşte, şi mă cruţă şi ştie să cîrmuiască cele privitoare la mine, dar nu şi că are putere să mă ajute în cele ce socoteşte că-mi sînt spre folos. Dar despre Dumnezeu nu putem spune nici aceasta. Căci Lui toate Îi sînt cu putinţă şi nimic nu e cu neputinţă înaintea Lui.

Deci despre Dumnezeu ştim că iubeşte şi ocroteşte făptura Sa şi că El însuşi este izvorul înţelepciunii şi ştie să cîrmuiască cele ale noastre şi că nimic nu-I este Lui cu neputinţă, ci toate slujesc voii Lui ; şi trebuie să ştim că toate cîte le face, sînt spre folos şi că trebuie să le primim, precum am spus mai înainte, cu mulţumire, ca de la un Stăpîn bun şi binefăcător, chiar dacă sînt împreunate cu necaz. Căci toate se fac cu dreaptă judecată şi Dumnezeu cel prea milostiv nu trece cu vederea nici necazul ce ni se întîmplă.

3) Dar omul adeseori se îndoieşte în sine şi păcătuieşte din cel mai mic necaz, împreunat cu cele ce vin asupra lui, zicînd : «Cum pot fi acestea spre folo-

sul meu ?» Dar noi nu păcătuim în cele ce vin asupra noastră decît pentru că sîntem fără răbdare în dureri, pentru că nu voim să purtăm un mic necaz, sau să pătimim ceva ce ne vine în afara scopului urmărit de noi. Căci Dumnezeu nu îngăduie să vină asupra noastră vreun lucru peste puterea noastră. Pentru că a zis Apostolul : «Credincios este Dumnezeu, Care nu ne va lăsa pe noi să fim încercaţi peste ceea ce putem» (I Cor. 10, 13). Dar noi neavînd răbdare, nu voim să suferim nici măcar cît de puţin şi nici să primim ceva cu smerenie. De aceea, ne zdrobim şi cu cît ne silim mai mult să scăpăm de încercări, cu atît ne simţim mai îngreunaţi de povara lor şi slăbim în curaj şi nu putem să scăpăm de ele [1175].

Sînt unii care înoată pentru vreo trebuinţă în mare şi dacă ştiu meşteşugul înotului, cînd vine vreun val împotriva lor, se afundă sub el pînă ce trece şi rămîn astfel nevătămaţi. Dar dacă voiesc să se împotrivească valului, acesta îi împinge înapoi şi le măreşte distanţa (pînă la ţintă). Şi cînd încep iarăşi să înoate, vine alt

1175. Necazul primeşte proporţii prin subiectivitatea noastră. Noi slăbim sufleteşte pentru că dăm proporţii necazului, iar dînd proporţii necazului, slăbim şi mai mult sufletul. Şi astfel orice lucru cît de mic, ia forma de necaz insuportabil şi toată viaţa ne devine un lanţ de necazuri. Neînţelegînd că în viaţa aceasta nu poate fi nici o împrejurare deplin satisfăcătoare, cuprinzînd plenitudinea (căci din ce avem mai multe bunuri, voim mai multe, nesatisfăcîndu-ne cu mărginirea celor ce le avem ; de ce sîntem mai lăudaţi, de exemplu, vrem să fim şi mai mult lăudaţi, etc.), prefacem aproape toată împrejurarea într-un necaz căruia îi dăm proporţii, slăbindu-ne totodată sufletul continuu, sporind nervozitatea, iritabilitatea, nemulţumirea, pornirea lui de critică, de bănuială asupra oricui, asupra lui Dumnezeu, făcîndu-ne oameni imposibili. Dimpotrivă, cel ce nu dă proporţii necazurilor, ci le reduce la inevitabila limitare şi relativitate a situaţiilor exterioare în viaţa aceasta, descoperă putinţa de progres nesfîrşit în înţelegere, în iubirea de Dumnezeu, de oameni, găseşte şi în «eşecurile» sau «necazurile» din afară prilejuri de noi înţelegeri ale putinţei de nesfîrşit progres în cele duhovniceşti. Deci se foloseşte şi de ele. E o idee pe care autorul o expune în cele următoare.

val asupra lor şi de se împotrivesc iarăşi, din nou îi împinge şi-i aruncă înapoi. Şi se zdrobesc mereu, neizbutind nimic. Dar dacă, precum am spus, se vîră sub val şi se smeresc dedesubtul lui, acesta trece peste ei fără să le pricinuiască nici o vătămare; şi rămîn înotînd cît voiesc şi împlinindu-şi lucrul lor. Aşa e şi cu încercările. De poartă cineva cu răbdare şi smerenie încercarea, trece prin ea nevătămat. Dar de se necăjeşte şi se turbură învinovăţind pe oricine, se chinuieşte pe sine însuşi, îngreunînd încercarea împotriva sa, şi în loc să aibă folos din ea, se vatămă.

4) Căci foarte mult folosesc încercările, celor ce le suportă fără turburare. Chiar de ne-ar supăra vreo patimă, nici atunci nu trebuie să ne turburăm de aceasta. Căci de se turbură cineva de o patimă care-l supără, este un semn al neştiinţei şi al mîndriei, al necunoaşterii stării sale şi al fugii de osteneală, cum au spus părinţii. De aceea nu sporim şi nu cunoaştem măsurile noastre. Nici n-avem răbdare în lucrul pe care-l începem, ci voim să dobîndim virtutea fără osteneală. Căci de ce se turbură pătimaşul cînd e supărat de o patimă ? De ce se turbură dacă a lucrat-o ? Tu o ai şi tu te turburi ? Ai arvuna ei şi zici: «De ce mă turbură ?» Rabdă mai bine, luptă, roagă pe Dumnezeu, căci este cu neputinţă să nu aibă vreun necaz din partea patimilor cel ce a căzut în lucrarea lor [1176]. «Vasele lor,

1176. Patimile au o poftă nesfîrşită. De aceea pe măsură ce le satisfacem, se vor şi mai mult satisfăcute şi dacă nu ni se oferă prilejurile, ne produc şi mai mari nemulţumiri decît dacă nu le-am fi satisfăcut deloc. Căci satisfacerea lor continuă, sau mereu reluată, atîrnă de condiţia exterioară, care nu ne stă totdeauna uşor la dispoziţie (de femeie, de bani, de linguşitori), care ne produc pe de altă parte multe nemulţumiri, cu insuficienţa, cu pretenţiile lor, cu nesinceritatea lor. Pe de altă parte, satisfacerea dorinţelor de progres nesfîrşit ale sufletului nu depinde de condiţii exterioare, sau aceste condiţii i se dăruiesc continuu: cei mai mulţi se deschid binelui ce li-l faci, iubirii ce le-o arăţi, sau toate şi toţi îşi oferă

cum a zis Ava Sisoe, sînt în lăuntrul tău. Dă-le lor arvuna lor, şi se vor duce»[1177]. Vase a numit pricinile. Dacă le-am iubit şi le-am lucrat, nu e cu putinţă să nu fim robiţi de gîndurile pătimaşe, fiind siliţi să lucrăm patimile, chiar dacă nu voim, pentru că ne-am predat de bună voie în mîinile lor.

5) Aceasta este ceea ce a spus proorocul despre Efraim care a biruit pe potrivnicul lui (Osea 5, 13), adică conştiinţa sa, şi a călcat în picioare judecata, pentru că a căutat Egiptul şi a fost luat în robie de asirieni (Osea 7, 11). Egipt numesc părinţii voia trupească ce ne apleacă spre odihna trupească şi învaţă mintea să caute dulceaţa patimilor. Iar asirieni, gîndurile pătimaşe, care turbură şi zăpăcesc mintea şi o umplu de idoli necuraţi şi o duc cu sila şi fără să vrea la lucrarea patimilor.

Dacă se predă deci cineva pe sine de bună voie dulcii pătimiri a trupului, e dus cu sila şi fără să vrea la asirieni ca să robească lui Nabucodonosor. Aceasta ştiind-o proorocul, se plîngea şi zicea: «Nu vă coborîţi în Egipt» (Ier. 42, 19). «Ce faceţi, nenorociţilor? Smeriţi-vă puţin! Plecaţi umărul vostru şi lucraţi pentru împăratul Babilonului şi şedeţi în pămîntul părinţilor voştri». Şi iarăşi îi trezeşte zicînd: «Nu vă temeţi de faţa lui, căci cu noi este Dumnezeul nostru, ca să ne scoată pe noi din mîinile lui» (Ier. 42, 11). Apoi prezice şi necazul ce va veni peste ei, de nu vor asculta de Dumnezeu: «De veţi intra în Egipt, veţi fi în loc neumblat şi robiţi şi spre blestem şi osîndă» (Ier. 42, 15, 16). Dar aceia îi răspund: «Nu vom şedea în pămîntul acesta, ci vom intra în Egipt şi nu vom vedea război şi nu vom auzi glas de trîmbiţă şi nu vom

---

împrejurări care se cer răbdate, pe care trebuie să le primeşti cu smerenie, cu înţelegere, etc.

1177. *Apopht. Sisoe 6*; P.G. 65, 393 A.

flămînzi de pîine» (Ier. 42, 13—14). Au coborît deci în Egipt şi s-au robit de bună voie lui Faraon, apoi au fost duşi cu sila la asirieni şi s-au robit fără să vrea.

6) Priviţi cu mintea voastră la cele spuse. Înainte de a pune cineva în lucrare patima lui, chiar de vor porni gîndurile la luptă împotriva lui, este încă în cetatea lui, este încă liber şi are şi pe Dumnezeu ca ajutor. Deci de se va smeri lui Dumnezeu şi va purta jugul necazului şi al încercării cu mulţumire, şi va lupta puţin, ajutorul lui Dumnezeu îl va scăpa pe el. Dar de va fugi de osteneală şi va coborî la dulcea pătimire a trupului, va fi dus de silă şi de nevoie în pămîntul asirienilor şi va robi acela fără să vrea.

Atunci le va spune proorocul: «Rugaţi-vă pentru viaţa lui Nabucodonosor. Că în viaţa lui este mîntuirea voastră» (Baruh, 1, 12). Nabucodonosor înseamnă a nu se descuraja cineva de necazul încercării ce i se întîmplă, nici a se feri de el, ci a-l purta cu smerenie, ca fiind îndatorat să-l pătimească şi a cugeta că nu este vrednic să se izbăvească de povara lui, ci mai degrabă să se prelungească şi să se întărească împotriva sa, şi, fie că ar cunoaşte în sine pricina lui, fie că nu ar cunoaşte-o pentru moment, să creadă că nimic nu vine fără judecată şi pe nedrept de la Dumnezeu. Aşa a zis fratele acela cînd s-a întristat şi a plîns că Dumnezeu a luat încercarea de la el: «Doamne, nu sînt vrednic să fiu necăjit puţin?» [1178] Şi iarăşi s-a scris că un ucenic al unui mare bătrîn era războit de gîndul curviei. Şi văzîndu-l bătrînul luptînd, i-a zis lui: «Voieşti să rog pe Dumnezeu să-ţi uşureze războiul?» Iar acela a zis: «Măcar că mă ostenesc, Ava, dar văd din osteneală un rod în mine. Roagă mai bine pe Dumnezeu să-mi dea răbdare» [1179].

1178. P. Everget. III, 34, p. 102.
1179. P. Everget. II, 25, p. 73.

7) Iată aceştia sînt cei ce voiesc cu adevărat să se mîntuiască. Aceasta înseamnă a purta cu smerită cugetare jugul şi a se ruga pentru viaţa lui Nabucodonosor. De aceea zice proorocul : «Că în viaţa lui e mîntuirea voastră». Aceasta e una cu ceea ce a zis fratele : «Văd în mine rod din osteneala mea». Aceasta o spune şi bătrînul : «Astăzi am cunoscut că eşti în sporire şi că mă întreci».

Căci cînd luptă cineva împotriva păcatului cu fapta şi începe să se războiască şi se smereşte pentru gîndurile pătimaşe din cugetare, se zdrobeşte, se nevoieşte şi prin necazul nevoinţelor, se curăţeşte pe încetul şi vine iarăşi la starea după fire.

Deci, precum am spus, cînd e supărat cineva de patimă şi se turbură din neştiinţă şi mîndrie, trebuie să-şi vadă mai degrabă măsurile sale şi să rabde sîrguindu-se, pînă ce va face Dumnezeu mila Sa cu el. Căci de nu se ispiteşte cineva şi nu cunoaşte necazul patimilor, nici nu se luptă, nici nu se curăţeşte [1180]. Zice psalmul despre aceasta : «Cînd răsar păcătoşii ca iarba, se ivesc toţi cei ce lucrează fărădelegea, ca să se piardă în veacul veacului» (Ps. 11, 8). Păcătoşii ce răsar ca iarba sînt gîndurile pătimaşe. Căci neputincioasă este iarba şi nu are tărie. Cînd răsar deci gîndurile pătimaşe în suflet, atunci se ivesc, adică se arată toţi cei ce lucrează fărădelegea, care sînt patimile, ca să fie nimicite în veacul veacului. Căci cînd se arată patimile în cei ce luptă, atunci sînt nimicite de către ei.

1180. Ispitele sînt un mijloc prin care îşi cunoaşte cineva slăbiciunile sale. *Dar ele dau celui ispitit şi prilejuri de luptă împotriva acestei slăbiciuni*, deci prilejuri de întărire a sa. Căci fără luptă nu se poate întări cineva, aşa cum fără mişcare nu-şi poate întări cineva muşchii picioarelor şi ai mîinilor. Noi sîntem chemaţi să creştem şi prin efortul nostru. Iar efortul e prilejuit de încercări, de ispite, de necazuri. În lupta cu ispitele, nu luptăm atît împotriva unor factori străini, cît împotriva unor slăbiciuni ale noastre şi pentru întărirea noastră.

8) Luaţi seama la înşiruirea cuvîntului. Întîi răsar gîndurile pătimaşe, apoi se ivesc patimile şi pe urmă sînt nimicite. Toate acestea sînt ale celor ce se luptă. Dar noi care săvîrşim păcatul cu fapta şi cerem pururea drepturi pe seama patimilor, nu ştim cînd răsar gînduri pătimaşe, nici cînd se ivesc patimile, ca să luptăm cu ele. Ci sîntem încă jos, în Egipt, în jalnica lucrare a cărămizilor lui Faraon. Şi cine ne va ajuta să venim măcar la simţirea amarnicei noastre robii, ca să ne smerim şi să ne sîrguim să fim miluiţi ?

Cînd fiii lui Izrail erau în Egipt şi robeau lui Faraon, făceau cărămizi. Iar cei ce lucrează la cărămizi, sînt totdeauna jos, privind cu ochii la pămînt. Aşa şi sufletul cînd e stăpînit de diavol şi săvîrşeşte păcatul cu fapta, acesta calcă cugetarea lui şi o face să nu gîndească nimic duhovnicesc, ci totdeauna să gîndească şi să facă cele pămînteşti.

Apoi i-au clădit lui din cărămizile ce le-au pregătit, trei cetăţi întărite : Pitho, Ramses şi On, care este Iliopolis. Iar acestea sînt : iubirea de plăcere, iubirea de slavă şi iubirea de arginţi, din care constă orice păcat.

9) Iar cînd a trimis Dumnezeu pe Moisi să-i scoată pe ei din Egipt şi din robia lui Faraon, acesta îngreuiază lucrările lor şi le zice : «Sînteţi leneşi, nu lucraţi, de aceea ziceţi : vrem să plecăm să slujim Domnului Dumnezeului nostru» (Ieş. 5, 17). La fel şi diavolul, cînd a binevoit Dumnezeu să miluiască sufletul şi să-l uşureze pe el din patimi prin cuvîntul Său, sau prin careva dintre slujitorii Lui, îngreuiază şi el mai tare patimile împotriva lui şi-l războieşte cu şi mai multă putere. Iar părinţii ştiind de aceasta, întăresc pe om prin învăţătura lor şi nu-l lasă să fie cuprins de frică. Unul zice : «Ai căzut ? Ridică-te ! Şi dacă ai căzut iarăşi, ridică-te iarăşi» [1181]. Şi celelalte la fel. Altul zice :

1181. *Apopht. Sisoe* ; P.G. 65, 404 C.

«Tăria celor ce voiesc să agonisească virtuţile, este, ca de vor cădea, să nu se descurajeze, ci iarăşi să se îngrijească» [1182]. Şi fiecare din ei dă mîna unul aşa, altul altfel, celor ce sînt războiţi şi necăjiţi de vrăjmaşul. Iar ei au luat aceasta din dumnezeiasca Scriptură, care zice : «Oare cel ce cade nu se ridică ? Sau cel ce se depărtează, nu se întoarce ? Întoarceţi-vă la Mine fiilor şi vă voi vindeca rănile voastre, zice Domnul» (Ier. 3, 22). Şi cele asemenea.

10) Iar cînd s-a îngreuiat mîna lui Dumnezeu peste Faraon şi peste dregătorii lui şi au voit să trimită pe fiii lui Izrail, acesta spuse lui Moisi : «Plecaţi, slujiţi Domnului Dumnezeului vostru, dar lăsaţi oile şi boii voştri» (Ieş. 10, 24). Acestea sînt gîndurile din cuget, peste care Faraon a voit să rămînă stăpîn, nădăjduind ca prin ele să atragă iarăşi pe fiii lui Izrail la sine. Dar Moisi îi spuse : «Nu, ci ne vei da jertfe şi arderi de tot, pe care le vom aduce Domnului Dumnezeului nostru ; şi vitele noastre vor merge cu noi şi nu vom lăsa nici o unghie a lor» (Ieş. 10, 25—26).

Iar cînd i-a scos Moisi pe fiii lui Izrail din Egipt şi i-a trecut pe ei Marea Roşie, dorind să-i ducă la cei şaptezeci de trunchi de finici şi la cele douăsprezece izvoare de apă, întîi i-a dus la Mera şi s-a necăjit poporul, neaflînd ce să bea, pentru că apa era amară. Şi prin Mera i-a dus pe ei la locul celor şaptezeci de finici şi al celor douăsprezece izvoare de apă.

11) Aşa şi sufletul, cînd se opreşte de la păcatul cu fapta şi trece marea cea gîndită (a gîndurilor, a duhurilor rele), întîi se va osteni luptînd şi necăjindu-se mult şi apoi va intra prin necazuri la sfînta odihnă. «Că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia cerurilor» (Fapte 14, 21). Căci necazurile mişcă mila lui Dumnezeu spre suflet, cum mişcă vînturile

1182. *Apopht. Ava Moise ; P. Everget.* I, 28, p. 99.

ploaia. Şi precum ploaia căzînd mult timp, dacă semănătura este încă plăpîndă, o face să putrezească şi să-şi piardă rodul, iar vînturile venite cu măsură o usucă şi o întăresc, tot aşa este şi cu sufletul. Slăbirea luptei, negrija şi odihna, moleşesc şi împrăştie sufletul, iar încercările îl strîng şi-l unesc cu Dumnezeu, precum zice proorocul : «Doamne, întru necaz Ţi-ai adus aminte de mine» (Is. 26, 18). Deci, precum am spus, nu trebuie să ne turburăm, nici să ne întristăm şi moleşim în încercări. Ci să răbdăm şi să mulţumim în necazuri şi să ne rugăm pururea lui Dumnezeu întru toată smerenia, ca să-Şi facă milă cu neputinţa noastră şi să ne acopere pe noi de toată ispita, spre slava lui. Amin.

XIV

DESPRE CLĂDIREA ŞI BUNA ÎNTOCMIRE A VIRTUŢILOR SUFLETULUI

1) Scriptura zice despre moaşele care ţineau în viaţă copiii de parte bărbătească ai izraeliţilor, că pentru că se temeau de Dumnezeu şi-au făcut loruşi case. Oare vorbeşte despre casele văzute ? Şi în ce înţeles spune că şi-au făcut case pentru frica lui Dumnezeu ? Căci noi învăţăm, dimpotrivă, că la timpul său lăsăm casele ce le avem pentru frica lui Dumnezeu. Deci nu despre casa văzută vorbeşte, ci despre casa sufletului. Pe aceasta şi-o zideşte cineva prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu. Scriptura ne învaţă prin aceasta că frica lui Dumnezeu face sufletul să păzească poruncile şi prin porunci se zideşte casa sufletului. Să luăm aminte, deci, şi noi, fraţilor, la noi înşine şi să ne temem şi noi de Dumnezeu şi să ne zidim nouă casă, ca să ne aflăm un acoperămînt în vreme de iarnă, de ploi, de fulgere şi de tunete, că în mare nevoie se află iarna cel ce nu are casă.

2) Dar cum se zideşte casa sufletului ? Meşteşugul acesta îl putem învăţa întocmai de la casa văzută. Cel ce voieşte să-şi zidească casa aceasta, trebuie să o întărească din toate părţile şi să ridice clădirea din toate cele patru părţi, şi să nu se îngrijească de o parte şi pe celelalte să le nesocotească. De face aşa, nu are nici un folos şi nu-şi împlineşte scopul, ci cheltuieşte, se osteneşte şi toate le face în zadar.

Aşa este şi cu sufletul. Omul nu trebuie să nesocotească nici o parte a clădirii, ci să o ridice în chip egal şi cu bună întocmire. Aceasta este ceea ce spune Ava Ioan : «Eu voiesc ca omul să ia cîte puţin din fiecare virtute, şi nu cum fac unii, care ţin o virtute şi rămîn în ea şi o lucrează numai pe ea, iar de celelalte n-au nici o grijă» [1183]. Poate că în felul acesta ajung la o tărie deosebită în această virtute şi de aceea nu sînt nici îngreuiaţi de patima potrivnică ei. Dar sînt furaţi de celelalte patimi şi sînt împovăraţi de ele, pentru că nu au grijă de ele, ci socotesc că au în ei ceva mare. Aceştia se aseamănă celui ce zideşte un perete şi-l înalţă pe acesta atît de sus cît poate şi privind la înălţimea acestui perete, socotind că a făcut ceva mare, nu ştie că de va veni un vînt, îl va surpa la pămînt. Căci stînd singur nu e legat cu ceilalţi pereţi. Şi nici acoperiş nu-şi poate face cineva cu un singur perete. El rămîne descoperit din lipsa celorlalte părţi. Deci nu trebuie să facă aşa. Şi cel ce voieşte să-şi clădească casa lui şi să-i facă şi acoperiş, trebuie mai degrabă s-o clădească din fiecare parte şi s-o întărească de pretutindeni.

3) Şi vă spun cum : întîi trebuie să pună temelia, care este credinţa. Căci «fără de credinţă», cum spune Apostolul, «nu e cu putinţă a plăcea lui Dumnezeu» (Evr. 11, 6). Apoi să zidească pe temelia aceasta clădi-

1183. *Apopht. Ioan Colovos*, 34 ; P.G. 65, 216 A. La fel Evagrie, Gnost. 100 şi Epist. 2, Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, p. 582.

rea după rînduiala ei. Se întîlneşte cu ascultarea ? Să pună o piatră a ascultării. Îl întîmpină vreo mînie din partea vreunui frate ? Trebuie să pună o piatră a îndelungii răbdări. I se cere înfrînarea ? Trebuie să pună o piatră a înfrînării. Astfel din orice virtute care-l întîmpină, trebuie să pună o piatră în clădire, şi aşa să o ridice în cerc, cu o piatră a milei, o piatră a tăierii voii, o piatră a blîndeţii şi cele asemenea. Dar în toate acestea trebuie să se îngrijească de răbdare şi de bărbăţie. Căci acestea sînt unghiurile şi prin ele se strînge clădirea, şi se uneşte perete cu perete şi nu se apleacă, nici nu se desfac pereţii unul de altul. Pentru că fără acestea nu poate să întărească cineva şi să desăvîrşească nici o virtute. Căci de nu are cineva bărbăţie în suflet, nici nu rabdă. Şi de nu e răbdare, nimenea nu poate izbuti în nimic. De aceea zice : «Întru răbdarea voastră veţi dobîndi sufletele voastre» (Lc. 21, 9).

De asemenea, cel ce clădeşte, trebuie să pună fiecare piatră pe lut (pe tencuială). Căci de va pune piatra pe piatră fără lut, pietrele se vor clinti şi casa va cădea. Lutul este smerenia. Pentru că este din pămînt şi e călcat de picioarele tuturor. Şi orice virtute adăogată fără smerenie, nu este virtute, cum se zice şi în Gherontic : «Căci precum e cu neputinţă să se alcătuiască o corabie fără piroane, aşa e cu neputinţă să se mîntuiască cineva fără smerita cugetare»[1184]. Deci cel ce voieşte să facă vreun bine, trebuie să-l facă cu smerenie, ca prin smerenie să se păstreze ceea ce s-a făcut.

Casa mai trebuie să aibă şi nişte legături (ἱμαντώματα), care sînt dreapta socoteală. Căci aceasta întăreşte casa şi strînge piatră cu piatră şi ţine clădirea strînsă, dîndu-i pe lîngă aceasta şi o înfăţişare frumoasă.

Iar acoperişul este iubirea, care este desăvîrşirea virtuţilor, precum este acoperişul desăvîrşirea casei.

1184. *Apopht. Syncletic.* ; P.G. 28, 1521 B.

Apoi, după acoperiș urmează îngrăditura lui. Ce este îngrăditura lui ? S-a scris și în Lege : «De vă veți zidi vouă casă și veți face acoperiș, faceți și o îngrăditură ca să nu cadă copiii voștri de pe el» (Deut. 22, 8). Îngrăditura este smerenia. Căci ea încununează și păzește toate virtuțile. Precum fiecare virtute trebuie să se întărească cu smerenie, cum am spus că fiecare piatră se pune pe lut, așa și desăvîrșirea virtuții are nevoie de smerenie. De aceea, înaintînd sfinții în chip firesc în ea, ajung și la smerenie. Căci precum mereu v-am spus, cu cît se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atît se vede pe sine mai păcătos.

Dar ce sînt copiii de care a spus Legea, să avem grijă să nu cadă de pe acoperiș ? Copiii sînt gîndurile ce se nasc în suflet. Pe acestea trebuie să le păzim cu smerenie, ca să nu cadă de pe acoperiș, care am spus că e desăvîrșirea virtuților [1185].

4) Astfel, casa s-a desăvîrșit : are legăturile, are acoperișul, are îngrăditura acoperișului. Cu un cuvînt, casa s-a desăvîrșit.

Dar oare nu-i mai lipsește ceva ? Am lăsat încă ceva afară. Ce este aceasta ? Este un zidar meșter. Căci de nu este zidarul meșter, face clădirea strîmbă și poate cădea oricînd. Meșterul este cel ce lucrează întru cunoștință. Căci se întîmplă că împlinește osteneala virtuții, dar pentru că nu o împlinește întru cunoștință, își risipește osteneala, lucrează fără chibzuială și nu poate face lucru deplin. Și pune o piatră și ia alta. Sau pune una și ia două. De pildă, iată vine un frate oarecare și-ți spune un cuvînt necăjindu-te, sau rănindu-te, și tu taci și-i pui metanie. Iată ai pus o piatră. Apoi mergi și spui altui frate : «M-a ocărît cutare ; mi-a spus

1185. O *Epistolă a lui Ioan Proorocul* (Nicod. Aghior., p. 442).

asta şi asta ; şi nu numai că am tăcut, ci i-am pus lui şi metanie». Iată ai pus o piatră şi ai luat două [1186].

Iarăşi, pune cineva metanie voind să fie slăvit şi iată că smerenia se află împreunată cu slava deşartă. Aceasta înseamnă a pune o piatră şi a o lua înapoi. Dar cel ce pune metania întru cunoştinţă, se convinge pe sine în chip neîndoielnic, că el a greşit şi se încredinţează pe sine însuşi că el e vinovat. Aceasta înseamnă a pune metanie întru cunoştinţă. Altul lucrează tăcerea. Dar nu întru cunoştinţă. Căci socoteşte că săvîrşeşte o virtute. Dar în fapt unul ca acesta nu o săvîrşeşte. Dar cel ce tace întru cunoştinţă, se socoteşte nevrednic să vorbească, cum au zis părinţii [1187]. Aceasta este tăcerea întru cunoştinţă. Iarăşi cine crede că nu are părere înaltă despre sine, dar socoteşte că face ceva mare pentru că se smereşte, să ştie că nu are nimic, fiindcă nu o face întru cunoştinţă. Căci a nu avea părere înaltă despre sine întru cunoştinţă, este a se socoti pe sine că nu e nimic şi că e nevrednic de a se socoti între oameni, cum a zis Ava Moise : «Tu, piele neagră, de tină, care nu eşti om, ce vii între oameni ?» [1188]

5) Altul, iarăşi, slujeşte unui bolnav. Dar îi slujeşte pentru a avea plată. Nici acesta nu este întru cunoştinţă [1189]. De aceea, orice motiv de întristare s-ar ivi, îl

1186. O *Epistolă a lui Ioan Proorocul către Dorotei* (Nicod. Aghior., p. 333). L-a denunţat pe celălalt şi s-a lăudat pe sine.

1187. *Apopht. Isaia*, după ed. «Sources Chrétiennes», p. 429, nota 3.

1188. *Apopht. Moise*, 4 ; P.G. 65, 284 B.

1189. În toate acestea, «cunoştinţa» poate să însemne mai degrabă «conştiinţă». Toate faptele care nu sînt săvîrşite din conştiinţa unei îndatoriri reale ca păcătos şi a faptului că le facem cu ajutorul lui Dumnezeu, căci prin noi înşine sîntem nimic, nu au o valoare adevărată, nu zidesc în noi nişte virtuţi. Numai cînd nu se încrede în sine întru nimic, se află cineva în Dumnezeu şi e mare cu adevărat, pentru că soarbe din puterea lui Dumnezeu, întrucît a dărîmat zidul mîndriei dintre el şi Dumnezeu.

opreşte de îndată de la fapta cea bună şi nu ajunge să o desăvîrşească, pentru că nu o face întru cunoştinţă. Dar cel ce slujeşte întru cunoştinţă, slujeşte pentru a dobîndi milă, pentru a dobîndi simţirea îndurării.

Cel ce urmăreşte un scop bun, orice i s-ar întîmpla, fie un necaz din afară, fie că bolnavul însuşi l-ar supăra, poartă toate în chip neturburat, privind la scopul său şi ştiind că mai degrabă bolnavul îl slujeşte pe el, decît el pe bolnav [1190]. Căci să credeţi că cel ce slujeşte întru cunoştinţă unui bolnav, are uşurare şi de patimi şi de războaie. Fiindcă eu ştiu că un frate războit de o poftă urîtă, pentru că slujea unui bolnav de dizenterie, întru cunoştinţă, s-a izbăvit de război.

Dar şi Evagrie zice despre un oarecare mare bătrîn, că a izbăvit pe unul dintre fraţi de unele din nălucirile de care era turburat noaptea, poruncindu-i să slujească celor bolnavi şi în acelaşi timp să postească. Şi spunea, întrebat despre înţelesul aflat în aceasta, că «nimic nu stinge astfel de patimi, ca mila» [1191]. Dar dacă se nevoieşte cineva fie pentru slava deşartă, fie socotind că împlineşte astfel o virtute, unul ca acesta nu se nevoieşte întru cunoştinţă [1192]. El începe prin aceasta să dispreţuiască pe fratele său, socotindu-se pe sine ca ceva mare. Şi astfel se va afla nu numai punînd o piatră şi luînd două, ci în primejdie să dărîme tot zidul prin osîndirea aproapelui. Dar cel ce se înfrînează întru cunoştinţă, nu socoteşte că împlineşte o virtute ; nici nu voieşte să fie lăudat ca unul ce se nevoieşte. Ci voieşte ca prin înfrînare să dobîndească neprihănirea [1192 bis],

1190. Clement din Alexandria : «Cel ce dă o faptă bună, în realitate o primeşte» (*Strom.* II, 102, 2 ; «Sources Chrétiennes» 38, p. 112).

1191. Evagrie, *Practicos* II, 91. P.G. 40, 1240 B.

1192. Trebuie să săvîrşeşti orice bine cu conştiinţa că nu-l faci cum trebuie.

1192 bis. Nil (Evagrie), *Despre cele opt gînduri ale răutăţii*, P.G. 79, 1148 C.

şi prin aceasta să ajungă la smerenie. Căci zic părinţii, că «drumul spre smerenie este în ostenelile trupeşti întru cunoştinţă» [1193] ; şi celelalte. Şi pe scurt, fiecare virtute trebuie să o lucreze cineva astfel, ca să o dobîndească şi să ajungă întru deprinderea ei. În felul acesta, va fi bun meşter, un zidar putînd să clădească o casă întărită.

6) Dar cel ce voieşte să ajungă cu Dumnezeu la o astfel de stare bună, nu trebuie să spună că virtuţile sînt mari şi nu poate să ajungă la ele. Aceasta e propriu sau celui ce nu nădăjduieşte în ajutorul lui Dumnezeu, sau celui ce se leneveşte să se apuce de vreun bine. Căci spuneţi-mi ce virtute voiţi, şi să începem nevoinţa pentru ea. Şi veţi vedea că de voi atîrnă să o dobîndiţi. Iată ni se spune : «Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi» (Mt. 5, 43). Nu te gîndi cît de departe eşti de această virtute, ca să începi să te temi şi să zici : «Cum pot să iubesc pe aproapele ca pe mine însumi ? Cum pot să port grijă de necazurile lui ca de ale mele, şi mai ales de cele ascunse în inima lui, pe care nici nu le văd, nici nu le cunosc, ca pe ale mele ?» Nu te îngriji gîndind la acestea şi nu socoti că virtutea aceasta este covîrşitor de mare şi anevoie de dobîndit. Ci fă începutul, crezînd lui Dumnezeu. Arată-I Lui hotărîrea ta şi sîrguinţa ta şi vei vedea ajutorul ce ţi-l va da ca să o dobîndeşti.

De pildă, presupune că sînt două scări : una ducînd sus, la cer şi alta coborînd jos, în iad ; şi tu stai pe pămînt între cele două scări. Să nu te apuci să gîndeşti şi să zici : «Cum pot să zbor de pe pămînt şi să mă aflu dintr-o dată sus, în vîrful scării ?» Căci nu e cu putinţă şi nici nu-ţi cere Dumnezeu aceasta, ci păzeşte-te deocamdată să nu cobori mai jos : să nu faci rău aproape-

1193. P. Everget, I, 45.

lui, să nu-l rănești, să nu-l cleveteşti, să nu-l ocărăşti, să nu-l dispreţuieşti. Şi apoi începe să-i faci cîte puţin bine, slujind pe fratele tău cu cuvîntul, avînd milă de el, dîndu-i vreun lucru cînd are nevoie de el şi aşa urcînd cîte o treaptă, vei ajunge cu Dumnezeu şi la vîrful scării [1194]. Căci ajutînd cîte puţin pe aproapele, ajungi să şi voieşti ceea ce e în folosul lui, ca şi cum ar fi în folosul tău. Şi aceasta este «Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi». De vom căuta, vom afla, şi de vom cere lui Dumnezeu, ne va lumina. Căci zice în Evanghelie : «Cereţi şi vi se va da ; căutaţi şi veţi afla ; bateţi şi vi se va deschide» (Mt. 7, 7). «Cereţi», zice, ca să cereţi prin rugăciune. Iar «căutaţi», zice, ca să cercetăm cum vine această virtute, ce o aduce pe ea şi ce trebuie să facem, ca să o dobîndim. «Căutaţi şi veţi afla», înseamnă a cerceta astfel în fiecare zi. Iar «a bate», înseamnă a lucra poruncile. Căci tot cel ce bate, bate prin mîini. Iar mîinile au înţelesul de făptuire.

Deci trebuie nu numai să cerem, ci să ne şi sîrguim a căuta şi a face, cum a zis Apostolul : «Pregătiţi spre tot lucrul bun» (II Cor. 9, 18). Ce înseamnă «pregătiţi» ? Cînd cineva voieşte să construiască o corabie, întîi pregăteşte tot ce trebuie unei corăbii, pînă la cele mai mici bucăţi de lemn, pînă la smoală şi la pînze. La fel, cînd femeia voieşte să alcătuiască războiul de ţesut, pregăteşte pînă la cel mai mic cui şi fir. Astfel a fi «pregătit», înseamnă a avea pregătite toate cele de trebuinţă ale lucrului.

7) Astfel, deci, trebuie să fim pregătiţi şi noi spre tot lucrul bun, avînd toată pregătirea noastră ca să facem voia lui Dumnezeu cu cunoştinţă, cum voieşte El şi cum Îi place. Dar ce înţelege Apostolul cînd zice : «Voia lui Dumnezeu cea bună şi bineplăcută şi desă-

1194. Ideea «scării» începuse să preocupe pe călugării din apropierea muntelui Sinai, înainte de apariţia lucrării lui Ioan Scărarul.

vîrşită» ? (Rom. 12, 2). Toate cele ce se fac, se fac fie prin îngăduinţa lui Dumnezeu, fie prin bunăvoinţa Lui, cum zice prin proorocul : «Eu sînt Domnul care fac lumină şi zidesc întunerec» (Is. 45, 7). Şi iarăşi : «Nu este răutate în cetate, pe care să nu o fi făcut Domnul» (Amos 3, 6). Răutate numeşte toate supărările, sau toate necazurile ce ni se întîmplă spre certarea noastră, pentru răutatea noastră. Acestea sînt : foametea, cutremurul, seceta, boalele, războaiele. Acestea nu se întîmplă prin bunăvoinţa lui Dumnezeu, ci prin îngăduinţa Lui. Căci Dumnezeu îngăduie să fie aduse asupra noastră spre folosul nostru. Acestea deci nu voieşte Dumnezeu ca noi să le voim, nici ca noi să lucrăm împreună cu El la săvîrşirea lor. De pildă, este voia lui Dumnezeu, cum am spus, prin îngăduinţă, ca să se dărîme o cetate. Dar nu voieşte ca şi noi, pentru că este voia lui Dumnezeu să o dărîme pe ea, să aruncăm foc şi să o ardem, sau să luăm securile şi să o nimicim. Se întîmplă iarăşi, prin îngăduinţa lui Dumnezeu, ca cineva să fie necăjit, sau să se îmbolnăvească. Dar nu voieşte ca şi noi, pentru că este voia Lui ca cineva să fie necăjit, să-l necăjim, sau să spunem că, odată ce e voia lui Dumnezeu să fie bolnav, să nu-l miluim pe el. Aceasta nu vrea Dumnezeu ; nu vrea ca noi să slujim unei astfel de voi a Lui. El voieşte să fim buni, în înţelesul că nu voieşte să voim aceleaşi lucruri pe care le face El.

Dar ce voieşte să voim noi ? Voieşte să voim voia Lui cea «bună», cea care se face, cum am spus, după bunăvoinţă. Aceasta constă în toate ce se fac potrivit poruncii : Să ne iubim unii pe alţii, să avem milă, să facem milostenie şi toate cele asemenea. Aceasta este voia Lui cea bună. Dar care este şi cea «bineplăcută» ? Căci făcînd cineva vreun bine, nu înseamnă numaidecît că face şi ceva bine plăcut Lui. Şi o spun cum : Se întîmplă că cineva găseşte o fetiţă orfană şi săracă, dar

frumoasă, şi o place pentru frumuseţea ei şi o ia şi o creşte, socotind că o face pentru că e orfană. Aceasta e voia lui Dumnezeu cea bună, dar nu şi bine plăcută. Cea bine plăcută este cînd face cineva milostenie, nu pentru vreun gînd omenesc, ci pentru binele însuşi din milă. Acesta este bineplăcut lui Dumnezeu [1195].

Iar «desăvîrşită», este cînd face cineva milostenie nu cu zgîrcenie, nu cu greutate, nici cu întristare, ci cu toată puterea, cu toată hotărîrea, dînd aşa cum primeşte, făcînd bine aşa cum i se face bine [1196]. Atunci se face voia lui Dumnezeu cea desăvîrşită. Atunci se află făcînd cineva voia lui Dumnezeu cea bună şi bineplăcută şi desăvîrşită, cum zice Apostolul. Aceasta înseamnă a lucra întru cunoştinţă [1197].

8) Trebuie să cunoască cineva că binele milosteniei, că harul ei este aşa de mare, că poate ierta păcatele. Căci zice proorocul: «Răscumpărarea bărbatului este însăşi bogăţia lui» (Pilde 13, 8). Şi iarăşi în altă parte zice: «Răscumpără cu milostenii păcatele tale» (Dan. 4, 24). Dar Domnul însuşi zice: «Fiţi milostivi, precum şi Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este» (Lc. 6, 36). N-a zis: «Postiţi, precum Tatăl vostru cel din ceruri posteşte». Nici n-a zis: «Fiţi neagonisitori, precum Tatăl vostru cel din ceruri este neagonisitor», ci zice: «Fiţi

---

1195. Trebuie să facem binele pentru el însuşi, adică pentru altul, nu pentru un interes al nostru. Acesta este actul depăşirii noastre adevărate.

1196. Tot ce avem am primit şi primim în continuare de la Dumnezeu. Iar El nu ne dă cu zgîrcenie şi cu tristeţe, ci cu toată inima. Aşa trebuie să facem şi noi. Cu atît mai mult, că nu dăm ceva al nostru propriu zis, ci ceea ce am primit de la Dumnezeu.

1197. În toate faptele bune, în toate virtuţile, Ava Dorotei ne arată treptele lor lăuntrice, sau treptele lăuntrice ale noastre, care sînt paşi din ce în ce mai puţin greoi, din ce în ce mai puţin împiedicaţi de păcatul egoismului. Săvîrşirea binelui nu e un lucru simplu şi egal tuturor şi în toate împrejurările. Ea înscrie o mişcare în sus, făcută cu eforturi, cu greutăţi; e o smulgere treptată din egoismul nostru.

milostivi, precum Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este». Aceasta e virtutea care ia în chip deosebit ca pildă pe Dumnezeu. Căci ea e o însușire proprie Lui (Îl caracterizează pe El). De aceea trebuie să luăm aminte, cum am spus, la scopul ei și să facem milostenie întru cunoștință.

Căci mare e deosebirea și în scopul milosteniei. Fiindcă se întîmplă ca unul să facă milostenie pentru a se binecuvînta țarina lui și Dumnezeu binecuvintează țarina lui. Altul face milostenie pentru a scăpa corabia lui. Și Dumnezeu scapă corabia lui. Altul o face pentru copiii lui și Dumnezeu izbăvește și păzește pe copiii lui. Altul o face pentru a se slăvi ; și Dumnezeu îl slăvește pe el. Dumnezeu nu lasă pe nimenea nerăsplătit. Ci dă fiecăruia ce voiește, cînd prin aceasta nu se vatămă sufletul lui. Deci toți își iau plata lor. Căci nimic nu li s-a pus deoparte de către Dumnezeu [1198]. Pentru că și scopul pe care îl urmăresc nu era spre folosul sufletului lor. Ai făcut milostenie pentru ca să ți se binecuvinteze țarina ta ? Dumnezeu ți-a binecuvîntat țarina ta. Ai făcut-o pentru copiii tăi ? Dumnezeu ți-a păzit copiii tăi [1199]. Ai făcut-o ca să te slăvești ? Dumnezeu te-a slăvit. Deci ce-ți mai datorează Dumnezeu ? Ți-a dat răsplata pentru ceea ce ai făcut.

9) Dar este un altul care face milostenie, ca să se izbăvească de chinurile viitoare. Acesta o face pentru sufletul său. El o face după Dumnezeu. Dar nu o face și cum voiește Dumnezeu. Căci se află încă în simțirea de rob. Și robul nu face voia Domnului său de bună

1198. Paul Everget., IV, 2, p. 9.

1199. Aceasta nu stă în contrazicere cu porunca de a ne ruga pentru alții. Căci trebuie să învingem egoismul și în rugăciune. Dar trebuie să ne rugăm nu pentru bunurile lor lumești, sau nu numai pentru acestea, ci pentru mîntuirea oamenilor.

voie, ci temîndu-se să nu fie bătut. La fel şi acesta o face ca să se izbăvească de chinuri. Şi Dumnezeu îl izbăveşte de ele [1200]. Altul face milostenie, ca să-şi ia plata. Acesta e mai înalt ca cel dintîi. Dar nici aceasta nu e încă aşa cum voieşte Dumnezeu. Căci nu e în simţirea de fiu. Ci precum simbriaşul nu face voia stăpînului decît ca să ia plată de la stăpîn şi să cîştige, aşa şi acesta o face ca să aibă răsplată.

Trei sînt stările sufleteşti în care putem să facem binele, cum zice sfîntul Vasile [1200 bis]. Acestea vi le-am spus şi altădată. Facem binele fie temîndu-ne de chinuri, şi atunci sîntem în stare de robi ; fie pentru a lua plata, şi atunci sîntem în simţirea simbriaşului ; fie pentru binele însuşi, şi atunci sîntem în simţirea fiului [1201]. Căci fiul nu face voia tatălui din frică, nici ca unul care voieşte să ia de la el plată, ci ca unul care voieşte să-l slujească pe el însuşi, care voieşte să-l

1200. De se duce din această lume cu această simţire, nu va fi chinuit, dar nici nu va simţi toată bucuria iubirii lui Dumnezeu.

1200 bis. În P.G. : Grigorie.

1201. Ava Dorotei socoteşte că e unul şi acelaşi lucru «a face binele pentru el însuşi» şi a-l face în simţirea de fiu, adică din dragostea de fiu faţă de Părintele nostru, Dumnezeu. Numai în dragostea pentru Dumnezeu trăim binele în el însuşi. Căci binele adevărat este relaţia de iubire cu altă persoană şi, în ultima analiză, cu Dumnezeu, cu Care poţi fi în relaţie de iubire veşnică şi de iubire care nu oboseşte. «Binele în el însuşi» nu e deci ceva netrăit de persoana noastră, ci binele care e cu adevărat bine ; e «Persoana care e în Sine bine» şi deci izvorul din care izvorăşte veşnic binele, şi încă spre noi, dacă ne deschidem prin iubire, iubirii Ei. Frica te ţine exterior persoanei, nu te lasă să simţi revărsîndu-se în tine bunătatea ei ; interesul răsplăţii la fel. Eşti încă închis în tine însuţi, deşi ştii de Persoana lui Dumnezeu şi o socoteşti superioară. Dar nu te-ai pus în comunicare lăuntrică cu Ea. Neavînd încă simţirea de fiu, nu simţi că toate cele ale Tatălui sînt ale tale, adică inima Lui se revarsă în inima ta. Cît eşti în simţirea simbriaşului, Dumnezeu îţi dă ceva din al Său, dar nu Se dă pe Sine însuşi, nici nu-ţi dă toate ale Lui, ca să le aibă în comun cu tine. Numai în cazul din urmă ai «Binele în El însuşi».

cinstească şi să-l odihnească în el însuşi [1202]. Deci şi noi trebuie să facem milostenie, pentru binele însuşi, pătimind împreună cu alţii, ca cu mădularele noastre. Aşa trebuie să slujim pe cineva, ca şi cum noi am fi slujiţi prin aceia. Aşa trebuie să dăm, ca cei ce primim noi înşine [1203]. Aceasta este milostenia întru cunoştinţă. Aşa ne aflăm, cum am spus, în simţirea fiului.

10) Nimenea nu poate spune: sînt sărac şi nu am de unde să miluiesc. Căci chiar dacă nu poţi da, ca bogaţii aceia care aruncau darurile lor în vistierie, dă doi bănuţi, ca văduva aceea săracă (Mc. 12, 42; Lc. 21, 1), şi-i va primi Dumnezeu pe ei mai mult decît darurile acelea. Nu ai nici atîta? Dar ai putere şi poţi să miluieşti prin slujire pe cel bolnav. Nu poţi nici aceasta? Poţi să mîngîi prin cuvînt pe fratele tău. Miluieşte-l deci prin cuvînt şi ascultă pe cel ce zice: «cuvîntul bun e mai presus de daruri» (Inţ. Sir. 18, 17) [1204].

1202. Sluga nu se referă cu slujirea ei la Persoana Celui pe care-L slujeşte, ci la plata pe care are să o primească; nu vrea să facă bucuria acelei Persoane, dovedindu-I dragostea. Nu se dă pe sine Aceleia şi n-O slujeşte pentru Ea, ci pentru sine. Nu slujeşte «Binelui» (sau Persoanei care este izvorul binelui) pentru el însuşi; nu iubeşte «Binele» în El însuşi. Nu restabileşte în mod deplin relaţia directă între sine şi Dumnezeu. De aceea nu se bucură de viaţa deplină pe care o reprezintă Persoana aceea şi pe care i-o comunică în acea relaţie.

1203. Arătînd iubire pentru Dumnezeu în Sine, pentru relaţia directă cu El, o facem şi pentru persoana în sine a celuilalt om, intrînd în relaţie directă cu ea. Căci şi ea este un bine în sine; şi de la ea ne vine viaţă, cum nu ne vine de la lucruri. Cine s-a obişnuit să simtă pe Dumnezeu ca persoană, şi viaţa reală ce-i vine din El, a descoperit şi valoarea semenului ca persoană care depăşeşte infinit toate lucrurile. Deci făcînd binele pentru Dumnezeu ca persoană pentru a-I face plăcere Lui, îl facem şi pentru oameni ca persoane iubite de Dumnezeu. Şi invers: cînd am descoperit cu adevărat valoarea semenului ca persoană, ca izvor netrecător de fericire şi de atenţie pentru mine, ca subiect transmiţător al iubirii lui Dumnezeu, am descoperit şi pe Dumnezeu ca taină personală.

1204. Sînt şi cuvinte prin care se comunică viaţa, chiar mai direct decît prin bunuri materiale, cînd pornesc de la inimă şi merg la inimă.

Să presupunem că nu poţi să foloseşti altuia nici prin cuvînt, dar poţi să faci milă cu fratele tău, cînd se înfurie, răbdîndu-l pe el în vremea turburării lui, văzîndu-l ispitit de vrăjmaşul comun ; căci în loc de a-i spune un cuvînt rău şi de a-l turbura şi mai mult, taci şi îl miluieşti pe el şi sufletul lui, smulgîndu-l din stăpînirea vrăjmaşului. Poţi iarăşi, de-ţi greşeşte ţie fratele tău, să-l miluieşti pe el şi să ierţi păcatul lui, ca să iei şi tu iertare de la Dumnezeu. Căci zice : «Iertaţi şi vi se va ierta vouă» (Lc. 6, 37). Şi te vei afla făcînd milă sufletului fratelui tău, iertîndu-i lui cele ce ţi le-a greşit ţie. Căci ne-a dat Dumnezeu puterea să iertăm, dacă voim, unii altora greşalele ce ni s-au făcut nouă [1205]. Şi dacă nu poţi milui trupul, poţi milui sufletul lui. Şi ce milă e aşa de mare, ca mila făcută sufletului ? Căci precum sufletul e mai cinstit decît trupul, aşa şi mila făcută sufletului e mai mare decît cea făcută trupului.

Deci nimenea nu poate spune : «Nu pot să miluiesc». Fiecare poate, după puterea lui şi după starea sufletului lui să facă milă, numai să se sîrguiască fiecare ca

---

Desigur aci nu trebuie să fie o fugă de dăruirea unor bunuri pentru cel ce poate să o facă.

1205. Dumnezeu ne-a dat putere de a ne ierta unii altora, în sensul că ceea ce iertăm noi altora şi alţii nouă, este iertat de fapt şi de către Dumnezeu ; că pentru acelea nu vom mai fi judecaţi. Dumnezeu ne-a cedat, în scopul acesta, din puterea Lui. Numai din puterea Lui de judecată nu ne-a cedat, pentru că dăm dovadă că facem uz rău de puterea pe care nici n-o avem de fapt, ci numai ne închipuim că o avem. Dumnezeu lasă să circule bunătatea Sa printre oameni, ca o apă prin canalele subterane ale pămîntului Său, ca de la plantă la plantă.

Dar dacă noi putem să ne iertăm unii pe alţii în mod efectiv, ştergîndu-ne păcatele reciproce, de ce n-ar avea preotul, ca reprezentant al întregii Biserici sau comunităţi, din încredinţarea lui Dumnezeu, puterea de a ierta păcatele făcute de unul sau de altul din credincioşi tuturor celorlalţi oameni, şi păcatele împotriva lui Dumnezeu? Dar şi el are numai puterea de a ierta, însă nu de a osîndi.

acel bine pe care-l face să-l facă întru cunoştinţă [1206], precum am spus despre fiecare virtute. Căci am spus că cel ce face binele întru cunoştinţă, acela este zidarul cel cercat şi meşterul care clădeşte casa întărită. Despre acesta zice şi Evanghelia: «Cel înţelept zideşte casa sa pe piatră» (Mt. 7, 24) şi nimic din cele potrivnice nu poate să o clatine pe ea. Dumnezeu, Iubitorul de oameni, să vă dea vouă să ascultaţi şi să faceţi cele ce le auziţi, ca să nu se facă nouă cuvintele acestea spre osîndă în ziua judecăţii. Că a Lui este slava în veci. Amin [1207].

1206. Să-l facă «întru cunoştinţă» căci îl face pentru mîntuirea celuilalt şi a sa, deci şi pentru cinstirea lui Dumnezeu. Să-l facă în orizontul larg al cunoaşterii valorii eterne a persoanei omeneşti, înrădăcinată în relaţia cu Persoana lui Dumnezeu şi pentru a o întări în această relaţie.

1207. Învăţătura XV, *Despre post* şi XVI, care explică un tropar al sfîntului Grigorie de Nazianz la Paşti şi XVII, care explică unele cuvinte despre mucenici ale aceluiaşi, le omitem, ca neavînd densitatea celorlalte texte ale lui Dorotei.

ALE LUI AVA DOROTEI
DIFERITE EPISTOLE

A.

Către unii care trăiau în chilie şi l-au întrebat despre întîlniri

1) Spun părinţii, că a şedea în chilie e jumătate, şi a te întîlni cu bătrînii e tot jumătate[1208]. Cuvîntul înseamnă că atît pentru şederea în chilie, cît şi pentru ieşirea din chilie, are nevoie cineva, la fel, de trezvie şi de a şti pentru ce trebuie să se liniştească pe sine şi pentru ce trebuie să se întîlnească cu părinţii şi cu fraţii. Căci de priveşte cineva cu luare aminte la scopul acestora, se va strădui să facă, cum au spus părinţii : cînd şade în chilie se roagă, cugetă, face puţin lucru de mînă, se îngrijeşte, după putere, de gînduri ; iar cînd întîlneşte vreodată pe cineva, află şi vede starea aceluia şi anume dacă se poate folosi din starea fraţilor, sau nu, şi dacă se poate întoarce nevătămat în chilia lui. Şi dacă-l vede pe acela vătămîndu-l în ceva, îşi descoperă neputinţa sa ; descoperă că pînă acum n-a cîştigat nimic din liniştire şi se întoarce umilit în chilia sa, plîngînd, pocăindu-se, rugînd pe Dumnezeu pentru neputinţa sa. Şi aşa şade mai departe în chilie,

1208. *Apopht. Pimen*, Cod. Paris. grec, nr. 1598, f. 73.

luînd aminte la sine însuşi. Apoi iarăşi vine la oameni şi se priveşte pe sine de a rămas uşor de biruit în cele dintîi sau în altele, şi apoi se întoarce iarăşi în chilia sa, făcînd la fel aceleaşi lucruri : plîngînd, pocăindu-se, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru starea lui. Astfel chilia înalţă, iar oamenii pun la probă. Deci bine au zis părinţii că a şedea în chilie e jumătate şi a se întîlni cu bătrînii e tot jumătate.

2) Deci şi voi, cînd vă întîlniţi între voi, trebuie să ştiţi pentru ce ieşiţi din chilie şi să nu ieşiţi degeaba niciodată. Căci cel ce umblă fără rost, cum au zis părinţii, se va osteni în zadar. Deci fiecare cînd face un lucru trebuie să aibă numaidecît în vedere un scop şi să ştie pentru ce face lucrul acela.

Care e deci scopul ce trebuie să-l avem cînd mergem unii la alţii ? Întîi, pentru dragoste. Căci zice : «Ai văzut pe fratele tău, ai văzut pe Dumnezeu» [1209]. Al doilea, pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu. Pentru că în mulţime se mişcă cuvîntul lui Dumnezeu. Căci ceea

1209. *Apopht. Pimen* 168 ; P.G. 65, 361 C. O extraordinar de lapidară redare a cuvîntului lui Iisus : «Cînd aţi făcut unuia din aceşti prea mici fraţi ai mei, Mie aţi făcut» (Mt. 25, 45). În semenul nostru este Dumnezeu nu numai ca în unul ce poartă chipul lui Dumnezeu, dar şi ca în unul ce-şi are fundamentul în Dumnezeu şi se menţine ca om prin dialogul lui ontologic cu Dumnezeu, chiar dacă nu e conştient de aceasta. Prin om se vede Dumnezeu, omul duce în Dumnezeu, prin faptul libertăţii, al gîndirii lui. Pe măsură ce se realizează mai mult, devine el însuşi mai conştient de aceasta şi e simţit ca atare de semenii săi. Prin orice «tu» uman, stăm în faţa lui «Tu» dumnezeiesc, plini de o responsabilitate necondiţionată. De aceea, în oglinda altuia, omul îşi cunoaşte starea sa proprie, cum se zice mai departe. Ceea ce omul vrea să ştie adeseori despre sine o află fără să vrea de la altul. Fie că acela i-o spune, fie că se vede el însuşi în relaţie responsabilă satisfăcută sau nesatisfăcută cu acela şi în comparaţie între ce e şi ce trebuie să fie. Numai fiind amîndoi împreună îşi văd scăderile lor mai accentuate, sau insuficienţele în împlinirea datoriilor lor reciproce, dar în legătură, desigur, cu acel «Tu» care le descoperă, fără ca ei să vrea, norma omului adevărat.

ce unul adeseori nu ştie, întreabă pe altul [1210]. Apoi şi pentru a ne cunoaşte, cum am zis înainte, starea noastră. De pildă, gîndeşte că mergînd cineva să mănînce cu cei ce se află împreună cu el, se cunoaşte pe sine şi se vede, de se pune mîncare bună şi de-i place, de se poate înfrîna să nu ia din ea, sau de se sileşte să nu nedreptăţească pe fratele ca să ia mai mult din ea, decît dacă s-ar da împărţită pentru fiecare, sau de se sileşte să nu ia partea mai mare şi să lase aceluia pe cea mai mică. Căci este cîteodată cîte unul care se ruşinează să întindă mîna şi să lase partea mai mică în faţa fratelui său, şi să ia pe cea mai mare din faţa sa [1211]. Dar oare ce însemnătate are deosebirea dintre partea mai mare şi cea mai mică ? Oricît de mică ar fi deosebirea între cele două părţi, oare nu se vede şi din lucruri de acestea neînsemnate, cînd cineva se lăcomeşte împotriva fratelui său şi păcătuieşte ? Iarăşi, el bagă de seamă de se poate reţine de la multe mîncări şi nu se predă pe sine, ca deobicei, cînd se află în faţa multor feluri de bucate, pornit spre săturare ; de se păzeşte pe sine de cutezanţă, cînd vede pe fratele său înconjurat cu mai multă cinste, sau servit mai mult decît el ; şi de nu suferă, văzînd pe altul plin de îndrăzneală faţă de cineva, sau vorbind mult, sau neadunat în sine ; de nu dă atenţie la aceasta, nici nu-l judecă, ci priveşte mai mult la cel foarte cuviincios ; de se sileşte să facă, cum se spune despre Ava Antonie, că mergînd

1210. O extraordinară punere în valoare a omului în Dumnezeu.

1211. În sfaturile duhovniceşti de curăţire de patimi, găsim adeseori reguli de purtare de o uimitoare bunăcuviinţă ; sfaturi în care se exprimă şi se urmăreşte un ideal de mare delicateţe. E delicateţea sfinţilor, care depăşeşte orice cod al manierelor elegante. Căci ele nu urmăresc numai o acoperire formală a grosolăniei interesate, ci o tăiere din rădăcină a pricinilor care o întreţin.

la unii, de vedea ceva bun la oricare din ei, aceea o lua şi o reţinea : de la unul blîndeţea, de la altul smerenia, de la altul liniştea şi se afla avînd ale fiecăruia în sine însuşi.

Iată aşa trebuie să facem şi noi. Şi pentru acestea să ne întîlnim. Şi cînd ne întoarcem la chiliile noastre să ne cercetăm pe noi înşine şi să aflăm cu ce ne-am folosit sau în ce ne-am păgubit. Şi îndată ce aflăm că am fost acoperiţi, să mulţumim lui Dumnezeu care ne-a acoperit pe noi ca să trecem nevătămaţi. Iar pentru cele ce am greşit să ne pocăim, să ne tînguim, să ne plîngem starea noastră.

3) Căci fiecare se vatămă sau se foloseşte din pricina stării sale. Pentru că nimenea nu vatămă pe altul. Ci de ne vătămăm, precum am spus, din starea noastră ne vătămăm. Căci putem, cum vă spun mereu, dacă voim, să ne folosim, sau să ne vătămăm din orice lucru [1212].

Să vă dau o pildă, ca să vedeţi că aşa este. Se întîmplă ca cineva să stea noaptea într-un loc oarecare ; nu zic călugăr, ci cineva din oraş. Şi trec pe lîngă el trei oameni. Unul socoteşte că acela aşteaptă pe cineva ca să meargă să curvească împreună ; altul socoteşte că

1212. Chiar aşa căzută, creaţia rămîne darul lui Dumnezeu. Dar atîrnă de noi ca să ne folosim de acest dar spre binele nostru, sau spre pieirea noastră. Chiar de cele obiectiv grele şi apăsătoare, ne putem folosi spre bine, întărind duhul nostru prin suportarea lor. Creaţia nu a devenit nici prin cădere un rău sau un bine unilateral fatal, ci ea se păstrează ca o unealtă care poate fi folosită spre bine sau spre rău de libertatea noastră. Dumnezeu a lăsat totul la decizia noastră. E marea cinste ce ne-a dat-o, cinste care implică şi o mare răspundere şi un mare risc. De noi depinde să descoperim măreţia creaţiunii şi generozitatea lui Dumnezeu faţă de noi, prin ea, putînd ajunge prin ea pînă la îndumnezeire, sau să o facem un prilej de hulă împotriva lui Dumnezeu şi să cădem prin ea în osînda veşnică.

e un hoţ ; iar al treilea socoteşte că l-a chemat vreun prieten al lui, din casa vecină, şi-l aşteaptă să iasă şi să meargă undeva împreună la rugăciune. Iată toţi trei l-au văzut pe acelaşi om şi în acelaşi loc şi totuşi n-au avut toţi trei despre el acelaşi gînd, ci unul a gîndit aceasta, altul aceea, şi celălalt altceva, după starea lor proprie. Sînt unele trupuri producătoare de sucuri amare şi rele şi orice mîncare ar lua o prefac în sucuri neplăcute, chiar dacă mîncarea ar fi folositoare. Deci nu din mîncare e pricina, ci trupul însuşi, cum am spus, are un amestec rău de sucuri şi deci în chip necesar lucrează şi preface mîncările după amestecul lui.

Aşa e şi cu sufletul care are o deprindere rea. Se vatămă din fiecare lucru, chiar dacă lucrul este folositor. Presupune că este un vas cu miere şi cineva aruncă în el puţin absint (pelin). Nu nimiceşte acea puţină licoare toată dulceaţa din vas şi nu face toată mierea amară ? Aşa facem şi noi. Aruncăm puţin din amărăciunea noastră şi nimicim tot binele aproapelui, văzînd acel bine potrivit relei deprinderi din noi şi schimbîndu-l după reaua noastră deprindere. Iar cei ce au o deprindere bună, se află ca unul care avînd un trup cu sucuri bune, chiar de ar mînca ceva vătămător, preface aceea în bunele lui sucuri (în bunul lui amestec humoral), potrivit cu amestecul lui şi mîncarea cea rea nu-i face nici un rău. Pentru că, precum am spus, trupul lui are un amestec bun de sucuri (un bun amestec humoral) şi preface hrana după amestecul lui. Şi precum am zis de primul, că preface potrivit cu răul lui amestec chiar mîncarea cea bună, în amestecul lui rău de sucuri, aşa şi acesta preface şi mîncarea cea rea, potrivit cu bunul amestec de sucuri al trupului său, în sucuri bune.

Să vă dau o pildă, ca să înțelegeți și mai bine. Trupul porcului are un amestec de sucuri foarte bune. Iar hrana lui este din fructe și ramuri de finic și lucruri din mocirlă. Și totuși, pentru că are un trup cu sucuri bune, deși are o astfel de hrană, o preface în sucuri bune. Așa și noi, de avem o deprindere bună și o stare bună, putem, cum am zis înainte, să ne folosim din fiecare lucru, chiar dacă lucrul acela nu e folositor. Bine zice proverbul: «Cel ce privește cu blîndețe, se va milui» (Pilde 28, 13). Și în alt loc: «Bărbatului nebun toate îi sînt protivnice» (Pilde 14, 7).

4) Am auzit de un frate oarecare care cînd cerceta pe vreunul dintre frați și vedea chilia neîngrijită, își zicea în sine: «Fericit este acest frate, că nu se îngrijește de cele multe, sau mai bine zis nu se îngrijește de nimic din cele pămînțești, și astfel toată mintea lui și-a luat-o sus. Căci nici chilia lui nu are vreme să și-o pună în rînduială». Și iarăși, cînd mergea la altul și vedea chilia lui îngrijită, curată, împodobită, își zicea iarăși în sine: «Așa cum sufletul acestui frate este curat, tot așa este curată și chilia lui. Și după starea sufletului lui este și starea chiliei lui» [1213]. Și niciodată nu zicea de vreun frate că acesta este leneș, sau acesta este risipitor, ci după starea bună a lui, se folosea de la fiecare. Bunul Dumnezeu să ne dea și nouă o stare lăuntrică bună, ca să ne putem folosi și noi de la fiecare și să nu vedem niciodată păcatul fratelui. Și de-l vedem, sau îl bănuim, datorită răutății din noi, îndată să întoarcem gîndul nostru spre o bună cugetare. Căci nevederea păcatului aproapelui naște în noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, bunătatea prin care bineplăcem lui Dumnezeu. Că a Lui este slava în vecii vecilor. Amin.

1213. De fapt, unul nu îngrijește de cele din afară, pentru că e preocupat de cele mai înalte, iar altul pur și simplu, din lene.

B.

Către Întîistătătorii şi ucenicii din mînăstire cum trebuie să povăţuiască cei dintîi pe fraţi şi cum trebuie să se supună cei din urmă

1) De eşti povăţuitor al fraţilor, îngrijeşte-te de ei cu asprimea inimii şi cu dragostea îndurătoare. Învaţă-i cu fapta şi cu cuvîntul cele ce trebuie făcute, dar cel mai mult cu fapta. Pentru că pildele sînt mai lucrătoare. De eşti în putere, fii-le pildă şi în cele trupeşti ; iar de eşti slab, fii-le pildă prin aşezarea cea bună a sufletului şi prin roadele Duhului înşirate de Apostol : prin iubire, îndelungă răbdare, bucurie, pace, blîndeţe, bunătate, credinţă şi prin înfrînarea de la toate patimile (Gal. 5, 22). Iar pentru greşalele ce se întîmplă nu te necăji prea tare, ci arată, fără turburare, vătămarea ce vine din greşală ; şi dacă trebuie să cerţi, fă-o potrivit cu persoana şi cu timpul [1214].

Nu judeca greşalele mici cu asprimea cu care le judeci pe ale tale, nici nu le mustra necontenit. Căci aceasta e greu de purtat şi obişnuirea cu mustrarea duce pe cel mustrat la nesimţire. Nu porunci cu trufie, ci sfătuieşte-te smerit cu fratele. Căci acest cuvînt are putere de îndemn şi înduplecă mai mult şi odihneşte pe fratele.

2) Iar în vremea turburării fratelui ce ţi se împotriveşte, păzeşte limba ta ca să nu grăiască nicidecum ceva întru mînie ; şi nu lăsa inima ta să se înalţe împotriva lui, ci adu-ţi aminte că fratele şi mădularul în Hristos şi chipul lui Dumnezeu e ispitit de vrăjmaşul nostru comun, şi ai milă de el ca nu cumva robindu-l

1214. Potrivit cu starea în care se află în acel moment persoana respectivă.

diavolul prin lovitura iuţimii, să-l omoare cu ţinerea de minte a răului şi din negrija noastră să se piardă sufletul lui pentru care a murit Hristos. Gîndeşte-te că şi tu eşti supus la aceleaşi judecăţi ale mîniei şi, cunoscînd neputinţa ta, ai milă de fratele tău şi mulţumeşte că ţi s-a dat prilej să ierţi, ca să-ţi fie iertate şi ţie de Dumnezeu cele mai mari şi mai multe. «Iertaţi şi se va ierta vouă» (Lc. 6, 37). Socoteşti oare că se vatămă fratele tău prin îndelunga ta răbdare ? Dar Apostolul porunceşte să biruim răul cu binele (Rom. 12, 21) ; nu răul cu răul. Căci şi părinţii spun : «Cînd, certînd pe altul, eşti stîrnit spre mînie, ai împlinit patima ta» [1215]. Şi nici un om înţelept nu dărîmă casa sa ca să zidească pe a altuia.

3) Iar de stăruie turburarea, forţează inima ta şi roagă-te, zicînd aşa : «Dumnezeule, de oameni şi de suflet iubitor, Cel ce întru bunătatea Ta negrăită ne-ai făcut pe noi din nimic spre împărtăşirea de bunătăţile Tale şi, depărtîndu-ne noi de la poruncile Tale, ne-ai chemat iarăşi la Tine prin sîngele Unuia născut Fiului Tău, al Mîntuitorului nostru, vino şi acum în ajutorul neputinţei noastre şi precum ai potolit odinioară, prin certare, marea înviforată, aşa potoleşte acum prin certare turburarea inimii noastre şi nu Te lipsi de copiii Tăi şi în acelaşi timp de noi amîndoi, cei omorîţi prin păcat, şi nu ne spune : «Ce folos în (de) Sîngele Meu, cînd Mă cobor întru stricăciune ?» (Ps. 29, 20) ; şi : «Amin zic vouă, nu vă cunosc pe voi» (Mt. 25, 13), pentru că s-au stins candelele voastre din lipsa untului de lemn».

Şi după rugăciunea aceasta, îmblînzindu-se inima ta, poţi apoi, după porunca Apostolului, să mustri şi să certi şi să mîngîi (II Tim. 4, 12) cu înţelegere şi cu smerenie şi să vindeci şi să îndrepţi cu milă mădularul

1215. *Apopht. Macarie*, 17, P.G. 65, 269 B.

cel bolnav. Căci atunci şi fratele primeşte îndreptarea cu încredinţare (de la Dumnezeu *n.tr.*), mustrîndu-se el însuşi pe sine cu asprime. Şi prin pacea ta vei împăciui inima lui. Deci nimic să nu te depărteze pe tine de sfînta învăţătură a lui Hristos, predată nouă : «Învăţaţi de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima» (Mt. 11, 29).

Drept aceea, întîi trebuie să ne îngrijim să avem o stare de suflet paşnică, încît nici pentru motive drepte sau de dragul poruncii, chipurile, să nu ne lăsăm inima turburată, ci să fim convinşi că toate poruncile le împlinim prin iubire şi curăţia inimii. Povăţuind astfel pe fratele, vei auzi glasul care zice : «De vei face cinstit din nevrednic, vei fi ca gura Mea» (Ier. 15, 29).

4) Iar aflîndu-te în starea celui supus, niciodată să nu crezi inimii tale. Căci vechile împătimiri te orbesc. Şi să nu te încrezi întru ceva judecăţii tale. Să nu hotărăşti prin tine nimic fără întrebare şi sfat, şi să nu gîndeşti şi să socoteşti că părerile tale sînt mai bune, sînt mai drepte decît ale îndrumătorului tău. Nici nu te face cercetător al faptelor lui. Căci te vei dovedi de multe ori amăgit. Pentru că aceasta e o amăgire a celui rău, ca să te împiedice de la supunerea cu credinţă în toate şi de la mîntuirea sigură prin ea ; supune-te în linişte şi vei călători fără primejdie şi fără rătăcire pe calea părinţilor (duhovniceşti, *n.tr.*). Sileşte-te pe tine la toate şi taie voia ta şi deprinzîndu-te, din harul lui Hristos, prin obişnuire, să-ţi tai voia ta, vei ajunge să o faci aceasta fără să te forţezi şi fără să te necăjeşti, ca şi cînd s-ar face totdeauna voia ta, aşa cum voieşti. Căci nu vei voi să se facă lucrurile precum voieşti, ci le vei voi cum se fac. Şi aşa vei avea pace cu toţi. Aşa se întîmplă cu cei în care nu mai este călcarea poruncilor lui Dumnezeu sau ale părinţilor (duhovniceşti, *n.tr.*).

Luptă-te să te afli în toate învinovăţindu-te pe tine şi ţine-te de ceea ce nu e hotărît de tine, întru cunoştinţă [1216].

Crede că toate se fac sub purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pînă la cele mai neînsemnate lucruri ale noastre şi vei purta fără turburare cele ce vin asupra ta. Crede că necinstirile şi defăimările sînt leacuri tămăduitoare ale mîndriei sufletului tău şi roagă-te pentru cei ce te batjocoresc, ca pentru nişte doftori adevăraţi ai tăi. Fii încredinţat că cel ce urăşte necinstirea, urăşte smerenia şi că cel ce fuge de cei ce-l necăjesc, fuge de blîndeţe. Nu căuta să cunoşti păcatul aproapelui tău, şi nu primi bănuielile împotriva lui. Iar de se seamănă acestea în noi prin răutatea altora, sîrguieşte-te să le prefaci prin tîlcuiri bune şi mulţumeşte în toate prin bunătate şi sfîntă iubire.

Înainte de toate să ne păzim toţi conştiinţa noastră în toate, în cele cu privire la Dumnezeu, la aproapele şi la lucruri. Şi înainte de a spune, sau a face ceva, să cercetăm de e după voia lui Dumnezeu. Şi apoi, după ce ne-am rugat, să spunem şi să lucrăm şi să aruncăm neputinţa noastră înaintea lui Dumnezeu. Iar bunătatea Lui ne va veni în toate în ajutor [1217].

1216. Expresie luată de Ava Pistos de pe buzele lui Ava Sisoe, P.G. 65, 373 B, după «Sources Chrétiennes», p. 504, nota 1.

1217. Nu mai dăm în acest volum celelalte 14 epistole mai scurte ale lui Ava Dorotei, nici grupa de sentinţe, deoarece ele nu fac decît să repete unele gînduri din «Învăţături».

CUPRINS

Introducere 5

Înainte-privire a Sfintei «Scări» 31

Scara dumnezeiescului urcuş 41

Cartea despre nevoinţe 43

Cuvîntul I: Despre lepădarea de viaţa deşartă şi despre retragere 43

Cuvîntul II: Despre despătimire 60

Cuvîntul III: Despre înstrăinare 66

Despre visurile care urmează pe începători 75

Cuvîntul IV: Despre fericita şi pururea pomenita ascultare . . . 77

Despre tîlharul pocăit. Despre Isidor. Despre Laurentie. Despre econom. Despre Avachir. Despre arhidiaconul Macedonie. Despre cuviosul Acachie. Despre Ioan Savaitul sau Antioch

Cuvîntul V: Despre pocăinţa cea făcută cu grijă şi deplin arătată, în care se vorbeşte şi despre viaţa sfinţilor osîndiţi şi despre închisoare 135

Cuvîntul VI: Despre pomenirea morţii 156

Cuvîntul VII: Despre plînsul de-bucurie-făcător 164

Cuvîntul VIII: Despre nemîniere şi blîndeţe 185

Cuvîntul IX: Despre ţinerea de minte a răului 195

Cuvîntul X: Despre clevetire 199

Cuvîntul XI: Despre multa vorbire şi despre tăcere 204

Cuvîntul XII: Despre minciună 206

Cuvîntul XIII: Despre lenea sufletească 209

Cuvîntul XIV: Despre pîntecele atotlăudat şi tiran 212

Cuvîntul XV: Despre curăţia şi neprihănirea (castitatea) nestricăcioasă, agonisită de cei stricăcioşi prin osteneli şi sudori . . 221

Cuvîntul XVI: Despre iubirea de arginţi şi despre neagonisire . . 249

Cuvîntul XVII: Despre nesimţire, adică despre moartea sufletului înainte de moartea trupului 254

Cuvîntul XVIII : Despre somn și despre rugăciune și despre cîntarea în obște 258

Cuvîntul XIX : Despre privegherea trupească și cum trebuie făcută aceasta 260

Cuvîntul XX : Despre frica lașă sau nebărbătească 264

Cuvîntul XXI : Despre slava deșartă cea cu multe chipuri . . .267

Cuvîntul XXII : Despre mîndria cea fără de minte (fără stăpînire) 278

Cuvîntul XXIII : Despre gîndurile negrăite ale hulei 286

Cuvîntul XXIV : Despre blîndețea, simplitatea și nerăutatea, agonisite prin sîrguința înțeleaptă și nu naturale; și despre viclenie 290

Cuvîntul XXV : Despre preaînalta smerită-cugetare, pierzătoarea patimilor, ce se naște în simțirea nevăzută 296

Cuvîntul XXVI : Despre deosebirea gîndurilor, patimilor și virtuților 317

Același Cuvînt. Partea a II-a. Despre dreapta socoteală bine deosebitoare 347

Același Cuvînt. Partea a III-a. Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse 369

Cuvîntul XXVII : Despre sfințita liniștire a trupului și a sufletului 378

Același Cuvînt. Despre felurile liniștirilor și despre deosebirea lor 385

Cuvîntul XXVIII : Despre fericita rugăciune, sfințita maică a tuturor virtuților; și despre înfățișarea văzută și gîndită în vremea rugăciunii 403

Cuvîntul XXIX : Despre nepătimire sau cerul pămîntesc și despre desăvîrșirea și învierea sufletului înainte de învierea cea de obște 418

Cuvîntul XXX : Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejdii și a credinței 424

Indemnare scurtă și la fel de puternică la cele spuse mai înainte pe larg 432

Al cuviosului părinte Ioan Scărarul Cuvîntul XXXI

Către Păstor 433

AVA DOROTEI

Viața, opera și răspîndirea ei 465

Ale cuviosului părintelui nostru Dorotei

Diferite Învățături de suflet folositoare. 473

Cuvîntul înainte al unui necunoscut 473

Epistola către fratele care a cerut să i se trimită «Cuvintele» aflate ale părintelui nostru, Dorotei 474

Ale celui între sfinți, părintele nostru Dorotei. Felurite învățături lăsate ucenicilor săi cînd a părăsit mînăstirea Avei Serid și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mînăstirea sa, după moartea Avei Ioan, proorocul, și după tăcerea desăvîrșită a Avei Varsanufie 478

I — Despre lepădare 478

II — Despre smerita cugetare 497

III — Despre conștiință 507

IV — Despre frica de Dumnezeu 512

V — Despre trebuința de a nu se încrede cineva în înțelepciunea sa 528

VI — Să nu judecăm pe aproapele 537

VII — Despre învinovățirea de sine 549

VIII — Despre ținerea de minte a răului 559

IX — Despre minciună 567

X — Despre trebuința de a călători pe calea lui Dumnezeu cu scop bun și cu trezvie 575

XI — Despre trebuința de a ne sîrgui să tăiem repede patimile înainte de a ajunge sufletul la deprinderea cea rea . . . 585

XII — Despre frica de chinurile viitoare și despre trebuința ca cel ce voiește să se mîntuiască să nu uite niciodată de grija mîntuirii sale 596

XIII — Despre trebuința de a răbda încercările fără turburare și cu mulțumire 609

XIV — Despre clădirea și buna întocmire a virtuților sufletului . 618

Ale lui Ava Dorotei diferite epistole 633

Cuprins 643

Digitally signed by Apologeticum
DN: cn=Apologeticum, c=RO, o=Apologeticum, ou=Biblioteca teologica digitala, email=apologeticum2003@yahoo.com
Reason: I attest to the accuracy and integrity of this document
Location: Romania
Date: 2005.03.21 19:35:36 +02'00'

Redactor : ANCA MANOLACHE
Tehnoredactor : BOGDAN VALENTIN

Dat la cules 8 oct. 1979. Bun de tipar 31 mai 1980.
Apărut 1980. Coli de tipar 40,5. Format 16/61×86.
Legat 1/1.

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE